BIBLIOTECA UNIVERSITARIA DE ZARAGOZA

SIGNATURA: I - 76

Grunner, Vincentius. Expositio officiii sacrique canonis. Caesaraugustae. C.1479-84.

26-7
N. 217

217 I 218
76

Gruner, Vincentius

Officii missae sacrique canonis expositio

ꝓpoſite nimiā difficultatē. Nā q̄libȝ verbū quod in ſacro
canone exprimit̄. ⁊ quodlibȝ ſignū ⁊ opꝰ orōnis ⁊ cantꝰ et
q̇libȝ geſtꝰ ex diuina reuelatiōe: vel ex apſtica inſtitutiōe ſā/
ctis ptibꝰ ſic fieri ⁊ ſub tali forma credit̄ eſſe reuelatū ad a
liq̄ miſteria ⁊ miſtica rep̄ſētāda. Has aūt miſticatiōes quiſ
enarrabit. puteꝰ nāq̧ altꝰ ē. Johan. iiij. c. Quis. n. cogno/
uit ſenſū dn̄i. quonia incōprehēſibilia ſūt iudicia eiꝰ: ⁊ inue
ſtigabiles vie eiꝰ . ad ro. xj. Cogitatiōes mortaliū timide
⁊ incerte ꝓuidētie noſtre. Difficilia. n. eſtimamꝰ q̄ ſūt i ter
ra: ⁊ q̄ in ꝓſpectu noſtro ſūt inuenimꝰ cū labore. Quis igit̄
inueſtigabit ſenſū tuū. Quis ſciet iter tuuȝ niſi tu dederis
ſapientiā: ⁊ miſeris ſpūmſācū tuū de altiſſimis. Tū etiaȝ
ꝓpter virtutis mee intellectiue inabilitatē. Nō. n. habeo in
tellectū tāte capacitatis ⁊ ydoneitatis: vt ꝑ ipſū. ⁊ i ip̄o hau
rire valeā aquā viuā: aquā. ſ. ſapiētie ſalutaris: a me i vrā
corda irrigue emanātē. Quare merito dicere poſſū illud ſu
ſāne: danielis. xiij. Anguſtie michi ſūt vndiq̧. ⁊ q̇d cligā ig
noro. Cōfiſus tn̄ de adiutorio illiꝰ q̇ ait. oīs q̇ petit accipit
⁊ q̇ q̄rit inuenit. ⁊ pulſāti apietur. luce. xj. cōſolatōnē ex ver
bis ſāctoꝝ accipiēs: nō retroſpiciēdo: manū miſſā ad aratrū
retrahā: ſed cōſtāter bn̄ ꝓpoſitū ⁊ bn̄ deliberatū fideliter ex
equar. ⁊ eiꝰ adiutorio ꝑficiā. dicit nāq̧ bea. Jaco. i canoni
ca ſua ca. j. Siq̇s veſtruȝ idiget ſapiā poſtulet eā a deo: qui
affluent̄ dat oībꝰ ⁊ nulli iproꝑat Et ad idē inq̇t ꝓpheta dī.
Dilata os tuū ⁊ iplebo illuᵈ. p̄s. lxxxj. Et alibi dicit̄. Acce
dite ad eū ⁊ illumiami. p̄s. xxxj. Quoꝝ ſāctoꝝ dictis ſic mu
nitꝰ ⁊ aiatꝰ; accedo cōſtanter ad fontē ſapiētie lucē verā il/
lumiantē oēȝ hoiem veniētē in hūc mūdū. Joha. j. petēs cō
fidēter cū ſalomōe dicēdo illud ſap̄. ix. Deꝰ patrū noſtroꝝ ⁊
dn̄e miſericordie q̇ feciſti oīa verbo tuo. da michi ſediū tua
ruȝ aſſiſtricē ſapientiā. ⁊ noli me reprobare a pueris tuis:
q̇a ſeruus tuus ego ſū ⁊ filiꝰ ancille tue: homo infirmꝰ et
exigui corpis. Ad intellectū iudicij ⁊ legū: mitte michi illā
de celis ⁊ de ſede magnitudinis tue vt mecuȝ ſit ⁊ mecum
laboret: vt ſciā quid acceptū ſit coram te. Scit eniȝ omia
⁊ intelligit. vt educat me in operibus meis ſobrie. ⁊ cuſto/
diat me in ſua potētia: vt accepta illi ſint opera mea Edu
cat inq̄ me in actibꝰ docēdi ⁊ legēdi ꝑ ſemitas eq̇tatis ⁊ ve

ritatis. pricipio bono ⁊ ſalubri incohoādo medio ſalubriori
cōtinuādo ad finē optimū ꝑtingēdo ⁊ cuſtodiat me i ſua po
tētia ne a via ratōis exorbitans: zizanie. i. errore ꝓprie ig/
norantie vel q̄uis idecētia enormiter ſubinferā edocēdo. vt
ſic opa mea fōti ſapiētie cuiꝰ adiutorio totalit̄ cōfiſꝰ opꝰ vl
tra vires aggredior ⁊ vobis dn̄is meis ſint grata ⁊ accepta
qđ vobis p̄ſtare dignet̄ vera ſapiētia. vna cū patre ⁊ ſācto
paraclito deus in ſecula ſeculoꝝ bn̄dictus. Amen.

a D bonorē bn̄dicte ⁊ indiuidue trinitatis. patris vi
delȝ ⁊ filij ⁊ ſpūſſācti: ſāctoꝝq̧ patronoꝝ hꝰ dioceſis
merſeburgen̄. ſ. ſācti iohānis baptiſte ⁊ ſācti lauren
cij. necnō ꝓ felici icremēto alme vniuerſitatis libczēſis: ag
greſſurus laborē grādē: ſed dn̄o annuēte vtilē ac fructuoſū
ſcȝ ſacratiſſime miſſe declaratiōeȝ. Pro meliori dicēdoꝝ in
telligētia ipſū in duos diuido libros ꝑtiales. Quoꝝ primuſ
erit de q̇buſdā precedētibꝰ ⁊ diſponētibꝰ ad dn̄ici corporis
criſti tractatōeȝ ⁊ ſūptōeȝ ⁊ de ipſo ſacramēto corꝑis criſti
in ſe ⁊ in gn̄ali. Secūdꝰ liber erit de ꝑficiētibus hoc ſacra/
mētū digniſſimū ⁊ de ꝑiculis circa hoc cōtingētibꝰ Hec. n.
duo vnicuiq̧ accedēti ad tantū miſteriū celebrādū ſūt neceſ
ſaria. Primo vt ſciat ſeipſū diſponere aptiꝰ. Secūdo vt ſci
at ſeipſū perficere deuotius: ⁊ periculis ſi cōtingāt obuiare
cautiꝰ ꝓpter primū reddit̄ hoc ſacramētū valde gl̄oſū ⁊ lau
dabile ꝓpter ſecūdū multū venerādū ineffabile ⁊ timoroſū
⁊ ꝙ cū magna diligētia ⁊ ſollicitudie ē tractādū. Primꝰ li/
ber quiq̧ cōtinebit tractatꝰ quoꝝ Primꝰ erit de ſtudio ſa/
cre ſcripture. Secūdꝰ de ſacramēto eukariſtie. Tertius de
miſtro hoc ſacramētū i officio miſſe vſu quotidiano tractā
te: ⁊ de q̇buſdā ad eū ꝑtinētibꝰ. Quartꝰ q̄re miſſa ſit iſtitu
ta. vn̄ dicat̄ ⁊ quō diſtiguat̄ enarrabit. Quītꝰ de veſtimēto
rū decētiū multiplicitate: ⁊ iſtrumētoꝝ cōcurrētium multi
formitate ⁊ neceſſitate ꝑtractabit. Tractatꝰ primꝰ ſex bre/
uīa capitula cōtinebit quoꝝ Primū pōit cauſas ꝓpt̄ q̄s ſa/
cra ſcriptura feruēter ſit ſtudēda. Scđȝ ca. oſn̄dit quot ⁊ q̄ i
ſe debeat habere lector ſacre ſcripture. Terciū iſinuabit fi/
nē ꝓpter quē ipſa ſit ſtudēda. Quartum manifeſtabit quot
modis cōtingat peccare in ſtudendo iſtā vel aliaȝ ſcientiaȝ
Quintū tractabit modū ſtudēdi ſacrā ſcripturā. Sextū et

vltimū declarabit quot modis ſacra ſcriptura exponatur

Capitulū. j. in quo ponūtur cauſe quare
ſacra ſcriptura feruēter ſit ſtudenda.

q Uantū ad primū capitulū dico ꝙ ſacra ſcriptura
quātū ad preſens occurrit nouē de cauſis feruenter
eſt ſtudenda. Primo ꝓpter ſui originis ⁊ autoris
altitudinē Jpa nāq; eſt ſapientia vera q̄ de ſe gl'at eccle.
xxiij. Ego ſapientia ex ore altiſſimi ꝓdiui primogenita an̄
oēm creaturā. Nā diuina pagina nō hūanis ratōibꝰ eſt ad
inuenta quēadmodū alie ſcie: ſed diuinitꝰ ē inſpirata. Eiꝰ
nāq; autor nō homo nec creatura; ſed deꝰ ē ⁊ creator: q̄re
eiꝰ excellēs ē auctoritas: Maior. n. ē eiꝰ auctoritas: ꝙ ois
hūani igenij ꝑſpicacitas: vt inq̇t bea. aug; Secūdo ꝓpt' eiꝰ
copioſitatē Nulla nāqꝫ ſcriptura ea copioſior inuenit': nā
ſecūdū be. aug. in eplā ad voluſionuꝫ. Jn ea quodāmō oīs
ſcriptura cōtinet'. Hec inq̇t ē phiſica: eo ꝙ oīm naturaruꝫ
cauſe ſūt in deo. Hec ethica: inquātū ꝑ vitā bonaꝫ ⁊ hone/
ſtā ea q̄ diligēda ſūt diligunt'. Sūt nāqꝫ deꝰ ⁊ ꝓximi diligē
di. Hec logica; q̇a lumē veritatis: hec aug. Jpſe q̇ppe deꝰ q̇
obiectū ē ſacre theologie verꝰ doctor mentē illumiat: veri
tatē oñdit. Et idcirco apoſtolus. ij. ad thy. iij. appellat euꝫ
oēꝫ ſcripturā di. Ois ſcriptura dei diuinitus īſpirata. Ter
tio ꝓpt' eiꝰ neceſſitatē. vñ be. Jhero. ſup yſaiā dicit. Jgno/
rantia ſcripturaꝝ ē ignorātia xp̄i. Et metriſta. Si xp̄m bñ
ſcis: ſatis ē; ſi cetera neſcis. Hoc ē neſcire: ſine xp̄o pluria
ſcire. Quarto ꝓpt' eiꝰ vtilitatē. Jpſa. n. valet nobis ad aīe
refectiōeꝫ. vñ dicit ſaluator Math. iiij. Nō ī ſolo pane vi/
uit hō. ſꝫ ī oī verbo q̄ ꝓcedit de ore dei. Sicut. n. panis ma
terialis reficit corpꝰ: ſic lectio ſacre ſcripture reficit mentē
Jpſa etiā erigit hoīeꝫ a ſtrepitu terrenoꝝ ⁊ eterne btitudis
dulcedinē facit deguſtare dicēte be. Jhero. in ꝓlogo biblie.
Ama ſciam ſcripturaꝝ; ⁊ vicia carnis nō amabis. Etiā ea
ignorata; nemo vere ſciens ⁊ litteratꝰ nūcupat'. vñ Jhero.
Neſcit litteras q̇ ſacras ſcripturas ignorat. Et ſecūdū ve
nerabilē hugo. in dydaſcolicō li. v. ca. v. Ad hoc geminꝰ eſt
diuine lectionis fructꝰ. Nā menteꝫ illumiat; moribꝰ ornat

Docet nāq; q̇d debeat ⁊ quid expediat imitari. Quinto pro
pter eiꝰ illuſtrationē. de qua bea. grego. ij. moꝝ. loq̇tur in
hec verba. ſacra ſcriptura q̄ſi quoddā ſpeculū nris mētibꝰ
opponit'. vt noſtra iterna facies videat'. Jn ip̄a nāq; noſtra
feda. noſtraq; pulchra cōſpicimꝰ. Sexto ip̄a ſcriptura ſacra
diligēter ē ſtudēda ꝓpter varietatē eorū q̄ in ip̄a ſcripta ſūt
Jpſa nāq; figurat' ezech. ij. vbi di. Et ecce manꝰ dn̄i ad me
miſſa ē. in q̄ erat inuolutꝰ liber. ⁊ expādit illū corā me. qui
erat ſcriptꝰ intꝰ ⁊ foris ⁊ ſcripta erāt in eo. lamēta: carmi
na: ⁊ ve: quod bea. grego. exponēs ſic dicit. Penſādū eſt no
bis quō in hoc ſacro volumie ſūt ſcripta. lamēta: carmina
⁊ ve. Lamēta q̇deꝫ q̇a in eo ē penitētia peccatoꝝ. Carmen
vero q̇a ibi ꝓnūciant' premia iuſtoꝝ. Ue aūt q̇a ibi eſt ex/
preſſa dānatio reproboꝝ. Ut ergo peccata ꝑ penitētiā dele
as lege q̄ in hoc volumine ſcripta ſūt. ſ. illud iohelis. ij. Cō
uertimi ad me in ieiunio ⁊ fletu. ſcindite corda vrā ⁊ non
veſtimēta vrā. Et rurſū. Beati q̇ lugēt Mat. v. Jteꝫ peni
tentiā agite. appropinq̇t. n. regnū celoꝝ. Ut autē de ꝓmiſ
ſione gaudij hilareſcas. cognoſce q̄ in hoc volumie ſcripta
ſūt carmia laudis eterne. videlꝫ. Beati q̇ habitāt in domo
tua dn̄e: in ſecula ſeculorū laudabūt te. Sed ſi adhuc pn̄ti
ſeculo inheres. ſi adhuc terrenis voluptalibꝰ delectaris. cō/
gnoſce in hoc volumie ve ſcriptū. ⁊ ab aīo ꝑ timorē expel/
le qđ diligis. Jbi q̇ppe ſub vnius dāpnati ſpecie multitudo
exprimit' reproboꝝ cū voce veritatis dicat'. ligatis mani/
bꝰ ⁊ pedibꝰ ꝓicite eū ī tenebras exteriores. Math. xxij. Jn
hoc itaq; volumie oīa ſcripta q̄ erudiūt penitere volentē cō
tinent'. Peccaſti igit' ⁊ iā penitet te illicita ꝑpetraſſe ⁊ vis
agere penitētiā. docearis ibi ⁊ inuenies lamēta. Si vero ſpe
celeſtiū gaudioꝝ mētē releuari deſideras. tibi ad cōſolatiōꝫ
internā inuēias carmē. Etiā ſi mala ꝑpetraſti: ⁊ hec ꝑpe/
traſſe nō penitet. ſed ceruicē ⁊ os erigis. ad nullas peniten
tie lamētatōes inclinare aiuꝫ velis. auditurꝰ es ve. vt quē
nec tremor hūiliat: nec ſpes ad eterna p̄mia exaltat: dāpna
tionis ſue nūc penā proſpiciat: ⁊ ſine excuſatione ineternū
ſuppliciū cadat. Quid ergo fratres agēdū ē nobis modo ni
ſi vigilandū ē ad huiꝰ verba volumis. ⁊ mala q̄ nos egiſſe
nouimꝰ fletibꝰ peniteamꝰ. vt ꝑ lamēta penitētie ꝑueniamꝰ

ad carmé vite.hec Grego. Septimo ꝓpter eiꝰ internã ⁊ de
lectabilé reuocillationé.de qua beatꝰ Ihero. in ꝓlogo ad
paulinũ ſic ſcribit. Oro te frater cariſſime inter ſcriptura/
ruꝫ verba iſta meditari.nichil aliud noſcere. nichilq; aliud
q̃rere. Nóne tibi videtur hic in terris regni celeſtis habita
culú.q̃ſi diceret vtiq;. Vñ eccle.xliij. Pulchritudiné cando
ris eius mirabatur ois oculꝰ. Octauo propter cóſideratoꝝ
limpitudiné.de qua Aug.in li.confeſ.dicit. Hec ſciétia ve
nerabilioꝛ é ⁊ dignioꝛ oibꝰ.q̃a intellectu ꝓfundioꝛi ſeruato
verbis aptiſſimis et hũili modo loquédi cũctis ſe pꝛebet ⁊
manifeſtat. Naꝫ hec ſcia vtit̃ verbis altis ⁊ ſublimibꝰ ꝓ/
pter ſubtiles.groſſis ⁊ exéplaribꝰ propter rudes: vt q̃libet
tam magnꝰ q̃ꝫ puus in hac ſcia nutriat̃ ⁊ paſcat̃. Nono ꝓ
pter eiꝰ excellenté dignitaté. Vñ de ea dicit̃ prouer.iij. Be
atꝰ vir q̃ inuenit ſapiétiam:⁊ cui affluit prudentia. melioꝛ
eni eſt acq̃ſitio eiꝰ negociatione auri ⁊ argéti puri ⁊ puriſ/
ſimi.precioſioꝛ eſt eni cũctis opibꝰ.⁊ oía q̃ deſiderant̃ huic
cóparari nó poſſũt. Longitudo dieꝝ in dextra eiꝰ.⁊ in ſini
ſtra illiꝰ diuitie ⁊ gloria. Vie eiꝰ vie pulchre.⁊ ſemite eiꝰ
omẽs pacifice:⁊ q̃ tenuerit eá beatꝰ. Ex quo patet eiꝰ ex/
cellés dignitas.ex eo q̃a eſt habitꝰ ſapiétialis q̃ propter ſe
eligibilis eſt.⁊ é honorabiliſſimꝰ habitꝰ ⁊ oim nobiliſſimus
quo nulla ſcia dignioꝛ eſt.vt patet primo methaphiſice.

Capitulũ .ij. in quo oñdit̃ quot ⁊ q̃ in
ſe habere debeat lectoꝛ ſacre ſcripture.

Ectoꝛ ſacre pagine ſepté in ſe debꝫ habere. Primo
l debꝫ eſſe ſolido fũdaméto fũdatꝰ. Et illud fũdamé/
tuꝫ cóſiſtit in duobꝰ. Primũ vt breueꝫ ⁊ lucidá no/
ticiá de his q̃ credere opoꝛtet habeat.ne diuerſoꝝ volumi/
nũ deditꝰ ſtudio erroꝛe incidat in ignoꝛátiaꝫ. Secundũ vt
aliq̃liter artibꝰ liberalibꝰ ſit inbutꝰ.de q̃bꝰ venerabilis Hu
go in didaſcolicó loq̃tur in hec verba. Qua propt̃ videt̃ mi
chi primũ operá dandá artibꝰ vbi fũdaméta ſũt omniũ fir
ma ſimplexq; veritas aperitur.q̃ totius phie inſtrumenta
ſunt.⁊ in eis omnis doctrine é fũdamentũ.que pre ceteris
omnibꝰ ſũt habéde.ſine q̃bꝰ nullꝰ ſolet aut poteſt phiſicaꝫ

diſciplinã explicare ⁊ diffinire. Secũdo lectoꝛ debꝫ eſſe i ve
ritate educatꝰ.qđ bene innuit cómendatoꝛ ſup ſecũdo me
thaphiſice ſic dicés. Cóſuetudo audiédi fabulas ⁊ falſa im/
pedimentuꝫ eſt in cognitione veritatis.idcirco ex quo pfi/
di iudei a cunabilis nutriũtur in erroꝛe ⁊ falſitate ad blaſ/
phemiá ſacramétoꝝ dei ⁊ criſtiane religionis ⁊ impoſſibi
le aut ad minus difficile é eos agnoſcere lumen veritatis.
Tertio debet eſſe humilis.q̃a ſecũdũ hugo. in didaſcolicon
principiũ omnis diſcipline huilitas.⁊ propt̃ hoc ſciétia aſſi
mulatur aq̃ue q̃ a locis mótoſis ad partes tédit decliuioꝛes
Vñ beatꝰ gregꝰ.in ꝓlo.moꝝ dicit. Nullus ſuperbꝰ eã at
tingere pót.q̃a ipſa ſacra ſcriptura eſt fluuius altus ⁊ pla/
nus in quo agnus ambulat ⁊ elephas natat. Mirabilis é
iſte fluuius q̃ eſt ita planus q; ibi agnus.i. ſimplex ⁊ illite
ratus poteſt ſiccis pedibus tráſire.⁊ elephas .i.magnus et
ſuꝑbus natat:immo multotiens ſubmergit̃ ꝓut de ſenſu
ſuo ꝓprio nimiũ cõſidit. Et ideo ſecundũ cóſiliũ apoſtoli.
nó eſt plus ſapiendũ q̃ꝫ opoꝛtet. Quarto debet eſſe expeditꝰ
a curis carnis ⁊ ſeculi. Vñ Mat.iij.dicit̃ q; ſolicitudo ſe/
culi iſtius ⁊ fallacie diuitiaꝝ ſuffocãt verbũ dei ſic q; ſine
fructu efficit̃. Quinto debet eſſe deuotꝰ nó ſolũ lectione ſed
etiaꝫ oꝛatióe intellectũ ſcripture ſacre inq̃rat. Vñ ſap.vij.
dicit̃. Optaui ⁊ datꝰ eſt michi ſenſus. inuocaui ⁊ venit in
me ſpũs ſapientie. Cui alludit dictũ hugonis li.j. de anima
ſic di. Ad ſacre ſcripture cognitioné opus eſt potiꝰ intima
cõpunctione q̃ꝫ ꝓfũda inueſtigatione.ſuſpirijs q̃ꝫ argumen
tis.crebris gemitibus q̃ꝫ copioſis argumẽtatióibus. lacri
mis q̃ꝫ ſenſibus.oꝛatione q̃ꝫ lectione. gratia q̃ꝫ lacrimaruꝫ
ſciétia litteraꝝ.celeſtiũ potius cótemplatione q̃ꝫ terreſtriũ
occupatione.hec ille. Hãc conditioneꝫ excellent̃ in ſe habu
it ſanctus thomas de aq̃no.q̃ quotienſcunq; aliq̃s difficilis
textꝰ canonis biblie ſibi occurrebat:qué ex ingenio huma
no intelligere non potuit totiens ad oꝛationeꝫ deuotá ſe có
uertit.⁊ plenariá infoꝛmationeꝫ ſeu intellectuꝫ impetrauit
prout in ipſius legenda apparet copioſe. Sexto debet eſſe
ſtudioſus. Primo in audiendo ⁊ legendo.vñ apoc.j. Beatꝰ
qui audit ⁊ legit verba prophetie hꝰ. Secũdo meditãdo de
quo prophe.ait. Beatus vir q̃ in lege eiꝰ meditabit̃ die ac

nocte.p̄s.j.Tertio me̋orie cõmendãdo.eccle.iiij.Qui tenu
erint eã vitã hereditabũt.⁊ eos q̃ eaꝫ diligũt diligit deus.
Quarto ope adimplẽdo Jac.j.Fratres eſtote factores verbi
dei ⁊ nõ auditores tantũ fallentes voſmetipſos.Si q̃s ve/
ſtrũ auditor ẽ ⁊ nõ factor aſſimilabit̃ viro cõſideranti.vultũ
natiuitatis ſue in ſpeculo.Cõſiderat eni ſe ⁊ abijt ⁊ oblitꝰ
eſt qualis fuit.q̃a teſte apoſtolo ad ro.ij.nõ auditores legis
ſed factores iuſtificabũtur.Cui alludit dictũ bea.Jero.ſuꝑ
pſal.j.ſic dicẽtis.Meditatio legis diuine nõ ſolũ in legen/
dis ſcripturis:ſed etiã in his q̃ ſcripta ſũt faciẽdis cõſiſtit.
Et alibi.Jlle plus ediſcit q̃ plus facit.Ceteruꝫ ſi quid tu
ediciſti ego facio.magis mea opa ſcripturas tenẽt:q̃ꝫ tuus
ſermo qui vana ſonat.hec ille.Septimo debet eſſe vigoro
ſus ne ꝓpter amaritudinẽ laboris in addiſcẽdo ⁊ difficulta/
teꝫ in intelligẽdo ⁊ in opere adimplẽdo eã poſtponat ⁊ con
tẽpnat.quia ipſa ſacra ſcriptura ꝑ ſenſũ obſcuritateꝫ:⁊ in/
telligentie difficultateꝫ aſſimilat̃ libro inuoluto ezechie.ij.
Tãta eni vt inq̃t bea.Aug.in.epiſtola ad voluſionũ.ẽ xp̃i/
anoꝝ ꝓfũditas litteraꝝ: vt ſi in eis ꝓficereꝫ quotidie ſi e/
as ſolas a iuuentute mea vſq̃ ad decrepitã ſenectuteꝫ ſum/
mo ſtudio meliori ingenio conarer addiſcere hoc tñ michi
cõtingit quod eadẽ ſcriptura in quodã loco ait.cũ cõſuma
uerit homo tũc incipiat.Hec aũt ſacra ſcriptura:licet in i
telligendo in addiſcẽdo ⁊ in implendo appareat difficilis.tñ
ad acta predicta ſeu diuulgata ſuper mel eſt dulcis.teſte pro
pheta cũ dicit.Quã dulcia faucibus meis eloquia tua ⁊c.
Jpſa eniꝫ ſacra ſcriptura teſte beato grego.ij.moꝝ.aliq̃ñ
nobis eſt cibus:aliq̃ñ potus:cibus eſt nobis in locis obſcu
rioſis:Potus vero in locis apertioribꝰ:quia quaſi exponẽ
do frãgitur:⁊ mãducãdo glutit̃.Potus vero eſt in locis a/
pertioribus:quia ita abſorbetur vt reperitur.Cauſaꝫ aũt
huius quare tãta difficultas eſt i ſcripturis diuinis: reddit
beatus augu.in de vera religione per hec verba.Si in ſa/
cra ſcriptura tantũ eſſent que faciliter intelligerentur:nec
ſtudioſe quererentur:nec ſuauiter veritas inueniretur.

Capitulũ terciũ propter queꝫ finem
ſacra ſcriptura ſit addiſcenda.

t Ria ſunt genera hominũ ſacrã ſcripturã legentiuꝫ
vt dicit hugo in didaſcolicõ.quoꝝ primi ſcientiã di
uine ſcripture appetũt:vel vt diuicias congregent
vel honores ⁊ famã acq̃rant.quoꝝ intentio quantũ peruer
ſa:tãtuꝫ miſeranda eſt.ſũt ⁊ rurſus alij quos audire verba
dei ⁊ opera eius delectat diſcere:non q̃a ſalutifera:ſed quia
mirabilia ſũt ſcrutari archana dei.⁊ inaudita cognoſcere
volũt multa ſcire ſed nichil facere.admirant̃ potentiaꝫ ſed
non admirant̃ miſericordiã.Hos igit̃ quid agere dicã:cer/
te nil aliud q̃ꝫ preconia diuina in fabulas cõmutare q̃bus i
tendere ſolemus vt auditũ paſcamus nõ animũ quoꝝ volũ
tas itaq̃ nõ totaliter maligna ſed improuida.Alij vero id/
circo ſacrã ſcripturã legũt vt ſecũduꝫ apoſtoli precepta pa
rati ſint ⁊ proni omni poſcenti reddere rationeꝫ de ea fide
in qua poſiti ſunt vt videlꝫ inimicos veritatis fortiter de
ſtruant minus eruditos doceant ipſi perfectius viã verita
tis agnoſcãt ⁊ altius dei ſecreta intelligentes ãptius amẽt
Quoꝝ nimiꝝ deuotio laudãda eſt ⁊ imitatione digna.pri/
mi ſũt miſerãdi:ſecũdi iuuãdi:tercij merito ſũt laudandi.
Jdeꝫ exprimit bea.bern.ſer.xxxiij.ſuper cãtica ſic dicens
Sũt nãq̃ q̃ ſcire volũt eo fine tantũ vt ſciant ⁊ turpis eſt
curioſitas.Et ſũt q̃ ſcire volũt vt ſciant̃ ipſi ⁊ turpis va/
nitas eſt.Et ſũt iteꝝ q̃ ſcire volũt vt ſcientiã ſuaꝫ vendãt
⁊ turpis queſtus eſt.Sũt quoqꝫ q̃ ſcire volũt vt edificent̃
⁊ prudentia eſt.Et ſũt q̃ ſcire volũt vt edificent ⁊ caritas
eſt.Horũ vltimi ſolũ duo nõ inueniunt̃ in abuſione ſciẽtie
Quippe q̃a adhuc volũt intelligere vt benefaciant.deniqꝫ
intellectus bonus omnibꝰ facientibꝰ eũ.Reliq̃ omnes au
diant.ſcienti bonũ ⁊ nõ facienti peccatũ eſt illi.Ac ſi per ſi
militudinem dicat.ſumenti cibũ ⁊ non digerenti pernicio/
ſum eſt ei.Cibus q̃deꝫ indigeſtus malos generat humores
⁊ corrũpit corpus ⁊ non nutrit.ſic.ſciẽtia ſi igne caritatis
non fuerit decocta ⁊ per quoſdã actus bonos tranſfuſa ⁊ di/
geſta reputabit̃ anime in peccatũ.Cui alludit bea.grego.
tractãs illud pſalmi.deſcendũt in infernuꝫ viuentes.Viui
quippe ſũt qui circa illa que agũtur ſciũt ⁊ ſentiũt.Mor
tui autẽ ſentire nichil poſſunt.Mortui in infernũ deſcen/
dent:ſi mala neſciendo perpetrant.Cuꝫ vero mala ſciunt

⁊ tñ faciũt iniquitatez: in infernuz viuentes miſeriꝗ ſen/
tientes deſcendũt.

Capitulũ. iiij. quot modis cõtingat peccare ſtudẽdo ſacrã ſcripturã vel aliã ſciam

Addiſcere quãtũ in ſe eſt nunꝗ̃ eſt malũ: ſic nec ſci/
a re. Quia cuiꝰ generatio nõ eſt mala: ipſũ quoqꝫ nõ
eſt malũ: vt dicit vna maxima: ſed contingit ꝑ acci
dens eſſe peccatũ in addiſcẽdo vel in ſciendo. Hoc autez du/
pliciter poteſt accidere. Uno modo ex parte cognoſcentis.
Alio modo ex parte cognoſcibilis. Ex parte cognoſcentis
eſt duplex accidens: vnũ qñ ꝓpter occupatiõez in ſtudio
alicuius ſcientie: impedit̃ quis in executione operis ad qð
tenet̃. vt ſi magiſter ob ſtudiũ dimitteret horas canonicas
vel diuinũ officiũ ad quod tenet̃. Aliud qñ ꝓpter delectatio
nez in aliqua ſcientia ſtudens veniret in cõtemptũ alicuiꝰ
quod tamẽ venerari deberet: vel deſiſteret a magis bono et
magis neceſſario: ſicut accidit iheronimo. q̇ tantũ delecta/
bat̃ in ornatu verborũ tullij: ꝙ diſplicuit incultꝰ ſermo ꝓ/
phetaꝝ. quẽadmodũ etiã accidit illis q̇ tantũ rationibꝰ hu
manis innitentes a fide diſcedũt ⁊ ſic eaz impugnãt. Ex ꝑ
te vero cognoſcibilis tripliciter contingit peccare. Primo
quãdo cognoſcibile de facili ad malũ inclinat ⁊ in ſe eſt ꝑ/
ue vtilitatis. vt ſũt ſcientie magice. ex quaꝝ cognitiõe ho
mo faciliter labit̃ in eaꝝ exercitia. Secũdo quãdo cognoſci
bile eſt vltra potentiã cognoſcẽtis. vñ eccleſiaſtes. iij. dicit̃
Altiora te ne q̄ſieris Et ptholomeꝰ in almageſti. Qui ex/
tendit ſcientiã vltra induſtriã ſuaz: eſt ſicut paſtor debilis
cũ multis ouibus. Tertio qñ in ſe cognoſcibile eſt nullius
vtilitatis: vt facta cõtingentia homini rimari. i. ſcrutari.
vnde ⁊ curioſi dicunt̃: q̇ ſũt ſcrutatores ſcientiaꝝ. De q̇bus
beatꝰ greg. ſcribit in euangelio. homo q̇dam fecit cenã ⁊c.
Et in omelia ſic dicit. Graue eſt curioſitatis viciũ: q̇a duz
cuiuſlibet mentẽ ad inueſtigandũ vitã ꝓximi exteriꝰ ducit
ſemper in ſe ſua intima abſcondit: vt aliena facies ſe neſci
at: ⁊ curioſi animus quantũ peritus fuerit alieni incerti:
tanto fiet magis ignatus ſui.

Capitulũ. v. de modo ſtudendi ſacram ſcripturã.

Beatus bernardus ſer. xxxvij. ſuꝑ cantica. vbi aſſu/
b mit illud apoſtoli. Nolite ſape plus ꝙ̃ oportet. ſed
ſapite ad ſobrietatẽ ſic dicit. Quid ẽ ſapere ad ſobri
etatẽ: vigilãtiſſime ſeruare. q̇d ſcire magis priꝰ ve oportet
tẽpus eni breue eſt. Eſt aũt quãtũ in ſe oĩs ſcientia bona:
q̄ tñ veritati ſubnixa eſt. i. ſtabilita. ſed tu q̇ timore ⁊ tre/
more viuis tuiipſius operare ſalutez. ꝓ tẽporis breuitate
feſtines eam ſcire amplius. quaz ſenſeris viciniorẽ ſaluti.
Nõne medici corporis diffiniũt eligere in ſumendis cibis.
q̇d prius ⁊ q̇d poſteriꝰ. Nam ⁊ ſi bonos conſtat eſſe cibos
quos deus creauit. tu tñ in ſumẽdo: ordinez ⁊ modũ nõ ob
ſeruãs reddis eos plane nõ bonos. Idcirco ergo quod dico
de cibis: hoc etiam ſentiri oportet de ſcientijs. Uides ergo
quoniã non ꝓbat multa ſcientẽ ſi ſciendi modũ neſcierit.
Uides inꝗ̃ quẽ fructũ ⁊ quã vtilitatẽ in modo ſciẽdi cõſti/
tuit. Quid ergo dicis modũ ſciendi: niſi vt ſcias quo ordĩe
quo ſtudio: quo fine: queqꝫ noſcere oporteat. Quo ordine:
vt id priꝰ quod maturius ẽ ad ſalutẽ. Quo ſtudio. vt id ar/
dentius quod vehementiꝰ eſt ad amorẽ. Quo fine. vt non
ad inanẽ gloriã aut curioſitatẽ aut aliquod ſimile: ſed tãtũ
ad edificationez tuã aut ꝓximi. hec bern. In q̇bus verbis
tria innuũtur q̄ ſũt neceſſaria volẽti ſtudere ſacrã ſcriptu/
ram ⁊ fructũ ac vtilitatẽ ex eiꝰ ſtudio cõſeq̇. Primũ vt cõ
gruo ordine ſe ad ſtudẽda applicet. Secũdũ vt moderamen
in diligẽdo obſeruet. Tertiũ vt finẽ laudabilẽ ⁊ rationalez
obſeruet ⁊ intendat. de quo ſufficienter dictũ eſt in capitu/
lo precedẽti. Primo igit̃ oportet diuinũ lectorẽ conſiderare
ordinẽ legendi. ſ. q̄ hoꝝ ordine legẽdi alia antecedãt. Aptiſ/
ſime. n. incedit q̇ incedit recto ordine. ſ. qui incedit ordine
quo cũcta ſũt: vt dicit hugo in didaſcolicõ. Hic autem ordo
ſeruandꝰ poteſt ſumi dupliciter. vno mõ abſolute. alio mõ
ad ordinẽ intentiõis legẽtis. Ordo abſolute ſũptꝰ in ſacra
ſcriptura debet eſſe talis; vt priꝰ hiſtorias diſcat; ⁊ reꝝ ge/
ſtaꝝ veritatẽ: a principio repetẽs vſqꝫ ad finẽ. ſ. q̇d geſtũ ſit
quãdo; vbi. ⁊ a q̇bꝰ geſtuz ſit. Nõ. n. quis ꝑfectus fieri põt

in allegoria:niſi pri⁹ fundat⁹ fuerit in hiſtoria. Hanc.ſ.hi
ſtoriā in ſacra ſcriptura tanꝗ̄ fūdamētū ⁊ principiū doctri
ne ponat. Deinde ꝑ ſignificationē typicā in arcem fidei ſe
erigat allegorie miſteria inueſtigādo vt ſciat nō ſolū litterā
ſine ſequēs: verūetiā ſpūm viuificantē tractet. ⁊ habeat ꝑ
quē ſpūalis intelligētie veritati cōſolidat⁹. ſenſū ſuum di/
uinis auctoritatib⁹ nō ꝑferat. nec ſeipſū ſequat̄ vt in ea lit
tera totū veritatis iudiciū pendere credat. Tali vero mo/
deramine vtat̄: vt cū inq̄rendo ſubtilis fuerit: in ꝑſumēdo
non temerarius inueniat̄ hanc.ſ.allegoriā tanꝗ̄ fabricam
que ſuꝑ hiſtoriā fundat̄ eſſe exiſtimat. In tropologia vero
magis rerū ꝗ̄ vocū ſignificationes aiaduertat. ex qua na/
turalis iuſticia ⁊ noſtrorū morū diſciplina naſcit̄. In qua cō
templando quid fecerit de⁹ quid nobis faciendū ſit cogno/
ſcim⁹. Per quā quaſi ſuperducto pulcherrimo colore domū
anime ab intra cōuerſationē vero ab extra bonis operibus
depingat. ſi lector habebit in hiſtoria quo facta dei memo/
ratur. in allegoria quo ſacramēta ei⁹ credat. in tropologia
vero quo perfectionē ei⁹ imitet̄. Ordo vero ſūptus in ordi
ne ad intentionē legentis nō poteſt determiate ⁊ in ſpeciali
exprimi. eo ꝙ diuerſorum diuerſe ſūt itentiones. poteſt tn̄
ſub generali doctrina ordo ſtudendi ſtudētibus ſic explicari
ſecūdū ꝙ dicit hugo in didaſ. ꝑ hec verba. Qui virtutū no/
titiam ⁊ formā viuendi q̄rit in ſacro eloquio hos libros de
bet magis legere q̄ huius mūdi cōtemptū perſuadēt. ⁊ ani/
mū ad ſui cōditoris amorē accēdūt. recteqꝫ viuendi trami
tem docēt vt ſūt libri in q̄bus ſāctorū patrū vita ⁊ martirū
triūphi deſcribunt̄. ⁊ illorū doctorū libri ex quorum dictis ad
diſciplinā veram ſecūdū ſtatū noſtrū ad nos ꝑtinentē diſci
mus. vt ſūt moralitates Gregorij Bernardi. ceterorūqꝫ do/
ctorū. Qui vero voluerit ſpretis ſimplicioribus ſcripturis:
ꝓfunda atqꝫ obſcura rimari atqꝫ enigmatib⁹ ꝓphetarū ⁊ mi
ſticis ſacramentorū itellectib⁹ iſiſtere doctores q̄rat ſtili dif/
ficilioris vt auguſt. i multis libris. ⁊ ambroſiū. ⁊ origina/
lia doctorū: queſtiōes qꝫ difficiles ab eis ſolutas ꝑlegat. ſtudi
oſe. Scđo pricipaliter vt dictū eſt volēs ſtudere ſacrā ſcri/
pturam moderamē i applicando ⁊ ſtudendo debet obſerua/
re. Moderamē igitur ſtudendi ⁊ addiſcendi i duob⁹ cōſiſtit

ſecundū ꝙ lectio duob⁹ modis aīo faſtidiū ſolet ingerere. ſ.
ſi obſcurior fuerit ⁊ in quātitate ꝓlixior extiterit. In quo
rū vtroqꝫ vti magis moderamie oportet ne illud quod ad
refectionē queſitū ē ſumat̄ ad ſuffocationē. Criſtiano enim
philoſophica lectio exhortatio eſſe debet nō occupatio: ⁊ bo
nā deſiderationē facere debet non necare. Uti ergo debet
modo ſtudēdi in qualitate lectiōis ne inani rapt⁹ deſiderio
ſcripturas ꝓfūde intelligētie ⁊ obſcuras exq̄rat. in q̄bus ani
mus plus occupatur ꝗ̄ edificat̄. Similiter vti debet modo
ſtudendi in lectionis quātitate. q̄a ſi non oīa legere poteſt:
ea tamē q̄ ſūt vtiliora legat. ne ꝑ ꝓlixitatē lectionis plura
in cōfuſo noſcat nullū tamē determinate. Nā ſecūdum Se
necam in li. de bn̄fi. Plus ꝓdeſt ſi pauca ꝑcepta ſapiētie te/
neas: ſic ꝙ ita in prompto tibi ſint. ꝗ̄ ꝙ multa didiceris.
⁊ ea ad manū non habeas. De tertio principale dictum eſt
ſupra.

Capitulū. vj. quot modis ſacra ſcriptura exponat̄.

Uia in ꝑcedēti capitulo mentio facta ē de hiſtoria ⁊
q etiā de allegoria. q̄ ſuper hiſtoriā ſacre ſcripture fū
datur. necnō ⁊ tropologia. ideo nota ꝙ quadruplex
eſt modus exponēdi ſacrā ſcripturā. ſ. hiſtoriacus ſiue litte
ralis. tropologicus ſiue moralis allegoric⁹ ſiue miſticus ⁊
anagogic⁹. Primo exponit̄ hiſtoriace. ſ. qn̄ res quelibet eo
modo quo geſta eſt pleno ꝓfertur ſermone. ⁊ dicit̄ litteralis
quia ꝓut littera ſonat accipit̄. ſicut filij iſrael tranſierunt
ꝑ mare rubrū de egipto: hoc exponit̄ vt geſtū eſt. vel ꝙ da/
uid vicit goliā et eū interfecit. Et dicit̄ hiſtoria ab hiſterō
grece quod ē videre latine quia ꝑ hiſtoriā res eo modo quo
viſa eſt exprimit̄. Scđo modo ſacra ſcriptura exponit̄ alle/
gorice ſiue miſtice. vt qn̄ littera vnū ſonat ⁊ ſpūs aliud ꝑ/
tendit. vt illud: egrediet̄ virga de radice yeſſe. quod allego/
rice ſic exponit̄. virga. i. virgo maria: egrediet̄. i. naſcet̄: de
radice. i. ſtirpe yeſſe. Uel cū dicit̄. ꝙ dauid vicit goliā. hoc
enī verū fuit ad litterā ⁊ ſecūdū hiſtoriā. ſed tn̄ intellectus
vlterius ducit̄ ad accipiendū dauid pro xp̄o: ⁊ goliam ꝓ di/
abolo. ꝑ quod intelligit̄ pugna xp̄i in ſe vel in mēbris ſuis

contra diabolū.⁊ tūc ſenſus allegoriac⁹ dicit̃ miſticus. q̄a ibi attēdit̃ aliquod occultū ſub ſenſu litterali. Dicit̃ autē allegoria ab alleos quod ē alienū:⁊ logos ſermo q̄a alieno ſenſu ꝑ allegoriā verba exprimunt̃. Tertio modo exponit̃ tropologice. videlꝫ q̄n verba referuntur ad mores. vt ibi. Omni tēpore veſtimēta tua cādida ſint. ⁊ oleum de capite tuo nō deficiet. quod ſic exponit̃. Omni tēpore veſtimenta tua. i. opera tua ſint cādida. i. mūda. ⁊ oleū. i. caritas. non deficiet de tuo capite. i. ab intentiōe tua. Et dicit̃ a tropos i. cōuerſio vel tranſlatio. ⁊ logos ſermo: quaſi cōuerſio ſermonis ad mores. Quarto modo exponit̃ anagogice. ſ. quādo per iſta inferiora intelliguntur ſupiora. Et dicit̃ ab ana quod eſt ſurſū ⁊ gogos ductio. q̄ſi ſermo ducēs nos ſurſū ſicut q̄n fit ſermo de eccleſia triūphali ſiue de vita eterna ⁊ ſāctoꝝ beatitudine. Hi aūt quatuor modi vt magis pateāt in vno exēplo. ſ. in hac dictione iheruſalē cōperiūtur. Iheruſalem enī ē nomē cuiuſdā ciuitatis. ⁊ interp̄tatur quaſi viſio pacis. q̄n ergo ſcriptura loq̄tur de illa ciuitate litteraliter: vt de eius nobilitate: vel captiuitate: vel deſtructione: tūc dicitur ſenſus hiſtorialis. Se vero iheruſalē accipit̃ ꝓ anima fideli: in qua debet eſſe pax: tūc dicit̃ ſenſus tropologicus ſiue moralis. Si autē accipitur ꝓ xp̄o vel pro eccleſia militante: tūc eſt ſenſus allegoricus. xp̄s enī pacē peperit: ⁊ pacē ſue eccleſie reliq̄t. Si vero ꝑ iheruſalē intelligit̃ eccleſia triūphans: ſiue vita beata in qua ē viſio pacis. q̄a ibi ē pax eternitatis. tunc dicitur ſenſus anagogicus. quia de pace tēporali fit ductio ſurſum ad pacem eternitatis. Unde de premiſſis modis habentur quedam metra. Littera geſta docet q̄d credas allegoria. Moralis q̄d agas. quo tendis anagoga ſignat.

Tractatus. ij. primi libri. de inq̄rendis circa ſacramentū eukariſtie in ḡnali.

e xpedito de primo. ſ. de ſtudio ſacre ſcripture et de eius modis exponēdi. Iam quantū ad tractatū ſecūdū aliqua generalia de ſacramēto eukariſtie quod in miſſa cōficitur ſūt inquirenda. et habebit ille tractat⁹. xiiij. capitula: ſecūdū q̄ꝫ. xiiij. i numero ſūt declarāda. Primū capitulū erit de hoc. in q̄bus hoc ſacramentū in veteri lege ſit p̄figuratū. Scōm a quo ⁊ q̄re ſit inſtitutū. Tertiū q̄n ſit inſtitutū: ⁊ quare in vltima cena xp̄i cū diſcipulis ſuis ſit inſtitutū. Quartū de ei⁹ dignitate. Quintū de ei⁹ neceſſitate. Sextū de nominū ip̄i⁹ multiplicitate. Septimū de modo accipiēdi ⁊ ſumēdi illud ſacramētū. Octauū que ſint ſigna ⁊ cōiecture: ꝑ quas cōiecturare poſſum⁹ nos eſſe dignos ad hoc ſacramentū ꝑcipiēdū Nonū erit de vtilitatib⁹ quas cōſequunt̃ digne ſumentes. Decimū de dāpnis q̄ cōſequūtur indigne ſumentes. Undecimū declarabit quot modis hoc ſacramentū ſumat̃. Duodecimū inueſtigabit an peccata venialia poſſint impedire effectū h⁹ ſacramēti in ſumēte. Decimūtertiū inq̄ret an ꝓpter nocturnalē pollutionē cōmunio ſit p̄termittēda. Quartūdecimū ⁊ vltimū inueſtigabit an melius ſit frequētius ⁊ imp̄termiſſe hoc ſacramētū ꝑcipere: q̄ꝫ tardius ⁊ rari⁹.

Capitulū. j. in q̄bus ſacramentū eukariſtie in veteri lege ſit p̄figuratū.

f Alubertimū enkariſtie ſacramentū in veteri teſtamēto multis figuris ē p̄figuratū. Primo in oblatione panis ⁊ vini a melchiſedech ip̄i abrahe. vn̄ ge. xiiij. dicit̃. At vero melchiſedech offerēs panē ⁊ vinū ⁊c. erat. n. ſacerdos dei altiſſimi. Per quod vt ait ambro. in q̄dā omelia dat̃ intelligi ſacramēta xp̄ianoꝝ eē anteriora. i. pri⁹ figurata q̄ꝫ iudeoꝝ. In illa eni oblatiōe rep̄ſētata fuit forma exterior h⁹ ſacramēti. Aliud. n. i hoc ſacramēto cernitur: ⁊ aliud credit̃. Cernit̃. n. panis ⁊ vinū. ſed credit̃ vera caro ⁊ ſanguis xp̄i: ſub ſpecieb⁹ panis ⁊ vini veraciter cōtineri. Nā ſicut panis ē principale quo ſuſtētamur in cibis. ⁊ vinum principale in potib⁹ quantū ad nutrimentū corporale. ſic caro ⁊ ſāguis xp̄i: ſunt principalia quantū ad nutrimentū ſp̄uale ſcꝫ anime. vn̄ ꝓuer. xiiij. dicit̃. Uenite comedite panem meū. Omnia quidem ſacrificia veteris teſtamēti ceſſauerunt. ⁊ ſolū ſacrificiū panis ⁊ vini reman

ſit.⁊ ideo deo eſt acceptū.Quod ꝓuidens dauid in ſpū dixit
in pſona dei. Nūquit mādūcabo carnes thauroꝝ: aut ſan/
guinē hircoꝝ potabo:quaſi diceret.nō acceptabo talia ſacri
ficia. Et ſubdit.Immola deo ſacrificiū laudis. Et iterū.
Sacrificiū deo ſpūs cōtribulatꝰ. Tale igiť ſacrificiū lau
dis:eſt preſēs ſacramētū.qꝛ in ipſo ⁊ p ipſū deꝰ potiſſime
laudať.⁊ paſſio filij eiꝰ ad memoriā reuocať.Hoc idē ma/
lachias propheta:lōge a ſpū cognouit.dicēs in pſona dei ad
iudeos. Nō eſt michi volūtas.in vobis:dixit dñs exercituū
Et nō ſuſcipiā munus de manu veſtra. Ab ortu.n. ſolis
vſqꝫ ad occaſū magnū ē nomē tuū in gētibꝰ. ⁊ in oī loco ſā
ctificať ⁊ offerť nomi meo oblatio mūda.i.oblatio panis ⁊
vini:ſeu corpis ⁊ ſāguinis dñi nři ihesu xpī: malach.j. Se/
cūdo hoc ſacramētū ē ꝑfiguratū p māna quod dabať iude/
is in deſerto poſt trāſitū maris rubri.de quo exo.xvj. Ec
ce ego pluā vobis de celo panē:egrediať populus ⁊ colligat
quo ſufficiat p ſingulos dies. Vñ in ꝑs.lxxv.diciť.Panem
angeloꝝ mādūcauit homo.i.panē paratū in aere miniſte/
rio angeloꝝ.vel panē figurantē panē angeloꝝ. Sicut enī
māna datū fuit hebreis iā ſubmerſis egiptijs.ſic eukariſtia
datur xpīanis poſt ablutiōeꝫ baptiſmi deletis iā peccatis:
vt p baptiſmū mūdati a malo:p eukariſtiā nutrienť in bo
no. Et ſicut māna populū iſtū p faſtiditatē in via ſolitudi/
nis ad terrā ꝓmiſſiōis ꝑduxit.vt patꝫ ioſue .v. ſic eukari/
ſtia p iſtū incolatū vite pñtis:fideles hꝰ ſeculi terrā trāſeū
tes ad patriā dei ꝑducit.vñ recte viaticū appellať. qꝛ refi/
ciēs nos in via:ducit ad patriā Itē ſic māna venit de ſurſū
ſcꝫ de celo.ſic ⁊ eukariſtia.Iohā.vj. Ego ſū panis viuꝰ q
de celo deſcēdi.Itē ſicut filij iſrael vidētes māna mirabā
tur dicētes ad inuicē:mānu:mānu:quod ſignificat:qd ē hoc
exo.xvj.ſic de iſto ſacramēto iudei mirabanť dicētes quo/
modo poteſt nobis hic dare carnē ſuā ad mādūcādū:Iohā.
vj.vñ ꝓpheta ait. Memoriā fecit mirabiliū ſuoꝝ miſeri/
cors ⁊ miſerator dñs eſcā dedit timētibꝰ ſe.ꝑs.cx.Itē qui
collegerat plus de manna non habebat amplius.nec q mi/
nus ꝑparauerat detulit minus.ſꝫ ſinguli iuxta id quod ede
re poterāt cōgregauerant:exo.xvj.ſic ⁊ in eukariſtia. Naꝫ
quātācūqꝫ qſqꝫ paruā partē accipiat:totā percipit eukari/
ſtiam iuxta id quod cantat eccleſia. Nec facilles ſe memen
to tantū eſſe ſub fragmēto quātū toto tegiť. Cui cōcordat
dictū beati grego. in omelia paſcali ⁊ habeť de cōſe.diſ.ij.
ca.quid ſi ſāguis vbi diciť. Aduertendū ē qꝫ ſiue plus ſiue
minus oēs equaliter corpꝰ xpī integerime ſumūt.⁊ genera
liter oēs ⁊ ſpāliter vnuſqſqꝫ Itē habebat i ſe omne ſuauita
tis delectamentū.ſic ⁊ eukariſtia cōfert vitā eternā: ⁊ eius
dulcedinē facit degustare:in q̄ vita ſūt oēs delectatiōes ag/
gregate.vñ iohā.vj.diciť. Si qs mādūcauerit ex hoc pane
viuet in eternū. Sed hec ē differētia. quia omēs q hunc pa
nem mādūcauerūt mortui ſūt. iſte vero panis viuus q de
celo deſcendit:vitā mundo tribuit. Manna illud de celo:
hoc ſupra celū illud ſcaturiebat in diē alteꝝ ſeruatū:hoc ab
omni corruptiōe ē alienū.qꝛ quicunqꝫ digne guſtauerit: et
ſic vſqꝫ in finē permāſerit:corruptionē.i.dāpnationē eter/
nam nō videbit.vt inquit magiſter in.iij.ſñiaꝝ diſtict.viij
Tertio modo figuratū eſt hoc ſacramentū in eſu agni pa/
ſcalis:p quē iſtud ſacramentū repſentať.vñ exo.xij.dicitur
Decima die menſis:tollat vnuſqſqꝫ agnū p familias ſuas
Erit aūt agnus ſine macula.maſculus anniculus. Sicut
enī eſus agni paſcalis:inſtitutus fuit in ſignū liberatiōis
de ſeruitute egiptiaca.ita eſus veri agni paſcalis:iſtitutus
fuit in ſignū liberationis a poteſtate ⁊ captiuitate diaboli/
ca.qꝛ iſte ē agnus dei qui tollit peccata mūdi.iohā.j.Itē ē
eſus agni paſcalis inſtitutus fuit.quādo filij iſrael erāt trā
ſituri de egipto in terram promiſſiōis.ita dominus ihesus
inſtituit hoc ſacramentū tranſiturus de hoc mūdo ad pa/
trem.Iohā.xiiij.Quarto hoc ſacramentū prefiguratū eſt
in diuerſis ſacrificijs.de quibꝰ habetur in leuitico. quibus
figurabať paſſionis xpī oblatio.vbi fuit hoſtia quo ad recō
ciliationē.victima quo ad ſatiſfactionē pro peccatis noſtris
⁊ holocauſtū quo ad totius ſui corpis leſionē.Quinto pre/
figuratū ē p cenā:quā rex darius fecit omnibꝰ vernaculis
ſuis magiſtratibꝰ ⁊ omnibꝰ purpuratis preconibꝰ cōſulibꝰ
et prefectis.ij.eſdre cap.iij.i.ihesus xps ſui corporis ⁊ ſan
guinis cenam ꝑparauit omnibus iuſtis ⁊ fidelibus.licet in
terdum iniuſti ſe ingerant.in quibus aliqui ſūt ſubditi :et
illi intelliguntur per vernaculos: qui ſunt ſerui in domo

domini. Aliȷ vero sūt prelati eccleſie maiores: ⁊ illi intelligunt̃ ꝑ magiſtrat9. Aliȷ ſūt ꝑ̄lati minores: ⁊ illi itelligunt̃ ꝑ ꝑ̄fectos. Quidē aūt ſūt reges terre: ⁊ hiȷ ꝑ purpuratos intelligunt̃. Quidā vero ſūt principes inferiores: ⁊ iſti itelligunt̃ ꝑ ꝑcones. Demū q̇dā ſūt religioſi ⁊ ⁊ hiȷ ꝑ cōſules deſignātur. q̇a cōſilia ſūt ꝓfeſſi. Oia etiā ſacrificia: tēpore nature ⁊ legis: ab abel iuſto primo incipiēdo: ⁊ deſcēdēdo vſq; ad noe: melchiſedech: abrahā vſq; ad ſacrificia legalia aarō ⁊ filioꝝ ei9: oia figurabāt illud vnicū ⁊ ſingulare officiū .ſ. oblationē xp̄i in cruce ⁊ ſacrificiū eukariſtie i altari. Quia ſecūdū apoſt. j. ad coꝝ. x. Oia i figuris cōtinebāt illis ⁊ i fide illi9 ſacrificiȷ: cetera ſacrificia naturalia ⁊ legalia deo placuerūt.

Capitulū. ij. a quo ⁊ quare hoc ſacramentū ſit inſtitutum.

d Omin9 noſter ieſus xp̄s hoc ſacramentū inſtituit verbo ⁊ facto. verbo cū dixit. Ego ſū panis viu9 q̇ de celo deſcēdi. Johā. vj. Facto cū cena facta cuȝ diſcipulis ſuis poſt eſū agni paſcalis dixit. Accipite ⁊ comedite. hoc ē corp9 meū. luce. xxij. Quatuor aūt de cauſis domin9 iheſus hoc ſacramentū inſtituit. Primo vt memoriale ſue mortis ⁊ paſſiōis nobis relinq̄ret. luce. xxij. hoc facite in meā cōmemorationē. ⁊ .j. ad coꝝ. xj. quotienſcūq; māducabitis panem hūc ⁊ calicem bibetis mortē dn̄i annūciabitis donec veniat. Secundo vt ſignū ſue caritatis fidelib9 ſuis declararet. teſte criſo. ſuꝑ Johānē ſic dicente. Criſtus hoc fecit ad maius amicitie fedus: docens nos: ſuamq; caritatē declarās erga nos. preſtans ſe nō ſolū videri a deſiderantibus: ſed etiam palpari cōmedi ⁊ amplecti. Tertio vt per cibū ſue carnis. ad guſtuȝ diuinitatis nos inuitaret. de quo venerabilis hugo ſuꝑ prologū angelice iherarchie. Sapientia increata q̄ ſe per viſibilia manifeſtat voluit oñdere quomodo ipſa aiaꝝ cibus ⁊ refectio ē. Propterea aſſumptā carnē nobis in edulium propoſuit in ſacramento. vt per cibum carnis ad guſtum nos inuitaret diuinitatis. Per corpus eni criſti in ſacramēto: ſenſus quodā ſigno ſēſibili detinetur ⁊ fouet̃ intellectus lumine naturali fidei confortatur ⁊ cōfirmatur. ⁊ ſic quodamō ꝑ ipſū tanq̄ ꝑ hoſtiū et viam ad guſtū ſue diuinitatis ꝑuenit̃. hec ille. Quarto ꝓtanto inſtituit hoc ſacramentū. q̇a in ꝓpria ſpecie xp̄s erat receſſurus a nobis. ⁊ ſic in ſacramētali ſpecie ſeipſū hic reliq̇t: vt nobiſcū eſſet vſq; ad cōſumationē ſeculi. ſicut ipſe ꝓmiſit. Math. vltio. Ego vobiſcū ſū vſq; ad cōſumationē ſeculi. Vñ euſebius de hoc ſic inq̇t. ⁊ habet̃ de cōſe. diſ. ij. cap. ij. Quia corp9 aſſumptū. ſ. de beata virgine: ablatur9 erat ab oculis noſtris ⁊ allaturus ſideribus neceſſe erat ꝙ die cene ſacramentū nobis corꝑis ⁊ ſāguinis conſecraret vt coleret̃ iugiter ꝑ miſteriū quod ſemel offerebat̃ in preciū. ſ. generis humani.

Capitulū. iij. quando hoc ſacramentum ſit inſtitutum.

p Oſtq̄ cenatū eſt q̄rtadecia luna mēſis. ſ. aprilis ad veſperā xp̄us ſecundū legē paſca cuȝ apoſtolis celebrauit. de quo cū dixiſſet deſiderio deſideraui hoc paſca manducare vobiſcū anteq̄ paciar: ſtatiȝ oñdit vt veteri paſce finē imponēs: nouuȝ paſce ſubſtituerat ſacramētū. Accipiēs. n. panē benedixit ac fregit. deditq; diſcipulis ſuis dicēs. hoc ē corpus meū quod ꝓ vobis tradetur. ſimiliter ⁊ calicem poſtq̄ cenauit dicēs. bibite ex hoc omēs. hic calix nouum teſtamentū eſt in meo ſanguine q̇ pro vobis tradetur in remiſſionē peccatoꝝ. Hac igit̃ celebratiōe informati celebramus iuſtiter ꝑ miſteriū quod ſemel offerebatur in preciū. Cuius quatuor cauſe aſſignātur ſcȝm innocētiū Prima quia oportet parā eſſe medicinā qua quottidiana peccata curant̃. vñ aug. et habet̃ de cōſe. diſ. ij. ca. vtꝝ ſub figura. Iterat̃ quottidie hec oblatio lȝ xp̄us ſemel paſſus ſit q̇a quottidie peccamus peccatis. ſine q̇bus mortalis infirmitas viuere nō pōt. Et ideo q̇a quottidie labimur: quotidie xp̄s ꝓ nobis miſtice immolat̃. Scd̄a vt lignū vite ſemper ſit in medio paradiſi. Tertia vt nobis xp̄s quotidie vniatur ſacramētaliter: ⁊ nos ei ſp̄ualiter. Quarta vt vero agno loco tipici quotidie vtamur. quē iudei ad veſperā cō/

nertēdi eſuriēt. ſcʒm illud p̄s. Cōuertent̄ ad veſperā ⁊ famē patient̄ vt canes ⁊c. Nā vbi veritas venit figura ceſſauit. Eſt aūt hoc ſacramentū in vltima cena inſtitutū multipli ci de cauſa. Prima vt finē veterib⁹ figuris daret. Vñ poſt eſū agni paſcalis: q̄ inter cetera ſacrificia fuit magis prīci pale ſacrificiū ſtatiʒ hoc ſacramentū fuit inſtitutū. Agnus eni paſcalis figura fuit paſſiōis xp̄i ⁊ h⁹ ſacramēti. Cōgru nʒ igit̄ fuit: vt figurā imediate ſeq̄retur figuratū. Secūda cauſa: q̄a ea q̄ vltimo ab amicis dant̄ magis mēorie cōmē dant̄: p̄ſertiʒ q̄a tūc magis inflamat̄ affect⁹ amicoꝝ ad ami cos. ea vero ad q̄ magis afficimur aīo ꝓfūdius imprimunt̄ Igit̄ allexāder papa. ij. dicit. Nichil in ſacrificijs pōt eē ma ius q̄ corp⁹ ⁊ ſāguis dn̄i nr̄i ihesu xp̄i. nec vlla oblatio ac ceptior. de cōſe. diſ. ij. ca. nichil Ideo vt in maiori venerati one haberet̄. dn̄s in vltimo diſceſſu diſcipulis hoc ſacramē tū inſtituit. Et hoc ē quod inquit bea. aug. Saluator quo vehemētius cōmendaret miſterij illius altitudinē. vltimo hoc voluit infigere diſcipuloꝝ cordibus ⁊ memorie. a q̄bus p̄ paſſionē erat diſceſſurus. Tertia cauſa vt p̄ hoc ſacramē tuʒ inſtante hora paſſiōis ⁊ neceſſitatis ſue vltimū cōderet teſtamentū. De quo innocētius terti⁹ ſic ait. Ob id etiam corp⁹ ⁊ ſāguinē ſuū poſt cenā dedit apoſtolis: vt hoc ſacra/ mentū illud vltimū teſtimonij mādatum artius memorie cōmendaret. Vñ nouiſſimū cōdens heredib⁹ teſtamētū ait Vos inq̄t eſtis qui permāſiſtis mecū in tēptationib⁹ meis et ego diſponam vobis ſicut diſpoſuit michi pater me⁹ re gnum vt edatis et bibatis ſupra menſam meam in regno meo. Luce. xxij.

Capitulū. iiij. de dignitate huius ſacramēti.

D Ignitas huius ſacramēti i multis apparet. Primo q̄a tā in lege q̄ ante legē p̄figuratū fuit. Ante legē p̄ oblationē panis ⁊ vini a melchiſedech. in q̄ figu/ ra habem⁹ formā h⁹ ſacramēti exteriorē ⁊ primū ei⁹ effe/ ctū. ſ. primo refectionē ſpūalē. Scd̄o in lege in manna: vbi figurat̄ effect⁹ gratie: ⁊ in agno paſcali in quo ſignificabat̄ liberatio a diabolo. de q̄b⁹ pleni⁹ dictū ē in ca. j. h⁹ tractat⁹ Scd̄o dignitas h⁹ ſacramenti apparet ex hoc q̄a a ꝓphetis p̄nūciatū eſt. De quo ꝓpheta dauid. Panē angeloꝝ māduca uit homo. p̄s. lxxvij. vbi p̄teritū ponitur p̄ futuro ex certi/ tudine ꝓphetali. Tertio dignitas eius ex hoc apparet q̄a a xp̄o ē inſtitutū. de quo dictū eſt ſupra ca. ij. Quarto ex hoc q̄a ab apoſtolis ē obſeruatū. j. ad coꝛ. xj. Cōuenietib⁹ vobiſ in vnū: iā nō ē dn̄icā cenā māducare. Quinto ex hoc appa/ ret q̄a a ſūmis pōtificib⁹ ē ſolēniſatū: q̄ ad hoc cōſtituerūt ordēʒ: cantū locū tēp⁹ veſtimēta: vaſa ⁊ ſtipēdiuʒ ſpūale q̄ oīa ſūt ad decorē h⁹ ſacramēti vtʒ ex. de. te. ⁊ ve. ſāctoꝝ ca pitulo. Si dn̄m. Sexto apparet ex hoc. q̄a nō niſi a ſacerdo te cōficit̄. q̄a ſolū ſacerdotib⁹ a dn̄o hec ptās ē reſeruata et cōmiſſa. vt habet̄ extra de ſūma tri. ca. firmiter credimus vbi dicit̄ hoc ſacramētū nemo cōficere pōt niſi ſacerdos q̄ rite fuerit ordinat⁹ ſcd̄m claues eccleſie. q̄s xp̄s ihesus cō ceſſit aplis ⁊ eoꝝ ſucceſſorib⁹. Septio ei⁹ dignitas apparet rōe cōtinētie ſue q̄a ſub ſe cōtinet xp̄ʒ. in quo nobilliſſimū in celo ⁊ nobilliſſimū in terra ſūt. ſ. deitas ⁊ hūanitas. de quo vbi ſupra ſic habet̄. Vna ē fideliū vniuerſalis eccleſia: extra quā null⁹ oīno ſaluatur. in qua idē ipſe ſacerdos ē et ſacrificiū ihesus xp̄s cui⁹ corp⁹ ⁊ ſāguis in ſacramēto alta ris ſub ſpēb⁹ panis ⁊ vini veraciter cōtinet̄. trāſſubſtātiatiſ pane in corp⁹ ⁊ vino in ſāguinē poteſtate diuina vt ad pfi/ ciendū hoc miſteriū: accipiam⁹ ipſi de ſuo quod ip̄e accepit de noſtro.

Capitulū. v de hui⁹ ſacramēti neceſſitate.

N Eceſſitas hui⁹ ſacramēti innuit̄ Iohā. vj. vbi dicit dn̄s. Niſi māducaueritis carnē filij hoīs: ⁊ biberi/ tis ei⁹ ſāguinē: nō hēbitis vitā in vobis. q̄a nō ha/ bebit deū inhabitātē q̄ ē vita eterna. vſus. n. h⁹ ſacramēti pducit hoīeʒ ad gratie cōſumatōnē q̄ ē vita eterna. Btī nā/ q̄ ſūt q̄ ad cenā nuptiaꝝ ſūt vocati apoc. xix. ⁊ vere btī i p̄ ſēti. ſ. p̄ grāʒ viſitātē: ⁊ i futuro p̄ gloriā eternā exaltantē vñ glo. ſup illud ſap̄. vij. venerūt michi oīa bona parit̄ cuʒ illa ſic dicit. Qui corde xp̄ʒ ſuſcipit: noticiā oīʒ v̄tutū parit̄

habebit. Hic gratiā ⁊ in futuro gloriā eternā. Hanc etiā
neceſſitatē innuit beatꝰ aug. in quadā omelia de feſtiuitate
corꝑis xp̄i ſic inq̇ens. Dedit ſe nobis ſaluator in pabulū vt
q̇a homo ꝑ cibū in mortē corruerat: ergo neceſſariū fuit vt
ipſe ꝑ cibū releuaretur ad vitā. cecidit homo ꝑ cibuꝫ ligni
mortiferi: releuatꝰ ē ꝑ cibū ligni vitalis: in illo ligno pepē
dit eſca mortis: in iſto aūt vite alimentū: illiꝰ eſus intulit
leſionē: iſtius guſtꝰ attulit ſanitatē: guſtꝰ iſtius ſauciauit:
guſtꝰ aūt illius curauit. vt vnde vulnꝰ ē exortū inde mede
la ꝓdijt. ⁊ vn̄ mors ſubijt inde ⁊ vita venit. De illo guſtu di
citur. Quacūq̄ die comederitis ex eo morte moriemini. ſi
q̇s aūt mādūcauerit ex hac carne viuet ineternū. Scḋo ne
ceſſitas hꝰ ſacramenti apparet ex hoc q̇a nullā ſalutē poteſt
cōſequi aīa ſine hꝰ ſalutiferi cibi ſuſceptōe debita: teſte re/
mi. ſic dicēte. nulla nobis ſalus corꝑis ⁊ aīe: abſq̄ xp̄i car/
nis ⁊ ſāguinis ſuſceptiōe. q̇a vt inq̇t richardꝰ de ſācto vict.
In hoc ſacratiſſimo ſacramēto xp̄i videlꝫ corꝑe ⁊ ſāguine:
tāta cōſiſtit ſalus aīe vt oēm gratiā quaꝫ habet homo ſibi
xp̄i ſacramēto tribuit. cui alludit venerabilis beda in hec
verba. Omne q̇dē donū celeſtis gratie ſācta eukariſtia me/
diāte. Quia ſecūdū bea. bern̄. in tractatu ſuo de cōtēplatiōe
⁊ corꝑis xp̄i mādūcatiōe. mādūcāti ꝓmittit vita ſuꝑna atq̄
beata. in qua ē gaudiū ſine merore, req̇es ſine labore: digni
tas ſine tremore: opes ſine amiſſiōe ſanitas ſine languore:
habūdantia ſine defectu: vita ſine morte ꝑpetuitas ſine cor
ruptiōe: btītudo ſine calamitate: vbi oīa bona in caritate ꝑ
fecta: vbi ſpes ⁊ viſio faciei ad faciē vbi plena ſcia in oibꝰ
⁊ ꝑ oīa: vbi ſūma dei bonitas cernit: ⁊ lumē illuminans a
ſanctis glorificat: vbi maieſtas dei cōſpicit: ⁊ hoc cibo ſine
defectu mēs intuētiū ſaciatur. hec ille. Tertio neceſſitas hꝰ
ſacramēti ex hoc apparet. q̇a ſine hoc ſacramēto corꝑi xp̄i
miſtico nō poſſumꝰ incorporari ꝓut poſtea patebit cū de ef
fectibus hꝰ ſacramēti dicet. Per hoc etiā ſacramētū via no
bis p̄bet ad vite eterne ingreſſū quo circa viaticū noiatur
q̇a p̄bet viā illuc veniēdi. ſ. ad eternā patriā ⁊ fruitionē di/
uine maieſtatis quā p̄ſignat. Vn̄ dicimꝰ in quadā collecta
Fac nos q̄ſumꝰ dn̄e diuinitatis tue ſuꝑna fruitiōe repleri:
quā p̄cioſi corꝑis ⁊ ſāguinis tui tēporalis ꝑceptio p̄figu/

rat. Et in quadā ꝓſa ſic canit eccleſia. Ecce panis angelo
rū factꝰ cibꝰ viatoꝝ ⁊c. per hoc deniq̄ ſacramētū gratiā nō
ſolū ad partē: ſed ad plenitudinē veraciter attingimꝰ Vn̄
eukariſtia dicitur. i. bona gratia. Quid enī melius corpore
⁊ ſāguine iheſu xp̄i. vn̄ bern. Panis iſte ꝑ excellētiā eukari
ſtia dicitur. i. bona gratia. In hoc eniꝫ ſacramēto nō ſoluꝫ
gratia ſed iſte a quo oīs gratia fluit cōtinetur. Et idē dicit
ambroſius.

Capitulū. vj. de diuerſis noibꝰ hꝰ ſacramēti.

q Uia in precedēti ca. ſūt tacta aliqua noia huiꝰ ſa/
cramēti. ideo ſciendū ē q̄ hoc ſacramētū in ſcriptu
ra ſacra diuerſa noia inuenit habere. Dicitur. n. qn̄
q̄ miſſa ⁊ hoc quadruplici ratiōe. Primo ratiōe angeloꝝ q̇
ibi mittūtur. vtꝫ de cōſe. diſ. ij. ca. q̄ ſi ſanguis. Secundo
ratiōe filij q̇ ibi mittitur ad deū patrē. Tertio rōe noſtri q̇a
ꝑ miniſteriū ſacerdotis q̇ mediatoris vice fūgit inter deuꝫ
⁊ homieꝫ. vota noſtra mittimꝰ ⁊ preces deo fūdimꝰ vt deꝰ
nobis ſuā mittat gratiā ⁊ bn̄dictionē. Quarto rōe aſſiſtētiū
. ſ. cathecuminoꝝ q̇ foras mittebant antiq̇tꝰ in eccleſia pri
mitiua. vt dicit hug. Tūc diaconꝰ lecto euāgelio ſolebat cla
mare. exite cathecumi: q̇a ſacerdos ſecretū incipit. Ratio
aūt huiꝰ expulſiōis erat: q̇a illi erāt ſine ſacramēto baptiſ
mi quod oibꝰ alijs ſacramētis ē premittendū. Secūdo dici
tur eukariſtia ꝑ excellētiā: ab eu quod ē bonuꝫ: ⁊ kariſma
gratia quaſi bona gratia. q̇a in hoc ſacramēto nō tantū eſt
augmētū virtutis ⁊ gratie ſicut in cōfirmatiōe: ſed ibi xp̄s
ſumit totꝰ: ꝑfectus ⁊ integer in corpore ⁊ aīa ⁊ deitate. q̇
eſt finis ⁊ origo totiꝰ gratie. vt inq̇t magiſter in. iiij. ſen.
diſ. viij. Etiā q̇a cōtinet illū in quo ē plenitudo gratie. q̇a
corpꝰ xp̄i ⁊ ſāguinē. Et q̇d meliꝰ corꝑe ⁊ ſāguine xp̄i: vt di
cit. j. q. j. ca. multi ſeculariū. Et iohā. j. dicitur. De pleni/
tudine eiꝰ oēs accepimꝰ gratiā. Tertio dicit hoſtia. de quo
in p̄s. Dirupiſti dn̄e vincula mea tibi ſacrificabo hoſtiam
laudis. p̄s. cxv. Et ſꝫm yſidoꝝ. Hoſtia dicit ab hoſtibꝰ vin/
cendis: ſicut victima dicitur a victis. Vn̄ antiq̇tꝰ antequā
ierāt ad bellū faciebāt deo ſacrificiū ⁊ hoc vocabatur hoſtia

ſed qñ vicerũt iterũ fecerũt ſacrificiũ: ⁊ hoc vocabat̃ victi/
ma. Quia ergo nos hoc ſacramẽtũ offerimꝰ ad vincẽdũ ini
micos. ſ. demones. ergo merito dici põt hoſtia. Quarto vo
catur ymmolatio. ⁊ ſecũdũ yſidoꝝ dicit̃ ab in ⁊ moles: q̃a i
mole altaris ſacrificabat̃. Et q̃a hoc ſacrificiũ debet fieri i
altari. ideo ymmolatio ꝓprie dici pt̃. Vñ pſ. ymmola deo
ſacrificiũ laudis. pſ. xlix. Quinto appellat̃ cõmunio. i. com
munis eſca. Cõmunicare. n. ſecũdũ papiã: idẽ ẽ quod ſimul
ꝑticipare. Et q̃a omẽs de vno pane ⁊ de vno calice ꝑticipa
mus: ideo merito cõmunio dicit̃. vel dicitur cõmunio eo ꝙ
xp̃us ſe nobis communicat in iſto ſacramento. vel a cõmu
nitate. q̃a cõmunis ẽ oibus. Sexto dicit̃ viaticũ quod ideʒ
ẽ quod victus in via neceſſitatis ſecũdũ hugvicõem. Et q̃a
iſte cibꝰ datus ẽ nobis i via. iuxta illud Johã. vj. caro mea
vere ẽ cibꝰ: ⁊ ẽ neceſſariꝰ ad ſalutẽ: ⁊ ad ꝑuentionẽ ad ter/
minũ noſtrũ: q̃a niſi mãducaueritis carnẽ filij hoīs ⁊ bibe/
ritis eiꝰ ſãguinẽ. nõ habebitis vitã in vobis. idcirco ꝓprie
⁊ bñ viaticũ dici pt̃. Et figurã illius habemꝰ in. iij. reguʒ
vbi dicit̃. ꝙ angelus dñi portauit helie panẽ ſubcinericiũ. ⁊
vas aq̃ dicẽs. Surge ⁊ comede. grãdis eniʒ tibi reſtat via.
Et ſubdit̃. Et ambulauit in fortitudine cibi illiꝰ: quadra/
ginta diebꝰ ⁊ q̃draginta noctibꝰ vſq; ad mõtẽ dei oreb. Ita
⁊ nos viatores de p̃ñtis exilij ꝑegrinatione ad ſuꝑne patrie
beatã viſionẽ ⁊ mãſionẽ tendere debemꝰ. Septimo appella
tur ſacrificiũ. quod ſecũdũ bea. gre. in ca. nõne multi ſecu/
lariũ. j. q. j. dicit̃ quaſi ſacrũ officiũ: vel quaſi ſacrũ factuʒ
q̃a p̃ce miſtica cõſecrat̃ ꝓ nobis in mẽoriã dñice paſſionis.
Et ſecũdũ eundẽ ibidẽ dicit̃ miſteriũ. eo ꝙ ſecretã ⁊ recon
ditã habet diſpẽſationẽ. i. virtutẽ ⁊ gratiã a deo diſpẽſataʒ
⁊ collatã ſʒm glo. ibidẽ. Octauo vocat̃ actio. q̃a ſicut hẽtur
de cõſe. diſ. j. ca. leo papa vocat ſacrificiũ miſſe actionẽ cuʒ
dicit. ꝙ miſſa ẽ q̃daʒ actio: q̃ fit ꝑ modũ cuiuſdã cauſe. Nã
hic habemꝰ locũ oratoriũ. iudex ẽ deꝰ. accuſator diabolus
reus ẽ populus: teſtis ẽ ꝓpria cõſcia. ſacerdos defenſor ⁊ ad
vocatꝰ. vt dicit beatꝰ ambro. in orõe: ſũme ſacerdos ⁊c. q̃
inq̃t. me peccatorẽ inter te ⁊ eundẽ populũ mediatorẽ eſſe
voluiſti. Dicit̃ etiã metalipſis in greco: quod ẽ aſſũptio. in
latino. eo ꝙ ꝑ hoc ſacramẽtũ aſſumimꝰ filij diuinitatẽ.

Capitulũ. vij. de modo ſumẽdi illud ſacramentũ.

Volenti digne accedere ad hoc venerabile ſacramen
tũ neceſſe ẽ iuxta doctrinã apli ad coꝝ. xj. homo ſe/
ipſũ ꝓbet ⁊ ſic de pane illo edat. Quod dictũ tractãs
he. tho. de aq̃no in tertia ꝑte ſue ſũme ſic dicit ꝓbet homo
ſeipſũ. i. p̃paret examinet ⁊ purget. p̃paret: ꝑ cordis cõtriti
onẽ oris cõfeſſionẽ ⁊ debitã ſatiſfactionẽ. Examinet an ha/
beat ſãctitatẽ in corde. veritatẽ in ore. ꝑfectã cõuerſationẽ i
opere: purget a vana gloria intellectũ: a vana cupiditate af
fectũ ſenſũ a rebelliõe ꝑ inobediẽtiã infectũ. ⁊ ſic a ſeipſo ꝓ/
batus ad ſũmi regis mẽſã accedat. Modũ aũt accedẽdi di/
cere poſſumus ex eſu agni paſcalis. exo. xij. comedebãt eni
iudei agnũ paſcalẽ accinctis renibus cũ azimis panibꝰ cal
ciatis pedibus baculos habẽtes in manibus cũ lactucis ag
reſtibus ⁊ feſtinanter. Per primũ figuratũr puritas caſti/
tatis. vñ luce. xij. Sint lũbi veſtri precincti ⁊ lucerne ⁊c.
Per ſecũdũ vero intelligit̃ carentia corruptiõis peccati ma
xime mortalis. q̃a ſʒm bea: grego. azima ſumus: ſi a corru
ptiõe peccati ſumꝰ alieni. Per. tertiũ deſignat̃ affectus deuo
tiõis. De quo in cãticis. quã pulcra es in calciamẽtis tuis
filia principis. Per quartũ figuratur memoria dñice paſſi
onis. vñ iacob patriarcha dixit. In baculo ꝑtrãſiui iordanẽ
iſtũ. Per quĩtũ innuitur amaritudo cõtritiõis ꝓ peccatis.
vñ pſ. lxxix. Cibabis nos pane lacrimaꝝ Per ſextũ mõſtra
tur ꝓ̃ptitudo bone voluñtatis. Ex his igitur iaʒ dictis. ſ.
puritate caſtitatis: immunitate peccati mortalis: xp̃iſere
deuotiõis; mẽoria dñice paſſionis: ꝓ̃ptitudine bone volũ
tatis: ⁊ amaritudine cõtritiõis. ſit armatus oĩs q̃ ad ſacra
menti cõmunionẽ digne vult accedere. vñ be. ambro. in q̃/
dam orõe de hoc pulchre loq̃tur in hec verba. Quãta cordiſ
contritione ⁊ fonte lacrimaꝝ: quãta reuerẽtia ⁊ tremore:
quãta corꝑis caſtitate ⁊ aĩe puritate: illud diuinũ ⁊ celeſte
miſteriũ ẽ celebrãdũ. dñe deꝰ vbi caro tua in veritate ſumi
tur: vbi ſãguis tuus in veritate bibit̃: vbi ſũmis yma hu/
manis diuina iũguntur. Ubi tu es ſacerdos ⁊ ſacrificiũ mi
rabiliter ⁊ ineffabiliter. Quis digne poterit celebrare hoc
miſteriũ: niſi tu deus oĩpotẽs offerentẽ feceris dignuʒ. Hec

ille. Et vt cuilibet voléti tractare aut ſumere hác eſcá no/
biliſſimá hoc cótingat cú accedere voluerit. beatꝰ. bern. in
tractatu ſuo de cotemplatióe dicit. ꝙ in hunc modú poteſt
orare. O diues oim bonoꝝ dapú ſuperne ſacietatis opulen/
tiſſime largitor deꝰ: da laſſo cibú collige diſperſú: libera ca
ptiuú: reintegra ſciſſú. Si ſtat ad hoſtiú ⁊ pulſat. obſecro ꝑ
viſcera miſericordie dei qbꝰ viſitaſti nos oriés ex alto. iube
pulſáti miſero aperire: ꝙ liberis greſſibꝰ ingrediať ad te ⁊
reqeſcat in te: ⁊ reficiatur de te pane celeſti. Sanctus vero
tho. breuiter ponit tria. q̃ cuilibet digne mádućáti ſunt ne
ceſſaria. Primú eſt múdicia corporalis vt ꝑ eaȝ reuerentia
ſacraméto exhibeatur. Secúdú eſt cóſciétia múda: vt ſic di
gne ſacraméto manſio ⁊ habitaculú diſponať. Tertiú é a/
ctualis deuotio: ꝑ quá mens apud deú eleuetur. de quibus
dicetur poſtea magis in ſpeciali.

Capitulú. viij. q̃ ſint ſigna ꝑ q̃ cóiecturare poſſimꝰ
nos eé dignos ad hoc ſacramétú ꝑcipiendú.

Iceret aliqs cú nemo ſit certus: an ſine peccato ſit
d ⁊ in caritate. qa iuxta dictú ſap̄. eccle. ix. neſcit ho/
mo an odio vel amore dignus ſit. quomó igitur a/
liqs ſecúdú hꝰmodi códitiones digne poterit ad hoc venera
bile ſacramétú accedere. Ad hoc reſpondet ſáctꝰ tho. dicés.
Licet de hoc nó poſſit haberi certitudo ſcie. tamen de hoc
pót haberi ꝓbabilis cóiectura: ⁊ p̃cipue per quatuor ſigna q̃
ponit bern. in li. de ſtimulo amoris. Quoꝝ primú é cú quiſ
deuote verbú dei audit. qa teſte ſaluatore Johá. viij. Qui ex
deo eſt verba dei audit. Secúdú cú qs ꝓmptú ſe in bñ ope
rando inuenerit. qa ꝓbatio delectationis: exhibitio é operiſ
vt inqt bea. gre. in q̃dam ome. Tertiú cú quis ꝓpoſitú ha
bet abſtinédi a peccatis in futuro. Quartú cum de preteri
tis doluit ſeu dolet ⁊ conteritur. Jn his. n. ſȝm greg. vera
penitétia conſiſtit. Unde ſi quis ꝑ huiuſmodi ſigna facta di
ligenti diſcuſſione ſue conſcientie: ꝑ̃uis non ſufficienti tñ
deuote ad corpus xp̄i accedat. aliquo peccato mortali in ip
ſo remanéte: quod eius méoriam ſubterfugiat nó peccat ſi
accedit. immo ex vi ſacramenti remiſſionem peccati cóſeq̇

tur. vnde bea. aug. in quodaȝ ſer. dicit. Qñ corpus xp̄i má/
ducatur: viuificat mortuos. Nam tale peccatú in cótritio
ne generali é dimiſſú. licet nó ita plene ſicut ea que in ſpe/
cie ſút confeſſa.

Capitulú. ix. de vtilitatibus quas con
ſequútur digne ſumentes hoc ſacramétum.

Ui corpꝰ xp̄i digne máducat hos. xij. fructus ⁊ vti/
q litates conſequiť. q̇. xij. fructꝰ figurati ſút per lignú
vite. quod eſt in medio paradiſi. gen. ij. auferés. xij.
fructꝰ. apoc. vlt. et notantur in his verſibꝰ. Jnflámat. me/
morat. ſuſtentat. roborat. auget. Hoſtia ſpem purgat refi/
cit. vitaliter vnit. Confirmatq̧ fidem munit: fomitéq̧ re/
mittit. Primꝰ fructꝰ qué cóſequiť digne manducás eſt ca/
ritatis inflámatio. de quo qdam doctor ſic dicit. Pre oibus
alijs gratijs corporis ſúmi. ſ. manducatio digna: accendit i
nobis caritatem. Qui enim pané calidum de clibano iá ac
ceptú comederit cú pane vtiq̧ ſumit ⁊ caloré. ſic qui corpꝰ
xp̄i comedit in clibano crucis: ex ardore maxime caritatis
decoctú in eodem comedit ⁊ caritatem. Jgnitꝰ qppe amor
dei: in corꝑe ipſius ſuſcipiť quo ſumpto ⁊ nos inardeſcimꝰ
⁊ ipſú ſemper amplius eſurimus. Secúdus fructꝰ é ꝙ ad
memoriá reducit dñicá paſſioné. diuiná dilectioné: ⁊ noſtrá
liberationé. vñ lu. xxij. Hoc facite in meá cómemorationé
Tertiꝰ fructus é cótra recidiuationé ſubſtentatio. De quo
in p̄s. Panis cor hoís confirmet. Quartꝰ fructus é ꝙ robo
rat ſumenté ad bona operandú ⁊ continuádú. Cuius figu/
ra innuitur yſaie. xl. vbi diciť. Qui ſperát in dño: imitabút
fortitudiné: aſſumét pennas vt aqle: nó laborabút ambula
bunt ⁊ nó deficiét. vñ yſidorus de hoc ſic inqt. Cibus ille:
corpꝰ illud nó impinguat. ſed cor hoís in bono confirmat.
Hic eſt panis vite. q̇ ergo vitá máducat digne mori nó po
teſt. ſ. morte ſpúali et eternali. Quintꝰ eſt ſpei ⁊ deuotióis
augmétatio. ⁊ nó ſolú ſpei: ſed ⁊ caritatis vt dictú é in pri/
mo fructu: ⁊ etiá fidei: vt diciť in decimo fructu. q̇ ſimul in
nuunť ezech. xv. vbi aic deuote: ſacrámétuȝ eukariſtie ꝑci/
piéti cú iſtarú virtutú augméto ſic diciť. Simulam mel ⁊

oleum comediſti: ⁊ decora facta es vehementer ⁊ ꝓfeciſti in
regnū: ⁊ egreſſū eſt nomē tuū in gentes ꝓpter ſpeciē tuam
Ubi ꝑ ſimulā ꝓpter ſui puritatē intelligere poſſumus ſin/
ceritatē fidei. Per mel ꝓpter ſui ſuauitatē intelligere poſſu
mus digne ſumentis eminentē caritatē Per oleū ꝓpter ſui
intrinſecā ſubtilitatē intelligere poſſuuus ſpem. Naȝ ſicut
oleū eſt virtutis penetratiue ⁊ ſupnatat ceteris liquoribus
ſic ſpes diligentis aīe omnia creata quaſi deſpiciens pene/
trat ⁊ trāſcendit. Et nō obſtante tempeſtate hꝰ mūdi: tan
ꝙ̄ maris magni ⁊ ſpacioſi in quo ſūt reptilia quoꝝ non eſt
numerus. anchorā ſue cōfidētie figit in ſolo ſuo ꝯcreatore: ⁊
in virtute ꝑfecte eukariſtie. Uñ de hoc fructu quinto dicit̃
in pſal. xxiiij. Impinguaſti in oleo caput meū: ⁊ calix meꝰ
inebrians ꝙ̄ preclarus eſt. Sextꝰ fructus ē peccatoꝝ remiſ
ſio. ⁊ hoc intelligit̃ de venialibꝰ peccatis. ꝗa per iſtū cibuȝ
fit reſtauratio ⁊ reparatio deperditi vaporis. i. ipſius cari/
tatis. Et nō intelligit̃ de mortalibus. ꝗa ſicut alimentum
naturale ſolū ꝓdeſt viuēti ⁊ non mortuo: ſic alimentū ſpū/
ale. Attamē ſi homo ſufficienti facta diſcuſſione de oībꝰ pec
catis cōtritus fuerit: ⁊ ꝓpoſitū ſatiſfaciēdi habuerit de quo
cunq; peccato mortali ab eo ꝑpetrato ſi ſibi ad memoriam
reduceretur. ſi alicuius peccati mortalis reus extiterit deo
cognito: ſibi tamē totaliter ignoto ⁊ a memoria eiꝰ remo/
to: ex vi ſacramēti quod ſumit remiſſionē illiꝰ peccati cōſe
quit̃ ꝓut innuit be. aug. cū dicit. Qñ corpus xp̄i mādncat̃
viuificat mortuos. De iſto etiam fructu dicit yſidorꝰ Acce
dite igitur ad eū ⁊ illuminamini: ꝗa lux eſt. Accedite ad eū
⁊ ſaciamini: ꝗa panis eſt. Accedite ad eū ⁊ liberamini: ꝗa
vbi ſpūs dñi ibi libertas. Accedite ad eū ⁊ abſoluemini: ꝗa
remiſſio peccatoꝝ eſt. Cui cōſonat ihero. in hec verba. Ni/
chil adeo eſt extinctiuuȝ ⁊ remiſſiuum peccati ſicut huiuſ/
modi oblatio ⁊ ſacrificiū. ⁊ hoc eſt veꝝ ſi digne offerat̃. pro
pter quod ambro. in quadaȝ oratione ſic orat. Panis q̇ de
celo deſcēdiſti veni in cor meū ⁊ mūda me ab omni inq̇na
mento carnis ⁊ ſpūs. Et ad iſtā purgationē hortat̃ apoſto
lus nos alloquēs ꝑ figuraȝ agni paſcalis q̇ dicit̃ azima ſic
dicens. Expurgate vetꝰ fermentū. ad coꝝ. xj. Septimꝰ fru
ctus eſt ſpūalis per internā cōſolationē refectio. De qua di/

citur ſap̄. xvj. Panē de celo preſtitiſti eis: habentē omne de
lectamentū ⁊ oēm ſaporē ſuauitatis. Et in p̄s. xxij. In lo/
co paſcue ibi me collocauit. Et ideo xp̄s q̇ ē ſacerdos ⁊ ho
ſtia ait. Uenite ad me omēs q̇ laboratis ⁊ onerati eſtis: et
ego vos reficiā. Math. xj. In rei. n. veritate dulciſſime po
teſt reficere ꝗa eiꝰ ſpūs ē ſuper mel dulcis: ⁊ hereditas eiꝰ
ſuꝑ mel ⁊ fauū. eccle. xx. vñ bea. bern. de iſta vtilitate ⁊ q̄r
ta ſic ait: In hoc ſacramēto aīa celeſti dulcedine inebriatur
peccatū veniale delet̃: ⁊ homo in gratia roborat̃. Idē de hoc
ſeptimo fructu loquit̃ in hec verba. Qui ſāctam eukariſtiā
digne ſumit: nunꝙ̄ maiꝰ in tota ſua vita gaudiū refrigeriū
ꝙ expertꝰ fuerit ꝙ̄ in ſūptione corporis ⁊ ſāguinis dñi nri
iheſu xp̄i deguſtauit. Octauus fructꝰ eſt interior per gratie
collationē viuificatio. ꝗa lignū vite cōmeſtū vitā p̄ſtabit.
Nā ꝑ virtutē hꝰ ſacramēti: dc attrito fit cōtritꝰ: de irriſore
fit penitēs. vñ iohā. vj. Qui mādncat me ipſe viuet ꝓpter
me. Rōnabiliter. n. vita ꝑ cibū rediȷt ꝑ quē mors intrauit
ꝙ aūt in ſumēdo hoc ſacramentū gratia cōferat̃. de hoc ha
betur figura exo. xvj. vbi dicit̃. Deſcendēte māna deſcēde/
bat pariter ⁊ ros. Nonus fructꝰ ē corpꝰ xp̄i miſtici incoꝑa
tio. De quo ambro. in oratiōe vbi ſupra ſic ait. Tu. n. dixi
ſti dñe: panis quē ego dabo caro mea ē ꝑ mūdi vita. q̇ mā
ducat me viuet ꝓpter me ⁊ ipſe in me manet ⁊ ego in eo.
iohā. vj. Et illud figuratū eſt exo. xvj. vbi dicit̃ ꝙ cum ſol
incaluiſſet liquefiebat manna. ⁊ ꝑ cōſequēs per fluxū vni/
tum fuit cū terra. Propter quod ipſe xp̄s q̇ eſt cibꝰ clama
uit ad beatū auguſt. vt pȝ in li. cōfeſ. Cibꝰ ſū grādiū creſce
⁊ mādncabis me. Et ſubdit̃. Nec tu me mutabis in te ſi/
cut cibū carnis tue. ſed tu mutaberis in me. Nā ꝑ iſtuȝ ci/
bum efficimur mēbra incorꝑata in xp̄o: ⁊ vnū in xp̄o. Et
ideo hec ſpūalis mādncatio iure cōmunio nūcupat̃. vt ſu/
pra ca. vj. hꝰ tractatꝰ. ⁊ vt damaſcenꝰ dicit. Decimꝰ fructꝰ
eſt fidei cōfirmatio ꝑ intellectꝰ illuminationē: quod deſigna
tur ꝑ illud quod habet̃. j. regū. xiiij. vbi dicit̃. ꝙ ionathas
guſtauit de melle ⁊ illuminati ſūt oculi eiꝰ. vñ bern. ſuper
can. ſic inq̇t. Per fidē: intellectus illuminatꝰ ⁊ cōfortatꝰ at
tingit hāc veritatē indubitāter. ꝙ xp̄s vere ē in ſacramēto
⁊ diuinitas vere in xp̄o. Undecimꝰ fructꝰ eſt ꝙ ꝑceptio eu/

kariſtie munit hominē cōtra demonū neqciam. vn̄ p̄s. Pa
raſti in cōſpectu meo menſā aduerſus eos q̄ tribulāt me. ſu
per quo dicit iſidorꝰ. Suſcipe dn̄m iheſū in tue mentis ho
ſpiciū. cū aūt aduerſariꝰ hoſpiciū tuū viderit occupatū ce/
leſtis fulgore p̄ſentie: intelligit locū tēptamētis ſuis ꝑ xp̄z
eſſe circūcluſū ſeu clauſū. Pro quo effectu cōſequēdo beatuſ
ambro. in orōe vbi ſupra ſic orat. Dn̄e muni me hrōꝝ an/
geloꝝ pia atq̄ fideli cuſtodia atq̄ fortiſſima tutela: vt hoſteſ
omniū bonoꝝ cōfuſi a me diſcedāt: ꝑ hoc magnificū ⁊ admi
rabile ſacramentū. Et de hoc habet̄ figura exo. xij. vbi legi
tur. ꝙ quādo filij iſrael comederūt agnū paſcalē: tūc poſue
rūt de ſanguine in ſuperiori liminari: ⁊ in vtroq̄ poſte ho/
ſtij ſui. ⁊ ſic domꝰ eoꝝ erant p̄ſeruate ab angeli percuſſura
De eodē habet̄ figura ezechielis. ix. vbi dicit̄. ꝙ illi ſoli pre
ſeruati fuerūt quos vir veſtitus lineis. ſ. dn̄s iheſus xp̄s ſi/
gnabat thau in frontibus eoꝝ. thau eſt figura crucis: q̄ cū
accedimꝰ ad altare. in fronte. i. in ꝓſpectu noſtre ratiōis de
bet eſſe depicta. Duodecimꝰ fructꝰ ē fomitis mitigatio ſeu
inordinate cōcupiſcētie extinctio. De quo in p̄s. Suꝑ aquā
refectionis educauit me ⁊c. Sicut. n. aqua refrigerat. ſic il
lud ſacramentū etiam refrigerat a feruore cōcupiſcētie. vn̄
bern. Sacramentū corporis xp̄i duo operat̄ in nobis: vide
licet ſenſuz munit: ⁊ a grauioribꝰ peccatis tollit omnino
cōſenſuz. verbi gratia. Si quis noſtrū nō tam crebros vt
ſolebat: nec tam acros ſuſtinet iracūdie vel luxurie: inuidie
ac ceteroꝝ vicioꝝ motꝰ: gratias agat corꝑi ⁊ ſanguini dn̄i
noſtri iheſu xp̄i. quoniā virtꝰ hꝰ ſacramenti operat̄ hec in
eo. Hec ille. Propter quod bea. ambro. in quadā orōe: dn̄m
noſtrū iheſū xp̄m ſic adorat. Dn̄e rex virginū amator caſti
tatis: ⁊ integritatis decꝰ: celeſti rore bn̄dictionis tue extin/
gue in me totū fomitē ardentis libidinis: vt maneat in me
tenor totiꝰ caſtitatis aīe ⁊ corporis. Et illud videt̄ eſſe fi/
guratū. ij. mach. j. vbi legit̄ ꝙ flāma accenſa a lapidibꝰ ꝑ/
fuſis: aqua reſidua a lumine quod refulſit ab altari cōſum
pta eſt. Sepe. n. flāma cōcupiſcentie q̄ naſcitur ex aqua re
ſidua. i. ex rerū temporaliū affluentia ⁊ ſuꝑfluitate: qua la
pides ⁊ homines mūdani ꝑfundūtur: extinguūtur a lumine
ab altari fulgente. i. a gratia ſacramēti eukariſtie. Propter

tanta igit̄ dona q̄ ex hmōi ſacramēti ꝑceptione digne ſumē
ti cōferunt̄: diligēti aīa deuotaq̄ mēte ē inq̄rendū qualis eſ
ſe debeat q̄ ad hāc menſā digne accedere mereat̄. Ad quod
rn̄det ꝓpheta in p̄s. xxj. vbi in ꝑſona xp̄i ait Edent paupe
res ⁊ ſaturabunt̄ ⁊c. quaſi di. ſ3m bea. aug. ⁊ glo. ibidē. Uo
ta mea. i. ſacramēta ⁊ bn̄ficia corꝑis ⁊ ſāguinis mei reddaz
⁊ hec ſacrificia edent pauperes ⁊ hꝰ ſeculi cōtēptores. quos
xp̄s Math. v. vocat pauperes ſpū q̄ ad hūc panē vite ſumē
duz digne merent̄ accedere. Tales. n. ſūt vere huiꝰs ⁊ huiꝰ
ſeculi cōtēptores xp̄m ſuꝑ oīa diligētes ⁊ omēs affectiones
ſuas in xp̄m ordinātes. Ita vt nichil cupiāt nec habere de
ſiderāt p̄ter ip̄z. Et illa reuera apte dicit̄ pauꝑtas ſpūs dū
q̄s mēte ⁊ ſpū nichil ſibi vēdicat imo nec ſeipſū nec aliq̄d a
liud tēporale niſi hoc alteri totū liberaliter ⁊ ſpōte donat ⁊
in xp̄z referat ita vt ſic nec velit eē ſui iuris ſed dn̄i ſui cui
ſe donauit nec aliquod poſſideat tanq̄ ſuū ſed tanq̄ dn̄i ſui
ad cuiꝰ honorē reꝝ ſuaꝝ ſi quas hab3 poſſeſſionē ordinabit
vt dicere poſſit cū aplō. ij. coꝝ. vj. tanq̄ nichil habentes ⁊
oīa poſſidētes q̄a poſſidet oīa cuiꝰ poſſeſſio ē deꝰ. vn̄ in ꝑſo
na cuiuſlibet talis dicit̄ in p̄s. lv. Ecce cognoui quoniā de
us meꝰ es tu. Suꝑ quo aug. Omniū q̄dē deꝰ ē ſed eoꝝ pro
prie deꝰ ē q̄ eū diligūt q̄ eū timēt q̄ euz poſſidēt ⁊ colunt ⁊
ſunt tanq̄ magna familia de domo ipſiꝰ redēpti magno ſā
guine vnici filij eiꝰ. Et ſubdit. Quantū dedit nobis deꝰ pa
ter vt filij dei noīemur ⁊ ſimus. Ecce mirabilis cōiunctio
ſūme pauꝑtatis cū maximis diuitijs. Quid nāq̄ pauꝑiꝰ illo
q̄ nichil ſibi retinet quod alteri nō donat: ⁊ q̄d ditius illo q̄
deū poſſidet. Et ergo be. aug. ſuꝑ pſal. vbi ſupra hortatur
nos dicēs. Nos ergo deū amemꝰ frēs puri ⁊ caſti: ſed nō ē
caſtū cor ſi deū ob mercedē colit. Sed diceres. Quid ergo
de cultu dei ſi mercedē nō haberemꝰ. Reſpondet aug. Ha/
bebimꝰ plenarie ipſū deū quē colimus ipſe nobis merces
erit q̄a videbimꝰ eū ſicuti ē. iohā. iij. Ipſe dixit abrahe geñ
xv. Ego ꝓtector tuꝰ ſū ⁊ merces tua magna nimis Ex q̄/
bus verbis elicit̄ ꝙ de omni ſtatu eccleſie poſſūt eſſe hoīes
digne ad hūc panē vite accedētes: q̄a dictū ē ſupra. Edent
pauꝑes ⁊ ſaturabunt̄ pauperes. ſ. ſpū. Tales aūt pauperes
poſſūt eſſe boni reges ⁊ principes finiū terre: cōiugati vir/

gines ⁊ vidue: layci ⁊ clerici ſeculares ⁊ religioſi. Nā quiſq̄s
taliū in caritate dei ē ⁊ deū ſuꝑ oīa diligit: ſi princeps vel ꝑ
latꝰ vel qualitercū̄q ſuꝑ alios cōſtitutꝰ potētatus honores
diuitias ⁊c. q̄ ſuo ſtatui cōmuniter attribuūtur ipſe nō ſolū
ſibi ſed deo tribuit cui militat cui ſeruit ⁊ ꝓ quo diligentē
curā ſubditoꝝ ſuoꝝ gerit ⁊ nō ſolū ſua: ſed etiā ſeipſū ꝓ eoꝝ
ſalute exponit: hic dignꝰ ē vt ad hāc menſā accedat. Paupe
res .n. xp̄i magnates ⁊ diuites paupes ſubditi ⁊ i bona ſim
plicitate viuētes: paupes ad artiorē obſeruātiā ⁊ in abdica
tione tēpaliū ⁊ multiplicis regularis diſcipline vt ſecurius
xp̄o regi famulent̄ ſe ſtudioſe aſtrigētes: hi ſūt q̄ digne hūc
panē celeſtē ſumētē angeloꝝ ſūt cōuiue. iuxta illud p̄s. Pa
nē angeloꝝ mādu cauit homo. Et ita hic in gratia viuifi/
cante ꝓmerent̄ gloriā ſublimātē. ſcʒm quod dicit dn̄s in euā
gelio iohā. vj. Qui mādu cat carnē meā ⁊ bibit meū ſangui
nē habebit vitā eternā. Et tātū ſit dictū de his. xij. fructibꝰ
Poſſūt tn̄ hi fructꝰ diſtingui ſecūdū tres ſtatꝰ hoim in eccle
ſia militāte. Eſt. n. hoc ſacramentū in penitētibꝰ ſeu in in
cipientibꝰ culpe expiatiuū gratie cōſeruatiuū xp̄i incorꝑa/
tiuū ⁊ cōtra recidiuationē ſuſtentatiuū. Et in ꝓficiētibus
eſt fidei cōfirmatiuū ſpei augmētatiuū ⁊ fomitis extermia
tiuū. Eſt in viris ꝑfectis dn̄i:ce paſſiōis ad memoriā reuo/
catiuū ad bn̄ oꝑandū roboratiuū cōtra tēptationē diaboli/
cam munitiuū ꝑ internā cōſolationē ipoꝝ refectiuū.

Capitulū. x. de dāpnis q̄ cōſequūtur indigne ſumētes

Sicut recte cōmunicātibꝰ multa bona ꝓueniūt vt di
ctū ē in. c. ꝑcedēti: ſic indigne ſumētes multa mala
incurrūt. teſte aplō ad coꝝ. xj. ſic dicēte. q̄ mādu cat
⁊ bibit corpꝰ dn̄i indigne iudiciū ſibi mādu cat ⁊ bibit. Et
ſubdit. ideo inter vos multi imbecilles ⁊ īfirmi viuūt. Et
dicitur multi. Nullius. n. opus placet deo niſi ipſe priꝰ pla
ceat deo. Indigna nāq̄ cōmunio hoiem peccatis illaq̄at dā
natiōnē ꝑparat: ꝓrimū ſcādalizat mentē excecat tēptatiōʒ
obiūgit: deū irritat vitā tēporalē breuiat cūctis gratuitis
⁊ eternis bonis ſpoliat. De q̄bꝰ oibus ꝑ ordinē dicit̄ in p̄s.
lxviij. Fiat mēſa eoꝝ corā ipſis in laqueū quo ad primū: ⁊
in retributiōes quo ad ſecūdū: ⁊ in ſcādalū quo ad tertiū ⁊
obſcurent̄ oculi eoꝝ ne videāt quo ad quartū: ⁊ dorſū eorū
ſemꝑ incurua quo ad quintū: effūde ſuꝑ eos irā tuā quo ad
ſextū: fiat habitatio eoꝝ deſerta quo ad ſeptimū: ⁊ in taber
naculis eoꝝ nō ſit q̄ inhabitet quo ad octauū. De quo etiā
hylariꝰ ſic dicit. Talis homo deū ad vindictā excitat: ſuaʒ
vitā breuiat ſāctos a ſe fugat: hoſtē ſuū letificat: q̄ corpus
xp̄i idigne mādu cat. Cui alludit orige. i hec verba. Corpꝰ
q̄dē ⁊ ſāguinē xp̄i i dāpnatiōʒ ſumit tā mētis q̄ corꝑis Ex
q̄bꝰ dictis apparet q̄ vterq̄ tā bonꝰ q̄ malus cōmunicans
corpꝰ ⁊ ſanguinē xp̄i ſumit equaliter quo ad eſſentiā q̄uis
tn̄ inequaliter quo ad efficiētiā. In bono. n. efficit vitā grē
in p̄nti ⁊ gloriā in futuro: in malo vero dāpnatiōnē ꝑparat
⁊ mortē eternā inducit. vn̄ canit eccleſia. Sumūt boni ſu/
mūt mali ſorte. tn̄ inequali ⁊c. Et bea. aug. de hoc ſic inq̄t
Eſt quidē in peccatoribꝰ ⁊ indigne ſumētibꝰ vera caro et
verus ſāguis xp̄i eſſentia nō tn̄ ſalubri efficientia.

Capitulū. xij. quot modis hoc ſa/ cramentū ſumatur.

Sacramētū enkariſtie tribꝰ modis pōt ſumi ab hoīe
viatore. ſ. ſacramētaliter tantū: ſpūaliter tātū: ſa/
cramētaliter ⁊ ſpūaliter ſimul. Pro cuiꝰ maiori in
tellectu aduertendū q̄. ſcʒm magiſtrū i. iiij ſniaꝝ diſ. xviij. i
ſacramēto enkariſtie ē aliq̄d q̄ ſolū ē ſacramētū. i. ſignū ſa
cre rei: vt ē forma vel ſpēs panis vel vini q̄ ibi videt̄: q̄a ꝑ
ter ſpēm quā ingerit ſenſibꝰ: aliq̄d aliud facit venire in cog
nitōʒ ſcʒ corpꝰ xp̄i veꝝ ⁊ miſticū Eſt ergo ſpēs pꝰ cōſecratōʒ
vocabula reꝝ q̄ ante fuerūt ſcʒ panis ⁊ vini. vtʒ de cōſe. di
ij. ca. ſenſus. vn̄ in fine cuiuſdā miſſe q̄ celebratur in ſabba
to quatuor tēpoꝝ in mēſe ſeptēbris orat̄ ⁊ dicit̄. Perficiant
in nobis dn̄e q̄ſumꝰ tua ſacramēta quod cōtinēt vt q̄ nūc
ſpē gerimꝰ reꝝ veritate capiamꝰ. Aliud ē res ſacramēti et
illa ē triplex. Aliqua ē res cōtēta ⁊ ſignificata: altera ſigni
ficata ⁊ nō cōtēta: tercia oꝑata. Res cōtēta ⁊ ſignificata ē
caro xp̄i quā de virgine maria traxit ⁊ ſanguis quē pro no

bis effudit:ſeu ipſe xp̄s q̇ ſub ſpecie panis ⁊ vini veraciter
continet̃.Sed res ſignificata ⁊ nō cōtenta ē corpꝰ xp̄i miſti
cū:ſeu eccleſia ſiue vnitas eccleſie in predeſtinatis quo ad
eccleſiā militantē vocatis ꝑ p̄dicā:iuſtificatis ꝑ gratiā in
p̄ñti ⁊ glorificatis in futuro ꝑ gloriā quo ad eccleſiā trium
phantē ⁊ in p̄ſēti ſpe.Vtriuſqꝫ aūt corpis xp̄i.ſ. veri ⁊ mi/
ſtici ſpecies viſibilis ē ſacramētū eukariſtie q̇a vtrāqꝫ rē ſi
gnificat ⁊ vtriuſqꝫ rei ſimilitudinē gerit expreſſā.Nā ſicut
panis triticeꝰ p̄ ceteris cibꝰ ē p̄cipuꝰ ad hūani copis ſuſtē/
tationē ⁊ refectionē ⁊ vinū hominē letificat ⁊ inebriat ſic
caro xp̄i interiorē hoiē plꝰ ceteris gratijs ſpūaliter reficit
⁊ ſaginat.Habet etiā ſimilitudinē illa ſpēs viſibilis cū cor
pore xp̄i miſtico q̄ ē vnitas fidelium:q̇a ſicut ex multis gra/
nis cōficit̃ vnꝰ panis:⁊ ex pluribꝰ vuis vinū cōfluit in vnū
ſic ex multis fidelibꝰ ꝑſonis vnū corpꝰ xpi miſticū cōſtitu
itur cuiꝰ ipſe xp̄s ē caput.Vñ aplūs.j.ad cor.xj.Vnꝰ pa/
nis ⁊ vnū corpꝰ multi ſumꝰ.Et aug.ſuꝑ iohā.ome.vj.et
allegat̃ a mgrō in.iiij.ſniaꝝ diſ.viij.q̇ ſic dicit.vnꝰ panis
⁊ vnū corpꝰ eccleſia dicit̃ ꝓ eo.ꝙ ſicut vnꝰ panis ex multis
granis:⁊ vnū corpꝰ ex pluribꝰ mēbris cōponit̃ ſic eccleſia
ex multis fidelibꝰ caritate copulāte annectit̃.Huiꝰ corpis
miſtici ꝓpriū corpꝰ xp̄i ſūptū de virgine ē ſacramētū.i.ſig
nū:q̇a ſicut corpꝰ xp̄i ex multis mēbris puriſſimis ⁊ im
maculatis cōſtat ſic ⁊ ſocietas eccleſiaſtica ex multis ꝑſōis
a criminali macula liberis cōſiſtit.In cuiꝰ.ſ.corpis xp̄i ty
po ſeu figura facta ē archa dñi de lignis cethim.exo.xxv.q̄
ſūt imputribilia.Sed res ꝑata ē gratia q̄ in ſacramēto ⁊
in eiꝰ digna acceptiōe cōfert̃:ſecūdū qō dictū ē ſupra ca.ix.
Iſtis iā declaratis dicet̃ ꝙ iſte ſumit corpꝰ xp̄i ſpūaliter tā
tuꝫ q̇ ꝑ fidē tanq̄ ꝑ cognitionē:⁊ caritatē tanq̄ per refectio
neꝫ coiungit̃ xp̄o.⁊ vnitur corpori xp̄i miſtico ſcꝫ eccleſie.
Vñ aug.ſuper Iohā.ome.xxvj.⁊ habetur.de conſe.diſ.vj.
cap.quid eſt ſic dicit.Quid eſt xp̄m manducare:nō hoc ſo
luꝫ eſt corpꝰ eiꝰ accipere.multi enim indigne accipiūt.ſed
in ipſo manere:i.eſſe de corpore eiꝰ miſtico per gratiam ⁊
habere ipſū in ſe manentē.Spūaliter eniꝫ manducat q̇ in
vnitate xpi ⁊ eccleſie quā ſacramētū ſignificat manet.Nā
qui diſcordant a xp̄o:nec carnem xp̄i.ſ.miſticā manducāt

nec ſanguinē miſticū bibūt:⁊ ſic tāte rei ſacramentū ad iu
diciū accipiūt quotidie.vel ſic Iſte mādūcat ſpūaliter tan/
tuꝫ:qui exiſtēs in caritate firmiter credit in altari eē.ve/
ruꝫ corpꝰ xp̄i ⁊ ſanguinē eiꝰ.exhinc ē accipiēs rē ſacramē/
ti.i.gratiā:nō aūt ipſū ſacramētū corpis xpi ſub ſpecie pa
nis ⁊ vini.De iſta māducatiōe dicit bea.aug.in li.de reme
dio penitētie.⁊ habet̃ de cōſe.diſ.ij.ca.vt q̇d paras.ſub his
verbis.Quid paras dentē ⁊ ventrē.crede ⁊ māducaſti cre/
de.ſ.fide operāte ꝑ dilectionē.⁊ māducaſti.i.corpi xp̄i mi/
ſtico es incorp̄atꝰ.Et ē ſciendū.ꝙ bonꝰ duobꝰ modis mā/
ducat xp̄m ſpūaliter.vno modo in ſemetipſo dū ſacramētū
ipſū ore corꝑali ꝑcipit:fide ⁊ caritate ſpūs in ſe ſpūaliter
trahit ⁊ ſibi vnit.Alio modo in alijs.ſ.dū iuſtus alijs com
municat:ſicut.n.os corꝑale nō ſolū ſibi ſumit cibū.ſꝫ mē
bris oibꝰ cōmunicat.ſic quodlibꝫ mēbrū eccleſie nō ſibi ſo
li cōmunicat ſed toti eccleſie:vt virtꝰ ſpūalis cōmeſtiōis ad
hoies fideles ꝑueniat ꝑ caritatē qua vniunt̃.Sꝫ iſte ſumit
ſacramētaliter tantū qui ſub ſpecie panis ⁊ vini hoc ſacra
mentū in peccato mortali ſciēter ſumit.Iſte vero ſpūali/
ter ⁊ ſacramētaliter ſimul ſumit qui hoc ſacramētū ſub ꝓ/
prijs ſpeciebꝰ ſumit ⁊ rē ſacramēti ſeu gratiā cōſeq̇tur Et
de hoc modo māducādi bea.berñ.ſit dicit.Corpꝰ xp̄i egro
tis ē medicina:ꝑegrinātibꝰ dieta:debiles cōfortat lāguores
ſanat:valētes delectat ſanitatē cōſeruat:fit hō manſuetior
ad correptionē patientior ad laborē:ardētior ad amoreꝫ:ſa
gatior ad cautelaꝫ:ad obedientiā ꝓnior:ad gratiarūactiōes
deuotior.hec ille.Hi aūt modi māducandi xp̄m ſꝫm petrū
de tharentaſia diſ.ix.iiij.li.tripliciter poſſūt diſtingui:vel
ex ꝑte manducantis:vel ex p̄te rei q̄ māducat̃:vel ex parte
modi manducādi.Primo ſic aut eniꝫ māducās accedit ad
ſacramentū diſpoſitꝰ:⁊ ſic dicit̃ manducare ſacramētaliter
ex parte rei q̄ manducatur.Aut eni māducat rem ſignifi/
catā ⁊ cōtentā ⁊ ſic iteꝝ māducatur ſacramentaliter. Aut
manducat rem ſignificatā ⁊ non contentā ⁊ ſic manduca/
tur ſpūaliter.Aut ꝑcipit gratiā ex parte modi manducādi
ſic.Aut eni ſumitur ſolo ore corporis:⁊ ſic māducatur ſa
cramentaliter.aut etiā ſumit̃ ore cordis:⁊ ſic māducatur
ſpūaliter.Spiritualiter eni māducare ē xp̄o ⁊ eccleſie icor

porari. Hoc aũt duplicit᷑ ē vel ꝑ modũ meriti credēdo vel virtute ſacramēti credēdo ⁊ ꝑcipiendo. Primo modo acci/pit᷑ ſpũaliter mãducare cõmuniter. ſcdõ modo magis ꝓprie Primꝰ modꝰ ſpũaliter mãducandi: põt alicui ꝓuenire ſine ſacramēto. ſecũdꝰ aũt modꝰ nõ. Et ꝙuis ſpũalis mãduca/catio ſufficiat ꝑ modo meriti ad ſalutē: nõ tamē ſufficit ſacramētaliter: q̃a melior ē iſte modꝰ mãducãdi ſpũaliter ꝙ̃ alter: eo ꝙ vtrũq; cõplectit᷑. Ex his dictis faciliter põt habe ri ſolutio cuiuſdã dicti cõmunis quo q̃rit᷑. An mortalis peccator nõ cõfeſſus nec cõtritꝰ ſumēs illud ſacramētũ vere ſumat corpꝰ xp̃i: q̃a vel ly vere determinat veritatē ſũptiõis ſacramētalis vel ſpũalis. Quo ad primũ dicit᷑ ꝙ ꝙ̃tumcũ/ꝙ ſit aliq̃s magnus peccator ſi ſumit illud ſacramentũ vere ſumit corpꝰ xp̃i: loquēdo de veritate ſũptionis ſacramētalis: q̃a qui vere ſumit cõtinens vere ſumit ⁊ cõtentũ: ſecũdũ ꝙ cõtinet᷑ ſub hꝰmõi cõtinente. ſ. ſub ſpeciebus panis q̃ ſunt ſacramentũ licʒ nõ ſint res ſacramēti. Vere tñ ſacramētaliter cõtinēt corpꝰ xp̃i: vt patʒ ex auctoribꝰ ſupra ad/ductis. Sed quo ad ſecũdũ dicit᷑ ꝙ nullus peccator morta/lis ſciens ſe eē. talē ſumit vere corpꝰ xp̃i: loquēdo de veritate ſpũalis ſũptionis. q̃a q̃ illo modo ſumit manet in xp̃o ⁊ xp̃s in eo. ſed nullus peccator mortalis manet in xp̃o nec xp̃s in eo: cũ talis nõ ſit mēbrũ vivēs xp̃i. Etiã nullꝰ mortuus põt cibũ vitalē vitaliter ſumere: ſed peccator morta/lis quantũ ad vitã ſpũalē mortuꝰ ē: q̃a ſeparatꝰ ab eo qui eſt vita aie. ſʒm aug. Et cibus iſte ē viuus cibꝰ ſeu vitalis dans vitã ſpũalē ſumēti eũ: iuxta illud Johan. vj. Ego ſuʒ panis viuus q̃ de celo deſcendi: ſi quis mãducauerit ex hoc pane viuet ineternũ.

Capitulũ. xij. an peccata venialia poſſũt im/pedire effectũ hꝰ ſacramēti in ſumente.

a Liqua ſũt peccata venialia ꝑ q̃ mēs nõ nimis diſtrahitur nec feruor caritatis ſēſibiliter diminuitur: hec in nullo impediũt effectũ huius ſacramēti. Sunt etiã nõnulla peccata venialia q̃ nõ ex toto impediunt ſed in ꝑte effectuʒ huius ſacramenti. Nam effectus huius ſacramēti non ſolũ eſt adeptio gratie vel caritatis: ſed etiam eſt quedã actualis refectio ſpiritualis dulcedinis: q̃ per peccata venialia impeditur. de hoc ſic loquitur ſanctus tho. Peccata venialia dupliciter poſſunt conſiderari. Uno modo inquantũ ſunt preterita. alio modo inquantũ ſunt exercitata. Primo modo in nullo impediunt effectum huius ſacramēti. Poteſt eniʒ contingere ꝙ aliquis poſt multa peccata venialia commiſſa: deuote accedat ad illud ſacramentũ ⁊ plenarie effectum huius ſacramenti conſequatur. Secundo modo peccata venialia non in toto ſed in parte impediunt effectum huius ſacramenti. quia ſi quis accedit mente diſtracta per peccata venialia que tollũt ab eo actualem deuotionem ⁊ refectionem ſpiritualis dulcedinis: non autē augmentum gratie habitualis vel caritatis. Unde iſte qui cũ actu venialis peccati accedit ad hoc ſacramentum: manducat in habitu ſpiritualiter ſed non actualiter. Et ideo habitualē effectũ huius ſacramenti percipit non autem actualem Hec tho. Ex quibus verbis colligitur. ꝙ accedens in peccatis veniali/bus: percipit augmentum gratie ⁊ caritatis habitualiter quãuis tamen per internam dulcedinem ſpiritualem non reficiatur actualiter. Et ſic patet conſequenter ꝙ peccata venialia in ſumente impediunt effectuʒ huius ſacramenti actualiter tantuʒ. ꝙ̃uis tamen non habitualiter ſic ꝙ non efficit actualiter in eo: ꝙ̃uis per virtutem ſacramenti con/ſequitur habitum ⁊ augmentum caritatis. Hec intelligenda ſunt de ſumente non exiſtēte in peccato mortali: ⁊ accedente in peccatis venialibus: deuotis orationibus ad hoc ſacramentũ ſe aptãte ⁊ de cõmiſſis dolēte. Et ꝙ̃uis peccata venialia nõ tollũt hꝰ ſacramēti effectũ ꝙ̃tũ ad habitũ vt ꝓmiſſũ ē: tñ magis bonũ ē ſi homo ꝑ cõfeſſionē vel alia remedia ſtudeat ſe de his emēdare. Verecũduʒ nãq; debet eſſe aie deuote cũ ad hoc ſacramētũ celeſte ſumendũ acceſſerit: ne celeſtis ſpõſus ad ipaʒ veniēs aliq̃ maculã cuiuſcũq; peccati etiã venialis quãtũ poſſibile ē inueniat. q̃a quãto quis cũ maiori cordis ⁊ corpis mũdicia ad hoc ſacramētũ acceſſerit: nõ dubiũ quin maiorē gratiã: ⁊ vberiorē fructũ ſpũa/liũ bonoꝝ exinde reportabit. etiã q̃a nichil purꝰ ea mente eſſe debet: q̃ in dei habitaculũ eſt ꝓparanda.

Capitulū.xiiij.an ꝓpter nocturnalē pollutionē cōmunio ſit ꝑtermittēda.

Ad hoc ꝙ quis digne accedat ad eukariſtie ſacramē
a tū tria reqrunt̄. Primo mūdicia cōſcie q̄ nō tollit̄
niſi ꝑ peccatū. Secūdo ne ſit ibi indeuotio ſeu mē
tis ebetudo. Tertio ne ſit ibi corporis imūditia. Hec tria
qn̄qȝ ſimul cōcurrūt i aliqua pollutiōe nocturnali. qn̄qȝ duo
de his qn̄qȝ vnū tantū. ⁊ ſcḋm hoc homo magis vel minus
impedit̄. Et ideo diſtinguendū ē de pollutiōe. Vn̄ ſciendū
Pollutio nocturnalis ē coinq̄natio qua quis in ſōpno corrū
pitur ꝑ ſeminis emiſſionē. Et cōtingit qn̄qȝ ex nature ſuꝑ
fluitate: vel ex habūdantia materie ſeminalis ⁊ repletione
in vaſis ſeminalibꝰ nō valētibus eā retinere. qn̄qȝ ex infir/
mitate ⁊ debilitate virtutis retētiue ꝓpter debilitatē ner/
uoꝝ. ſicut qn̄qȝ contingit cū homines ieiunāt. ⁊ in iſtis nō
eſt peccatū: ſed potiꝰ quedā pena vel infirmitas. ⁊ in talibꝰ
caſibꝰ homo relinquitur ſibimetipſi. Quādoqȝ prouenit ex
crapula. ⁊ hec ꝓhibet a ꝑceptiōe corporis xp̄i: niſi tunc ne
ceſſitas aliqua: vel feſtiuitas alicuiꝰ ſolēnitatis cogat ad op
poſitū. Qn̄qȝ cōtingit ex imaginatiōe ⁊ cogitatiōe turpi pre
cedente. ⁊ hec tantū eſt peccatū: quātū meruit cogitatio p̄
cedēs. Quādoqȝ .n. cogitatio huiuſmōi turpiū ē ſine pecca/
to veniali: vt cū quis de talibꝰ eſſet diſputaturꝰ; oporteret
ꝙ de his cogitaret. Aliqn̄ etiā ē cum peccato veniali. ſ. qn̄
cogitatio in ſola delectatione finit̄ ſine cōſenſu deliberatōis
Qn̄qȝ etiā eſt mortale. ſ. quādo cōſenſus adiūgit̄. Et ſi du
bitat̄ de cōſenſu: an cōcurrebat ad cauſā pollutionis an nō
⁊ ſic cōſequēter dubitat̄: an ex peccato mortali vel veniali
pollutio acciderit abſtinere debet. q̄a teſte bea. greg. bonaꝝ
mentiū eſt ibi culpā agnoſcere vbi culpa nō eſt. ⁊ habet̄ de
cōſe. diſ. v. ca. ad eos. Si aūt expreſſe inuenerit cōſenſū nō
preceſſiſſe ⁊ tamē alia ꝑceſſerunt. ſ. imaginatio ⁊ delectatio
mala. ſic tamē ꝙ talis imaginatio finita erat i delectatiōe
abſqȝ cōſenſu deliberationis. tūc poteſt cōmunicare: ſi vr/
get neceſſitas ⁊ ſolēnitas feſti immineat. Quādoqȝ aūt ac
cidit ex illuſione diabolica deo ꝑmitēte. tūc ſi illuſiōis cau/
ſa in nobis ꝑceſſit. ſ. cogitatio turpis ⁊ imaginatio. tūc idē

eſt iudiciū ſicut de cogitatōe precedēte ſi vero nō. ſed oppo/
ſita cauſa potius. ⁊ hoc frequēter accidit in diebꝰ in quibꝰ
debet cōmunicare: tūc ſignū eſt ꝙ diabolus conat̄ homini
auferre fructū eukariſtie. vn̄ in tali caſu cōſultū fuit cuidā
monacho vt legit̄ in colla. patrū. ꝙ cōmunicaret. ⁊ ſic dia/
bolꝰ vidēs ſe nō poſſe cōſeq̄ itentū ab illuſiōe ceſſauit Sȝ q̄a
nō poteſt de facili ſciri cauſa ex qua cōtingat pollutio. idcir
co cōſultū ⁊ tutius eſt tali die abſtinere ꝓpter reuerentiā
ſacramēti. Et dicūt q̄dā ꝙ debet aſtinere ad. xxiiij. horas
q̄a in tali ſpatio natura deordinata ꝑ mentis ebetationē et
corꝑalē immūdiciā ecōuerſo reordinat̄. niſi neceſſitas incū
bat: vel ſolēnitas feſti immineat que contrariū exigit. Di/
co tamē ꝙ in predictis omnibꝰ pollutionibꝰ cōmuniter eſt
immūdicia corꝑalis. ſed mentis ebetudo non ē niſi in illis
pollutionibꝰ q̄ accidunt cum imaginatione. q̄a in illis que
ſine imaginatiōe accidūt. aīa nichil videt̄ ꝑdere. Nulla aūt
dictaꝝ pollutionū eſt peccatū in ſe. q̄a in ſomnis ex quo ra/
tio eſt ligata: nemo poteſt peccare. poteſt tamē eſſe ſignū
vel effectꝰ peccati. ⁊ ideo ſemꝑ recurrendū eſt ad cauſā pol/
lutionis. Ex hoc videt̄ quando ſit abſtinendū a cōmunione
⁊ qn̄ nō. Vn̄ de hoc habēt̄ metra. Crimē habet noctis pol/
lutio quando fuiſti Ebrius. aut primo meditatꝰ turpe fui
ſti. Crimen abeſt tua ſi natura ſuꝑflua tollit. Aut ſi debili
or vacuo ſe ventre reſoluit. De hac materia plene habetur
de conſe. diſ. vj. ca. teſtamentū. ⁊ eſt canon beati greg. Et
ꝑ Iſidoꝝ. j. li. ethi. habetur hoc idē ſimiliter. Sed dubium
manet. an pollutio q̄ incipit dormiendo: ⁊ terminat̄ in vi/
gilia ſit peccatū. Ad quod rn̄detur. ꝙ pollutio quantū ad
rationē meriti ⁊ demeriti: magis iudicat̄ ſecūdū principiū
quod eſt in dormiēdo: q̄ȝ ſecūdū finē q̄ eſt in vigilando. Ex
quo excitatꝰ eſt motu carnis in dormiēdo. nō ſubiacet vo/
luntati vigilantis ille motus vltimꝰ. Nec reputat̄ vigilaſ
ſe: quouſqȝ ꝑfectū vſū liberi arbitrij recuperauit. Poteſt tn̄
contingere ꝙ in ipſa vigilatiōe peccatū oriat̄. quod fit qn̄
pollutio placet ꝓpter delectationē. tūc talis cōplacentia aut
eſt ex ſurreptione: tūc eſt peccatū veniale. aut ē deliberate
⁊ cum conſenſu ⁊ tūc eſt mortale. Iſta aūt cōplacētia nō
facit preteritā pollutionē peccatū: q̄a nō ē ipſius cauſa: ſed

ipſa in ſe eſt peccatū. Si autē pollutio in euigilatiōe place
at ꝓpter hoc ꝙ eſt nature alleuatio ⁊ exoneratio: tūc pecca
tum fore nō credit̄. Sed q̄a in principio hꝰ capituli dictū ē
ꝙ in accedēte ad ſacramentū eukariſtie. req̄ritur ꝙ non ſit
immūdus corꝑaliter: ideo dubiū pulſat mentē: an immū/
dicia pure corꝑalis ſicut lepra: fluxus ſanguinis: ſeminis:
aut menſtrui impediant eukariſtie ꝑceptionē. Ad quod di/
cendū. ex quo iſte cibꝰ non ē corꝑalis ſed mētalis ⁊ ſpūalis
ideo in eiꝰ ſuſceptione magis cōſiderāda ⁊ attendēda ē mē/
tis deuotio ⁊ diſpoſitio q̄ꝫ corꝑis mūdicia. Et ideo diſtin/
guendū ē. q̄a talis immūdicia ſeu infirmitas: aut ē ꝑpetua
ſeu diuturna: aut ē tēporalis ⁊ cito curabilis. Si ē ꝑpetua
⁊ diuturna. tūc talis homo nullo modo debet abſtinere ne
ꝓpter immūdiciā corꝑis ꝑdantur fructꝰ mentis: vt accidit
in leproſis ⁊ patientibꝰ fluxū ſanguinis vel ſeminis. Si au
tem ē tēporalis ⁊ cito curabilis: tūc ſi aliq̄s in mēte ē be/
ne diſpoſitꝰ nō ꝓhibetur ſumere: q̄uis ad tēpus debeat ab/
ſtinere ꝓpter reuerentiā ſacramenti. De hoc plene in cano
ne diſ. vj. ca. ad eos.

Capitulū. xliij. an melius ſit ſacramētū
hoc frequētius accipere: q̄ꝫ rarius.

Cum hec queſtio inter diſpēſatores miſterioꝝ criſti
c videlꝫ ſacerdotes ſepiꝰ moueat̄. ideo de ea q̄tum ex
doctoribꝰ haberi poterit aliqua dicent̄. Queſtio igi
tur ꝓpōit̄ ſub hac verboꝝ forma Utrū ſacerdoti inſcio pec
cati mortalis exiſtenti in firmo ꝓpoſito a peccatis abſtinē
di: melius ſit quotidie ⁊ imp̄termiſſe miſſaꝫ celebrare: vel
meliꝰ ſit interdū abſtinere. Et arguit̄ primo ꝙ melius ſit
impretermiſſe celebrare. q̄a dicit bea. aug. Accipe quotidie
quod tibi ꝓſit. modo miſſa ſacerdoti ⁊ nō ſolū ſibi: ſed cun
ctis fidelibus viuis ⁊ defūctis ꝓdeſt. ideo debet corꝑꝰ xp̄i in
celebratione miſſe quotidie accipere. Sed ꝙ melius ſit ſa/
cerdoti interdum abſtinere: patet ꝑ ſanctū tho. ſic inq̄entē.
Non ē res quātūcūq̄ p̄cioſa ⁊ bona ſi nimis eſt cōmunis
aut tepeſcit in amore: vel vileſcit in reputatione. Ideo ne
hoc p̄cioſū ſacramētū vileſcat: vel eiꝰ amor tepeſcat: meliꝰ
eſt ſacerdoti interdū abſtinere. Ad illā queſtionē ſaluo iudi/
cio meliori. primo plane r̄ndebo: deinde per ſeptē cōcluſio/
nes. Quātū ad primū dico. Si q̄s ex frequēti vſu huiꝰ cibi
ſpūalis: fit cōtinue xp̄iformior. i. xp̄o in virtutibꝰ ſimilior
ſcꝫ humilior: magis miſericors: patientior: feruētior ad ce
leſtia. ⁊ ad eterna tepidior: elongātior a carnalibꝰ deuotior
in dei laudibꝰ: ⁊ largior in operibꝰ pietatis. ille poterit oī
die celebrare. Sed qui ſedule illo cibo vtitur ⁊ non fit xp̄i/
formior. ſed fortaſſis xp̄o difformior: vel in eadē habitudie
vel hebetudine ſemꝑ manet: nō videt̄ idonee diſpoſitꝰ ad hoc
ꝙ poſſit omni die celebrare aut cōmunicare. Sed diceres
ſi ſic: tūc boni viri ſemꝑ diſpoſiti q̄ quotidie celebrāt: vtiq̄
deberēt ſentire ſe augeri in p̄dictis virtutibꝰ ⁊ notabiliter
fieri xp̄iformiores. R̄ndet̄ ꝙ nōnulli ſancti preſbiteri olim
ex priuilegio effectꝰ hꝰ ſacramēti notabiliter ſenſerūt ſe xp̄i
formiores: ſicut aliq̄ deuoti p̄ſbiteri ſentiūt. ⁊ hoc ſecūduꝫ
eoꝝ in fide ⁊ deuotiōe diſpoſitionē ac diuine volūtatis er/
ga eos dignationē. ꝙ autē in omnibꝰ q̄ cōmuniter bene di/
ſpoſiti ſūt nō fiat ſimiliter rō eſt. Ne ſi ex effectibꝰ cōclude
retur hꝰ ſacramēti veritas: meritū tā magne fidei vacuare
tur. Cū ergo hoc ſacramētū agat nō naturaliter ſed ꝑ vo/
luntate xp̄i q̄ omniū corda nouit. q̄n̄q̄ vnus ſentit interiꝰ
hūc eius effectuꝫ: alter aliū: ⁊ alius nullū. Un̄ licet hoc ſa/
cramentū quodā occulto influxu augeat habitualiter fideꝫ
ſpem ⁊ caritatē ac ceteraꝝ virtutū oīm habitꝰ: hec tn̄ aug/
mentatio ſicut in q̄buſdā ꝑceptibiliter redundat in actualē
feruorē ⁊ quendā ſpūalē dulcedinis guſtū. ita in quibuſdaꝫ
ſolū manet in habitu ſuſpēſa tali redundantia in actu. Et
adhuc quandoq̄ ſuſpendit̄ in aliquibꝰ illa redundātia. ſic ꝙ
nō ſolū nichil deuotionis feruoris aut ſpūalis dulcedinis ſē
tiunt: ſed minus feruidos ⁊ alacres ad deū ſe reperiūt. ⁊ q̄
ſi grāꝫ plꝰ ſolito ſubtrahi lꝫ bene diſpoſiti fuerit q̄n̄ ſacra
mētū ſumpſerūt. Sed nec cui tale accidit diffidat. quia ſi
ſibi actus fortitudinis: puta ſuſtinere martiriuꝫ ꝓ xp̄o aut
grauis temptatio incūberet fortitudinē reperiret. vbi for/
taſſis alter qui ſpūaliter guſtū ſenſit caderet. Nonne petrꝰ
plus erga xp̄m verbuit ⁊ tamē ipſum primo negauit. ita ⁊
hic eſſe poteſt. Item aduertere debet talis. ꝙ quidā ſūt na/

turaliter molles ⁊ incitatores animi:⁊ ideo ex facili cópun
guntur ⁊ delectátur. Aliꝫ auté naturaliter ſút duri ⁊ rigidi
animi in quibꝰ idcirco nó faciliter ſe monſtrat interna ſpi
ritualis refectio ſicut in aliꝫs q̇ tñ minus ſút conſtátes. im
mo in caſu arduitatis iſti qui ſút rigidi animi firmiores eſ
ſent quéadmodú viri muliebres. Item multis de cauſis ⁊
modis ſepe hoim ſpũs affliguntur rigore ⁊ duritia q̇bus ſi
reperit homo ꝓbabiliter ſe cauſá nó dediſſe nó fatigat cum
res illa: q̇a deꝰ mille modis electos ſuos affligendo ꝓbare ſo
let. Nec adhuc ſacrificiú ſalutis offerre pigritetur. dicit eni
quidá. Diuina pietas ſalutẽ anime ſepius ⁊ ſacratiſſime et
fideliſſime operať cú ſolú fidei anima innititur: nec aliqua
dulcedine ſpũali fulciť non minus q̃ ſi ꝓſperitate ſpiritua
lium cariſmatú afflueret. Et ideo interdú tales gratie ſub
trahuntur vt ſubtracte auidius repetanť ⁊ recepte cautius
conſeruétur ⁊ vt ſic aia deo dilecta humilitatis ſtola exerci
tetur Unde diligẽter é aduertendú ꝙ ꝑmiſſus ſpũalis ſapor
aut internus q̇dem guſtus nó eſt niſi fidei debitꝰ effectꝰ. Ne
ꝙ eſt pñtis tẽporis: ſed eterne beatitudinis. Et ergo cum
datur alicui in ſacraméto vel extra gratias agat deo. Cuꝫ
vero non datur: iteꝝ gratias agat ⁊ patienter ſuſtineat ſci
ens q̇a non é in poteſtate ſua ſed ſúmi ⁊ benigniſſimi largi
toris qui nó ad volútaté hominis qñ ipſe vult: ſed qñ ſibi
placuerit tribuit ꝓut iudicauerit eſſe ad laudem ſuá ⁊ hois
vtilitaté ⁊ ſaluté. Non ergo qui nichil ſpũalis ſaporis ꝑce
perit in hꝰ ſacraméti ſumptióe diffidat aut deſperet ſed pu
tet hec. aut ad ꝓbationé fidei: aut incitationeꝫ ſui incidere
vt ſic attentius aut ꝑticularią circa illud excellentiſſimum
miſteriú conſideret ⁊ meditetur vt ex hoc inardeſcés ſe ad
hoc dignius ſumendú abilitet ⁊ diſponat. Iſtis ſic ſtantibꝰ
venio ad concluſiones. Prima cóclusio ſit hec. Non poteſt
dari omnibus ſacerdotibus ſuper quotitate celebrationis
miſſaꝝ regula vniformis. Et loquor etiá de ſacerdotibꝰ in
ſciꝫs peccatoꝝ mortaliú de q̇bus querit q̃ſtio. Et ꝓbať con
cluſio hec ex ſimili: quia ſicut non pót vna forma ſeruari
in dandis medicinis corpoꝝ: qñꝙ ꝓpter diuerſitatem com
plexionú: qñꝙ ob diuerſitaté viriú: aut loci aut tẽporis aut
diete. ſic etiam de medicina ſpũali intelligendú eſt quod ſic

ꝓbatur quia omnes tranſſerentes ſe ſecúduꝫ aliquá ſimili/
tudiné ſe traſſerút vt philoſophꝰ dicit in topicis. Sút .n.
diuerſoꝝ diuerſa ſtudia. Aliqui ſút occupati terrenis curis
aliq̇ totaliter ſpũalibꝰ intéti. aliq̇ magis circunſpecti in cu
ſtodia vite ſue. aliꝫ minꝰ. Primi melius poſſút ſe diſponere
ad ſacramentú q̃ ſecúdi: igitur cõcluſio vera. Concluſio
ſecunda. Quotidie celebrare de facto é laudabile. Probatur
illa concluſio. Illud quod conſeruat aiam ne in vita ſpũali
deficiat hoc de facto eſt laudabile/ſed quotidiana celebratio
ſacerdotis ad hoc diſpoſiti é huiuſmói: igiť ⁊c. maior ꝓbať.
Nam ſicut alimentú quotidianú animali corporali ad ſer/
uandá vitá naturalé eſt neceſſariú ſic alimentú ſpũale: vt é
hoc venerabile ſacramentú ad vitá aie ſeruandú ſúme é ne
ceſſariú. igiť ⁊c. Cóclusio tertia. Interdum abſtinere a
celebratione miſſe róne facientis é laudabile. Probatur có
cluſio ſic. Omne illud quod ordinať ad reuerentiá huiꝰ ſa/
cramenti róe facientis eſt laudabile. ſed interdú abſtinere a
celebratione miſſe ordinatur ad augmentú reuerentie ⁊ de
uotióis. igitur ratióe facientis é laudabile: ⁊ per cóſequens
cóclusio vera. Correlarie ſequiť ꝙ boni ſacerdotes qñꝙ ad
tempus abſtinent a celebratione vt coꝝ deuotio augeatur
⁊ vt eo melius diſponét ſe. Correlariú patet ex cóclusione.
Concluſio quarta. Sacerdos q̃to ſepius pót ad hoc ſacra/
mentú ſtudeat ſe ꝑparare. Probatur quia in hoc erit i ma
iori cuſtodia vite ſue ⁊ conſcie ⁊ ſecurius intendit viuere.
igiť concluſio vera. Concluſio quinta. Sacerdos faciés
quod in ſe eſt potius debet ex confidétia diuine pietatis ac
cedere ad miſſam celebrandá q̃ ex cóſideratione ꝓpria abſti
nere. Probať concluſio auctoritate ambro. ſic dicétis. Gra
ue eſt ꝙ ad menſá dñi múdo corde manibꝰ innocentibꝰ nó
venimꝰ ſed grauius eſt ſi dú peccata metuimus ſacrificiuꝫ
non reddamꝰ. Concluſio ſexta. Melius eſt quotidie ce/
lebrare ex amore ⁊ deuotione q̃ interdú abſtinere ex timo/
re. Probatur ſic omne bonú ꝑ ſe melius é bono ꝑ accidenſ
ſed celebrare quotidie ex deuotione ⁊ amore é de ꝑ ſe bonú
ſed abſtinere interdú eſt bonum per accidés vt. ſ. augeatur
deuotio ⁊ maioreť reuerétia. igiť primú eſt meliꝰ. Correla
rie ſequiť ſi ſacerdos quotidie ſentit ſe ꝑparatú ad miſſam

celebrandā.⁊ deuotio eiꝰ ⁊ amor erga ſacramētū nō dimi/
nuatur.laudabile eſt ꝙ quotidie celebret. Patet ex cōcluſi
one. Et illud correlariū innuit btūs aug.ſic dicēs.Quoti/
die accipe quod tibi ꝓſit.ſic viue ꝙ quotidie merearis ac/
pere.Cui cōſonat beatꝰ gregorius in hec verba.Si ꝗs pec
cādi ꝓpoſitū nō habet.quotidie celebrare dꝫ.ne priuet ſan
ctā trinitatē maxima laude ⁊ gloria.angelos leticia.viuos
gratia.defūctos venia.Inter oia eni opa meritoria prima
tū tenet miſſa. Et in li.dyalogorū ſic inquit.Debemꝰ ita
qꝫ preſens ſeculū tota mēte cōtemnere.quotidiana deo la/
crimarū ſacrificia offerre.quotidianas eius carnis hoſtias
ymmolare ⁊ ſanguinis. Concluſio.vij.Ex parte fragili/
tatis humane/laudabile videt̄/ꝙ ſacerdos nō raro/nec im
pretermiſſe ſanctā hoſtiā in celebratione miſſarū accipiat.
Probatur illa cōcluſio.ꝗa ſi raro celebrat/minꝰ circūſpec
tus erit in vita ſua.ſi vero impretermiſſe celebrat/hoc no
tare videtur aliqualē irreuerētiā/cū vix aliquis tā deuotꝰ
ſit.qui ſemꝑ eadē deuotione ferueat/quin etiā aliquādo ali
quātulū tepeat.Hec cōcluſio videt̄ eē de intētiōe bea.aug.
in libro de eccleſiaſticis dogmatibꝰ.⁊ habetur de cōſe. diſ.
ij.ca.quotidie.vbi ſic dicit Quotidie euchariſtiam ſumere
nec laudo/nec vitupero.oibus tamē dominicis diebꝰ cōmu
nicandū exhortor:Si tamē mēs in affectu peccandi ē.gra
uari magis dico eucharistie ꝑceptione ꝙ̄ purificari. Et ſe
cūdū glo.ibidē aug.hoc dicit/ignorās mentem ſumentium
vtrū ſint digne vel nō.tanꝙ̄ qui mentē alterius videre nō
poterat.⁊ ſubdit ibidē. Dixerit ergo quiſpiā cōmunicādum
eſſe.alius affirmat quotidie nō eſſe cōmunicandum.faciat
vnuſquiſqꝫ quod ſecūdū ſuā fidē pie credit eſſe faciēdū.Ne
qꝫ eni litigauerūt adinuicē zacheus ⁊ ipſe cēturio.cū alter
eorū gaudēs in domū ſuā ſuſcepit dominū ſuū alter vero
dixit domine nō ſū dignus vt intres ſub tectū ⁊c.Idē inu
it innocencius ſic dicēs.In ꝑceptione corporis ⁊ ſāguinis
xp̄i magna eſt diligētia adhibēda.Cauendū eni eſt/ne ſi ni
miū deferatur/mortis periculū incurratur.dn̄o dicēte. Ni
ſi māducaueritis carnē filij hominis ⁊ biberitis eius ſāgui
nē/nō habebitis vitā in vobis.Si vero quis indigne ſūp/
ſerit/iudiciū dāpnationis incurrit.apoſtolo teſte qui ait.

Qui māducat ⁊ bibit indigne.iudiciū ſibi māducat ⁊ bibit
Ideoqꝫ iuxta eiuſdē apoſtoli doctrinā probet ſeipm̄ homo.
⁊ ſic de pane illo edat ⁊ de calice bibat. Neceſſaria itaqꝫ vi
detur nobis bene viuendi neceſſitas ne corpus dn̄i vel idig
ne ſumēdo ſumamꝰ iudiciū.vel ceſſando nichilominꝰ icur
ramus ꝑiculū. Neceſſario quippe ſumēdus eſt agnus.vt a
deuaſtante angelo protegamur. Non enim exire poſſumus
de egipto/niſi agnū paſcalē edendo phaſe dn̄o celebremus.
hec ille. Ex hijs dictis patet ſolutio queſtionis ⁊ rationum
ad vtrāqꝫ partē. Dicto ergo de ſacerdotibus/aliqua ſunt vi
denda de cōmunione laycorū.vnde ſecundū canones/ex in/
ſtitutione fabiani pape.Quilibet xp̄ianus/ſi nō frequētius
ſaltem ter in anno debet cōmunicare/ſi nō vult eccleſiaſti/
cis carere liminibus.ſcꝫ in paſca. penthecoſte.⁊ in natali
dn̄i.⁊ habetur de cōſe.diſ.ij.ca.ſi nō frequētius.ymmo ſe/
cūdū cōſiliū agatenſe ſeculares qui hijs tribus tēporibꝰ nō
cōmunicauerint catholici nō eſtimātur.nec inter catholi/
cos habeantur.Hoc eſt verū ſecūdū glo.niſi propter humi
litatē vel delicti cōſciētiam abſtineant.Sed quia homines
multū ceperunt in caritate tepeſcere ⁊ eſſe negligētes:ideo
innocencius tercius ſtatuit ꝙ ad minus xp̄ifidelis ſemel in
anno cōmunicet.ſcꝫ in paſca ſub pena excomunicationis ⁊
carentie eccleſiaſtice ſepulture.vt habetur extra de penitē
tia ⁊ remiſſione ca.oīs vtriuſqꝫ ſexus.Quidā tamē doctor
ponit aliū modū capiendi cōmunionē dicens ſi homo ſētit
ſe in ſtatu primitiue eccleſie fore videlicꝫ ꝙ ſētit ſe eſſe ita
feruentē in caritate xp̄i ſicut ſancti apoſtoli ⁊ martires fue
runt cōmunicet frequenter.ſi vero ſentit ſe eſſe in ſtatu fi
nalis eccleſie ſcꝫ cor ſuū eſſe frigidū ⁊ in amore dei tepidū
raro comunicet.ſi vero medio modo ſe habet tunc interdū
abſtineat vt plus inflāmetur ardore caritatis ⁊ deuotionis
Et ſecundū quā partē ſe videt melius proficere ad illā de/
clinet.quod homo faciliter in ſe per experiētiā poteſt cog/
noſcere. Et tantū ſit dictū de ſacramento eucharistie in ge
nerali.

Tractatus tercius libri primi.

q Uia in precedenti tractatu viſū ē de ſacramento eukariſtie in generali. videlicet de ip̄ius dignitate ⁊ neceſſitate. ⁊ ſic de alijs. ideo iā quātū ad tractatū terciū aliqua ſunt dicēda de huiꝰ ſacramēti miniſtro in officio miſſe vſu quotidiano ip̄m ſumēte ⁊ tractāte. ⁊ habebit ille tractatus octo capitula. Primū erit de quibuſdā conditionibus requiſitis ad debitū miniſtrū huiꝰ ſacramenti. Secūdū de diuerſis noībus ſacerdotū in canone biblie expreſſis. Terciū de eorū dignitate ⁊ excellentia. Quartū de ip̄orū honeſtate ⁊ clericali decentia. Quintū de ip̄orū caſtitate. Sextū de clericali corona. Septimū quo modo ſacerdotes ad miſſā ſe debeant preparare. Octauū de indigne conficientibus ⁊ ſumentibus corpus xp̄i.

Capitulū primū de conditionibꝰ reꝗſitis ad debitū miniſtrū huius ſacramenti.

q Uantū ad primū capitulū eſt ſciēdū. ꝙ ad debitū ⁊ legittimū miniſtrū huius ſacramēti ſex conditiones requirūtur. quarū ſi vna defuerit i aliqua perſona talis non erit debitus miniſter. nec opus ſuū alicuius erit momēti vel valoris. Prima conditio requiſita ad debitū miniſtrū huius ſacramenti eſt ꝙ debet eſſe homo. quia nec angelus bonus nec malus hoc ſacramentum conficere poteſt. Patet ſic quia miniſtri huius ſacramenti debent eſſe conformes xp̄o q̄ in forma hominis confecit. ⁊ hominibus dixit. hoc facite in meā cōmemoratione. tales aūt non ſūt angeli igiť ⁊c. Secūda conditio ꝙ debet eſſe maſculus. quia mulier nullo modo ē caracteris ſuſceptiua quātūcunq3 etiā ſancta. vnde nō beate virgini ſed apoſtolis dictū ē. hec quotieſcūq3 feceritis ⁊c. Sicut ergo xp̄s fuit homo maſculus. ſic miniſter quilibet eſſe debet. Quod aūt mulier non poteſt recipere caracterē alicuius ordinis clericalis oſtendit. b. ambro. ſuꝑ illud apoſtoli prima ad thi. ij. dicēs ſimiliter mulieres pudice ⁊c. Mulieres caracterē non recipiūt impediēte ſexu ex cōſtitutione nec poſſunt predicare. gloſa publice. Etiā abbatiſſa nec excōmunicare nec benedicere aut abſoluere. aut penitētiā dare nec aliquod officiū exercere poteſt quātūcunq3 docta ſit vel religioſa. diſ. xxiij: ca. mulier. Sed dubiū occurrit circa hoc de hermofroditis an poſſunt ordinari. Ad quod reſpondeť. Si magis vergeāt ad ſexū virilē q̄ꝫ ad ſexū femineum tūc poſſūt recipere caracterē. ſi aūt ecōuerſo tūc nō poſſunt Sed tñ in vtroq3 ſexu nō debēt ordinari ꝓpter deformitatē ⁊ mōſtruoſitatē. Si vero equaliter in eo inualeſceret ſexus femineus ⁊ virilis. caracterē recipe nō pōt ſ3m guilhermū. ꝗa nō poteſt dici aliquis ſ3 hñ aliqua. Tercio reꝗritur ꝙ ſit ſacerdos rite ordinatus ſ3m claues eccleſie quas xp̄s cōceſſit apoſtolis ⁊ eoꝝ ſucceſſoribꝰ. extra de ſūma tri. ca. firmiter credimꝰ. vñ nō poteſt dyaconus ſeu ſubdyaconus quātūcūq3 ſāctus huiꝰ ſacramēti ydoneus eſſe miniſter. eo ꝙ ſolis ſacerdotibꝰ poteſtas cōficiēdi hoc ſacramētū eſt cōceſſa. vt patet in locis ꝑallegatis. Quarto reꝗritur intētio ſacerdotis. quātūcūq3 eni eſſet hō maſculꝰ ⁊ ſacerdos ⁊ ꝓferret verba debita ſuꝑ debitā materiā ſi nō haberet intentionē facere illud quod eccleſia facit nichil eſſet. vñ in collatione ſacramētoꝝ reꝗriť intētio. Ratio ꝗa ad actionē q̄ ꝓcedit ex libero arbitrio reꝗriť intētio agētis. ſ3 ⁊ miniſtratio ſacramētoꝝ eſt actio ꝓcedēs ex libero arbitrio miniſtri. ergo ad eā requiriť intētio miniſtri. Qualis aūt debeat eē an actualis vel habitualis loquendo de actuali qua homo intendit aliquid facere continue ⁊ ſemꝑ. dicendū ꝙ talis nō requiritur. ſed ſufficit habere talem in principio. ⁊ hoc oportet quia poſtea totum perficitur ex vi illius intētionis quā habet in principio. vix eni ē poſſibile qui in oꝑe quantūcūq3 modico interrūpať intentio actualis. Et ergo talis nō ſemper requiritur. ſed ſufficit in principio actus vt premiſſū eſt. loquēdo aūt de intētiōe habituali ſc3 ꝙ contraria vel oppoſita intetio non interueniat. tūc dico ꝙ talis ꝑ totum requiriť. Quinta conditio eſt ꝙ ſit loquens. Rō quia nullū ſacramētū pōt eſſe ſine forma. In hoc aūt ſacramento verba ꝓlata a xp̄o ſūt forma huiꝰ ſacramēti. vñ de neceſſitate oport3 ꝙ verba ꝓferantur. alias q̄ꝫtūcūq3 haberet caracterē ⁊ intētionē niſi verba ꝓferanť nichil eſſet. Sicut ergo ſine pane ⁊ vino q̄ ſūt materia huiꝰ ſacramēti nō pōt

cóſici.ſic etiá ſine verbis ꝓlatis q̃ ſút forma huiꝰ ſacramé
ti nó cóſicitur ſacramétú. Ex quo ſeq̇tur ꝙ p̃ſbiter mutꝯ
nó poteſt cóſicere hoc ſacramétú. Sexta códitio eſt ꝙ habe
at rónem q̇a ſi eſſet amés vel dormiés aut freneticus ⁊ ſi
haberet materiá ⁊ ꝓferret verba tñ quia nó vteretur ratio
ne nec haberet intétioné faciendi quod eccleſia facit nichil
fieret. Alie ſut códitónes que impediút ex p̃cepto eccleſie ⁊
nó ſimpliciter. q̇a nó obſtátibꝰ hijs adhuc pót cóſici hoc ſa
cramétú licet nó recte ⁊ cóuenienter. Prima eſt ꝙ ſacerdos
ſit ieiunus. ⁊ hoc eccleſia ſtatuit ꝓpter reuerétiá ſacramen
ti. vt patet de cóſe. diſ. ij. ca. placuit ⁊ ca. ſacramétú. Secú
da códitio ꝙ ſit múdꝰ méte ⁊ ſine peccato mortali de qua
dictú eſt prius. Tercia ꝙ nó ſit corpore viciatꝰ. ſ3 integer
in mébris. Ná viciati in corpore prohibentur promoueri
ꝓpter deformitaté ex qua timet̃ piculú. Quarta códitio eſt
quo ad tépus determinatú quo miſſa eſt celebráda. Debet
aút dici in die ⁊ nó in nocte regulariter loquédo. quia ſacra
métú hoc ad tépus gratie ꝑtinet. quod ꝑ dié ſignificatur ⁊
tribus horis diei eſt inſtituta ſolemnis miſſe celebratio ſc3
hora terciaꝝ in diebꝰ feſtiuis vt patet de cóſe. diſ. i. ca. noc
te. In diebꝰ ꝓfeſtis hora ſexta. Et in diebꝰ ieiuniorú hora
nona de cóſe. diſ. i. ca. ſolét plures. Et ratio eſt q̇a in miſſa
recolit̃ mors xp̄i q̇a hora tercia crucifixus eſt linguis iude
orú. ſ3 hora ſexta máibꝰ gétiliú ⁊ hora nona expirauit i cru
ce. Priuate aút miſſe dici poſſút a mane vſq3 ad terciá vel
ad horá noná. vt patet de cóſe. diſ. i. ca. neceſſe. Quinta có
ditio ꝙ non ſit priuatus. ſciſmaticus degradatus. ſuſpenſꝰ
vel excomunicatus de quibus dicet̃ poſtea magis in ſpáli.

Capitulú. ij. de diuerſis nominibus ſacerdotú in canone biblie exp̃ſſis.

i In ſacra ſcriptura miniſtri cóſecratónis ſacraméti
eukariſtie qñq3 noiant̃ clerici qñq3 p̃ſbiteri qñq3
ſacerdotes ⁊ aliqñ reges. Primo noiant̃ clerici. vñ
ſciédú ſ3m yſo. vij. ethi. ⁊ habet̃ diſ. xxi. ca. cleric9. Clerici
generaliter noiant̃ oés q̇ in eccleſia deſeruiút. ⁊ ad hoc or/
dinant̃ ⁊ dicunt̃ clerici a cleros grece quod é ſors latine q̇a
primú ordinatú ab apoſtolis ſorte legimus electú. ſc3 bea/
tú mathiá q̇ ſorte electꝰ ānumeratus é inter vndeci apoſto/
los. ſicut dicit̃ actuú. i. ca. Propterea dicti ſút clerici. q̇a de
ſorte dñi ſút vel q̇a deú patré habét id é decimas ⁊ primici
as q̃ dicút̃ ꝑs dei vt dicit gloſa ibidé. Secúdo noiant̃ p̃ſbi/
teri p̃ſbiter eni grece latine ſenior interp̃tat̃. ná nó ꝑ etate
nec decrepita ſenectute ſ3 ꝓpter honoré ⁊ dignitaté quá ac/
ceperút p̃ſbiteri noiant̃. Núcupant̃ ergo p̃ſbiteri quaſi ſe/
niores ꝓpter tria. Primo ꝓpter moꝝ honeſtaté qua debent
ſuꝑ alios elucere. ſicut eni ſenes vt plurimú vigét moꝝ ho
neſtate. ſic ⁊ p̃ſbiteri moꝝ honeſtaté ⁊ maturitate3 habere
debét vt hoies ex moribꝰ eorú exéplú ſumát virtutú vt in
fra dicet̃. Secúdo ideo dicútur p̃ſbiteri. quaſi ſeniores ꝓp/
ter ſapiétie veritaté qua alios debét edocere. q̇a in ſenibus
é ſciétia. ⁊ in multo tépore prudentia. vt habet̃ in li. ꝓuer.
Debet ergo habere ſciétiá eoꝝ q̃ ad ſuú officiú ſpectát com
petéte3. vt ꝑ doctrinas dño populú faciat acceptum ne eis
dñs iproperáter loquat̃ ꝑ ꝓphetá dicés. q̇a tu repuliſti ſcié
tiá. repellá ⁊ ego te ne ſacerdotio fúgaris. Ité dicútur p̃ſ/
biteri quaſi ſeniores ꝓpter temptationē ⁊ paſſionú immu/
nitaté. q̇a ſicut ſenes minus vexátur a paſſionibꝰ ⁊ tépta/
tionibus carnis ꝙ̃ iuuenes. ita ⁊ p̃ſbiteri nó debét eſſe paſ
ſionú ſecutores ſ3 in vita penitꝰ imaculati. Ná ſenectꝰ ve
nerabilis eſt nó diuturna neq3 annoꝝ numero computata
Cani eni ſút ſéſꝰ hois etas ſenectutis vita imaculata ſap.
iiij. Tercio noiantur ſacerdotes ⁊ hoc multiplici de cauſa
Primo dicunt̃ ideo ſacerdotes quaſi ſacra recipiétes. recipi
unt eni ſpúm ſcúm ꝑ manus epi impoſitioné ratióe cuius
oia dicunt̃ ſacra ⁊ ſcá cum eis dicit̃. accipite ſpúm ſanctum
quoꝝ remiſeritis peccata remittunt̃ eis. Secúdo ideo qua
ſi ſacra cóſiciétes. In eorú náq3 vnctione dicitur ꝑ epm có
ſecrétur q̃ſumus domine manus iſte ⁊ benedicátur vt que
cúq3 benedixerint ⁊ cóſecrauerint benedicta ſint ⁊ cóſecra/
ta. Conficiút p̃terea corpus ⁊ ſanguiné ihú xp̄i q̃ maxime
ſunt ſacra. Sicut eni rex dicitur a regendo ita ſacerdos a
ſanctificando dictus eſt. Conſecrat eni3 ⁊ ſanctificat diſtin.
xxi. ca. clericꝰ. Tercio dicunt̃ ſacerdotes quaſi ſacra dátes
ſolis eni ſacerdotibus data eſt poteſtas ſacramentorum mi

niſtrãdi. ſub quo modo etiã cõprehẽdit᷑ iſte modꝰ quo ſacer
dotes q̃ſi ſacra docẽtes interp̃tant᷑. in officio eni predicatio
nis dãt doctrinas ꝑ verboꝝ ſacrorũ ſeminatiõe. Itẽ quar
to dicunt᷑ ſacerdotes. quaſi ſacra dicẽtes. quia habẽt dicere
miſſam ⁊ horas canonicas. ⁊ non ſolũ ipi ſed ⁊ omẽs bene
ficiati. Quia ſecũdũ doctores a laycis dati ſũt redditus cle
ricis vt ipi in officio eorũ vices laycorũ ſuppleãt. Et ideo
beneficiati tenẽtur ad horas ⁊ non ſolũ ex ſtatuto eccleſie.
ſed etiã ex obligatione iuſticie. Et quia ordines ſacri nulli
debent cõferri niſi beneficiato. vel ei qui ad ſuũ patrimo/
niũ loco eccleſiaſticoꝝ redditnũ voluerit ordinari extra de
p̃ben. ca. eps ⁊ ca. cũ ſeruus. Ideo quilibet habẽs ordinẽ ſa
crũ tenet᷑ ad horas canonicas. etiã ſi bñficium non habeat
q̃a ex quo recipit ordines ⁊ poteſtatẽ ſpecialẽ tenet᷑ etiam i
ſpãli deo miniſtrare ⁊ hoc facit dicẽdo horas niſi tũc habu
erit legittimũ impedimẽtũ. puta ꝓpter defectũ viſꝰ vel in/
firmitatis. vel quia careat libro ratõe paupertatis tũc recon
pẽſat ꝑ pſalmos penitẽtiales. vel ꝑ oratiõe dñicã. Si nul
lũ impedimentũ habuerit peccat mortaliter horas canoni
cas nõ dicẽdo. vñ extra de celebratiõe miſſaꝝ dicit᷑ diſtricte
p̃cipimꝰ in virtute ſãcte obediẽtie vt diuinũ officiũ noctur
nũ pariter ⁊ diurnũ quãtũ eis deꝰ dederit ſtudioſe celebrẽt
pariter ⁊ deuote. preceptũ aũt obligat ad mortale Nec te/
net᷑ q̃s ſingulis diei horis dicere ſingulas horas ymo ſacer
doti permittit᷑ vt de mane dicat omẽs horas vſqꝫ ad veſpe
rã incluſiue. patet extra de cele. miſſaꝝ ca. p̃ſbiter. Ex cau
ſa eni rationabili frequẽter licet anticipare. vel potiꝰ ſup/
plere. q̃a ante tẽpus orare eſt prouidẽtia in tẽpore orare eſt
obediẽtia. poſt tẽpus vero eſt negligẽtia. Sũt aũt ſeptẽ ho
re deputate ꝓ horis canonicis ⁊ non plures. Primo ꝓpter
ſcripturam dicentem. Septies in die laudẽ dixi tibi. Secũ
do ꝓpter recognitionem ſeptiformis gratie ſpũs ſancti per
quã educti ſumus de ſeruitute dyaboli. Tercio ꝓpter ſeptẽ
etates ſcꝫ infantiã. puericiã. adoleſcẽtiã. iuuentutẽ. ſenectu
tẽ. ſeniũ ⁊ decrepitũ. Per matutinas ⁊ laudes repreſentat᷑
infantia. per primam puericia. per terciam adoleſcentia.
per ſextam iuuentus per nonam ſenectus per veſperam ſe
nium. per completorium finis noſtre vite. In hijs omibus

creatorẽ noſtrũ laudare debemꝰ. Quod aũt in tẽpore infan
tie homo poſſit laudare deũ beatꝰ nicolaus nobis cedit in
exẽplũ. qui quartis ⁊ ſextis ferijs ſemel ſugebat vbera ma
tris. De alijs aũt ſatis notũ eſt. vnde pſalmiſta Benedicaꝫ
dñm in omni tẽpore. pſal. xxxiij. Matutinas dicimus ꝓp/
ter illud pſal. Media nocte ſurgebã ad cõfitendũ tibi. Ec/
cleſia eni inſtituit matutinas dici in nocte ad domãdũ car
nis illecebras. pſallẽdo ⁊ orãdo q̃a eccleſiaſtici. xxxij. dicit᷑
Vigilia honeſtatis tepefacit carnis illecebras. laudes autẽ
dicimꝰ ad tẽptationes dyaboli repellendas. vnde yſa. xxvi.
dicitur. Expergiſcimini ⁊ laudate qui habitatis in puluere.
Alie aũt hore ad orãdũ ſunt deputate. ꝓpter q̃dam priuile
gia quibus decorãtur. Prima eni hora xp̃s a iudeis pilato
eſt traditus ⁊ a morte reſurgẽs hora prima marie magda
lene apparuit. Inſuꝑ hora prima viſus ẽ in littore maris
ſeptem diſcipulis piſcãtibus dicẽs pueri nũquid pulmẽta/
riũ habetis. ioh. xxi. Hora tercia xp̃s crucifixus eſt linguis
iudeoꝝ ⁊ flagellatꝰ ⁊ eadẽ hora ſpũmſãctũ miſit aplis in lin
guis igneis actuũ. ij. Hora ſexta ꝓ nobis in ligno crucis eſt
affixus. ⁊ in die aſcẽſionis eadẽ hora cũ diſcipulis diſcubu/
it. Nona hora exclamãs emiſit ſpũm. ⁊ lanceatus de eius
latere duo ſacramẽta ſalutis noſtre. ſcꝫ aquã baptiſmi ⁊ ſã
guinẽ redẽptionis nobis eduxit. In veſpera de cruce depo/
ſitus eſt ⁊ eadẽ hora cũ diſcipulis ſuis cenauit in die cene.
⁊ ſacramẽtũ corporis ſui ⁊ ſanguinis illis tradidit. ⁊ tradẽ
do inſtituit. Eadem etiã hora ipo die reſurrectionis duobꝰ
diſcipulis euntibus in emaus apparuit. ⁊ in fractiõe panis
cognitus fuit. luce. xxiiij. In completorio vero ſepultꝰ fu/
it. propter hec igitur priuilegia hee hore ſpecialiter ſũt de/
putate. Quarto vocantur reges. ⁊ hoc propter tria. Primo
propter corone dignitatẽ. quia ſicut corona decus regale ſi
gnificat. ſic ⁊ deo ſeruire regnare eſt. Nam ſicut regibꝰ co
rona imponit᷑. ſic ad modum corone ſacerdotibꝰ crines tõ
dũtur. Secũdo ideo ꝓpter regẽdi poteſtatẽ. q̃a rex a regẽdo
dicit᷑. ⁊ ſcꝫm yſodoꝝ. ix. ethi. regis nomẽ recte viuẽdo ſerua
tur. male autẽ viuendo amittitur. vnde apud veteres tale
erat prouerbium. Rex eris ſi recte feceris. Sacerdos igit᷑
quia ſe ⁊ alios regere debet ideo rex dicitur. vt vult ma/

giſter in.iiij.ſniaꝝ diſ.xx.ca.iiij. Tercio dicũtur reges ꝓp/
ter auctoritatẽ recipiendi tributa.q̇a ſicut regib⁹ dãtur tri
buta ob pacis procuratioñe ⁊ ſubditorũ ꝓtectioñe.ita etiã
decime ⁊ tributa danť ſacerdotibus in peccatorũ populi re
miſſioñe.vnde dauid in pſal. Et dedit illis regiones gẽtiũ
⁊ labores populorũ poſſederũt vt cuſtodiãt iuſtificationes
eius ⁊ legẽ eius exquirãt.vnde ꝓphetatũ eſt de eis ꝙ p̄cti/
cta comedunt.ymo ⁊ maiorib⁹ regibus poſſunt aſſimilari
eo ꝙ ip̄i auctoritatẽ recipiẽdi ab ip̄is tributa habẽt. vnde
de melchiſedech q̇ ꝑ oĩa figurabat xp̄m ⁊ ſacerdotes noui
teſtamẽti ad hebre.vij.diciť Hic eſt melchiſedech rex ſalez
ſacerdos dei ſũmi q̇ obuiauit abrahe regreſſus a cede regũ
⁊ bñdixit ei.cui ⁊ decimas oĩm dimiſit abrahã.

Capitulũ.iij.de eorũ dignitate ⁊ excellentia

Ignitas ſacerdotalis tenet duo p̄cipue cõmẽdať pri
d mo a ſtatus ſublimitate.ſecũdo ab officij miniſtra/
tione. Sublimitas ſtat⁹ ſacerdotalis ex trib⁹ oſten
diť.ſcz ex diuina electiõe.ex ſpũali cõſecratiõe.ex ſingulari
⁊ ſupexcellẽti dignitate vel poteſtate Hec oĩa inuunť.i.pe.
.ij.ca.vbi btũs petr⁹ dignitatẽ ſacerdotalez exprimit hijs
verbis ad ip̄os dirigẽs ſermonẽ.vos inq̇t eſtis gen⁹ electuz
regale ſacerdotiũ.gẽs ſãcta.popul⁹ acq̇ſitiõis.vt virtutes
eius ãnuncietis qui de tenebris vos vocauit in admirabile
lumẽ.In quibus inquã verbis dignitas ſacerdotalis ⁊ ei⁹
ſublimitas primo oſtẽdiť ex diuina electiõe. Nã ip̄i ſacerdo
tes debẽt immediate vocari ⁊ eligi a deo vt null⁹ ſibi aſſu
mat honorẽ niſi qui vocať a deo tanq̄ aaron.ad hebre.v.
Et ſic de quolibet clerico electo merito dicetur illud quod
ſcribiť eccle.v.Ip̄m elegit ex omni gẽte offerre ſacrificiuz
deo incẽſum ⁊ bonũ odorẽ.Ip̄e eni nõ debet eligi ad ſpũa/
lia bñficia nec ad ea ordinari ꝑ parẽtũ potentiã vel ꝑ ip̄oꝝ
nobilitatẽ.ſeu ꝑ ſymoniacã prauitatẽ.ymo ſic volentibus
aſſumere eccleſiaſtica beneficia debet dici illud quod petr⁹
dixit ſymoni mago.Pecunia tua tecum ſit in perditionem
quia exiſtimaſti domum dei pecunia poſſidere. actuuz.vij.
capi. Secundo in verbis p̄miſſis ſtatus ſacerdotalis ex

ſublimitas oſtẽdiť ex ſpũali cõſecratiõe. Nã ſacerdotes inũ
gunť quẽadmodum ⁊ reges.⁊ ab epiſcopis cõſecrãtur.In
quoꝝ manuũ inũctione dicitur eis.Cõſecrenť q̄ſumus dñe
man⁹ iſte ⁊ bñdicãtur.vt q̄cũqȝ benedixerint ⁊ cõſecraue/
rint bñdicta ſint ⁊ cõſecrata.Tercio i verbis p̄miſſis oſtẽ/
diť ſublimitas ſtatus ſacerdotalis ex ſingulari ⁊ ſupexcellẽ
ti poteſtate vel dignitate.Cõficiunt nãqȝ corpus ⁊ ſangui
nẽ dñi noſtri ihũ xp̄i in quo maxima ⁊ ſingularis poteſtas
annotať.quia ſacerdos cũ ſit homo ⁊ creatura miro modo
ſuũ creatorẽ creat qñ officiũ miſſe ꝑagit ⁊ celebrat.Teſte
beato ber.in ꝑſona ſacerdotis ſic dicente. Qui me creauit
creare ſe michi dedit.Qui.creauit me ſine me creať mediã
te me.Talis itaqȝ eſt poteſtas ſacerdotalis.ꝙ nulla poteſ
tas in celo ⁊ in terra poſt deũ ſit ei cõparabilis.cũ per ver
ba ſancta a ſacerdote ꝓlata cooperante ſpũ ſancto panis in
corpus xp̄i tranſſubſtanciať.⁊ vno atqȝ eodem momento
deus qui preſidet celo manibus eorũ cõtinetur i ſacrificio
De quo idẽ bern.in libro de ſacramẽto altaris pulcre loq̇/
tur in hec verba.Credim⁹ ꝙ nõ eſt poſt deũ aliqua poteſ/
tas ſicut eſt poteſtas veſtra o ſacerdotes vobis a deo cõceſ/
ſa.vt cõſecrat⁹ in ſacerdotẽ penit⁹ idẽ offerat i altari quod
xp̄s ſuis manibus fecit in cena paſcali.⁊ ſubdit O venerã
da ſacerdotũ dignitas.intra quorũ manus velut in vtero
virginis marie dei filius incarnať.quod ꝑ vos pater filius
⁊ ſpũs ſanctus mirabiliter operatur.Suꝑ hoc tam inſigni
veſtro priuilegio ſtupet celũ.miratur terra.horret ifern⁹.
cõtremiſcit dyabol⁹.vereť homo.admirať angelica creatu
ra.ꝙ vno atqȝ eodẽ momẽto de⁹ ip̄e q̇ preſidet celo mani/
bus veſtris eſt in ſacrificio.O venerabiliũ manuũ ſanctitu
do.o felix excerciciũ.o vere mũdi gaudiũ.vbi yma ſũmis
cõiũgunť.cũ xp̄s tractat xp̄m.ſacerdos dei filiũ cuius deli
cie ſũt eſſe cũ filijs hominuz.hec bern. Ex q̇bus colligere
poſſum⁹ admirãdam excellẽtiã ſacerdotalis dignitatis.pre
tulit eni deus eos regibus ⁊ mũdi principibus.⁊ quãtũ ad
officiũ angelicis ordinibus.lxxxvi.diſ.ca.quis dubitat de
quo idem bernardus ſic dicit. O quãtã dignitatẽ de⁹ con/
tulit ſacerdotibus quãta ẽ prerogatiua ſacerdotalis ordis.
Pretulit enim eos oĩb⁹ regibus ⁊ principibus terre.pretu

lit eni hūc ordinē ſacerdotalē oībꝰ hoībus imo vt audaciꝰ
loquar. Pretulit eū angelis. archāgelis. thronis. dñationi/
bus ⁊ oībus angelicis ordinibus. Secūdo dixi pricipaliter
ꝙ in verbis premiſſis ſaccrdotalis dignitas cōmēdatur ex
officij dignitate. ⁊ hoc tangit̄ cū beatꝰ petrus dicit. vt vir
tutes eiꝰ ānūcietis q̇ de tenebris vos vocauit. Circa quod
ſciēdū ꝙ officiū ſacerdotū i tribꝰ pricipaliter videt̄ cōſiſte/
re. Primo in dei virtutū annūciatōe. vñ apoſtolus ad coꝝ.
.iiij. dicit. Sic vos exiſtimet hō vt miniſtros xp̄i ⁊ diſpen
ſatores miniſterioꝝ dei. Secūdo cōſiſtit in peccatorū expul
ſione. Nā ipi ſacerdotes ſacramēta eccleſie miniſtrādo te/
nebras peccatoꝝ expellūt. Tercio in diuine gratie infuſiōe
vnde apoſtoli ꝑ manꝰ ipoſitionē dabāt ſpiritū ſanctū vt ha
bet̄ in actibꝰ eorūdem. Et apoſtolus ad galla. dicit ſe ſpūꝫ
ſanctum eis tribuiſſe. quia miniſteriū habuit in quo dabat̄
eis ſpiritus ſanctus a deo.

Capitulū. iiij. de ipoꝝum honeſtate ⁊ clericali decencia.

Honeſtas clericalis in duobꝰ cōſiſtit. Primo in hoc
b vt ornati ſint īteriꝰ virtutibꝰ ne tales ſedētes i ca/
thedra iiuriā faciāt cathedre diſ. xl. ca. multi. Sa/
cerdos eni nō ab itra ornatꝰ virtutibꝰ. nc ab extra decoratꝰ
bonis moribꝰ ſacerdos ē ſolo noīe ⁊ nō re. teſte criſoſto. ſic
dicēte. Multi ſacerdotes ⁊ pauci ſacerdotes. Multi noīe
pauci vero ope. videte ergo quomō ſedeatis ſupra cathedrā
q̄a cathedra nō efficit ſacerdotē ſꝫ ſacerdos cathedrā. Non
locꝰ ſcificat gētē. ſꝫ gēs locū. Nō oīs ſacerdos ſanctꝰ ſꝫ oīs
ſanctus ſacerdos. Qui ergo bene ſedet ſuꝑ cathedrā honorē
facit cathedre. ideoqꝫ malus ſacerdos de ſacerdocio ſuo cri
men acquirit nō dignitatē. In iudicio eni ſedes ſi nō bene
uixeris ⁊ recte populū dei inſtruis. Si enim bene docueris
⁊ male vixeris tui ſolius condemnator es. Nā bene viuen
do ⁊ bene docēdo populū inſtruis quomodo viuere debeat
bene aūt docēdo ⁊ male viuendo deum inſtruis quomodo
te condemnare debeat: Hec ille. Et habetur i canone. diſ.
p̄calle. Secūdo honeſtas clericalis conſiſtit in hoc vt ſint

exterius ornati ⁊ hoc in pluribꝰ. Primo i inceſſu ⁊ ceteris
geſtibus corporis vt ſacerdotes nō currāt: ſed moderato et
equali greſſu incedāt ⁊ vt ſic maturitas corꝑis maturita/
tē iudicet mētis. Incōpoſitio. n. corꝑis vt ait aug. inequali
tatē iudicat mētis diſ. xlj. circa finē. Secūdo in habitu vt
nō habeāt veſtimēta fractilata vt ioculatores nec varij co/
loris ſeu veſtes ptitas ꝑ colores nec veſtes virides nec ru/
beas nō nimis longas nec nimis breues: vt patꝫ extra de
vita ⁊ ho. clericoꝝ ca. clerici. Nec de lana nimis p̄cioſa ni/
ſi tūc ſtatus exigat: nec etiā de nimis vili lana: q̄a vt ait
bea. ihero. nec affectate ſordes nec exq̇ſite delitie laudē pari
unt diſ. xlj. circa principiū. vñ bea. aug. in li: de doct. xp̄ia/
na ſic ait. Quiſq̇s rebus p̄tereuntibꝰ ſtrictiꝰ vtit̄ ꝙ̄ habeāt
ſeniores eoꝝ cū q̇bus viuit aut intēperatꝰ aut ſuꝑſticioſꝰ ē
Quiſq̇s vero ſic vtit̄ vt metas cōſuetudinis honoruꝫ inter
quos verſat̄ excedat aut aliq̇d ſignificat aut flagitioſus eſt
In omnibꝰ eni talibꝰ nō vſus coꝝ ſed libido culpāda ē diſ.
cadē. ca. quiſq̇s. Tertio honeſtas clericalis cōſiſtit in coro/
na ⁊ in tonſura: q̄a comā ⁊ barbā debēt deponere. extra de
vi. ⁊ ho. cle. c. ſi quis. Coronā etiā debent habere decenteꝫ
de qua dicet̄ infra. ca. v. huiꝰ tractatꝰ. Quarto in cōuerſa/
tiōe. Sacerdotes. n. debēt oculos ⁊ alia mēbra ſub freno ca
ſtitatis ⁊ modeſtie coercere. vj. q. j. ca. ex merito. Et dili/
genter debēt ꝓuidere ꝙ nō laborāt vicio incōtinētie maxie
ideo ꝙ ꝓpter hoc viciū venit ira dei in filios diffidētie qua
tenus in cōſpectu dei puro corde ⁊ mūdo corꝑe valeāt mini
ſtrare. Si q̇ vero fuerint inuēti vicio incōtinētie laborare
ꝓut magis vel minꝰ peccauerint puniant̄: vt quos diuinꝰ
timor a malo nō reuocat tēꝑalis autē pena cohibeat a pec
cato extra eo. ti. vt clericoꝝ. De ſacerdotibꝰ. n. incōtinēti/
bus loq̇tur bea. augu. in hec verba. Si ſacerdos fuerit vas
incōtinētie ⁊ libidinis: iuxta filiū virginis in altari ſtatuit
ydolū veneris ⁊ cū ꝓfert canonis verba os eiꝰ plenū ē ama
ritudine ⁊ dolo: ⁊ ꝙ̄uis orat cū labijs: tñ in faciē expuit ſal
uatoris. Et cū p̄ſumit corpꝰ xp̄i ſumere in os ſuū pollutū
leuius ei eſſet ſi ꝓiceret ipm in lutū. Hec aug. Cui alludit
bea. bern. in hec verba. Turpiſſimū eſt manus deo dicatas
⁊ ſacro criſmate dedicatas ⁊ conſecratas pudēdis ingerere:

⁊ poſt hoc corpus dñi ſãctiſſimũ cũ eiſdez tangere. O ꝙ̃ te
meratiũ tanꝙ nephandũ eſt: pollutis manibus tangere fili
um virginis ⁊ immũdis labijs oſculari ⁊ ore ſordido ſume
re. Que mens non rapitur ad exceſſũ quis oculus nõ erube
ſcit. Cuius auditus nõ reuereť: vbi mũdi p̄ciũ ꝓicitur in
ſterquiliniũ .i. in os indigne ſumẽtis. Et alibi ſic dicit Cle
rice qualiter audes eiſdem labijs oſculari filiũ virginis: q̃/
bus paulo ante oſculatus es labia meretricis ꝑfecto oſculo
cum iuda filiũ hoīs tradis. Hec ille. Quinto honeſtas exte/
rior ſacerdotalis apparet in ſobrietate: quã ſacerdos i cibo
⁊ potu debet obſeruare: ſacerdotes eni maxime debent ca/
uere ebrietatem quia ebrietas mentis inducit exiliũ: ⁊ pro
uocat ad libidinẽ eodẽ ti. ca. crapula vẽtris. Naꝗ repletio
ad luxuriã facile ꝓuocat: ⁊ omne opus bonũ diſſoluit. vnde
Jbero. venter ⁊ genitalia ſibimetipſis ſũt vicina: vt ex vi
cinitate mẽbrorũ conſideratio intelligať viciorꝝ. xliiij. diſ.
circa principiũ. Et alibi dicit idẽ. Venter mero eſtuans de
facili ſpumat in libidinẽ. xxxv. diſ. ca. j. ⁊ ca. venter. Jtem
quia impedit ſapientiam ꝓuer. vj. Luxurioſa res eſt vinũ
⁊ tumultuoſa ebrietas: q̃ his delectatur nõ erit ſapiẽs. Hec
autẽ duo. ſ. mundicia ⁊ ſapiẽtia maxime dei miniſtro ſunt
neceſſaria: q̃a ambulãs in via immaculata hic michi mini
ſtrabit. Et q̃a accept⁹ ẽ rei miniſter intelligẽs. Pena autẽ
eius qui ebrietati inſiſtit eſt vt ſi ammonit⁹ nõ deſiſtit ſi ẽ
epiſcopus preſbiter vel dyacon⁹ deponať: ſi vero ſubdiaco
nus vel inferioris ordinis cõmunione priueť. diſ. xxxv. ca.
epſ. Et hoc intelligiť de ebrietate ꝓut ebrietas ẽ. q̃dam in
diſpoſitio mentis ⁊ ſtudiũ ad ſe de facili inebriandũ. Simi
liter ⁊ intemperãtiam cibi ſacerdotes debẽt euitare. quia vt
ait ihero. Supfluitas cibi diuerſos generat morbos ⁊ mor
tiferos. Moderata vero refectio egritudines fugat ſenſuuz
acumẽ operatur ſoſpitatẽ ⁊ hilaritatẽ ꝓcurat: de cõſe. diſt.
v. cap. nichil. Sexto honeſtas clericalis exterius debet eſſe
ornata in ſocietate: ⁊ hec ſocietas in trib⁹ conſiſtit. Primo
in hoc ꝙ cõformant ſe his cũ quib⁹ viuunt ſalua honeſta/
te in hominib⁹. Secũdo in hoc vt abſtrahant ſe a cõſortio
mulierꝝ q̃a honeſtas clericorꝝ ſepi⁹ a conſortio earũdem de/
prauať. Et ideo extra de cohabitatione cle. ⁊ mulierꝝ ſtatui

tur: ꝙ preſbiteri non cohabitẽt mulierib⁹: neꝗ illas quas
canones cõcedũt apud ſe retineant. ſ. amicaz matrẽ ſororẽ
vel glotẽ ſi ſũt ſuſpecte: q̃a inſtigãte diabolo etiã in illis. ſ.
occaſione illaꝝ ſcelus reperiť perpetratũ. Unde aug. dicit:
Non omnes q̃ cum ſorore mea ſunt ſorores mee ſũt. lxxxj
diſ. ca. legitur. Tertio in hoc ꝙ nõ ſocient ſe malis ⁊ ſuſpe
ctis pſonis: q̃a ſepe cõſortia malorꝝ etiã bonos corrumpunt
Vñ ꝓpheta. Cũ ſancto ſãctus eris. p̄s. xvij. Septimo hone
ſtas exterior preſbiterorꝝ ornatur in depoſitione armoruz.
Clerici. n. nõ debent arma deferre niſi ex iuſta cauſa. ſ. pro
pter latrones ad terrorẽ poſſũt portare: ſed nõ debẽt pcutere
re niſi extrema inſtat neceſſitas. Pena oppoſitũ facientiuz
eſt: vt ſi poſt trinã monitionẽ portare nõ deſiſtũt priuilegi
um clericale amittũt. extra de ſen. excõ. ca. ex litteris eodẽ
titu. Octauo in ſolatio honeſto: nõ eni ad taxillos debẽt vi
dere nec huiuſmõi ludis debent intereſſe: quia talis ludus i
ſe turpis eſt ⁊ ſine peccato difficulter poteſt exerceri. extra
eodẽ titu. ca. clerici. ⁊ in cap. de ſanctis epīs interdicimus.
Cetera omnia etiã que ob cauſã ſolacij fieri dicũtur: ſacer
dotes debent ſub rationis iudicio coercere. Nono honeſtas
clericorꝝ exterior in locorꝝ honeſtorꝝ viſitatione cõſiſtit. Nõ
eniz debẽt viſitare loca ſuſpecta ꝓſtibula aut lupanar ⁊ ta/
bernas. Tabernas tamẽ cauſa neceſſitatis in pegrinatione
poſſũt intrare. vt pꝫ eo. ti. ca. clerici. circa principiuz. Nec
etiã ſpectaculis mũdanis. ſ. choreis torneamẽtis aut haſtilu
dijs ⁊ ſimilib⁹ debẽt intereſſe. Et generaliter omnib⁹ q̃ ſcã
dala imponere poſſẽt plebi aut ſubditis ⁊ laicis cauere de/
bent: ⁊ ſic honeſte interius ⁊ ab extra bonis morib⁹ reful/
gentes digne cathedrã ſacerdotalẽ obſeruabũt.

Capitulũ. v. de ipſorꝝ caſtitate.

o Cto de cauſis ſacerdotibus indicta ẽ caſtitas. Pri/
ma q̃a nõ poſſunt deo placere ſi carnaliter viuãt. te
ſte aplõ ad ro. ſic dicẽte. Qui in carne ſũt deo place
re nõ poſſũt. Et cõcordat aug. lxxxij. diſt. ca. ꝓpoſuiſti ſic
dicẽs: Qui eni interceſſores ꝑ populo ad deũ parant neceſſe
ẽ vt ei⁹ gratiã bene viuẽdo mereãtur. Nec is quẽ crimẽ de

prauat propriũ interceſſor fieri appetat ꝓ culpis alioꝝ. q̃a ſecũdũ bea. greg. cũ is qui diſplicet ad intercedẽdum mittitur: irati animus ad deteriora ꝓuocatur. Opus eni carnis immũdicia ⁊ luxuria. ad gall. v. Et ideo aplũs. j. ad thi. vj p̃cipit cũ fornicationẽ fugere. Quia fornicationẽ fugere et gule ſeruire: aut impoſſibile eſt: aut difficilimũ. vñ deo placere nõ poſſũt. vt inq̃t policratꝰ li. viij. Sacerdotes eni habent officiũ aduocati vt orent ⁊ corã deo allegãt ꝓ populo ſibi cõmiſſo: ⁊ pro omnibꝰ quoꝝ elemoſinas ⁊ oblationes accipiũt. x. q. j. quia ſacerdotes. Et ſcꝫm greg. Sacerdotis negociũ eſt fũdere orationẽ ꝓ iuſtis ne cadãt ⁊ ꝓ peccatoribus vt reſurgant. vt igit̃ exaudiant̃ neceſſaria ẽ eis caſtitas. Secũda cauſa cũ deus ſit ſpũs: miniſtri eiꝰ. ſ. ſacerdotes ſpũaliter debẽt viuere ⁊ nõ carnaliter. iuxta illud yſaie xlj. Vos ſacerdotes vocabimini miniſtri dei. Et. j. ad cor. iiij. ſic dicit. Sic vos exiſtimet homo vt miniſtros xp̄i ⁊ diſpenſatores miſterioruꝫ dei. Et q̃a nõ ſolũ religioſi ſed etiam ſeculares p̄ſbiteri ſũt ſub regula degentes ⁊ eccleſiaſticis ordinibꝰ mãcipati: ideo canonicis regulis teneant̃ aſtricti. xxiij. diſ. ca. quãq̃. Et eadẽ diſ. c. his ergo. Iſidorꝰ dicit ſic. His ergo lege patrũ cauetur vt a vulgari vita ſecluſi: a mundi voluptatibꝰ ſe abſtineant nõ pompis nec ſpectaculis interſint cõuiuia publica vitent ⁊ ita caſtimoniã. i. caſtitatem inuiolati corꝑis ꝑpetue ſtudeãt cõſeruare. Et idcirco ſpũaliter viuere debẽt mente ⁊ corꝑe diuino officio ⁊ ſacrificio diligentiꝰ intendẽdo. j. q. j. Tertia cauſa q̃a ſacerdotes ſodales ſũt angeloꝝ ⁊ ergo debẽt habere puritatẽ angelicam. Eſt eni vetus auctoritas iam inde ab inicio cõſtituta ꝙ in templo tẽpore vite ſue habitare p̃cepti ſũt ſacerdotes vt ſeruientes ſacris oblationibꝰ puri ab omni labe purgati ſibi vendicẽt diuina miſteria. lx. diſt. ca. ꝓpoſuiſti. Et non immerito. q̃a ſcꝫm bea. gre. ad mauciũ. vt habet̃. xj. q. j. Ipſi ſacerdotes quãdoqꝫ in diuinis eloquijs angeli vocant̃: qñ ꝗ diaboli. Nam ad moyſen de eo q̃ ad iuramentũ ducendꝰ erat vt habet̃ exo. xxij. dicit̃. Applica eũ ad deos. i. ad ſacerdotes. Et iteꝝ ibidẽ habet̃: dijs nõ retrahes. i. ſacerdotibus Et malach. ij. dicit̃. Labia ſacerdotis cuſtodiũt ſcientiã et legẽ de ore eiꝰ req̃rent: q̃a angelus dñi exercituũ ẽ. i. nũciꝰ

fideliũ. Eſt eni ſacerdos angelus in gratiarũ actiõe: in cõſolatiõe in cõtemplatione ⁊ in adminiſtratiõe ymo dignior ẽ angelis in auctoritate cõficiẽdi corpꝰ ⁊ ſãguinẽ dñi nri iheſu xp̄i: q̃a hoc nulli angeloꝝ ab inicio mũdi ẽ cõceſſum. Vñ bern. O ſacerdotes ꝙ felices vos diximꝰ; q̃a nõ ẽ poteſtas preter deũ ſicut poteſtas veſtra eſt. Idẽ eni deꝰ qui mirabilis eſt in omnibꝰ oſtendit miracula in ſacerdotibꝰ ⁊ per eos ſua miracula operat̃ quod nullis ordinibꝰ angeloꝝ neqꝫ potentibꝰ terre cõceſſum ẽ. Quarta cauſa q̃a ſacerdotes intendunt generatiõi ſpũali q̃ ſancta ẽ ⁊ mũda: ideo abſtinere debent a generatione carnali q̃ eſt fetida ⁊ immũda: ne amor filioꝝ carnaliũ minuat amorẽ ⁊ affectũ habẽdũ ad filios ſpirituales. In ſacerdotibꝰ eni eligẽda eſt fides cuꝫ vita q̃a ſi vita deeſt fides meritũ nõ habet. Iacobi. ij. Quinta cauſa quia cũ ſacerdotes tractãt ſancta: ideo ſãcti ⁊ puri eſſe debẽt ſaltẽ quo ad carnis mũdiciã: iuxta illud leui. lxx Sãcti eſtote q̃a ego ſanctꝰ ſũ dñs deꝰ veſter: q̃a ſcꝫm aug. Melius eſt ſpũalia penitus obmittere ꝙ indigne tractare. Et ihero. in doctrinis in agone datis ſic loquitur Qui vitã ꝑuerſã ſacerdotis cognoſcit ⁊ illũ ante ſe celebrare facit ſit eiuſdẽ peccati conſcius ⁊ pene particeps Sexta cauſa q̃a cuꝫ alios mũdant doctrina ⁊ p̃dicatione ſua mũdi eſſe debent iuxta illud Iſaie. liij. Mundamini vos q̃ fertis vaſa dñi Et ideo iudas elegit ſacerdotes ſine macula voluntateꝫ habẽtes in lege dei In cuiꝰ figura dicit̃ leui. lxxij. Homo q̃ acceſſerit de ſtirpe veſtra ad ea que ſãctificata ſũt in q̃bus non ẽ in mũdicia ꝑibit corã dño. Septima cauſa quia nobiliſſimã habẽt ſpõſã ſcꝫ ſapiẽtiã. de qua ſap̄. viij. dicit̃ hãc amaui ⁊ q̄ſiui michi ſponſã aſſumere eã ⁊ amator factus ſũ forme illius. Vñ criſoſt. Deus dilectiſſimã ſponſã ſcꝫ eccleſiaꝫ celo angelis omni creatura immo ſeipſo cariorẽ cum omnibꝰ ſuis dotibꝰ. i. ſacramẽtis ſacerdotibus cõmendauit Eſt auteꝫ ſacerdotis officiũ docere populũ ⁊ bene viuere q̃a docẽdi officium dei habet in populo Paulo teſte. j. ad thy. iiij. vbi dicit̃. Attende lectioni ⁊ exhortatiõi ⁊ doctrine ⁊ ſemꝑ in his ꝑmane. Sciãt ergo ſacerdotes ſacras ſcripturas et opus eoꝝ in predicatione ⁊ doctrina conſiſtere atqꝫ edificent cũctos tam fidei ſcientia ꝙ opeꝝ diſciplina. diſ. xxxviij. ca.

ignorātia vbi dicit᷑. Debꝫ eni ſacerdos docere credēda ſicut
fidei articulos ⁊ faciēda ⁊ conſeruāda ſicut mādata dei. fu/
gienda ſicut peccata. timēda ſicut mortē eternā ⁊ apperēda
ſicut regnū dei ⁊ iuſticiam eiꝰ. Octaua cauſa q̄a ſacerdotes
debēt eſſe ꝓprij ipſiꝰ dei: vt habet᷑ in exo. vbi dicitur Elegi
vos de cūctis tribubꝰ iſrael vt eſſetis mei Et hern. Elegi
⁊ preelegi michi ſacerdotē ad cōdignū māſionis habitaculū
Vñ ⁊ ſacerdotes dicuntur pupilla oculi dñi: ⁊ ideo debēt eē
multū puri ⁊ caſti: q̄a ſi peccauerint grādis eſt eoꝝ ruina:
teſte beato Jhero. ſuꝑ ezech. ſic dicēte Grandis dignitas ſa
cerdotū ſed grandior eſt ruina ſi peccant Et ſubdit. Leta/
mur ad aſcenſū ſed timeamus ad lapſū. Non eni ſolū ꝓ de/
lictis noſtris reddemus rationē ſed etiā pro omnibus pec/
catis eoꝝ quoꝝ vtimur donis ⁊c.

Capitulū. vj. de clericali corona.

c

Orona clericalis eſt ſignū caracteris quod in aiam
ordinati imprimit᷑: vt dicit magiſter in. iiij. ſniarū.
quod habet originē a veteri ⁊ nouo teſtamēto. Naz
nazarei ad mūdationē crines abradebāt. Similiter in nouo
teſtamēto legitur ꝙ gentiles beatū petrū in anthiochia ad
deriſionē ⁊ pudorē detonderūt per girū quod nūc clericis ce
dit in honorē. Circa quā coronā tria notantur. ſ. capitis ab
raſio: criniū detrūcatio: ⁊ forme circulatio. Crines eni ſa/
cerdotū ex ꝑte ſuperiori raduntur ne mens eoꝝ tēporalibꝰ
occupationibus a cōtemplatiōe diuinorū retardetur ſed re
uelata facie dei gloriam libere ⁊ expedite contēplētur. Sū/
mitas eni capitis eminētia ē mētis: denudatio capitis ē re
uelatio mentis. Clericus eniz ſecretoꝝ dei cognitor ē. i. ſa
crarū ſcripturaꝝ nō debet eſſe ignarus: vt inq̄t magiſter in
iiij. diſ. xxiiij. Jn ꝑte aūt inferiori capitis crines ſacerdotis
tondūtur ⁊ detrūcantur vſq̧ ad reuelationē ſenſuū. ſ. oculo
rum ⁊ auriū vt vicia in corde ⁊ opere pullulantia doceant᷑
preſcindēda: ne ad audiendū ⁊ intelligendū verbū dei impe/
diatur mens quapropter dicit᷑ in excelſis. Ex quo aūt coro
na eſt figura rotūda q̄ nullū angulū habet ſignificat᷑ ꝙ cle/
rici nō debēt habere ſordes. Nā vbi angulus ibi ſordes. Et

debent habere veritatē in doctrina: q̄a veritas nō habet an
gulū vt dicit Jhero. Jtē hec figura oīm figurarū eſt pulcer
rima. Vñ ad inſtar illius figure deus celeſtes figuras fecit.
Jtē ꝑ hoc ſignificat᷑ ꝙ clerici debēt habere virtutū pulchri
tudinē interiꝰ in mēte: ⁊ exteriꝰ in cōuerſatione. Jn coro/
na clericali ⁊ capitis abraſione tria cōſequūtur. Primū eſt
munditie conſeruatio: q̄a ex crinibus immūditie in capite
congregant᷑. Per quod deſignat᷑ ꝙ clerici in mūdicia ⁊ caſti
tate ſe debēt conſeruare. Secundū eſt corꝑalis deformatio
ꝑ quod deſignatur nō ſe ab extra habitu exquiſito debēt or
nare ſed honeſtate vite. Tertiū eſt capitis enudatio. quod
nullū mediū inter deū ⁊ cleꝝ monſtrat.

Capitulū. vij. quomodo ad miſſā ſe de bet ꝓ̄parare ſacerdos.

ſ

Acerdos celebraturus miſſā: primo ſe examinet an
ſit intantū corꝑaliter vigoroſus vt ſciat officiū in/
choatū cōtinuare ⁊ tandē ꝑficere Quare ſacerdotes
habentes tremulas manus vel morbū caducū vel huiuſmo
di aliā infirmitatē ad celebrandū nō ſunt admitendi. vij. q.
ij. Et hoc maxime ē verū ſi morbꝰ vel infirmitas illa eis
cōtinue vel ſepius adueniat: ſed ſi ſemel in anno poſſūt qui
dem admitti. Secundo corꝑaliter ſe mundēt ⁊ videant ne
corꝑaliter ſint immūdi: q̄a ſcꝫm ſanctū thomā. Mūditia cō
ſcientie mētis ad deū eleuatio: ⁊ mūditia corporalis ad di/
gne cōmunicantē req̄runtur. Quare ob reuerentiā ſacramē
ti cōſulitur ſacerdoti ꝑ illuſionē nocturnalē polluto ne cele
bret. vt dictū eſt in tractatu ꝓ̄cedēti. Similiter ſi q̄s habe/
ret manus lutoſas nō deberet cū eis corpus xp̄i tractare.
Tertio ſi ieiuniū nature non cuſtodiuit. Pro quo ſciendū
ꝙ duplex ē ieiuniū. ſ. eccleſie ⁊ nature. ieiunium nature eſt
cum nichil ſumitur ab extra in os quod volūtarie permiti
tur intrare ſtomachū. Dico notanter ab extra: quia ſi ſali/
ua deglutiretur nō eſſet ſolutū ieiuniū nature. Et dico ꝙ
volūtarie ꝑmittitur intrare ſtomachū quia ſi ſacerdos ab/
luendo os aliquā guttulā aque ꝓ̄ter intentionē ⁊ volūtatez
in ventrē mitteret ieiuniū nature nō frangeret. Jeiuniū ve

medicinā de mane ſumere añ pran
ro eccleſie bene ꝑmittit
dio in neceſſitate ꝓpter recreationē: ita ꝙ ieiuniū eque bñ
nō ſoluit̄ ꝑ talē medicinā quo ad meritū: ꝙuis quo ad eſſē
tiam bñ ſoluatur: ⁊ tale ieiuniū nō ſufficit ad miſſam cele/
brandā. Vñ patet error dicētiū ꝙ poſt medicinā ſūptam ſa
cerdos licite poſſit celebrare. Sed diceres. poſito ꝙ ſacer/
dos nō ieiunus celebret: an cōficiat. Dicit̄ ꝙ ſic licet graui
ter peccet. De hac materia habetur. vij. q. ca. j. nichil. vbi
dicit̄. ꝙ nullus poſt cibū potūq; ꝗtuncūq; minime ſūptū
miſſas facere pͥſumat. Quarto reqͥrit̄: ꝙ numeꝝ orationū
conſuetū ⁊ ad quē tenet̄ ꝑſoluat. Vñ ſicut mortaliter pec/
caret ſi ante diem celebraret ꝑterꝙ in nocte natalis dñi: ſic
ſi celebraret anteꝙ matutinū diceret: ⁊ alias orōnes ad ꝑ/
paratiōe neceſſarias ſecūdū conſuetudinē eccleſie mortali
ter peccaret. Quinto reqͥrit̄. ꝙ ad minus a media nocte vſ/
ꝙ ad diē: a cibo ⁊ potu abſtineat ſi vult celebrare: vt ſic ci/
bus ſit digeſtus. Et qͣ talis digeſtio maxime operat̄ in ſō
no. ideo oportet ꝙ ſi poſſit naturalē ſomnū ꝑ ſex aut ꝑ ſep
tē horas cōpleat in nocte: vel saltē ſex horis abſtineat ſe a
cibo ⁊ potu ſi illuceſcēte die vult celebrare. Sexto requirit̄
ꝙ per ꝓfundā contritionē ⁊ cordis cōpunctionē ſe aptet ⁊ ꝑ
paret. De quo vene. hugo ſic dicit. Triplex ē ſacrificij gen⁹
Vnū eſt dñici corporis. aliud cōtriti cordis. terciū mortifi
cate carnis. Oportet ergo ꝓcedere ſacrificiū humilitatis in
mēte: ⁊ afflictiōis in carne vt habeat̄ deuotio in dñici corpo
ris ſuſceptiōe ⁊ conſecratione. Multū eni valet hec ſaluta
ris hoſtia ſi fuerit cū cordis contritione ⁊ lacrimaꝝ effuſio
ne prolata. teſte bea. greg. ſic inquiēte. Singulariter namq;
ad noſtrā abſolutionē: oblata cū lacrimis ⁊ benignitate mē
tis: ſacri altaris hoſtia ſuffragatur. quia is q̄ in ſe reſurgēs
ex mortuis iā non moritur: adhuc per hanc in ſuo miniſte
rio ꝓ nobis patitur. Nam quotiens ei hoſtiā ſue paſſionis
offerimus: totiens nobis ad abſolutionē noſtrā paſſionē il/
lius reparamus. Lauate ergo lacrimis maculas peccatorū
elemoſinis tergite ſacris hoſtijs expiate. hec ille. Septimo
reqͥrit̄ vt ꝑ confeſſionis lauacrū ſe purget: non ſolū a mor
talib⁹ ſed etiā a venialib⁹ peccatis. Nam nō ſolū īdigne
ſumūt qui ſcienter ſūt in mortalibus: ſed etiā q̄ de veniali

bus nolūt peniterе. vt dicit btūs ambro. ſuꝑ hec verba. in
digne eukariſtiā ſumūt q̄ de venialib⁹ nolūt penitere. id ē
q̄ ex quadā negligētia ⁊ in curia de venialib⁹ nō curāt ſatiſ
facere ⁊ eis remedia exhibere. vñ aug. Quāuis q̄s mordeat̄
peccato veniali. peccādi tñ volūtatē de cetero nō habeat ſa
tiſfaciat lacrimis ⁊ orōib⁹: de diuina pietate ⁊ miſericordia
cōfidēs itrepid⁹ accedat ⁊ ſecurus. Octauo vt ſeipm primo
deo ſacrificiū offerat anteꝙ deo ſtudeat ſacrificare. Sic eiꝫ
agn⁹ paſcalis ꝑ paciētiā ſit imaculat⁹. ꝑ mūdiciā ſit agni/
cul⁹. ꝑ tēpātiā ſit a lacte cōcupie carnaliter ſegregat⁹. ſcḋm
illud apli ad ro. xij. Obſecro vos fratres cariſſimi ꝑ miam
dei. vt exhibeatis corpa vrā hoſtiā viuētē. deo placētē. vn/
de btūs greg. in dya. ſic dicit. Tūc eni pro vobis deo vero
hoſtia erit. cū voſmetipos ſibi hoſtiā feceritis Nono reqͥrit̄
vt abilitet ſe quātū poſſit ad actualē deuotōnē acquirēdā ⁊
mētis eleuationē. Anteꝙ celebret deuotōeꝫ incitare exerce
at. deuitet occupatiōes circa ſecularia negocia vel euagatō
nes ⁊ ſic exteriorē ⁊ iteriorē quietē habēs diuinū liberius
poteſt ꝑtractare ſacrificiū. Et ſi ſacerdos fecerit quatū i ſe
eſt. ⁊ deuotōnē gratie nō ſentit. vel nō tātā ſicut libēter vel
let. adhuc ſacrificiū intrepid⁹ accedat in fide ⁊ caritate. ni
chil euitās de dei pietate. qꝛ nō eſt currētis nec volētis ſed
dei miſerētis. vt ait aplūs. Etiā nō ē in poteſtate hoīs ha/
bere iſta dona gratuita quādocūqꝫ vult. ſꝫ de⁹ ꝓut vult ſin
gulis diſtribuit. Aliquādo dona gratuita ⁊ grāꝫ deuotiōis
ad tps ſubtrahit. vt poſtea in grāꝝ āctiōe ſuſcipiant̄. Deci/
mo reqͥrit̄ vt glorioſe recogitet ⁊ ꝑtractet virtutē ⁊ digni/
tateꝫ hui⁹ ſacramēti. ſcꝫ vt ꝑmeditet̄ q̄s ſit quē ſuſcipere
quēqꝫ tractare itēdit. vel ꝗta bona cōſeqͥtur q̄ digne acce/
dit. ⁊ quāta mala is q̄ indigne accedit. De q̄bus oīb⁹ dictū
eſt in tractatu ꝓcedēti. Sꝫ cōtra hoc heu multi faciūt. con/
tra quos q̄dā abbas inuenit̄ ſic dicēs. O ꝙ multi ſūt q̄ nō
adhibēt diligētiā. nec curāt pōderare hui⁹ ſacramēti virtu
tē ꝑcioſiſſimā ac vtilitatē. Accedunt quidem quadaꝫ arida
cōſuetudine feſtināntes. non vt accedant ſꝫ vt recedant. feſti
nātes non ex affectu deuotōis ſꝫ ex defectu diuini feruoris.
Et ideo ſicut vacui accedūt. ⁊ ianes ⁊ ſine grā recedūt hec
ille. Vndecio reqͥritur vt quilibꝫ ꝗtūcūqꝫ deuot⁹ cui⁹ cūqꝫ

gradꝰ ſit cū timore ⁊ reuerētia accedat.vt ꝑ talē ſūptioneꝫ
ſalutē aīe ſue valeat cōſeq̄.vñ aug. Aīaduertite o vos ſacer
dotes ꝗ̄ta puritate.tremore.⁊ reuerētia.ad illud ſacramē
tū accedatis.ad qđ xp̄s acceſſurꝰ qñ pati voluit ſāguineuꝫ
ſudorē ſudauit.in quo fuit ip̄e mirabiliter ⁊ ieffabiliter ſa
cerdos ⁊ ſacrificiū. Quilibet etiā ſacerdos aīaduertat.⁊ in
aīo ſuo ſedule reuoluat.ſcꝫ ꝙ ip̄e iohānes baptiſta in vtero
matris ſcificatꝰ a puericia ī heremo cōuerſatꝰ.⁊ a dño vo
catꝰ.timuit tāgere ſācā dei verticē.vñ de eo canit eccleſia
Baptiſta cōtremuit.⁊ nō audet tāgere ſācā dei verticē.ſed
clamat cū tremore.ſanctifica me pater ⁊ ſaluator. Quomo
do ergo aliq̄s immūdꝰ ⁊ ſi nō corpore tñ corde non timet
ſumere corpus xp̄i glorificatum.

Capitulū.viij.de indignē cōficiētibꝰ ⁊ ſumētibus corpus xp̄i:

Indigne cōficiētes ⁊ ſumētes corpꝰ xp̄i multiplici/
ter deū grauiſſime offēdūt. Primo nāqꝫ cū iudas tra
ditore filiū dei ⁊ hōis tradūt demōibꝰ.teſte btō gre
go.ſuꝑ illud luce.xxij.verūtñ manꝰ tradētis me mecū ē in
mēſa.ſic dicēte. Judas xp̄m tradidit ꝑſecutoribꝰ.ſic cōfici
ens ⁊ ſumēs corpꝰ xp̄i indigne ꝗ̄tū in ſe ē tradit illum de/
monibꝰ.dū ponit eū in loco q̄ ē in poteſtate demonū. Se/
cūdo tales magis peccāt ꝙ̄ q̄ crucifixerūt dominū in terra
ābulātē.vnde btūs aug.magis inq̄t delinquūt q̄ iā regētē
in celis cōtēpnūt.ꝙ̄ q̄ crucifixerūt eū ambulantē in terra.
nō quaſi crucifixores.ſꝫ quaſi tāti ſacramēti idigni cōfecto
res ⁊ p̄ſūptuoſi ꝑceptores. Quia iſti cū ſemel crucifixerunt
Illi vero ꝗ̄tū in eis ē quotidie eū crucifigunt. Quia dñs
ait o peccator noli me āpliꝰ affligere tuis peccatis:plꝰ enī
ledit me vulnꝰ peccati ꝙ̄ vulnus lateris mei.hec aug. Ad
idē bern.ſic dicit. Heu q̄d dico.q̄a ſūt q̄dā ſacerdotes q̄ lo/
tis tātū māibus illotis vero oꝑibꝰ cruēta cōſcia accedunt
ad diuinū ſacrificiū. Comedūt ſine timore ⁊ reuerētia car
nes agni q̄ p̄ſidet celo.ſicut carnes agni q̄ vēdunt in foro.
nō ſicut ſacerdotes aſtātes in altari ſꝫ ſicut carnifices ī ma
cello.⁊ ꝙ ita ſit multis ꝓclarat circunſtācijs. Prio ex hoc
q̄r tales idigne cōficiētes ⁊ ſumētes cōtumeliā xp̄o inferūt
quē verꝫ deū eē credūt.deteriores in hoc ſūt iudeis.q̄ ſi re/
gē glorie cognouiſſēt nūꝙ̄ eū crucifixiſſēt.vt ait apoſtolus
vñ dñs nō pōt ſic orare ꝓ indigne ſumētibꝰ ⁊ cōficientibꝰ.
ſicut ꝓ iudeis rogauit dicēs.pater ignoſce illis q̄r neſciunt
q̄d faciūt. Secūdo q̄r cōtēpnūt xp̄m regnātē quē iudei con
tēpſerūt mortalē.maior eni ē cōtumelia q̄ alicui iferť i ſta
tu honoris ⁊ glorie.ꝙ̄ q̄ ei inferť i ſtatu humilitatis. Ter
cio q̄r cōtumelia iudeoꝝ crucifixoꝝ tātū ſemel illata ē.ſed
ab indigne ſumētibꝰ ⁊ cōficiētibꝰ hoc ſacramētū ꝗ̄tū i eis
ē quotidie iterficiť. Quarto indigne conficiētes maxime ⁊
grauiſſime deū offēdūt.q̄r maximā cōtumeliā dño ſuo infe
rūt. Que enī ē maior cōtumelia ꝙ̄ ꝙ quis dñm ſuū recipi
at ⁊ cōculcat.⁊ in carcerē immūdiſſimū ꝓiciat. Hāc indig
ne ſumēs ⁊ cōficiēs dño ſuo iferť.vñ ad hebre.ix.diciť. Ir/
ritā q̄s faciēs legē moyſi ſine vlla miſeratiōe duobꝰ vel tri
bꝰ teſtibꝰ moriť.ꝙ̄tomagis putatis deteriora merere ſup
plicia q̄ filiū dei cōculcauerūt ⁊c.vbi dicit glo.xp̄m cōcul/
cat.q̄ libere peccat abſqꝫ timore ⁊ penitētia.⁊ idigne eo ꝑ/
ticipat. Quinto tales indigne cōficiētes ⁊ ſumētes rei ⁊ cul
pabiles erūt.ac ſi xp̄m occiderēt.iuxta illud apoſtoli. Qui
māducat panē hūc.⁊ bibit calicē domini indigne.reꝰ erit
corꝑis ⁊ ſāguinis dei.vnde ābro. Qui idigne xp̄ꝫ ſumit idē
ē ac ſi eū interficiat. Et talis iterꝫ xp̄m crucifigit.iuxta il
lud ad hebre.vj. Rurſū crucifigētes filiū dei.ſi q̄s fidē ha/
bēs ſciret ſe ſemel xp̄m crucifixiſſe.ip̄e vellet nudis pedibꝰ
ꝑ mūdū ābulādo ꝑ totū tp̄s vite ſue penitētiā agere. Quid
ergo debēt tales facere.q̄ multotiēs fecerūt peccatuꝫ huic
ſimile. Sextū deū tales offēdūt ex magna igratitudie. Ibi
enī vēit diuina maieſtas viſitare hoīeꝫ ī ſacramēto altaris
cū plenitudie criſmatū.⁊ vilis hō nō timet deo cōtumeliā
inferre. Peiores ſūt hij latronibꝰ. Nā latrones iſtis ad quo
rū mēſā comedūt ſepiꝰ ꝑ annū ſeruāt fidē ⁊ ī nullo eos cō
turbāt.idigne vero cōficiētes ⁊ ſumētes in ip̄a mēſa ei cū
quo comedunt.ſcꝫ deo inferūt contumeliam. Et vltra iſ/
tas grauiſſimas offēſas homo icurrit lōgas infirmitates ⁊
improuiſaꝫ mortē.teſte apoſtolo ad ro.vij.ſic dicēte.ꝓpter
q̄d inter vos multi ifirmi ⁊ ibecilles.⁊ dormiūt multi Le

gitᷣ nāq; in libꝛo paſcaſij. ꝙ hij q̇ indigne communicāt niſi
bonitas xp̄i cuiꝰ iudicio pēdēt oīo gladiū vltionis ſuſpēde/
ret. ⁊ tēporalē moꝛtē remoueret. ab angelis ſtati ꝑimerentᷣ
qꝛ ciuitas iudeoꝝ ꝑ morte xp̄i deſtrui debuit. ⁊ iudei inter
fici. ſicut factū fuit anno. xlij. poſt moꝛtē xp̄i ꝑ tytū ⁊ veſ/
paſianū. ⁊ peccatū indigne conficiētiū ſimile ē peccato illo
rū qui xp̄z crucifixerūt. igitur iuſtiſſime poſſēt tales iterfi
ci. niſi tūc bonitas dei ad penitētiā eos reſeruaret.

Tractatus quartus libꝛi pꝛimi.

c Um i tractatibꝰ tribꝰ p̄cedētibꝰ dictū ē de ſacra/
mēto eukariſtie ⁊ de eiꝰ debito miniſtro ſc; de ſa
cerdote in officio miſſe ip̄m ſumēte ⁊ conficiēte
quare expedit ꝙ iā ꝙtū ad tractatū quartū aliq̄
in ſpāli de ip̄a miſſa declaretur. Habebit aūt tractatꝰ iſte.
xvij: bꝛeuia capitula. In quoꝝ pꝛimo videbitur quot mo/
dis miſſa dicitur. ⁊ quomodo diuiditur ⁊ vn̄ dicatur. Secū
do quomodo miſſa ſit celebrāda ⁊ vbi. Tercio de p̄rogati/
nis miſſe. Quarto quare quotidie miſſa celebratur. cu; tn̄
xp̄s ſemel paſſus ſit: In quīto an liceat i aliquo caſu ſacer
doti bis celebꝛare in vno die. In ſexto an miſſa boni ſacer
dotis melioꝛ ſit ꝙ̄ miſſa mali ſacerdotis. In ſeptio quare
miſſa ſemꝑ ſit libēter audiēda. In octauo qualiter miſſa ſit
audiēda. In nono q̄re officiū miſſe verſꝰ oꝛiētē offertᷣ cūtn̄
deꝰ ſit vbiq;. In decio qualiter a ſacerdote ex quo in miſſa
adorādꝰ deꝰ ſit. ⁊ quas ⁊ qualiter ſuas orōes ꝓnūciare d;.
Undecio quot modis miſſa ꝑagitᷣ. ⁊ de cātu quo miſſa ſole
nizatᷣ. In duodecimo. de diuerſitate officij ambꝛoſiani ⁊ gre
goriani. In tredecimo de hora celebꝛatōis miſſaꝝ. In q̄rto
decimo de pꝛima inſtitutione miſſe. ⁊ a q̇bus miſſa ſ;m hu
iuſmodi ritū ē oꝛdinata. In q̇ntodecio de ꝓuida oꝛdinatiōe
miſſe ⁊ in q̇bus cōſiſtit. In decioſexto vidēdū ē de retoꝛſio
ne legalis ſacrificij ad ſacrificiū miſſe: In decioſeptio ⁊ vl
timo quare dies ſabbati ceſſit btē virgini i ſpecialē cōme/
moratione. ⁊ qualiter officia miſſe diſtigūtur ſ;m aliquaꝝ
terraꝝ cōſuetudinē iuxta numeꝝ dieꝝ in ebdomada.

Capitulū. i. quot modis miſſa dicitᷣ. ⁊ quomō
diuiditur ⁊ vnde dicatur.

Iſſa vno modo ſignificat miſteriū ſeu officiū. Alio
mō ſignificat miſteriū ſeu ſacrificiū qđ offertᷣ i ꝑac
tiōe talis officij totū officiū dicitᷣ miſſa. q̄ſi trāſmiſſio eo ꝙ
plebs fidelis ꝑ miſteriū ſacerdotis q̇ fūgitur vice mediato
ris dei ⁊ hoīm p̄ces ⁊ vota trāſmittit altiſſimo. Ip̄m vero
ſacrificiū ſeu hoſtia q̄ in miſſa offertᷣ. miſſa vocatᷣ q̄ſi tranſ.
miſſa. nobis q̇dē prio ꝑ incarnatōnē trāſmiſſa poſtea a no/
bis deo patri trāſmiſſa ꝑ oblatōe;. prio nobis trāſmiſſa a
patre vt ſit nobiſcū. poſtea a nobis trāſmiſſa patri. vt ꝑ no
bis intercedat apud ip̄;. Hec eni miſſio ſeu legatio ſola ſuf
ficiēs ē ad ſoluēdū oēs inimicicias ⁊ offēſas inter deū ⁊ ho
minē. Miſſa etiā dicitᷣ generaliter a mittendo ideo ſ;m
aug. q̇a celeſtis nūciꝰ miſſꝰ ad conſecrādū coꝛpꝰ dn̄i adue/
nit. Iuxta quod ſacerdos oꝛat. Iube hec perferꝛi ꝑ manus
ſācti angeli tui in ſublime altare tuū. Officiū miſſe diuiditᷣ
in miſſā cathecuminoꝝ ⁊ in miſſā fideliū. Miſſa cathecu/
minoꝝ ē ab introitu vſq; poſt offertoriū. Et dicitᷣ illa miſ
ſa ab emittēdo q̇a tēpoꝛe illo quo ſacerdos īcipit cōſecrare
eukariſtiā cathecumi foꝛas de eccleſia mittūtᷣ. Lecto ſiqui
dē euāgelio dyaconꝰ clamare ſolebat. ſi q̇s cathecuminꝰ ad
ē. exeat foꝛas. Cathecumi ſacris miſterijs nō dn̄t itereſſe q̄
nō niſi fidelibꝰ baptizatis cōmittuntᷣ. Miſſa veꝛo fideliu;
ē ab offeꝛtoꝛio vſq; ad finē. Et dicitᷣ tūc ꝓpꝛie miſſa a mit
tēdo. qꝛ tūc ad ꝓpꝛia fidelis q̇ſq; trāſmittitᷣ. dyacono dicē
te. Ite miſſa ē. Cōſtitutū eni ē in aurelianēſi cōſilio. ꝙ cū
ad celebꝛādas miſſas populꝰ cōueniret in dei noīe nō añ diſ
cedat ꝙ̄ miſſe ſolēitas cōpleatᷣ de cō. diſ. i. c. cū ad celebꝛāda

Capitulū. ij. quomodo miſſa ſit celebrāda.

m Iſſa nō ē celebꝛāda niſi a ſacerdote ꝓpter hoc ſi lay
cus ex temeritate veſtes ſacras īdueret ⁊ canonē le
geret. ⁊ verba cōſecratōis cū itētōne ꝓferꝛet nichil
ageret qꝛ req̇ritᷣ oꝛdo ſacerdotalis. vt poſtea dicetᷣ. Secūdo
miſſa nō ē celebꝛāda niſi a ſacerdote īduto veſtibꝰ ad huiuſ
modi ſacramēti ⁊ officij ſolēitatē oꝛdinatis ꝙ̄uis ſine veſti
bꝰ cōficeret. eq̄ bn̄ tn̄ nō d; ſine veſtibꝰ celebꝛare ne videatᷣ
eſſe cōtēptoꝛ ſacroꝝ canonū vt habetᷣ de cō. diſ. c. i. veſtimē

ta. Tercio miſſa ē celebrāda i eccleſia cōſecrata. niſi i mag
na neceſſitate. vt poſitis i itinere ſi eccleſia defuerit in tē/
toriis celebrari ꝑmittit. vt habet de cōſe. diſ. i. c. cōcedimꝰ
vnde de illo i p̄cedēti diſ. p̄allegata ⁊ ca. ſic dicit. Sicut nō
alii ꝙ̄ ſacrati ſacerdotes debēt miſſā celebrare. ſic nō i aliis
ꝙ̄ domino cōſecratis locis id ē i tabernaculis diuinis a pō
tificibꝰ cōſecratis miſſas cātare aut ſacrificiū offerre licet
niſi ſūma cogeret neceſſitas. Quarto ꝙ ſupra altare vel ſu
pra tabulā cōſecratā in qua lapis firmiter ſit cōiūctus cele
bret. qa eccleſia fūdata ē ſupra firmā petram. Qui lapis ſi
motꝰ fuerit a ſua capſa perit benedictio. Et debet talis la/
pis iterū firmari ⁊ cōſecrari de nouo anteꝙ̄ ſuꝑ eū celebre
tur. vnde i cōſilio tribrimēſi ſtatutū habet. ſi tabula alta/
ris cōſecrata ceteraqʒ miſteria ad illud officiū ꝑtinētia affu
erit miſſaꝝ ſolēnia celebrare cōcedimꝰ. vtʒ de cōſe. diſ. i. ſi
tabula. Notādū ē hic icidētaliter ꝙ vſꝰ altaris in veteri te
ſtamēto ſūpſit iniciū. vt legit gen. ix. vbi dicit Edificauit
noe altare dn̄o. ⁊ tollēs de cūctis pecoribꝰ ⁊ volucribꝰ mū
dis obtulit holocauſta ſuꝑ altare domio; Qui noe primū ri
tū altaris exhibuit. Poſt hoc abrahā vſū in oblatione alta/
ris habuit. Poſt hoc tp̄s legis moſayce ritꝰ legalis multuʒ
altaris indiguit. Et dicit altare q̄ſi alta ara Tū rōe ſitus
qa ē eleuatū ſupra terrā. Tū ꝑpter ſacrificiū quod i altari
offert: qa ſuꝑ altare cōſecratur corpus ⁊ ſāguis xp̄i quod ē
altiſſimū ſacrificiū Et ſic dicit ara ab ardore qr i lege āti
qua holocauſta cōcremabātur in altari Quinto miſſa cele/
brari debet a ſacerdote nō irregulari nō excōmunicato aut
alias p̄pedito. Quis ita ſit ꝙ ſacerdos ſi ſit hereticꝰ ſciſma
ticꝰ. excōicatꝰ. irregularis vel ſuſpēſus. dūmodo ſeruat for
mā verboꝝ ⁊ intētionē cōficiēdi habeat eque bn̄ cōficit hec
tn̄ cōditio apponſita ē ꝑpter cautelā. Sexto miſſa ē celebrā/
da cū lumie accēſo. Sine eni igne ſacrificari nō debʒ iuxta
illud leuitici vi. Ignis in altari meo ſēꝑ ardebit lumē illud
fidē populi deſignat. q̄ nō debet eſſe abſcōſa ſub modio ſʒ po
ſita ſupra cādelabꝝ. vt ingrediētes vnitatē eccleſie videant
opa ex fide relucētia. ⁊ clarificēt patrē q̄ i celis eſt. De quo
pleniꝰ infra dicet de acceſſu altaris. Septio a ſacerdote cal
ceato miſſa dʒ celebrari. Hec cōditio ē honeſtatis nō tn̄ ne

ceſſitatis. vnde notādū. ꝙ religioſus ſʒm ſui ꝑfeſſionis or/
dinē diſcalceatꝰ ſi incedat miſſā celebraturus calceat ſe ex
p̄cepto apoſtoli ad ephe. vlt. dicētis. State calceati pedes i
p̄paratione euāgelii pacis. Calcei fiūt de pellibꝰ mortuorū
aialiū. ⁊ calcat hō cū hiis terrā. ⁊ ſūt clauſi deſubtꝰ ⁊ apti
deſuꝑ. ꝑ quod deſignat. ꝙ ſacerdos debʒ eſſe mortuꝰ mūdo
⁊ cor habere clauſū de terrenis. ⁊ ip̄a tāꝙ̄ lubrica calcare ⁊
vilipēdere. ⁊ cor aptū habere ad intelligēdū ⁊ ad ymaginā/
dū ⁊ ad deſiderādū celeſtia. Octauo ſacerdos debet celebra/
re miſſā ſuꝑ altare adminꝰ duobꝰ pānis tecto. vt vult ray
mūdus. Nono miſſa debet celebrari in die ⁊ ante meridieʒ
de quo dicet infra. xiiii. c. huiꝰ tractatꝰ. Decio adminꝰ vno
p̄ſente debʒ miſſā celebrare ſi aliquo modo eū habere poteſt
vt dicit glo. ſuꝑ ca. hec quoqʒ de cōſe. diſ. i. Si vero nemo
reſpōderet ſibi vel ſi nemo aſtaret vel ſolū vnꝰ adhuc dice/
re debet. dn̄s vobiſcū. ⁊ orate ꝑ me. Quia ſacerdos ē ꝑſona
cōis ⁊ loquit ad totā eccleſiā ⁊ i ꝑſona totiꝰ eccleſie ſacrifi
cat. Imo ſʒm glo. vbi ſupra incluſꝰ miſſā ſolꝰ cātare pōt.
Hoc intellige vbi clerici copia nō ſuffragat alias ſecꝰ eſſet
De hoc pleniꝰ patebit infra circa primā ſalutationem ſcʒ
dominus vobiſcum.

Capitulū. iii. de p̄rogatiuis miſſe.

p Rerogatiua ip̄iꝰ miſſe ex iā dictis aliqualiter patu
erūt. poſſunt tn̄ adhuc plura alia aſſignari. vnū eſt
qa miſſa primo a xp̄o eſt inſtituta. vtʒ de cōſe. diſ.
ii. ca. qa corpꝰ. Secūdū qr ab apoſtolis ⁊ a ſcis patribꝰ ꝑ
idumēta ⁊ ornamēta. ⁊ cātꝰ ⁊ geſtꝰ ē ſolēnizata. qr vt ha/
bet de cōſe. diſ. i. ca. iacobꝰ. ordo celebrādi miſſā a btō iaco
bo fratre dn̄i ⁊ baſilio ceſariēſi ep̄o i ſcriptis ē redactꝰ. Ter
ciū qa ibi ſonāt verba diuina. angelica ⁊ hūana. Ibi eni cā
tat pater noſter q̄ ē orō dn̄ica. ⁊ verba euāgelii ⁊ verba cōſe
cratōis legunt q̄ oia ſūt verba diuina qa a dn̄o nrō ihū xp̄o
ꝑlata ⁊ ordiata angelica verba ſūt amē allā. glā in excelſis
⁊c. cetera ſūt hūana. Quartū p̄rogatiuū ē ꝙ i miſſa audiū
tur tria notabiliora ydeomata q̄ ſūt i mūdo. ſcʒ hebraicuʒ
grecū ⁊ latinū. de quo dicet i kirieleiſō. Quītū qa miſſa tam

plena eſt miſterijs.ſuo modo ſicut mare guttis ⁊ ſol atba/
mis.ſicut firmamētū ſtellis.⁊ celū empireū angelis.Sex/
to q̈a ſacerdotes in ſolēnibus eccleſijs ⁊ feſtiuitatibꝰ babēt
plures miſſtos ad boc officiū cóſecratos ⁊ ordinatos.ſ.dya
conū.ſubdyaconū.⁊ accolitos. Septimū q̈a ibi ē dn̄s celi ⁊
terre.ſub ſpēbꝰ panis ⁊ vini.q̇ poſt cóſecrationē offert̄ deo
patri. Octauū q̈a nil tā ſalubre ⁊ deo acceptabilis eſt ad ſa
lutē viuoꝝ ⁊ mortuorū ſicut miſſe celebratio.

Capitulū.iiij.quare quotidie miſſa celebrat̄ cū tn̄ xp̄s ſemel paſſus ſit.

Ortaſſis ⁊ bec dubitatio pulſat aim.quare quoti/
ſ die miſſa celebrat̄.cū tn̄ xp̄s ſemel ſolū paſſꝰ ſit cu
ius paſſionis memoria in miſſa recolit̄. Et licꝫ bu
ius dubitatóis alique cauſe ſint priꝰ aſſignate.tamē ꝓ pre
ſenti tres cauſe ſpecialiter aſſignātur. Prima q̈a ſicut cor
pus naturaliter indiget quotidie nutrimento corporali.ſic
⁊ aīa quotidie indiget nutrimēto ſpūali.ſꝫ corpꝰ ⁊ ſanguis
xp̄i ſūt nutrimēta ſpūalia aīe.vt ſufficiēter ſupiꝰ dictū eſt
cū de ſacramēto eukariſtie ageret̄.ideo quotidie offert̄. Se
cūda cā ē quia cótra morbū quotidianū neceſſaria ē medici
na quotidiana.ſꝫ bō quotidie labit̄ in peccatū.ideo quoti/
die indiget boc ſacramēto ꝓ medicina.teſte btó ambro.ſic
dicēte. Si quotiēſcūqꝫ ſāguis xp̄i in remiſſionē peccatorū
effūditur.debeo ſēp accedere.vt ſemp michi peccata dimit
tātur qui ſēp pecco ſempqꝫ debeo babere medicinā. Cui al
ludit btūs aug.dicēs. Quotidie bec oblatio iteratur.licet
xp̄s ſemel ſit paſſꝰ.qr quotidie peccamꝰ peccatis ſine qui/
bus būana ⁊ mortalis īfirmitas viuere nó pót ⁊ qr quoti/
die labimur.quotidie ꝓ nobis xp̄s miſtice ymmolat̄. Ter/
cia cā qr boc ſacramētū ē īſtitutū ī memoriā paſſióis dn̄i.
luce.xxij. Hoc facite ī meā cómemorationē.vt ergo quoti/
die recordemur paſſióis dn̄i quotidie miſſa celebrat̄.vn̄ de
cóſe.diſ.ij.ca.ſemel dicitur. Semel xp̄s mortuꝰ ē.iuſtꝰ ꝓ
īiuſtis ⁊ certū babemꝰ ⁊ ſpe imobili tenemꝰ.qr iā nó mori
tur mors illi vltra nó dn̄abit̄ tn̄ ne obliuiſcamur qđ ſemel
factū ē.quotidie fit ymolatio miſſe.tāq̄ⱥ videamꝰ dominū
pēdentē in cruce.

Capitulū.v.an liceat ſacerdoti in ali quo caſu bis celebrare in vno die.

Acerdos ē quaſi publica ꝑſona. ideo oportet ꝙ nó
ſ ſolū pro ſe:ſed etiā ꝓ alijs celebret:quapropter ne/
ceſſitate cogente poteſt pluries vno die celebrare.q̇
libet ergo alter bomo in vno die ſolū ſemel communicet
Tum ꝓpter puritatē paſſionis xp̄i.tū propter reuerentiam
ſacramēti:vt in boc ꝙ ſemel ſumatur reuerētia ſacramēto
exbibeatur. Si autē neceſſitas nó cogat ſufficiat ſacerdoti
vnā miſſam in vno die celebrare: q̈a xp̄us ſemel paſſus eſt
⁊ tūc totum mundū redemit.vt dicitur de conſe.diſ.ij.ca.
ſufficit. Nam nó modica res eſt vnā miſſaꝫ facere: ⁊ valde
felix eſt q̇ vnam miſſam digne poteſt celebrare.vt pꝫ de có
ſe.diſ.ij.ca.nó modica. Sunt tamē ſex caſus in q̈bus ſacer
dos licite vna die poteſt bis celebrare. Primꝰ caſus in die
natalis dn̄i immo ter vt infra dicet̄. Secundꝰ caſus ſi funꝰ
eſt preſēs/tūc poteſt vnā miſſā de die:alterā ꝓ defūctis cele
brare:ſic ꝙ illā de die prius celebret ⁊ poſtea pro defūctis.
Unde de cóſe.diſ.ij.ca.non modica dicit̄. Quidā tn̄ vnā ꝓ
defūctis faciūt alterā de die ſi neceſſe ſit. Ex iſto videt̄ ſeq̇
prout dicit dn̄s guilbermꝰ.ꝙ qui vnā celebrat de feſto: al/
teram pro āniuerſario abſqꝫ funere pn̄ti mortaliter peccat
ſi facit in locis in quibꝰ probibitū eſt.ſi autē nó eſt inbi/
bitū:⁊ ſi non facit boc propter cupiditatē ſed ꝓpter euitare
ſcandalū q̈a forte anniuerſariū alicuiꝰ notabilis occurrit ⁊
ſcādalizarent̄ forte amici eiꝰ ſi anniuerſariū nó faceret:vel
ex alia neceſſaria cauſa non peccat. Tercius propter neceſ
ſitatē ꝑegrinoꝝ cómeantiū ad limina vel reliquias ſāctorū
in die ſolēni illoꝝ ſanctoꝝ:vel in dedicatióe eccleſie ſi nó poſ
ſunt omnes eadē bora ad eccleſiā cóuenire: poteſt bis cele/
brare ne populū priuet deuotione. Quartꝰ propter neceſſi/
tatē infirmoꝝ iterū poteſt bis celebrare. Quintꝰ propt̄ ad/
uentū principisꝰ vel magne ꝑſone p̄t bis celebrare. Sextus
propter neceſſitatē nupciaꝝ cū tēpus nupciaꝝ labitur ſi ne
ceſſe eſt p̄t bis celebrare.verſus. Unus dies miſſā tātūmo/
do poſtulat vnā. Excipitur fūctꝰ.neceſſitas cū ꝑegrinꝰ. In
firmus cómeans dn̄i natalis ⁊ boſpes. Et mulier nubens

cū tp̄us labitur illi. Itē verſus de eodē. Natalis. nuptus.
funct⁹. eger. ꝑegrinus. Hoſpes ſi fuerit: miſſā licite duplica
bis. Per nullā aūt neceſſitatē vltra duas miſſas celebrabit
ꝑterꝙ̄ in die natalis dn̄i in qua licite poterit tres celebrare
verſus. Tres vult natalis. niſi binas cetera querunt. Qui
vero ꝓ pecuniis ex cupiditate vel adulationib⁹ ſecularium
vna die ꝑ̄ſumit plures miſſas facere grauit̄ peccat. nec eſti
mo eū euadere eſtimationē: intellige ſi non peniteat. quod
patet de conſc. diſ. ij. ca. non modica. Sed quare in die na/
talis dn̄i tres miſſas ab vno ſacerdote licitū ſit celebrare. ē
ſciendū ꝙ hoc fit propter certū miſteriū. quoniam ꝑ illas
tres miſſas repͤſentatur triplex ſtatus. ſ. ſtat⁹ ante legē. ſub
lege. ⁊ ſtatus gratie. Illa miſſa que cantatur in nocte ſigni
ficat ſtatū ante legeꝫ. qn̄ homines erant in tenebris. vn̄ in
illa miſſa legitur prophetia. Populus gentiū q̄ ambulabat
in tenebris vidit lucē magnā Secūda miſſa q̄ dicit̄ in auro
ra: ſignificat tp̄s ſub lege. in quo iā incipiebant aliq̄ualiter
cognoſcere xp̄m propter dicta legis ⁊ prophetaꝝ ſed non ple
ne. ⁊ ideo cantatur inter diē ⁊ noctē. Tertia miſſa dicitur i
die. ⁊ ſignificat tēpus gratie. i. pn̄s tēp⁹. Et dicitur officiū
miſſe Puer natus ē nobis. Et hoc intelligi pōt vel ſciri in
his verſib⁹: Tres in natali miſſe poſſūt celebrari. Quaruꝫ
prima ſacrā xp̄i ſignat geniturā. Altera venturi deſignat
gaudia xp̄i. Tertia iaꝫ factū vt lex fore facta deſignat. Eti
am ille tres miſſe propter illud miſteriū celebrantur. ſ. pro
pter triplicē xp̄i generationē ⁊ natiuitatē. Quoniaꝫ prima
miſſa ſignificat generationē xp̄i qua genit⁹ eſt eternaliter
a deo patre. Unde ⁊ officiū canitur. Dn̄s dixit ad me. ⁊ gra
duale. tecū principiū. ⁊ cōmunio. in ſplēdorib⁹ ſāctoꝝ. q̄ oia
exprimūt iſtam eternā generationē: quia iſta generatio eſt
impͤſcrutabilis ⁊ inenarrabilis ſꝫm ꝙ dicit yſa. generatioꝫ
eius quis enarrabit. Idcirco miſſa illā gn̄ationē repͤſentās
in nocte celebrat̄. Secūda miſſa ſignificat gn̄ationē ⁊ nati
uitatē xp̄i ſpūalē qua naſcitur in cordib⁹ fideliū ꝑ gratiam
Unde cantatur officiū. lux fulgebit hodie. Tertia miſſa ſi/
gnificat generationē ⁊ natiuitatē xp̄i tēporalē. qua nat⁹ eſt
de virgine maria. Un̄ cantatur. Puer natus eſt nobis. Et
ē notandū pro cautela. ꝙ ſacerdos volēs bis celebrare vno

die. nō debet ſumere ablutionē calicis in prima miſſa. q̄a a
lias ſacramētū in ſecūda miſſa nō ſumeret ieiunus. ſed pōt
iſtaꝫ dare puero mūdo. vel pōt ſeruare eandē quouſq; euka
riſtiā in ſecūda miſſa ſūpſerit. ⁊ tūc iſtā ablutionē cū ſecun
da ſimul ſumere poteſt. Idem faciat ſi ter celebrat vel cele
brare intendat. vt in die natalis dn̄i.

Capitulū. vj. an miſſa boni ſacerdotis me/ lior ſit ꝙ̄ miſſa mali ſacerdotis.

De miſſa poſſumus loq̄ dupliciter. Uno modo quo
ad id quod eſt eſſentiale miſſe ſeu quantuꝫ ad opus
operatū: ſ. corp⁹ xp̄i quod i miſſa cōficitur. ⁊ ſic om
nes miſſe ſūt eque bone. cū in oībus miſſis ſit idē xp̄s ⁊ idē
corp⁹ xp̄i cōficiatur. Alio modo poſſum⁹ loq̄ de miſſa quā
tuꝫ ad id quod eſt annexū ſacramēto miſſe: vel quantū ad
opus oꝑantis: ⁊ ſic q̄a nō ſolum miſſa efficaciam habet ab
oꝑe operato: ſed etiā ex opere oꝑante. ideo ceteris paribus
melius ē audire miſſā boni ſacerdotis ꝙ̄ mali. ſicut in men
ſa corꝑali: eundē cibū iocūdius ſumimus a miniſtro mūdo
ꝙ̄ ab immūdo. Attamē ſacramentū corporis xp̄i: nec me/
lius dicit̄ ꝓpter bonū ſacerdotē: ſicut nec deteri⁹ ꝓpter ma
lum ſacerdotē: quia non in merito conficientis: ſed in vir/
tute ꝑficitur creatoris. verſus. Uim ſacramēti: non mutat
vita miniſtri. Sicut deterius nō fit ꝑ deteriorē. Sic nō fit
melius per preſbiteꝝ meliorē. Sed circa hoc occurrunt
duo dubia. Primū an qualibet miſſa eq̄ efficax ſit ad ſalutē
viuoꝝ ⁊ mortuoꝝ: ⁊ loquor de his viuis ⁊ defunctis q̄ capa
ces ſūt effectus miſſe. Secundū dubiū an miſſa pro defūctis
celebrata: plus eis proſit pro q̄b⁹ celebratur: ꝙ̄ ꝓ aliis pro
quib⁹ non. Ad primū reſpondetur ꝙ miſſa quo ad ſacrifici
um quod ibi offertur. ſ. quo ad corp⁹ ⁊ ſanguinē xp̄i: eque
efficax eſt ad ſalutē viuoꝝ ⁊ mortuoꝝ. eo ꝙ in omni miſſa
agitur cōmemoratio tam viuoꝝ ꝙ̄ mortuoꝝ: ſed quātū ad
ſacrificantē ⁊ quātū ad orōnes annexas miſſe: tūc vna miſ
ſa prodeſt pl⁹ vni ꝙ̄ alteri. In miſſa eni q̄ eſt ꝓ defūctis vbi
introit⁹ ⁊ totū officiū cōcernit defunctos: deuotio ſacerdo/
tis ⁊ orōnes ſpeciales ibi facte: plus ꝓdeſſe vident̄ mortuis

ꝙ viuis eo ꝙ non fiunt pro viuis: ſed tantummodo pro
mortuis. Ad ſecūdū dubiū rn̄det Ibero. ꝑ ſimile dicēs. ſi ce
reus accenſus offeratur in domū aliquā ob reuerentiā ali/
cuius dn̄i ibi reſidētis: quāuis iſte cereus ſingulariter ad re
uerentiā iſti⁹ dn̄i offeratur: oēs tamē q̄ ſunt in illa domo ꝑ
ticipant de illo lumine. Eodē modo ſi celebrat̄ miſſa pro
vno defūcto: oibus eque prodeſt lumen illud quod in tene/
bris oſ̄ditur. ſ. lucidū corp⁹ xp̄i: ipſis defūctis q̄ dū viuerēt
in fide ꝑmanſerūt. Verūtamē orōnes ſpeciales ⁊ deuotōes
⁊ elemoſine ⁊ cetera talia pro vno facta: plus proſunt vni
ꝙ alteri.

Capitulū. vij. quare miſſa libēter ē audiēda.

m Iſſa ē libenter audienda multiplici de cauſa Prima
cauſa quia circūſtantes ⁊ miſſam deuote audientes
vna cū ſacerdote ſacrificiū miſſe deo patri offerunt
oipotenti. Vn̄ ⁊ ſacerdos orat in canone in ꝑſona eccleſie ⁊
circūſtantiū. ſic In primis q̄ tibi offerim⁹. ⁊ iterū Et om
niū circūſtantiū q̄ tibi offerūt hoc ſacrificiū laudis. Secun
da cauſa quia ſacrificiū eukariſtie ꝓ circūſtantib⁹ ⁊ miſſaꝫ
audientib⁹ ſpecialiter offertur. Unde Inno. iij. ſuꝑ illuꝫ lo
cuꝫ canonis vbi fit memoria viuoꝝ ſic dicit. Hic euidēter
apparet ꝙ ſanctū ſit ⁊ ſalubre miſſaꝝ intereſſe ſolēnijs: cuꝫ
ſacrificiū miſſe ſpecialiter pro circūſtātib⁹ offeratur. Ter/
tia cauſa q̄a in miſſa pro ipſis circūſtantib⁹ ⁊ miſſā audiē/
tibus ſpāliter dirigitur a ſacerdote oratio ad deū: ⁊ ipſoruꝫ
ſpecialis fit cōmemoratio cū ſacerdos dicit. Memēto dn̄e
famuloꝝ famulaꝝ ꝙ tuaꝝ ⁊ oīm circūſtantiū quoꝝ tibi fi/
des cognita ē ⁊ nota deuotio. Quarta cauſa q̄a miſſā audi/
ens deuote nō exiſtens ſcienter in peccato mortali corp⁹ xp̄i
ſpūaliter māducat. Vn̄ bea. aug. dicit. vt quid paras dentē
⁊ ventrē crede ⁊ māducaſti. de conſe. diſ. ij. vt q̄d. Quinta
cauſa q̄a decedēs in iſto die cōmunicat⁹ eſt cenſēdus: quia
corp⁹ xp̄i quod ſacerdos in altari ſūpſit ſacramētaliter ipſe
creditur ſūpſiſſe ſpūaliter. Sexta cauſa q̄a q̄ deuote miſſaꝫ
audiūt accipiūt influxū diuine gratie ex p̄ſentia vtriuſꝙ. ſ.
tam coporis ꝙ ſanguinis xp̄i. Et q̄n̄ꝙ maiorē influxū gra
tie ꝙ ſacerdos qui realiter ⁊ in veritate corp⁹ xp̄i mandu/
cat. Septima cauſa q̄a ex hoc ꝙ quis deuote miſſaꝫ audit
peccata venialia ſibi remittūtur. Vn̄ generaliter confeſſio
frequēs: pectoris tōſio: miſſe auditio: orōnis dn̄ice deuota ꝓ
latio elemoſina: aq̄ benedicte aſperſio hec remouēt a nobis
peccata venialia. Octaua cauſa q̄a nullū ſacrificiū ita pro/
deſt ad augmentū gratie ⁊ ad diminutionē pene ⁊ ad relaxa
tionē culpe ſicut ſacrificiū miſſe. quod ſacerdos in perſona
circūſtantiū ⁊ totius eccleſie ſacrificat. Nona cauſa q̄a pie
creditur ꝙ quicq̄d homo ad neceſſitatē comederit vel bibe/
rit ꝙ hoc plus ſibi ad ſanitatē ⁊ ad ſalutē ꝓficit in illa die
qua miſſā audit ꝙ ſi miſſā non audiret. Decima cauſa q̄a
deuota ⁊ frequens miſſe auditio valet ad mitigationē pene
parentū ⁊ amicorum ⁊ eorum pro quibus orare tenetur ſi
ſunt in purgatorio.

Capitulū. viij. qualiter miſſa ſit audiēda.

a Udientib⁹ miſſam quattuor ſūt p̄cipue neceſſaria.
Primū eſt fides. ſic ꝙ audiēs miſſā fideliter credat
ꝙ poſt cōſecrationē in ara ſub ſpeciebus panis ⁊ vi
ni verū corpus ⁊ verus ſanguis xp̄i cōtinetur. Et ꝙ fides
ad hoc ſit neceſſaria. patet q̄a iſta que ibi fiūt omnino hu/
manā rationē tranſcendūt. ⁊ nichil experimēto ſenſibus in
gerunt. Unde legitur de quodā q̄ hoc ſacramentū nō credi
dit. ⁊ occulte hoc in corde ſuo tenuit. Contigit ꝙ vna dieꝝ
duo viri religioſi ad hoſpiciū ſuū ꝑuenerunt ⁊ ibi hoſpitati
fuerūt / mane facto hi religioſi ad eccleſiaꝫ adierūt ad legen
dū miſſā ſicut ⁊ legerūt. puer quidā hoſpitis filius cū iſtis
ad eccleſiā cucurrit. q̄ in miſſa vidit ſacerdotē hora eleuati/
onis puerū eleuare ⁊ poſtea diuidere/ ⁊ crudū in cōmuniōe
comedere. Puer valde timens domū cucurrit ⁊ ſe abſcōdit
poſtea ſuperuenientibus iſtis religioſis puer queritur ⁊ mi
nime inuenitur. Tandē diligēti facta inquiſitione pueꝝ in/
ueniūnt. ⁊ querunt cauſā ſui latibuli. Qui puer rn̄dit. Ti/
meo illos viros q̄ puerū in altari comederunt ne forte me
etiā comedāt. Quo audito pater pueri errorē quē de hoc ſa
cramēto habuerat cōfeſſus fuit ⁊ tandem firmiter credidit

deo referẽs gratiarũ actiones q̈a recognouit hoc miraculuꝫ
propter ſui incredulitatẽ fore factũ. Simile huic legitur in
legenda ſãcti gregorij de quadã matrona. q̃ fidẽ dubiam ha/
buit de ſacramento corꝑis xp̃i: quare ꝑ fidei cõfirmatione
ad petitiões beati gregorij panis in altari ſub forma crude
carnis apparuit. Vñ de eo cantat eccleſia. Vere felicẽ p̃ſu/
lem: vere fidei doctorẽ quo petẽte panis xp̃i formã accepit
digiti. Secundũ quod debet eſſe in audientibꝰ miſſã: debet
eſſe deuotio: quia homines deuote aſtantes ſp̃ualiter cõmu/
nicãt. Vñ cũ quadã die ſacerdos miſſã celebraret ⁊ quedam
dñã aſtaret: ipſe ſacerdos in cõmunione tãtũ duas ꝑtes ho
ſtie inuenit: ⁊ tertiã amiſit: ꝓ qua inq̃ſitione facta ⁊ nõ in/
uenta alias duas ꝑtes ſũpſit: ⁊ poſt miſſã ante altare ſe ꝓ/
ſtrauit ⁊ amariſſime fleuit. Tũc illa deuota dñã ad eũ ac/
ceſſit querẽs ab eo cur fleret ⁊ cõturbatꝰ eẽt: q̇ reſpõdit: ꝙ
ei dicere nõ poſſet: dñã vero dixit. Dñe mi ne triſtemi. ter/
tiam ꝑtem hoſtie quã amiſiſtis; angelus dñi michi attulit.
⁊ me cũ ea cõmunicauit. Hec. n. duo. ſ. fidẽ ⁊ deuotioneꝫ ſi
audiẽs miſſam in ſe habuerit fructũ ⁊ vtilitatẽ huius ſacra
mẽti ꝑcipit: ⁊ ſepius habũdantius q̃ cõficiẽs. Ex q̇bus di/
ctis patet. ꝙ ſi deuotio debet eẽ in audiẽte miſſã. quãtoma
gis eſſe debet in celebrante ⁊ cõficiẽte. Tertiũ quod debet
eẽ in audientibꝰ miſſã: eſt diſcretio in adorãdo: diligẽter. n.
audiẽs miſſã acta ſacerdotis cõſideret. ⁊ videat ne prius a/
doret hoſtiam q̃ fuerit cõſecrata: ſeu forma cõſecrationis a
ſacerdote prolata. ne oppoſitũ faciẽdo ydolatriã cõmittat.
Et conſiderationẽ ſumere poteſt ex hoc. cũ viderit ſacerdo
tem hoſtiã in manu tenẽtem ⁊ adorantẽ ꝑ genuflexionem.
Debet igitur ſacerdos eſſe cautus in tenendo hoſtiã in ma
nu ne nimium eleuet eam ante conſecrationem. ſicut q̇daꝫ
indiſcreti ſacerdotes facere cõſueuerũt. in hoc ſimplicibꝰ la/
icis occaſionẽ dantes ydolatrandi quod graue eſt peccatuꝫ
Ne ergo hoc cõtingat poſſet ſacerdoti quo ad hoc bona da
ri informatio ⁊ cautela. videlꝫ q̃ñcũq; ſacerdos dicẽdo hãc
partẽ canonis. Qui pridie q̃ pateretur accepit panẽ. Reci
pit hoſtiã ad manus: non eleuet eã in altũ. ſed ponet eã in
pra digitũ ſeu indicẽ ſiniſtre manꝰ ꝑtim: ⁊ ꝑtim ſupra cor
porale. Et eleuãdo oculos in celũ ꝑ grãrũactione: tangat

pectus dextera manu: ipſũ tundendo ⁊ facta cruce ſuꝑ hoſti
am antequã proferat verba conſecrationis recolligat ſe de
debita materia pro ſacrificio miſſe ſibi obiecta: ⁊ ꝙ ipſe de
bitus ſit miniſter iuxta ritũ eccleſie ordinatꝰ: volẽs ſeu in/
tendẽs facere id quod xp̃s in vltima cena fecit cũ diſcipu/
lis ſuis: in memoriã paſſionis ⁊ mortis ſue inſtituit eẽ fa/
ciendũ ꝑ verba ad hoc apta: qua meditatione p̃miſſa ſacer/
dos proferat formã verboꝝ traditã a xp̃o. ſ. Hoc eſt eni cor
pus meũ. Et tũc hoſtiã cõſecratã: capiat ad digitos priores
vtriuſq; manus decẽter ⁊ ſollicite. ⁊ tũc eleuet eam non ni
mis velociter nec nimis tarde: ſed medio modo reuerenter
eleuando vltra caput ſuũ quãto melius poteſt/ vt populus
circũſtans videre poſſit corpꝰ xp̃i. ⁊ econtra reuerẽter ſuꝑ
corꝑale ad ſiniſtrã ꝑtem calicis deponẽdo: vel ad ꝑtẽ ante/
riorẽ calicis prout ſacerdos habet in conſuetudie. q̃uis pri
mũ ſit cautiꝰ. Et ita ſe habẽdo ſimplicibꝰ de facili nõ po/
terit dare occaſionẽ ydolatrãdi. Suo modo faciat de calice
Videat tñ ꝙ in eleuãdo non nimiũ inclinet calicẽ ad ſe vel
a ſe. ne ſibi contingat ꝑiculũ effuſionis ſãguinis xp̃i ſicut ſe
pius contingit preſbiteris indiſcretis. Quarto debet eſſe in
audientibus miſſã reuerẽtia cũ timore. Vñ decretũ ſtatuit
ꝙ nulli laicoꝝ licet in eo loco cõſiſtere vbi miſſa celebrat.
Nec mulierẽ decet appropinquare ad altare vt ſic ſacerdoſ
ſine impedimẽto ⁊ diſtractione celebrationis officiũ valeat
liberius expedire. Vñ quod nunc cõmuniter fit. ſ. ꝙ viri ⁊
mulieres in faciem ꝓſpiciunt ſacerdotis/ ⁊ ad latera altariſ
appropinquãtes ſtant contra faciẽ ſacerdotis multum dete
ſtabile eſt ⁊ diuine iuſticie contrarium. Tales ſiquidem ad
uertere debẽt illud quod ſcribit. ij. regũ. vj. Dũ dauid volu
it educere archã dñi in ciuitatẽ impoſuerũt eã ſuꝑ plauſtrũ
nouuꝫ: ⁊ q̈a boues calcitrabãt ⁊ declinauerũt eaꝫ: extendit
oſan manũ ad archã dñi ꝙ eaꝫ teneret. Iratuſq; indignati/
one dominꝰ cõtra eũ ſuꝑ temeritate ſua ꝑcuſſit eũ ⁊ mor/
tuus eſt ibi. qui nichil aliud fecit niſi ꝙ propriã vxorẽ i no
cte p̃cedẽti cognouit. Similiter aduertere debent illud ꝙ le
gitur. j. regꝫ. vj. Percuſſit aũt de viris bethſamitis eo ꝙ
vidiſſet archã dñi: quinq; milia plebis ⁊ ſeptuaginta viros.
Si igitur bethſamite ꝑcuſſi ſũt eo ꝙ temerarie denudare/

runt archá dñi ⁊ eá viderút q̄ fuit figura corꝑis xp̄i .quáto
magis temeratie ad loca conſecrationis accedentes ſunt
puniendi.

Capitulū.ix.quare ſacrificiū miſſe verſus
oriente offertur cū tñ deus ſit vbiq̄.

Ubitát nonnulli.qua vel quib⁹ de cauſis ſacrificiū
d miſſe dño verſus oriente offerat̃. cū tamé vbiq̄ ſit
eſſencialiter.p̄ſentialiter ⁊ potétialiter. Sed huius
diuerſe cauſe aſſignantur. Una q̇a domin⁹ crucifixus ad oc
cidenté reſpiciebat. Ut igit̃ nos orantes ad illū reſpiciam⁹
igitur verſus oriente offerim⁹.vt inq̇t Iohá.damaſ. Secū
da cauſa eſt propter ſignificationé q̇a ſicut illuminatio me
dij corꝑalis incipit ab oriéte.ſic noſtre métis illumiatio fit
a xp̄o deo q̇ é verū oriens. De quo legitur. Ecce oriens no
men ei⁹:⁊ lux vera illuminás omné hominé in húc múdū
venienté. Tercia cauſa q̇a iſta pars é nobilior ꝑs mundi et
orbis.vt igit̃ animū noſtꝝ ad potiora cóuertamus/⁊ ſemꝑ
nobiliora ⁊ potiora offeram⁹.idcirco ad iſtā ꝑté adoramus
Quarta cauſa q̇a ibi apparét opa eius meliora.ibi náq̄ pa/
radiſum voluptatis/noſtrā patriá de q̄ expulſi ſumus collo
cauit. Quinta cauſa q̇a ſol in oriente oritur ꝑqué ſol iuſti/
cie.ſ.xp̄s q̇ eſt verus ſol exprimitur. Ad orienté igitur ado
ramus.vt ſolé iuſticie nos adorare intelligam⁹. Sexta cau
ſa vt ad memoriá gloriá noſtre reſurrectiōis/q̄ erit pre cla/
ritate ſolis ſplendidior reuocem⁹. Septima cauſa vt domi
nuꝫ ad iſtam ꝑté aſcendiſſe/⁊ ad iudiciū venturꝫ ab illa par
te quaſi expectantes monſtremus. Si vero i eccleſijs aliq̇/
bus altaria ad occidenté conſtructa inueniuntur vt in eccle
ſia romana ſic fore narratur hoc fit ad deſignandū morté
xp̄i que per occaſum intelligitur:⁊ xp̄us in altari intelligi
tur commori. Si vero ad alias partes mundi hoc fit ad
extirpandū mores gentilitatis. Naꝫ ⁊ ip̄i gentiles vt dicit
Ariſtotiles.viij.phiſicoꝝ.ad orienté deos ſuos adorát. Ne
ergo videamur gentilitaté ſequi: túc etiaꝫ ad alias partes
adoramus ⁊ ſacrificamus.

Capitulum.x.qualiter a ſacerdote in miſſa adorand⁹
ſit de⁹.⁊ quas ⁊ q̄liter ſuas oróes ꝓnúciare debet.

Acerdos volés hoſtiā miſſe celebrare ⁊ oróes deuo/
s taſ ꝓ populo offerre aiaduertere debꝫ.qualiter oró
nes deo offerre debeat ⁊ ip̄m adorare. Eſt igit̃ ſcié
dū ꝙ de⁹ é adorádus ex puro corde.cóſcia bona.⁊ fide non
ficta. Cótra primū peccát hij q̇ deo in ꝓſperis ſacrificát.in
aduerſis vero eū blaſphemant ⁊ maledicút. de q̇bus ꝓphe/
ta p̄dicit. Cófitebunt̃ tibi cū bñfeceris eis. Si vero nó fue
rint ſaturati murmurabút.ps.lviij. Cótra ſecūdū peccant
hij q̇ deū grauiſſime offédút.⁊ poſtea temere ſacrificát. De
q̇bus pſalmiſta pſal.xlix. Peccatori aút dixit de⁹ quare tu
enarras iuſticias meas.⁊ aſſumis teſtamétū meū ꝑ os tuū
Illud vtiqꝫ teſtamétū de quo dñs ait.luce.xxij. Hic eſt ca
lix ſáguinis mei noui teſtaméti: Contra terciuꝫ peccát hij
q̇ recte dicút ⁊ praue viuút. Quib⁹ dñs iproperat ꝑ ꝓphetā
dicés. Hic populus labijs me honorat.cor aút eorū longe
eſt a me. Quapropter a ſacerdote ſacrificiū eſt offerendum
corde puro ꝑ deuotioné.fide recta ꝑ cófeſſioné:cóſciétia pu/
ra ꝑ opeꝝ exhibitioné vel veneratóneꝫ. Qualiter aút orati
ones a ſacerdote pronunciari debeát ifra patebit.circa ini
cium canonis ⁊ finé expoſitionis miſſe.

Capitulū.xi.quot modis miſſa ꝑagitur
⁊ de cantu quo miſſa ſolénizat̃.

Ciendū ꝙ officiū miſſe dupliciter ꝑagit̃.vno modo
s ſimpliciter. Alio mó ſoléniter. Simpliciter dico ꝙ
túc ꝑagit̃ qñ ſine cátu ⁊ ſine miſtris ſcꝫ dyacono ⁊
ſubdyacono celebrat̃. Et ꝑ oppoſitū ſoléniter.qñ cū modu
latione cátus ⁊ cū hmói miſtris ⁊ ceteris q̄ ſút de ſolénita
te ꝑagit̃. Qualit̃ ergo illoꝝ vtroqꝫ modoꝝ ꝑagi debeat in/
ſinuat btūs ber.ſic inquiés. Fratres mei imolátes hoſtiaꝫ
laudis iúgam⁹ verbis ſéſū.ſéſui affectū:affectui exultatóeꝫ
exultationi maturitaté.maturitati húiliatóeꝫ:húilitati li/
bertaté. Sꝫ de cátu quo miſſa ſolénizát̃ é aduertédū.ꝙ vſ⁹
cátādi a veteri teſtaméto ſúpſit inicium vt legit̃.i. ꝑalip.

⁊ in li. eſdre. Sane dauid ꝓphetaꝝ eximius cultū dei volēs ampliare cantores instituit qui corā archa federis muſicis instrumētis ⁊ modulatis vocibꝰ decātarent. inẜ quos tres fuerūt p̄cipui. ſcꝫ eman azaph ⁊ ethan. vñ ſic legiẜ i libro ꝑalip. Isti ſūt quos dauid cōstituit ſuꝑ cātores domus dei stātes iuxta ordinē ſuū in misterio de filijs iaphet ⁊ eman cantor filiꝰ iobel. ⁊ a dextris illiꝰ azaph filiꝰ balachie. Ad ſinistrā aūt eius ethan filius leyoſi. ⁊ fecit stare cōtra alta/ re cātores ⁊ in ſono eoꝝ dulces modulos fecit. Et de cantu dicit pſal. Cātate dño canticū nouū ⁊c. Secūdū aūt hugo/ nē de ſācto victore tres ſūt ſpēs ſonoꝝ q̄ modulationes fa/ ciūt: Fit eni ſonꝰ pulſu. flatu ⁊ voce. Pulſu vt i pſalterio ⁊ lutinis. voce vt in cantu. Flatu vt in tubis ⁊ orgāis. hec genera muſicoꝝ antiq̄tus pplūs exercebat i laudē dei. ⁊ ſic officiū miſſe ſcꝫm richardū epm cōſistit in pſalmis cantu ⁊ lectionibꝰ. Ad primū genꝰ muſicorū quod fit pulſu ſpectat pſalmodia. Juxta illud pſal: Laudate in pſalterio ⁊ cithara. ps. cl. Pſallin eni grece diciẜ canere latinē. Ad ſecūdū genꝰ muſicoꝝ quod fit ꝑ voces ꝑtinēt lectiōes. vt aplūs vocauit lectionē ꝑ vocē dicēs. Ignorātes ihūm ⁊ voces ꝓphetaꝝ q̄ ꝑ ſabbatū legūtur. Cantꝰ vero reflectiẜ ſiue refertur ad genꝰ muſicorū quod fit flatu. Celebraẜ itaqꝫ cātus. vt omnes ſatagāt referre gratias ⁊ laudē deo. ⁊ non ſolū manibus. ymo ore lingua ⁊ alijs membris debent opera agere quibus valeant placere deo. Et etiā vt animꝰ audiētiū ad deuotionē valeat excitari: Poteſt etiā cōſonantia ſonoꝝ aſſignari cōcordia morū. ſic ꝙ ꝑ pulſū cythare manuū operatio itelligaẜ. ꝑ flatū organi mētis deuotio. ꝑ cantū vero ſermonis exhortatio deſigneẜ. vñ bern. Quid ꝓdeſt dulcedo vocis ſine dulcedine mētis: frāgis vocē. frāgas ⁊ volūtatē ſeruas cōſonātiā vocū. ſerua cōcordiā morū: vt ſis ꝑ exemplū cōcors ꝓximo. ꝑ voluntatē deo. ꝑ obedientiā magiſtro Et aug. in li. cōfeſ. ſic dicit. Cōſuetudinē cātandi ꝓbat ecclesia. vt ꝑ oblectamēta auriū īfirmior animꝰ ad effectū pietatis cōſurgat. Nō eni modulatiōes ⁊ neumata in ecceſia dñt cātari ad cōplacētiā hoim. q2 ſcꝫm. b. gre. plerūqꝫ in ſacro miſterio dū vox blāda q̄riẜ. cōgrua vita negligiẜ. ⁊ cantor deū vocibꝰ ſtimulat cū populū vocibꝰ delectat. cui alludit iheronimꝰ. q̄ ſic inq̄t. Audiāt adoleſcētuli. audiāt hij q̄/ bus ē i eccleſia officiū dñi cōmiſſū. deo nō tātū voce pſallēdū ſꝫ ⁊ corde eſſe cātandū. Quoniā magis deuotōe q̄ꝫ vocis iubilatōe cātandū ē. q2 nō clamor ſꝫ amor ſonat i aure dei Ceteꝝ nō ꝓpter carnales ſꝫ ꝓpter ſpūales delectatōes vſus cātandi in eccleſia inſtitutꝰ ē. vt q̄ verbis nō cōpunguntur ſaltem ſuauitate modulationis moueātur. hec Jeronimꝰ.

Capitulū. xij. de diuerſitate officij ambroſiani ⁊ gregoriani.

In primitiua eccleſia diuerſa diuerſi q̄ſqꝫ ꝓ ſuo velle cātabat: dūmō id quod cantabat ad laudē dei ꝑtinebat. Officia tñ ab oibus obſeruabanẜ. q̄ ab apoſtolis ⁊ a xp̄o iſtituta erāt. videlicꝫ dñica orō. ⁊ ſimbolū ⁊ verba cōſecrationis. Succedētibꝰ vero tꝑibus q2 eccleſia dei hereſibꝰ ſciſſa erat theodoſiꝰ imperator hereticoꝝ extirpator rogauit damaſū papā vt ꝑ aliquē viꝝ prudentē ⁊ catholicū eccleſiaſticū faceret ordinari officiū. vñ idē papa p̄cepit iero. p̄ſbitero ꝓtūc in bethlehem cū paula ⁊ euſtochio virginibꝰ morātibꝰ q̄tenꝰ officiū eccleſie ordinaret. ip̄e eni nouerat linguā grecā. hebraicā. ⁊ latinā. ⁊ caldaycā. q̄ mādato eiꝰ obtēperās ordinauit q̄ꝫtū in vnaquaqꝫ dñica vel feria de pſalmis legi deberet. Euangelia quoqꝫ ⁊ eplās p̄ter cantū ex magna ꝑte ordinauit. Quo oꝑe cōpleto idē iero. romā miſit. ⁊ a damaſo papa canonizatū ē. ⁊ p̄ceptū eſt ab oibus eccleſijs obſeruari. Appꝓpriatūqꝫ ē illud damaſo pape. ꝓpter auctoritatē quā interpoſuit. Officiū vero miſſe tā ābro. q̄ꝫ gre. cantū ordinauerūt. q̄ꝫuis diuerſimode. De qua diuerſitate legiẜ in vita eugenij. ꝙ cū officiū ābroſianū magis ab eccleſia frequētareẜ q̄ꝫ gregorianū adrianꝰ papa celebrauit cōſiliū. ⁊ ſtatuit ꝙ officiū gregorianū deberet vniuerſaliter obſeruari. ad quod karolꝰ impator oēs clericos minis ⁊ ſupplicijs ꝑ diuerſas ꝓuincias cogebat. Btūs vero eugenius ad hoc cōſiliū veniēs poſt ip̄ꝫ ꝑ triduū induxit papā vt oēs p̄latos qui huiuſmodi cōſilio interfuerāt ⁊ iā receſſerāt reuocaret. quo facto ⁊ cōſilio cōgregato oīꝫ patrū cōcors fuit ſētētia. ꝙ ambo miſſalia. ſ. gregorij ⁊ ambroſij

ſuꝑ altare ſācti petri ponerent̄ ſignaculis eṗoꝝ munita ⁊
clauſa. ⁊ ꝙ fores eccleſie clauderent̄. ⁊ oēs tota nocte īſiſte/
rēt vt dn̄s indicaret ꝑ aliquod ſignū quod eoꝝ officiū ab ec
cleſia magis vellet obſeruari. ⁊ hoc ꝑ oīa factū eſt. Mane
aūt itrantes eccleſiā inuenerūt ambo miſſalia apta. ⁊ miſſa
le gregorianū penitꝰ diſſolutū huc illucq̄ʒ diſpſum. ambro
ſianū ſolūmodo aptū in eo loco vbi poſitū erat inuenerunt.
Quo ſigno ſufficiēter edocti diuinitꝰ ſtatuerūt ꝙ officium
ambroſianū tātū in ſua eccleſia ſeruaret̄. gregorianū vero
ꝑ totū mūdū deberet obſeruari. ⁊ ita adhuc hodie ſeruatur
Ceterū in eccleſia nichil ē canēdū vel legēdū quod a ſancta
romana eccleſia nō ſit canonizatū ⁊ appropriatū.

Capitulū. xiij. de hora celebratiōis miſſaꝝ

Theleſſerus papa īſtituit ꝙ āte horā terciā miſſe nō
t celebrarētur. vt habet̄ de cōſe. diſ. i. ca. nocte qđ de
miſſis popularibꝰ ⁊ cōuētualibꝰ in quibꝰ ſit cōcur
ſus populi intelligēdū ē. Quia ſʒm. h. aug. Populꝰ a publi
cis miſſis q̄ hora tercia dicūtur nō retrahat̄. Leo tn̄ papa
diluculo ſiue in prima ꝑte diei ad celebrādā miſſā intrauit
cuiꝰ auctoritate adhuc hodie miſſa pōt celebrari. vt dicitur
de cōſe. diſ. i. c. nocte. Celebrat̄ aūt miſſa popularis ſeu pu
blica aut hora tercia ſexta vel nona. In hora tercia. q2 ho
ra tercia ſpūs ſāctꝰ ſuꝑ apoſtolos in linguis igneis deſcen/
dit. ⁊ eadē hora xp̄s crucē portauit. ⁊ linguis iudeorū ē cru
cifixꝰ clamātiū crucifige crucifige eū. In ſexta hora xp̄s ve
re eſt crucifixus manibus gentiliū. In nona q2 ī illa hora ī
cruce pēdēs emiſit ſp̄m. Celebrat̄ aūt hec miſſa popularis
in diebꝰ dn̄icis ⁊ feſtiuis hora tercia. in profeſtis hora ſexta
in quadrageſima vero hora nona. De hac materia etiā ali
qualiter dictū eſt in tractatu ſecūdo.

Capitulum. xiiij. de prima inſtitutione miſſe ⁊ a
q̄bus miſſa ſʒm huiuſmodi ritū ē ordiata.

Nter cetera eccleſie ſacramēta illud cōſtat eſſe ꝑci/
ſ puū quod ī miſſe officio ſupra mēſā ſacratiſſimi al
taris celebrat̄ repſētans illud eccleſie officiū ⁊ cōui
uiū in quo filio reuertēte pater occidit vitulū ſaginatū. id
ē panē vite ⁊ vinū quod ſapiētia miſcuit ꝓponēs. Hoc aūt
officiū miſſe xp̄s īſtituit cū nouū cōdidit teſtamētū diſpo/
nēs heredibꝰ ſuis regnū. ſicut diſpoſuit ei pater. vt edāt et
bibāt ſupra mēſā eiꝰ in regno ſuo. Et cenātibꝰ illis acce/
pit panē. bn̄dixit ac fregit dicēs. Accipite ⁊ comedite. hoc ē
corpꝰ meū quod ꝓ vobis tradet̄. Similiter ⁊ calicē poſtq̄
cenauit dicēs. Hic ē calix ſāguinis mei. q̄ ꝓ vobis effūdetur
math: xxvj. ⁊ luce. xxij. Hijs verbis panē ⁊ vinū ī corpꝰ ſu
uʒ ⁊ ſanguinē trāſubſtātiādo miſſā īſtituit. Hac igitur īſti/
tutōne apoſtoli īformati ceperūt hoc ſacroſāctū frequēta/
re miſteriū. ꝓpter cauſā quā expſſit dn̄s dicens. Hoc facite
in meam cōmemorationem. formam ſeruātes in verbis ⁊
materiā ſeruātes ī rebus. ꝓut apoſtolus. i. ad coꝛ. xj. teſta
tur dicēs. Ego enī accepi a dn̄o quod ⁊ tradidi vobis Apo
ſtoli aūt hanc miſſā adauxerūt. dicentes non ſolū hec verba
circa cōſecrationē ſed ⁊ dn̄icam orōnem: ſcʒ pater noſter:
vnde ſanctus petrus prio ſic ī anthiochia legitur miſſā cele
braſſe: ⁊ beatus iacobus frater dn̄i ſimili modo ī pontifica
libus iheroſolimis prio dicitur miſſam celebraſſe: marcus
ī alexandria: iacobꝰ enī frater dn̄i q̄ primū poſſedit iheroſo
limitanā eccleſiā: ⁊ baſilius ceſarienſis ep̄s cuiꝰ ſanctitas
tunc toto orbe claruit addiderūt ī ſcripturis hunc modum
celebrādi miſſam vt habet̄ de cōſe. diſ. i: ca: iacobus: Cete/
ra diuerſis tēporibꝰ a ſāctis patribꝰ ⁊ doctoribꝰ ⁊ ſūmis pō
tificibꝰ ſcʒ celeſtino. gregorio. ambroſio. theleſſero. ſixto ⁊
multis alijs legunt̄ adiecta. ꝓut xp̄iane religionis cultu cre
ſcēte viſa ſūt decētius expedire.

Capitulū. xv. de prouida ordinatiōe
miſſe ⁊ in quibus conſiſtit.

Fficiū miſſe tā ꝓuida ordinatiōe legit̄ diſpoſitū. ꝙ
o oīa q̄ circa xp̄ʒ ⁊ ꝑ xp̄ʒ geſta ſūt ab īcarnatōe vſq̄ʒ
dū celos aſcēdit maxima ex ꝑte cōtineat. ⁊ ip̄a tā ī

verbis ꝙ in ſignis admirabili ſpē repñtat. vt infra lucide apparebit. Ipm aũt officiũ miſſe in quatuor cõſiſtit. videlicet in ꝑſonis. in opibꝰ. i verbis. ⁊ in rebꝰ. Perſonaruꝫ tres ſũt ordies. ſcꝫ ꝑſone celebrantes. miſtrãtes. ⁊ circũſtãtes. Perſonaꝝ miſtrantiũ tres ſunt ordines. ſcꝫ accoliti. dyaconi. ⁊ ſubdyaconi. Accoliti grece latine ceroferarij dicunt̃ ad deportãdũ cereos qñ euãgeliũ eſt legẽdũ vel ſacrificiũ offerẽdũ. Tũc eni accẽdũtur luminaria ⁊ deportãtur ab eis nõ ad effugãdas aeris tenebras cũ ſol eo tp̄e rutilat ſꝫ ad ſignũ leticie demonſtrandũ. vt ſub typo luminis corꝑalis illa lux oſtẽdatur. De quo iohãnis. j. dicit̃. Erat lux vera q̃ illuminat oẽm hoiem veniẽte in hũc mũdũ. Ad accolitũ etiã pertinet p̄paratio luminariũ in ſacrario. ip̄e eni cereũ portat. ip̄e vrceolũ cuꝫ vino ⁊ aqua ſubminiſtrat pro eukariſtia. Subdyaconꝰ p̄parat. ⁊ ad ip̄m ꝑtinet calicẽ ⁊ patenã ad altare xp̄i deferre. ⁊ leuitis tradere. ⁊ miniſtrare aquã ⁊ manutergiũ p̄ſbiteris añ altare. Ad dyaconũ vero ꝑtinet aſſiſtere ſacerdotibꝰ. miniſtrare in omnibꝰ q̃ agũt̃ in ſacramẽtis xp̄i. ſcꝫ in baptiſmo ⁊ cõfirmatõe. ⁊ eukariſtia. mẽſã id ẽ altare veſtire ⁊ p̄dicare euãgeliũ ⁊ eplãm. Opeꝝ vero tres ſũt ſpẽs. videlicꝫ actus. geſtꝰ. ⁊ morꝰ. Verboꝝ etiã tres ſũt diuerſitates. ſcꝫ orões. modulatões. ⁊ lectiões. Rerũ ſimiliter ſũt tres ꝑtes. ſcꝫ ornamẽta. inſtrumenta. ⁊ clenodia. q̄ oia diuinis plena ſũt miſterijs vt infra patebit.

Capitulũ. xvj. eſt de retorſione legalis ſacrificij ad ſacrificiũ miſſe.

t Emplũ oli dñj erat diuiſũ in duas ꝑtes. velo interpoſito vna ꝑs fuit extra velũ. ⁊ iſta vocabat̃ prior edes. alia iterior ⁊ vocabat̃ ſcã ſãctoꝝ. Hãc ꝑtẽ ſecũdã tẽpli interiorẽ. ſcꝫ ſãctã ſãctoꝝ ſolus põtifex intrabat ſemel in anno hñs noia patrũ i rõnali ſcripta. ferẽs ſãguineꝫ ⁊ carbones ignitos cũ thymeamate in thuribulo ponẽs adurebat donec fumꝰ eũ obũbraret. Deinde ad ꝓpiciatoriũ ⁊ arã ſãguine aſꝑgebat. Hec oia ſigna fuerunt. ſed receſſerũt poſtꝙ veritas ⁊ ſignata aduenerunt. Et quid hec ſignificant circa canonem oſtendetur. Precipue cum tria ſacrificia eccleſie ꝑ ꝓpiciatoriũ. thuribulũ ⁊ altare ſignata ſunt. ſcꝫ ſacrificiũ penitẽtie. ſacrificiũ iuſticie. ⁊ ſacrificiũ laudis. De prio dicit ꝓpheta ps. l. Sacrificiũ deo ſpũs cõtribulatꝰ cor cõtritũ ⁊c. De ſcdõ idẽ ꝓpheta dicit. Tũc acceptabis ſacrificiũ iuſticie ⁊c. De tercio ideꝫ ꝓpheta. Tibi ſacrificabo hoſtiã laudis. Suꝑ altare caro mactat̃. intra thuribulũ thꝰ adolet̃. Et ad ꝓpiciatoriũ ſãguis iſert̃. caro mactat̃ in contritiõe. thus adolet̃ ex deuotiõe. ſãguis iſert̃ ꝓ redẽptõne ſuper altare corꝑis. intra thuribulũ cordis. ad propiciatoriuꝫ dei patris. In ſacrificijs panis ⁊ vinũ ⁊ aqua ſpũaliter offerunt̃. In ſacrificio penitẽtie offert̃ vinũ doloris ⁊ cõpũctionis. aqua meroris ⁊ plorationis. panis laboris ⁊ afflictionis. doloris in corde. meroris in ore. laboris i oꝑe. In ſacrificio vero iuſticie offert̃ panis fortitudinis ⁊ cõſtãtie. vinũ rectitudinis ⁊ prudẽtie. aqua mãſuetudinis ⁊ tẽꝑantie. fortitudinis iter aduerſa. rectitudis int̃ iiqua. mãſuetudis iter ꝓba. Sꝫ i ſacrificio eukariſtie offert̃ panis vnitatis. vinũ caritatis. aqua felicitatis. Panis ꝓ corpore. vinũ pro aia aqua pro populo. vt infra plenꝰ oſtẽdet̃. Inter hec ſacrificia primũ educit. ſcdũꝫ deducit. terciũ iducit. educit icipiẽtes. deducit ꝓficiẽtes. iducit ꝑficiẽtes. Educit icipiẽtes ex egipto. deducit ꝓficiẽtes ꝑ deſertũ ꝑegrinatõis ⁊ inducit ꝑfectos in patriã glorificatõnis. Hec tria ſacrificia ſacerdos offert in mẽſa. Primũ in cõfeſſione. ſcdũꝫ i p̄fatõne. terciũ in actiõe ſeu canone. Nã ⁊ tria ſũt q̄ ſꝫm ꝓphetã deꝰ reꝗrit ab hoie. ſcꝫ diligere miam. facere iudiciũ. ⁊ ſolicite ambulare cũ deo. Diligat ergo miſericordiã q̄ vult offerre ſacrificiũ penitentie. Faciat iudicium qui vult offerre ſacrificiuꝫ iuſticie. Cũ deo ſolicitus ambulet qui vult offerre ſacrificiũ eukariſtie. Hec innocẽtius.

Capitulũ. xvij. quare dies ſabbati ceſſit beate virgini i ſpãleꝫ cõmemoratione. ⁊ q̃liter officia miſſe diſtingunt̃ ſꝫm aliquaꝝ terraꝝ cõſuetudinẽ iuxta nũeꝝ dieꝝ i ebdo.

p Riſtinis tp̄ibus i eccleſia hereſibꝰ pullulãtibꝰ ⁊ ſãctã trinitatẽ impugnantibus ex inſtructonne aliquí magiſtri ⁊ rogatu karoli ⁊ bonifacij archiepi magũtineñ. ecclie ſtatuto quolibꝫ die dñico miſſa de ſcã trinitate

celebꝛaꝫ. ſcdā feria de ſapiētia. tcia feria de ſpū ſācto quar/
ta feria de caritate. quīta de angelis. ſexta de ſancta cruce.
ſabbato de beata virgīe. Cauſa vero ceſſante ceſſauit iſti9
dñicalis officij oꝛdiatio. Et poſtea ſtatutum fuit vt pꝛima
feria haberet ſuū officiū. ſcdā feria de angelis. qꝛ tūc pꝛio
creati ſūt ī bonis gratuitis. Tūc eni lux diuiſa erat a tene
bꝛis id ē boni āgeli a malis qꝛ tūc boni cōfirmati ſūt ī grā
ꝛ mali ceciderūt. ſ. in ſcdā feria. ſꝫ ī pꝛīa feria creati ſūt in
bonis naturalib9. ſꝫ cōſuetudo īoleuit ꝙ ſcdā feria celebꝛaꝫ
ꝓ defūctis. Quia vt innuit qdā. aīe q̄ ſūt in purgatoꝛio pꝛi
ma feria refrigeriū habēt. ꝛ ſtati ſcdā feria redeunt ad pe/
nas. quare vt ſubueniaꝫ caꝝ laboꝛib9 miſſa ꝓ illis in ſcdā
feria celebꝛaꝫ. In tercia feria tunc ꝓ peccatis celebꝛaꝫ. In
quarta feria ꝓ pace: In quīta ꝓ tribulatione vel reſumeba
tur officiū dñice. ſed nunc cōſuetudo īduxit vt celebꝛeꝫ de
coꝛpe xp̄i. In ſexta feria de ſcā cruce que appꝛiaꝫ paſſioni
xp̄i in qua xp̄us crucifigi ꝛ moꝛi voluit. In ſabbato de btā
virgine. Quare aūt dies ſabbati ceſſit ad ſpecialē cōmemo
rationē beate virgis hui9 multiplex rō aſſignaꝫ. vna hyſto
rialis. Legiꝫ eni ſic ꝙ in quadā eccleſia ciuitatis cōſtātino
politane erat ymago btē ꝟgis corā q̄ depēdebat velū quod
totā velabat ymaginē. ſꝫ hoc feria ſexta hoꝛa veſperarū re/
cedebat ab ymagine nullo mouēte. ſed ſolo dei miraculo. ꝛ
q̄ſi in celū deferebaꝫ. vt ad plenū poſſet ymago a pplō cōſpi
ci. Celebꝛatis vero veſpis ī ſabbato deſcēdebat ip̄m veluꝫ
ante eandē ymaginē: ꝛ ibi manebat vſqꝫ in ſextā feriā hoc
miraculo viſo ſtatutū ē ex diuina inſpiratiōe. vt ſēp iſta fe/
ria niſi feſtū īpediat cōmemoratio ꝛ miſſa de btā virgīe ha
beaꝫ. Scdā rō qa dño crucifixo ꝛ moꝛtuo in ſexta feria ſu/
is diſcipulis fugiētibus ꝛ de reſurrectione nō credētibus to
ta fides catholica in ſabbato qua dñs in ſepulcro quieuit ī
ſola beata virgine ꝑmanſit. idcirco iſta dies magis cōme/
moꝛationi ſue ꝙ̄ alia appꝛiaꝫ. Tercia rō qꝛ dies ſabbati ē
quaſi itroitus ꝛ ianua ad diē dñicū. Dies aūt dñicus eſt di
es requiei. ꝛ ſignificat vitā eternā. vñ cū ſum9 in grā dñe
noſtre q̄ſi ſum9 ī ianua paradiſi. ꝛ ip̄a nobis ē poꝛta ad reg
nū celoꝝ. idcirco ſibi ī ſabbato qꝺ ꝑcedit diē dñicū ſolemni
ꝫam9. Quarta rō vt ſolēitas ꝛ cōmemoratio matris cōme

moꝛationi ꝛ ſolēnitati filij q̄ ſexta feria ꝑagitur cōtinuetur
Quinta ratio vt feſtiuius agaꝫ in die iſta qua de9 ab omni
opere quod patrarat qeuit: q̄ eſt dies ſabbati.

Sequitur tractatus quītus libri pꝛimi.

Ictum erat in tractatu ꝑcedenti ca. ij. ꝙ miſſa nō
b ſit celebꝛāda niſi a ſacerdote veſtibus ſacerdotali
bus ad huiuſmōi officiū reqſitis ꝛ oꝛnamētis in
duto: ꝛ vbi aſſūt certa inſtrumēta ad hoc reqſita
Quare iā quātum ad quintū tractatū ꝛ vltimū huius libꝛi
pꝛimi de eiſdē in ſpeciali aliqd eſt dicendū. Et habebit tra/
ctatus ille duo capitula. In quoꝝ pꝛimo dicetur de indumē
tis ꝛ oꝛnamentis ſacerdotalibus. Secūdo modo de inſtru/
mentis ad officiū miſſe reqſitis.

Capitulū. j. de indumentis ꝛ
oꝛnamentis ſacerdotalibus.

Eligio diuina alteꝝ habituꝫ habet in eccleſiaſticis
c officijs ꝛ alteꝝ in cōmuni vſu: vt ſecūduꝫ mutatio/
nem habitus vitā mutet in melius: ꝛ ſꝫm ſpūm vi
uendo ipſe ſacerdos exemplū cūcto populo xp̄iano ꝓbeat bo
ne cōuerſationis. Nec in quotidiano vſu veſtib9 ſacris liceꝫ
vti: etiā in veſtibus cōmunis vite vſu pollutis. nō lꝫ ingre
di in ſancta ſāctoꝝ: ſed veſtibus ſacris ꝛ mūdis ꝛ cōſcientia
pura: quā deſignāt diuina ſacramēta ſunt tractanda. ſecun
dum quod inſtituit ſtephanus papa dicēs. Veſtibus ſacris
non niſi in eccleſiaſticis ꝛ deo dignis vti liceat officijs per
quas veſtes in ſacris vtendas. nō oīa ſacramēta ꝛ miſteria
ꝛ intellectū ſacre ſcripture foꝛe populo reuelanda intelligi/
mus. Et eſt ſciendū ꝙ ſacre veſtes a veteri teſtamēto ſūp
ſerunt oꝛiginē. Precepit eni dñs moyſi ꝙ faceret aaron et
filijs eius veſtes ſacras in gloꝛiam ꝛ decoꝛem: vt loti ꝛ ſa
cris veſtib9 induti ſacerdotio fūgerētur. vt diciꝫ exo. xxviij
De eodē habetur ezech. xlv. in hec verba Ipſi ingredientur
ſāctuariū meū ꝛ accedēt ad menſā meaꝫ ꝛ miniſtrēt michi.
ꝛ cuſtodiāt ceremonias meas: veſtibus vtantur lineis: nec

aſcendat ſup̄ eos quicq̄d laneū q̄n miniſtrant michi in por
tas atrij ⁊ intrinſecus. Cūq̄ ingredient̄ atriū exteri9 ad po
pulū exuant ſe a veſtibus in q̄bus miniſtrauerūt: ⁊ veſtiēt
ſe veſtimētis alijs: ⁊ nō ſācificabūt in veſtibus ſuis. Ex q̄
bus dictis cōfutantur errores quorūdam hereticoꝝ rep̄hen
dentiū nos temere: q̄a talib9 ornamur dicētes q̄ nūq̄ xp̄s
⁊ diſcipuli eius huiuſmōi veſtib9 legunt̄ induti fuiſſe. Qui
bus obuiatur ſic reſpondēdo. Criſtus noluit oīa p ſe inſtitu
ere: ſed voluit ſuos ſucceſſores ⁊ vicarios in hoc honorare.
q̄ in proceſſu tēporis p inſpirationē ſpūſſācti: ad ſuā reuerē
tiam multa p ſuos miniſtros inſtituerētur. Quod notauit
in his verbis cū dicit apoſtolis. Multa adhuc habeo vo/
bis loq̄: ſed nō poteſtis ea portare modo. Veſtes ſacrate q̄
bus ſacerdos induitur ſecundū cōmunē vſum ſūt hec. Su/
perhumerale quod caput velat ⁊ humeros tegit Alba linea
que totū corp9 tegit ⁊ veſtit. Cingulū quod albaꝫ ſtringit
⁊ coartat. Manipulus q̄ ſiniſtrū brachiū mancipat. Stola
que collū cingit: ⁊ in modū crucis pectus ornat. ⁊ ſub cin/
gulo cōnexa in duas diuiditur lineas. Caſula q̄ ſua latitudi
ne corporis mēbra ambit vniuerſa: ſed in duobus brachijs
collecta: anterius ⁊ poſterius ſue latitudinis menſurā non
abbreuiat. De his vero q̄ ad pontificalē ornatū p̄dictis ad/
duntur. vtpote Mitra: palliū: annulus: baculus paſtoralis
q̄ non altaris obſequiū ſacerdotale reſpiciūt: p̄nti cōſidera/
tioni imptinentia videntur ⁊ intentione remota. Ceteruꝫ
de neceſſarijs indumentis omni ⁊ cuilibet ſacerdoti ⁊ cele/
branti ſacroſancta miſteria: quod allegorice aut tropoloyce
deſignant ē inquirendū. Secundū allegoriā hee veſtes veni
entis in carne filij dei: humilitatis habitū ⁊ ſuſcepte forme
ſeruilē conditionē figurāt. q̄a ſemetipſū exinaniuit formaꝫ
ſerui accipiens: ⁊ habitu inuentus vt homo: ſuos cultores
docuit humiliare vſq̄quaq̄ vt et viuificari mereantur ⁊ p̄
ſertim illos quos ritu ⁊ habitu ſue gregis voluit eē docto/
res ⁊ duces. Superhumerale ſuſceptū in capite ſignificat
ſubiectionē xp̄i: qua paterne volūtati obtēperās/ ipſe xp̄s q̄
caput eſt eccleſie humanitatem aſſūpſit. ⁊ diuinitatem ſub
carnis tegimine abſcondit/ vt rebellē hoīem ad patriam re
uocaret ⁊ offenſuꝫ patrē placaret. Alba linea que induitur

ſacerdos: paſſibilis carnis xp̄i mundiciā ⁊ ſāctiſſimi cordis
ac immaculati corporis puritatē oſtēdit qui peccatū nō fe
cit nec inuentus ē dolus in ore ei9: ⁊ ipe ſpecioſus forma p̄
filijs hominū. Cingulus albā aſtringens: ſignificat meritū
iuſticie quo voluit xp̄s electis ſuis ſuffragari/ ⁊ ſalutis no/
ſtre inſidiatorē dyabobolū ligatū tenere/ ⁊ taliter eum cin
ctum yſaias videbat cū dixit. Et erit iuſticia cingulū lūbo
rum eius/ ⁊ fides cinctoriū renū ei9. Iſa. xj. xp̄s eni iuſtus
⁊ a peccatoribus ſegragatus inter peccatores apparuit ⁊ eo
rum mores ſua cōuerſatiōe correxit/ ⁊ iuſticie ſue meritum
indigētibus cōmunicauit vt ſic ipſe iuſt9 iuſtificaret eos q̄
ex fide ſunt ihesu xp̄i/ vt oīs qui crediderit in ipſū nō pere/
at ſed habeat vitā eternā. Manipulus in ſiniſtra manu ſu
ſceptus ſignificat xp̄i immutabilē cōſtantiā in temptatiōi
bus/ ⁊ in mādato patris pſeuerantē voluntatē. Nā neq̄ di
abolicis neq̄ humanis ceſſit inſidijs nec frangebat̄ iniurijs
⁊ ergo p pugnā xp̄i iuſticia deſignat̄. Criſtus eni p iuſticia
certauit/ mundū ſuperauit ⁊ poteſtatē diaboli eiecit. Stola
que collū ſtringit ⁊ pectus ſꝫm formā crucis adornat/ ſigni
ficat illā maximā obedientiā xp̄i qua mortē ſuſcepit ⁊ ſubi
it mortē valde ſuſpectā videlꝫ crucis/ penā latronū aut ma
lefactorū. Unde aplūs ait. Criſtus factus ē obediēs patri vſ
q̄ ad mortem/ mortē autem crucis. ad ephe. ij. Sicut eniꝫ
ſtola collo ſubicitur/ ſic xp̄s baiulans ſibi crucē in humero
q̄ſi ſtolā i collo tulit. Et ſtola in pectore cancellata per mo
dum crucis/ ipſius mortis cōtemptibilis propriū genus et
ignominiā crucis deſignat/ quā xp̄s ppoſito ſibi gaudio et
gloria victorioſe reſurrectionis ſuſtinuit omni cōfuſione cō
tempta. Caſula larga ⁊ ampla ſignificat latitudinem cari
tatis in xp̄o: qua non ſolū amicos verū etiā cōplexus ē ini
micos. Nam q̄ dulci caritate amicos ſuos pſequeretur: ex
preſſit cū dicit. Maiorē caritatē nemo habet: q̄ vt animā
ſuaꝫ quis ponat pro amicis ſuis. Quantū aūt dilexerat ini
micos in hoc patuit; cū pro ſuis crucifixorib9 ⁊ deriſorib9
tam dulciter orauit dicēs. Pater ignoſce illis quia neſciūt
quid faciunt. Secūduꝫ alios vero hec indumēta quorūdaꝫ
armoꝝ dei ⁊ xp̄i rep̄ſentant inſignia. Superhumerale rep̄/
ſentat cooptoriū quo iudei faciē xp̄i velauerūt dicētes. pro

phetiza nobis xp̄e quis eſt qui te ꝑcuſſit. math .xxvj. Alba
vero rep̄ſentat veſtē albā: qua herodes xp̄m induit ⁊ illuſit
luce. xxiij. que veſtis creditur ſtaturā xp̄i exceſſiſſe ⁊ eū in
greſſu impediſſe: ⁊ ſic ſepi⁹ ꝑ impetū iudeoꝝ corruiſſe quod
nūc figurat alba longe ſtaturā ſacerdotis excedens anteq̄
ligatur. Sed cingulū ſeu zona rep̄ſentat flagellū quo pila/
tus xp̄m cecidit .Iohā. xix. Stola vero repreſētat illā liga
turā qua xp̄s ligatus fuit ad colūnam. Manipulus repre/
ſentat funē quo xp̄s ligatus fuit qn̄ a iudeis primo cōpre/
hendebatur. vt dicit̄ Ioha. xviij. Cōprehenderūt iheſū ⁊ li/
gauerūt eū. Caſula vero ſignificat veſtimentū purpureum
quo milites circūdederūt iheſū. Ioha. xix. Allegorice autē
veſtes ſacerdotales generaliter loquēdo: ſignificant virtu/
tes quib⁹ ſacerdotes debēt ornari. iuxta illud propheticum
Sacerdotes tui induantur iuſticiā Et ſignificāt ſpūalia ar
ma quib⁹ ſacerdotes armari debēt contra ſpirituales neq̄/
cias pugnaturi De quib⁹ armaturis dicit aplūs ad ephe. vi
Induite vos armatura dei: vt poſſitis ſtare aduerſus inſidi
as diaboli. State igitur ſuccincti lūbis in veritate ⁊ indui/
te loricā iuſticie: ⁊ calciate pedes in euangelij pacis ꝑ̄parati
one in omnib⁹ ſumētes ſcutū fidei. in quo poſſitis oīa tela
ignea nequiſſimi hoſtis extinguere ⁊ galeam ſalutis aſſumi
te. ⁊ gladium ſpūs quod eſt verbū dei. Prouideat ergo dili/
genter epiſcop⁹: ⁊ attendat ſtudioſe ſacerdos vt ſignū ſine
ſignato nō ferat: ne veſtes ſine virtute portet ne forte ſit ſi
milis ſepulcro foras dealbato: int⁹ vero omni ſpurcitia ple
no. Quiſq̄s ſacerdos indumētis ornatur ⁊ honeſtis morib⁹
non induitur: quāto venerabilior apparet hoībus tāto red
ditur indignior apud deū. Pontificalē itaq̄ ⁊ ſacerdotalem
gloriam: iā non honor cōmendat veſtiū: ſed ſplendor aiarū
quoniā ⁊ illa que quondā a tuitibus blandiebantur ea po/
tius que in ipſis intelligenda erant poſcebāt. Ut quicq̄d il
la velamina in fulgore auri: in nitore gemmaꝝ ⁊ multimo
di operis varietate ſignificabāt hec oīa in actib⁹ ſacerdotū
⁊ morib⁹ eluceſcāt. Hec innocēti⁹ ⁊ rōnale diuinoꝝ. Secū/
dum tropologiā vero magis ſpecialiter loquēdo: ſacer habi
tus ſacerdotalis ſignificat qualis eſſe debeat ſacerdos cele/
braturus. Amictus eni ſuphumerali quo caput velatur: et

humeri circūquaq̄ cōteguntur: ſignificat q̄ ſacerdos i mē
te ſua debet habere firmū propoſitū ⁊ fidele exequēdi volū
tatē dei: ſacroſanctū miſteriū pro ſāctificatione populi offe/
rendi: p̄ſertim in hoc opere neceſſario ſaluti anime vt intē
dat immolare deo: rogare pro populo cōſecrare ⁊ conficere
corpus xp̄i ⁊ omnib⁹ proficere qui cōmunicāt: ⁊ in tali pro
poſito firmiter ꝑmanere deſiderāt. Hoc. n. eſt caput velare
ſāctificationis fructū intendere ⁊ querere ſecūdū ordinē di/
uine volūtatis. Sicut eni caput oībus mēbris corꝑis prin/
cipatur: ſic mētis intētio cūctis oꝑibus dn̄atur. Un̄ inten/
tio iudicat hominē: ⁊ talē exhibet iudicio qualis fuerat in/
tentio q̄ ꝑ caput deſignatur. ſ3m expoſitionē bea. bern̄. ſuꝑ
illud dictū euangelij. Unge caput tuuz: ⁊ faciē tuam laua.
Sed q̄ ſuperhumerale humeris circūquaq̄ coextenditur ꝑ
hoc ſ3m Innocentiū fortitudo opeꝝ deſignat̄. Humeri q̄p/
pe fortes ſūt ad oꝑa ꝑagenda iuxta illud patriarche iacob.
Superpoſuit humeros ſuos ad portandū ⁊ factus ē tribu/
tis ſeruiēs. Sacerdos vero nō debet ocioſus exiſtere: ſed bo
nis oꝑib⁹ quotidie inſudare. ſ3m q̄ dicit aplūs ad thy. La
bora ſicut bonus miles iheſu xp̄i. In ſingulis eni patiēter
ſe habeat vt ſic in patiētia ſua poſſideat animā ſuā. Habet
etiam ſuperhumerale duas cordulas quib⁹ ante pectus liga
tur: ⁊ hee ſignificāt intentionē ⁊ finē q̄bus opus iformam/
dum ē: ne fiat opus in fermento malicie ⁊ nequitie. ſed in
azimis ſinceritatis ⁊ veritatis. j. ad co. v. Deinde ſacerdos
albā induit. q̄ vt plurimū eſt de biſſo vel de tela cādida. in
ſignū huius q̄ ſacerdotes debēt habere cor caſtū ſeu innocē
tiam vite. iuxta illud eccle. xv. Omni tempore veſtimenta
tua candida ſint. Sicut eni biſſus vel tela candorē quē nō
habet ex natura: ſed ex multis tunſionib⁹ trita ꝑ partē acq̄
rit: ſic ⁊ caro hominis mūdiciā ſeu caſtitatē quā non obti/
net a natura multis caſtigationib⁹ macerata ſortit̄ ꝑ grati
am. Un̄ ſacerdos ſ3m apoſtolū caſtiget corp⁹ ſuū ⁊ in ſerui
tutē redigat: ne forte cū alijs p̄dicauerit ipſe reprobus fiat
Deinde ſacerdos cingulo ſeu zona cingitur: qua alba corꝑi
coartatur ⁊ tūc a lūbis p̄cingitur. vt caſtitas ⁊ mūditia ꝑ
albā deſignata nullis ſtimulis diſſoluatur. ſ3m illud luc. xij
Sint lumbi veſtri p̄cincti. In lūbis enim luxuria dn̄atur.

Sicut dn̄s de dyabolo ait. Uirtus eius in lūbis eius. ⁊ foꝛ
titudo in vmbilico ventris eius. iob. xl. Debēt ergo lūbi ſa
cerdotis p̄cingi per cōtinentiam: ⁊ ſuccingi ꝑ abſtinentiaꝫ
Unde grego. Lumbos p̄cingimus dū carnis luxuriā ꝑ con
tinentiā coartamus. Secundū alios vero cingulū quo al/
ba coꝛꝑi coartatur. ſignificat ꝙ ſacerdos debet habere iuſti
ciam operis. cingentē ⁊ munientē caſtitateꝫ eius. ⁊ iuſticia
ſeruata in opere cōmendet puritatem ſeruatā in caſtitate.
Quoniā vt dicit grego. Caſtitas modica eſt ſine bono ope.
nec bonū opus aliq̄d eſt ſine caſtitate. Poſt hec ſacerdos ſto
lam q̄ leue ⁊ ſuaue iugū dn̄i ſignificat ſuper collū ſuū īmpo
nit. vt iugū dn̄i ſe ſuſcepiſſe demonſtret. Unde cū ſacerdo/
tes ſtolā ſuſcipiūt epiſcopꝰ dicit. Accipite iugū dn̄i. Iuguꝫ
enim dn̄i ſuaue eſt ⁊ onus eius leue. Suaue in pꝛoſperis. le
ue in aduerſis. Quaꝫ ſtolā ſacerdos ſibi cū oſculo imponit
ad deuotandū deſideriū quo ſe huic iugo ſubiecit. Iſta ſtola
ꝑ anteriora deſcendēs dextꝝ ⁊ ſiniſtꝝ adoꝛnet. quia ꝑ arma
iuſtitie a dextris ⁊ a ſiniſtris. i. in aduerſis ⁊ in pꝛoſperis.
ſacerdos debet eſſe munitus. ſ. ne eleuetur in pꝛoſperis ⁊ ne
frangatuꝛ in aduerſis. Debet etiā ſacerdos mediante ſtola
ceruicē pariter ⁊ vtrūqꝫ humeꝝ in ſignum crucis in ſuo pe
ctoꝛe pꝛeparare. Si quis autem aliter egerit excūmunicati
oni ſubiaceat ⁊ hoc fit ideo vt ſacerdos ſe dn̄ice paſſiōis me
moꝛiā in mēte deſignat habere. ſine qua hoc ſacrificiuꝫ in
memoꝛiā dn̄ice paſſionis inſtitutū non liceat offerꝛe: vt ſic
imitatoꝛ dn̄ice paſſionis mundū ſibi crucifixuꝫ ⁊ ſe mundo
crucifixū exhibeat. Crucē poꝛtat in coꝛpoꝛe ꝑ penā abſtinē
tie. crucē poꝛtat in coꝛde credēdo in ſe dāna infirmitatis a
liene. inſuper ſtola a pectoꝛe vſqꝫ ad genua ꝓtenditur: vt ſa
cerdotē mitē coꝛde ⁊ humilē eſſe in opere extra debere inſi/
nuet. iuxta dictū ſaluatoꝛis math. x. Diſcite a me q̄a mitis
ſū ⁊ humilis coꝛde. Deinde ſacerdos manipulū in ſiniſtruꝫ
bꝛachiū ponit quaſi captꝰ detentuſqꝫ ne malitia mutet in/
tellectuꝫ eius ⁊ ne decipiāt aiam eius: ſed vt timore dei a
malo coartatus etiam diuino amoꝛe cohibeatur eiꝰ affectꝰ
ne tranſeat in ſiniſtrū conſenſū ⁊ ꝑdat iuſticie fructū: ⁊ ſini
ſtre meledictionis ſe reddat obnoxiū. Secunduꝫ alios vero
manipulus penitentiā deſignat. qua labes ⁊ quotidianꝰ ex/

ceſſus ⁊ vicia humane cōuerſationis extinguuntur. Et cuꝫ
hoc manipulus ſacerdotē ammonet habere vigilantiā i ope
ne quodā toꝛpoꝛe ⁊ tedio ipſiꝰ animus reddatur ad agenda
accidioſus. Etiam ꝑ manipulū p̄mioꝝ retributio deſignat̄
iuxta illud p̄s. Uenientes autē veniēt cū exultatiōe poꝛtā/
tes manipulos ſuos. Et ſiniſtrū bꝛachiū cui imponit̄ ma/
nipulus vitā p̄ſentem figurat. vt quicq̄d laboꝛis ⁊ cure ſa
cerdos pꝛo xp̄i grege in caritate in hac vita ꝑegerit ꝓ his
in futura patria ſecundū pꝛopꝛiā mercedē recipiat retribu
tionem. quoniā opera illoꝝ ſequūtur illos. Poſtremo ſuper
omnes veſtes caſula a ſacerdote induitur ſignificās carita/
tem. ſine qua ſacerdos eſt quaſi es ſonans ⁊ cinbalū tiniēs
Et recte caritas ꝑ caſulā deſignatur. quia ſicut caſula ope
rit cetera indumēta. ſic caritas operit multitudinē pecca/
toꝛum. vt habetur iacobi vlt. Et ſicut hec veſtis cetera ve
ſtimēta in ſe includit ⁊ cōtinet: ſic p̄ceptū caritatis oīa ſcri
pta legis ⁊ pꝛophetaꝝ includit. vt dn̄s dixit. In hac pendet
tota lex ⁊ pꝛophete. Suꝑ quo bea. auguſt. dicit. Hic tenet
quod latet ⁊ quod patet in diuinis codicibꝰ qui caritatem
ſeruat in moꝛibus. De hac caritate aplūs ad coꝝ. xiij. ſic di
cit. Adhuc excellētioꝛē viam demonſtro vobis. Nam ſi lin
guis hominum loquar ⁊ angeloꝝ: caritatē autem nō habe
am. factus ſum ſicut es ſonans ⁊ cimbalum tinniēs. Et ſi
habuero pꝛophetiā ita vt nouerim oīa miſteria ⁊ oēm ſciē/
tiam: ⁊ ſi habuero omnē fidē ita vt montes transferā: cari
tatē autem non habeā nichil ſum. Et ſi diſtribuero in ci/
bos pauperū omnes facultates meas: ⁊ ſi tradidero coꝛpus
meum ita vt ardeam. caritatem autē nō habeā nichil mi/
chi pꝛodeſt. Hec ſiquidem caritas eſt veſtis nupcialis de q̄
dicit dn̄s in euangelio. Amice quomodo huc intraſti nō ha
bens veſtem nuptialē. Caſula eſt lata cuius latitudo latitu
dinē caritatis ſignificat: que amicū in deū dirigit: ⁊ pꝛopt̄
deū hoſtem non excludit. Propterea mādatoꝝ dei finis ⁊ le
gis plenitudo caritas: non immerito nuncupat̄. teſte ꝓphe
ta p̄s. cxviij. ſic inq̄ente. Omnis cōſumationis vidi finem
latū mandatū tuū nimis. Itē caſula in extentione bꝛachio
rum: in anterioꝛē ⁊ poſterioꝛē partē diuiditur. ꝑ quod duo
bꝛachia caritatis deſignātur. ſ. erga deū ⁊ erga pꝛoximum

Vñ dñs p̄cepit. Diliges dñm deú tuú ex toto corde tuo. ⁊
ꝓximú tuú ſicut teipſú. Ex dictis patet ſex eſſe indumenta
ſacerdotis quibꝰ in officio miſſe ſe cóſueuit exornare. Qua
re aút hec indumēta portat. Dicendú ꝙ hoc ē ratióe officij
ꝑtinentis ad ſacerdoté. quia ſacerdos habet alios cathezi
re quod amictus ſignificat habet baptizare quod alba ſigni
ficat. habet p̄dicare quod manipulus ſignificat. habet liga/
re quod cingulus ſignificat. habet abſoluere quod ſtola re/
p̄ſentat. ⁊ hab cóſecrare quod caſula ſignificat. Et ē ſcien
dum ꝙ indumēta miniſtroꝝ ſignificát ydoneitaté que i eis
requiritur ad tractandú diuina. ⁊ quia quedā ſunt q̄ in om
nibus requirútur: ⁊ quedá requirútur ſolú in ſuperioribus
que non exiguntur ab inferioribꝰ. ideo quedá veſtes ſút oi/
bus miniſtris cómunes: quedá ſuperioribus tantú. Omni
bus. n. miniſtris cópetit amictus. ꝑ quod ſignificatur for
titudo ad diuina officia exequēda. Similiter alba que ſigni
ficat puritaté vite. ⁊ cingulú quod ſignificat rep̄henſionez
carnis. Sed ſubdyaconus vlterius portat manipulú quo ſi
gnificatur abſterſio minimaꝝ culpaꝝ: quia quaſi ſudarium
portatur: quia ipſe primo admittitur ad ſacra tractanda.
Item portat tunicá ſtrictá: que ſignificat doctrinaz xp̄i: q̄a
ipſe ad doctriná noue legis annúciandú ordinatur. Dyaco/
nus auté vltra hoc habet ſtolá in ſiniſtro humero: in ſignú
cuius applicatur ad miniſteriuz in ipſis ſacramentis. Sa/
cerdoti auté in vtroqꝫ humero ſtola imponitur: vt oſtenda
tur plena poteſtas diſpenſandi ſacramēta. ideo ſtola deſcen/
dit vſqꝫ ad inferiora. Habet etiam caſulá que ſignificat ca/
ritatem: quia ſacramentú conſecrat caritatis. ſ. eukariſtiá
Sed epiſcopi vltra illa habent nouē ornamēta. ſ. caligas.
ſandalia. ſuccinctoriú. mitraz. dalmaticá. tunicá. cyrotecas
annulú. ⁊ baculú. quia nouez ſunt que epiſcopi poſſunt vl/
tra ſimplices ſacerdotes. ſ. ordinare. virgines benedicere ba
ſilicas dedicare. clericos deponere. ſynodos celebrare. criſ/
ma conficere. veſtes ⁊ vaſa conſecrare ac confirmare. Per
caligas ſignificatur rectitudo greſſuú. Per ſandalia que pe
des tegunt ſignificatur cótemptus terrenoꝝ. Per ſuccincto
rium quo ſtola ligatur cú alba ſignificatᷣ amor ſocietatis.
Per tunicá pſeucrantia, quia ioſeph tunicá talarez legitur

habuiſſe ꝑ quá ſignificatᷣ extremitas vite. Per dalmaticaz
ſignificatᷣ largitas i opibꝰ miſericordie. Per cyrotecas de/
ſignatᷣ cautela i oꝑe. ita ꝙ ſic opꝰ faciat i publico ꝙ itétio
maneat i occulto. Per mitrá ſcia vtriuſqꝫ teſtamēti deſig/
natᷣ. ideo duo cornua hꝫ. Per baculú cura paſtoralis qua de
bet corrigere vagos quod ſignificat curuitas baculi. ⁊ pú/
gere lētos ſeu tepidos quod ſignificat ſtimulꝰ i pede baculi
verſꝰ. Corrige. ſuſtēta. ſtimula. vagos morbida lenta. Per
ánulú ſacramētú fidei deſignatᷣ. q̄ eccleſia xp̄o deſpóſatᷣ. Ip̄i
eni ſút i eccleſia loco xp̄i. vltra hoc archiep̄i adhuc hñt pal
liú iſigne priuilegiate ptátis. qđ ſignat torqué aureá quá ſo
lebát legitie certátes accipe. veꝝ aút ſacre veſtes refici pñt
qñ rúpúᷣ ita vt de nouo nó ſit opꝰ eas cóſecrare rñdet her.
i glo. ſuꝑ. c. Quid i dubijs extra de conſe. eccleſie. Et dicitᷣ
ꝙ filú vel pánus nó cóſecratꝰ pót apponi cóſecrato. nec eſt
opꝰ noua cóſecratóe cóſecrari. Et alanus dicit ꝙ q̄diu re
manet forma ſacre veſtis eá iterato conſecrari non oportꝫ
licet ꝑ ꝑtes plures reficiatᷣ. Secꝰ autez ſi forma variatᷣ vel
mutatᷣ. Huic concordat hoſtien. i glo. c. p̄allegato. Quid au
té agēdú ſit qñ vetuſtate ſút conſúpta vtrum ad alios vſꝰ
ſint conuertēda de hoc dicetᷣ in ca. ſequēti

Capitulú. ij. de inſtrumētis ad officiú miſſe. requiſitis

Inſtrumēta concurrētiá ad officiú miſſe ꝑagēda ſút
plura. ſ. domꝰ vel eccleſia. altare. calix. corꝑale. ⁊
lumé. Et q̄uis de hijs aliqualiter. d: ſit i tractatu
p̄cedēti. ſecúdo tñ aliq̄liter i ſpeciali de hijs ſút dicēda. Et
primo de eccleſia. vñ dico ꝙ miſſa non dꝫ celebrari niſi i ec/
cleſia cóſecrata ſi fieri pót. vel ſalté i altari conſecrato. vel
ſi hec nó habētᷣ túc adminꝰ habeatᷣ ꝑua tabula conſecrata.
In neceſſitate tñ miſſa celebrari pót i tētorijs. ſcꝫ i itinere
vel i exercitu honeſto. dúmó tñ hēatᷣ ibi ꝑua tabula vt dic
tú ē ⁊ cetera iſtrumēta ſeu ornamēta nccia de cóſe. diſ. j. c. có
cedimꝰ ⁊. c. miſſa. Dꝫ etiá miſſa celebrari ſupra terrá ſoli/
dá ⁊ nó i mari vel i flumibꝰ tēpeſtate imminēte ne fieret ſá
guinis effuſio vel corꝑis xp̄i idebita motó pót tñ itroitus
miſſe ibi dici. dꝫ aút eccia ꝓpᷣ q̄tuor cóſecrari. primo ꝓpᷣ re
uerētiá illiꝰ q̄ realitᷣ i hoc ſacramēto cótinetᷣ ꝯ cóſe. diſ. i. ec

cleſiaꝝ cóſecratóez. Secūdo ꝓpt̃ hmói loci efficaciá qꝛ ĩ tē/
plo antiq̃ legis erat aliq̃ virt⁹ vt hẽt .ij. mach. iij. nó min⁹
ergo i eccleſijs. Tercio ꝓpt̃ ágeloꝝ frequétiá ⁊ demonū ter
roré ⁊ excluſioné: Quarto ꝓpt̃ iformatóez deuotoꝝ. q̃ ꝓpt̃
dete dn̄t ea q̄ materialiter agūt̃ ſpūaliter i ſe cōpleri. Quā
tū ad altare dico ꝙ q̄tuoꝛ ſūt ei⁹ códitóes. Prio ꝙ ſit lapi
deū. ⁊ hoc ꝓpter tria. Prio ꝓpter xp̄i ſepulcri lapidei repn̄/
tatóez. Secūdo ꝓpter ip̄i⁹ xp̄i ſignificatóez. qꝛ altare ſigni
ficat xp̄z q̃ petre cópat̃. j. ad coꝝ. iiij. Petra aūt erat xp̄us.
Tercio ꝓpter materie códitóez qꝛ cóis é ⁊ vbiq3 iueni̇t̃ Se
cūda códitó é ꝙ dz eé cóſecratū qꝛ ei⁹ conſecrató ſignificat
cóſecratóez xp̄i. De q̄ pſal. vnxit te de⁹ de⁹ tu⁹ oleo leticie
ps. xliiij. Tercia códitó ꝙ dz eé cópoſitū ex lapide ⁊ ſtructu
ra vel capſula q̄dā ⁊ ſignificat vnioné diuine nature ⁊ hūa
ne. Quarta códitó ꝙ ſit itegrū ⁊ non motū. De fractura tū̃
é diſtiguédū. qꝛ aut é enoꝛmis. ⁊ tūc cóſecrari nó dz. aut é
modica ⁊ iuxta extremitates ⁊ tūc dz cóſecrari. Sz de mo
tióe é ſciédū. ꝙ ſi lapis mot⁹ fuerit de capſula ſua tūc coſe
crari dz. qꝛ cóſecratio fit i cóiūctióe lapidis ⁊ ſtructure. Et
ideo dicūt q̃dā ꝙ altare poꝛtatile ſi ámotuz fuerit a ligno
ſeu a capſula tūc cóſecrādū é. Hoc credo itelligédū qn̄ lapis
é ſimul cóſecrat⁹ cū ligno. ſi aūt eét cóſecrat⁹ per ſe vt fie
bat antiq̃t⁹ nó eét bis cóſecrādū ſ3m quoſdā. Quātū ad ca
licé qualis eſſe debeat ſciédū ꝙ deb3 eſſe aure⁹ vel argéte⁹
vel admin⁹ ſtāne⁹. ⁊ hoc ꝓpter eoꝝ puritaté ⁊ ſoliditaté.
Nó aūt debet eſſe de cupꝛo vel de ferꝛo. qꝛ hec duo rubigi/
né cótrahūt. nec ex ere aut auricalco qꝛ etiá rubiginát̃ ⁊ ad
fomitū iducūt. nec de vitro aut criſtallo ꝓpter frāgibilitaté
qꝛ de facili frangūt̃. nec de lapide ꝓpter ineptitudiné mate
rie. nec de ligno q̃a poroſū é ⁊ poſſet i poris de ſāguine xp̄i
aliquid remanere. De hac materia habetur de cóſe. diſti. i.
Quātū ad coꝛporale dicédū eſt. ꝙ debet eſſe de panno lineo
mūdo. vnde i epiſtola ſilueſtri pape de cóſe. diſ. i. ca. cóſilio
dicit̃. Cóſilio oim ſtatuim⁹. vt ſacrificiū altaris nó de ſeri
co panno aut tīcto q̃ſq̄ celebrare p̄ſumat. ſ3 in puro lineo
ab ep̄o cóſecrato. ſicut coꝛpus xp̄i in ſindone mūda ⁊ linea
ſepultū fuit. ⁊ hoc cópetit ſignificatói. qꝛ ſicut talis pāns
multis tunſionib⁹ ⁊ pcuſſionib⁹ parat̃. ſic etiā xp̄us multa

⁊ plurima ſuſtinuit in hac vita. Sed dubium eſt q̃d agédu3
eſt de lignis eccleſie cóſecrate. ⁊ de ſacris pānis quādo anti
quant̃. Dicédū ꝙ ligna eccleſie cóſecrate poſſūt poni in ali
am eccleſiá vel in alio loco honeſto vel vſu ſimili. puta in
ca. doꝛmitorio. vel refectoꝛio. vt dicit glo. ſupꝛa ca. ligna.
de cóſe. diſ. j. Et nó debēt poni in coquina vel i vineis aut
hmói. De pānis aūt ſicut ſūt pallee altaris. coꝛtine eccle/
ſie. veſtiméta miniſtroꝝ. ſiue ſacra vaſa nó debēt cóuerti in
vſum laycoꝝ vel ad ꝓphanos vſus. ſed ſi aliqua veſtiméta
ſacra vel pāni ſint vetuſtate cóſūpta. debent cóburi. ⁊ cine
res recondi ſub baptiſterio. vel in pariete eccleſie. aut alio
loco tuto ne ab incedétiū pedib⁹ cóculcent̃. De lumine ve/
ro dicit hoſtiéſ3. ꝙ ſine lumine nó debeat miſſa celebꝛari.
vn̄ leuitici. vi. c. Ignis in altari meo ſemꝑ ardebit. Cuius
ratio é. qꝛ ille ibi ſacraméraliter exiſtit. q̃ de ſeip̄o dixit io/
hānis. viij. Ego ſum lux mūdi. Et de quo ſymeon luce. j.
Lumé ad reuelationé gētiū. ⁊ gloꝛiā plebis tue iſrahel..

Incipit Secundus liber feliciter.

e Xpeditus ꝑ dei grām de prima p̄te ſeu de pꝛi/
mo libꝛo huius totius laboꝛis. ſc3 de quibuſ/
dam pꝛecedentibus ⁊ diſponentibus ad domi/
nici coꝛporis tractationem ⁊ ſumptionez ⁊ de
ip̄o ſacramento coꝛporis ſ3m ſe et de ip̄a miſ
ſa in generali que omnia pꝛohemialiter ſeu introductorie
ſunt pꝛelibata. iam quantum ad librum ſecundum officiū
miſſe in ſe ⁊ in ſuis partibus ſingillatim ⁊ diuiſim vna cū
geſtibus ſacerdotis reſtat declarandum. quibus expoſitis ⁊
declaratis clare apparebit que ſint perficientia ſacramen/
tum coꝛporis xp̄i. Et qꝛ officium miſſe ſ3m quoſdam tan
tum in tres partes diſtinguitur ſeu diuiditur. ſc3 in partez
pꝛeparatoriam. inſtructoriam. ⁊ oblatoriam. Pars inſtru/
ctoꝛia incipit ab epiſtola. ⁊ terminatur in offertoꝛio. Et
pars antecedens epiſtolam eſt p̄paratoria. Oblatoꝛia veꝛo
p̄s incipit in offertorio. ⁊ terminat̃ in fine miſſe. Ideo illā
diuiſioné cauſa bꝛeuitatis ſequendo/hūc libꝛū ſ3m hoc di/
uidam in tres tractatus. Quorū pꝛimus erit de p̄te p̄para/

toꝛia. Secūdꝰ de iſtructoria. Terciꝰ de oblatoꝛia. Tracta/
tus primus. xj. capitula cōtinebit. Quorū primū erit de de
bita miniſtri diſpoſitōne ⁊ eius ꝑparatōne. Secūdū erit de
introitus allegoꝛica ⁊ etiā tropologica ſignificatōne. Ter/
ciū erit de laude ſācte trinitatis. ſcʒ gloꝛia patri. Quartuʒ
de acceſſu altaris. Quintū de oſculo altaris ⁊ de ſigno cru-
cis. Sextū de tranſlatōne ad dexterā partē altaris. ⁊ de li/
bri apertione. Septimū de kirieleyſon. Octauū de cātu an
gelico. ſcʒ gloꝛia in excelſis. ⁊ de eius expoſitōne. ⁊ quare ī
miſſa beate marie virginis in hoc cantico interponit̄ ſpūs
⁊ alme oꝛphanoꝛū. Nonū quare non ſemꝑ canit̄ gloꝛia in
excelſis. Decimū de ſalutatōe ſacerdotis. ſcʒ dn̄s vobiſcū ⁊
de collecta. Undecimū de numero collectaꝝ ⁊ de cōcluſione
earūdē.

Capitulū. j. de debita diſpoſitōne ⁊ ꝑpatiōe miſtri

A debitā miſtri ꝑparationē quatuoꝛ reqͥrunt̄. Pri
a mū eſt manuū lotio. Et hoc ꝓpter duo. Primo vt
mūdꝰ accedat ad tangēdū coꝛpus xp̄i. qꝛ ſi munde
debet tangi panis materialis / multo foꝛtius panis celeſtis
Secūdo qꝛ ſignificat ablutionē mētis ꝑ contritionis ama
ritudinē iuxta illud yſa. j. Lauami ⁊ mūdi eſtote. Secūdū
quod reqͥrit̄ ē pectinatio ꝓpter duas cauſas. Prima ē litte/
ralis. ſcʒ ꝙ pili decēter oꝛnētur ⁊ ſtēt bn̄ foꝛmati. ⁊ ne aliqͥ
cadāt ſuꝑ ſacrificiū. Secūda cā eſt magis miſtica. qꝛ ſacra
ſcriptura ꝑ pilos noſtros itelligit cogitatiōes noſtras innu/
merabiles q̄ tūc debēt eradicari iuxta illud yſa. xvij. Aufer
te mala cogitationum de coꝛdibꝰ veſtris. Et deutro. xvij.
Auferes malū de medio. Terciū ē quorundā pſalmoꝝ orō
ꝙtū ad illos ꝑcipue q̄ dicūt officiū romanū quos linus pa
pa iſtituit ſcʒ: Quaʒ dilecta. Benedixiſti dn̄e. Inclina dn̄e.
Credidi. ⁊ de ꝓfūdis. Et dicunt̄ quiqʒ pſalmi ſʒm innocē.
vt ſi q̄s. v. ſenſuū trāſgreſſione aliqͥd cōmiſerit. quiqʒ pſal/
moꝝ oratōe detergat. Et dicūt̄ iſti ſingulariter. qꝛ i quoli
bet illoꝝ fit recoꝛdatio de hijs q̄ ſpectant ad hoc ſacrificium
vel ad remiſſionē peccatoꝝ. In primo de altaris officio cuʒ
dicitur altaria tua dn̄e virtutū. In ſecūdo de miſericoꝛdie
dei oſtenſione cū dicitur. Oſtende nobis dn̄e miſericoꝛdiaʒ
tuā. In tercio de adoratōne. venient ⁊ adorabunt coraʒ te
dn̄e. In quarto de deuota oblatione cum dicitur. Calicem
ſalutaris accipiam ⁊ nomen dn̄j inuocabo. In quinto de fi
nali redemptione. cum dicitur. Apud dn̄m miſericoꝛdia ⁊
copioſa apud eum redemptio. Quartum quod ibj concur/
rit eſt ſui ⁊ populi cum aqua benedicta aſperſio. ⁊ pꝛecipue
in die dn̄jco. vbi primo videndum eſt ex qͥbus debeat con/
ſtare aqua benedicta. Et dicendū. ꝙ debet conſtare ex aqua
⁊ ſale. Sal aūt ſignificat diſcretionem ſacerdotis. vnde in
antiqua lege in ſacrificio ſal imponebatur. In immerſione
aūt ſeu in immixtione ſalis cū aqua. tres cruces fiūt. ad de
notandum ꝙ totū a ſancta trinitate ꝓcedit. Aqua veꝛo ſig
nificat populū. vn̄ apoc. Aque multe populi multi. de mo
do aūt aſꝑgendi cū aqua benedicta eſt ſciēdū ꝙ primo debʒ
aſꝑgere altare quod ſignificat xp̄m ad effugandum demo/
nes ab illo. a quo ad populum gratia diꝛiuat̄. poſtea popu/
lus debet aſpergi ꝓpter tria. Pꝛimo ꝓpter demonū expul/
ſionē. Secūdo ꝓpter venialiū deletionē. Tercio ad mentis
ſatiſfactōnē de cōſe. diſ. iiij. cap. nequaꝙ̄. Quid autem debe
at cantari in aſperſione ſciendum / ꝙ a feſto pēthecoſtes vſ
ꝙ ad feſtum paſche debet cantari / Aſperges me dn̄e ⁊c. cuʒ
verſu miſerere mei deus. i quo petimus gratiam iuſtificā/
tem dicendo aſperges me / id eſt aſpergas me. qꝛ hebꝛei nō
habent optatiuū modū. ſʒ ꝓ eo vtunt̄ futuro idicatiui mo
di. Seqͥtur yſopo ⁊ mūdaboꝛ. Hic loqͥtur de mūdatōe ſpūa
li ꝑ modum emundationis coꝛporalis. Ubi ſciendum ſʒm
auguſtinū ⁊ gloſam ſuꝑ verſuʒ aſꝑges me pſalmo. l. ꝙ yſo
pus eſt heꝛba humida ⁊ medicinalis. radicibꝰ ſuis adheꝛēs
ſaxo. ⁊ ſʒm medicos pulmones in qͥbus eſt inflāmatio pur
gat. Ideo dicit aug. Eſto humilis in humili deo tuo. ⁊ aſꝑ
geris yſopo. ⁊ humilitas xp̄i te mundabit. ⁊ omnem īflati
onem ſuꝑbie tollet. ⁊ ita pulmonem purgabit. dum fixus
ſis in radice caritatis. Item leuitici. xiiij. habet̄ quomō le
ꝓſus mūdādus aſꝑgatur yſopo intincto in ſānguine paſſe/
ris ita ꝙ yſopus erat tāꝙ̄ aſperſoriū: Conſtat aūt ꝙ pec/
catū eſt lepra ſpūalis. Sicut ergo corporalis yſopus intin
ctus in ſanguine paſſeris valuit ad emundationē lepꝛe coꝛ/
poralis. ſic humilitas in radice caritatis fixa id ē in xp̄o et

ricta i eius ſāguine ꝑ efficaciaꝫ paſſionis eius mūdat nos a
lepra ſpūali ſcꝫ a peccato Iuxta illud apoſtoli ad hebre.ix.
Si ſanguis hyrcoꝝ ⁊ thauroꝝ ⁊ vituli aſperſus inq̄nata ſā
ctificat.quātomagis ſanguis xp̄i.q̄ ꝑ ſpūm ſanctuꝫ obtulit
ſeip̄m imaculatum deo emūdabit conſciam noſtrā ab ope/
ribus mortuis.Cōſtat aūt ꝙ hoc fecit ꝑ maximā humili/
tatē.iuxta illud ad philippen.ij.Humiliauit ſeip̄ꝫ factꝰ obe
diēs vſqꝫ ad mortē.Unde hanc humilitatem cū memoria
paſſionis xp̄i habentes beatus petrus vocat electos ſꝫm p̄ſ
ciencíā dei patris i iuſtificationem ſpūs i obedientiam ⁊ aſ
perſionē ſanguinis ihū xp̄i.prima pe.primo.Eſt ergo ſen/
ſus quaſi diceret ſꝫm glo.Incerta ⁊ occulta ſapientie tue
manifeſtaſti michi.⁊ ita certius.ꝙ aſperges me dn̄e yſopo
id eſt virtute humilitatis fixa i radice caritatis i xp̄o ⁊ itic
ta i eius ſanguine a quo habet efficaciā.ſicut oīa ſacramen
ta eukariſtie efficaciam habent a paſſione xp̄i.⁊ ſic munda
bor a lepra peccati.Et notat innocentius i prima particu
la tria.ſcꝫ i redemptis pluralitatē.i redemptione humilita
tem.atqꝫ i redemptōne vtilitatem.Pluralitas i redemptis
innuitur cum dicitur.aſperges me.Quod eni aſpergitur in
multis locis circunfunditur.ꝓpter quod veritas ait.Hic ē
ſanguis meus noui teſtamēti q̄ pro multis effundetur i re
miſſionem peccatorum.Math.xxiij.Humilitas in redēp/
tione deſignatur cū dicitur yſopo.Quia humilis ⁊ medici/
nalis herba eſt xp̄s.Criſtus eni per ſuā humilitatem fideli
bus ſuis tribuit ſalutarē medicinam.vnde dicebat Diſcite
a me q2 mitis ſum ⁊ humilis corde.Math.vij.Utilitas i
redemptione apparet cū ſubditur.⁊ mundabor ſuꝑ niuem.
Quoniam ſicut apoſtolus ait.ſanguis eius emūdabit cōſci
entias noſtras ab operibꝰ mortuis.vbi ſupra.Cū igit̄ au/
dis aſꝑges me dn̄e yſopo ⁊ mūdabor.in aſperſiōe ſāguinis
xp̄i paſſionem intellige.Deīde lauabis me.ibi ſubdit emū
dationem que fit in aqua baptiſmi vel in penitentie lotio
ne.Quia vt dicit innocētius.Cuꝫ audis lauabis me ⁊ ſuꝑ
niuem dealbabor.in ablutione aque baptiſmi ſacramentū
regenerationis agnoſce.vt ſit ſenſus ſꝫm glo:Laua me a/
qua baptiſmi.id eſt ſicut in baptiſmo lauas fideles tuos tē
pore grē.ita nūc lauabis me aqua ſalutaris penitētie⁊ illā
aqua eſt gratia dei q̄ in aīa efficit penitentiam fructuoſam.
De qua ezech.xxxvi.Effundā ſupra vos aquā mundam ⁊
mūdabimini ab oībus inq̄namentis veſtris. Et tāguntur
hic tria ſꝫm innocē.ad effectum baptiſmi pertinentia.ſ.re/
miſſio culpe.deletio pene.⁊ infuſio gratie.primū notat̄ cū
dicit̄.lauabis me.Secūdū cū addit̄ dealbabor.Terciū cuꝫ
ſubditur.ſuper niuem.id eſt incōparabiliter vt dicit gloſa
Cādor eni ſpūalis incomparabiliter maior eſt q̄ꝫ corpora/
lis.vn̄ apoc.vij.dicitur.Lauerunt ſtolas ſuas.⁊ dealbaue
rūt eas in ſanguine agni.Et yſaie.i.dicit̄.Si fuerint pec/
cata veſtra vt coccinū quaſi nix dealbabunt̄.Et ſi fuerint
rubra quaſi vermiculus velut lana alba erūt.Et notat hic
aug.ꝙ ſancti ſic loti ⁊ dealbati recte poſſūt dici veſtis xp̄i
ſine macula ⁊ ſine ruga.Unde veſtis xp̄i in mōte tanq̄ꝫ de
albata refulſit.Math.xvij.Ideo ſignificat eccleſiā ab om
ni macula mundā.vnde aplūs ad ephe.v.xp̄s dilexit eccle/
ſiā ⁊ ſemetip̄m tradidit ꝓ ea.vt illaꝫ ſāctificaret mūdās eā
lauacro aque in verbo vite.vt exhiberet ſibip̄i glorioſam
eccleſiam non habentē maculā aut rugā aut aliquid huiuſ/
modi ſed vt ſit ſancta ⁊ immaculata. Seq̄tur verſus Mi/
ſerere mei deus.vnde aug.Qui magnā miſericordiā depre
catus eſt.magnam miſeriam confitetur.vbi ſciendū ꝙ cō
fitetur ſe miſeram creaturam.⁊ deū miſericordem creato
rem.⁊ ſic cōfitetur quatuor.ſcꝫ duo in ſe.ſcꝫ miſeriā ⁊ na
turam.In deo duo:ſcꝫ omnipotentiā ⁊ clementiā.Miſe/
riām confitetur cū dicit.miſerere.naturā cū dicit mei.om
nipotētiā cū dicit deus.clementiā cum dicit ſecundū mag/
nā miſericordiā tuā.quaſi dicat.Parcat creator creature.
⁊ miſericors miſerie.vnde auguſ:Subueni graui vulneri
ſꝫm magnam medicinam tuam.Graue eſt quod debeo.ſed
ad oīꝑotentē cōfugio.⁊ de meo tam letali vulnere deſꝑarē
niſi tantū medicū reperirē.Et dicit̄ miſerere mei deꝰ.q̄ſi
diceret.tibi propriū eſt miſereri ⁊ parcere.quia natura tua
miſericordia eſt.⁊ tu ſolus peccata dimittis.iuxta illud lu
ce.v.Quis poteſt peccata dimittere niſi ſolus deus.quaſi
dicat nullus.Et benedicit ſꝫm magnā miſericordiā tuā.⁊
nō dicit ſꝫm legis iuſticiā.q2 leuitici.xx.dicit̄.Morti adiu
dicabuntur mechus ⁊ adultera.Et quāuis forte rex dauid

huic pene ſubiaceret.licet ꝑ nullū hoīem ſibi infligi poſſet
talis pena cū nō haberet talē iudicez ſuperiorē ſe.nouit ta/
men ſe quātū ad diuinā iuſticiam dignū eſſe pena grauiori
Ideo cōfugit ad miſericordiam dei. Innocentius miſerere
mei deus.qꝛ miſericordia tua plena eſt terra.⁊ miſeratōes
tue ſuꝑ oīa oꝑa tua.O ꝙ̄ delectabilis ſermo.ſuauis locutō
dul ce verbum ⁊ neceſſarium peccatori.vtile miſero.⁊ cō/
gruū penitenti.Nec ſemel ſed ſepe cū amaritudine cogitā/
dū.cum dolore diſcernendū.⁊ cū lacrimis iterandū.ex to/
to corde ⁊ ex tota mēte.ex tota aīa.ex totis affectibus.⁊ to
tis viſceribꝰ tuis.totis medullis.cū ſuſpirijs ⁊ ſingultibꝰ
atqȝ lamētis exclamādū ſcȝ miſerere mei deus.A paſca ve
ro vſqȝ ad pēthecoſtē cantaṫ.Uidi aquā.⁊ ē ſūptū de ezech.
ca.xlvij.vñ ibi duo ſignificanṫ.ſcȝ redēptio ꝑ paſſionē.⁊ ſa
tiſfactio ꝑ ſacramētorū inſtitutionē.Et ideo illo tempore
cantaṫ quod ē ꝓpinquū paſſioni ⁊ ſatiſfactioni.⁊ vſui bap/
tiſmi quod fiebat antiquitꝰ ſabbato ante paſca ⁊ pētheco/
ſten de con:diſ.iiij.ca.baptizandi.

Capitulū.ij.de itroitꝰ allegorica ⁊ etiā tropologica ſignificatione.

i Nceptio miſſe tres habuit varietates olim.Ali/
quādo enī a lectiōe ichoabaṫ.ſicut hodie fit in ſabba
to pache.Poſtea celeſtinꝰ papa primꝰ pſalmū decā
tari ad introitū miſſe īſtituit.vñ adhuc vnꝰ verſꝰ eiuſdem
pſalmi anthiphonatim ad introitū cantaṫ.Secūdo ex ordi
natōe beati gregorij q̇ anthiphonas ad introitū modulādas
cōpoſuit.⁊ cū cātu ordinauit.Et de cōſe.diſ.j.diciṫ ꝙ phi
logius papa ꝓpter tediū cātantiū ⁊ grauitatē ⁊ ꝓpter mul
titudinē pſalmorū ordinauit ꝙ de illis pſalmis ſumeṫ aliq̄
pars in qua intentio pſalmiſte explicareṫ.ſicut eſt introitꝰ
cōmuniter ⁊ verſus ⁊ graduale offertoriū ⁊ cōmune.Intro
itus miſſe in duplici ſūt differentia.Aliqui ſunt regulares
aliqui nominantur irregulares.Regulares ſunt qui acci/
piuntur de pſalmis vt ſunt iſti introitus.Ad te leuaui.Di
xit dñs ad me.Et ꝓ maiori pte ipi introitus de pſalmis ſu
munṫ.Cuiꝰ vna cā ſcȝm yſidoruȝ eſt iſta.qꝛ iſte liber pſal/
moꝝ quaſi concluſiue:continet in ſe totā ſacraȝ ſcripturaȝ
q̇a in eo ſcribiṫ premiū bonoꝝ vt ibi.gratiam ⁊ gloriā da/
bit dñs.Suppliciū maloꝝ vt ibi·veniat mors ſuper illos.
Profectus virtutū ibi.Ibunt de virtute in virtutem.Itēȝ
ibi deſcribitur ꝑfectio operationū ibi·Expecta dñm viriliṫ
age.Uita eterna beatoꝝ.ibi Credo videre bona dñi in ter/
ra viuētiū.Speculatio ſuꝑnoꝝ.ibi Placebo dño in regione
viuoꝝ Et cū hoc liber ille habet modū loquēdi:narratori/
um oratoriū ⁊ inuocatoriū.Et verſus facile ⁊ apte omni/
bus feſtis ⁊ cuilibet materie ac tempori ſunt applicabiles.
Alia cauſa eſt.quia pſalmiſta anthonomatice.i.per excellē
tiam:pre ceteris de incarnatione dñi ⁊ de eius paſſione pro
phetauit.Irregulares introitus ſūt:qui ſecundum varieta
tes ſolennitatum ex diuerſis locis ſacre ſcripture ꝑterꝙ̄ de
pſalmis excerpti ſūt ⁊ cōpoſiti.vt ibi Uiri galilei quid ad
miramini aſpiciētes de actibus apoſto.Puer natus ē nobis
de yſaia ⁊ ſic de alijs.Et dicitur introitꝰ ab introeūdo. eo
ꝙ dū illa antiphona cantaṫ:ſacerdos celebraturus ad alta
re intrat.Uel q̇a per ipſam antiphonā ad officiū miſſe itra
tur.Et eſt ſciendū de introitu regulari.quia ſi primus ver
ſus pſalmi ē introitus.tūc aliquis de ſequentibus verſibꝰ
eiuſdē pſalmi erit verſus ipſius introitus. Uerbi gratia.
Primus introitus in aduentu dñi eſt.Ad te leuaui.Huius
verſus ē.vias tuas dñe demōſtra michi. Sic poteſt de cōſi
milibus ſuo modo declarari. Si vero introitus nō ē primꝰ
verſus pſalmi:ſed aliquis alius de ſequentibꝰ.tūc primus
verſus ipſius pſalmi erit verſus ipſius introitus.vt in pri
ma miſſa natalis dñi introitus ē.Dñs dixit ad me.⁊ verſꝰ
Quare fremuerūt gentes.⁊ hoc fit ad deſignandū vnionez
⁊ cōnexionē capitis.ſ.xp̄i.⁊ ſui corporis miſtici.ſ.eccleſie.
Sed quia officiū miſſe principaliter ⁊ de ꝑ ſe xp̄m reſpicit
⁊ cū oīa facta xp̄i a principio vſqꝫ ad finē ad memoriā ⁊ ſpe
cialiter in miſſa debēt reuocari.igitur ſcȝm expoſitores per
introitū repreſentatur deſideriū ſanctoꝝ patrum ⁊ ſuſpiria
eoꝝ de aduentu xp̄i in carnē.Chorus intonans ⁊ cantās in
troitū multitudinē deſignat ꝓphetaꝝ ⁊ choꝝ ſanctoꝝ patrū
aduentū xp̄i cū multis ſuſpirijs ⁊ gemitibus expectantium
⁊ dicentium.Emitte dñe agnū dñatorem terre de petra de

ſerti ad monte̅ filie ſyon. Et iteru̅. Ueni dn̄e ⁊ noli tarda̅
re: relaxa facinora plebis tue: quoꝝ deſideria dn̄s nota fecit
diſcipulis ſuis dice̅s. Beati oculi qui vide̅t que vos videtis
multi eni̅ reges ⁊ ꝓphete voluerūt videre que vos videtis
⁊ audire que vos auditis: ⁊ non viderūt neq̧ audierūt. luce
x. Et ideo in prima dominica aduentus: in qua aduentus
domini in carne̅ ab eccleſia recolitur. introitus in ꝑſona ſa̅
ctoru̅ patru̅ ſic intonatur. Ad te leuaui aīam mea̅. Sed re/
petitio introitus: multiplicatione̅ deſiderij ⁊ clamoris illi⁹
inſinuat. vnde Iſaie. xxviij. Manda remāda. expecta reex/
pecta. modicu̅ ibi modicu̅ ibi. Et abac. ij. dicitur. Et ſi mo
ram fecerit expecta eu̅: q̄a venie̅s veniet ⁊ nō tardabit. Uel
ſꝫm alios. introitus ideo reſumitur. q̄a taꝫ precede̅tes xp̄m
ſcꝫ patriarche ⁊ ꝓphete. q̄ſ ſeque̅tes. ſ. apoſtoli ⁊ euāgeliſte
⁊ alij: concordes ſunt de fide xp̄i. q̄a turba que p̄cedebat ⁊ q̄
ſequebatur clamabat dice̅s. Oſanna filio dauid. Math. xxj
Uerſus vero introitus q̄ quodāmodo vt plurimu̅ videt̄ al
tius ſonare: illius deſiderij ⁊ clamoris deſignat imme̅ſitate̅
Unde q̄dam dicebāt. Utina̅ dirūperes celos ⁊ deſcenderes.
alij Mitte que̅ miſſurus es. Et p̄s. Dn̄e inclina celos tu/
os ⁊ deſce̅de. Secundu̅ alios vero. introitus cuius cātus e̅
grauior ⁊ inuolutior deſignat exultatione̅ ſanctoꝝ patꝝ an
te lege̅ de aduentu xp̄i. Un̄ ſaluator. Abrahaꝫ exultauit vi/
dere die̅ meu̅ vidit ⁊ gauiſus eſt. Iohā. viij. Uerſus vero eu
ius cantus clarior e̅ ⁊ planior. exprimit deſideriu̅ propheta
rum ſub lege: quod ex clariori noticia proceſſit. Sed repeti
tio introitus deſignat exultatione̅ patꝝ noui teſtame̅ti. de
incarnatione xp̄i qui cōmorantes ⁊ ad memoriā reuocātes
⁊ repetentes ſuſpiria patꝝ veteris teſtame̅ti: recurrunt ad
antiquas ſcripturas pro teſtimonio xp̄i incarnati.

Capitulu̅. iij. de laude ſancte tri/
nitatis. ſ. gloria patri.

Aus ſancte trinitatis que in hoc cantico. ſ. gloria
l patri exprimitur: inter introitum ⁊ eius repetitio/
nem poſt verſum interponitur ⁊ decantat̄. ad cōfu/
tationem erroꝝ arrij ⁊ neſcorij hereticoꝝ: q̄ dixerūt ſpūmſa̅

ctum nō eſſe equale̅ in gloria: patri ⁊ filio: ſed eſſe ſeruu̅ pa/
tris ⁊ filij. Legitur enim q̄ ad petitione̅ damaſi pape be/
atus Ihero. gloria patri cōpoſuit. ⁊ ipſe damaſus papa ad
miſſā cantari inſtituit ⁊ p̄cepit. Ut igitur patre̅ et filiuꝫ et
ſpūmſanctu̅ equale̅ gloriā ⁊ maieſtate̅ credam⁹ habere. Io/
circo gloria patri ⁊c. ſic miſſe adiūgitur. vt ſit ſenſus con/
tra arriu̅. Inde ſit par honor patri ⁊ filio ⁊ ſpūiſācto: ſicut
erat ei gloria in pricipio. i. anteq̄ angelica ⁊ humana natu
ra laberetur: quādo eu̅ laudabāt aſtra matutina: qualis glo
ria nūc eſt eis a beatis ⁊ erit imperpetuu̅. vel quaſi ſic dica
tur. quāuis deus pater̄ genuerit filiu̅: ⁊ filius ei⁹ homo fa/
ctus ſit: ⁊ ſpūſſanctus miſſus. Non tame̅ eoꝝ dignitati i ali
quo eſt detractu̅ aut derogatu̅. ſed tanta gloria ⁊ ꝑfectio eis
nūc eſt ⁊ erit impꝑpetuu̅: quāta erat eis i pricipio ⁊ ab eter
no. Ecce q̄ſ profūdi miſterij ⁊ q̄ſ treme̅de maieſtatis iudici
um ingerit nobis auditio huius verſiculi: vt merito ad ei⁹
prolatione̅ inclinemus ⁊ genua flectamus: cōſiderātes alti/
tudine̅ diuine maieſtatis: ⁊ immenſitate̅ ſumme bonitatis
Sed quare gloria patri interponitur. quidā dicūt ſic. ad de
ſignandu̅ q̄ tota ſancta trinitas indiuiſe: incarnationeꝫ filij
dei e̅ operata: quam deſiderabāt venturā ſancti patres vete
ris teſtame̅ti. vt dictu̅ e̅ in ca. p̄cede̅ti. ideo ad laudanduꝫ et
ad regratiandu̅ ⁊ ad reddendā gloriam deo/de hac ineffabili
maieſtate ſancte trinitatis gloria patri interponitur. Secu̅
dum vero innoce̅tiuꝫ ⁊ rationale interpoſitio glorie ſeu hu
ius cātilene gloria patri: captatione̅ beniuolentie deſignat
vt eu̅ que̅ expectabāt ſancti patres obtinere̅t: ⁊ totā trinita
te̅ glorificādo cantabāt dice̅tes. Oſtende nobis dn̄e miſeri/
cordiā tuā. Oſte̅de nobis facie̅ tuā ⁊ ſalui erimus. Qui ſe/
des ſuper cherubin appare. Sed dubiu̅ quare aliquādo glo
ria nō dicitur. vt patet in miſſa pro defūctis non cantatur
gloria pri ꝓpt̄ tria. Primo ꝓpt̄ incertitudinem de eoꝝ
liberatione. Secūdo propter hoc q̄a creditur eos eſſe in ſta/
tu pene. ſ. in purgatorio ⁊ a gloria diſtantes. Tercio q̄a ibi
nil meritoriu̅ agunt ſed tantu̅ penā ſoluunt. A dn̄ica vero
paſſionis vſq̧ ad paſca nō dicit̄ gloria. quia tunc fit memo
ria de paſſione filij dei. que paſſio in mentibus noſtris me/
morata magis lugere licet q̄ſ gaudere.

Capitulū.iiij.de acceſſu altaris.

Um introitus a choro canitur:ſacerdos paratꝰ de
c ſacra ede egreditur ⁊ ad altare accedit. ſignificās ꝙ
xp̄s expectatio gentiū de occulta habitatione egreſ/
ſus eſt in mundū vt ſe ꝓ nobis in ſacrificiū ⁊ hoſtiā placa/
bilē deo patri offerret.⁊ de ſācta ac ſecreta ede iugiter clau/
ſa.ſ.de virginali vtero tanꝗ̄ ſponſus de thalamo ingreſſus
eſt mundū vt in ipſo benedicerētur oēs gētes.Quādoqꝫ au/
tem ſacerdos ſacris veſtibus indutus:cū ſolennitate p̄cedē
tibus miniſtris.videlʒ ſubdyacono ⁊ dyacono ordinate in/
greditur ad altare dei. Et in ſolennitatibꝰ ſʒm morē quo/
rundā eccleſiaꝝ p̄cedūt miniſtri cereos deferentes:⁊ thuri/
bularius q̇ primo p̄cedit:⁊ deſignat odorem bone fame: vt
poſſet dicere xp̄o.Bonus odor ſumus.ij.ad coꝝ.ij. Item ſi
gnificat qualiter ſacerdos debet orare:quoniā debʒ eē in ca
ritate.Ad ſenſū eni patet ꝙ accenſi fumus nō ē. nec aſcen
dit ſurſū niſi ſit in thuribulo in quo ſit ignis.ſic nec oratio
aſcendit ad deū nec placet ſibi/niſi in corde orātis ſit ignis
caritatis.⁊ tunc optime aſcendit. vn̄ p̄s. Dirigatur dn̄e ad
te oratio mea ſicut incenſū. Dyaconus ⁊ ſubdyaconus qui
ſacerdotem precedūt/ſignificāt hoīes q̇ fuerūt tēpore legis
nature ⁊ ſub tp̄e legis ſcripte qui xp̄m preibant ⁊ ꝑ candeꝫ
fidem eadē expectatione eadēqꝫ deuotione/venientē dei filiū
aſſūpto homine ſuſcipere cupiebāt. Hi tamē qui erāt ſub
lege nature cū eſſēt in errantiū multitudine.ideo a ſiniſtris
poſiti erant.quaſi remotiores aut minores i bn̄dictiōe dei.
vt ſubdyaconus in ordine miniſterij ſui.Hi vero q̇ erāt ſub
tempore legis ſcripte ſeu ſub lege gratie eo ꝙ incōtamina/
tum lumē legis effulſiſſet ⁊ claruiſſet oraculo ꝓphetaꝝ ve/
rius ⁊ clarius xp̄m in carne venturꝝ cognouerūt. ideo qua
ſi a dextris poſiti vt dyaconus expectabāt benedictionē quā
daturus erat legiſlator.i.interp̄tator legis. ⁊ legis execu/
tor xp̄s proximo affuturus. Sed miniſtri cereos deferētes
cū quibus procedit ſacerdos qn̄qꝫ in ſolēnitatibꝰ ſignificāt
duo teſtamēta.ſ.vetus ⁊ nouū ſub duplici ſenſu litterali vi
delicet ⁊ miſtico plenius intelligēda: q̄ in aſpiratiōe gratie
ſpūſſancti xp̄m mundi lucē nūciabant. Ipſe eni xp̄s a pro/
phetis in veteri teſtamēto aduenire eſt prophetatus. in no
uo teſtamento iam adueniſſe ab apoſtolis eſt p̄dicatus. Et
notandū ꝙ in diebus feſtiuis duo ſūt acoliti. ſed in ꝓfeſtis
tantū vnus. Ratio pōt eſſe.quia ſacerdos ad altare veni/
ens ſignificat xp̄m venientē in hūc mundū. Duplex auteꝫ
eſt aduentus xp̄i.vnus quaſi ſpecialis ⁊ occultus ſcʒ in car
nem;quē p̄ceſſit tantū vnus p̄curſor videlʒ Johānes bapti
ſta. De quo dicit̄ Luc.j.Preibis enim ante faciē dn̄i. Ali
us aūt erit generalis ſolēnis ⁊ manifeſtus.ſ. aduentus ad
iudiciū.de quo p̄s.Deus noſter manifeſte veniet. hūc antē
duo p̄cedent.ſ.helyas ⁊ enoch.⁊ ideo in profeſtis diebus et
ferialibꝰ eſt vnus acolitꝰ rep̄ſentās iohānē baptiſtā.in ſo/
lennibus duo rep̄ſentātes helyam ⁊ enoch. Rationale ve/
ro dicit ꝙ ſubdyaconus ſignificat iohānem baptiſtam qui
xp̄m p̄ceſſit in ſpū. ⁊ virtute helye.qui ⁊ an̄ xp̄m p̄dicatio
nem euāgelicā inchoauit dicēs.Penitētiam agite appropi/
quabit eniꝫ regnū celoꝝ Math.iij.Sed dyaconus rep̄ſētat
prophetas q̇ annūtiauerūt vitā venturā xp̄i.vt in euāgelio
cōtinet̄. Sacerdos autē anteꝗ̄ gradus altaris aſcendat;et
aggrediatur diuinū officiū;reuerēter inclinat ſe ante altare
ꝑ quod ſignificatur exinanitio:qua ſeipſū exinaniuit incli/
nādo celos ⁊ deſcēdendo.vteruʒ virginis nō abhorrēdo: ſed
hominem ſuſcepturus humiliādo ad noſtrā infirmitatē in
hoc ꝙ carnē ſuſciperet paſſibilē.vt ſic ſe humiliādo ⁊ incli
nando nos exaltaret ⁊ glorificaret. Debet aūt ſacerdos in
via anteꝗ̄ ad altare veniat dicere ⁊ orare hūc pſalmū.xlij.
Judica me deus ⁊ diſcerne cauſā meā.In quo datur intel/
ligi ꝙ ſacerdos accedat ad altare ⁊ ad deum: nō propter ali
quod tēporale:ſed propter letificationem gratie quā ſperat
in preſenti ⁊ glorie in futuro. Et habet ille pſalmꝰ ſeptem
verſus.In primo petit a dyabolo liberari,quia aliquādo ꝑ
ſe;aliquādo per homines vel etiam in forma hominis tem
ptat.Ideo dicit:diſcerne cauſā meā de gente nō ſancta.ſ.ip
ſius dyaboli,ab homīe iniquo ⁊ doloſo erue me. Homo ini
quus pōt dici dyabolus:iuxta illud.Iniquus homo hoc fe/
cit. In ſecūdo verſu inuocat dei auxiliū.quia tu es fortitu
do mea.In tercio diuinā gratiā implorat cū dicit. emitte
lucē tuā.In quatto promittit ſe ſacrificium ꝓ ſe ⁊ populo

facere cū dicit. introibo ad altare. In quinto ꝓmittit pec/
cata deteſtari ibi. cōfitebor tibi in cythara. In ſexto dicit ſe
ſolū de dei ꝓ̄ſentia cōſolari cū dicit. ſpera in deo quoniā ad
huc cōfitebor illi ſalutare vultꝰ mei ⁊ deꝰ meꝰ In ſeptimo
ponitur gloria patri. ⁊ ſignificat ꝙ nō ſolū vnam ꝑſonam:
ſed totā trinitatē cepit laudare. Et q̄a ſꝫm ſalomonē: iuſtꝰ
in principio accuſator eſt ſui ipſius. ſacerdos cōfiſus de iſta
ꝓphetica cōſolatione. ſ. dixi cōfitebor aduerſū me iniuſticiā
meā dn̄o: ⁊ tu remiſiſti impietatē peccati mei. vt de pecca
tis ſuis remiſſionē cōſequat̄. ⁊ vt magis acceptabile fiat ſa
crificium ſuū. ideo de peccatis ſuis cū aſtantibꝰ cōfitetur.
Iſta aūt cōfeſſio debet fieri in genere ⁊ nō in ſpecie. nō eniꝫ
ſacerdos debet dicere ⁊ ſe accuſare de luxuria. inuidia. homi
cidio. ⁊ de ceteris peccatis in ſpeciali: de quibꝰ forte nō eēt
reus: ⁊ ita hoc oīno eſſet ſuꝑfluū ⁊ vicioſuꝫ. Nec in ſpeciali
debet ſe accuſare de his in q̄bus eſt reus: eo ꝙ iſta cōfeſſio
nō eſt occulta ſed publica ⁊ manifeſta. ⁊ ergo cōfiteatur tā/
tum ſe peccaſſe cogitatione. locutione. ⁊ opere ⁊ hoc ſuffi/
cit. Et poſtq̄ꝫ hec cōfitendo dixit ſubiūgit. mea culpa vt ſe
ipſum ſolū accuſet ⁊ nō alios accuſet. ⁊ ſic aduerſus ſe iniu
ſticias ſuas dn̄o confitetur. Et aliqui dicunt ibi ter mea
culpa incuſando ſeipſos. Primo mea culpa ꝓpter peccatuꝫ
fragilitatis ꝑ impotentiā reſiſtendi. Secundo mea culpa ꝓ
pter peccatū ſimplicitatis quod fit ꝑ ignorantiam. Tercio
mea maxima culpa propter peccatū malignitatis. Vel pōt
dici. ꝙ dicit ter mea culpa propter triplex peccatum. ſ. cor
dis oris ⁊ operis. Et cū ſic dicit mea culpa tangit pectus
exemplo publicani dicētis. Deus propicius eſto michi pec/
catori. vt ſic vna ſecū deſcendat iuſtificatus in domū ſuam
In ꝑcuſſiōe eni pectoris tria cōcurrūt. ſ. ictus. ſonꝰ ⁊ tactꝰ
per que tria ſignificantur q̄ in vera penitentia ſunt neceſſa
ria. ſ. cordis cōpunctio. oris cōfeſſio. ⁊ operis ſatiſfactio. vt
ſicut tribus modis peccare ſolemus. ſ. corde cogitando. ore
loquēdo. ⁊ opere ꝑpetrando. ita tribus modis ſatiſfacimus
ſcꝫ corde ꝑ dolorē. ore ꝑ orationē ⁊ pudorē. ope ꝑ laborem.
In hmōi cōfeſſione ſꝫm plurimoꝝ cōſuetudinē depcat̄ vir/
ginē mariam vt pro eo oret ⁊ intercedat. Et hoc rōnaliter
fit. q̄a vt dicit bea. bern̄. ſuꝑ miſſus eſt. Redēpturus deus

humanū genus totius boni plenitudineꝫ poſuit in maria.
vt ſi quid ſpei in nobis eſt. ſi q̄d gratie. ſi quid glorie. ſi q̄d
ſalutis. totū ab ea nouerimꝰ redūdare. Deinde depcat̄ oēs
ſanctos ⁊ aſtantes vt pro eo orent. ex eo vt dn̄s habundāti
am ſue ꝓpiciationis ſibi multiplicatis interceſſoribꝰ ⁊ orā
tibus largiatur. Hec confeſſio ſacerdotis ac miniſtroꝝ mu
tuo cōferentium: allegorice ſignificat angelicū alloquiū cū
virgine obſequioſum ⁊ fidele. quoniā miſſus a deo angelus
ſalutauit virginē. que virgo cū propoſito pudoris ⁊ ꝓfeſſi/
one humilitatis: debuit fecundari fide pariter ⁊ miraculo.
potius q̄ꝫ virili adminiculo. quoniā nō erat impoſſibile a/
pud deū omne verbuꝫ. Ad angelo deniq̄ꝫ ſalutata ⁊ mater
dei electa non alta dei ſapere. ſed nouerat humilibꝰ cōſētire
Ecce inq̄t ancilla dn̄i fiat michi ſecundū verbū tuū Humi
litatis cōfeſſio ancillā exhibuit. fidei deuotio grauidaꝫ effi/
cit. Vn̄ ſicut humilitas profeſſio faciens conceptū virginē
fecundauit; ſic ⁊ humilis cōfeſſio eccleſiā fructuoſam virtu
tibus efficit. ⁊ ad gratie obtentū abilitauit. Deus. n. ſuper
bis reſiſtit: humilibus aūt dat gratiā. Rationabiliter ꝑ cō
feſſionē ſacerdotis cū aſtantibꝰ; angelicū alloquium cū vir
gine deſignatur. q̄a ſicut ſacerdos in audiētia eccleſie red/
dit ſe culpabilem: ⁊ offerre intendit hoſtiā nō ſolū pro deli/
cto ſuo: ſed etiā pro delicto populi. ſic ⁊ xp̄s volens incarna
tionē ſuā ꝑ angelū annūciari: ⁊ poſt conſenſuꝫ virginis in
eius vtero incarnari: ſimilitudinē ⁊ ſpeciē culpe aſſūpſit. ⁊
omniū noſtrū iniq̄tates ꝑtulit. vt dicit Iſa. Deus poſuit i
eo iniq̄tates oim noſtrū. Et alibi. Deus voluit illum con
terere iniq̄tate: vt ſic cauſā ſuſcipiens homis: que nō rapu
it exolueret ⁊ hoiem excuſaret. Homo q̄ppe debuit: ſed non
potuit delictū abſoluere. Deus potuit ſed nō debuit. ideoq̄ꝫ
deus factꝰ eſt homo vt q̄ deberet poſſet. ⁊ q̄ potuit deberet.
Poſt hoc ſacerdos orat pro circūſtantibus implorās eis re
miſſionē criminū dicēs. Miſereatur veſtri oipotens deus.
Hec oratio ſupplex ſacerdotis ante altare; ſignificat propo
ſitū ſacerdotis orandi pro populo: ⁊ recōciliandi cū deo. q̄a
cū ſupplicatione: pauper paupeꝝ ſit aduocatus. Vnde in ꝓ
uer. Sermo enim mollis frangit irā. Et ſicut pro delicto
ſic ⁊ in cōſpectu deprecari intendit altiſſimi. vt auditꝰ aſtā/

tium ſibi paratꝛ ob reſpectũ pietatis. ⁊ ꝑ illi⁹ reuerẽtia cu/
ius vicẽ ſupplet in ꝑſona.

Capitulũ. v. de oſculo altaris et de
ſigno ſancte crucis.

Confeſſione facta ſacerdos ſe ſignat ſancte crucis ſi/
c gno ⁊ are aſtans ſacrũ oſculatur altare. Signatꝛ ſa/
cerdos dñice paſſionis triũpho. ſ. ſigno ſãcte crucis
vt muniatur cõtra inſidias dyaboli q̄ ſemꝑ obſiſtit bono: et
maxime nititur impedire hoc bonũ quod nõ dubitat cũctis
proficere. Munit ſe ſcuto fidei ⁊ memoria dñice paſſionis
vt ſcriptũ eſt ad ephe. vj. In oĩbus ſumẽtes ſcutũ fidei. in
quo poſſitis oĩa tela neq̄ſſimi hoſtis ignea extinguere. In
paſſionib⁹. n. crucis xp̄s laborauit. vt illaꝝ memores ſe tu
cantur in tẽptationibus. Sed oſculum quod facit in altari
tropologice hoc ꝑtendit. q̄a ſacerdos debet habere cor placa
tum cũ oĩbus deo recõciliandũ: ⁊ pacẽ oĩm querere quãtũ
cunqꝫ alieni ſint. iuxta illud apoſt. ad ephe. viij. quantũ in
vobis eſt pacẽ cum oĩb⁹ ſeruantes. Allegorice vero oſcula/
tio altaris ſignificat. ꝙ xp̄s ꝑ aduentũ ſuũ ad nos in carne
ſanctã ſibi copulauit eccleſiã Iuxta illud ephithalamicum.
Oſculetur me oſculo oris ſui. cã. j. In oſculo ſiquidẽ os ori
cõiungitur. ſicut ⁊ in xp̄o non ſolũ humanitas vnita eſt di
uinitati: verũetiam ſponſa eccleſia copulata eſt ſuo ſponſo
ſcꝫ xp̄o. iuxta illud propheti. quaſi ſponſã decorauit me co
rona. ⁊ quaſi ſponſã ornauit me monilibus. Oſculũ etiam
q̃ꝫ ſignificat pacẽ. iuxta illud coꝝ. ⁊ ad ro. vlt. Salutate
inuicẽ oſculo ſancto: deus aũt auctor pacis in oĩbus vobis
amẽ. Ut ergo oſtẽdat pacẽ illã in aduẽtu xp̄i aduenſſe quã
prophete ꝓmiſerãt: quoꝝ vnus ſcꝫ dauid dixit. Orietur in
diebus ei⁹ iuſticia ⁊ habũdantia pacis. donec auferatur lu/
na. p̄s. lj. Et alius ꝓpheta. Et pax erit in terra noſtra cũ
venerit. ideo xp̄o nato angelorũ vox intonuit. Et in terra
pax hoĩbus. Poſt hoc ſcꝫm ritũ aliquaꝝ eccleſiarũ ſacerdos
debet accipere thuribulũ quod ẽ clauſũ iferi⁹ ⁊ aptũ ſupius
⁊ fumigans: ⁊ ſignificat ꝙ ſacerdos debet eẽ clauſus ad ter
rena ⁊ inferiora: apt⁹ aũt ad celeſtia ⁊ ſuperna. iuxta illud

apoſtoli. Que ſurſũ ſũt q̄rite. nõ q̄ ſuꝑ terrã. Et ſic fumũ
deuote oratõis mittere debet ad deũ dicẽs cũ pſalmiſta. Di
rigatur ad te dñe oratio mea ſicut incenſum i cõſpectu tuo

Capitulũ. vj. de tranſlatione ad dexterã partẽ
altaris. ⁊ de libri apertione.

Facta obſculatione ſacerdos ad dexterã ꝑteꝫ altaris ſe
f tranſfert. Ibi ſi miniſtros habet. cũ eis plene itroi/
tũ legendo ⁊ kirieleyſon. ꝑ quod innuit ꝙ emanuel
in lege ꝓmiſſus prius venit ad iudeos q̄ȝ ad gẽtes. Iudei au
tẽ ꝑ tũc ꝓpter legem. quia vnũ veꝝ deũ colebãt in dextera
parte fuerũt. in ſiniſtra vero gentes. eo ꝙ ydola colebant.
Sacerdos igitꝛ veſtibus ornatus xp̄m carne noſtre humili/
tatis indutũ ſignificat. veniens de ſecrario ad altare xp̄m
de celis in mundũ veniſſe vt eum ſanaret deſignat. Dein/
de in dexterã tranſiens altaris deſignat ꝙ xp̄s in mũdũ ve
niẽs venit ad viſitandũ filios iſrahel. ſcꝫm ꝙ ip̄e dicit mat.
. xv. Nõ ſum miſſus niſi ad oues que perierunt dom⁹ iſra
hel. de q̄b⁹ naſci voluit Beata nãqꝫ maria iudea fuit. Poſt
hoc ad librũ clauſũ veniens ip̄m aperit. tandem oſculando
ad inſinuandũ illud quod ſcribitur apoc. vltimo. Et vidi ĩ
dextera ſedentis ſuper thronũ librũ ſcriptum intus ⁊ foris
ſignatũ ſigillis ſeptem. ⁊ nemo poterat nec in celo nec in
terra nec ſuper terram aperire niſi leo de tribu iuda ⁊ ieſſe
iuxta canticũ quatuor animaliũ ⁊ vigintiquatuor ſenioꝝ di
cẽtium. Dignus es dñe accipere librum ⁊ aperire ſignacu/
la ei⁹ q̄ occiſus es ⁊ redemiſti nos in ſanguine tuo. Simili
ter ⁊ illud quod ſcribitꝛ luce. iiij. vẽit ihũs nazareth vbi nu
tritus erat. ⁊ itrauit ſcꝫm cõſuetudinẽ ſuã i ſynagogã. ⁊ ſur
rexit legere. ⁊ traditus ẽ illi liber yſaie ꝓphete. ⁊ vt reuol/
uit librũ inuenit ſcriptũ. ſpũs dñi ſuꝑ me. eo ꝙ vnxit me
euãgelizare pauꝑibus miſit me. ⁊ p̄dicare captiuis remiſſi
onẽ. ⁊ p̄dicare annũ acceptũ ⁊ diẽ tribulationis yſaie. xli.
Et cum cõpleuiſſet librũ dedit miniſtro ⁊ receſſit. Poſt hoc
eni ꝙ ſacerdos librũ aperit deſignatꝛ ꝙ xp̄s verus ſacerdos
ſcripta ꝓphetaꝝ de eo occulte ꝓphetata de eo eſſe quotidie
exhibita oſtẽdebat. vnde poſt verba priora ſubſequitꝛ cepit

dicere eis. Hec ſcriptura hodie cōpleta eſt i auribus veſtris
Secūdo ex hoc librū aperit. quoniā vt xp̄s primitiuā apo
toloꝝ cógregauit eccleſiam docés eos miſteria ſcripturarū
reuelauit eis iuxta illud luce. viij. vobis datum eſt noſſe
miſteriū regni dei. ceteris aūt in parabolis. vnde poſt re/
ſurrectioné aperuit illis ſenſum vt intelligerent ſcripturas
luce vltimo. Sed quare oſculatur librū. ⁊ poſtea a ꝑte ſiniſ
tra oſculat̃ ip̄m euágeliū. de hoc poſtea habebimus.

Capitulū. vij. de kirieleyſon.

Tranſlato iā ſacerdote ad dexteraȝ ꝑtem altaris ex
inde qꝛ tempus benignitatis ⁊ annus plenitudinis
aduenit ſꝫm quod pſalmiſta dixerat. Tu exurgens
miſereberis ſyō: qꝛ véit tépꝰ miſeréd i eius. pſal. cj. cógꝛue
chorus laudat ⁊ inuocat ſáctam trinitatem in reiterando ki
rieleyſon. Et ideo poſt introitū ⁊ ante collectas dicit̃. Quo
niā ante omné orationé neceſſe eſt implorare diuinā miſe/
ricordiā vt eo citius petitū obtineat̃. Circa quod canticuȝ
vidédū eſt vñ ſit iſtitutum ⁊ a quo. Secūdo ꝙ ſignificet.
Tercio de eiꝰ efficaci virtute. Quarto quare nonies repli/
cet̃. Quito quare illud vocabulū ad patrem ⁊ ad ſpūȝ ſanc
tum nó variatur. ad filium vero variat̃ ter dicendo xp̄eley
ſon. Sexto quare alternatim cantat̃. Septimo quare ordi
natur poſt officium ſeu introitū. Quantū ad primū ſciēdū
ꝙ hoc vocabulū kirieleyſon ſilueſter papa a grecis aſſump
ſit ad decantandū in miſſa. Beatus vero gregorius iſtituit
kirieleyſon nonies. ⁊ a clero tātū publice decantari i miſſa
quod priꝰ apud grecos tā a clero ꝙ̃ a populo decantabatur
vt ifra dicetur circa finem capituli. Quantū ad ſecūdū ſci
endū. ꝙ kirieleyſon ſꝫm iohanneȝ ianuenſem i catholicon
ſūt due ꝑtes orationis. ⁊ nó eſt vnū nomé cópoſitū. Qua/
rū pria eſt kiri. ⁊ tantū valet latine ſicut dñe. ⁊ ſecunda ꝑs
eſt eleyſon. ⁊ hoc tantū valet ſicut miſerere. Inde kirieley
ſon id dñe miſerere. Ergo guilhermus i rationali dicit. ki
ri id eſt dñe. ely id deus. eyſ id eſt miſerere. ſon id eſt nobis
quod tātum ſit dictum domine deus miſerere nobis. Unde
propheta domine miſerere nobis. eſto brachium noſtrum

in mane. Et vltra notandū eſt. ꝙ kirieleyſon eſt vocabulū
grecū. vbi ſciendū. ꝙ in miſſa audiunt̃ tria ydeomata nobi
liora. ſcꝫ grecum. hebraycū. ⁊ latinū. Audiunt̃ eni quatuor
dictóes hebrayce. ſcꝫ oſanna. ſabaoth. amen. alleluya. Quā
doqꝫ tria verba greca. ſcꝫ kirieleyſon. xp̄eleyſon. ymas. ⁊
quādoqꝫ plura. Cetera vero omnia ſunt latina. Sed dubi
um eſt quare ſpecialiter illa tria ydeomata ꝓferuntur ⁊ au
diunt̃ in miſſa ⁊ nó alia. Illiꝰ tres rationes ponūtur. Pri/
ma qꝛ titulus triūphalis xp̄i erat ſcriptꝰ litteris grecis. he
braycis. ⁊ latinis Iohāis. xix. Secūda cauſa. qꝛ ꝑ has tres
linguas cetere lingue itelligūtur. quia omnis lingua aut ē
hebrayca aut latina aut greca. vt igitur omnis lingua deū
laudet ⁊ confiteatur. quia dominus xp̄us in gloria eſt dei
patris ad philippen. ij. ideo ſpecialiter iſta tria ydeomata ꝓ
feruntur ⁊ audiuntur in miſſa magis ꝙ̃ alia. Tercia cauſa
qꝛ iſte lingue inter ceteras ſunt principaliores. hebrayca.
qꝛ omnium eſt mater ⁊ prima. Greca ꝓpter ſapientiaȝ. qꝛ
in greca ſapientia ⁊ philoſophie ſtudiū prio viguit. Etiam
ꝓpter nobilitatem ⁊ dignitatem romani iperij latina ibi aſ
ſumitur. Quātum ad tercium eſt ſciēdū. ꝙ magna eſt hoꝝ
verboꝝ efficacia. Legitur eni dum beatus baſilius clamaſ
ſet kirieleyſon porte papienſis eccleſie clauſe nullo reſeran
te vltra hoc ſūt aperte. Rurſus dum beatus germanꝰ ki/
rieleyſó clamaret quiqꝫ reges i fugam conuerſi ſunt. vnde
forte kirieleyſó ſignificat aliud ꝙ̃ dñe miſerere quod tñ ig
noramꝰ. vel melius dicit̃ ꝙ hoc ꝓpter ſanctitaté illoꝝ hoiꝫ
factum ſit ⁊ fiduciam ⁊ firmā fidé quā habuerūt i inuoca/
tione diuine miſericordie clamādo kirieleyſon. Ad quartū
ſcꝫ quare nonies reiterat̃ huiꝰ multe ſunt cauſe. Prima. eſt
alexandri de halis dicentis ꝙ hoc fit vt eccleſia ad noué or
dines angelorū aſſociata ꝑueniat. Nam de quolibet ordi/
ne aliqui ceciderūt ⁊ nó ſupſtiterūt: qꝛ nondū erant diſtic/
ti. Secūdū alios vt ruinas iſtoꝝ angelorū iplere valeamꝰ
nonies cantat̃. Secūdo nonies reiterat̃ cótra noué genera
peccatoꝝ. eſt eni peccatū cogitatóis. locutionis. ⁊ opis Ité
peccatū veniale. mortale. ⁊ originale. Ité peccatū maligni
tatis ſeu in ſpūm ſcūm. fragilitatis ꝑ impotentiam reſiſté
di quod dicit̃ peccatū in patré. ⁊ peccatū ſimplicitatis per

ignorantiā quod dicit̄ peccatū i filiū. Q̄nia ergo nouē mo/
dis peccando excedim⁹ rationabile eſt vt nonies dei miſeri
cordiam imploramus. Tertia cauſa ſic ponit̄ kiri. ſignifi/
cat diuine miſericordie inuocationē qua nouē modis idige
m⁹. Prio trib⁹ modis ad peccatoꝝ remiſſionē q̄ ꝑpetram⁹
triplicìter. ſcꝫ ore corde. ⁊ ope. Secūdo trib⁹ modis ad gr̄a
tie collatōeꝫ. ſcꝫ fidei ſpei. ⁊ caritatis. Tercio trib⁹ modis
quātū ad glorificatōeꝫ qua gaudebim⁹ ſupra nos in futu/
ro in deo. ſcꝫ in tota trinitate. intra nos de glorificatione
aie ⁊ corp̄is. iuxta nos de ꝓximis ⁊ ſanctis angelis. Quar/
ta cauſa vt nouē effectus grē impetremus. q̄ ſunt viuifica/
tio. ſimilitudo. gratificatio. purgatio. ꝑfectio. illuminatio.
excitatio ad bonū. iuſtificatio. ⁊ p̄miatio. Ad quītū eſt ſci/
endū ꝙ kirieleyſon ter dicit̄ referēdo ad patrē. xp̄eleyſō ter
dicit̄ referēdo ad filiū. Itē kirieleyſon ter dicit̄ referēdo ad
ſpūm ſanctum. Dubitat̄ modo quare ſub eodem vocabu
lo dirigitur ad patrem ⁊ ad ſpūm ſanctum. Et ſub alio vo
cabulo ad filium. Et ratio eſt iſta. q̄a ſi idem filius ſit eiuſ
dem nature cum patre ⁊ ſpū ſancto. tamē etiam eſt alteri⁹
nature a patre ⁊ ſpū ſancto. cum ip̄e ſit gygas gemine ſub
ſtantie. q2 natura diuinitatis ⁊ humanitatis in xp̄o vnum
ſuppoſitū intelligunt̄. q2 deus ⁊ homo vnus eſt xp̄s. iuxta
ſymbolū athanaſij. Idcirco vocabulū illud variat̄ ad filiuꝫ
Quare aūt xp̄us ponitur in medio huius ternarij. Iſti⁹
ratio eſt. q2 ip̄a eſt perſona media in diuinis. Item q2 ip̄e
habet rationē multiplicis medij. ſcꝫ gramatici tenentis cō
gruitatē. logici docentis veritatē. rethorici cōferētis deco/
rem. ethici deferentis bonitatem. mathematici abſtrahē
tis dyaboli poteſtatem. In quibuſdam alijs ſtatim poſt vl/
timū kirieleyſon ſubiciunt ymas quod ē verbū grecū ⁊ ſo
nat latine nobis. ⁊ eſt ſenſus. kirieleyſon ymas id eſt potē/
tia diuina miſerere nobis. Ad ſextuꝫ dicitur ꝙ i primitiua
eccleſia tā a populo ꝙ̄ a clero cantabatur kirieleyſō. quod
etiā nūc vt dicitur de coronatione pape ſeruat̄. Sed ꝓpter
diſſonātiam beatus gregori⁹ ordinauit. ꝙ a clericis alter/
nati cantaretur. Ad vltimū dicit̄ ꝙ ſicut dictū ē. officiū ſeu
introitus ſignificat deſideriuꝫ aduent⁹ xp̄i in carnem. poſtꝙ̄
e q̄tur kirieleyſon vbi aduentus ſpūalis i mente petit̄. ideo

dicit̄ kirieleyſon id eſt miſerere nobis.

Capitulū. viij. de cantu angelico. ſcꝫ gloria i excelſis. ⁊ de ei⁹ expoſitōe ⁊ quare i miſſa beate virginis i hoc cātico iterponit̄ ſpūs ⁊ alme orphanoꝝ.

X iſtitutōe theleſſeri pape mox dicto kireleyſon ſa/
e cerdos i feſtiuitatibus cōgruētibus inchoat ymnuꝫ
angelicū videlicet gloria in excelſis. ymnū q̄dē an/
gelicū quē āgeli auditi ſūt decantari ſicut legit̄ luce. ij. Iſte
ymn⁹ angelic⁹ teſtimoniū ꝑhibet temporali natiuitati xp̄i
quē ſacerdos ſolus inchoando ꝓnunciat. q2 ortū ſaluatoris
ſolus angel⁹ cui⁹ ꝑſonā p̄ſbiter gerit iudeis tunc a dextris
poſitis prio nūciauit luce vbi ſupra. Ecce euāgelizo vobis
gaudium magnū quod erit omni populo. quia hodie natus
eſt ſaluator. Circa iſtum ymnum prio videndum eſt quid
repreſentat. Secūdo quare immediate poſt introitū ⁊ kiri
eleyſon decantat̄ ⁊ quare ſacerdos primo incipit ⁊ ꝓnunci
at. ⁊ poſtea clerus ꝓſequit̄. ⁊ quare i medio altaris a ſacer
dote incipitur. Tercio videndum eſt de expoſitione totius
ymni quis reſiduā partē cōpoſuerit. Quarto quare in miſ
ſa beate virginis interponunt̄ aliqui tropi. ſcꝫ primo geni/
tus. Quātū ad primū ſciendū. ꝙ illud cāticū cantat̄ ad re/
p̄ſentandū illud gaudiū quo gauiſi fuerūt angeli i natiuita
te dn̄i de humani generis reconciliatōe ⁊ de ruine reſtaura
tione. Ante natiuitatem enim xp̄i tres fuerūt iimiciciarū
parietes. Primus paries fuit inter deum ⁊ hoiem. Secun
dus inter angelos ⁊ hominē. Tercius inter hoies ⁊ hoies.
Homo namqꝫ ſuum creatorem per inobedientiam offende
rat: ⁊ per ſuum caſum reſtaurationem angeloruꝫ ipediuit
⁊ homo ab homine per varios ritus ſe ſeparauerat. Iude⁹
nāqꝫ cerimonias excolebat. gentilis ydolatriā excercebat.
ritus vnius alteri diſplicuit. Sed veniens pax noſtra fecit
vtraqꝫ vnū. Deſtruxit eni inimiciciaꝝ materiam. ⁊ cōcur
rentes parietes in ſe angulari lapide copulauit. vt de cete/
ro eſſet vnū ouile ⁊ vnus paſtor. Abſtulit ergo peccatum ⁊
reconciliauit hominē deo. reparauit caſum. ⁊ reconciliauit
āgelo hominē. deſtruxit rit⁹. ⁊ recōciliauit hominē homini

Reſtaurauit ergo ſcḋm apoſtolū ad ephe.j.que ī celis ⁊ ī ter
ris ſūt. Et ob hoc iſta celeſtis milicie multitudo pſallebat
gloria in excelſis deo. Et in terra pax hominibus judeis ⁊
gentilibus bone voluntatis. Exhinc ꝙ angelus loq̄tur pa
ſtoribus.⁊ gaudet.ſatis apparet ꝙ pax inter hominē ⁊ an
gelū eſt reformata. Naſcitur deus homo.ideo pax inter de
um ⁊ hoīem eſt reſtituta. Naſcitur ī preſepio bouis ⁊ aſi/
ni.quia pax inter hoīes ⁊ hoīes ē reformata. Per bouē enī
iudaycus ⁊ ꝑ aſinū gētilis pplūs deſignat̄ iuxta illud yſa.j.
Cognouit bos poſſeſſorē ſuū.⁊ aſinꝰ ꝓſepe dn̄i ſui. Hoc er/
go canticū ꝑrim ē angelicū ⁊ parti hūanū. Ad hoc deſignā
dū.ꝙ quē āgeli venerant̄ ī celis.⁊ nos hoīes veneremur ī
terris. Et ſimiliter ī hoc deſignat̄ ſpes eccleſie .q̄r vna cū
angelis ſperamꝰ nos decātaturos ⁊ laudaturos deum quo
tidie. vnde jam illoꝝ cātícū aſſumimus. Quātū ad ſecūdū
videndū videlicet quare imediate poſt itroitum ⁊ kirieley/
ſon ſeq̄tur gloria ī excelſis Secundo quare ſacerdos primo
incipit ⁊ ꝓnunciat.⁊ poſtea clerus ꝓſeq̄tur. Tercio quare ī
medio altaris a ſacerdote īcipitur. Ad primū dicitur q̄r vt
dictum eſt ſupra.ꝑ introitum ſeu officiū ⁊ ꝑ kirieleyſon du
plex aduentus xp̄i deſignatur. Poſt vtrunq̄ȝ aūt aduentuȝ
xp̄i.ſcȝ in carnem ⁊ in menteȝ debet aūt homo gaudere le
ticia ſpūali.⁊ eam exprimere voce vocali quod gloria ī ex
celſis ſignat. Jdeo ſtatim poſt officium ⁊ kirieleyſon ſequi
tur. Ad ſecundū dicitur ꝙ ſacerdos ſignificat angelum pri
mo cantantē.ſed chorus ſignificat illos.de quibus dicitur.
facta eſt cū āgelo multitudo celeſtis exercitus laudātiū ⁊ di
centiū Gloria in excelſis deo luce.ij. Reſpondet aūt totus
chorus poſt īceptōem ſacerdotis ꝓpter hoc.vt detur ītelli/
gi affectio intenſa quā habet eccleſia eſſendi cū angelis. Sȝ
dicitur ab oībus ſimul vt vnus fiat chorꝰ angeloꝝ ⁊ hoīm
q̄r tūc hoīes erūt ſicut angeli in celis. Quare aūt ſacerdos
canit gloria in excelſis ſtans ante medium altaris. Huius
tres cauſe poſſunt aſſignari. Prima q̄r iſte ymnꝰ angelicꝰ
fuit dictus ad laudē xp̄i. Apoſtolus aūt dicit prima ad thy.
ꝙ mediator dei ⁊ hoīm eſt xp̄us.per cuius mediationē pla
cati ſumus deo.⁊ ergo ille jheſum xp̄m mediatorem deſig/
nat.jdeo dicitur in medio altaris. Jtē fit ad cōmemorādū

illud quod dicit̄ ſapiētie.xviij. Dū medium ſilenciū teneret
omnia ⁊ nox in ſuo curſu medium iter haberet omnipotēs
ſermo tuꝰ dn̄e de celo exiliēs a regalibus ſedibus venit. Ad
deſignandū ergo ꝙ xp̄s natus eſt in media nocte.jdeo dicit̄
in medio altaris. Tercio hoc repreſentat illud quod āgelus
qui primo natiuitatem xp̄i annunciauit ſtetit in medio il
lorum quibus annunciauit.iuxta illud luce.ij. Et ecce an/
gelus dn̄j ſtetit iuxta illos.⁊ claritas dei circumfulſit eos.
quare aūt īcipiat̄ a ſacerdote facie verſa ad oriētē. Dicēdū
ꝙ ideo q̄r iſte ymnꝰ vt dictū ē cantatꝰ fuit ī ortu ſuo . De
xp̄o aūt dicit Job. Ecce vir oriēs nomen eius Et luce.j.
Viſitauit nos oriēs ex alto. Conſuetudo aūt aliquoꝝ reli
gioſoꝝ ē ꝙ ſacerdos in dextera parte altaris ſtans intonat
gloria in excelſis. Et hoc iterū conuenienter fit.q̄a natiui
tas xp̄i plena fuit gaudio ⁊ leticia.ī cuiꝰ ānūciatōe hoc cā
ticū ab angelis fuit auditū.juxta illud luce.ij. Ecce euāge
lizo vobis gaudiū magnū. Modo ea que leta ſunt. gaudio
ſa ⁊ proſpera.per dexterā deſignant̄.aduerſa vero ſeu triſ/
tia ꝑ ſiniſtram juxta illud pſalmiſte.lxj. Cadēt a latere tuo
mille ⁊ decem millia.⁊c. Ratōnabiliter ergo ꝓſbiter illiꝰ
natiuitatis gaudioſe ānūciatōnē cōmemorās ī dextera ꝑte
altaris jllud canticū itonat. Quātū ad terciū quo ad ilius
ymni angelici ⁊ humani expoſitōnē eſt ſciendū.ꝙ illud to/
tum canticū prima ſui diuiſione diuidit̄ ī duas partes.ſcȝ
ī partem angelice decantatam.⁊ partē humanitꝰ appoſitā
Secūda ibi laudamꝰ te. Prima pars eſt bimembris ī qua
duo exprimūtur. Primo exprimit̄ exultatio angeloꝝ in tē/
porali natiuitate xp̄i.ꝓpter quā glorificauerunt deū in di/
uinis ⁊ in excelſis ratione reſtaurationis angelice ruine cū
dicit̄ gloria in excelſis deo. Secūdo exprimit̄ ab āgelis cā
tantibus humani generis cū deo recōciliatio quā tempore
ortus ſui ꝑ habūdātiā pacis in terris protūc exiſtentē dn̄s
deſignauit:juxta illud pſalmiſte. Orief̄ in diebus eius iuſti
cia ⁊ abundantia pacis pſalmo.xlj. Secūda pars tangit̄ cū
ſubiungit̄. Et in terra pax hominibꝰ bone volūtatis. Pri
ma pars exponit̄ ſic vna cū ſequēte particula. Gloria id ē
clara laudis leticia ſupple ſit deo in excelſis. Quod duplici
ter exponit̄.vno modo in excelſis id eſt in angelis qui non

peccauerūt nec inter ſe diſcordiā babuerūt. Secūdo modo
in excelſis id eſt in ſublimibꝰ angeloꝝ babitaculis. Et ꝓpt
boc euāgeliſta dicit. Gloria in altiſſimis deo. ⁊ ſic ē ſenſus
iſtiꝰ ꝑticule. Gloria ē ⁊ ſit deo. in excelſis. id ē in celis ⁊ in
angelis de angelice ruine reparatione. que facta eſt per xp̄i
natiuitatē. Et in terra ſubintellige ſit pax bominibus id ē
tam iudeis q̄ꝫ gentilibus bone voluntatis id ē iſtis q̄ xp̄m
recepturi ſunt ⁊ in ip̄ꝫ credituri. ⁊ eius mādata obſeruatu
ri. Inter iudeos ⁊ gentiles facta eſt pax per criſti natiuita/
tem. quia criſtus vtriuſqꝫ partis ritus deſtruens tanq̄ꝫ in
ſe angulari lapide in vnitate fidei ex vtraqꝫ parte populuꝫ
ſibi electū copulauit. ⁊ gentē ſanctā in ſanguine ſuo ſibi cō
ſecrauit. Secūda ps buiꝰ ymni. ſcꝫ laudamꝰ te vſqꝫ ad fi/
neꝫ a beato ylario pictauēſi ep̄o legit̄ fuiſſe appoſita. qꝛ ſo/
lū prima pars in primitiua eccleſia dicebat̄ in miſſa. Inno
centiꝰ vero dicit iſta a thele ſſoro papa eſſe addita. Alij a ſy
macbo papa. Et idem inſtituit ꝙ illud canticum in diebꝰ
feſtiuis apoſtoloꝝ. martirū. virginū. ⁊ confeſſorū. ⁊ genera
liter diebꝰ dn̄icis qn̄ nō eſſet tēpus luctus ⁊ penitentie de/
beat decantari. vt in boc recolamus ſanctos ꝑ dn̄icam re/
ſurrectionem eſſe angelis aſſociandos. ⁊ iam in gloria eſſe
ſociatos. verū qꝛ ſꝫm ſenecā. non quis dicat ſed quid dicat
attendendū eſt. Et ideo firmiter eſt credendum. ea eccleſia
ſticos doctores cōpoſuiſſe. ⁊ a ſūmis pontificibus illas par
ticulas appoſitas fuiſſe. vt dicit̄ de cōſe. diſ. prima. Et diui
ditur illa pars vno modo in duas ꝑtes. Primo eni ponitur
illud quod ꝑtinet ad laudē ſācte trinitatis in cōmuni. Se/
cundo quod ꝑtinet ad laudem cuiuſlibet ꝑſone in ſpeciali.
ibi dn̄e deus rex celeſtis. Prima adbuc in quinqꝫ ſecunduꝫ
quod quinqꝫ attribuūt̄ trinitati ꝑ excellētiā. ⁊ ſꝫm boc po
nūt̄ bic quinqꝫ clauſule. Primo eni attribuit̄ trinitati po/
tentia. ideo dicimus laudamus te. ſcꝫ ratione potentie be/
ne operantis. Nam tam bene operāti laus debetur. Item
attribuit̄ trinitati ſapientia. ideo dicimꝰ benedicimꝰ te. ra
tione ſapientie omnia diſponentis. Itē ꝓuidentia. ideo dici
mus adoramꝰ te. ſcꝫ ratione ꝓuidentie omnia ſuſtinentis.
Item maieſtas cū dicimꝰ. glorificamus te. ſcꝫ ratōe maieſ
tatis oībus preſidentis. Itē bonitas per excellentiam. ideo

ſubiungitur. gratias agimus tibi: ſcilꝫ ratione bonitatis
oībus exbibite. Et bec oīa facere debemus: q̄a tu es dignꝰ
ꝙ fiant tibi ꝓpter magnā gloriā tuā: q̄a dignꝰ es laudari ⁊
bn̄dici. Deinde ibi. dn̄e deꝰ rex celeſtis. ponūtur laudes ꝑti/
nentes ad ſingulas ꝑſonas ſpecialiter. Et diuiditur in tres
ꝑticulas. Prio ponit̄ laus dei pris ibi. dn̄e deꝰ rex celeſtis.
vbi oñditur potentia imperialis. Secundo laus filij ibi.
dn̄e fili vnigenite. vbi oñditur pietas filij Tercio laus ſpūs
ſancti. ibi cū ſācto ſpū. vbi ponit̄ bonitas naturalis Primo
igitur dicimus ad laudē patris. dn̄e deꝰ rex celeſtis. Naꝫ in
ipſo ē primitas auctoritatis. ideo dicit̄ dn̄e. Cauſalitas vni
uerſalitatis ideo dicit̄ deꝰ. Ip̄e etiā ē a quo eſt oīs maieſtas
imꝑialis: ideo dicit̄ rex: q̄a ipſe eſt rex regū. Felicitas eter/
nalis: ideo dicit̄ celeſtis. quia ibi ſuā felicitatē manifeſtat.
Proprietas ꝑſonalis. ideo dicit̄ deꝰ pater. Proprietas gene
ralis. ideo dicit̄ oīpotēs. quaſi ꝑ oīa potēs facere q̄ nō im/
plicāt cōtradictionē. Seq̄tur. Dn̄e fili. vbi ponit̄ laus filij.
⁊ quatuor innuūtur. ſꝫm quod quatuor modis ſibi aliqua
cōueniūt. Primo cōueniūt ſibi aliqua rōne diuinitatis. ⁊ ſe
cūdum boc cōueniūt ſibi tria. Primo ꝙ deꝰ exiſtit. ideo di/
citur dn̄e deus. Secūdo ſibi cōuenit ꝙ eſt a patre ꝑ moduꝫ
nature. ideo dicitur fili. Tercio ꝙ procedēs totā naturam
patris babuerat. ideo dicitur vnigenite. Secūdo cōueniūt
ſibi aliqua rōne bumanitatis. ſ. vniuerſalis redēptio. ideo
dicitur Ibeſu quod interpretatur ſaluator. Secundū eſt ge
neralis diffuſio: ideo dicitur xp̄e quod interp̄tatur vnctꝰ In
xp̄o eni fuit plenitudo gratiaꝝ ⁊ vnctio. a quo tanq̄ꝫ a capi
te fluūt riui gratie ſicut a fonte. Tercio cōueniūt xp̄o aliq̄
ratione ſuppoſitalis vnionis vel vnitatis nature. ſ. diuine
⁊ bumane. Quia ſicut dicitur i ſymbolo atbanaſij. ſicut aīa
rōnalis ⁊ caro vnꝰ ē bomo. ita deꝰ ⁊ bomo vnus ē xp̄s. Et
ex boc cōpetit ſibi ꝙ eſt deus. Ideo dicitur deꝰ cōtra arria
nos. q̄ dicūt eū eſſe creaturā. Itē ꝙ ſit ymmolatus: ideo di
citur agnus dei cōtra manicbeos. q̄ dicūt ip̄m nō fuiſſe im
molatū nec paſſū. Itē ꝙ ſit filiꝰ patris: contra ſabellianos
q̄ dicūt aliū filiū virginis a filio patris. Quarto cōueniūt
filio aliqua ratione ſue miſeratiōis q̄ ſūt tria. Primo ſup/
plicamꝰ ꝓ expiatione peccaminū ibi. q̄ tollis peccata mū

di miſerere nobis. Secūdo ꝓ exauditiōe ꝑcaminū. ibi q̇ tol
lis peccata mūdi ſuſcipe depcationē noſtrā. Tercio pro re/
muneratione ſolaminis ibi. qui ſedes ad dexterā patris mi
ſerere nobis. Et quoniā ſupplicātes cōmuniter cōſueuerūt
allegare cauſā ⁊ rationē quare debēt exaudiri. ideo cōſequē
ter allegamꝰ triplicē cauſam dicēdo. Quoniā tu ſolus ſan/
ctus: ideo debes indulgere peccata. Tu ſolus dn̄s. ſ. exaudi/
ens ꝑcamina. Tu ſolus altiſſimus. ſ. cōferens eterna ſola/
mina. Cū ſancto ſpū. Hic ponūtur ſpectantia ad laudē ſpūs
ſācti q̄ ſūt duo. Primū pſonalis ꝓprietas: ideo dicit̄ cū ſan/
cto ſpū. Secūdū ſūma ⁊ coeterna felicitas. ideo dicitur in
gloria dei patris. Ultimo ſeq̇tur amen. in quo optamꝰ no/
bis oīa confirmari ⁊ fieri Ubi nota ꝙ amen ē dictio hebra
ica. ⁊ aliqn̄ eſt nomē ⁊ tūc idē eſt ꝙ veritas. Un̄ apoc. iij.
hic dicit amē: q̇ eſt teſtis fidelis. Aliqn̄ eſt aduerbiū. vt in
euāgelio amē amen dico vobis. i. vere. Aliquando ē verbū
⁊ tūc idē eſt ꝙ fiat Un̄ ꝑs. Et in ſeculū ſeculi fiat fiat Ubi
nos habemus fiat: ibi habēt amē Et iſto modo ſumit̄ hic
⁊ in cōcluſionibus collectaꝝ verſus Amē pro vere: duo ſūt
aduerbia quali. Amē pro fiat: tūc verbū deficiens ē Si deꝰ
eſt amē indeclinabile nomen. Aliter pōt legi iſta ſecūda ps
⁊ ſcḋm hoc pōt diuidi in tres ptes In prima parte deū lau/
dantes: ſibi gratias referimꝰ de xp̄i natiuitate. In ſecunda
pte ſpecialiter filiū inuocamꝰ ⁊ implorāmꝰ ſuā miſericor
diam allegantes: propter q̄ decet deū noſtri miſereri. Ter/
cio ſanctā trinitatē ſub vnitate eſſentie exprimētes ⁊ confi
tentes cōcluſiue ꝑconiſamꝰ Secunda ibi. Dn̄e deꝰ agnꝰ dei
Tercia ibi. quoniā tu ſolus Et exponitur littera O dn̄e de
us rex celeſtis deus pater omnipotēs O dn̄e iheſu xp̄e fili
vnigenite ⁊ ſancte ſpūs: propter tuam magnā gloriā. i. pro
pter tuā ineffabilem maieſtatē ⁊ dignitatē omni honore et
quibuſlibet modis reuerentie excolendā ⁊ magnificandam
nos laudamꝰ te cūcta optime facientē. benedicimꝰ te pleni
tudinē oīs boni. cōtinentē. adoramus te deū ſummū deuo/
te profitentes. glorificamꝰ te tua inenarrabilia opa ꝑdican
tes. gratias agimus tibi tuā mirificā bonitatē in redimen
do nos cognoſcētes. Secūda pars dn̄e deus agnꝰ dei. In q̄
ſpecialiter filiū imploramus: allegantes propter q̄ decet de

um noſtri miſereri Et cōſtruitur iſta pars ſic. domie iheſu
xp̄e agnus dei filiꝰ patris: Qui tollis peccata mūdi miſe/
rere nobis. Qui tollis peccata mūdi ſuſcipe deprecationem
noſtrā. Qui ſedes ad dexterā patris miſerere nobis Hic bis
imploramus miſericordiā dei dicētes bis miſerere nobis ꝓ
ptēr duplex genus peccati. ſ. propter peccatū originale: ⁊ ꝓ
pter peccatū actuale. ſic ꝙ primū referatur ad peccatū ori/
ginale: quod proprie dicitur peccata mūdi. eo ꝙ totū mun
dū fecit reū eterna dāpnatione: ⁊ ſecūdū miſerere referatur
ad peccatū actuale quod ē duplex. ſ. veniale ⁊ mortale. ⁊ er/
go etiā petit. O xp̄e qui tollis peccata mūdi ſuſcipe depre/
cationē noſtrā: ꝑ hoc inſinuās ꝙ deus nos abilitat peccata
tollendo: vt depcatio ⁊ oratio exaudibilis reddatur. Et eſt
hic ſciendū de hoc ꝙ dicit ꝙ xp̄s ſedeat ad dexterā patris q̇
a poſſunt intelligi tria. Uno modo gloria diuinitatis: in q̄
dei filius extitit ante ſecula: vt deus eſt patri cōſubſtancia/
lis. Alio modo per dexterā beatitudo patris itelligitur. vn̄
beatꝰ augu. ꝑ ſedere habitare intellligitur. quēadmodū di/
cimus de quocūq̧ hoie ꝙ in iſta patria ꝑ tres annos ſedit.
Sic ergo credite xp̄m habitare in dextera dei patris. Bea/
tus eni eſt q̇ habitat i beatitudine que dextera vocat̄. Ter/
cio per dexteraꝫ dei patris intelligitur poteſtas iudiciaria.
Un̄ aug. Ipſam dexterā intelligite poteſtatē. quaꝫ accepit
ille homo ſuſceptus a deo: vt veniet iudicaturꝰ q̇ prius ve
nerat iudicandus. Igitur xp̄s ſecundū ꝙ deus ad dexteram
patris ſedet. i. equalis ē patri in diuinitate ⁊ maieſtate: ſe/
cundū primā expoſitionē. Xp̄s vero ſcḋm humanitatē ſedet
ad dexterā patris. i. in potioribus bonis patris. i. in eterna
beatitudine habēs iudiciariā poteſtatē: iuxta ſecūdā ⁊ terci
am acceptionē dextere. In tercia pte trinitatē pſonaꝝ i vni
tate cōfitentes eſſentie: cōcluſiue laudamus dicentes. Quo
niam tu iheſu xp̄e cū ſancto ſpū in gloria dei patris. i. idem
cū ſancto ſpū ⁊ patre es ſolus ſāctus. ſolus dn̄s: ſolus altiſſi
mus ꝑ plenitudinē ⁊ nō ꝑ pticipationē vel cōmunicationē
ab alio. Et nota ꝙ hic ⁊ in ꝑcedēti parte tangūtur quinq̧
ꝓpter q̄ decet deū noſtri miſereri. Primū q̇a ipſe eſt agnus
dei oblatus pro peccatis mūdi tollendis i ara crucis: ſemel
realiter ⁊ vſq̧ ad cōſumationē ſeculi in forma panis ſacra/

mentaliter. Secundū ē quia ꝑacta noſtra redēptione ⁊ de/
uicta morte factꝰ eſt noſter aduocatus ſedēs ad dexterā pa/
tris in gloria. Terciū ē quoniā ipſe ſcꝫm ꝙ homo: eſt ſanctꝰ
ſanctoꝝ quē vnxit deus pre conſortibus ſuis oleo leticie. vt
ipſe ſolus inter hoīes ſit ſanctus ꝑ plenitudinē virtutuꝫ: et
ſpūalium cariſmatū. vt de plenitudine eius omnes accipia
mus gratiā. Quartū ē q̄a ipſe vt eſt filius hoīs ſolus ē dn̄s
cōſtitutus iudex a deo viuoruꝫ ⁊ mortuoꝝ. Cui dictuꝫ eſt.
Poſtula a me ⁊ dabo tibi gentes. Quintuꝫ q̄a ip̄e eſt ſolus
altiſſimus: quē ꝓpter meritū paſſionis deꝰ exaltauit: ⁊ de/
dit illi nomē quod ē ſuꝑ omne nomē. ad philip. ij. Hoꝝ igit̄
quinq̄ intuitu: decet xp̄m p̄cipue deuotione ad ſe clamātiū
acceptare ⁊ eoꝝ miſereri. Quantū ad quartū principale. q̄/
re videlicꝫ in miſſa beate virginis aliqui tropi interponun
tur. Rn̄detur ꝙ ꝓpter ſex priuilegia beate virginis ſex tro
pi interponūtur. Primū ē cōceptionis. Concepit. n. oꝑatio
ne ⁊ obūbratione ſpūſſancti. ⁊ ideo apponitur primus tro/
pus. ſ. ſpūs ⁊ alme orphanoꝝ ꝑaclite. poſt illū verſū. dn̄e fi
li vnigenite. Secundū priuilegiū habuit rōne diuini gene/
ris. quia beata virgo meruit eū tpaliter generare ⁊ ſine pa
tre. quē deus pater ſine matre genuit eternaliter. Et ideo
dicitur primogenitus marie. Et ly primogenitus nō dicit
ibi ordinem quaſi alius ſit ſecutus poſt euꝫ: ſed dicit digni
tatem. Uel primogenitus. i. anteq̄ꝫ nullus fuerat genitus
nec etiam poſt. Tercium habuit ratione materne dignita/
tis que eſt illa maxima laus ⁊ gloria. Ideo additur ad ma
rie gloriā. Uel aliter propter priuilegiū diuine miſeratiōis
que nobis ꝑ eam cōmunicata eſt. quia ꝙ deus nos exaudit
ad gloriam eius cedit. Unde de eo canitur. Audi nos nam
te filius nichil negans honorat. Quartum habuit ratiōe ſā
ctificationis. quia nullo modo peccare potuit. Unde in p̄s.
Sanctificauit tabernaculū ſuum altiſſimus. Et ideo addi/
tur. Mariam ſanctificās. Quintū habuit ratione cōſerua/
tionis. q̄a tāta plenitudo gratie in eaꝫ ſuꝑuenit. q̄ eā ab oī
peccato actuali conſeruauit. Un̄ aug. Cum de peccatis agi
tur de maria noli fieri mētionē. Ergo additur Mariā gu/
bernans. Sextū habuit ratiōe exaltatiōis ſeu coronatiōis.
Unde canit eccleſia. Ecce exaltata es ſuꝑ choros angeloꝝ.

Et ideo addit̄ Mariam coronās

Capitulū. ix. quare non ſemꝑ canit̄ Gloria in excelſis.

Secundū ſymachū papā: gloria in excelſis vt dictuꝫ
eſt in ca. p̄cedēti. In diebꝰ feſtiuis apoſtoloꝝ. mar/
tirꝝ. virginū. ⁊ cōfeſſoꝝ debet decātari. Et generali
ter in diebꝰ dn̄icis niſi fuerit tempꝰ luctus ⁊ penitētie. vt i
aduētu dn̄i. ⁊ a ſeptuageſima vſq̄ ad vigiliā paſce. Etiaꝫ
non debet decātari in diebꝰ profeſtis: ⁊ in diebꝰ ieiunioruꝫ
niſi ſit ieiuniū exultatiōis: vt in vigilia paſce ⁊ pēthecoſtes
Et in miſſa defūctoꝝ etiā non cātatur Eſt tn̄ ſciendū ꝙ
epiſcopus bethlehemitanus omni die ⁊ omi miſſa etiā pro
defūctis cantat gloria in excelſis. eo ꝙ iſte ymnus luca at/
teſtante. primo in bethlehemitana regione ē decantatꝰ Sꝫ
quare gloria in excelſis nō canit̄ in aduentu: p̄terq̄ꝫ in ſolē
ni ⁊ duplici feſto. hꝰ multiplex rō aſſignatur. Prima vt ꝑ i
terpellationē cantꝰ iſtius ymni. iſte ymnus quaſi innouari
videtur in nocte natalis dn̄i in qua primū fuit decantatus
⁊ ſic in maiori deuotōe ⁊ leticia decantetur. Secūda rō: vt
cū maiori reuerentia. honore. leticia. ⁊ deuotione decantet̄
q̄a que cum interpellatione dicuntur maiorem feruorē ha
bent. Tercia cauſa q̄a hoc tēpus aduentꝰ deſignat tp̄us an
te natiuitatē xp̄i: quod erat tp̄us triſticie. ⁊ non leticie nec
iocunditatis. eo ꝙ adhuc ianua ꝑadiſi erat clauſa: q̄ xp̄o ad
ueniente patefacta eſt. ⁊ ideo tūc ab angelis debuit decāta/
ri. Quarta cauſa q̄a gloria in excelſis eſt cātus leticie. ideo
tūc obmittit̄ propter ſignificandā afflictionē ſāctoꝝ patruꝫ
⁊ ad figurandū quāta patiebant̄ ex longa expectatione xp̄i
venturi. Spes eni q̄ differtur affligit animā. ꝓuer. ij. Sed
diceres. quare tūc cantatur alleluya in aduentu dn̄i Rn̄det̄
ꝙ duplici ratione. q̄a licet haberēt afflictionem de eo ꝙ fili
us dei tantū tardabat venire. ⁊ ideo dimittitur gloria i ex
celſis. habebāt tn̄ leticiā de certitudine ꝓmiſſionis: q̄a certi
ficati fuerūt de redēptiōe generis humani ꝑ xp̄m factura. ⁊
in iſta ſpe firme exultabūt. iuxta illud iohā. viij. Abraham
exultauit videre diē meū. ideo tūc cātatur alleluya. Secun

da ratio est. q̇a tūc fit mētio de aduētu xp̄i. q̄ ē duplex. Un⁹
in carnē q̄ est iocūdus. ⁊ ideo canitur allā. Ali⁹ erit ad iudi
cium. ⁊ iste est doloroſus ⁊ tremēdus. ideo dimittitur glo/
ria in excelſis. Sed quare nō cantat̄ in feſto innocētū. du/
plex est ratio. Prima q̇a innocētes in vituperiū xp̄i fuerūt
occiſi. igit̄ur in ſignū deteſtatiōis ⁊ propter dolorē parentū
nō cantatur in ipſoꝝ feſto. quia tūc impletū ē illud Jere. iij
⁊ habetur Math. ij. Uox in rama audita ē ploratus ⁊ vlu
latus ⁊c. Secūda rō q̇a tūc innocētes occiſi. ſtatim deſcen/
derūt ad limbū. ⁊ nō venerūt ad paradiſū niſi poſt xp̄i paſſi
onem. ⁊ ergo in ipſoꝝ die non canitur. Sed in octaua canit̄
quia dies octaua ſignificat temp⁹ adeptiōis glorie celeſtis
⁊ future reſurrectiōis: q̄ erit in gloria ⁊ gaudio. Sed quare
nō cantatur in quadrageſima vſq̧ ad vigiliā paſce. Hui⁹ rō
aſſignatur de cōſ. diſ⁊ j. ca. hi duo. Quia tūc ſācta eccleſia re
colit trāſgreſſionē primi parentis. ꝑ quā impedita fuit re/
ſtauratio ruine angelice. ⁊ ideo tūc tacet cātum angelicū ⁊
leticie. Secunda cauſa quia illud temp⁹ rep̄ſentat tp̄s quo
filij iſrael fuerūt in captiuitate babilonica: in qua ſiluerūt
a canticis leticie. ita xp̄iani: viri iſrahelite ſolēt ſuſpendere
cantica iocūditatis vſq̧ ad paſca in quo facta eſt a xp̄o libe/
ratio plenaria a ſeruitute dyaboli: q̄ per captiuitatē babilo
nicā fuit figurata. In miſſis etiā defūctoꝝ nō canitur. quia
certitudinē de gloria defūctoꝝ nō habemus. Etiaꝫ quia of
ficiū defunctoꝝ eſt lamētabile. ideo cātica leticie in eodē ob
mittuntur. Sed dubiū adhuc manet. qñ regulariter de/
beat decātari ſeu dici ymnus angelicus. Ad hoc reſpondet̄
extra de cele. miſſaꝝ ca. cōciliū. vbi dicitur ꝙ debeat cātari
qñ in matutis dicitur Te deū laudamus. Sed hec regula
fallit in ſabbato paſce ⁊ in die cene ſꝫm officiū romanum.
De ſabbato ſancto redditur ratio de cō. diſ. j. vbi dicitur ꝙ
illa miſſa ſpectat ad diem paſce. quare tunc dicitur alleluia
⁊ gloria i excelſis. q̇a tunc redditum eſt gaudium angelicuꝫ
In die aūt cene dicitur ab aliquibus epiſcopis. ſ. cū criſma
cōficiūt ⁊ nō aliter. nec a ſimplicib⁹ ſacerdotib⁹. ⁊ hoc rati
one priuilegij ⁊ celebritate ſingularj. q̇a illo die fuit a xp̄o
ſacrificiū inſtitutū.

Capitulum. x. de ſalutatione ſacerdotis. ſ.
Dn̄s vobiſcū ⁊ de collecta.

Angelico ymno finito ſacerdos ſe ad populū voluēs
a ſeu conuertēs ſalutat illū dicēs. Dn̄s vobiſcū. Que
ſalutatio ſūpta ē de libro ruth ca. ij. vbi legit̄ boos
ſic ſalutaſſe meſſores ſuos. Et iudicū. vj. Angelus ſalutās
gedeonē dixit. Dn̄s tecū viroꝝ fortiſſime. Et illa ſalutatio
rep̄ſentat ſalutationē quaꝫ ihesus fecit diſcipulis ſuis poſt
reſurrectionē. Quā ſalutatōꝫ ſacerdos p̄mittit añ oratiōes
vt populū reddat attētū ⁊ vt ei⁹ mens ad deū dirigat̄ Et
exponitur Dn̄s vobiſcū. i. dn̄s in vobis maneat: ⁊ vos pre
mio vite eterne remuneret ⁊ petitionib⁹ veſtris effectū tri
buat. vt gratiā dei impetretis ꝑſeuerantes in illa Alio mo
do exponitur ſic. Dn̄s vobiſcū. i. dn̄s ꝑ ſuam gratiā vos vi
ſitet: ⁊ vobiſcū manens ſanctificet. vt ſic petitiones veſtre
effectū conſequantur. Chorus reſpondet. Et cum ſpū tuo
Quod ſumptū eſt de ſecūda epiſtola beati Pauli ad thymo
ij. vbi dicit. Dn̄s noſter ihesus xp̄s cū ſpū tuo. Et ē ſenſus
Tu pro nobis fuſurus es preces ad dn̄m Et quoniā tantū
illas p̄ces approbat ⁊ exaudit que de bono corde procedūt
Oramus ⁊ nos ſimiliter pro te vt iſte ſine quo nullū ē bo/
num. ſit cū ſpū tuo. vt qui a te ore profertur ⁊ in os tuum
ſumitur: ſit tecū in corde ⁊ in te maneat. Sed diceret ali/
quis. quare populus optat vt dn̄s ſit ſolū cū ſpiritu eius ⁊
nō cum toto ſacerdote. Cū tamen dicit ſacerdos. Dn̄s vo/
biſcū: non ſolū in ſpū ſed etiaꝫ in corpore. Poteſt ſic reſpō/
deri ꝙ in hac reſponſione populus ſe totaliter offert ad acti
onem ymmolationis ſacramēti ⁊ ad impetrandū petenda.
Ad quā ymmolationem ſacerdos procedit. in qua per ſpiri
tum totaliter eleuatus: ⁊ ab omni terrenitate prorſus ob/
ſtractus debet eſſe. Et ideo dicitur ſibi. ⁊ cuꝫ ſpū tuo. ſ. vt
detur intelligi ꝙ ſacerdos debet eſſe totus ſpūalis. Et no/
ta ꝙ iſta ſalutatio dn̄s vobiſcū: ad ſimplices ſpectat ſacer/
dotes. Sed epiſcopus qui ꝑfectus debet eſſe ⁊ expreſſā ſimi
litudinem xp̄i gerit vt ſe vicarium xp̄i oſtendat vtitur ora
turus prima vice verbo iohan. xx. pax vobis. que fuit pri/
ma vox dn̄i ad diſcipulos poſt reſurrectionem: quando eis

poſt reſurrectioné apparuit. q̄ſi diceret. In p̄ſenti detur vo
bis pax pectoris ⁊ cordis. ſed in futuro pax eternitatis. De
vtraq; pace dicitur iohá. xiiij. Pacez meá relinquo vobis pa
cem meá do vobis. Et ep̄s oraturus mitrá deponit. vt ſic
nudo capite: ſicut ⁊ alter ſacerdos orationé cópleat. q̄a vir
ſecūdū apoſtolū reuelato capite debet orare. quatenꝰ inter
deū ⁊ ipſū nullū. malicie ſit velamé. ⁊ reuelata facie gloriá
dn̄i cótempletur. Poſtea ad inſtar ceteroꝝ ſacerdotum dicit
dn̄s vobiſcū vt ſic ſe vnum ex eis eſſe oſtédat. Item nota ꝙ
populus ſepté vicibꝰ a ſacerdote in miſſa ſalutatur. quate/
nus excluſis ſepté vicijs capitalibus: gratiá ſancti ſpūs ſu/
ſcipiet ſeptiformé. Miſteriū eni miſſe ad ſepté dona ſpūſſá
cti refertur. Et ergo ſex vicibus in miſſa dicitur dn̄s vobi/
ſcum. ⁊ vna vice pax dn̄i ⁊c. quod etiá ꝓ ſalutatione habet̄
Et ergo in quatuor téporibꝰ: ſalutatio ante primas colle/
ctas obmittitur. ne numeꝝ ſeptenariū tráſgrediamur. Pri/
ma ſalutatio fit ante primá collectá: et refertur ad ſpūm ſa
pientie. quia tūc ibi recolit̄ quomodo dei ſapiétia intrauit
mundū ad ſaluádū nos. Secūda fit in principio euágelij. ꝑ
quá intelligitur ſpūs intellectus. q̄a circa euangeliū recolit̄
xp̄i p̄dicatio. xp̄s eni p̄dicauit vt illumiñádo intellectū nos
doceret. Tercia fit poſt euangeliū. vel poſt credo. ꝑ quá in
telligitur ſpūs conſilij: quia ibi recolitur quomodo xp̄s ſe/
creto dei cóſilio paſſioni ſe obtulit vt redimeret nos. Quar
ta in principio p̄fationis. ꝑ quá intelligitur ſpūs fortitudi
nis. quia ibi recolitur xp̄i crucifixio. xp̄s eni in cruce pen/
dens dyabolū expugnauit. ⁊ nos ab eterna morte liberauit
Quinta ibi pax dn̄i. in qua ſpūs ſcientie innuitur. qua xp̄i
reſurrectio recolitur. quia xp̄s reſurgédo ſalutauit diſcipu/
los ſuos: ⁊ eoꝝ ſenſus aperuit: vt nos erudiret. Sexta fit i
principio orationis poſt cómunioné: in qua xp̄i aſcenſio re
colitur. ꝑ quá ſpiritus pietatis recolitur. quia ſola pietate
naturá humaná ſuꝑ aſtra leuauit: vt nos exaltaret Septia
fit in fine ante benedictioné. qua recolitur xp̄i aduentus ad
iudicium. et per eam ſpūs amoris rep̄ſentatur. quia ange
li trement cum venerit ad iudiciū vt nos iudicet. Et quá
ꝙ̄ ſepties populū ſalutat vt dictuz eſt. tamé ſolum quinqui
es in iſtis ſalutationibus ſe ad populū vertit. ⁊ hoc ſignifi

cat quinqz apparitiones quas xp̄s fecit diſcipulis ſuis i die
reſurrectónis que ſunt magis approbate ex euangelio. Pri
ma fuit marie magdalene. joh. xx. ⁊ marci vltimo. Secū/
da fuit eidé ⁊ alijs mulieribꝰ redeūtibꝰ de ſepulchro cū di/
xit. Auete math. vlt. Tercia petro q̄ apparitio deſignat̄ ꝑ
terciá verſioné q̄ fit poſt manuū lotóez. vbi ſacerdos nichil
alte dicit. qr illa rep̄ſentat apparitóez factá petro. de q̄ non
fit métio i euangelio qn̄ aut vbi. aut qūo facta ſit. Quarta
facta fuit duobꝰ diſcipulis eūtibꝰ i emaus luce vlt. Quinta
i domo abſente thoma. Poſt hoc ſacerdos parū de ſua boni
tate cóſidés vniuerſalé ad ſe colligit eccleſiá dicens oremꝰ
quaſi diceret orate oés ſimul mecum. vt quod poſtulamus
citiꝰ ipetremus. quoniá fiducialit̄ dn̄s multitudiez citiꝰ ex
audit. Dicédo ergo oremꝰ. hortat̄ ad orádū. qr ⁊ ip̄e xp̄us
monuit orare diſcipulos dicés. vigilate ⁊ orate ⁊c. Poſtea
ip̄e ſacerdos orões ꝓnūciat q̄ noiant̄ collecte. Dicit̄ aūt col
lecta ꝑ tanto. qr ſuꝑ populū collectū ⁊ cógregatuz dicit̄ vt
habet̄ de cóſe. diſ. iiij. Et ſic hee orões ꝓprie dicuntur colle
cte que fiunt ſuꝑ collectóez populi. ſcz quádo populus colli
git̄ ad ſtationé faciédam vel ꝓceſſionem de vna eccleſia ad
aliá. vel dicitur collecta. qr ſacerdos q̄ fungitur legatóe po/
puli ⁊ ſtat quaſi mediator iter deum ⁊ hoiem vel populuz
petitiones populi i ſe colligit ⁊ cócludit. i quibus dep̄catur
ꝓ noſtris neceſſitatibus ſpūalibus ⁊ temporalibus. Dicūt̄
aūt i dextera parte altaris. quia ꝑ dexteram bona eterna ⁊
ꝑ ſiniſtrá temporalia deſignant̄. vt ergo oſtendatur ꝙ eter
na ⁊ ſpūalia prius petere debemus iuxta illud primū queri
te regnū dei. ideo collecta dicit̄ i dextera ꝑte altaris. vel eti
am ideo qr orões in nomine xp̄i fiunt. qui ſedet ad dexterá
dei mat. vlt. Et nota ꝙ orationum varij fuerunt inuéto/
res quorū numerus ⁊ varietas tátū excreſcebat. ꝙ octauū
cóſiliū affricanū cóſtituit ꝙ nulle p̄ces vel orões vel p̄fati/
ones dicant̄ niſi i cóſilijs fuerint apꝓbate. Poſt hoc gelaſi/
us papa orões ⁊ collectas tá a ſe ꝙ̄ ꝑ alios cópoſitas i vnū
ordinauit. Beatꝰ aūt grego. ſecluſis hijs q̄ nimia ſiue mi
nus cógrua videbant̄ rónabilia coadunauit congrua multa
nichilominus neceſſaria ſuperaddens:

Capitulū.xj.de numero collectaꝝ ⁊ de cō cluſione earundem.

Eterū quidā modū ⁊ ordinē excedētes orōes intan
tū multiplicāt vt auditoribus tediū generāt ⁊ faſti
diū.q̄ſi deꝰ vt hō multitudine verboꝝ flecti poſſet
cū ecōtra dn̄s ꝑ yſaiā dicat. Cū multiplicaueritis orōes nō
exaudiā vos. Et dn̄s ꝑ ſe i euāgelio dicit. Nolite multū lo
qui orātes ſicut ethnici faciūt. putāt eni multiloq̄o ſe ex/
audiri.mat.vij.vn̄ cū dixiſſēt apoſtoli. Dn̄e doce nos orare
cōpēdioſaꝫ eos docuit orōeꝫ dicēs.ſic orabitis.pater nr̄ ⁊c.
ſeptē petitōes i ſe cōtinētē. Eiꝰ ergo orōis formā ſequētes
ſacerdotes i miſſa ſeptenariū numerū nō excedūt. Nā xp̄s
ſeptē petitiōibꝰ oīa neceſſaria corpis ⁊ aīe cōprehēdit.ymo
ſcḋm cōmunē cōſuetudinē orōes ſēꝑ ſub ipari numero dicū
tur. Ita ꝙ i ſūmis feſtis ſicut qn̄.ē duplex vel totū feſtū tā
tū vna collecta dicit̄ niſi forte i eodē die aliud feſtū occur/
rat.⁊ tūc dicit̄ vna ad deſignādū fidei vnitatē. Aliqn̄ dicun
tur tres ad deſignādū miſteriū trinitatis.⁊ qꝛ xp̄s ter ante
paſſionē orauit dicēs.pater ſi poſſibile ē trāſeat a me calix
iſte. Aliqn̄ quiqꝫ ad deſignādū quīqꝫ vulnera xp̄i ſeu q̇ntip
titā xp̄i paſſionē. Itē qn̄qꝫ dicūt̄ ſeptē ad deſignādū ſpūm
grē ſeptiformis.ſeu ſeptē dona ſpūſſācti. Et ſcḋm innocētiū
ille numerꝰ excedi nō dꝫ. Et ē ſciēdū ꝙ totidē collecte ⁊ eo
dē ordine dici debēt i ſecreta ⁊ poſt cōmunionē quot p̄ceſſe
rūt ante eplām.nec plures nec pauciores. Finis quoqꝫ de
bet ſuo pricipio correſpōdere. Et q̄libet collecta poſt cōmu
nionē ⁊ i ſecreta dꝫ p̄cedētibꝰ cōuenire. Et nota ꝙ ſi i miſ
ſa ꝓ viuis vis iterponere collectā ꝓ defūctis.tūc talis nō de
bet eſſe vltima ſꝫ antepenultima ſeu penultima. Nō qꝛ fi
nis ſēꝑ debet correſpōdere ſuo principio. Et i miſſa ꝓ defu
ctis nō debet iterponi collecta ꝓ viuis vt dicit guilhermꝰ.
qꝛ mortui nō valēt iuuare viuētes in hac vita.nec etiā va
lēt iplorare viuētibꝰ vitā eternā.licet ecōuerſo ip̄i poſſunt
iuuari ab eis quo ad vtrunqꝫ. Immo nec iſta oratio cōis
auguſtini.ſcꝫ omnipotēs ſēpiterne deus qui viuoꝝ dn̄aris
ſimul ⁊ mortuoruꝫ eſt dicēda in miſſa ꝓ defunctis. Secūdū
aliquos tn̄ collecta pōt interponi de ſāctis ſic ꝙ ſit penulti/
ma. Sed de modo claudēdi orationes ſciēdū.ꝙ ſi in ora
tione ſermo dirigit̄ ad patrē nō habita mētione filij ⁊ ſpiri
tus ſācti tunc cōcludit̄ ſimpliciter ꝑ dn̄m noſtruꝫ ihesuꝫ xp̄ꝫ
vt hic. Cōcede nos famulos ⁊c. Si fit aūt mētio de filio.
hoc ē dupliciť.vel i pricipio.vel circa finē. Si in pricipio.
tūc cōcludit̄ ꝑ eundē dn̄ꝫ noſtrū.vt ibi deꝰ q̇ in filij tui hu
militate iacēteꝫ mūdum erexiſti ⁊c. Si circa finē.tūc con
cludit̄.q̇ viuit ⁊ regnat ſicut i illa. Reſpice q̄ſumus dn̄e ſu
per hanc familiaꝫ tuā. Aliqn̄ etiā ip̄a oratio dirigit̄ filio di
recte.ſicut iſta orō. Deꝰ q̇ virginalē aulā.⁊ tūc debꝫ dici q̇
viuis ⁊ regnas. Si aūt fit mētio de ſpū ſācto.tūc cōcludit̄
ꝑ dn̄m noſtrū ⁊c.⁊ in fine dicit̄ i vnitate eiuſdē ſpūs ſācti
deus ſicut i iſta oratione.deꝰ q̇ corda fidelium ſācti ſpūs il
luſtratione docuiſti. Si aūt fit mētio de filio ⁊ ſpū ſancto.
tunc concluditur per eundem dn̄m ⁊c.⁊ in fine dicitur.in
vnitate eiuſdem ſpūs ſancti. Aliquādo aūt de nullo iſtoruꝫ
fit mentio.ſicut in exorciſmis ⁊ in orōnibus aque bn̄dicte
⁊ in q̇buſcūqꝫ officijs ſepulture.tūc dicit̄ per eum q̇ ventu
rus eſt iudicare ⁊c.ad terrorē demonum q̇ de iudicio finali
plurimū terrent̄.ꝙuis tn̄ dici poſſet ꝑ dominū.verſus Per
dn̄m dicat cū patrē p̄ſbiter orat. Cū xp̄m memorat ꝑ eun
dē dicere debet. Cū quo ſi loqueris qui viuis dicere queris
Qui tecū ſi ſit collige finis in illo. Si ſpūs almi.eiuſdē di
cere debes. Eſt tamē hic ſciēdū ꝙ vt plurimū i fine collec
te cōcluſiue ſubiūgit̄.ꝑ dominū noſtrū ihūꝫ xp̄m.q̇a ſicut
bulla autēticat litteras papales.ita ⁊ oēs orōes bullantur
noīe domini noſtri ihū criſti. Cuiꝰ duplex ē rō. Pria qꝛ hoc
fit ad iplendū documētū xp̄i quod ponit̄.xxvij.ioh. Quicq̇d
perieritis patreꝫ in noīe meo dabit vobis. Per ip̄m eni ſcꝫ
xp̄m ⁊ nō ꝑ aliā viā diuina beneficia ad nos poſſūt decurre
re.qꝛ ip̄e ſolꝰ extitit mediator dei ⁊ hoim.vnde ⁊ ip̄e ſepiꝰ
manꝰ vel brachiū domini appellat̄: Quicq̇d eni nobis do/
nat̄ ꝑ ip̄m nobis datur. Secūdo hoc fit ꝓpter meritū paſſi
onis xp̄i.qꝛ oīa nobis i merito paſſiōis eius dāt̄. Tūc ſub/
iūgitur.i vnitate ſpūs ſci deus.quod dupliciť exponitur:
vno.modo ſic.i vnitate ſpūs ſancti id eſt vna cum ſpū ſan/
cto.qꝛ tres perſone pater filius ⁊ ſpiritus ſanctus ſūt vnꝰ
deꝰ. Secūdo i vnitate ſpūs ſancti:id eſt i ſpū ſancto qui eſt

vnitas patris ⁊ filij amoꝛ ⁊ cónexio vtriuſq3. Subiūgit᷑. p
omnia ſecula ſeculoꝝ. quod etiam dupliciter itelligi pót.
Uno modo cóſecutiue id eſt p generatióes generatónū ſibi
cótinue ſuccedētiū. qꝛ vna ſuccedēte alia ſubſeqtur. Secū/
do exponit᷑ ſic. per oia ſecula ſeculoꝝ id ē ante omia ſecula
dñs noſter ihūs xp̄s vixit tecū. et in p̄ſenti viuit ⁊ i futu/
ro victurus eſt. Et tū valet breuiter. per oia ſecula ſeculo/
rū id eſt eternaliter. vt vult btūs aug. Et addit᷑ hec ꝑticu
la ꝑpter luciferianos hereticos. qui dicūt adhuc luciferū reg
naturū ⁊ ad ſedem xp̄i collocaturū. Cōtra quos ſcribit᷑ yſa.
ix. Sup ſoliū dauid ⁊ ſup regnum eius ſedebit. vt cófirmet
illud in iudicio ⁊ iuſticia vſq3 in ſempiternū. Choꝛ9 reſpó
det amen. Ubi ſciendum ſ3m beatū bern. in ſermone de ce
na dñi. ꝙ amen qñq3 eſt aduerbiū optandi. ⁊ valet intantū
ſicut fiat. vñ vbi nos in pſalmis habemus fiat fiat. ibi he/
brei habent amen amen. Hic etiam amen ſumit᷑ in oꝛóne
dñica. cū dicit᷑ ſ3 libera nos a malo amē. Similiter qñ có
cludit᷑ collecta p dñ3 noſtrū ⁊c. ⁊ choꝛus reſpódet amē. Po
pulus eni aſſentiēs voci ſacerdotis q̇ dixit. per oia ſecula ſe
culoꝝ. aſſentit ꝙ ſeculū p eū creatū ē. Reſpicit ergo ad foꝛ
mā oróis. vt quod oꝛat᷑ hoc det᷑. vel ad modū cócluſióis vt
quod cócludit᷑ affirmet᷑. ⁊ intantū valet ſicut vere ⁊ ſic pót
ſumi i reſpóſione qñ cócludit᷑. q̇ tecū viuit ⁊ regnat. ⁊ cho/
rus reſpódet amē id ē verū ē ꝙ viuit ⁊ regnat in ſecula ſe/
culoꝝ. De hac materia dictū fuit ſupra. capitulo octauo.

Tractatus ſecundus libri ſecūdi de ſecūda parte
miſſe ſcilicet inſtructoria.

Expedit9 de primo cū dei adiutoꝛio ſc3 de par/
te p̄paratoꝛia ꝙtū ad primā ꝑtē miſſe. Et p
cóſequēs quo ad tractatū primū hui9 ſecūdi li
bri. Iā aliq̄ quo ad ſecundā ꝑtē miſſe ⁊ quo ad
tractatū ſecūdū hui9 libri ſecūdi breuit᷑ ſūt di
cēda. Cōgruū eni ē vt oꝛó p̄cedat lectōe3 ⁊ poſt oꝛōnē ſequa
tur lectio. qꝛ p lectionē inſtruimur de diuinis mādatis ⁊ de
claratione tradende veritatis. Nam ad hoc tendere debet
fideliū opatio ⁊ oꝛó vt cognoſcant ⁊ intelligant volūtate3
dei ⁊ ſ3m eā viuāt. Alia pót poni ró ſ3m guiler. ⁊ cóformis
huic. In epiſtolis eni vt plurimū cótinet᷑ doctrina apoſtolo
rū. Et ideo elegāter doctrinā illā p̄cedit oꝛó. qꝛ oꝛare debe
mus vt doctrina dei ⁊ apoſtoloꝝ nos in agēda inſtruat. iux
ta illud luce. x. Rogate dñm meſſis vt mittat opatios in
meſſem ſuā. vel pót ſic poni ró oꝛdinis. qꝛ collecta ſignifi/
cat deuotā oꝛónē. eplā vero legis xp̄i ⁊ p̄ceptoꝛū ei9 ſerua/
tionē mó deuota oꝛó ipetrare debet antecedēter legis obſer
uātia3. Et habebit ille tractat9 ſeptē capitula. Primū erit
de epiſtola. Secūdū de gradual. Terciū de allā. Quartū de
tractu ſeu tractibus. Quītū de p̄ſis ſeu ſequētia. Sextū de
euangelio. Septimū de ſymbolo ⁊ de ei9 expoſitióe.

Capitulū. i. de epiſtola.

In primo capitulo hui9 tractat9 ſecūdi primo vidē
dū eſt q̇d repſentat epiſtola. Secūdo q̄re eplā aliqñ
ex nouo teſtamēto ſumit᷑ ⁊ aliqñ ex veteri. Tercio
q̄re aliqñ in principio epiſtole dicit᷑ cariſſimi. aliqñ fratres
aliqñ in dieb9 illis. Quarto q̄re legēte eplā3 in eccleſijs col
legiatis ſolū vn9 ſequit᷑. ſ3 legēte euāgeliū plures ſequunt᷑
Quinto vñ dicat᷑ eplā. Sexto q̄re aliqñ legit᷑ in dextera ꝑte
altaris. ⁊ aliqñ a miniſtro quaſi in medio choꝛi in aliq̇b9
eccleſijs. ⁊ quare euangeliū legit᷑ in ꝑte ſuperioꝛi. epiſtola
vero in loco inferioꝛi. Septimo de diuerſitate miſtri ipi9
epiſtole. vñ ꝙtū ad primum eſt ꝓſciēdū ſ3m innocentiū ꝙ
epiſtola q̄ p̄mittit᷑ euāgelio repſentat officiū ⁊ p̄dicatóe3 p̄/
curſoris xp̄i. ſc3 beati iohānis baptiſte quod exercuit ip̄e io
hannes ante xp̄m. q̇ p̄iuit ante faciē xp̄i pare via3 ei9. ſicut
ip̄e ſanct9 iohannes de ſe teſtat᷑ dicēs. Ego vox clamātis i
deſerto pate vias dñi: rectas facite ſemitas ei. iohā. i. Et
xp̄s de eo dicit malach. xxxvij. Hic ē de quo ſcriptū ē. ecce
ego mitto angelū meū q̇ p̄parabit via3 ante te. Iohannes
nāq3 fuit ſubmiſter illi9 q̇ de ſe dicit. nó veni miſtrari ſed
miſtrare mat. xx. vñ ſicut p̄dicatio iohāis p̄ceſſit p̄dicatóe3
xp̄i. ſic eplā p̄cedit euāgeliū. Secūdū guilhermū eplā gerit
figurā legis ⁊ ꝓphetie q̇ xp̄i aduētū p̄ceſſerūt ſicut eplā p̄ce
dit euāgeliū. Preceſſit nāq3 lex euāgeliū ſicut ūbra lucē. lr̄a

ſpūm.timor caritaté.iiciū ꝑfectóez.dn̄antis ꝑceptū.amantis cóſiliū.Ná lex ꝑ moyſen data é.gratia ⁊ veritas ꝑ xp̄z ihūm facta é iohá.j.Eplá ergo vox é legis ſuá iperfectóem teſtimonio iohánis ꝓfitentis.⁊ ad ꝑfectóem euangelij trāſmittentis.Hic inquit eſt de quo dixi vobis.Qui poſt me venit ante me factus eſt.me oportet minui illuz aūt oportet creſcere.Nó eni erat lux.ſz vt teſtimoniuz ꝑhiberet de luce.Lex neminem ducit ad ꝑfectū.euágeliū vero ꝑfectóez iducit ⁊ oſtendit.Quantū ad ſecūdū eſt dicédū.ex quo iohánes fuit limes ꝑcedentiū ⁊ ſequentiū medi⁹ iter apoſtolos ⁊ ꝓphetas nam lex ⁊ ꝓphete vſq3 ad iohánem durabát ⁊ ex eo regnū dei euangelizat̄.Math.vij.⁊ ideo eplá nec ſemꝑ legitur ex ꝓphetis.nec ſemꝑ ex dictis aplóꝝ.ſed interdū ſumit̄ ex ꝓphetis ſeu veteri teſtamento.⁊ iterdū de nouo teſtaméto.ſcz ex dictis aplóꝝ.Johánes eni cui⁹ vocé repſentat epiſtola cū modernis.xp̄m inſinuat ꝑſenté dicés.Ecce agn⁹ dei iohánis.i.Et cū antiq̄s ꝑdixit xp̄m eſſe venturuz dicés.Qui poſt me venit ante me factus eſt.Ad terciū notandū ꝙ epiſtole ſemꝑ accipiūtur aut de epiſtolis pauli aut ex canonicis aut ex actibus aplóꝝ.aut ex libris ſalomonis nunq̄ aūt ex quiq3 libris moyſi.Ró q̄a i illis tantū ꝓmittūtur temporalia.in cui⁹ ſignum tales lectóes ſemper terminātur i grauem accentum deſcédenté.Jn nouo vero teſtamento ꝓmittunt̄ ſpūalia ⁊ eterna.Jn cui⁹ ſignū euangeliū ⁊ epiſtola terminant̄ i accētū acutū.Jſto ſtāte rn̄det ad terciū.ꝙ qn̄ epiſtole ſumunt̄ ex dictis pauli tūc dicitur i pricipio fratres.Ró q̄a illas eplás mittebat ad illos quos conuerterat.inter quos q̄daz fraternitas generabatur.ideo vocat eos fratres.Sz qn̄ ſumitur a canonicis iohánis ⁊ iacobi q̄s ipi dixerūt.nó tātū ad illos quos cóuerterāt.ſz cómuniter ⁊ generalit̄ ad oés q̄a ad oés de⁹ habuit caritaté.ideo i illis eplis debem⁹ dicere cariſſimi.Sz qn̄ ſumūt̄ de actib⁹ aplóꝝ tūc dicit̄ i dieb⁹ illis.Sz i euágelijs nūq̄ dicitur i dieb⁹ illis.ſz i illo tp̄e.Et ratio é triplex.Pria q̄a i textu actuū vt frequent ponit̄ i dieb⁹ illis.vt patet i actib⁹ aplóꝝ.Secūda ró.q̄a ſicut tép⁹ cótinet in ſe dié.ita euágeliū cótinet eplás que declarāt ihm̄.Tercia ró q̄a euangeliū eſt de vno ſcz de xp̄o ⁊ de vita eius.ſed epiſtole facte ſunt ad diuerſos diuerſis tēporib⁹.ideo dicit̄ i dieb⁹ illis vt cuilibet poſſit melius applicari.Et qn̄ lectiones ſumunt̄ de libris legalibus tūc nunq̄ debet apponi titulus alicuius libri.Ratio q2 i pēthateucon cótinent̄ ea q̄ ꝑtinent ad ſynagogam.que iā deficit in ſacerdotio ⁊ in regno.iuxta ꝓphetam danielé.cū venerit ſanctus ſanctoꝝ ceſſabit vnctio veſtra;vn̄ nó intitulat̄ ſalomon in libris ſapientialibus.aut q2 deprauatū eſt cor eius cū mulierib⁹ ſeu ꝑ mulieres.aut q2 nō omnis veritas illoꝝ plenarie ſcit̄.ideo a ſapiētia increata ititulat̄.Quātū ad quartū ſciēdū.ꝙ ſubdyaconū ſolū vnus comitat̄.dyaconū vero plures.ad deſignādū ꝙ ꝑdicationé iohánis pauci ſuſceperūt.ꝑdicationé aūt xp̄i plurimi ſuſceperūt.vn̄ diſcipuli iohánis dixerunt ad eum.Rabi qui erat transiordanem tecū cui teſtimoniū ꝑhibuiſti :ecce hic baptizat.⁊ oés veniūt ad eū.Etiá ſignificat duplices ꝑcurſores ad duplicé xp̄i aduentū manifeſtādum.quoꝝ primus iā trāſact⁹ tātū vnū habuit ꝑcurſoré.ſecūd⁹ vero habebit duos ſcz enoch ⁊ helyá q̄ cóuertēt corda patrū ad filios.⁊ reſidui iſrahel ſalui fiēt.Sz diceres.q̄re ſubdyaconus vadit ſine lumīe.⁊ cū vno ſolo accolito.Rn̄det̄ ꝙ ideo.q̄a ſignificat iohāné in ꝑdicatóe ei⁹.de quo dicit̄ iohánis.j.nó erat ille lux ſz vt teſtimoniū ꝑhiberet de lumine.Et vadit cū vno ſolo accolito ideo q̄a ſignificat iohāné baptiſtá.q̄ ꝓnūciauit aduētū xp̄i i carné q̄ fuit humilim⁹ ⁊ q̄ſi occultus ideo vadit ſine lumine ⁊ cuz vno ſolo accolito.Quantū ad quītū ſcz vn̄ dicat̄ epiſtola dicit̄ ꝙ eplá grece ſuꝑmiſſio vel ſuperogatio ſonat.Et dicit̄ ab epi qđ é ſupra.⁊ ſtoló miſſio q̄ſi ſupra miſſio.ſcz ſupra legé ⁊ euangeliū.q̄a epiſtole ſunt declaratóes dictoꝝ i euágelijs ⁊ i lege.⁊ eorū q̄ in ipis continent̄.Miſſa eni eſt doctrina apoſtolica ſuꝑ legem moyſi pſalmos ꝓphetas ⁊ euágeliū ſicut ꝓphetie ſuꝑ legem.vn̄ ⁊ littere de vna ꝑſona ad alterá miſſe.vocant̄ eplé q̄ſi ſupra miſſe.q2 ſunt miſſe ſupra illud quod refert nūcius viua voce.Eplá etiá ſuperogatio dicit̄.Angelicus eni ordo ꝑ iſtū ſtabulariū itelligitur luce.x.cui ſamaritan⁹ xp̄us cómiſit hoiem a latronib⁹ ſpoliatū.vulneratū.⁊ ſemiuiuū relictuz Jn naturalib⁹ ſpoliatū.i gratuitis ſemiuiuū.ꝑ peccatū relictū q̄a vita gr̄é aufert̄ ꝑ peccatū a peccatore ſola .vita na

ture remanēte. Perferēs duos denarios id eſt duo teſtamē/
ta. in quibus ymago eterni regis ſcripta eſt. ⁊ dicens ei ſcʒ
cetui angelico. ⁊ etiam cetui apoſtolico q̇ ꝑ ſtabulariū deſi
gnat̄ ſeu intelligitur. curā iſtius hoīs vulnerati a latroni/
bus id eſt a ſuggeſtionibus dyabolicis habe. ⁊ q̄cunqꝫ ſup/
erogaueris. ſcʒ cōſilia dādo vltra p̄cepta reddā tibi. ſupple
mercedē quā vnuſquiſqꝫ ſꝫm ꝓpriū laborē ſuū accipiet. i.
ad coꝝ. iiij. Cōgrue eni epiſtola ſupererogatio vocat̄. q̄ doc/
trina eius ſupererogata eſt doctrine euāgelice. Ad ſextū dicit̄
ſꝫm antiſiodorēſem. ꝙ epiſtola debet legi ī dextera ꝑte al
taris ⁊ eccleſie. quia xp̄s primo venit ad iudeos q̇ dicebant̄
eſſe in dextera. ⁊ olim ī dextera fuerūt. Sepi⁹ tn̄ a miſtris
legit̄ in medio chori ſeu eccleſie ad ſignificandū xp̄m ſeden
tē in medio doctoꝝ. vel ꝓpter illud pſal. In medio eccleſie
aperuit os ei⁹. vel ideo q̄ epiſtola ſignificat p̄dicatōeʒ iohā
nis q̇ fuit medius īter ꝓphetas ⁊ apoſtolos. īiciū noui teſ/
tamēti. ⁊ finis veteris. Et legit̄ epiſtola in loco inferiori.
q̄ doctrina xp̄i excellētior ⁊ eminētior ē doctrinis ⁊ īſtructi
onib⁹ factis ꝑ miſtros veteris ⁊ noui teſtamēti q̄s eplā de/
ſignat. Et q̄uis lex ī mōte data ſit tn̄ diuulgatio ei⁹ i iu/
dea clauſa fuit ⁊ nō extra iuxta illud pſalmi. Not⁹ i iudea
de⁹ ⁊c. euāgelica vero doctrina ꝑ totū orbē fuit diffuſa. iux
tā illud. In oēm terrā exiuit ſon⁹ eoꝝ ⁊c. Sʒ diceres qua/
re popul⁹ ſedet qn̄ epiſtola legit̄. ⁊ ſacerdos tūc tacet: Reſ
pondet̄ ad primū ꝙ popul⁹ ideo ſedet. vt cū maiori diligē/
tia audiat. ⁊ de morib⁹ inſtruat̄. q̄ ſꝫm ariſtotilē. vij. phi/
ſicoꝝ. Aia quieſcēdo ⁊ ſedēdo fit prudēs. Ideo aūt tūc ſacer
dos tacet. q̄ ſubdyaconus ſignificat iohannem baptiſtam
vt ſepius dictum eſt. ſacerdos aūt ſignificat xp̄m: ſʒ p̄dicā/
te iohāne xp̄s tacuit. ideo etiā tūc ſacerdos tacet. Quātum
ad ſeptimū dicēdū ꝙ duo ſūt miſtri epiſtole. vn⁹ eſt lector
qn̄ eſt de veteri teſtamēto. ali⁹ eſt ſubdyacon⁹ ⁊ hoc de quo
cūqꝫ accipiat̄. Sed dubium eſt circa lectorem. quare ſē/
per legit de veteri teſtamēto ⁊ nūq̄ de nouo. Dicitur ideo
q̄ lector ſignificat p̄dicatores veteris teſtamēti. Itē q̄re nō
accipit bn̄dictōeʒ qn̄ dʒ legere. Rn̄det̄ ꝙ illi p̄dicatores ⁊ ꝓ
phete p̄dicabant ſolo deo inſpirante. ⁊ nō fuerūt manifeſte
miſſi. ideo non recipiunt benedictionem patētē. Itē dubitat̄

quare immediate poſt lectionē lectoris ſubſequatur eplā vt
in natali xp̄i. Rn̄detur ꝙ ad deſignandū ꝓpheciā eſſe imple
tam. recte ſicut glo. immediate ſequitur textū. Hoc. n. non
fit niſi in illis feſtiuitatibus. in quib⁹ tangūtur ſpeciales ꝓ
phetie de illis que iā impleta ſūt in epiſtolis. Circa ſecū
dum miniſtrū. ſ. ſubdyaconū. dubitatur primo quare legit
de vtroqꝫ teſtamēto. Rn̄det̄ ꝙ ideo. quia ſignificat iohānē
baptiſtā qui medius fuit legis ⁊ euāgelij. ideo aliquādo de
veteri teſtamēto. aliqn̄ de nouo legit. Sed quare ſemper
legit facie verſa ad altare. Rn̄det̄ ad demonſtrandū ꝙ iohā
nes p̄dicādo xp̄m. ip̄m digito demonſtrauit dicēs. Ecce a/
gnus dei. Quare aūt nō recipiat bn̄dictionē. dicitur ꝙ ideo
quia deſignat iohānem baptiſtā qui p̄dicauit ſolo deo inſpi
rante ⁊ publice eū mittēte. ⁊ ideo nō accipit bn̄dictionē.

Capitulū. ij. de graduali.

p Oſt epiſtolā cantatur graduale quod alio noīe voca
tur reſponſoriū. Cuius duplex eſt ratio. q̄a gradua
le ꝑtinet ad opera vite actiue. vt igitur notetur nos
operibus reſpondere eis que in lectione audiuimus. idcirco
graduale reſponſoriū dicitur. Secūda ratio quia epiſtola ſi
gnificat p̄dicationē iohānis q̇ p̄dicabat dicens. Penitentiā
agite appropinquat enim regnū celoꝝ. Et iteꝝ. Faciatis
dignos fructus penitentie. Merito ergo poſt epiſtolā ſequi
tur graduale. quod in voce graui cantatur quia penitentia
lamentū ſignificat. Idcirco in diebus paſce tollitur ſeu nō
cantatur. quia ille dies ſignificat futurū felicē ſtatū in reg/
no celoꝝ. in quo nō eſt opus penitentie. Nec erit ibi fletus
ſed gaudiū ⁊ leticia. ſꝫm ꝙ canit eccleſia. Et nō erit ampli
us neqꝫ luctus neqꝫ clamor neqꝫ vllus dolor ⁊c. apocal. xxj.
Et licʒ differunt in hoc. ꝙ liber gradale: cantus vero gra/
duale vocatur. tamē cōmuniter capiuntur tanq̄ ſinonima
pro eodē. Et dicitur graduale vel gradale ad deſignandū ꝙ
verus penitens: gradus ſeu aſcenſiones in corde ſuo debet
diſponere: ⁊ ire de vna virtute in aliā quaſi ꝑ gradus quoſ
dam: donec videatur deus deoꝝ in ſyon ꝓpter quod gradu/
ale deſignat conuerſionē fideliū penitentiuʒ. Dicitur enim

gradnale a gradiendo.quia poſt p̄dicationē iohannis aliqui
diſcipuli ſecuti ſūt xp̄m ⁊ poſt ip̄m gradiebantur.Sicut io
hānes euāgeliſta ſcribit.Stabat iohānes ⁊ ex diſcipulis ei⁹
duo ⁊ reſpiciēs ihesū ambulantē dixit. Ecce agnus dei ⁊c.
Et audierūt duo diſcipuli iohānis ⁊ ſecuti ſūt xp̄m. iohā.j
Vocatur etiā reſponſoriū.quod poteſt vno modo referri ad
reſponſionē apoſtoloꝝ.qui ꝑ p̄dicationē iohānis aliqualiter
illuminati ⁊ imbuti:xp̄o ipſos vocāte ⁊ dicēte.venite poſt
me ⁊c.nō tantū verbo ſed ⁊ oꝑe reſponderunt.quia relictis
oībus ſecuti ſūt eū.Secundo refertur ad quoſlibet fideles.
quia ꝑ opera vite noſtre actiue:debem⁹ reſpondere lectioni
in epiſtola dicte vt prius dictū ē.Et adiungitur verſus qui
ſꝫm rationale ſignificat adiutoriū.quia adiutoriū nobis ne
ceſſariū eſt.ꝙdiu eni in hoc ergaſtulo:detinemur.a dn̄o ꝑe
grinamur ⁊ lamēta penitētie ꝑagimus Vel ad denotādū ꝙ
nullus plenā ⁊ verā facit penitentiā niſi pleniſſime cōuerta
tur.iuxta illud iohelis.ij.Cōuertimini ad me in toto cor/
de veſtro.in ieiunio ⁊c.Ita ꝙ homo nichil diligat cōtra de
um ſed oīa que affectat ⁊ diligit ꝙ illa diligat in ordine ad
deum.Illud reſponſoriū nō repetitur poſt verſū. quia vt p̄
miſſum eſt deſignat reſponſionē apoſtoloꝝ qui xp̄o eos vo/
cante reliquerūt oīa.quia ergo illi nichil retinuerūt ꝓ quo
eos iteꝝ vocare oporteret.ideo nullo modo repetitur. Nec
finitur cū gloria patri.quia non ad gloriam in hoc ſeculo:
ſed ad luctuꝫ ⁊ ad cōtēptū vocati ſumus.iuxta illud luce.ij.
Sicut miſit me pater.⁊ ego mitto vos in mundū. Et no
ta ꝙ grego.⁊ gelaſius cōpoſuerūt.tractus. gradualia. allā
⁊ ea ad miſſā cantari inſtituerūt.Vbi ſciendū ꝙ ſacerdos ⁊
epiſcop⁹ poſt collectam ſedet.infra ꝑactionē triū partiū offi
cij miſſe iam dictaꝝ.ſ.infra epiſtolā.graduale ⁊ allā.ſignifi
cans tres dies:in quibus dn̄s ſedit in tēplo iheroſolimis in
medio doctoꝝ audiens ⁊ interrogans eos. Seſſio etiam ſa/
cerdotis:victoriam xp̄i ſignificat.quia ſedere victoris ē.ſi/
gnificās ꝙ xp̄s poſt ieiuniū vicit dyabolū:Nam reliq̄t euꝫ
temptator.⁊ acceſſerūt angeli ⁊ miniſtrabāt ei. math.iiij.
Hactenus ⁊ tacitus ſedet ſacerdos inſinuās ꝙ p̄dicāte iohā
ne xp̄s tacebat.quia nō p̄dicauit aperte:ſed vt tradit euāge
liſta.poſtq̄ traditus eſſet iohēs in vinculis venit ihesus in

galileā euangelizans verbū dei. Sed ſꝫm guilbel. i rōnali.
ſeſſio ſacerdotis ſignificat ſeſſionē xp̄i ad dexterā patris. et
ꝙ ſedet cū miniſtris.ſignificat ſeſſionē xp̄i cū diſcipulis in
die iudicij quib⁹ dicitur.Sedebitis ⁊ vos ſuꝑ ſedes duode/
cim:iudicantes trib⁹ iſrael.

Capitulum.iij.de alleluya.

q Via poſt luctū ſequitur cōſolatio.iuxta illud luc.vj
Beati q̄ nūc fletis quia ridebitis.⁊ math.v.Beati
qui lugēt quoniā ipſi cōſolabuntur. Idcirco p⁹ gra
duale quod lamenta deſignat penitentie quā p̄dicabat iohā
nes ſequitur alleluya canticū leticie.Circa quod canticum
principaliter nouē ꝑ ordinē ſūt videnda. Primo vn̄ hoc vo
cabulū ſūpſit originē.⁊ quis ad miſſā cantari inſtituit. Se
cūdo cuiuſmodi vocabulū ſit allā.⁊ cuius dignitatis.⁊ q̄re
manſit in interp̄tatū.Tercio de eius expoſitione. Quarto
quid repreſētet in miſſa.Quinto quid eius verſus ſignifi/
cet.Sexto quare repetitur poſt verſū. Septio quare tēpo
re reſurrectionis xp̄i plus frequētatur. Octauo quare in ſep
tuageſima nō cantatur. Nono quare neumatica cauda ſub
iungitur ⁊ quid ſignificet. Quantū ad primū ſciendū ꝙ
hoc vocabulū ſumptū eſt ex veteri teſtamento.ſ.ex li. tho.
cap.penultio.vbi legitur de iheruſalē. Platee eius ex lapi/
de candido ⁊ mundo ſternentur.⁊ in vicis eius cantabitur
alleluya. Et eſt vox angelica audita ab angelis ⁊ decātata
ſꝫm ꝙ ſcibitur apoca.xix Audiui vocē quaſi tube magne ⁊
ſicut vocē aquaꝝ multaꝝ:⁊ ſicut tonitruū magnoꝝ dicenti
um alleluya.quoniā regnabit deus noſter oīpotens. Et au
diui ſimiliter a vigintiquatuor ſeniorib⁹:⁊ quatuor aīali/
bus:que adorauerūt deū ſedentem ſuper thronuꝫ dicentes
amen ⁊ alleulya. Quis aūt ad miſſā decantari inſtituit.
dicitur ꝙ gelaſius papa. Et ihero.dicit ꝙ alleluya cantaꝛ
in miſſa:hoc tractuꝫ eſt de eccleſijs iheroſolimitanoꝝ; i qui
bus tēpore paſcali in miſſa frequentabatur ſicut ⁊ nunc.ꝙ
autem alijs temporibus caneretur ad miſſam. Olim eccle
ſie romane conſuetudo nō erat:ſed a beato gregorio inſtitu
tum.ymo potius reſtitutuꝫ eſt. Nam cū ante conſuetudo

fuerat a tẽpore damaſi pape defecerat. Vñ a beato grego.
reſtitutũ eſt. ꝙ in miſſa poſt graduale nõ ſolũ tempore pa/
ſcali: ſed ⁊ alijs tẽporib⁹ decantet̃ ꝑ circulũ anni. p̃terq̃ in
quibuſdã exceptis temporib⁹. ſ. in ſeptuageſima ⁊ quadra/
geſima vſq; ad vigiliam paſce. de q̇bus infra dicetur. Quã
tum ad ſecũdũ. ſ. cuiuſmodi vocabulũ ſit alleluya. Sciẽdũ
ſcḋm Iſidoꝝ. vj. ethimo. Amen ⁊ alleluya ſũt dictiões hebra
ice: que nec grecis nec latinis nec barbaris: licet in ſuã lin
guam oino transferre: vel ſub alia lingua enũciare. Nã q̃/
uis alleluya interp̃tari poſſit: tamẽ propter ſanctiorẽ aucto
ritatẽ ſeruata eſt ab apoſtolis in hijs proprie lingue antiq̇/
tas. Tantũ eni ſacra ſunt nomina: vt etiã Iohã. in apoc.
refert ſe reuelante ſpũſancto vidiſſe ⁊ audiuiſſe vocẽ celeſtis
exercitus. tanq̃ vocẽ aquaꝝ multarũ ⁊ tonitruũ validorũ
dicentiũ Amen alleluya. Ac per hoc ſic oportet vtraq; ver
ba in terra dici ſicut in celo reſonant. vt dicit aug. in libro
de doctrina xp̃iana. Ex iſta auctoritate Iſidori patet ꝙ al/
leluya eſt vocabulũ hebraicũ: ſimiliter ⁊ amen. Et ꝙ non
transfert ea in alteꝝ ydeoma: ſed ſemꝑ retinet ea. Vna cau
ſa iam eſt poſita. quia hoc fit propter reuerentiã cãtãtiũ in
celis illud vocabulũ. Sed ſecũda cauſa ſic ponitur. Allelu/
ya gaudiũ ⁊ laudẽ celeſtẽ inſinuat. quod nemo nouit ĩ hoc
ſeculo. ideo ex quo hoc gaudiũ nobis ignotum eſt: congrue
ſub ignoto exprimitur vocabulo. Innocẽ. dicit. Alleluya ẽ
vocabulũ hebraicũ. ⁊ ininterp̃tatũ ⁊ intrãſlatũ ꝑmanſit vt
peregrinũ ab hac vita vocabulũ: peregrinũ quoq; vocabu/
lum ſignificaret. Ex quib⁹ dictis ſatis patet dignitas ⁊ p̃e
minentia huius vocabuli. Quantũ ad terciũ. ſ. de expoſi
tione h⁹ vocabuli ſciendũ ꝙ Iſido. vj. ethimo. de hoc ſic di
cit. Alleluya duoꝝ vocabuloꝝ interpretatio eſt: hoc eſt laus
dei. Ita enim eſt vnũ de decẽ nominibus quibus apud hebre/
os deus nomiatur. vt ſic ſcḋm Iſidoꝝ Alleluya tantũ valet
ſicut laus dei. Innocen. tercius ſic dicit. Quid ſit alleluya
pſal. cvij. exponitur. cui cũ premittitur in titulo alleluya:
ſtatim pſalmus exponendo titulũ dicit. Laudate pueri do/
minũ. Ihero. vero dicit. Alleluya tantũ valet ſicut dicam⁹
laudes dño. vt etiam dicit guilhel. ĩ ratiõali. Vel ſcḋm ihe/
ronimũ alleluya dicitur ab alle quod eſt cantare. ⁊ lu. i. lau

dem. ⁊ ya. i. dño. Augu. ſic exponit. Al. i. ſaluũ. le. i. me. lu
i. fac. ya. i. dñe. i. Saluum me fac dñe. Grego. ſic exponit.
Alle. i. pater. lu. i. filius. ya. i. ſpũſſanctus. Ambro. aũt ſic
Alle. i. lux. lu. i. vita. ya. i. ſalus. Secũdũ alios dicitur ab
alle quod ẽ laudate. lu. i. dñm. ya. i. vnũ. quaſi laudate vnũ
dñm. Hug. di. Alleluya dicitur ab alle. i. laus. lu. i. inuiſibi
lis. ya. i. dei. quaſi laus inuiſibilis dei Secũdũ papiam allã
hebraice tantũ valet ſicut laudate deũ Hoc idẽ approbat io
hannes ia. in catolicõ. ⁊ dicit ꝙ alleluya ſolũ eſt tetraſilla/
bũ. ⁊ debet ſcribi ꝑ y grecũ: quod habet ibi vim cõſonantis
⁊ eſt vocabulũ indeclinabile: ⁊ debet in fine acui. Vñ de il/
lis interp̃tationib⁹ habentur quedã metra. verſus Alle nar
rate. lu laudẽ. ya dñoq;. Saluifica dño: me tecum: denotat
aug. Al ſaluũ le me lu fac. ſed deus eſt tibi ya. Da laudem
dño. iheronim⁹ approbat ipſe. Gregori⁹ patrẽ natũ ſignat
quoq; pneuma. Aſſerit ambroſius: ꝙ ſit lux vita ſaluſq;. al
le laudate dñm lu ya ſit in vnũ Cui⁹ aũt partis orationis
ſit alleluya Petrus cõmeſtor in ſcolaſtica hiſtoria ſuꝑ apoc.
⁊ aug. in glo. pſalmi: volũt ꝙ ſit vnũ verbũ imperati mõi
defectiuũ Sed iohãnes de garlãdria dicit ſub diſtinctiõe quia
ſcḋm primã/quintã/ſextam/⁊ ſeptimã expoſitiones ſit no/
men neutri generis indeclinabile: ſed ſcḋm alias ſignificati/
ones eſt verbũ imꝑatiui mõi vt dictũ eſt Et ſcḋm magiſtrũ
petrũ anthiſiodorenſem ethimologizatur ſic Al id ẽ altiſſi/
mus xp̃s le id ẽ leuatur in cruce lu id ẽ lugebãt apoſtoli ya
id ẽ reſurrexit dñs Quantũ ad quartũ ſcḋ quid ſignificet
vel rep̃ſentet in miſſa. dicitur ꝙ allã q̃uis nõ exprimat ta/
men ſignificat ineffabile gaudium hominũ in eterna felici/
tate letantiũ quod oculus nõ vidit: nec auris audiuit: nec ĩ
cor hominis aſcẽdit Hoc eni gaudiũ eſt ſemꝑ letari ⁊ lauda
re deum Nam beati qui habitant in domo tua dñe: quoni/
am in ſecula ſeculoꝝ laudabunt te Et rurſus in voce exul/
tationis ⁊ confeſſionis ſonus epulantis ſcḋ in mẽſa dñi. vñ
beatus iohannes baptiſta mox poſtq̃ dixit penitentiã agi/
te: in qua eſt lamentũ ſubiũxit: appropinquabit eni regnũ
celoꝝ: in qua eſt ſũma leticia Canimus ergo alleluya poſt
graduale: canticũ leticie poſt luctũ penitentie. ſũmopere ni
tentes exprimere cõſolationis magnitudinẽ: que repoſita ẽ

lugentibus in hoc ſeculo Potius i hoc vocabulo iubilátes
ꝙ canentes. vná breuē digni ſermonis ſillabá in plura neu
mata ꝑtrabimus ⁊ mutamus. vt iocundo auditu mens re
pleatur ⁊ rapiatur illuc. vbi ſemꝑ erit vita ſine morte. dies
ſine nocte. certitudo ſine ſorte. iocūditas ⁊ ſecuritas ſine do
lore. tranq̄llitas ſī labore. fortitudo ſī debilitate. rectitudo
ſine peruerſitate. pulchritudo ſī diſformitate. veritas ſine
fallacia. caritas ſī malicia. ⁊ felicitas ſine miſeria. Ibi eni
ſūt quatuor maxima miracula. quatuor leges ⁊ quatuor di
gnitates. Miracula ſūt vita ſine morte. iuuent⁹ ſī ſenectu
te. decus ſine deformitate. memoria ſine obliuione. Quatu
or leges ſūt pax ſine diſcordia. voluntas ſine iniuria. iuſti/
cia ſine falſitate. leticia ſine ꝑturbatione Quatuor. dignita
tes q̄a ibi carmia nó deſinūt. p̄mia nó deficiūt. amici non
moriuntur. regnū nó amittitur. Etiam alleluya poteſt re/
ferri ad exultationē eoꝝ qui in miraculis xp̄i gaudebát. lau
dantes dn̄m ⁊ dicentes Quoniá vidim⁹ hodie miracula. et
q̄a de⁹ viſitauit plebē ſuá. Tūc eni in iubilo decantabatur
alleluya: cū oīs populus in vniuerſis gaudebat. q̄ ab eo glo
rioſe fiebant. Nam ⁊ ſeptuagintaduo diſcipuli reuerſi ſūt
cum gaudio dicentes dn̄e. ecce demonia ſubiciūtur nobis i
nomie tuo. luce. x. Quantū ad quintū ſcʒ quid repſentet
verſus. ſciendū ꝙ verſus nichil ſiniſtrū vel triſte: ſed dulce
totū ⁊ iocūdū debet cóſonare. quales ſūt huiuſmōi verſus.
dn̄s regnauit. iubilate deo oīs terra. iuſtus vt palma flore
bit. Attamē verſus dicitur a reuertēdo. quia ꝑ eum reuer/
timur ad alleluya Idcirco ſignificat opationē boná que lau
di debet cóiungi. quia nó bene laudat deū qui bene operari
ceſſat. In nónullis eccleſijs. allá cum verſu cantatur a pue
ris. vt notatur in p̄s. Ex ore infantiū ⁊ lactētiū pfeciſti lau
dem tuam. Et iterꝫ Laudate pueri dn̄m Cuius titulus eſt
alleluya. Illi eni qui pueri ſūt a puritate: ⁊ qui ſūt innocē
tis vite congrue laudi dei cóueniūt. ⁊ hoꝝ eſt regnū celorū
Marci. x. Quantū ad ſextū. quare alleluya reſumit̄ poſt
verſū: ⁊ ſic interpoſito verſu bis cátatur: h⁹ cauſa eſt. quia
ſancti interuallo interpoſito: geminá ſtolá accipient. ſcʒ mē
tis ⁊ carnis. aie ⁊ corporis. Ná ſʒm ſtolá mentis ⁊ aie exul
tabūt ſancti in gloria. Secūdū vero ſtolá carnis ⁊ corporis

que eſt corꝑis glorificatio: fulgebūt iuſti ⁊ tanꝙ ſcintille i
arundineto diſcurrent. ſap̄. iij. ⁊ erunt ſepties clariores ſole
Quantū ad ſeptimū. ſ. quare tꝑe reſurrectóis xp̄i plus fre/
quētatur. De hoc inno. iij. ſic dicit. quia alleluya future be
atitudis quaſi propriū eſt vocabulū. Ideo iure magis iſto
tempore frequētatur quo xp̄s reſurgēs ex mortuis eiuſdeʒ
btitudinis nobis ſpē tribuit ⁊ ꝑmiſit. Uel ſic lucidius. q̄a
hoc fit ad deſignandū multiplicitatē laudis ⁊ leticie habēde
ex cōtemplatóe celeſtiū gaudioꝝ que xp̄s patiendo ⁊ reſur/
gendo nobis diſpoſuit ⁊ p̄parauit. Eſt eni ibi gaudiū eſſen/
tiale quod habetur in viſione ⁊ fruitione maieſtatis dei de
facie ad faciē: ⁊ de corporis xp̄i glorificati claritate ⁊ acci/
dentale de gaudijs proximi ⁊ de glorificatione ⁊ de premijs
ſpecialib⁹ vt de aureola.. Quare aūt tꝑe paſcali geminat̄
Ad hoc dicitur ꝙ hoc fit propter duplicē reſurrectionē. ſcʒ
capitis ⁊ mēbroꝝ de quib⁹ gaudere debem⁹. quia ſʒm apo/
ſtolū. ſi xp̄s reſurrexit ⁊ nos reſurgemus. Alijs aūt tēpori
bus graduale p̄cedit. in ſignū ꝙ penitētia ⁊ lamētū p̄cedit
gaudiū vite contēplatiue quod ꝑ allá deſignatur. Sed q̄/
re in ebdomada paſce dicit̄ hoc reſponſoriū. Hec dies. huius
cauſa poteſt eſſe. quia vſq; ad ſabatū ſequēs fit memoria de
captiuitate filioꝝ iſrael. Sed poſtea cantatur alleluya pro/
pter gaudiū reſurrectóis. Quantū ad octauuʒ. ſ. quare in
ſeptuageſima non cantatur allá. De hoc Inno. iij. ſic dicit.
ꝙ tempore triſticie non debet cáticū leticie cantari. ſʒm il/
lud ꝓpheticū. quomodo cantabim⁹ canticū dn̄i in terra ali
ena. Septuageſia eni repſentat ſeptuaginta annos ⁊ tēpus
captiuitatis babilonice. in quo tꝑe filij iſrael ſuꝑ flumia ba
bilonis ſedentes ⁊ flentes ſuſpenderūt organa ſua. Quan
tum ad vltimū. ſ. quare neumatica cauda in fine ſubiungi
tur ⁊ quid ſignificet. Sciendū ꝙ alleluya modicū eſt in ſer
mone magnū in neumate. quod canitur ſine verbis ⁊ voci
bus ſignificatiuis. Et ſʒm guilhermū i ratónali. ſignificat
ꝙ gaudium celeſte maius eſt ꝙ ſermone poſſit explicari.
Neuma eni ſiue iubilus qui fit in fine. exprimit gaudium
⁊ amorem credentiū: quanta leticia ⁊ laus ſecuta ſit per fi
deʒ audita predicatione xp̄i. ſʒm illud. Audiuit ⁊ letata eſt
ſyon. Secūdū Inno. terciū ſic poteſt dici. Uná breuē dictio

neꝫ ſermoné: in plura neumata ꝓtrabimꝰ. vt iocūdo audi/
tu mens repleatur ⁊ rapiatur ad cōtemplationé leticie illi
us feſtiuitatis eterne: vbi a deo quod deſideratur inuenitur
⁊ vbi nichil deerit

Capitulum. iiij. de tractu ſeu tractibus.

Dominica ſeptuageſime vſqꝫ ad feſtū paſce: in die/
a bus ⁊ officijs luctꝰ ⁊ penitentie loco iſtius cātici le/
ticie dicit̃ tractus ex inſtitutiōe thelesſeri pape. Di/
citur auté tractus a trahendo. quia aſperitate vocū ⁊ ꝓlixi/
tate verboꝝ dū canitur ꝓtrahitur in tractibꝰ. Secundū ra/
tionale repreſentatur longa ſanctoꝝ patrū expectatio. ⁊ in/
deoꝝ captiuoꝝ meroꝛ ⁊ afflictio. quā tp̄e captiuitatis babi/
lonice. ꝑ ſeptuagintaduos annos anteꝗ̄ plene liberarentur
ꝑtulerunt. Quod eccleſia figurat ꝑ ſeptuagita dies vſqꝫ ad
feſtū paſce. Inno. aūt dicit. Tractus tam aſꝑitate vocū ꝙ̄
prolixitate verboꝝ miſeriam preſentis incolatus repſentat
ſꝫm illud pſal. Heu michi quia incolatꝰ meꝰ ꝓlongatꝰ eſt.
Sed ſꝫm rōnale. ⁊ ſꝫm magiſtrū in ſūma ſacrificioꝝ. Tra/
ctus ſignificat lamentationes ⁊ lacrimas ſanctoꝝ viroꝝ cō/
templatiuoꝝ qui lugét ⁊ flebiliter gemunt pro ſuꝑne bea/
titudinis dilatione afflicti tedio incolatus ⁊ exilij huiꝰ vite
⁊ miſerie ſtatus preſentis. Nūqꝫ lugent pro ſuis ſuoꝝqꝫ ex/
ceſſibus: dū ex vicinitate babilonici fluuij. i. mūdane miſe/
rie: vident ſeipſos aſperſos ⁊ alios penitus immerſos: ipiꝰ
fluuij rapacitate iam ferri deorſū. Et quia hic ploramus.
quꝫ̄ ratione ſuꝑni gaudij quod nobis defertur. qūqꝫ ratiōe
miſerie. qūqꝫ rōe noſtroꝝ ⁊ alioꝝ exceſſuū. idcirco tractꝰ qū
qꝫ ſunt de leticia ſuperiori vt iſti. Iubilate deo oīs ⁊c. Lau
date dūm omnes gentes. Quandoqꝫ de miſeria inferiori vt
iſti. de profūdis clamaui ⁊c. ad te leuaui oculos meos. Qū
qꝫ de peccatis. vt hic. Dūe non ſecundum peccata noſtra.
Quare auté in aliquibus tépoꝛibꝰ tractꝰ ſequuntur imme
diate poſt epiſtolā. vt in quarta feria vltime dūice quadra/
geſime ratio é. quia illis diebus recolimꝰ quomodo ille ve
rus muſicus in quo exultabimꝰ ⁊ letabimur nobis fuit ob
latus. quia quarta feria venditꝰ. ſexta feria crucifixꝰ. Ideo

ad majoré luctū inſinuādū qué exhibere debemꝰ plꝰ illo té/
poꝛe ꝙ̄ alio tépoꝛe tractꝰ q̇ majoré inſinuat luctū ꝙ̄ gradu
ale ſtatim ſubiūgit̃ poſt eplām. Sꝫ ꝙ tractꝰ majoré luctuꝫ
inſinuat ꝙ̄ graduale huiꝰ ſignū ex hoc ſumit̃. ꝙ nūꝗ̄ trac/
tus cātat̃ cū allā niſi ſemel ſcꝫ in vigilia paſce. ⁊ graduale
ſepiꝰ cū allā cātat̃. Sꝫ quare in vigilia paſce tractꝰ cū al/
leluya cantat̃. Dicit̃ ꝙ ꝑ hoc iſinuat̃ ꝙ xp̄s ad iferna deſcé/
derat ad patres cōſolādos. ⁊ eos ſua claritate letificandos
Ad iſtā leticiā ſignificandā canit̃ alleluya. Sꝫ quia nōdum
reſurrexerat. ideo tractus lamétū repreſentās ſubiūgit̃. Di
ſcipuli nāqꝫ xp̄i de eius obitu cōtriſtati abſentiā eius lamé
tabant̃. Rationale dicit ꝙ ideo fit. qꝛ nō expedit gaudium
ſine luctu in hoc ſabbato.

Capitulū. v. de proſis ſeu ſequentiis.

Quādoqꝫ in feſtiuitatibꝰ añ ſeptuageſimā poſt allā
q cātat̃ ꝓſa vel ſequētia. Et dicit̃ ſequētia a ſequēdo
qꝛ ſeq̇tur poſt neuma iubili id eſt poſt allā. Et ſꝫm
doctores. olí melodia ſequētie cōformis erat melodie ipius
allā ꝙ̄uis nūc nō ſeruat̃. ⁊ dicitur ꝓſa q̄ſi ꝓfuſa. vel dicitur
ſequētia a cōſequēdo qꝛ cōſecuta eſt antiquoꝝ patꝝ cātica.
Et vltimo quaſi nouiſſimū inter cetera cātica miſſe a mo
dernis officio miſſe é adiūcta. idcirco ciſtercienſes eis í miſ
ſis decantandis nō vtunt̃. Sequētia eni é canticū exultati
onis. ⁊ ſignificat laudes vite eterne. ⁊ iubiluꝫ in eterna fe/
ſtiuitate qui moꝛtalibus eſt incognitꝰ quibus ſancti deum
eternaliter collaudabūt. Rotberꝰ vero abbas primo ſequē
tias ꝓ neumatibꝰ ipiꝰ alleluya cōpoſuit. Similiter herma
nus teutonicus inuentor aſtrolabij multas cōpoſuit ſequē
tias videlicet illā. Sancti ſpūs aſſit nobis gratia. Itē illaꝫ
Aue maria. ⁊ anthiphonā. Alma redéptoris. ⁊ illā. Symō
bariona. Et petrꝰ cōpoſtellanꝰ fecit illam. Salue regina.
Quidaꝫ rex francie noie robertꝰ cōpoſuit illaꝫ ſeqūtiaꝫ. ve
ni ſcé ſpūs. Et ymnū. Chorꝰ noue iheruſalé. Et nicholaꝰ
papa ad miſſam cōceſſit cantari ſequētias. Antiquitꝰ vero
mos erat vt ſemꝑ allā cantaretur cuꝫ neuma. ſed poſtea di
ctus papa ſtatuit loco iſtius neumatis in ꝑcipuis feſtiuita/

tibꝰ ſequẽtias dici. Qñ ergo nõ dicit̃ allã nõ debet dici ſe/
quẽtia. quoniã loco neumatis eius dicit̃.

Capitulũ. vj. de euangelio.

p

Oſt hoc ſequit̃ pricipalis ⁊ ſalutaris inſtructio que
fit ꝑ euãgelium. i quo ipẽmet xp̃s ⁊ nõ ꝑ miſtros
ſed ꝑ ſeip̃m nos de celeſtibus iformat. Et gratiã a
pertionis janue regni celoꝝ ꝑ ip̃m facte mũdo denũciat. ⁊ q̃
liter dyabolũ vicit. ⁊ nos ab ipius ſeruitute liberauit. ⁊ ad
ſua veſtigia ſequẽda nos ãmonet ⁊ hortat̃. Circa quod vi
dendũ ẽ pricipaliter de ſex. Primo ſacerdos lecturus euãge
liũ quare mutat locũ de dextera parte vadens ad ſiniſtrã.
Secũdo de ordinatõe euangeliſtaꝝ ⁊ de eoꝝ titulo. Tercio
de benedictõe dyaconi ⁊ de ceroferarijs. ⁊ de thurificatione.
Quarto de ſalutatione q̃ p̃mittitur ante euangelium. ⁊ de
reſpõſione chori. ⁊ de ſigno crucis. Quito quare euãgelium
verſus aquilonẽ legitur. ⁊ quomodo debeat cantari. Sexto
qualiter debeat audiri ⁊ legi. ⁊ de his que dicto euãgelio ſũt
facienda. Quantũ ad primũ dico ꝙ ſacerdos lecturꝰ euã
gelium. ideo mutat locum de dextera parte altaris ad ſiniſ/
trum latus vt per hoc inſinuet ꝙ xp̃us nõ venit vocare iu
ſtos ſed peccatores. Iuxta quod ip̃e dixit i euãgelio. Quia
nõ indigẽt ſani medico. ſed q̃ male habẽt luce. v. Et mat.
ix. Nõ eſt opꝰ valẽtibꝰ medicus. Et ibidẽ dicit. Nõ veni
vocare juſtos ſed peccatores. Et lucas addit ꝑ penitentiã.
Per dexterã eni iuſti. per ſiniſtrã vero peccatores deſignã/
tur. Propter quod dñs in judicio ſtatuet oues a dextris e/
dos aũt a ſiniſtris. Math. xxv. Quidã vero dixerũt in hoc
loco ꝙ ſacerdos in principio miſſe cõſiſtit ad dexterã. ⁊ cir/
ca finẽ iteꝝ redit ad dexteraꝫ ideo. quia cultus fidei primo
fuit a populo iudaico. Deinde trãſiuit ad gentiles. ⁊ circa
finẽ iterũ reuertet̃ ad iudeos per p̃dicationẽ enoch ⁊ helye
q̃ cõuertẽt corda patrũ ad filios. Malach. iij. quoniã i die
bus illis ſaluabit̃ iuda. ⁊ reliquie iſrabel ſalue fient ieremie
xxiij. verſus. Eſt ratio cur pars altaris dextera miſſe. Pri
cipiũ fineꝗꝫ tenet mediũqꝫ ſiniſtra. Dextera iudeos gẽtiles
leua figurat. Cepit ab hijs. defert̃ ad hos. refert̃ ad illos.

Noſtra fides. ⁊ erunt in fine oẽs fideles. Alio mõ põt dici
ꝙ ideo fit. qr ſacerdos ꝓnuncians euangeliũ ꝑſonam gerit
xp̃i. q̃ nõ p̃dicauit gentilibus ſed judeis. Iuxta illud Mat.
xv. Nõ ſum miſſus niſi ad oues que perierũt domꝰ iſrabel
vel ſic primũ ad dexterã vt gaudiũ dñice icarnationis ⁊ na
tiuitatis inſinuet. deinde ad ſiniſtram cõuertit̃ vt paſſiõis
triſticiã inſinuet. ⁊ iteꝝ redit ad dexteram vt reſurrectiõis
gaudiũ annũciet. Quãtũ ad ſecũdũ notandũ ꝙ euãgeliũ
in aliquo die feſto qñqꝫ legit̃ ſꝫm hyſtoriã. vt illud quod di
cit̃ i die paſce. maria magdalene ⁊ maria jacobi ⁊c. Mat.
xvj Qñqꝫ ſꝫm allegoriã vt illud in feſto aſſũptõis marie lu
ce. x. Intrauitibus in quoddã caſtellũ ⁊c. Qñqꝫ ſꝫm rem
vt illud de ſãcta tri. ioh. xv. Cũ venerit ꝑaclitus ⁊c. Qñqꝫ
ſꝫm ꝑſonã vt illud in die ſancti thome ioh. xx. thomas vnꝰ
de duodecim ⁊c. Qñqꝫ ſꝫm ꝑtem vt in feſto ſancte crucis.
vbi ſic dicit̃. Oportꝫ exaltari filiũ hominis. In quibꝰ ver/
bis ſuã paſſionẽ iſinuat. Qñqꝫ ſꝫm totũ vt illud de circun
ciſiõe dñi luce. ij. Poſtꝙ cõſumati ſũt dies octo. Qñqꝫ ſꝫm
tẽpus vt illud quod legit̃ in quarta feria cineꝝ. Mat. vi.
Qñqꝫ ꝓpter letanias vt illud. ſi q̃d petieritis patrẽ i noĩe
meo. johãis. xvi. Qñqꝫ ꝓpter locũ vt illud Exijt q̃ ſeminat
Vlteriꝰ notãdũ. ꝙ i euangelijs que i eccleſia legunt̃ duo
tituli generaliter p̃mittũtur. Primꝰ iniciũ ſancti euangelij
Secundus ſequẽtia ſancti euangelij. Primus titulus oibꝰ
principijs euãgelioꝝ quatuor euãgeliſtaꝝ p̃mitti debet. ita
ꝙ qñ ſumit̃ de pricipio textus. vt ibi in principio erat ver
bũ. vel ibi liber generatõis ihesu xp̃i. vel ibi fuit i diebꝰ he
rodis. In illis debet dici iicium ſancti euangelij. ⁊ tũc nõ de
bet dici in illo tẽpore. Secũdus vero titulus p̃mittit̃ oibꝰ
alijs euangelijs ⁊ dicit̃ ſequẽtia. Quia iſta verba legenda ſe
quunt̃ poſt iniciũ ſeu poſt ea que p̃cedunt in textu euange/
lij vnde ſumpta ſunt. vnde cũ dicit̃ ſequẽtia ſancti euange/
lij. ſupplendũ. hec ſunt verba. ita ꝙ ſit ſenſus ſequẽtia ſup
ple verba ſunt ſancti euangelij. Et vt ſic ly ſequentia eſt
pluralis numeri. Et poſtea debet addi euãgeliſta cuiꝰ illa
ſũt verba puta ſꝫm iohãneꝫ. vel ſꝫm matheũ. vel poteſt di
ci ꝙ ly ſequẽtia ſit ſingularis numeri vt ſit ſenſus. hec ẽ ſe
quẽtia ſancti euangelij. Alij ſꝫm primũ ſenſum intelligunt

ly dicunť. vt ſit ſenſus. ſequentia verba ſācti euāgelij ſupple
dicunť ſʒm johānez. Et in talib⁹ titulis ſubiūgiť i illo tē/
pore. ⁊ hoc debet fieri quādo in euāgelio nō exprimiť tēp⁹
determinatū. Sʒ qn̄ ex verbis euāgelij certū eſt de tp̄e tūc
debet omitti. vt ibi anno quītodecimo imperij. Similiter
qn̄ euangeliū eſt ſimplex rei geſte narratio certū temp⁹ de
terminans. tūc iterū nō debet addi. vt ibi. poſtꝙ̄ conſuma
ti ſunt dies octo ⁊c. Elizabet impletuʒ eſt tēp⁹ pariēdi ⁊c.
Cum natus eſſet jheſus. Et ſignificat in illo tēpore ſupple
gratie. De quo aplūs. ij. ad cor. iij. Ecce nūc tēpus accep/
tabile. Sʒ dubiū nūc eſt quare i epiſtolis nō dicim⁹ ſecū
dū paulū vel ſʒm petrū. Sicut in euāgelio dicim⁹ ſʒm jo.
hānē ſʒm lucā ⁊c. Ad quod dicēdū ꝙ eplē facte ſūt ꝑ eos a
q̄bus denoiant̄. ideo optime poteſt dici epiſtola pauli vel pe
tri. Sed euāgeliū nō eſt factū ꝑ illū cuius diciť. ſed ſoluʒ ē
recitatū ab eo. vnde euangeliſte nō ſūt autores verboꝝ dei
ſed ſolū recitatores. Jdeo debet dici ſʒm iohānē. hoc eſt ſig
nū iohānes vel lucas recitat. ſed debet dici euāgeliū xp̄i q̄a
ip̄e fuit autor. Quantū ad terciū ſciēdū. ꝙ dyaconus lectu
rus euangeliū recipit bn̄dictionē a ſacerdote. in ſignū hui⁹
ꝙ nullus ex ꝓpria autoritate dʒ p̄dicare ſʒ tāꝙ̄ miſſ⁹ iuxta
illud apoſtoli ad ro. x. Quomō p̄dicabūt niſi mittāť. Et lu
ce. x. dn̄s ad aplōs iquit. Meſſis q̄dē multa opari) aūt pau
ci. Rogate ergo dn̄ʒ meſſis vt mittat oparios i meſſē ſuaʒ
yſaias quoqʒ cū audiſſet vocē dn̄i dicētis quē mittā ⁊ quis
ē ille ⁊c. dixit ecce ego ſum. mitte me. Et dixit dn̄s. vade ⁊
dic populo huic. audite audiētes ⁊ nolite intelligere. videte
viſionē ⁊ nolite cōcupiſcere. yſaie. vi. Subdyacon⁹ vero nō
recipit benedictionē lecturus eplām. qꝛ xp̄s iohānem bapti
ſtam cuius typum gerit ſubdyaconus ⁊ ꝓphetas inuiſibili/
ter miſit. ⁊ ſic nō publica dei miſſione ⁊ exteriori ſed occul
ta eius inſpiratione predicabant. Sed poſtꝙ̄ xp̄s in terris
viſus eſt ⁊ cū hominibus cōuerſat⁹ eſt aplōs ⁊ euāgeliſtas
quos dyacon⁹ ⁊ ſacerdos rep̄ſentāt viſibiliter miſit. dicēs:
Euntes p̄dicate ⁊ docete omēs gētes. Math. vlt. Dyaco/
nus benedictionē capiēs caput ad ſacerdotē in dextera par/
te altaris ſtantē iclinat. ad ſignificādum ꝙ p̄dicator caput
id eſt itentionē ſuā dʒ iclinare ad gloriā xp̄i cui⁹ typū gerit

ſacerdos. Licet eni ſʒm apoſtolū q̄ ſemināt ſpūalia poſſūt
metere tp̄alia. Nō tn̄ ē ꝓpť tp̄alia verbū dei finaliter ſemi
nandum ſed pro ſpūalibus ⁊ eternis. Naʒ q̄ ſeminant i bn̄
dictionibus de benedictionibus ⁊ metent vitam eternam.
Mercēnari⁹ eni de p̄dicationis officio querat premiū ſēpi
ternū ⁊ nō cōmodū temporale hec innocenti⁹. Sed occur
rit dubiū. quis ſit debitus miniſter euāgelij. ⁊ quid debeat
portare. Reſpōdeť ad primū ꝙ ſacerdos vel dyacon⁹ ⁊ nul
lo modo alius inferior eſt debitus miniſter euāgelij ymo ſi
aliq̄s cantaret ſolēniter eſſet irregularis. Ad ſecūdā parteʒ
dubij reſpondeť. ꝙ dicens euangeliū induitur dalmatica. i
ſignū caſtitatis. qꝛ ad eam eſt obligatus etiā ſubdyaconus
Sed dalmatica dyaconi habet manicas amplas in ſignum
largitatis ⁊ pietatis. Nā ad dyaconū ꝑtinet miſtrare ſacra
mentū eukariſtie ſeu ſecrificia. Jn qua miniſtratōne debet
eſſe largitas. Etiā ⁊ in alijs debet eſſe largus. vnde i prici/
pio eccleſie miniſtri paupeꝝ erant dyaconi vt legiť de bea/
to ſtephano actuū. vj. c. Et de ſancto laurētio caniť. Quod
leuita laurēti⁹ thezaurū eccleſie dedit pauperib⁹. Jtē debet
portare ſtolā in ſiniſtra ꝑte verſus dextrā. Jn ſignū ꝙ aſcē
demus a ſiniſtra hui⁹ miſerie ad dexterā glorie celeſtis. Sʒ
tunc eſt dubiū. quomodo ad cantandū euangeliū dyaconus
debet incedere. Ad quod diciť ꝙ in diebus ſolēnibus in qui
hu ſdā locis p̄cedit crux ante euāgeliū. in quo ſignificatur.
ꝙ q̄ p̄dicat euangelium mente debet ſequi xp̄m crucifixuʒ
⁊ in memoria habere. vnde dn̄s dixit petro johāis. xxij. Se
q̄re me. Poſtea duo p̄cedūt accoliti. in ſignū ꝙ p̄dicatores
debēt habere ſciētiam ⁊ noticiā vtriuſqʒ teſtamēti. vel i ſi
gnū ꝙ xp̄s q̄ ꝑ euangelium nunciať illuminat omnē hoieʒ
veniētē in hunc mundum. johāis. j. vel dicendū ꝙ candela
hrū cū lumie ſignificat fidē cum bona opatione. qꝛ fides ſi
ne opib⁹ mortua ē. vt dicit jacobus. Et ſunt duo portātes
cereos. ad deſignandū ꝙ in euāgelio veritas ꝓpheraꝝ ⁊ pa
triarcharꝝ cōtinetur. vel ad deſignādū duplicē xp̄i aduētum
quorū primus habuit vnū p̄curſorē. jdeo in dieb⁹ ferialib⁹
tantum vnus precedit accolitus. Sʒ ſecūdus q̄ erit mani/
feſtus ⁊ generalis habebit duos p̄curſores. ſcʒ enoch ⁊ he/
lyam. jdeo in diebus feſtiuis p̄cedūt duo accoliti cū lumini

bus.quia illi cũ publica ꝓcedunt ꝑdicatione.vel poteſt dici
ꝙ dyaconus premittit ceroferarios cũ candelis ad deſignã
dum ꝙ ꝑdicator deſideriũ in cordib⁹ auditoꝝ debet atten/
dere quatenus libenter audiant ⁊ gratanter obediãt.Quis
eni nó deſiderat bonũ nunciũ.⁊ de bono nũcio quis nó gau
deat.Euangeliũ aũt bonũ nunciũ ipa nóis interꝑtatóe ſig
nificat.qr dicit̃ ab eu quod ẽ bonũ.⁊ angel⁹ vel geló quod
eſt nũcius q̃ſi bon⁹ nũci⁹ vel bona nũciatio.qr per euange
liũ promittitur nobis gratia in preſenti ⁊ gloria in futuro
Premittit aũt dyacon⁹ accolitũ cũ incenſu.ad deſignandũ
bone cóſcientie odorem.quia predicator debet de ſe emitte
re odoré bone fame ⁊ opis.iuxta illud apoſtoli.Bon⁹ odor
ſumus in omni loco.Nã ſcꝫm grego.Cui⁹ vita deſpicit̃.re
ſtat vt ei⁹ ꝑdicatio cóténat̃.Et iuxta illud ſaluatoris.me
dice cura teipm̃.Eice primo ypocrita trabeꝫ de oculo tuo
ꝙ̃ feſtucã de oculo alteri⁹.Precedũt etiã iſta ſcꝫ thuribulũ
⁊ candela.qr virtus ⁊ fama ꝓbant euangeliũ xp̃i.teſte euã
geliſta.Exijt ihũs in virtute ſpũs in galileã.⁊ fama exiuit
in omné regioné de illo.⁊ ip̃e docebat in ſynagogis Poſtea
ſeq̃tur ſubdyacon⁹ portans puluinar ſignificãs ꝙ dign⁹ eſt
mercenarius mercede ſua.vñ apoſtol⁹ ad coꝝ.ix.Si nos
vobis ſpũalia ſeminam⁹ nó eſt magnum ſi veſtra carnalia
metam⁹ Quare aũt dyaconus cũ tot ſociatim vadit.Di
cit̃ ꝙ ideo.qr ſignificat xp̃m.qué multi ſecuti ſũt vt habe
tur iohãis.xiij.⁊ ꝙ tũc totus mũdus poſt ip̃m abijt.Quã
tũ ad quartũ nota ꝙ ſacerdos ante iceptionem euãgelij ſa/
lutãdo populũ dicit.dñs vobiſcũ ꝑ hoc orat ⁊ optat populo
vt dñs ſit cũ eis.⁊ eos attentos reddit ad audiendũ verbũ
dei.Magna aũt leticia auſcultanda ſunt verba euãgelij ⁊
ſingula verba ponderanda.qr plena ſũt celeſtibus miſterijs
Sane ſicut caput ꝓeminet corpori ⁊ cetera mẽbra ſibi ſub
ſeruiũt.ſic euangelium totuꝫ precellit officiuꝫ.⁊ ei cetere
partes intellectuali ratione cóſentiũt.Hoc eni ſcꝫ euãgeliũ
eſt verbũ dei.ſermo ſermonis.ſapiẽtia ſapiẽtie.verbũ ver/
bi dei qḋ erat in principio apud deũ.ſermo ſermonis qui a
regalibus ſedib⁹ venit portãs ſecũ patris iperiũ.ſermo vi
uus ⁊ efficax penetrabilior omni gladio ancipiti ad hebre.
iiij.Sapiẽtia ſapiẽtie q̃ attingit a fine vſq3 ad finé fortiter

⁊ diſponens omnia ſuauiter.ſap̃.viij.Hoc verbũ nó eſt lo/
cutus moyſes qui heri ⁊ nudius tercius nó eſt eloqués ſed
impeditioris ⁊ tardioris lingue fact⁹ eſt.exo.iij.hoc verbũ
nó loq̃tur yſaias qui dicit.Ve michi qr tacui.qr vir pollu/
tis labijs ego ſũ yſaie.vj.Nec ieremias q̇ dicit.a.a.a.dñe
deus neſcio loqui.qr puer ego ſum.Iere.i.Sed loquit̃ hic
pater in filio qué cóſtituit heredé vniuerſorũ.ꝑ qué fecit ⁊
ſecula ad hebre.i.Idcirco dyacon⁹ vel ſacerdos lectur⁹ euã
gelium ſtudeat ſe habere ⁊ exhibere puruꝫ corde.mundum
ore.⁊ caſtũ ope.quaten⁹ ſacroſanctũ euãgeliũ digne poſſit
ꝓferre qr eſt pute⁹ aquaꝝ viuentiũ.id eſt ꝑdicatio euange/
lica nó fluit impetu id eſt libere niſi de libano id eſt de cor/
de caſto ⁊ ore cãdido.Nã nó eſt ſpecioſa laus i ore peccato
ris.Caueat ergo ne ſibi tanq̃ imũdo ⁊ indigno dicat̃ illud
pſal.Quare tu enarras iuſticias meas.⁊ aſſumis teſtamé/
tũ meũ ꝑ os tuũ.Per ſalutatóeꝫ populi miſter euãgelij ob
ſeruat illud quod dñs iuſſerat i quacũq3 domũ itraueritis
primũ dicite/pax huic domui.Stãs ergo pplũs ⁊ chor⁹ at
tent⁹ ⁊ deuot⁹ reſpõdet.⁊ cum ſpũ tuo.quod anteq̃ epiſto
la legeret̃ nó fecerat.Ac ſi diceret dñs tecũ ſit ad dicédum
⁊ ad ꝓferendum digne xp̃i euangeliũ.Deinde vt cũctos do/
ciles ⁊ beniuolos reddat ad audiendũ verbũ dei.vel vt dig
ne poſſit enunciare euãgeliũ xp̃i ſeu bonũ nũciũ nunciãteꝫ
regnũ dei ſubdit.ſequentia ſancti euãgelij ſignãs librũ cru
ce trib⁹ digitis.quaſi dicat.hic eſt liber crucifixi qué predi
co iuxta illud ad coꝝ.i.Nos ꝑdicamus xp̃m crucifixũ iu/
deis quidem ſcandalum.gétibus aũt ad ſtulticiã ⁊c.ip̃is au
té vocatis iudeis ⁊ grecis xp̃m dei virtuté ⁊ ſapiẽtiaꝫ.Et
dyaconus ſigno ſancte crucis ſe munit.ne ſemé verbi dei i
eo ſuffocet̃.vñ luce.viij.Volucres celi comederunt illud.⁊
vt dyabolũ a ſe fugat ne forte ſermoné diuinũ de ore ⁊ pe/
ctore ſuo rapiat quia nichil dyabol⁹ tantum odit ſicut euã
geliũ.Poſtea ſcꝫm cóſuetudieꝫ aliquoꝝ ſignat frótem ſimul
⁊ os ⁊ pectus.Fronté ſignat quaſi diceret.Credo crucifixũ
⁊ crucem non erubeſco ymo michi abſit gloriari niſi i cru
ce dñi noſtri ihesu xp̃i ad galla.vj.Sed ſignat os quaſi di/
ceret.Crucifixũ qué corde credo ore confiteor.Corde nãq3
credit̃ ad iuſticiam.ore auté cófeſſio fit ad ſaluté.ad ro.x.

Poſt hoc ſignat pectus.quaſi diceret. Crucifixū corde cre/
do.Deinde populus cū honore ⁊ reuerētia reſpōdet.Gloria
tibi dñe.glorificans deꝫ in hoc ꝙ miſit eis verbū ſalutis
ſicut in actibus apoſtoloꝝ legit̄.ꝙ glorificauerūt deum:eo
ꝙ miſerat eis verbū ſalutis dicētes.ꝙ deus gentibus peni
tentiā dedit ad vitā.actuū.x.⁊.xiij. Quantū ad quintꝫ
dico ꝙ ſacerdos vel dyaconꝰ legēdo euāgeliū vertit ſe verſꝰ
aquilonē.vt oſtendat ꝑ̄dicationē xp̄i cōtra eū ſpecialiter di
rigi.q̇ dixit.ponā ſedem meā ad aquilonꝫ ⁊ ero ſimilis al
tiſſimo.yſaie.xiiij. Legitur etiā verſus aq̇lonꝫ.vt aq̇lo fu
giat ⁊ auſter adueniat.id eſt vt dyabolus fugiat.⁊ ſpūs ſanc
tus adueniat.Item legitur verſus aq̇lonem.i ſignū ꝙ euā
gelium eſt ad euitatōnem maloꝝ ⁊ imitationem bonorū
Mali eni per aq̇lonꝫ intelliguntur.iuxta illud iere.i. Ab
aq̇lone pandetur omne malum.Debet autē legi i loco alto
⁊ eminenti.ꝓpter hoc ꝙ locus eminēs ſcꝫ celum credētibꝰ
ꝑ euangeliū offert̄.iuxta illud luce.xi.Beati q̇ audiūt ver/
bum dei ⁊ cuſtodiūt illud.vel i ſignum ꝙ euangelium pu/
blice eſt ꝑ̄dicandū.iuxta illud mathei.Quod dico vobis in
tenebris.vos dicite in lumine. Et yſaias.Suꝑ montē ex/
celſū aſcende tu qui euangelizas ſyon. Quomō autē debꝫ
cātari euangeliū.⁊ ſꝫm quē modū intonandi.Ad primū di
co ꝙ debꝫ alte legi ⁊ dici in ſignū ꝙ doctrina xp̄i oēs alias
debet ꝑ̄cedere ⁊ ꝑ̄ire.vñ apoſtolus ad ro.vij.Lex neminꝫ
duxit ad perfectū euāgeliū autem operat̄ ſalutꝫ omni cre
dēti.Ad ſecūdū dico ꝙ dꝫ icipi a ſono maturo ad iſinuādū
ꝙ ꝑ xp̄m nūciatur illud quomō ſobrie.iuſte ⁊ pie viuamꝰ
Et terminat̄ in acuto.vt oſtendat̄ ꝙ ad introitū glorie iāꝫ
ſumus eleuati alte.vel ideo qꝛ in euangelio ꝓmittuntur ce
leſtia.ideo terminatur in accentu acuto vocē eleuādo.Le
ctiones vero terminant̄ deprimendo in accentu graui.quia
ꝑ legem antiquā ſolum temporalia ꝓmittebant̄. Quan
tū ad ſextū ſcꝫ qualiter ſe populus debeat habere in audien
do euangelium.Pro quo ſciendū.ꝙ qñ legit̄ euangeliū po
pulus quinqꝫ in ſe ſꝫm ordinē debet habere.Primo ꝙ debꝫ
ſtare ⁊ nō ſedere.in ſignū ꝙ pro euangelio ⁊ fide xp̄i ſeruā/
da parati ſint pugnare dicentes cū petro.paratus ſum te/
cum in carcerem ⁊ in mortē ire.Secūdo capita debēt dete

gere ⁊ diſcooꝑire.in ſignū ꝙ eis debet ꝑ̄dicari nuda ⁊ clara
veritas.In cuiꝰ ſignū velum tēpli ſciſſum eſt.luce .xxiij.
Vel etiā in ſignū ꝙ parati ſūt obedire euāgelice veritati.
Vel vt detur intelligi ꝙ inter deū ⁊ ip̄os nullū debet eē me
diꝫ.Vel ad ſignificandū ꝙ mens debet eſſe apta ad obſer
uantiam illoꝝ que ibi dicuntur.⁊ auida ⁊ volūtaria ⁊ attē
ta ad audiendū.⁊ poſtea ad exequendū. Tercio debēt bacu/
los ſi portāt deponere.ad deſignandū quod dicitur Math.
vj.Si quis te ꝑcuſſerit ad maxillā dexterꝫ.prebe ei ⁊ alte
ram.Quarto faciem debēt ad euangeliū vertere.in ſignum
reuerentie ⁊ timoris dirigentis ad ea que ibi dicūtur. Quī
to debent ſe ſignare ſigno ſancte crucis in principio ⁊ in fi/
ne euangelij.In principio ne dyabolus euertat mētes eoꝝ
ab euangelij ꝑ̄dicatione.Et in fine dicto euāgelio ne dyabo
lus de cordibus eoꝝ auferat ſemē verbi dei. Nam demones
ſignificantur ꝑ illas volucres.luc.viij.Volucres celi come
derūt illud.Sic ergo euangeliꝫ audire debemus.⁊ legere
diſcooꝑto capite ⁊ ſtantes.Detectio capitis allegorice ſigni
ficat illud quod olim in lege fuit velatū.nūc abducto velo
datur ꝑſpici.i.aperte cognoſci Tropologice vero ſignificat
ꝙ aures debemus habere patentes.⁊ quinqꝫ ſenſus noſtros
totaliter expeditos ad audiendū verbū dei. Per hoc ꝙ ſtan
tes debemus audire notatur ꝓmptitudo quā debemus ha/
bere ad pugnam pro fide xp̄i ſeruanda.eo ꝙ ſtantes ſolemꝰ
pugnare.⁊ per fidē reſiſtimus dyabolo. q̇ circuit quaſi leo
rugiens ⁊ rapiens querēs quē deuoret.i.pe.v.Poſt hoc le/
cto euangelio:dyaconus librū offert ſacerdoti.quia ad deꝫ
cūcta bona ſūt referēda.a quo cuncta bona procedūt.Vnde
xp̄s finis eſt cōſumans ⁊ nō conſumēs.alpha ⁊ o.primus
⁊ nouiſſimus.iniciū ⁊ finis.Et ſacerdos oſculatur libꝝ q̄ſi
dicat.hic eſt liber crucifixi ꝑ quē reconciliationē accepimꝰ
Et ſꝫm ritū aliquaꝝ eccleſiaꝝ liber offertur ſacerdoti aper
tus.⁊ alijs qui ſunt in choro clauſus.cuius ratio tangitur
in euangelio vbi dicitur vobis datum eſt noſſe miſterium
regni dei.ceteris autē in ꝑabolis.ideo offertur ſacerdoti aꝑ
tus ⁊ ceteris clauſus.q̇a ſacerdos ſignificat xp̄m qui aperu
it librū ſeptē ſignaculis ſignatū vt dicitur in apoc. Et tra
ditur ad oſculandū ſacerdoti.⁊ poſt alijs miniſtris.in ſignū

voluntarie impletõis ſbi cõtẽtoꝝ Et oſculať ſacerdos in ſi
gnũ ꝙ xp̄s approbat ſermonẽ p̄dicantiũ. ⁊ poſt dyaconꝰ in
ſignũ ꝙ nichil habet ibi. niſi poſt xp̄m ⁊ a xp̄o.

Capitulũ. vij. de ſimbolo ⁊ eiꝰ expoſitõe.

q Uia iuxta ſententiã apoſtoli. ſine fide eſt impoſſibi
le placere deo. ad hebre. xj. Nullus enim ſaluari põt
niſi opa eiꝰ placeãt deo. idcirco fides neceſſaria ẽ ad
ſalutẽ. quare de ipſo ſimbolo in quo fides noſtra continetur
aliqua ſũt dicẽda. Et primo quare fides nobis neceſſaria ẽ
Secũdo de ſymbolo vnde dicatur. ⁊ de eiꝰ ordine ad euãge/
lium. Tercio de triplici ſymbolo ⁊ quare varijs tẽporibus
⁊ modis decantetur. Quarto de articuls fidei ĩ ſymbolo cõ
tentis. ⁊ quid de articulis ſit dicendũ. Quinto quibꝰ diebꝰ
ſymbolũ in miſſa debeat decãtari. Sexto de eius expoſitiõe
Quantũ ad primũ dubiũ ẽ dicendũ. ꝙ fides eſt nobis neceſ
ſaria propter quatuor bona que in nobis opatur. Primum
quia ꝑ fidẽ aĩa deo cõiungitur. Nam aĩa xp̄iana ꝑ fidem fa
cit quaſi quoddã matrimoniũ cũ deo. vñ oſee. ij. di. Spon/
ſabo te michi in fide. Et inde eſt. ꝙ homo cũ primo bapti
zatur cõfitetur fidem. cũ dicitur ei. Credis in deũ. Baptiſ/
mus eni ſine fide nichil prodeſt. Ideo dñs dixit. Marci. vlt
Qui crediderit ⁊ baptizatus fuerit ſaluus erit: Secundũ ẽ
quia ex fide nobis vita eterna incboatur. quia vita eterna
nichil eſt niſi cognoſcere deũ. Vñ iohã. xvij. dicitur. Hec ẽ
vita eterna vt agnoſcãt te ſolũ verũ deũ. ⁊ quẽ miſiſti ihe/
ſũ xp̄m. Et hec cognitio incipit in nobis hic ꝑ fidem. ſed ꝑ
ficietur in vita futura ⁊ eterna. vbi cognoſcemus eũ ſicuti
eſt. j. iohã. iij. Et ideo ad hebre. iij. dicitur. ꝙ fides eſt ſub/
ſtantia ſperandaꝝ reꝝ. Terciũ quod operatur in nobis eſt.
quia per fidẽ preſẽs vita dirigitur. Naꝫ ad hoc ꝙ homo be
ne viuat: oportet ꝙ ſciat neceſſaria ad bene viuendũ. Fi/
des aũt docet oĩa neceſſaria ad bene viuẽdũ. Ipſa eni docet
ꝙ eſt vnus deus q̃ eſt retributor bonoꝝ: ⁊ punitor maloruꝫ
⁊ ꝙ eſt alia vita preter iſtã. Et huiuſmõi quibuſ allicimur
ad bene operandũ ⁊ ad malũ vitãdũ. abac. ij. Quartũ quod
in nobis operatur eſt. quia per fidem vincimꝰ temptatiões

ad hebre. xj. Sancti ꝑ fidem vicerunt regna. Et hoc patet
quia oĩs tẽptatio vel eſt a dyabolo vel a mũdo vel a carne
Si a diabolo qui temptat vt non obedias deo. nec te ſubici
as ei. iſta temptatio remouetur per fidẽ. Naꝫ ꝑ fidẽ cogno
ſcimus ꝙ deus eſt dñs omniũ. ⁊ ꝙ ei eſt obediendũ. ideo di
cit petrus. Aduerſarius veſter dyabolus tanq̄ꝫ leo rugiens
circuit querẽs quẽ deuoret. cui reſiſtite fortes in fide. j. p. v
Si aũt tẽptatio eſt a mũdo qui tẽptat alliciendo in pſperiſ
vel terrẽdo in aduerſis. iſta tẽptatio remouetur ꝑ fidẽ. que
facit nos credere aliam vitã meliorẽ q̄ꝫ iſtã. ideo deſpicimꝰ
proſpera. ⁊ nõ formidamus aduerſa. j. iohã. v. Hec ẽ victo/
ria que vincit mũdũ fides noſtra. Quia ipſa docet nos cre/
dere bona maiora. ſ. paradiſi. ⁊ mala peiora. ſ. inferni. Si
vero temptatio eſt a carne q̃ nos inducit in tẽptatiões ⁊ de
lectatiões momẽtaneas preſẽtis vite. Hec etiaꝫ remouetur
per fidem que oñdit nobis ꝙ ſi iſtis adheremus indebite ꝙ
tunc ꝑdemus eterna. quia vt ait apoſtolus. Si ſecũdũ car/
nem vixeritis moriemini. ad ro. viij. Ideo ad ephe. vj. dici
tur. In omnibꝰ ſumẽtes ſcutũ fidei. in quo poſſitis oĩa tela
ignea nequiſſimi hoſtis extinguere. Et ſic patet quomodoq
multum vtile eſt fidem habere. Quantũ ad ſecundum de
ordine. ſ. quare poſt euangeliũ ſequitur ſymbolũ. Rñdetur
vno modo ꝙ hoc fit in ſignũ ꝙ hijs que dicuntur in euãge
lio debeat fides adhiberi. ⁊ credere debemus p̄dicationibus
quas audiuimus in euangelio. vt ait apoſtolus ad ro. x. Fi
des eſt ex auditu. auditus aũt ꝑ verbũ dei. Vel ideo q̃a ſꝫm
apoſtolũ ibidẽ. corde creditur ad iuſticiã. ore autẽ fit confeſ
ſio ad ſalutẽ. Vt igitur eccleſia oſtendat. ꝙ euangelij verbũ
corde recepit. mox ſymbolũ fidei ore decantat. Simbolum
igitur poſt euangeliũ. oſtendit fidem que cõſecuta ẽ ꝑ xp̄i p̄
dicationem. Nam teſte iohãne euangeliſta. hec eo loquente
multi crediderũt in eum. Quare autẽ ſacerdos ipſũ incipit
⁊ chorus proſequitur. ratio eſt quia fides a xp̄o nobis reue
latur. In ſignũ ergo huiꝰ ꝙ ſignificet ꝙ omne bonũ a xp̄o
procedat. ideo ſacerdos incboat. Nam omne datũ optimũ
⁊ omne donũ perfectũ de ſurſum eſt deſcendens a patre lumi
num. Jacobi. j. Symboluꝫ autem proprie dicitur collectio
multoꝝ ſermonuꝫ vel etiã pecuniaꝝ. Et dicitur a ſimulta

re ⁊ collectione. Unde ſymbolizare dicuntur aliqui: quan/
do ex pluribus partibus faciunt vnuz continuū. Secundū
aūt theologos. rationabiliter ſymbolū collectio dicitur Un̄
quatuoꝛ collectiōibꝰ. nomē ſymboli imponitur. Pꝛio a col
lectione multoꝝ hoim in vnā fidem. Secūdo ex collectōe ꝑ
dicantiū fidē. Omnes enim apoſtoli collecti. hāc fidei regu
lam tradiderunt. Dicit. n. inno. Poſtꝙ apoſtoli ſpūmſāctū
acceperūt. cū iam forēt ad pꝛedicandū euangelium ꝑfecturi
conferentes in vnū duodecim articulos fidei ſtatuerūt. vt
ſicut oēs in vna fide erant concoꝛdes. ſic vnā fidem oēs cō/
coꝛditer ꝑdicarent. Et ideo ſymboluz cōponentes quilibet
ipſoꝝ bolum. i. particulā vnā adiecit. vt infra patebit. ⁊ ſic
duodecim articulos ſcꝫm duodeciz aplōs dicitur continere.
Tercio quia ex diuerſis locis ſacre ſcripture ea que creden
da ſunt ibi colliguntur ⁊ ibi in pꝛompto habentur. Nā cū
fidei veritas in ſacra ſcriptura continetur in pluribꝰ locis
longū ſtudium requireret ad colligendā ſūmatim veritatez
fidei noſtre. neceſſe fuit vt in vna ſūma colligeretur. vt ſic
collecta omnibꝰ pꝛoponerentur ad credendū. ne fides ſimpli
ciū ꝑ hereticos: ſcripturas ſuis gloſis depꝛauātes coꝛrū/
perentur. ⁊ vt ſic facilioꝛ cognitio credendoꝝ haberet. Quar
to ſūpſit nomē a collectione. quia oia beneficia nobis diui/
nitus collata ibi colliguntur. Sed diceres ꝙ articuli fidei
non deberēt colligi in ſymbolo. eo ꝙ tota fides ſpecialiter
ꝑ ſacrā ſcripturā inſtruitur. ſic ergo ſuꝑfluū fuit articulos
in ſymbolo cōponere. Reſpondetur vt aliqualiter tactū eſt
ꝙ opoꝛtuit ea que in diuerſis locis ſacre ſcripture tacta ſūt
colligi in vnū locū. vt fides magis in ꝓmpto haberet. Ve/
ritas nāqꝫ fidei: diffuſa in ſacra ſcriptura cōtinetur in pluri
bus libꝛoꝝ locis: ⁊ longū ſtudiū requireretur ad legendū ſin
gillatim veritatē fidei. neceſſe igitur fuit in vnū colligere:
vt ſic collecta oibus ꝓponeret clare. ne fides ſimpliciū coꝛ/
rūperetur ꝑ hereticos: depꝛauantes ſuis gloſis ſacras ſcrip
turas. Quantū ad terciū eſt ſciendū ꝙ tria ſūt ſymbola
vnū apoſtoloꝝ. ſ. credo in deū. Secūdū niceni concilij quod
dicitur diebꝰ dn̄icis poſt euāgeliū. ſ. credo in vnū deū. Ter
cium athanaſij. ſ. quicūqꝫ vult ſaluus eē ⁊c. Hec eni ſimbo
la facta ſūt diuerſis tꝑibus. Symbolū eni apoſtoloꝝ factuz

fuit tpē veritatis nonduz ꝓpalate. ideo dicitur ſubmiſſa
voce in pꝛima ⁊ in cōpletoꝛio. nondū ſole ꝑfecte lucēte. Si/
bolum eniz grece. latine ſignificat indiciū. quia regulam fi
dei plene indicat ⁊ ꝑfecte. Secundū alios vero. dicitur col/
lectio pꝛopter cauſas pꝛius tactas. Symbolū aūt nicenum
quod ſecundū Inno. vocatur cōſtantinopolitanū. factū fuit
tempoꝛe veritatis iā publicate contra aliquos hereticos in
ſurgentes contra fidem. ideo ſolēniter in miſſa poſt euāgeli
um decantatur. Symbolū aūt athanaſij. factuz fuit tēpoꝛe
veritatis cōcuſſe ꝑ hereticos. in quo tamē veritas ꝓualuit.
pꝛopter quod mane iā pulſis tenebꝛis recitatur. Illud tn̄
magis ꝑ modū doctrine traditur ꝙ̄ ꝑ moduz ſymboli. Et i
his tribus ſymbolis eadem veritas continetur. ſed tn̄ ma/
gis clare in vno ꝙ̄ in alio. Symbolū aplōꝝ editū fuit ad ꝓ
ponendā fidei doctrinā. ideo dicitur quotidie in prima ⁊ in
cōpletoꝛio: quaſi in pꝛincipio diei ⁊ noctis. in ſignū huiꝰ ꝙ
omnis noſtra operatio a fide debet ſumere iniciū: ⁊ in fide
terminari. Etiā quia per fidē tam in ꝓſperis ꝙ̄ i aduerſis
que ꝑ diē ⁊ noctē deſignantur ꝓtegimur. Etiaz ſymbolum
aplōꝝ dicitur in pꝛima ſub ſilentio: quia in pꝛimitiua eccle
ſia viguit ꝑſecutio xp̄ianoꝝ. ⁊ ſic xp̄s occulte colebat. Si/
militer in cōpletoꝛio. quia in fine mūdi fides etiā patietur
perſecutionē maioꝛem ab antixp̄o: ꝙ̄ pꝛius vnꝙ̄ fuit paſſa
Tunc eni erit tanta tribulatio: qualis ante nō fuit. ⁊ tunc
pꝛopter metū antixp̄i. fideles cōfugiēt ad antra deſerti Eti
am ex hoc. vt ſi homo iſta die moreretur: ꝙ inueniretur in
fide catholica deceſſiſſe. Secundū ſymbolū. ſ. nicenū nō ſin
gulis diebus dicitur. ſed in iſtis in quibꝰ hoies maxime ad
eccleſiā venire cōſueuerūt. ⁊ in quibus aliqua ſolennizatio
facta eſt. in his que ad articulos fidei ꝑtinent. Et editū eſt
quaſi ad manifeſtationē fidei: ⁊ ad elucidandā ⁊ defendēdaz
ipſam. Sed di. ſymbolū pꝛoponitur vt regula fidei cuius
actus eſt aſſentire. ſed dicit aug. in epiſtola ad ihero. ꝙ ſo/
lis aplis ⁊ ꝓphetis eſt honoꝛ exhibendꝰ. vt quecūqꝫ dixerint
vera eſſe credātur. ergo poſt ſymbolū apoſtoloꝝ: nō debue/
runt fieri alia ſymbola. nec alijs videtur aſſentienduz. Reſ
pondetur ꝙ patres qui alia ſymbola poſt apoſtolos edide/
runt: nichil de ſuis appoſuerūt: ſed ex ſacris ſcripturis ea q̄

addiderunt acceperūt. Et quia quedā difficilia in ſymbolo
apoſtoloꝝ continentur. ideo ad eoꝝ explanationē editu₃ eſt
ſymbolū nicenū. quod diffuſiꝰ ſeu clariꝰ fidem quo ad ali/
quos articulos ꝓſequitur. Et quia quedā in iſtis ſymbolis
continebātur implicite. que oportuit ꝓpter inſurgentes he
reſes explicari. ideo additū eſt ſymbolu₃ athanaſij patriarche
allexandrini qui ſufficienter contra hereticos ſe oppoſuit.
Quantū ad quartū eſt ſciendū. ꝙ articulus duobus modis
dicitur. Uno modo. omne illud quod artat nos eſt fides. et
iſto modo deū eſſe vnu₃ eſt articulus. quia quāuis alio mō
hoc ſcire poſſumus. ſ. ꝑ ſciam. tamē etiam ꝑ fidē artamur
ad hoc credendu₃ Alio modo. omne illud quod artat nos. ſo
la fide dicitur articulus. ⁊ iſto modo articulus dicitur il/
lud quod excedit. rationē naturalē. vt deū eſſe trinū in pſo/
nis ⁊ vnū in eſſentia. ⁊ filiū dei incarnari. ⁊ ſic de alijs Et
iſti proprie ⁊ ſtricte dicuntur articuli fidei. Et diffinitur ſic
ſ₃m richar. de ſācto vict. Articulus eſt indiuiſibilis veritas
de deo. artans nos ad credendū. Et talis veritas dicitur ar
ticulus: ad ſimilitudinē in rebus naturalibus. In quibꝰ ar
ticulus vocatur organū: quod nō eſt diuiſibile in plura alia
membra. Quod aūt eſt diuiſibile in plura: nō eſt articulus
ſicut manus que in plures digitos diuidi poteſt nō dicitur
articulus. ſed ſolū pars eius dicitur articulus. Similit̃ ve
ritas fidei que non diuiditur in plures difficultates ſpecia
les dicitur articulus. ꝙ aūt dicitur artans nos ad creden/
dum: intelligendū eſt de artatōe non coactōis. quia nullus
credit niſi volēs. ſed de artatione ſupplicatōnis. ſ. ſi volu/
mus ſaluari artamur ad credendū. quia qui non crediderit
cōdempnabitur. Marci vl. Uel poteſt dici. ꝙ artat nos ne
ceſſitate finis. q̇a ſine fide articuloꝝ non poteſt eſſe ſalus.
Articuli aūt fidei dupliciter diſtinguūtur. Uno modo quā
tū ad ipſa credibilia: ⁊ ſic ſūt quatuordeci Alio mō quantū
ad ipſos qui articulos diſtinxerūt. ⁊ ſic ſūt. xij. ſ₃m numeꝝ
xij. apoſtoloꝝ. Et ſufficientia ſic ſumitur. Omnis articulꝰ
fidei eſt veritas de deo. Aut ergo eſt de ipſo deo tantū: aut
de deo rōe humane nature aſſūpte. Si prio modo: hoc con/
tingit eſſe tripliciter. quia aut ē de deo rōe nature. aut rōe
pſone. aut rōe effectꝰ proprij. Si rōe nature. ſic habemꝰ pri

mū articulū. ſ. credo in deū. Si rōe pſone. hoc ē tripliciter
aut rōe pris. aut filij. aut ſpūſſācti. Si primū. ſic habemus
ſecundū articulū. ſ. patrē oīpotentē. Si ſecūdū. ſic habemꝰ
terciū. ſ. ⁊ in ihesū xp̄m filiū eiꝰ. Si terciū. ſic habemꝰ q̄r/
tum. ſ. credo in ſpūmſāctū. Si aūt eſt rōe effectus. hoc ē du
pliciter. Aut ꝑtinet ad cōditionē nature. ⁊ ſic habemus qui
tum. ſ. creatorē celi ⁊ terre. aut ad donū gratie: ⁊ ſic habe/
mus ſextū. ſ. ſanctā eccleſiā catholicā. ſāctoꝝ cōmunionē. re
miſſionē peccatorū. Et effectus gratie cōſtituitur in duobꝰ
ſc₃ in cōſecutōe boni. ⁊ remiſſione mali. Nam due ſūt ꝑtes
noſtre iuſtificatōis. ſ. declinare a malo. ⁊ facere bonū. Aut
talis effectꝰ refert̃ ad donū glorie. ⁊ ſic habemꝰ ſeptimū. ſ.
carnis reſurrōe₃. Quidā tñ hos tres articulos diſtinguūt q̇a
opus creatiōis includūt in primo articulo. q̇a ꝑtinet ad vni
tatē eſſentie. Et vltimū opus diuidūt in duos articulos. di
centes vnā eſſe carnis reſurrectionē. ⁊ ſecūdū dicūt eſſe vi/
tam eternā. Sed prima diſtinctio videtur eē melior quo ad
ſecundā ꝑtem. quia cōpletio vite eterne ⁊ glorie: cauſat con
iunctionē corpis ⁊ aīe: Si vero ꝑtinet ad deū rōe nature hu
mane aſſūpte. ſic iteꝝ ſūt ſeptē. Primus ꝑtinet ad cōceptio
nem. Secundus ad natiuitatē. Tercius ad paſſionē. Quar
tu₃ ad deſcenſū ad inferos. Quintꝰ ad reſurrectionē. Sextꝰ
ad aſcenſionē. Septimus ad aduentū xp̄i ad iudiciū. Et q̇a
pater nō ē miſſus ſicut alie pſone. ideo propter effectū miſ
ſionis plures articuli eis appropriantur q̄ patri. Et nota
ꝙ fides de corpe xp̄i. de ſacramentis. de clauibus. de oībus
huiuſmōi. includunt̃ in articulo q̇ eſt de effectu gratie. ſ. in
iſto. ſanctā eccleſiā catholicā Et ideo in ſymbolo niceno ad
ditū eſt confiteor vnū baptiſma. Alij dicunt. ꝙ fides ſacra/
mentoꝝ reducitur ad paſſionē xp̄i. eo ꝙ paſſio xp̄i omnibꝰ
ſacramentis tribuit efficaciam. Hoꝝ aūt articuloꝝ tres: in
vnum petrus eſt cōplexus. ſ. credo in vnū deum. patrē om
nipotentē factorē celi ⁊ terre: viſibiliū omniū ⁊ inuiſibiliū:
vſq₃ ibi. ⁊ in ihesū xp̄m. Et talis articulus cōpetit petro.
quia ſicut pater eſt fons diuinitatis. ſic petrus ē caput apo
ſtoloꝝ. Et hoc p̄dixit iere. dicens. Patrem inuocabitis q̇ fe
cit terrā: ⁊ cōdidit celos. Et geñ. j. In principio creauit de
us celū ⁊ terrā. Secundū articulū Et in ihesū xp̄m filium

eius vnicū dn̄m noſtrū. Cópoſuit andreas. Et illud p̄dixit
dauid dicens. Dn̄s dixit ad me: filius meꝰ es tu. p̄s. ij. Ter
ciū. ſ. qui cóceptus eſt de ſpū ſancto. natus ex maria virgie.
cópoſuit iohánes. Et hoc predixit Iſa. Ecce virgo cócipi/
et ⁊ pariet filiū: ⁊ vocabitur nomé eius emanuel. Iſaie. ix
Quartū. ſ. paſſus ſub poncio pilato. crucifixꝰ. mortuus. et
ſepultus. poſuit Iacobꝰ minor Et hoc predixit zacharias.
Aſpicient ad me qué crucifixerūt. Quintū. ſ. deſcendit ad i
feros: tercia die reſurrexit a mortuis. poſuit philippus. Et
illud p̄dictū erat oſee. xiij. O mors. ero mors tua morſus
tuus ero inferne. Et notanter dicit morſus. quia ꝑtem tu
lit ⁊ ꝑtem maioré dimiſit ibi Sextū. ſ. aſcendit ad celos ſe
det ad dexterá patris. poſuit Iacobꝰ maior. ⁊ hoc predixit
Amos. ix. Qui edificat aſcenſioné ſuá in celū. Septimū. ſ.
inde venturus é iudicare viuos ⁊ mortuos. poſuit thomas
Et illud p̄dixit ſophonias. iij. ca. Expecta me dixit dn̄s in
futurū quia iudiciū meū eſt. ⁊ cógregé gentes ⁊ colligá reg
na. Octauū. ſ. credo in ſpūmſanctū. poſuit bartholomeꝰ Et
hoc p̄dictū eſt iohelis. ij. ca. Effundá ſpūm meū ſuꝑ omnē
carné. Nonū. ſ. ſanctá eccleſiá catholicá: ſáctoꝝ cómunionē
poſuit matheus. ⁊ hoc predixit micheas. Inuocabūt omés
deū: ⁊ ſeruiét ei. Decimū. ſ. remiſſioꝫ pec. poſuit ſymon. ⁊ il
lud predixit p̄s. Qui ꝓpiciatur oibus iniquitatibꝰ tuis p̄s.
ciij. Vndecimū. ſ. carnis reſurrectioné. poſuit thadeus. ⁊ il/
lud predixit Iob ix. ca. Scio ꝙ redemptor meus viuit ⁊c.
Duodecimū ſcꝫ vitá eterná. cópoſuit mathias. Et ꝓpheti/
zatū fuit danie. vij. vbi dicitur. Euigilabūt hij in vitá eter
nam: alij in obprobriū vt videant ſemꝑ. Ex dictis patet ꝙ
paulus ⁊ barnabas qui nūc apli noiantur: nichil in ſymbo
lo poſuerūt. q̄a non cótinentur in illo numero duodenario.
⁊ poſt miſſioné duodeci apoſtoloꝝ ad p̄dicandū ſūt electi.
Quantū ad quintū. ſ. in quibꝰ diebus debeat decantari De
hoc Innocen. dicit: ꝙ ſymbolū tantū in his feſtiuitatibus
debet decantari ad miſſá. de quibus fit aliqua métio i ſym
bolo. videlicet omnibus diebꝰ dn̄icis in die natalis dn̄i. cir
cūciſionis. ⁊ epiphanie. in cena dn̄i. paſce. aſcenſionis dn̄i:
penthecoſtes. in omnibus feſtiuitatibus ſancte marie. cru/
cis. angeloꝝ. apoſtoloꝝ. dedicatóis eccleſiaꝝ. oim ſanctoꝝ

in feſtis patronoꝝ. infra octauá natalis dn̄i. excepta innocē
tū. In octaua innocentū licite cantat̃. q2 talis octana ſigni
ficat futuraꝫ reſurrectónem. Infra octauas ephie. paſce. aſ/
céſionis. péthecoſtes. ꝑ octauas petri ⁊ pauli. ⁊ bté virginis
vnde licet i feſtiuitate iohāis baptiſte ⁊ ſancti laurentij cre
do decantari nó debeat. Tamé in octaua iohánis baptiſte ⁊
ſancti laurentij ſymbolum poteſt decantari. ex quo octana
iohánis baptiſte venit infra octauá apoſtoloruꝫ petri ⁊ pau
li in qua prefatio de apoſtolis canit̃. ſed octana laurentij ve
nit infra octauá aſſumptionis beate virginis i qua canitur
p̄fatio de beata virgine. Hoꝝ oim feſtoꝝ cómemoratio fit i
ſymbolo. quorūdá tn̄ obſente vt ephie quod é feſtū baptiſ/
mi. De quo i ſymbolo. Cófiteor vnū baptiſma. Cene dn̄i.
q̄ é ſolénitas eukariſtie. ad quá reſpicit illud. ſáctoꝝ cómu/
nioné Angeloꝝ. q̄ noie celi debét intelligi cómemoratio fit
cū dicit̃ Factoré celi ⁊ terre. ſꝫm illud. In pricipio creauit
deꝰ celū ⁊ terrá. id é naturá angelicá ⁊ humaná. Attn̄ iſto
nó obſtáte. videt̃ q̄buſdá i feſto angeloꝝ ſimbolū nó eſſe cá/
tádū. eo ꝙ angeli nūꝗ̄ habuerūt fidé. ſꝫ ſpé. nó credétes ſed
agnoſcétes ſeu ſciétes. Eccleſiaꝝ dedicatónes reſpicit illud
ſáctaꝫ eccleſiá catholicá. Paſſióis ⁊ ſepulture articuli ꝗ̄uis
i ſymbolo cótinent̃. tn̄ i cómemoratióe ipoꝝ ſimbolū nó cá
tat̃ q2 iſtoꝝ dieꝝ officiū regulá nó ſectat̃. Péthecoſtes tágit̃
ibi ⁊ in ſpmſcūꝫ. verſꝰ. Pria canit feria. ſéꝑ credo ſimul iſ
ta. Crux ⁊ terribilis xp̄s cū virgie matre. Oés ſácti. lucas
patronꝰ cū duodenis. Sꝫ tn̄ cathedrá demas. olciqꝫ iohāné
Si dát octauas credo cantaſqꝫ ꝑ illas. Nó hꝫ hoc micha/
hel. nec hoc baptiſta iohánes. Martir cófeſſor. nec virgo re
tinet illud. Magdalena canit̃. luce marcoqꝫ negat̃. Quidá
tn̄ canūt credo in diebꝰ luce ⁊ marci. eo ꝙ doctrina eoꝝ ec
cleſia é corroborata. ſꝫm illud. ⁊ vná ſáctá eccleſiá catholi/
cá. Alij vero dicūt ꝙ nó. q2 nó fuerūt apſtoli. Rónale tn̄ ſo
nat ꝙ rónabilit̃ i die iohāis baptiſte ſimbolū poſſit decáta
ri. eo ꝙ iohés pluſꝗ̄ ꝓpheta fuit. De ꝓphetis auté talis fit
métio i ſimbolo cū dicit̃. q̄ locutꝰ eſt ꝑ ꝓphetas. Quátū ad
vltimū. ſcꝫ de expoſitóe ſimboli é ſciédū ꝙ ſimbolū nicenū
quod i miſſa cátat̃ diuidit̃ i duodeci ꝑtes. ſꝫm duodecim fi/
dei articulos. Prima ꝑs eſt de vnitate eſſétie deitatis. ⁊ de

ꝑſona patris ſpecialiſ. Secūda ps ē de ꝑſona filij. ⁊ incipit
ibi. ⁊ i vnū dn̄m. Tercia ps de icarnatōe ⁊ natiuitate xp̄i
ꝗ ꝓpſ nos hoies. Quarta de paſſiōe ⁊ ſepultura xp̄i. ibi cru
cifixus etiā ꝓ nobis. Quīta de reſurrectiōe. ibi ⁊ reſurrexit
tercia die. Sexta de aſcēſione. ibi ⁊ aſcēdit in celū. Septia
de aduentu ad iudiciū. ibi ⁊ iteꝝ venturꝰ eſt cū gloria iudi
care. Octaua de ꝑſona ſpūſſancti. ibi ⁊ i ſp̄mſanctum dn̄m.
Nona de eccleſia catholica. ibi ⁊ vnā ſāctā catholicam. De
cima de baptiſmo. ibi confiteor vnū baptiſma. Undecia de
reſurrectōe nouiſſima. ibi ⁊ expecto reſurrectiōez: Duodecia
de vita eterna. ibi ⁊ vitā venturi ſeculi. Aliſ pōt diuidi. ita
ꝙ prio ponunſ q̄dā q̄ ꝑtinēt ad eſſentie vnitatē. ſecūdo q̄ ꝑ
tinēt ad ꝑſonaꝝ trinitatē. ibi patrē oipotētē. Quātū ad eſſē
tie vnitatē diciſ hic. credo i deū. Ibi nota. differētia ē inter
credere deū. ⁊ credere deo. ⁊ credere i deū. Credere deuz. eſt
credere deū eſſe/ſeu ꝙ ip̄e deus ſit. ⁊ hoc demones faciunt.
ſzm qꝺ diciſ i canonica iacobi. c. ij. Demones credūt ⁊ cō/
tremiſcūt. Sed credere deo ē credere vera eſſe q̄ deꝰ loq̄tur
⁊ ſic mali etiā credūt. Sed credere in deū eſt credēdo deum
amare. ⁊ ꝑ amorē ei adherere. quod ſoli boni faciūt. ergo ꝗ
dixit ſe credere in deū mentiſ ſi nō diligit ip̄m. Et diciſ no
tāter i vnū. quod additū fuit ꝑ eccleſiā ad ſymbolū aplōrū
ad corrigendū errorē quorūdā hereticoꝝ. ꝗ ſicut tres in tri
nitate ꝑſonas ita quoqz tres aſſerūt eſſe deos. Cōtra quos
diciſ deutro. vi. Audi iſrabel. dn̄s deꝰ tuꝰ vnꝰ ē. Et innuiſ
etiā in hoc vnitas eſſentie diuinitatis. cōtra qꝺ errāt arria
ni. ꝗ diuerſas in trinitate ſubſtātias aſſerūt. cōtra illud eſt
quod dn̄s dicit. ego ⁊ pater vnū ſumꝰ. Sequiſ patrē oipotē
tē vbi ponunſ ea q̄ ꝑtinēt ad ꝑſonaꝝ trinitatē. Et diuidiſ i
tres ꝑtes. qr primo ponunſ illa q̄ ꝑtinent ad ꝑſonā patris
Secūdo q̄ ꝑtinēt ad perſonā filij. ibi ⁊ in vnū dn̄z ihūz xp̄z
Tercio q̄ ꝑtinēt ad ſpūmſāctū. ibi ⁊ in ſpūmſāctū dn̄z. Pri
ma adhuc in duas. qr primo poniſ quod pertinet ad patrē
in ſe. Scdō quod pertinet ad ip̄z per reſpectū ad creaturas.
ibi factorē celi. Ex illis ergo ꝑticulis colligiſ. ꝙ tres ſūt ꝑ
ſone in diuinitate. Cōtra qꝺ errāt ſabelliani. ꝗ aſſerūt vnā
ꝑſonā patris ⁊ filij ⁊ ſpūſſācti. Hanc ꝑſonaꝝ diſtinctōz innuit
pſalmiſta cū dicit. Benedicat nos deꝰ. deꝰ noſter ⁊ bn̄dicat

nos deꝰ. Dicit prio bn̄dicat nos deꝰ ſupple pr̄. ⁊ ſubiungit
deꝰ noſter ſcz deus filiꝰ ꝗ ſignanter diciſ noſter rōe aſſūpte
humanitatis qr caro ⁊ fraſ noſter ē. ⁊ addit bn̄dicat nos de
us ſupple ſpūſſāctꝰ Et diciſ notāter oipotētē. qr oia q̄ vult
pōt eo ꝙ nō ē ipoſſibile apud deū omē verbū. luce. i. Cōtra
hoc errāt phi gētiles vt ariſtotiles ⁊ ſui ſequaces negātes
deū eſſe ifiniti vigoris. Et ꝙ nō poſſit aliq̄d ꝓducere ex ni
chilo. Secūdo dicit factorē celi ⁊ terre ꝑ hoc cōfūdunſ here
tici ꝗ aliū celi aliū terre aſſerūt creatorē. vnū corporalē ali
uz ſpūalem. Cōtra quos moyſes dicit gen̄. i. In principio
creauit deꝰ celū ⁊ terrā. Et iohānis. i. Omnia ꝑ ip̄m facta
ſunt. Et ſpecialiter archimachiaci ⁊ menādrini. ꝗ vniuerſi
tatem mūdialē opa angeloꝝ eſſe defendunt. Cōtra quos di
ciſ i ps. Initio tu dn̄e terrā fundaſti ⁊ opa manuū tuaꝝ ſūt
celi. Et ſubdiſ. ⁊ inuiſibiliū oim. cōtra errorē manicheoꝝ.
qui ſpūalia dicūt eſſe creata a bono primo principio. ⁊ cor
poralia ſeu tꝑalia dicūt eſſe creata a malo principio. Cōfu
taſ in hoc etiā error auicēne. qui ſicut recitat auerrois cō/
mētator ſuꝑ. xij. methaphi. voluit. ꝙ pria intelligētia crea
ret ſecūdā. ⁊ ſecūda terciā. ⁊ ſic deiceps. Seq̄tur. ⁊ i vnum
dn̄m ihūm xp̄m. vbi ponunſ ea q̄ ꝑtinēt ad ꝑſonā filij. Et
diuidiſ in duas partes: qr primo ponunſ ea q̄ pertinent ad
filij diuinitatē. Secūdo ea que pertinēt ad filij humanitatē
Ibi. Qui ꝓpter nos hoies. Quantum ad diuinitatez dicit.
Et in vnū dn̄m. Hic exprimiſ ſecūdus fidei articulus ꝗ eſt
de media ꝑſona i trinitate. ſcz iheſus qui interp̄taſ ſalua/
tor. math. i. Ip̄e eni ſaluū faciet populū ſuū a peccatis eoꝝ
Et eſt xp̄s qui interp̄taſ vnctus. Ip̄e eni eſt vnctꝰ oleo leti
cie p̄ cōſortibus ſuis ps. xliiij. Et ē filius dei patris ſzm il
lud dauid ps. ij. Filiꝰ meꝰ es tu. ego hodie genui te. Et eſt
dn̄s noſter. qr nos creauit. ⁊ nos ſuo ſāguine lauit. apoc. i.
Ad quē dn̄z deꝰ pater ſic loq̄tur ps: cix. dixit dn̄s dn̄o meo
ſede a dextris meis. Hic ē filiꝰ vnigēitꝰ. qr i diuinitate nō
ſūt plures filij ſzm generatōz. ⁊ ergo diciſ i vnū qꝺ ē cōtra
dicētes ꝙ xp̄s erat duplex ꝑſona. cū tn̄ athanaſiꝰ dicat. ꝙ ſi
cut aīa rōnalis ⁊ caro vnꝰ ē hō. Ita deꝰ ⁊ hō vnꝰ ē xp̄us ⁊
diciſ dn̄z. cōtra illos ꝗ dixerūt xp̄m eſſe puꝝ hoiem. qr dn̄a
tio ad diuinitatē ꝑtinet. Sequiſ filiū dei vnigēitū. Quod ē

cōtra iudeos negātes eū eſſe ſaluatorē ⁊ filiū dei. Et etiā
cōtra illos qui dixerūt eū nō emanaſſe ꝑ modū originis a pa
tre. ⁊ addit̄ vnigenitū. quod ē cōtra fōtinū. q̄ dixit xp̄m nō
eſſe filiū dei aliter q̄ ſicut alij boni viri q̄ ſūt filij dei ꝑ adop
tionē. ⁊ etiā cōtra manicheos q̄ poſuerūt plures filios i di
uinis. Sequitur ⁊ ex patre natū ante oīa ſecula. xp̄s enim
filius dei ex patre eſt genitus. ⁊ eſt filius ſcḋm generatōnē
⁊ ꝑticipatōez eſſentie. Cōtra quod crediderūt boneſiaci ⁊ bo
niſacij. qui xp̄m filiū dei adoptiuū ⁊ nō ꝓpriū aſſerūt. Et ē
genitus filiꝰ dei ex patre an̄ oīa ſecula. Quod dicit̄ ꝓpt ar/
rianos. qui dicūt filiū dei nō eſſe coeternū patri. ſic arguē/
tes. ſi genitꝰ ē a patre ergo poſterior ē patre. Contra quos
ait beatus aug. vi. de tri. Stati cū ignis eſt naſcit̄ eiꝰ ſplē
dor. ⁊ tn̄ ſplēdor ignis nō ē poſterior igne. ⁊ dato ꝑ poſſibi
li q̄ ignis fuiſſet ab eterno. etiā ſplēdor eius fuiſſet ab eter
no. Et ſi pes ab eterno ſtetiſſet in puluere tūc etiam veſti/
gium pedis fuiſſet ab eterno. q̄uis tn̄ veſtigiū haberet eſſe
a pede. Sic ⁊ in diuinis q̄uis filiꝰ ſit genitus a patre. tn̄ e
que bn̄ ē coeternꝰ patri. Seq̄tur deū de deo. hoc dicit̄ cō/
tra hereticos. q̄ xp̄m tm̄ hoiem aſſerebāt ſicut carpocriſi
ani. ⁊ cōtra alios q̄ arguebāt. Si genitꝰ ē tūc creatura ē ⁊
nō deꝰ. Et addit̄ lumen de lumie. ad oſtēdendū filiū eſſe ge
nitū a patre ſine ſubſtātie paterne diminutōe. Pater. n. ge
nerādo filiū totā ſubſtātiā ſibi dedit ſine diminutōe ⁊ ſine di
uiſione. ⁊ tn̄ totā ſubſtātiā ſibi retinuit ſine diminutiōe ſi/
cut lumen a lumine aſcēditur abſq; alteriꝰ lumis defectu ⁊
ſubiūgit̄ deū verū de deo vero. Quia ſine alteratōe ſine trāſ
mutatōe ac ſine fictōe verꝰ deus de vero deo naſcit̄. ⁊ q̄ ar
rius dixit ipm̄ eſſe factū ſicut aliā creaturā. cōtra hoc addi
tur. Genitū nō factū. Itē q̄ dixit q̄ nō ſit vna natura cum
patre. ideo addit̄ cōſubſtantialē patri. id ē vniꝰ ſubſtātie ſeu
eſſentie cū patre. ⁊ ſubiūgitur. ꝑ quē oīa facta ſunt. Iuxta
illud iohāis. i. Oia per ipm̄ facta ſūt. Quod ē cōtra illos q̄
nō poſuerūt eū eſſe creatorē. Sic ergo patet q̄ credere de/
bemꝰ. q̄ xp̄s ſit vnigenitꝰ ⁊ verus dei filiꝰ. ⁊ q̄ fuit cū pa
tre eternaliter ⁊ vniꝰ nature ⁊ ſubſtātie cū patre. alia tn̄ ꝑſo
na a patre. Sequit̄ q̄ ꝓpter nos homines. Illa ē tercia ꝑti
cula in qua ponunt̄ ꝑtinentia ad humanitatē xp̄i. vbi q̄ſq;

declarant. Pꝛio incarnatōis miſteriū. cū dicit̄ q̄ ꝓpter nos
hoies ⁊c. Secūdo paſſio ibi crucifixus. Tercio reſurrectio.
ibi ⁊ reſurrexit. Quarto aſcēſio. ibi Aſcendit in celū. Qui
to aduētus ad iudiciū. ibi ⁊ iterū venturus eſt cum gloria
Pꝛio igitur agit̄ de incarnatōe xp̄i. vbi quatuor tāgit̄ con
currentia ad incarnationē. Primo cauſā finalē. ⁊ hāc dupli
cem. q̄ ꝓpter nos hoies ⁊ ꝓpter noſtrā ſalutē. Secūdo po
nit modū ⁊ formā. ibi deſcendit de celis. Tercio ponit cāz
efficientē. ibi de ſpūſancto. Quarto ponit cām materialē.
ibi ex maria virgine. Seq̄tur ⁊ hō factus ē. ſupple nō cōfu/
ſione ſubſtātie aut trāſmutatōe. ſ; humanitatē aſſumendo
ad vnitatē ꝑſone. ⁊ ideo credere debemꝰ nō ſolū xp̄m filiū
dei ymo eiꝰ icarnatōez. vn̄ ⁊ iohāes poſtq̄ dixerat de verbo
dei multa ſubtilia ⁊ ardua cōſeq̄nter iſinuat nobis eiꝰ in
carnatōez dicēs. Et verbū caro factū ē ⁊ habitauit i nobis
Dicit ergo q̄ ipſe filiꝰ dei vnigenitꝰ ꝓpt nr̄ām ſalutē deſcē
dit de celis. vn̄ iohāis. iij. dicit̄: Sic deꝰ dilexit mūdū. vt fi
liū ſuū vnigenitū daret. Et aug. dicit. Si deꝰ peccōres nō
dilexiſſet de celis ad liberādū eos nō deſcēdiſſet. De iſto deſ
cēſu dicit̄ i ps. Inclinauit celos ⁊ deſcēdit. Iſtū deſcēſū ſuſ
pirādo petit yſa. xliiij. c. dicēs Utinā dirūpes celos ⁊ deſcē
deres. Et icarnatꝰ ē de ſpūſācto. iuxta illud luce. i. Spūs
ſcūs ſuꝑueniet in te. ⁊ virtus altiſſimi obūbrabit tibi. Et
licet tota trinitas fuerit incarnatōis opata attribuit̄ tn̄ ſpe
cialiter ſpūiſcō. q̄ incarnatio ē opus caritatis ⁊ donū lar/
gitatis. Et q̄ ſpūſſāctus ē donū ⁊ amor nexus patris ⁊ fi/
lij. ideo ſibi attribuit̄. Et nota ly de q̄nq; ſignificat cauſā
materialē vt ibi xp̄s natus eſt de virgīe. Quādoq; circūſtā
tiā cauſe efficiētis. vt hic ⁊ incarnatus ē de ſpūſācto. Quā
doq; ydemptitatē ſubſtantie. vt cū dicit̄ deū de deo. Quādo
q; trāſubſtātiatōez. vt cū dicit̄ corpꝰ xp̄i fit de pane. Sub
dit̄ Ex maria virgīe hoc ē cōtra valētinianos qui dixerūt
xp̄m nichil corꝑis ex maria virgīe ſūpſiſſe. ſ; tanq̄ ꝑ fiſtu
lā trāſiuiſſe. Etiā eſt cōtra illos qui dixerūt q̄ btā virgo
poſtea plures genuit filios. ⁊ ideo ſpūſſācti iformatōe deuo
tio vulgariū dicit. ex maria ꝑpetua virgīe vbi nos dicimꝰ
ex maria virgīe. ⁊ iplicite itelligimꝰ v̄gis ꝑpetuitatē ⁊ hoc
ꝓphetizauit yſa. dicēs. Ecce virgo cōcipiet ⁊ ꝑiet filiū yſa.

ix . Erubeſcat ergo infelix iudeus.q̄ dicit xp̄m ex ioſeph ſe
mine eſſe natū. Et q2 arri9 ⁊ appollinaris dicunt.ꝙ licet
xp̄s fuit verbū dei ⁊ virginis fili9.nō tñ habuit verā aiam
ſꝫ loco aie fuit in eo diuinitas.quod ē cōtra euāgeliū.mat.
xxvi. Triſtis ē aia mea vſqꝫ ad mortē. Et ad hoc deſtruē/
dū addit.⁊ hō factus eſt. Hō eni ex corpore ⁊ aia ex neceſſi/
tate cōſtituit. Idē etiā ē cōtra manicheos q̄ dicūt xp̄m non
aſſūpſiſſe carnē verā ſed fantiſticā. Et hoc eſt falſuꝫ.q2 nō
decet doctorē veritatis aliquā habere falſitatē. Propt hoc
dixit diſcipulis luce.xxiiij. Palpate ⁊ videte manus meas ⁊
pedes meos q2 ſpūs carnē ⁊ oſſa nō habet. Et qñ hoc can/
tat.tūc genua flectunt a populo ob reuerētiā dñice incar/
natōis.⁊ cū dicit crucifix9 etiā ꝓ nobis.tūc cū pollice crux
formatur.⁊ oſculat altare ob reuerentiā paſſionis dñice. Et
in hoc articulo de paſſione xp̄i quatuor tāgunt ex pte paſſi
onis. Primo tangit paſſionis actū cū dicit.crucifixus id eſt
cruci affixus. Hoc dicit cōtra baſilianos q̄ xp̄ꝫ.paſſū abne
gant. Et cōtra manicheos qui ſicut dicūt xp̄ꝫ habuiſſe cor
pus fantaſticū.ita paſſionē verā nō habuiſſe. Contra quos
dicit in pſal.xxi. Foderūt manus meas ⁊ pedes meos. Et
yſa.liij. Vere lāguores noſtros ip̄e portauit. Secūdo tāgit
paſſionis obiectū ſiue illos ꝓ q̄bus ē paſſus.cū dicitur etiā
ꝓ nobis.vñ ad philip.ij.dicitur xp̄s ſemel mortu9 ē ꝓ pec/
catis noſtris.⁊ yſa.liij. Ip̄e vulneratus ē ꝓpter iniquitates
noſtras. Tercio deſcribit tp̄s paſſionis.cū dicitur ſub pō/
cio pilato. Crucifix9 ē eni tpe pilati p̄ſidis q̄ dicebatur pō
ci9 a pōcia iſula i qua exulauit: Quarto ponit ſignū ibi paſ
ſus ⁊ ſepultus ē.⁊ paſſus addit cōtra hereticos q̄ dicebant
ꝙ xp̄s nō vere doluiſſet.nec paſſus fuiſſet niſi apparenter.
Cōtra quos ip̄a veritas ait. Triſtis ē aia mea vſqꝫ ad mor
tē mat.xxvi.vbi orauit patrē. Pater iquit ſi vis trāſfer ca/
licē a me. Et factus eſt ſudor ei9 ſicut gutte ſāguinis i ter
ra decurrētis.luce.xxiiij.⁊ dicit ſepult9 ē.in quo ſepulchro
licet fuerit corp9.aia tñ fuit ſeparata a corpore.q̄ ad infe/
ros deſcēdit.ſed diuinitas erat iūcta cuꝫ vtroqꝫ.q2 q̄cquid
verbū dei ſemel aſſūpſit nūq̄ dimiſit.ergo oportet nos cre
dere ⁊ dicere nō ſolū filij incarnationē ſed ⁊ paſſionē. Quia
ſꝫm gre.nichil nobis naſci ꝓfuiſſet.ſi redemi nō affuiſſet.⁊

in hoc ſymbolo a ſāctis patrib9 dimiſſa ē hec clāuſula mor
tuus eſt.q2 nūq̄ fuit hereſis cōtra hoc. De ſepultura xp̄i di
cit yſa.ix. Ip̄m gētes dep̄cabunt.⁊ ſepulchrū ejus erit glo
rioſū. Per hoc quod dicit. Ip̄m gētes dep̄cabunt.tāgit ei9
diuinitas.q2 ſolus de9 eſt adorād9. Sꝫ ꝑ hoc quod dicit.⁊
erit ſepulchrū eius glorioſū.tangit eius humanitas. Et in
hebreo habet.⁊ req̄es ei9 erit glorioſa.q2 facta ē req̄es cor
poris ei9 i ſepulchro.⁊ req̄es aie ei9 glorioſa fuit in iferno.
ſꝫ req̄es vtriuſqꝫ ſcꝫ corporis ⁊ aie iēternū ē in celo. Req̄/
es corpis ei9 facta eſt glorioſa in ſepulchro. q2 corp9 ei9 in
ſepulchro nō ē corruptū.juxta illud pſalmi. Quoniā nō de/
relinques aiaꝫ meā in iferno.nec dabis ſanctū tuum videre
corruptōeꝫ. Hoc dauid de ſeip̄o nō potuit dicere.q2 ip̄e vi/
dit corruptōeꝫ. Itē facta eſt req̄es aie ej9 in iferno glorioſa
q2 ſolus fuit int mortuos liber. vñ pſalmiſta. vita mea in
iferno ꝓpinquabit.eſtimat9 ſū cū deſcendētibus in lacū.fa
ctus ſū ſicut hō ſine adiutorio int mortuos liber. Deſcēdit
eni ſicut hō i ifernū.ſꝫ ſol9 int mortuos fuit liber.q2 mors
jllū tenere nō potuit. Req̄es aie ⁊ corpis ſimul jā ē in reg
no celoꝝ. Idcirco ex quo ꝑ ſepulturā intelligit req̄es xp̄i ⁊
q2 aia req̄eſcēte in iferno corp9 ejus req̄euit i ſepulchro.id
circo articulus de deſcēſu xp̄i ad inferos ſub iſto pōt cōpre/
hēdi. Sequit articulus de reſurrectōe. vbi duo facit.primo
ponit reſurrectōis actus. Secūdo reſurrectōis tp̄s.ibi ter
cia die. Et ergo dixit.⁊ reſurrexit.ſupple ꝓpria virtute.vñ
de ſe dicit i ps. Ego dormiui ⁊ ſoporatus ſū ⁊ exurrexi Et
pater dicit ad filiū in ps.exurge glā mea.exurge pſalteriuꝫ
meū ⁊ cithara. Filius reſpōdet.exurgā diliculo. Et nota li
cet multos inuenimus reſurrexiſſe.ſicut lazarū filiū vidue
filiū archiſinagoge.tñ xp̄i reſurrectio ab iſtis differt . Prio
rōne virtuoſitatis.q2 ꝓpria ſurrexit virtute johāis.i. Po/
teſtatē habeo ponēdi aiaꝫ meā ⁊ jteꝝ aſſumēdi eā. Alij aūt
xp̄i reſurrexerūt virtute vel ad p̄ces ei9. Secūdo rōe vite ⁊
imortalitatis.q2 alij reſurrexerūt ad vitā mortalē.xp̄s aūt
ad imortalē.vñ ad ro.vj. Criſtus reſurgēs ex mortuis jaꝫ
nō morit. Tercio rōe cauſalitatis.q2 reſurrectō ſua ē cauſa
noſtre reſurrectōis.i.ad coꝝ.xv. Si xp̄s reſurrexit ⁊ nos re
ſurgemus. Quarto rōne tēporis ⁊ primitatis.q2 reſurrectō

alioꝝ deſerit̃ vſqȝ in finẽ mũdi. ip̃e aũt die tercia reſurrexit
⁊ aſcendit in celũ. iſte eſt articulus de aſcenſione. Ubi oſtẽ/
dit̃ primo actus virtuoſus. qꝛ aſcẽdit in celũ virtute ꝓpria
Nemo eni aſcẽdit in celũ ſcȝ virtute ꝓpria niſi filius hoīs
qui deſcẽdit de celo. iohãnis. iij. Et actuũ. i. dicit̃. Et vidẽ
tibus illis eleuatus eſt in celũ. Secũdo oſtẽdit̃ ſitus glorio
ſus cũ dicit̃. ſedet ad dexterã patris. Quod nõ ẽ intelligẽdũ
q̃ſi pater habeat manũ dexterã vel ſiniſtrã. qꝛ hec ẽ hereſis
antropoformitarũ. Sȝ qđ ꝑ dexterã ſignificat̃ dictum eſt
in expoſitione gloꝛia in excelſis. Et põt hic ſumi ꝓ equali/
tate. qꝛ ſicut ſiniſtra in ſacra ſcriptura ſumit̃ pro aduerſis
⁊ malis. ita dextera ꝓ bonis ⁊ proſperis. vnde ſenſus ẽ. ſe/
det ad dexteram patris id eſt eadem proſperitate eſt ſibi ſi/
milis ſeu equalis. Contra hunc articulũ errauit celẽtian⁹
qui negat xp̃m ſcḋm carnẽ ſedere ad dexterã patris. ſȝ dicit
ꝙ eã exuit ⁊ in ſolẽ poſuit. Cõtra quod dicit̃ marci vltio.
Dñs q̃dẽ ihũs poſtq̃ locut⁹ eſt eis aſſũptus eſt in celũ ⁊ ſe
det ad dexterã patris. Et math. xvj. Amodo videbitis fili
um hoīs ſedentẽ a dextris virtutis dei. ⁊ veniẽtẽ in nubib⁹
celi. Ergo ſubdit̃. et iterũ ventur⁹ ẽ iudicare. Ubi ponit q̃tu
qȝ. Primo aduẽtũ. cũ dicit vẽtur⁹ eſt. Secũdo modum. ibi
cũ gloꝛia. luce. xxj. Tũc videbũt filiũ hoīs cũ poteſtate ma
gna ⁊ maieſtate. Tercio actũ. cũ dicit̃ iudicare. vñ pſal. Iu
ſticia ⁊ iudiciũ p̃paratio ſedis eius: Quarto obiectum qꝛ vi
uos ⁊ moꝛtuos. Et de his dicitur actuũ. j. Viri galilei q̃d
ſtatis aſpiciẽtes in celũ. hic ihũs q̇ aſſumpt⁹ eſt ĩ celũ a vo
bis ſic veniet. Et eccleſia canit. diſtrict⁹ rediet arbiter oīm
qui mitis mõ tranſijt. Sicut eni prim⁹ aduentus videlicet
in carnẽ fuit cũ humilitate. ita ſecũdus aduent⁹ ei⁹ videli/
cet ad iudiciũ erit cum gloꝛia ⁊ maieſtate. Et licet iudicet
autoritate diuinitatis. tñ iudicabit ĩ humanitate. ĩ qua iu
dicatus ẽ: Et qꝛ iniuſte iudicatus eſt. ideo iuſte iudicabit vi
uos ⁊ moꝛtuos. ꝑ viuos itelligũtur boni ad regnũ celoꝝ p̃
deſtinati. ſȝ ꝑ moꝛtuos itelligũtur iſti q̇ ĩ peccato moꝛtali
ſine penitẽtia defũcti ſũt. Quĩto tãgit iudicis ſtatũ cũ dicit
cui⁹ regni nõ erit finis. vñ dañ. vij. Poteſtas ei⁹ ptãs eťna
⁊ regnũ ip̃i⁹ nõ corrũpet̃. Et illud dicit̃ cõtra luciferarios
hereticos. q̇ dicũt ꝙ poſt iudiciũ fili⁹ dei regnabit mille an

nos. ⁊ poſtea regnũ ſuũ ceſſabit. ⁊ lucifer regnare incipiet.
Sequitur articulus de ſpũſãcto. in quo ponunt̃ ea que ꝑti/
nent ad ꝑſonã ſpũſſancti. q̇ eſt tercia ꝑſona in diuinis. De q̃
dicit moyſes. Spũs dñi ferebatur ſuꝑ aquas. Ubi p̃io cõ/
fitemur ei⁹ ꝑſonalẽ ꝓprietatẽ: cũ dicimus ſpũmſanctũ. Se
cundo ei⁹ imperialẽ poteſtatẽ: contra macedones: dicentes
ſpũmſanctũ eſſe creaturã: cõtra quos dicitur. ij. ad coꝛ. iij.
Spũs eſt de⁹. Et ideo cõtra hoc dicim⁹ hic dñm: quia licȝ
ſũt multi alij ſpũſſancti. ſ. angeli: oẽs tñ ſũt adminiſtrato
rij ſpũs. vt di. ad hebꝛe. ſed iſte nõ eſt miſter: nõ ẽ ſeruus ſed
dñs Tercio eius vitalẽ operationẽ viuificantẽ: ⁊ hoc eſt cõ
tra illos qui dicebãt ꝙ ſpũſſanct⁹ ſolũ purgaret mentẽ ⁊ nõ
viuificaret Etiam dicitur ad differẽtiã amoꝛis noſtri q̇ nõ
viuificat. Quarto tangit ei⁹ originalẽ ꝓceſſionẽ ibi. q̇ ex pa
tre filioq̃ procedit. quod dicitur cõtra grecos: q̇ dicũt ſpũȝ
ſolũ ꝓcedere a patre ⁊ nõ ab vtroq̃ Dicit tñ rõnale: ꝙ ipſi
greci ſe erraſſe videntes: quoſdã p̃latos de ſuis ad generale
cõciliũ lugdunẽſe. ſub gregoꝛio papa. x. celebꝛatũ: miſerũt
q̇ in dicto cõcilio nobis vidẽtib⁹ ſuo ⁊ oīm p̃latoꝝ ⁊ impa/
toꝝ noīe ꝓfeſſi ſũt. ꝙ ſpũſſãct⁹ eternaliter a patre ⁊ filio nõ
tanq̃ ex duobus: ſed tanq̃ ex vno. nõ duabus ſed vnica ſpi
ratiõe procedit. ꝓut in eiuſdẽ gregoꝛij cõſtitutõe cõtinetur
Quinto ponit eius cũ patre ⁊ filio equalitatis ꝑfectiõeȝ ibi
qui cũ patre ⁊ filio ſimul adoꝛatur. Hoc eſt cõtra illos qui
dicũt ſpũmſanctũ eſſe nunciũ ſeu famulũ patris ⁊ filij. Et
in hoc innuitur: ꝙ ſpũſſanct⁹ ſit deus: cõtra macedones. q̇
negant ſpũmſanctuȝ eſſe deum. Et ſubditur. ⁊ cõglorificat̃
cõtra donatiſtas. qui dicunt eũ eſſe minorẽ patre ⁊ filio. et
ſic nõ eſt cõſubſtãtialis nec eiuſdẽ nature. Contra quos di/
citur hic. Qui cũ patre ⁊ filio ſimul adoꝛatur ⁊ gloꝛificat̃:
quod nõ eſſet niſi eſſet eis cõſubſtantialis ⁊ coequalis. Et
ſubditur. Qui locut⁹ eſt ꝑ prophetas. Contra errorẽ illorũ
qui dicũt ꝙ prophete locuti ſũt ſpũ fantaſtico ⁊ quaſi ſom
niando. Contra quod dicitur. j. pe. j. ꝙ ſpũſãcto inſpirante
locuti ſũt ſãcti dei omẽs. Et ratõ dictat eſſe falſũ. quia licȝ
prophete fuerũt in magna diſtãtia ab inuicẽ: tamẽ vnus al
teri in nullo cõtradixit Et ꝑ ideȝ deſtruitur error manichei
q̇ dixit vetus teſtamentũ non eſſe de bono deo Sequitur

articulus ꝑtinens ad diuinitatē quo ad effectū gratie. ⁊ vnā
ſanctā catholicā. Circa quod nota: ꝙ ſicut vidimus in cor/
pore naturali hoīs: ſic in miſtico. i. in eccleſia. In homine
aūt eſt vna aīa ⁊ vnū corpus: diuerſa tamē membra: diuer
ſa officia habētia. ſed neceſſaria ad regimē ⁊ ad integritatē
corporis: ſic eſt in eccleſia que eſt quaſi vnū corp⁹ habēs di
uerſa mēbra. Aīa aūt q̄ hoc viuificat ē ſpūſſāctus. Et ideo
poſt fidē de ſpūſancto inuehitur: credo eccleſiā catholicā Et
ſciendū ꝙ eccleſia. i. cōgregatio fideliū in qua quilibet ho/
mo xp̄ianus eſt ſicut mēbꝝ: quatuor habet cōditiones. Pri
ma eſt ꝙ ē vna. que habetur canti. vj. Vna eſt colūba meā
Hec aūt vnitas ex tribus cauſatur. Primo ex vnitate fidei
Oēs eni xp̄iani idem credūt corde: ⁊ ore cōfitētur. Et ideo
aplūs ad ephe. iiij. dicit. Unus de⁹ ⁊ vna fides vnū baptiſ/
ma. Secundo ex vnitate ſpei. quia oēs firmati ſūt in vna
ſpe ꝑueniendi ad vitā eternā ad ephe. iiij. Unus ſpūs ⁊ vnū
corp⁹ in vna ſpe vocatiōis. Tercio ex vnitate caritatis q̄a
omnes cōnectuntur in amore dei ⁊ ad inuicē in amore mu/
tuo. Johā. xvij. Volo ꝙ vnū ſitis. ſicut ego ⁊ pater vnum
ſumus. Ex hoc ſequitur ꝙ nullus debet velle abici vel cō/
municari ab illa eccleſia quia nō eſt niſi vna in qua poſſu/
mus ſaluari ⁊ nō extra. Sicut extra archā noe nullus fuit
ſaluus. Secūda cōditio eſt ꝙ eſt ſancta. Et ideo in ſymbolo
dicitur: ſanctā rōe puritatis. vel ſanctā. i. ſanguine intinctā
Et hoc dicitur ad differentiā eccleſie vel cōgregationis ma
lignantiū. De qua ps. xxv. Odiui eccleſiā malignātiū. Ter
tia ē ꝙ dicit̄ catholica. i. vniuerſalis. a cathos grece. i. com
mune latine. Et dicitur vniuerſalis Primo quantū ad lo/
cū quia per totū mundū Nam eccleſia ē congregatio fide/
lium Fides autē ꝑ totū mundū eſt diſperſa Vū marci. vlt
Euntes in vniuerſū mundū p̄dicate euangeliū. Et hec ec/
cleſia habet tres ꝑtes Unā in celo aliā in terra terciā i pur
gatorio Secūdo dicitur vniuerſalis quantū ad conditiōes
hoim. quia nullus abicitur. non dominus nec ſeruus. non
maſculus nec femina. ad galla. iij. Tercio quantū ad tēpus
licet aliqui dixerūt ꝙ eccleſia debet durare in eternū. Sed
hoc eſt falſū. quia eccleſia hec incepit ab abel. ⁊ durabit vſ
ad cōſūmationē ſeculi. Quarta cōditio ꝙ dicitur aplica. i.

firma. rōe doctrine apoſtoloꝝ. quia ꝑ documēta aplica fide/
les in vnitate fidei ſūt adunati. quia in omnē terraꝫ exiuit
ſonus eoꝝ. ps. xviij. Et bene dicitur apoſtolica. i. firma q̄a
firmū habet fūdamentū. i. xp̄m. j. ad coꝛ. iiij. Fūdamentuꝫ
aliud nemo poteſt ponere ꝑter illud quod poſitū eſt quod ē
xp̄s. Fundamentū aūt ſecundariū ſūt apoſtoli ⁊ eoꝝ ſucceſ
ſores. ⁊ ideo dicitur aplica. i. firma in apoſtolis fūdata. Vn̄
apoc. xxj. dicitur. ꝙ ciuitas habebat. xij. fūdamenta. ⁊ erāt
inſcripta noia. xij. apoſtoloꝝ. Et inde eſt ꝙ ad deſignanduꝫ
firmitatē eccleſie. vertex vocat⁹ eſt petrus. i. firmus. Fir/
mitas autem eccleſie apparet. quia nullo mō deſtrui a pec/
catoribus potuit. ymo in ꝑſecutionib⁹ creuit. quia fūdata
erat ſupra firmā petrā. Sequitur Confiteor vnū baptiſ
ma. ⁊ diuiditur in duas ꝑtes. Primo ponitur ipſius ſacra/
menti expreſſio: cū dicitur vnū baptiſma. Secūdo eius vir
tus vel operatio ibi. remiſſioneꝫ peccatoꝝ. Vn̄ hic ponitur
cōfirmatio ſacramētoꝝ quibus peccata delentur. Unde ad
hūc articulū ꝑtinent oīa ſacramēta: licet ſolus baptiſmus
exprimatur. Quia baptiſm⁹ eſt principiū ⁊ ianua oim alio
rum ſacramētoꝝ ſine quo nullus poterit ſaluari. ideo de ip
ſo ſolo fit mētio ſingulariter: ⁊ per principiū dantur intel/
ligi principiata. De hoc ſacramēto dicitur ezech. xxxvi. Ef
fundā ſuꝑ vos aquā mūdam ⁊ mūdabimini ab omnib⁹ in/
quinamentis veſtris. Sequitur articulus vltimus de cor/
porū ⁊ aiaꝝ glorificatiōe cū dicitur. Et expecto reſurrectio
nē mortuoꝝ. In quo ponitur corpoꝝ reparatio ibi. reſurre
ctionē mortuoꝝ. Secūdo aiaꝝ ⁊ corpoꝝ glorificatio ſimul
ibi. ⁊ vitā venturi ſeculi. Tercio oim predictoꝝ cōfirmatio
ſcꝫ amen. Circa primū eſt ſciendū. ꝙ oportet cōfiteri car/
nis noſtre reſurrectionē. quia ſcꝫm apoſtolū Oēs quidē reſur
gēmus. Et iſte articulus ꝑtinet ad diuinitatē quātū ad ef/
fectū glorie. Et additur iſte articulus ad cōfutandū erroreꝫ
phōꝝ. qui dicūt idē in numero nō poſſe regenerari. Et ſar/
racenoꝝ qui nō recipiūt reſurrectionē mortuorū. Etiaꝫ ad
ditur propter hereſim arabicoꝝ. qui dicūt aiam cuꝫ corpo/
re mori atq̧ in nouiſſimo die vtrūq̧ reſurgere. Unde Job
xix. dicitur. Credo ꝙ redemptor meus viuit: ⁊ in nouiſſio
die de terra ſurrecturus ſum. Et apoſtolus. Omnes quideꝫ

reſurgemus: ſed nõ oẽs immutabimur. Sequitur de vtri/
uſq; ſ. corporis ⁊ aie glorificatione. cũ dicit. ⁊ vitã venturi
ſeculi. Hoc ꝑtinet ad effectũ glorie ⁊ exponitur ſic. i. in ter/
ra viuentiũ. De qua dauid. Credo videre bona dñi in terra
viuẽtiũ. Eſt aũt vita eterna videre patrẽ: ⁊ quẽ miſit ihe/
ſum xp̄m filiũ eius. Quod adicitur cõtra hos pbõs qui ne/
gant vitã poſt hãc vitam. Et cõuenienter ponitur iſte ar
ticulus vltio cũ ſit finis deſiderioꝝ noſtroꝝ. ⁊ vltimũ p̄mi/
um noſtrũ. Circa quod ſciendũ. ꝙ in vita eterna ſunt hec.
Primũ ꝙ ibi homo intime deo cõiũgitur. Ipſe eni eſt mer
ces ⁊ premiũ noſtrũ vltimũ ⁊ finis noſtroꝝ laborum. Hec
vnio cõſiſtit in nuda ⁊ aperta dei viſione. j. ad coꝝ. xiij. Ui/
debimus nũc ꝑ ſpeculũ ⁊ i enigmate: tũc aũt facie ad faciẽ
Item in feruentiſſima dilectõe quãta eni ꝑfectiꝰ cognoſcit
aliquod bonũ tãto amplius amatur Itẽ in laude plena. vñ
aug. Uidebimus eũ. amabimus ⁊ laudabimꝰ. Secũdũ ple
nitudo deſiderij ⁊ ꝑfecta ſocietas que ibi habetur. Nullũ. n.
bonũ creatũ ſaciat appetitũ. ſed deus qui eſt infinitũ bonũ
continens oia ſupereminẽter: ille ſolus ſaciat ⁊ implet. iux
ta illud pſalmiſte. Qui replet in bonis deſideriũ tuũ. Terci
um eſt perfectiſſima ſecuritas que ibi datur. quia nulla tri/
ſticia nullus timor nullus labor. Quoniã hec priora abie/
rũt. apoc. xxj. Et per oppoſitũ mali morte eterna crucia/
buntur. Primo ex ſeparatiõe dei ⁊ bonoꝝ: que eſt maxima
omniũ penaꝝ. Secũdo ex remorſu cõſcientie. vñ p̄s. Argu
am te ⁊ ſtatuã cõtra te faciem tuaꝫ. Tercio ex immenſita/
te pene ſenſibilis. ſ. inferni que erit mors eterna. Quarto
ex deſperatione. quia non habent ſpem de liberatione Ideo
dolor mitigari non poteſt. Unde habetur Iſa. vltimo cap.
Uermis eorum non morietur ⁊ ignis eorum non extingue
tur. Et ſequitur vltimo Amen. quod eſt cõfirmatio oim
precedentiũ. De quo dictũ eſt ſupra in ymno angelico

Tractatus tercius ſecundi libri de tercia
ꝑte miſſe. ſ. oblatoria. prima pars capi
tuli primi.

Poſtq̄ viſum eſt de duabus ꝑtibus miſſe: quo
ad primos duos tractatus huiꝰ ſecũdi libri. ſ.
de preparatoria ⁊ inſtructoria. Iaꝫ quantũ ad
p
tractatũ terciũ aliqua dicenda ſũt de oblatiõe.
ſeu de tercia ꝑte miſſe q̄ oblatoria nũcupatur
In qua ꝑte incipit miſſa fideliũ. Et diuidit
iſta miſſa fideliũ in quinq; ꝑtes. ſꝫm ꝙ quina
fuit ſanguinis xp̄i effuſio. Prima fuit in circũciſione Secũ
da in ſudore. Tercia in flagellatione. Quarta in crucifixõe
Quinta in lateris apertione. Prima pars vocatur ſecretella
diminutiue ſꝫm rõnale ad differentiaꝫ canonis qui proprie
vocatur ſecretũ vel ſecreta. In qua ꝑte p̄mittuntur quedã
figuralia: ⁊ quedam p̄ambula: miſtice veꝝ ſacramentũ p̄ce
dentia. Secũda ps vocatur p̄fatio. Tercia vocatur canon.
in qua ſacerdos accedit ad ſacrificandũ. ⁊ ad offerendũ illud
verũ ſacrificiũ: ꝓpter quod miſſa inſtituta eſt. Quarta vo/
catur dñica oratio. Quinta laudes ſeu gratiarũactio. Ubi q̄
libet pars habebit iniciũ: patebit in locis ſuis. Et ſꝫm hoc
tractatus ille poteſt diuidi in quinq; magna capitula. Capi
tulum primũ ſex habet ꝑtes. In prima dicetur de ſalutatõ
ne que p̄mittitur offertorio. ⁊ de ipſo offertorio. In ſecũda
de oblationis p̄ſentatione ibi. ſuſcipe ſancta trinitas In ter
cia de altaris thurificatõe. In quarta de manuũ ablutione
In quita de cordis humiliatõe. cũ dicitur in ſpũ humilita
tis. In ſexta de oratõe ſequente. ſ. de ſecreta. Ratõ ordinis
a guilhermo in rõnali ſic ponitur. Solus ordo eſt cõueniẽs
vt poſt p̄dicationẽ fides ſequatur in corde. laus in ore. fru
ctus in opere. predicatio quidẽ eſt in euangelio. fides i ſym
bolo. laus ⁊ honorificentia in offertorio. fructus i ſacrificio
Et quia nulla oblatio eſt accepta deo: niſi deus ſit cũ offe/
rente per gratiam. quia oblatio offerentis a deo acceptat
⁊ acceptabilis redditur propter offerentẽ. Nam deus prius
reſpicit ad offerentẽ q̄ꝫ ad oblatũ. Iuxta illud geñ. iiij. Re/
ſpexit deus ad abel ⁊ ad munera eius. Hoc tñ nõ eſt itelligẽ
tum de oblatõne que ꝑ ſe placet deo. ſicut eſt oblatõ corpo
ris ⁊ ſanguinis xp̄i. que placet deo rõne oblati: ⁊ non rõne
offerentis. Ideo ſacerdos ante offertorium deprecatur ⁊ ad
optat populo diuinã gratiam: vt ipſius oblatõ deo fiat ac/

ceptabilis dicés. Dñs vobiſcū. Que gratia ſibi reoptatur
a populo. ⁊ vt ſua oblatio acceptabilis fiat deo. populus re
ſpondet. Et cū ſpū tuo. Secūdum rationale vero ſacerdos
dicit dñs vobiſcū. Monés vnūquéq; ad ſeipſū redire. ⁊ có/
ſcientiā ſuā diſcutere. vt ſic menté ſuā ⁊ ſeipſū in holocau/
ſtum iuſtū ⁊ hoſtiā ſanctā deo placenté offerre valeat. Et
ſubiūgit. oremus monés populū orare. quia ⁊ dñs diſcipu/
los ad orandū hortabatur dicés. Vigilate ⁊ orate. ac ſi dice
ret. Orate vt fidé in ſimbolo recitatā ⁊ in euāgelio edictā;
firmiter teneatis ⁊ vt in ea ſtabiles ꝑmaneatis. Innocéti⁹
dicit. ſacerdos dicturus oremus. ꝑmittit dñs vobiſcū. quaſi
di. niſi dñs ſit vobiſcū non poſſū orare ad ſaluté veſtrā Et
quāuis ſacerdos dicat oremus. non tñ ſtatim orat. ſed ante
orationem acceptat ⁊ thurificat. quaſi di. non ceſſat orare.
qui non ceſſat bene agere. Secundū quoſdā illud orem⁹ nó
refertur ad ofertoriū cantandū; ſed ad orationé ſecretā di
cendā. Et illud oremus dicitur ex altamétis eleuatione. ex
auditu euangelij ⁊ ſymboli cócepta. Secundū alios vero di
citur. ꝙ illud orem⁹ quod ꝑmittitur offertorio: refertur ad
mentalé regratiationé: de donis fidei regratiantes deo inti
mo ſuſpirio: de mirabili noſtre redemptóis beneficio: quod
euangeliū ⁊ ſymbolū in nobis rememorantur. igitur dici/
tur oremus. vt hec in nobis ſuū; effectū conſequantur. Vi
detur eni ꝙ propter multitudiné interualli in quo més ad
multa alia multipliciter diuertitur: non referatur ad ſecre
tam. ideoq; conſuetudo plurimoꝝ eſt. vt orem⁹ orationi ſe
crete ꝑmittāt. Quare aūt ſacerdos orationé nó proſequitur
Huius innocenti⁹ reddit cauſā dicés. ꝙ oratio nó eſt proſe
quenda. quia ſignificat tempus quo xp̄s occulte ambulauit
inter iudeos. Vel aliter ad deſignandū ꝙ ſacerdos debet eſſe
attentus circa oblata. Vel etiā ꝙ ſacerdos aggreſſurus ad
diuinū ⁊ ſanctiſſimū ſacramentū: debet totam ſuam inten/
tionem ad deū recolligere. Deinde poſt orem⁹ dicitur of
fertoriū cū cantico. deſignans iocūditaté ⁊ leticiā offerenti
um quam in offerendo debent habere. quia hilarem dato
rem diligit deus. Vñ p̄s. Circuibo ⁊ immolabo in taberna
culo tuo. hoſtiā vociferationis cantabo Et in palipp̄. Cū;
offerrét holocauſta: ceperūt laudes dñi decātare ⁊ i diuerſis

organis que rex dauid fecerat cócrepare Filij nāq; iſrael cū
offerebant in tubis clangebant. Dū eni; cantatur populus
offerre debet. deſignans ꝙ ſalomon in dedicatione templi:
innumerabilem multitudiné holocauſtoꝝ obtulit cū; mag
na ſolennitate. Vñ. ij. palip̄. v. dicitur. Rex ſalomon ⁊ vni
uerſus cetus iſrael: ⁊ omnes qui fuerāt cógregati ante ar/
cham federis. arietes ⁊ boues immolabāt abſq; vllo nume
ro Et moyſi deſcendenti de móte: occurrit populus ⁊ mu/
nera obtulit. exo. xxxv. Egreſſaq; oīs multitudo filioꝝ iſ/
rael de cóſpectu moyſi. ⁊ obtulit mentem ꝓmptiſſimā; atq;
deuotā primitias dño. Secundū conſtitutioné grego. ſepti/
mi. ſemꝑ aliquid in miſſa eſt offerendū. vt dicit̃ de conſec.
diſ. i. oīs in hec verba. Oīs xp̄ianus ad miſſaꝝ ſolennia ali
quid ꝓcuret deo offerre: ⁊ deducere ad memoriā illud quod
deus ꝑ moyſen dixit. Non apparebis in cóſpectu meo vacu
us. Et in collationibus ſanctoꝝ patrum liquide apparet ꝙ
omnes xp̄iani ex vſu ſanctoꝝ patrū aliquid debét offerre. q̊a
ad ipſū primū eſt confugiendū. qui noſtre poteſt curare aīe
paſſiones. Et cóſtitutio intelligitur de oblatione interiori
ſeu bonoꝝ interioꝝ: ⁊ non exterioꝝ Vel dicitur ꝙ ſit cóſiliū
Vel ad iſtū ſenſū: ꝙ nullus xp̄ianus in cóſpectu dei deb; ap
parere vacuus. ſed ꝙ quilibet qui apparet in cóſpectu dei a
liquod donū temporale: vel ſalté ſpūale deb; offerre. Tépo/
rale quidé in recognitionem ꝙ omnia exteriora a deo habe
mus. ⁊ ideo ex eis deū honorare tenemur. Spūale vt fatea
mur fidem. ſpem ⁊ caritaté. ⁊ quicquid boni operis in no/
bis relucet: donū dei eſſe. Vñ apoſtolus. Quid habes quod
non accepiſti. Si accepiſti: quid ergo gloriaris. Immo et
nos debemus offerre deo hoſtiā viuā ⁊ placentem. ad ro. xij
Qui ſemetipſū obtulit pro nobis in ſacrificiū redemptióis
noſtre. Vbi notandū ꝙ qui vult acceptam deo offerre obla
tioné. primo offerat ei ſuā voluntaté ⁊ menté. quia dñs nó
ea que offeruntur: ſed voluntaté reſpicit offerentium. xxiiij
q. ca. j. odi. Et aug. de peni. diſ. v. ca. j. dicit Penitens ſem
per mentem offerat ⁊ contritioné cordis. Deinde poſſeſſio/
nem. tunc quod offert ſecurus offert. ⁊ ita qui vult peccata
ſua redimere ꝑ temporalium oblationē;. primo debet of/
ferre mentem. Secundo conſideret diligenter anteꝙ̃ offe/

rat non quid offerat. Unde augu. Non eſt conſiderandum
quid offerat: ſed ante quē offerat. Unde thuribula naab et
abiud ſanctificata ſūt: ⁊ circūpoſita ſunt altari. nō propter
offerentes. quia illi mali fuerūt: ſed propter deū ante quez
offerebantur. de cōſ. diſ. ij. ca. ⁊ dixit. Tercio debet conſide/
rare ꝙ munus offerendū ſit decēs. Indignū eſt eni dare deo
quod dedignatur homo. xlviij. diſ. ca. vlti. Quarto vt cum
fratre ſuo ſe prius cōponat. Unde in euangelio Math. v.
Si offers munus tuū ad altare: ⁊ ibi reconciliatus fueris: ꝗa
frater tuus habet aliquid aduerſū te: relinque ibi mun⁹ tu/
um ante altare. ⁊ vade prius reconciliari fratri tuo. ⁊ tunc
veniens offeras munus tuū. Quinto afflictis ſuccurrat. vn̄
criſo. Libat dn̄o proſpera. qui ab afflictis tollit aduerſa. diſ
lxxxvj. Secundū Iſidoꝝ. vij. ethimo. Offertoriū tali ex cau
ſa ſūpſit vocabulū. Fertum enim dicitur oblatio que alta/
ri offertur. ⁊ ſacrificatur a pontificibus a quo offertorium
nominatur quaſi propter fertū. Et dicitur offertoriū ab of
fero offers. quia medio tempore dū offertoriuz canitur. po
pulus offert. Et ſacerdos recipit oblationes a populis: vel
poſtmodū hoſtiam vel ſacrificiū cōſecrandū a miniſtris vel
quia tunc ſacrificium laudis offertur. Et olim offertoriuz
habuit plures verſus. ſicut adhuc ſcripti inueniuntur in an
tiquis gradalibus. qui hodie in pleriſq̧ locis obmittuntur
cauſa breuitatis. vt tam miniſtri ꝙ̄ populus liberius obla
tionibus ⁊ orationibus vacent. Etiaz ꝓpter hoc vt ait au/
guſt. de cōſ. diſ. ij. Criſtianā religionem pauciſſimis ⁊ mani
feſtiſſimis miſericordia dei voluit eſſe liberam Et ſꝫm ihe
ronimū. Non multitudine verboꝝ flectitur dn̄s vt homo.
Melius eſt eni quinq̧ pſalmoꝝ cū hilaritate decantatio ꝙ̄
totius pſalterij cū anxietate modulatio. In officio tamē de
functoꝝ iſti verſus adhuc hodie decantantur. quia illud offi
cium in multis non ſequitur normā officij alterius. Dum
igitur offertoriū cantandū eſt ſeu cantatū: ⁊ incenſū para/
tum. ſacerdos ſilencij ſolitudinē expectat. Et inſtāte iā me
moria dn̄ice paſſiōis ſilentiū obſeruat. Illud inſinuans. ꝙ
iheſus iam nō palā ambulabat apud iudeos duz cogitarent
eum interficere. ſed abijt in regionem iuxta deſertuz. in ci/
uitatem que dicitur effraym. ⁊ ibi morabatur cū diſcipulis

ſuis. Iohānis. xj. Silenciū igit̄ ſacerdotis. xp̄i latibuluz ſig
nificat. Circa ſecūdā ꝑtem capituli illius ſcꝫ circa obla
tionis ꝓ̄ſentationē plura ſunt declaranda. Primo ſolēnis ꝑ
paratio ex ꝑte vaſoꝝ. Nā quatuor req̄runt̄. Primo calix q̄
qualis eſſe debeat dictū eſt ſupra. ⁊ inferi⁹ aliqua reſumēt̄
Secūdo patena q̄ dꝫ eſſe lata ⁊ rotūda. ſignificās corda no/
ſtra. que debent eſſe dilatata in caritate. ⁊ rotunda in ꝑſe/
uerantia. Itē ibi debet poni panis ⁊ vinū aqua mixtū. De
hoſtia eſt ſciendū. ꝙ ip̄a dꝫ eſſe alba. ad deſignandū xp̄i ino
centiā. Secūdo dꝫ eſſe triticea ad deſignādū xp̄i ſuauiſſimā
delectabilitatē. Tercio dꝫ eſſe tenuis. ad deſignādā xp̄i mag
nā pauꝑtatē. Itē dꝫ eſſe nō magna. ad deſignandā xp̄i abiec
tiſſimā hūilitatē. Itē dꝫ eſſe rotūda. ad deſignandā xp̄i eter
nitatē. Itē dꝫ eſſe ſine fermēto. ad deſignandā xp̄i ſinceriſſi
mam benignitatē. Itē dꝫ eſſe nō ſalſa. ad deſignandā xp̄i ſi
ne cupiditate liberalitatē. Sal eni comeſtū ſiti facit ꝑ qꝫ
deſignat̄ cupiditas q̄ ē honoꝝ tꝑaliū. verſus. Cādida triti/
cea tenuis nō magna rotūda. Expers fermēti non ſalſa ſit
hoſtia xp̄i. Hec ſeptē deſignāt ſeptē virtutes quas i ſe ſacer
dos dꝫ habere volēs celebrare. Debꝫ eni eſſe cādidus ꝑ vi/
te caſtitatē. Debꝫ eſſe triticeꝰ ꝑ māſuetudis dulcedinē. Te
nuis ꝑ abſtinentie ſobrietatē. Debꝫ eſſe nō magn⁹ ſꝫm ſui
eſtimationē ꝑ verā humilitatē. Debꝫ eſſe rotūdus ꝑ carita
tis ꝑpetue ꝑfectōem. Expers fermenti ꝑ peccatorū morta
liū imūdiciā. Nō ſalſ⁹ ꝑ cupiditatē. Ex iſtis patet. ꝙ ſacer
dos dꝫ cōficere panē triticeū nō fermētatū. Et hoc duplici
de cauſa. vna rōe facti. Nā exo. xij. ꝓ̄ceptū fuit. vbi ſic legi
tur mēſis primi q̄rtadecima die. ad veſꝑaz comedetis azi/
mos panes vſqꝫ ad diē viceſimū primū eiuſdē mēſis adveſ
perā. Septē dieb⁹ fermētū nō inueniat̄ i domib⁹ veſtris q̄
comederit fermētatū ꝑibit aīa ei⁹ in iſrahel. tā de aduenis
ꝙ̄ de icolis iſrahel. Cū ergo xp̄s deciaquarta die mēſis pri
mi cenauerat cū diſcipulis ſuis. ⁊ agnū paſcalē comederat
⁊ vtiqꝫ ritu legali cū lactucis agreſtib⁹. cōſtat ꝙ eadē hora
fermētū nō inueniebat̄ in domibus iudeoꝝ. ⁊ ſic panez azi
mū cōſecrauit. vn̄ exēplo xp̄i ⁊ nos in pane azimo cōficere
debem⁹. Secūdo dꝫ hoc fieri rōe miſterij. Fermētū eni cor
ruptōz ſignificat. aplō teſtāte q̄ dicit. Modicū fermēti to/

tã maſſã corrũpit.j.ad cor.v. Ut ergo nichil corruptũ ni/
chil corrũpẽs.ſed totũ ſincerũ in hoc ſacramento eſſe demõ
ſtretur.jdeo non fermentatũ ſ3 azimũ panem cõſecramus
Nã ſ3m apoſtolũ vbi ſupra. Paſca noſtrũ imolat⁹ ẽ xp̃us.
Jtaq3 epulemur.nõ i fermẽto malitie ⁊ neq̃tie.ſ3 i azimis
ſinceritatis ⁊ veritatis. Greci.tñ pſeuerãtes in ſuo errore
cõficiũt in fermẽtato.aſſerẽtes i paſcene lunã decimãquar/
tam inſtitiſſe.in qua ver⁹ agn⁹ imolat⁹ eſt.vt legis imple
ret figura.q̃ decimaquarta luna menſis primi paſcale3 ag
nũ juſſerat immolari. Dñs ergo ea die ſe paſſur eſſe p̃noſ/
cens.in p̃cedẽti veſpera anticipauit comedere paſca. Et q2
tũc licite poterat comedi fermẽtatũ.ergo ipi corpus dñj de
fermento cõficiũt. Et cõfirmãt ex alio. Quia jobãis.xviij.
dicit ꝙ judei nõ introierũt ad p̃toriũ.ne cõtaminarent.ſed
vt mãducarẽt paſca.⁊ ergo in paraſceue ad veſpa3 debebat
mãducari paſca.⁊ ſic videt fuiſſe luna deciaquarta. S3 jſti
nõ recte intelligentes ſeducunt.q2 btũs jobãnes dicit ꝙ ju
dei nõ introierũt p̃toriũ vt mãducarent paſca.jbi paſca nõ
accipit pro agno paſcali.ſed p pane azimo quẽ ſeptẽ diebus
comedebãt. Sed diceret q̃s.ſi ſacerdos latinus attẽpta/
ret conſecrare in pane fermẽtato an cõficeret. Reſpõdet ꝙ
ſic licet peruerteret ritũ eccleſie ſue.⁊ in hoc peccaret.q2 pa
nẽ eſſe fermẽtatũ hoc eſt accidẽtale pani.nec ꝑpter hoc ſub
ſtantia panis mutat.jdeo põt fieri conſecratio in pane fer/
mentato. Nã ⁊ ſacerdos grecus cõficit.⁊ tñ in pane fermẽ
tato.vnde innocẽtius dicit. S3 adhuc multi in fermẽto ſa
crificãt.quib⁹ tanꝙ catholicis eccleſia catholica ⁊ romana
cõmunicat.verũ hoc quoniã meli⁹ ſoluẽdo differt.vt alias
cõrẽptus abſoluat. Et dicit ſãct⁹ thomas.iij.pte.q. lxxiiij.
Quod q̃uis cõſuetudo cõficiẽdi in azimo rõnabiliter fit.tñ
apud grecos peccaret q̃s cõficiẽdo in azimis quaſi puertẽs
eccleſie ſue ritũ. S3 diceres que eſt cauſa ꝙ de tritico de/
bet fieri hoſtia. Reſpondet.vna cauſa quia inter frumen/
ta triticũ eſt optimum.ſed q2 ſ3m alexan.papã nichil i ſa/
crificijs põt eſſe maius q̃ꝫ corpus ⁊ ſanguis xp̃i.idcirco de
pane optimi frumẽti debet cõfici. Secũda cã ẽ.ꝙ ſicut tri
ticũ electi⁹ ⁊ puri⁹ ẽ ceteris granis ex q̃b⁹ fit panis.ita ca
ro xp̃i formata fuit de puriſſimo.ſanguine btẽ virgis.⁊ eis

caro depurata fuit ab omi labe peccati de qua ſũpta fuit ca
ro xp̃i. Etiã jdcirco.q2 dñs ſeip̃m cõparuit grano frumẽti
dicẽs. Niſi granũ frumẽti cadẽs i terrã mortuũ fuerit ⁊c.
jobãis.xij. S3 diceres ſi oblata eſſet facta de tritico mixto
cũ ſiligine vtr ex iſto poſſet cõfici corp⁹ xp̃i. Rñdet diſtin/
guẽdo de mixto.q2 vel jbi ẽ plus de ſiligine vel pl⁹ de triti
co vel ſũt in equali mẽſura. Primo ⁊ tercio modo nõ põt
cõficere.ſ3 ſecũdo mõ cõficit ſ3 grauiter peccat.⁊ d3 de hoc
penitere. S3 magiſter henric⁹ dicit.ſi grana alteri⁹ gene/
ris admixta fuerint p̃iculũ ẽ.q2 vbi granũ ſic admixtũ ſit
vt nõ totũ abſorbeat a tritico corp⁹ xp̃i inde nõ cõficit. S3
de materia eukariſtie quo ad ſãguinẽ dicit ſcũs thomas ſu
per.iiij.ſentẽtiar diſ.xi. Quod vinũ naturale ſc3 vitis i q̃
xp̃s cõfecit ẽ debita materia calicis.⁊ ſi vinũ penit⁹ cõuer
ſũ ẽ i acetũ nõ põt cõfici.q2 acetũ nõ ẽ vinũ ſ3 fuit vinum
Etiã q2 differũt vinũ ⁊ acetũ.ſicut viuu3 ⁊ mortuu3.xij.
metha. S3 ſi vinũ ẽ q̃ſi i ꝑpiquo ⁊ i via ad acetũ.põt q̃de3
cõfici. Peccat tñ cõficiẽs ꝑpter reuerẽtiã ſcramẽti. Jdẽ itel
ligit de pane muſcido vel corrupto. Ad jdẽ cõcordat alber/
tus.ſi vinũ ẽ oio putridũ adeo ꝙ naturã ⁊ ſaporẽ pdit non
põt cõfici.ſi aũt nõ ſit corruptũ ſ3 i via ad corruptionẽ.cõ
fici q̃dẽ põt.ſ3 ꝑpt reuerẽtiam ſacramẽti nõ d3. Jdẽ intelli
gẽdũ ẽ de pẽdulo vino ⁊ multũ acro.vñ de ſcis patrib⁹ legi
tur ꝙ vinũ bonũ mũdũ ⁊ recẽs ⁊ q̃to meli⁹ poterãt habe/
re ⁊ p̃cioſius p iſto ſacratiſſimo ſacrificio aptauerũt.ad re
uerẽtiã jſti⁹ ſacramẽti.vñ q̃dam doctor dicit. Jnquãtu3 vi
goroſius ⁊ forti⁹ tãto melius eſt ad conſecrãdũ vt ſic min⁹
p aquam cõmixtam nature vim pdat. Innocẽti⁹ dicit. Li
cet aũt diligẽti ſtudio vinũ optimũ ſit querendũ vt in ſacri
ficiũ offerat.viciatũ tñ nõ maculat mundiciã ſacramenti
Quocirca ſiue nouũ vinũ q5 dicit muſtũ.ſiue acidu3 quod
dicit acetoſu3 i ſacrificiu3 offerat.ſacramẽtu3 cõficit ⁊ di/
uinit⁹ cõſecrat.q5 itelligit modis ſuprapoſitis. S3 dubita
tur an de agreſta poſſit confici. Reſpõdet ſanctus thomas
vbi ſupra ꝙ nõ.q2 adhuc nõ hab3 ſpeciẽ neq3 ſapore3 vini
ſ3 tãtu3 ẽ i via generatõis. Nec põt ex aqua fuſa ſup feces
vini cõfici.q2 hoc nichil aliud ẽ niſi aqua ſumẽs aliq̃lẽ ſa/
porẽ ex fecib⁹ vini.ſ3 vtr poſſ3 cõfici de muſto.rñdet ſãct⁹

tho. vbi ſupra. ⁊ petr⁹ de tharentaſia ꝙ ſic. Et albert⁹ in
expoſitõe miſſe dicit. Si eſt aliqua terra vbi nõ habet̃ ver⁹
vinũ valẽs. tũc põt celebrari cũ muſto. Debet etiã vinũ eẽ
purũ ⁊ nõ mixtũ ſpeciebꝰ nec cõditũ. vñ raymundus. vinũ
mixtũ vel cõditũ ſpeciebꝰ ad miſſaʒ dñi nõ accipias nec ace
tũ. Sʒ dr. q̇d in iſtis terris fiet vbi non eſt vinũ. nec põt
haberi vinũ. vtꝛ ibi ſine vino poſſet cõfici. Reſpõdeo ꝙ nõ
ẽ aliqua terra qui ad eã poſſit tãtũ de vino portari quantũ
ſufficit ad celebrãdũ. Albert⁹ ſup expoſitõem miſſe dicit.
Si nõ paſcit aliqua terra vinũ. nec ꝑ aliquem modũ poſſit
ibi ꝑuenire. nõ ẽ abſtinẽdũ a miſſa ꝓpter ſalutẽ fideliũ. Sʒ
tñ ſup hoc dñs papa cõſulẽdus ẽ. ⁊ cũ licẽtia ip̃ius debʒ fie
ri. Dicit etiã ꝙ ſi ſolũ ſub ſpẽ panis fieret cõſecratõ adhuc
eẽt ibi ſãguis xp̃i cũ corꝑe ex quadã cõcomitãtia q̃uis nõ
vtrũqʒ eſſet ibi ſingulariter ⁊ ſacramẽtaliter. Sʒ q̇d ſi eẽt
vas plenũ vino. ⁊ intromitteret̃ vna gutta aq̃. vtrũ poſſʒ
fieri cõſecratio. Reſpondet ſcũs thomas ꝙ ſic. q² ibi aqua
cõuerſa ẽ i ſubſtãtiã vini. Circa quod ſciẽdũ. ꝙ vino dʒ ad/
miſceri vna gutta aque vel due vel tres. ⁊ adeo parũ ꝙ pe
nitus abſorbeat̃ a vino ſic ꝙ nec fuerit i equali mẽſura nec
i maiori q̃titate ſit aqua. Et dʒ eſſe aqua naturalis ⁊ non
artificialis. Si tñ apponeret̃ nichilomi⁹ cõficeret̃. Nã ip̃a
ita bñ cõuerteret̃ i vinũ ſicut aqua naturalis. Quare autẽ
fiat talis mixtio vini ⁊ aq̃. huj⁹ triplex ẽ rõ. vna q² facim⁹
hoc exẽplo xp̃i q̇ i cena miſcuit aquã cũ vino. vt dicit cipri
an⁹ de con. diſ. ij. ⁊ q̃dã gloſa. iero. ſup matheũ. Secũdo fit
ꝓpt̃ hoc q² ſãguis ⁊ aq̃ fluxerũt de corꝑe xp̃i. Tercio ꝓpter
hoc vt ꝑplũs xp̃o adunet̃. vt ꝑplũs i xp̃o ⁊ xp̃s i populo ma
neat. Secũdũ inocẽtiũ. q² ꝑ aquã ꝑplũs deſignat̃ iuxta illõ
apoc. xvij. Aque multe ꝑpli multi. ⁊ hoc rõnabilit̃. q² ſicut
aqua ẽ fluxibilis. ita ⁊ hoĩes labiles. Sʒ ꝑ vinũ ſãguis xp̃i
vel ei⁹ diuinitas deſignat̃. Criſt⁹ cui ſãguinẽ ſuũ effudit ꝓ
populo. iuxta illud. hic ẽ ſãguis me⁹ noui teſtamẽti Sacer
dos igit̃ aquã miſcet vino. q² xp̃s i morte ꝑ effuſioneʒ ſui
ſanguinis reconciliauit populũ deo. vñ glo. ſuper matheuʒ
. xxvi. Nec panis ſine aqua nec vinũ ſine aqua offert̃. Per
aquã populus deſignat̃. q² nec ſine xp̃i paſſione popul⁹ ſal
uat̃. nec ſine ei⁹ ſcʒ populi amore xp̃s paſſus eſt. Sʒ q̇d

ſi ſacerdos obmiſerit aquã an poſſit cõficere. Rñdet innocẽ
tius ꝙ ſic. grauit̃ tñ peccat q̇ negligẽter alterutrã ſpeciem
obmittit. grauiꝰ q̇ ſciẽter ⁊ ſpõte. maxime ſi formã inten/
dit mutare ⁊ hereſiʒ introducere. Si igit̃ ꝑ negligentiã ob
mitteret̃ aqua. ꝑfectũ eſſet ſacramẽtũ. q² remanẽt ibi ea q̃
totũ xp̃m ſignificãt. ſed vnio mẽbrorũ ad caput ſcʒ ad xp̃ʒ
nõ ſeruat̃ ibi ꝓpter defectũ aque. Alia dubia patebũt infra
loco ſuo. Et q² vinũ cũ aqua debʒ miſceri. ideo de calice ⁊
eius materia dʒ videri. vñ calix quãdoqʒ ſumit̃ ꝓ paſſione
vt in euãgelio mathei. xxvi. Pater ſi vis transfer hunc ca/
licem a me. Et alibi. Poteſtis bibere calicẽ quem ego bibi
turus ſum ⁊c. Quãdoqʒ ſumit̃ pro ſanguĩe xp̃i. vt patebit
circa verba cõſecrationis. Itẽ paſſio dicit̃ calix. q² ſʒm an/
tiquã cõſuetudinẽ moriẽtibꝰ vel mori debẽtibus miſtraba
tur amar⁹ pot⁹ de calice. Sumit̃ etiã calix ꝓ ſanguine xp̃i
⁊ ſic dicit̃ calix a calida potõe. q² calix id eſt ſanguis xp̃i ad
maximã caritatẽ vel feruorẽ ꝓuocat deuotõis. Sʒ de ma/
teria eſt ſciẽdũ. ꝙ in primitiua eccleſia in vaſis ligneis cõfi
ciebat̃. q² vt dicit rõnale. Tũc erãt aurei ſacerdotes ⁊ lig/
nei calices. tandẽ ſucceſſu tp̃is illud fuit imutatũ. eo ꝙ lig
nũ eſſet poroſũ. ⁊ ſic i ſe poterat ibibere ſanguinẽ xp̃i. ideo
ſtatutũ fuit ꝙ i ip̃is de cetero nõ deberet cõfici. Tandẽ fue
rũt vitrei. illud iterũ imutatũ fuit ꝓpter vitri fragilitateʒ
Demũ vrban⁹ papa ſtatuit vt in aureis ⁊ argẽteis cõficere
tur. vñ de cõſe. diſ. ij. dicit̃. vaſa q̇bꝰ ſacra cõficiũtur. aurea
vel argẽtea eſſe ꝑcipim⁹. Itẽ circa ſolẽnẽ ꝑparatõeʒ req̇rũ
tur corꝑalia. de quo i canone de cõſe. diſ. j. ſic legit̃. Cõſilio
oĩm cõſtituim⁹. vt ſacrificiũ altaris nõ i ſerico panno vel i
tincto q̇ſq̃ celebrare p̃ſumat. ſed i puro lintheo ab ep̃o con
ſecrato terreno ſeu lineo ⁊ contexto. ſicut corpus dñi noſtri
ihũ xp̃i in ſindone mũda linea ſepultũ fuit. Et hec eſt cõſti
tutio ſixti pape ⁊ euſebij. Et corporalia ſeu pallee q̃ diſpo/
nunt̃ ſup altare ſignificãt lintheamina quibꝰ inolutũ erat
corpꝰ xp̃i. Pars aũt illa q̃ plicata ponit̃ ſup calicẽ ſignifi/
cat ſudariũ quod fuit ſupra caput ihũ ſeparati inolutũ i vnũ
locũ vt dicit̃ iohãis. xx. Sʒ ꝑs extẽſa ſignificat ſindonẽ line
am ⁊ mũdã qua fuerat corpꝰ xp̃i a ioſep ab arimathia inuo/
lutũ Alij vo hñt tãtũ vnũ corꝑale. vt religioſi ꝓ eo ꝙ i euã

gelio legit̃. ꝙ ioſeph corpꝰ xp̄i inuoluit in ſindone munda.
Nó eni dicit̃ pluralit̃ ſindones. ad deſignádũ ſacramẽti vni
taté. Poteſt tñ in hijs aliud figurari. id eſt pars extéſa ſigni
ficat fidé. ſed ps ſupraposita ſignificat intellctũ. Hoc enim
miſteriũ credi debet. ſʒ nó pót cóprehédi aliquo itellectu. vt
fides habeat meritũ cui humana ró nó p̄bet experimentum.
Credamꝰ ergo corde puro ⁊ cóſciétia nó ficta. ⁊ nó p̄ſuma
mus diſcutere. qꝛ ſʒm pſalmiſtá. Defecerũt ſcrutátes ſcru
tinio. Et iuxta dictũ ſapiétis. Qui ſcrutator eſt majeſtatis
opprimet̃ a glá. Naʒ q̃ dixerũt. durus eſt hic ſermo. q̃s pót
ip̄m audire. abierũt retro ⁊ nó ambulabát cũ xp̄o iohãnis.
vj. Debet aũt corꝑale i latũ habere quatuor plicaturas ad
deſignandũ quatuor ꝑfectóes xp̄i. q̃ ſũt gratitudo caritatis
ſeu latitudo. longitudo etnitatis. altitudo majeſtatis. ꝓfũ/
ditas imméſitatis. Etiá quatuor eiꝰ plicature in longũ de
ſignát quatuor virtutes cardinales. ſcʒ iuſticiá. prudentiaʒ
tꝑantiá. ⁊ fortitudiné. ꝑ quas innate paſſiones in nobis re
primunt̃. Tres vero plicature i latũ tres teoloycales virtu
tes ſignificát. ſcʒ fidé. ſpem. ⁊ caritaté. ꝑ quas deo vnimur
figuralit̃. Sʒ q̃rit̃ an talis variatio ſit licita circa corꝑale
. ſ. ꝙ aliq̃ hñt ſolũ vnũ. aliq̃ vero duo quoꝝ quodlibʒ vocat̃
corꝑale. Similit̃ ⁊ de lotóe manuũ. Aliqui ante oblatóneʒ
ſacrificij aliqui ſtati poſt aliq̃ poſt ſáctus. Ad hoc reſpondet
btũs aug. ad valerianũ dicés. Nichil officit id eſt nocet di
uerſa cóſuetudo eccleſie dũmó ſeruat̃ vnitas caritatis. Et
de cóſe. diſ. iiij. terq̃na dicit̃. In vna fide nichil officit ſáce
eccleſie cóſuetudo diuerſa. Siue eni puer ſemel tátũ vel ter
immergat̃ baptizatꝰ credit̃. Et cóſuetudo vniꝰ eccleſie nó
dʒ ſubuerti ꝑpt̃ cóſuetudieʒ alteriꝰ eccleſie diſ. xij. illud. In
ueterata eni cóſuetudo ꝓ lege ſeruari dʒ, vt habet̃. ff. i legi/
bus. Et ideo ſicut nichil dʒ cótra legé fieri, ſic nichil dʒ fie
ri cótra lógá cóſuetudieʒ. C. q̃ ſit lóga cóſuetudo lege: i. E
que eni puniri dʒ tráſgreſſor laudabilis cóſuetudinis. ſicut
tráſgreſſor legis. xi. diſ. In his. ⁊ hec itelligi debét de cóſue
tudinibꝰ rónabilibꝰ q̃ nó ſũt honeroſe nec obuiát ſtatutis
canonũ. ⁊ diuinis p̄ceptis. ⁊ maxie ſi ſint redacte i ſcripturʒ
qꝛ túc vocant̃ cóſtitutóes. Illis ſic diſpoſitis ſacerdos acci
pit hoſtiá ⁊ patená. ⁊ vinũ i calicé cum ſuis oróibus offe/

rés illa dño. Preceſſit eni veritaté huiꝰ ſacramẽti vmbra i
melchiſedech ſacerdote dei ſũmi. offerẽte panem ⁊ vinum i
typũ ſeu figuram eukariſtie. Quare ⁊ hodie i memoriá hu
ius acceptabilis figure ſacerdos ſʒm ordiné melchiſedech i
ſtitutꝰ. xp̄o pané ⁊ vinũ ante cóſecratóeʒ offert. dep̄cás vt
deꝰ ea bñdicat ⁊ ſáctificet. vt inde ſacrificiũ verũ fiat. quod
in oblatóe melchiſedech figurabat̃. Et populus etiaʒ reali
exhibitióe recognoſcat bñficiũ oblatióis xp̄i ꝓ eoꝝ ſalute in
ara crucis factũ. ⁊ in ſacramento altaris fiendũ. dicens qñ
offert. Suſcipe ſancta trinitas ⁊c. In qua oratóe patet cui
offert. qꝛ ſancte trinitati. Quid offert qꝛ oblatóʒ. Quare of
fert. qꝛ in memoriá paſſionis xp̄i ⁊ ꝓ ſalute oim. Qua ora
tóe finita locat calicé. Et aliqui ſʒm cóſuetudiné romaná
locant calicé ad dexteruʒ latus hoſtie. qꝛ ſanguis dñi noſtri
ihũ xp̄i credit̃ a dextro latere ꝓfluxiſſe. vel ſʒm aliũ vſũ ob
lata locat̃ iter ſacerdoté ⁊ calicé. ad denotandum ꝙ xp̄s hó
mediator fuit inter deum ⁊ hoiem. Aurũ diuinitaté ſigni/
ficat panis xp̄m ⁊ ſacerdos hoiem. Patena vero lata ⁊ par
ue ꝓfũditatis ad retinédũ hoſtiá ordinata ſignificat latitudi
né caritatis apoſtoloꝝ q̃ xp̄m receperũt. Et ſic hoſtiá ſuper
patená offert. vt ſuꝑ latitudiné caritatis ſacrificiũ iuſticie
dʒ offerri. vt holocauſtũ aie pigue fiat. Hác latitudiné cari
tatis corda diſcipuloꝝ habebát cũ petrus dicebat. Paratꝰ
ſum tecũ in carceré ⁊ in morté ire. Quod aũt patena ſubla
ta hoſtia abſcódit̃ ſub corꝑali. vel ab altari remouet̃. quaʒ
dyaconꝰ retinet inuolutá ſignificat. ꝙ apoſtoli ſe abſcóderũt
⁊ i manibꝰ capiétiũ relicto ihũ oés fugierunt. ſicut dñs eis
p̄dixerat. Oés vos ſcandalũ patiemini in me in hac nocte.
mat. xxvj. Scriptũ é eni ꝑcutiá paſtoré ⁊c. Et ideo ſacer/
dos ãnũciaturꝰ reſurrectóis eulogiũ reſeruat patená. qꝛ cũ
eſſet ſero die illa vna ſabbatoꝝ ⁊ fores eſſét clauſe vbi diſci
puli erát cógregati ꝓpter metũ iudeoꝝ. venit ihũs ſtans in
medio eoꝝ ⁊ dixit eis pax vobis iohãis. xx. Inueniés oues
q̃ trepidátes aufugerũt. Quátũ ad tertiũ ſcʒ de thurifi/
catione altaris. ſciédũ ꝙ calix coopertus ſignificat xp̄ʒ ſepul
tũ. ſed thurificatio ſignificat vnguétũ p̄cioſũ quod mulie/
res obtulerũt. vel ſignificat aromata q̃ emerũt vt veniétes
vngerét iheſum. mat. vlt. vel eſt dicendũ ꝙ thurificatio de

ſignat ꝙ maria magdalena accepta libra vnguēti nardiſpiſ
tici ꝑcioſi effudit ſuꝑ caput ihū mat. xxvj. Et domꝰ īpleta
eſt ex odore vnguēti. vñ ⁊ ſaluator dixit ibidē. Mittēs hec
mulier vnguentū hoc in corpus meū ad ſepeliēdū me fecit
Et iteꝝ. vbicūqꝫ ꝑdicatū fuerit hoc euangeliū in vniuerſo
mundo dicet̃. ꝙ hoc fecit in memoriā eiꝰ. ⁊ ergo dicūt do/
ctores. ꝙ hec thurificatio fit in memoriam ſepulture dñi.
Quod aūt ſacerdos ter dicit ſupra incēſū. ſignificat ꝙ ma/
ria ter adhibuit vnguētū circa opus ihū. Primo qñ vnxit
pedes ihū i domo ſymonis phariſei. luce. vij. Secūdo cū in
domo ſymonis leproſi ſuꝑ caput ihū effudit vnguētū mat.
xxvj. Tercio cū vēit vt vngerēt iheſū iā poſitū i ſepulchro
⁊ circūducit̃ cū ſigno crucis vt in pluribꝰ. vt ōis dyaboli/
ce fraudis. ⁊ ōis malignitatis conatus ꝑ virtutē ſancte cru
cis ⁊ ex thuris incēſione effugat̃. vt nec cōtra ſacerdotē nec
cōtra ſacrificiū ꝑualeat. Fumi eni incēſio valꝫ cōtra demo
nes effugādos. vñ thobie. vj. Thobias minor interrogabat
āgelū dicēs. Quot remedia hñt ea q̃ obſeruare iuſſiſti de pi
ſce. Reſpōdit. Cordis eiꝰ ꝑticulā. ſi ſupra carbones ponas
fumꝰ eiꝰ omē demonioꝝ genus extirpat. Et ſciēdū ꝙ dya
conꝰ vel thuribulū portās accipiendo incēſum anteꝙ̄ mit
tat i thuribulū dꝫ ꝑñtare ſacerdoti. i ſignū ꝙ nichil ē accep
tū deo niſi bñdictū. Tunc ſacerdos accipiēs thuribulū ſꝫm
aliquos facit tres ductus. in ſignū vel ob reuerentiam tri/
nitatis in circuitu hoſtie. ⁊ vnā crucē de ſuꝑ ob reuerētiaꝫ
vnitatis diuine eſſentie. Et īmediate poſt hoc vadit ad dex
terā ꝑtē altaris. ſignificās xp̄i ꝑdicatōeꝫ miſſā ad iudeos ⁊
ad oues q̃ perierūt domꝰ iſrahel. Sꝫ poſt hoc dimiſſa dexte
ra vadit ad ſiniſtrā. ſignificās aplōꝝ ꝑdicatōꝫ repulſaꝫ a iu
deis ⁊ cōuerſaꝫ ad gētiles. Poſtea totā facieꝫ altaris a ſini/
ſtra vſqꝫ ad dexterā thurificat. i ſignū ꝑdicatōis gentibus
miſſe finalit̃ ad iudeos reuerſure. q̄ in fine mūdi ſꝫm apo
ſtolū ad ro. xi. Reliq̄e iudeorum ſalue fiēt. Deinde ſacerdos
thurificat̃ a dyacono ⁊ miniſtri ab accolito vel a thurifera
rio ⁊ poſtea totꝰ chorꝰ mediātibꝰ miſtris in ſignū ꝙ a xp̄o
ſacerdote magno cūcta bona ꝓcedunt mediantibus eccleſie
miſtris ad populū. q̄ influxus diuinus ꝑ media deſcēdit ad
infima. ſꝫm dyo. de angelica ierarchia Ideo dicit̃ ad coꝛ. ij.

Odorem noticie ſue ſparſit ſuper nos in omni loco. Et no
ta ꝙ ſꝫm alios ſacerdos thurificās nichil dicit. Sed ſecun/
dum officiū romanū dicitur. Dirigatur dñe ad te orō mea
vbi primo optat exaudiri. ſecūdo acceptari cū dicit. Eleua
tio manuum meaꝝ ſacrificiū veſpertinū. quod erat ſolēniſ
ſimū in lege. Tercio optat a malis preſeruari. ſ. i corde co
gitatione. ⁊ in ore a prolatione mala dicēs. Pone dñe cuſto
diam ori meo. Quantū ad quartā ꝑtem huius capituli q̄
eſt de manuū ablutione eſt ſciendū. ꝙ̄uis ſacerdos in princi
pio miſſe dū ſe veſtibus ornat manus abluit. in ſignū ꝙ ca
rere debet macula mortali. tamē in hoc loco volēs ſacrifi/
care. iteꝝ lauat ſe. in ſignū carentie venialiū ⁊ minoꝝ Ideo
fit in capitibus digitoꝝ quatenus ſic lotis manibus oblati
onem accipiat. incenſū offerat. ⁊ orationeꝫ effundat. Quia
ſcriptū eſt exo. xx. Facias lauacrū eneū: ⁊ ad lauandū po/
nas illud in teſtimoniū tabernaculi ad altare ⁊ miſſa in eo
aqua lauabūt in eo aaron ⁊ filij eius manus ſuas ac pedes:
qñ ingreſſuri ſūt i tabernaculū teſtimonij ⁊ qñ acceſſuri ſūt
ad altare. Iſta fuit figura vt ſacerdotes oblaturi: abluti eſ/
ſent manibus ⁊ pedibus. quod nūc veraciter ⁊ miſtice debꝫ
eſſe in noſtris ſacerdotibus. Debent enīꝫ purgari eſſe a pra
uis operibus. ⁊ mūdari a noxijs affectionibus. quia per pe/
des affectiōes. ⁊ ꝑ manus opera deſignantur. Sic igitur lo/
tionē manuū corporalē reiteret. magiſqꝫ mundatus offerat
hoſtiā immaculatā ſanctā deo placentē. Vñ dauid cuꝫ eſſet
mundatꝰ: petebat ampliꝰ mūdari dicēs Amplius laua me
ab iniquitate mea. ꝑs. l. Sacerdos enim ſacrificaturꝰ debꝫ
lauare cōſciam lacrimis penitentie. ſꝫm illud. ꝑs. Lauabo
per ſingulas noctes lectum meū. Lectus hōis eſt ſua cōſci
entia. in qua ſecure mens delectatur ⁊ quieſcit: ſi bona ē iu
xta dictū ſapientis. Secura mens eſt quaſi iuge conuiuium
Si vero mala eſt in amaritudine ⁊ timore eſt. quia nō eſt
pax impijs. Iſa. xlviij. Inno. dicit ꝙ ipſe xp̄s anteꝙ̄ veꝝ et
vnicū ſacrificiū offerret in ara crucis: in lazari reſuſcitatio
ne lacrimas miſeratus effudit. Iohā. xj. Iheſus ingemuit
ſpū turbauit ſeipſum ⁊ lacrimatus eſt. Et exēplo xp̄i ſacer
dos etiā hoc debet facere. Et ſciendū ꝙ ſacerdos lauādo di
gitos dicit illud pſal. xxv. Lauabo inter innocētes manus

meas. Et eſt ſentētia talis.i.cōfitēdo ⁊ penitendo: faciam
munda opera que ꝑ manus deſignantur. ⁊ hoc inter innocē
tes: cōuerſas mente ſepe ⁊ corpore. Quia ſic dicit p̄s. Luꝫ
innocente innocēs eris. Hoc facto dicit. ⁊ circūdabo altare
tuuꝫ dn̄e: quia nullus niſi mund⁹ debet accedere ad altare.
Quantū ad quintā partē q̄ ē de cordis humiliatōe: ē aduer
tendū: ꝙ ſacerdos poſt hec que dicta ſūt humiliter ſe decliat
dicēs illud dan̄. iij. In ſpū humilitatis. Quam orōneꝫ dicit
in medio altaris inclinatus ꝓfunde: ⁊ manibus iūctis ante
pectus: vbi tangūtur tria que debēt eſſe in ſacerdote ſacrifi
ciū offerente. ymo ⁊ in omnib⁹ aſſiſtentib⁹ ꝓ quibus ſacer
dos offert. Primū eſt cordis humiliatio cū dicit: in ſpū hu/
militatis. Secundū eſt mentis cōtritio ibi. ⁊ animo contri
to. Terciū eſt recta intentio offerentis ibi. vt ſic fiat ſacrifi
cium noſtrū ⁊c. Hec aūt humiliatio ſacerdotis humiliatio
neꝫ xp̄i ſignificat. qua exinaniuit ſemetipſū formā ſerui ac
cipiens. Vel ſacerdos inclinat ſe: vt ꝑ humiliatōꝫ corporis
diſcat humilitatē mentis. vt ſic in eo prouocetur mentalis
deuotio. Nam cū frequēter orans humiliat ſe corꝑaliter in
clinando vel genuflectēdo vel man⁹ leuando ad deū. in ipſo
ſurgit humilitas mentis ad deū ⁊ deuotio. Et hoc dicebat
apoſtolus. Volo vos in omni loco orare: leuantes man⁹ ve
ſtras ad deū. Dehinc ſacerdos inclinās ſe orat primū pro ſe
poſt hoc monet populū pro ſe orare: ⁊ poſtea orat pro popu
lo. Criſtus eni primo pro ſe deinde pro populo orauit dicēs
Pater clarifica filiū tuū: vt filius tuus clarificet te Poſtea
pro apoſtolis dicēs. Pater ſerua eos quos dediſti michi. vt
ſint vnū ſicut ⁊ nos vnū ſumus. Iohā. xvij. Et iteꝝ ꝓ om
nibus credituris in ipſū dicens. Non tantū pro ipſis rogo.
ſed pro omnib⁹ qui ꝑ verbū eoꝝ credituri ſūt in me. Dein/
de ſacerdos populū admonet orare pro ſe: vertēdo ſe ad po
pulꝫ dicēs. Orate pro me peccatore ⁊c. Debemus eni pro
inuicem orare vt ſaluemur. Iacobi vlt. Nam ⁊ dn̄s inquit
in euangelio. Amen amē dico vobis. Si duo vel tres cōſen
ſerint de omni re ſuper terrā: quecūq; petierint fient illis a
patre meo qui eſt in celis. In his autē verbis ſacerdos im
plorat auxilium circūſtantiū propter altitudinē ſacramēti
Et debēt iſta verba aliquantulū ſonare ſic ꝙ aſſiſtentes ca

pere poſſint. quia ꝑ hec verba ad ſupplicandum inuitamur
ibi orate. Et ad nos mutuo amandū inflāmamur. ibi vt
meū pariter ⁊ veſtrū ſacrificiū acceptū fiat omipotēti deo
Quantū ad vltimū. ſ. de orōne ſecreta eſt ſciendū ꝙ p⁹ ver
ba que dicta ſūt ſequitur orō ſecreta que ſic vocatur: quia
ſecrete ⁊ ſub ſilentio ⁊ recollecta mente dici debet. vt deno
tetur mentalis cōuerſio in deū vt ſacrificiū deo ſic acceptū
Huius aūt ſilēcij ⁊ alioꝝ que ſacerdos ſub ſilētio legit cau/
ſa originalis fuit occultatio ſpūaliū miſterioꝝ huius ſacri/
ficij a cōmuni circūſtanti populo Vn̄ bea. dyon̄. in eccleſia/
ſtica ierarchia loquēs de ritu ſacrificioꝝ dicit. Greci hec vi
dentes ⁊ audiētes ridebāt putātes tā humilib⁹ verbis ⁊ reb⁹
nō poſſe ineſſe tantā ſāctificationē. Et debēt tot ſecrete di/
ci. quot fuerūt in principio collecte exceptis aliquibus die
bus p̄cipue ſcꝫm officiū romanū. ſicut ſūt dies quatuor tem
poꝝ. ſabbatū paſce ⁊ alique vigilie: ⁊ paraſceue. quia hij di
es habent quedā ſingularia. Etiaꝫ ſacerdos ꝑ illud quod ob
ſeruat ſilencij ſolitudinē ſignificat latibulū xp̄i. quo xp̄s nō
palā ambulabat apud iudeos cū cogitarēt eū īterficere. ſed
abijt in regionē iuxta deſertū in ciuitatē que dicit̄ effraym.
⁊ ibi morabatur cū diſcipulis ſuis. vt dicitur Iohā. xj. Et
poſtq̄ ſubiūxit ſecretā orōneꝫ: ſacerdos leuat vocē: ꝑ quā ī
ſinuat ꝙ xp̄s demū redijt Iheroſolimam ad templū orōnis
quod ad tēp⁹ deſeruerat cū receſſerat i effraym Sic eni ſcri
bitur luce. xix. Ingreſſus templū cepit eicere emētes ⁊ vē
dentes dicēs. Domus mea dom⁹ orōis vocabitur ⁊c. Ideo
tūc ſacerdos eleuat vocē palā dicendo. Per oia ſecula ſecu/
loꝝ. Per hoc inſinuans ꝙ Iheſus iteꝝ palam ambulabat.
Itaq; in craſtinū: turba multa que cōuenerat ad diē feſtum
cū audiſſet ꝙ Iheſus venit iheroſolimā. acceperunt ramos
palmaꝝ ⁊ obuiā p̄ceſſerāt. clamātes Oſanna benedict⁹ qui
venit in noīe dn̄i rex iſrael. math. xxj. Finis aūt hui⁹ orīs:
initiū eſt p̄fationis ꝑ quod inſinuat ſacerdos ꝙ xp̄s ē lapis
angularis quē reprobauerūt edificātes. q̄ fecit vtraq; vnuꝫ
Iſa. xxviij. Iudeos cōtinēs ⁊ gentiles. vt ſit vnus paſtor ⁊
vnū ouile. Et ꝓpter hoc ꝙ orōnē quā ſecrete dicit cōcludit
aperte: querit aſſenſū populi ⁊ cōfirmationē. quia ipſe qua
ſi legatus ē populi: ideo populus cōſentiēs voci eius: dicit

amen.i.fiat. Hoc ꝑ xp̄z i quo exaudimur a patre:ſicut pe/
tiſti in ſecreta. Vel ꝑ hoc monet populū: vt ſibi adoptat ⁊
petat vt dn̄s velit cuz exaudire quatenus petitiones quas
ſecrete effudit effectū cōſequatur Vel poteſt dici ꝙ orō ſecre
ta alte terminatur: ad deſignandū publicā p̄dicationem xp̄i
poſt lazari reſuſcitationē.quia extūc publice p̄dicauit. Et
ſciendū ꝙ ſacerdos hec dicendo:debet manus depreſſas te/
nere donec dicat Surſū corda.quia tūc debet manus leua/
re ⁊ ip̄as extenſas tenere. adeo alte ſic ꝙ aſſiſtentes ſuper
humeꝝ ſuū aliquātulū poſſint videre.

Capitulum.ij.de p̄fatiōe.

P

Refatio dicitur a pre quod ē ante.⁊ for faris .quia
fatur ante principale ſacrificiū ad quod offerenduz
miſſa eſt inſtituta. Eſt eni p̄locutio totius canonis
ſecuturi. In hoc eni p̄loquitur ſacerdos grateſ ⁊ laudes deo
vt melius ad cōſecrandū corp⁹ xp̄i poſſit ꝑuenire Vocatur
etiam p̄paratio.q̄a p̄parat fideliū mentes ad future cōſecra
tionis reuerentiā. Et ab aliquib⁹ vocatur ymn⁹ angelic⁹
quia angelicis laudibus eſt plenus. Ab illa eni ꝑte dn̄s vo/
biſcū vſq̄ ad ſanct⁹ rite poteſt vocari ymnus. Et habebit
illud capitulū duas ꝑtes principales In prima dicetur de p̄
fatione in generali ⁊ de expoſitōe cōmunis p̄fatōis. In ſe/
cūda de numero ſpecialiū prefationū.⁊ earūdem expoſitōe
Prima pars diuiditur in tres. In prima popul⁹ excitatur:
cū dicitur Dn̄s vobiſcū. In ſecūda ratio aſſignatur a ſacer
dote ibi. vere dignum ⁊ iuſtum eſt. In tercia laus diuina
a populo decantatur ibi. Sāctus ⁊c. Prima adhuc in tres
quia primo excitatur populus ad attentionē cū dicit. Dn̄s
vobiſcū. Secūdo ad mentis erectionē ibi.ſurſū corda. Ter
cio ad gratiarūactionē ibi. Gratias agam⁹: Quantuz ad
primā ꝑticulā eſt ſciendū:ꝙ ſacerdos dicturus rem digniſſi
maz cū attentione ſalutat populū dicēs. Dn̄s vobiſcū. Op
tans nos tales exiſtere:cū quib⁹ dn̄s manere dignetur. Et
illud cōuiuiuz digniſſimū:in quo xp̄s fons pietatis ⁊ boni
tatis ſumitur nobiſcū celebrare. De quo ſcribitur Iohān.
xiiij. Si q̄s diligit me ſermones meos ſeruat:⁊ pater meus

diliget eū:⁊ ad eū veniemus ⁊ manſionē apud euz faciem⁹
Et apoc.iij. Ego ſto ad hoſtiū ⁊ pulſo:ſi quis audierit vo
cem meā ⁊ aperuerit michi ianuā: introibo ad eū ⁊ cenabo
cū eo ⁊ ipſe mecū. Chorus in ꝑſona populi rn̄det: ⁊ cū ſpū
tuo. ſacerdoti hoc idē iterate reoptās. Sic eniz mutuo ꝓ ſe
orant.facientes iuxta dictū apoli. Orate pro inuicē vt ſal/
uemini. Iacobi vlt. Et reſpōdet populus.⁊ cum ſpū tuo.⁊
non cū corde vel cū ore tuo:ſeu cū corꝑe tuo. q̄a totū illud
quod agit ſacerdos eſt ſpūale ⁊ miſterijs plenū. Deinde ibi
ſubiūgitur a ſacerdote incitatō ad ſingularē deuotōnē ⁊ mē
tis ad celeſtiū eleuatōz ꝓpter ſacramentalis miſterij magni
tudinē cū dicitur.ſurſū corda:ſuple habete vel leuate ad do
minū ꝑ celeſtiū meditationē. Monet eniz nos ſacerdos vt
corda ſurſū habeam⁹ ad dn̄m.ſꝫm exhortationē apli ad co/
loceſes.iij. Que ſurſuz ſūt querite ⁊ ſapite: nō que ſunt ſuꝑ
terrā. Nam vbi eſt theſaur⁹:ibi eſt ⁊ cor tuuz. Math. vj.
Multi eni ore loquūtur celeſtia: ⁊ exteriori habitu celeſti/
bus ⁊ diuinis ſe ingerūt.corde vero terreſtria meditantur.
Quibus dn̄s improperat ꝑ ꝓphām dicēs Populus hic labi
is me honorat.cor aūt eoꝝ longe ē a me. Iſa.xxix. In qua
libet ergo oratione cogitare terrena vel vana peccatū ē: ce
leſtibus vacare debēti.⁊ in iſta terrena volūtarie vel ex ma
la cōſuetudine ſe ingerentē.quia grauis peccati moleſ veriſ
ſime ſupprimit Sed ⁊ periculū eſt cor habere diuiſū ab ore
⁊ os diuiſū a corde. Nā qui ſemetipſū nō audit nec de⁹ illū
exaudit. hec Innoc. Quilibet eni homo xp̄ian⁹ tꝑe quo ce/
lebrat vel audit miſſā:debet effūdere vnguētū ſuꝑ caput re
cūbentis.more mulieris vnguentarie.que quod geſſit cor/
poraliter nos ꝑagere debemus ſpūaliter Quilibet.n.homo
cor ſuū ad ipſā verbi deitatē eleuet.⁊ ad illud caput equale
patri fide cōtingens:catholice cōfeſſionis nō ſolū verbalis
ſed rōnalis in factis vngenda pungat: credendo ⁊ confitēdo
⁊ ſedule gratias agendo dn̄o deo noſtro Et nota ꝙ ſuꝑ hoc
verbuz Surſuz corda de cōſ.diſ.j.dicitur Quādo aūt ſtam⁹
ad orōnem fratres dilectiſſimi inuigilare ⁊ incumbere ad p̄
ces toto corde debemus.cogitatio ois carnalis ⁊ ſecularis
abſcedat.ne quicq̄ tunc anim⁹ aliud cogitat:q̄ illud ſoluz
quod p̄catur. Et ſacerdos ante orationē p̄fatiōis.premiſſa

intentione ſurſū mittentis dicendo Surſū corda. Et dum
populus reſpondet Habemus ad dñm: ammonetur nichil
aliud q̄ dñm cogitare debere. Claudatur cōtra aduerſariū
pectus ⁊ ſoli deo pateat: nec ad ſe hoſtē tpe orōnis ꝑuenire
patiatur. Chorꝰ rñdet. habemus ad dñm. ⁊ in hoc ꝯfitetur
ſe monita ſacerdotis ſuſcepiſſe cū ait: habemꝰ ad dñm. Di
ligenter ergo ꝓuideat populus: ⁊ quilibet de populo: ne cor
habens deorſū ad ſeculū: ſpūiſācto dampnabiliter mentiat̄.
p̄s. iiij. Nam vt quidā dicūt hoc eſt ſolēne mēdaciū mundi
quia vt plurimū qui hoc rñdet oppoſitū tenet de facto quia
nō habet cor ad deū ſ; ad terrā deorſū. Cōtra quos ait p̄s.
Filij hoim vſq̄quo graui corde: vt quid diligitis vanitatē
⁊ queritis mendaciū. Sacerdos autē poſtq̄ hoies deuotos
⁊ attentos reddidit excitat populū. vt reuocatis ad memo/
riā bñficijs dei innumerabilibꝰ ei referat gratiarūactōes di
cēs. Gratias agamus dño deo noſtro. Quoniā ipſe ē dñs. i.
redēptor Ipſe ē deꝰ. i. creator Ipſe ē noſter. i. ſaluator Tūc
eni veriſſime erit noſter. cū erit oia in oibus. j. ad cor. xv.
Quia ergo eſt redēptor creator ⁊ glorificator. ideo gratias
agere tenemur ſibi: ex noſtra creatione qua dedit nobis na/
turam. ideo dicimꝰ dño. Et quia eſt redēptor noſter q̄a de
dit nobis gratiā. ideo dicimus deo. Et quia eſt ſaluator no
ſter ⁊ glorificator quia dedit nobis gloriā. ideo dicimus no
ſtro. Omnes eni tenemur gratias reddere deo. ſ. tā innocē/
tes q̄ penitentes. Innocētes quia eos in gratia conſeruat.
Penitētes vero quia eis indulgentiā dedit. Chorus aūt re/
ſpondēs approbat ⁊ confirmat dictū ⁊ verbū ſacerdotis di.
Dignū ⁊ iuſtū eſt. Dignū eſt quantū ad deū ſeu rōne diuine
maieſtatis. quia ipſe ē gloria ⁊ honor digniſſimus dñs deus
noſter. Vñ apoc. iiij dicitur. Benedictio ⁊ claritas ⁊ ſapiētia
⁊ gratiarūactio honor virtus ⁊ fortitudo deo noſtro in ſecu
la ſeculoꝝ amē. Iuſtū quantū ad nos. vt ei reddamus gra
tiarūactiones. quia nos ſumꝰ pplūs eiꝰ ⁊ oues paſcue eius
p̄s. lxxxxiiij. Tūc ibi vere dignū ⁊ iuſtū eſt. Illa ē ſecūda ꝑs
minus principalis illiꝰ capituli. in qua a ſacerdote aſſigna
tur ratio gratiarūactiōis. Et ſ;m magiſtrū petrū antbiſio
dorenſe;. Hic incipit p̄fatio: in qua ſacerdos captat beniuo
lentiā dñi. vt ad cōſecrandū corpꝰ dñi meliꝰ ⁊ ſalubriꝰ poſ/

ſit ꝑuenire. Et in p̄fatione tanguntur duo. Primo q̄ inci
tamur ad regratiandū deo patri. ⁊ recollendā dei patris bo
nitatē in nobis per filiū eius dñm noſtrū ihesū xp̄m viui
ficatā. Secundo ꝑ ea que in p̄fatione cōgeſta ſūt ad mag
nificandū eius maieſtatē: angelis ⁊ hoibus tremendā ⁊ ado
randā vna cū angelis excitamur. Et nota q̄ p̄fatio repſen
tat ⁊ ſignificat illud gaudium ⁊ p̄coniū laudis quo pueri
hebreoꝝ exultantes: ſuſceperūt xp̄m venientē iheroſolimā
ad ſuā paſſionē canentes Benedictꝰ qui venit in nomie dñi
Cōmuniter aūt in libris añ p̄fationē ſcribitur q̄dā figura
repſentās a parte anteriori hāc litterā v. a ꝑte vero poſteri
ori d. q̄ due littere ſic cōnexe. capiūtur pro vere dignū. lit/
tera videlicet ꝓ dictione Inſuꝑ nō caret miſtice intellectōis
acumine. Hec eni lrā v. que inferius ē clauſa ⁊ ſuperiꝰ apꝰ/
ta: habens initiū linea longiori: humanitatē ſeu humanā
xp̄i naturā que in virgine principiū habuit ſed fine carebit
deſignat. Per d vero quaſi circulariter clauſū. diuinitas ſeu
diuina natura: que nec principiū nec finē habet figuratur.
Tractꝰ vero in medio vtrāq̄ ꝑtem copulās: ſignū crucis ef
ficit. Et hec figura ſic in principio p̄fationis ponitur. ad de
ſignandū q̄ humanitas cōiūcta deitati: crucifixa fuit ꝓ no/
bis ex bonitate eterni patris. Vel q̄ per miſteriū paſſionis
xp̄i ⁊ ꝑ crucē homies recōciliati ſūt deo. pacificati ſūt cum
angelis. ⁊ q̄ humana diuinis aſſociantur ⁊ ſūt aſſociata q̄a
in p̄fationibꝰ homines ⁊ angeli cōbinant̄: ad cōcinnēda re/
gis p̄conia. verſus. V genus humanū: d deſignat deitatem
Stans crux in medio: federat iſta duo. Etiā pōt dici q̄ p̄/
fatio ſignificat. q̄ illud altiſſimū ſacrificiū requirit altiſſi/
mā mentis eleuationē in deū. Prima pars p̄fationis cōmu
nis ſic ponitur in verbis. Vere dignū ⁊ iuſtū eſt: equū ⁊ ſa
lutare. nos tibi ſemꝑ ⁊ vbiq̄ gratias agere. Dñe ſancte pa
ter op̄s eterne deꝰ . ꝑ xp̄m dñm noſtrū. In q̄ incitamur ad
reddendū gratiarūactiones deo patri. ⁊ ad recolendā eiꝰ bo
nitatē ⁊ dilectionē ꝑ filiū eius dñm noſtrū Ihesū xp̄m no/
bis exhibitā. Et exponitur ſic. Dñe ſācte pater op̄s eterne
deus. O dñe ꝑ preſidentiā. cuiꝰ magnificētia eleuata eſt ſu
per celos. ſancte/eſſentialiter ⁊ primordialiter per ſāctitatē
non ab aliquo alio tibi inexiſtentē. ſed in nos per participa

tioné:tanꝙ a ſuꝑabundantia plenitudinis redundãté ⁊ nos
ſanctificanté. Juxta illud ſanctificetur nomé tuũ Pater per
pietaté ⁊ creationé ⁊ cõuerſationez. Eterne de⁹:ꝑ immar
ceſſibilé ⁊ intrãſmutabilé maieſtaté. Uere.i.certe. dignũ é
nos tibi ſemꝑ gratias agere.i.gratiarũactiones referre Di
gnũ eſt.quia mira volũtate tua nos feciſti. Et iuſtum eſt:
nos tibi ſemꝑ gratias agere.quia pura miſericordia nos re
demiſti. Equũ eſt.nos tibi ſemꝑ gratias agere.quia gratu
ito nos iuſtificas.⁊ ſalutare é:nos tibi ſéper ⁊ vbiqꝫ ⁊c. In
hoc quod dicit ſéper includitur omé temp⁹. In hoc quod di
citur vbiqꝫ.cõtinetur ois locus. Salutare eſt.i.ſalute ple/
num.quia perpetue nos glorificas. Ad idé hortatur nos ꝓ/
pheta dicés. Bñdicam dñm in omni tépore.ps.xxxiii.⁊ ali
bi. In oi loco dñationis eius.benedic aia mea dño. ps.cii.
Cócludit per xp̄m dñm noſtruz. Quia aduocatuz habemus
apud patré dñm noſtruz ihesũ xp̄m.qui iterpellat ꝓ nobis
ad ro.viii.⁊ ipſe é propiciatio noſtra.qui pro oibus ⁊ in oi
bus exauditur pro ſua reuerentia. Per eũ ergo quaſi ꝑ me/
diatoré grates referimus ſimul ⁊ laudes. Per eundé etiam
quaſi per aduocatũ gratias exhibemus. Sed dubiũ é.an ſé
per debemus deo gratias referre ⁊ videtur ꝙ nó. quia ſicut
nullus poſſet intendere neceſſariis corporis.⁊ nullus poſſz
quieſcere ⁊ dormire.quod nó ſuffert humana fragilitas Ad
hoc dicitur ꝙ deus ſéper é laudand⁹ ⁊ benedicend⁹ nó actu
aliter ſed habitualiter.ſeu quantũ ad habitũ.ſic ꝙ in cõſcié
tia noſtra nichil habeamus:quod ſit cõtra deũ. ſed ſum⁹ ſé
per in bono propoſito faciẽdi bona. Tũc ſiue comedam⁹ ſi
ue bibamus.ſemꝑ oramus habitu. Actu eniz ſéper laudare
deum:⁊ ei ymniſare:eét corruptibile nature ⁊ naturali mó
eſſet impoſſibile. Sequitur ſecũda pars. Per qué maieſta
tem tuá laudát angeli ⁊c. Ubi duo fiunt. Primo oſtẽditur
quomó per xp̄m angeli maieſtaté diuiná concorditer exul/
tantes.venerantur magnificát adorát ⁊ tremũt Per quod
incitamur ad cõſimiliter faciendũ. Secũdo dirigitur oró ex
parte noſtra ad deũ.vt nobis gratiá cõſimiliter laudandi et
magnificandi vna cũ angelis largiatur.ibi cũ quibus ⁊ no
ſtras voces. Prima verba ſic ponuntur. Per qué maieſta/
té tuá laudát angeli.adorát dñationes.tremũt poteſtates.

celi celoꝝqꝫ virtutes.ac btá ſeraphin.ſocia exultatóe cõce/
lebrát. Et exponit̃ ſic. Per qué ſcꝫ xp̄m tanꝙ ꝑ noſtrũ me
diatoré ⁊ aduocatũ ágeli laudát maieſtaté tuá. Juxta illud
pſalmi. Laudate eũ oés angeli ei⁹. Et alibi Bñdicite dño
angeli ei⁹. Adorát dñatóes id é ſpũs celeſtes ſic dicti.iuxta
illud eſdre. Exercitus celi te adorant. Et iterũ pſalmiſta.
Adorate eũ oés angeli ei⁹. Tremũt ptátes.vñ iob. Colũ/
ne celi cõtremiſcũt ⁊ pauét ad ei⁹ nutũ. Tremere aũt dicũ
tur ſzm innocé.nó metu formidis.cũ ſint ꝑfecte bti. Sed
dicuntur tremere ſpũtu admirationis vel obediétie fa/
mulatu.qꝛ ſzm apoſtolũ oés ſũt adminiſtratorii ſpũs i mi
niſteriũ deſtinati. Timor é duo cõplectere.videlicꝫ illationé
mali futuri.⁊ revereri illũ a quo illud malũ iferri pót. Uti
qꝫ rite ꝑ iſtũ laudát.adorát.⁊ tremũt.ꝑ qué oés ſpirituuz
ordines creati ſũt. Ná dixit de⁹. Fiat lux ⁊ fcá é lux.ver/
bo diuino. Uerbo dixit ⁊ verbo fecit.qꝛ verbo dñi celi fir/
mati ſũt.⁊ ſpũ oris ei⁹ ois virt⁹ coꝝ Et alibi Jp̄e dixit ⁊
facta ſũt.ip̄e mãdauit ⁊ creata ſunt. Celi celoꝝqꝫ virtutes
ac btá ſeraphin id é ſci ágeli quoꝝ qlibꝫ ſeraphi é vocatus
cõcelebrát id é vnanimit̃ magnificát.ſocia exultatióe id eſt
cõcordi iubilatóe.⁊ dicit̃ ſocia exultató.qꝛ i celo eſt vera ſo
cietas ſine oi inuidia ⁊ diſcordia. Et é notãdũ.ꝙ celi dicunt̃
laudare deũ.qꝛ laudis materiá p̄ſtát.ps.cxlviii. Celi celoꝝ
⁊ aque oés q̃.ſuꝑ celos ſũt laudét nomé dñi.vel ꝑ celos itel
ligere poſſum⁹ thronos id é angelos ſic dictos.ꝑ quos dñs
ſua iudicia diſtribuit. Thron⁹ eni é ſedes iudicii.ſzm ꝙ dñs
dicit. Celũ michi ſedes é ⁊ thron⁹. Et ps.x. Dñs i celo ſe
des ei⁹. Tũc vlteri⁹ dicit̃ ſeraphin.vbi nota ꝙ nouem ſũt
chori ſeu ordies ágeloꝝ.⁊ tres ierarchie.qꝛ tres ſũt infimi
chori ⁊ hec é pria ierarchia.tres medii chori ⁊ é ſcdá ierar/
chia.tres ſup̄mi ⁊ é tercia ierarchia. Jnfimi vocát̃ angeli.
archágeli virtutes. Medii vocant̃ dñatónes. ptátes.prici/
pat⁹. Suꝑiores throni.cherubin.⁊ ſeraphin. Et vide ſimi
litudiné miſtroꝝ q ſũt apud regé tꝑalé. Ná qdam oꝑant̃ i
mediate circa ꝑſonaꝫ regis.ſcꝫ cubicularii vel aſſeſſores.⁊
hoc cõpetit ſup̄me ierarchie reſpectu dei. Quidá vero habét
officia ad regimé regni in cõmuni.nó deputati huic vel illi
ꝓuincie vel officio.ſicut ſũt principes milicie. Et his ſunt

ſimiles angeli ſcdē jerarchie. Quidā vero ꝑponūtur ad regi
mē ꝑtis alicuiꝰ regni. ſicut ſūt officiales. capitanei ⁊ adno/
cati. his ſūt ſimiles ordies tercie jerarchie āgeloꝝ. Angelꝰ
eni ſꝫm vocabulū nomē ē officij. Nā ſanctiſpūs celeſtis pa
trie ſēꝑ qdē ſpūs ſūt. ſꝫ nequaꝙ ſēꝑ angeli vocari poſſūt.
ſꝫ ſolū qñ mittūtur qbꝰ dñt. Jdeo pictoꝝ licētia alas facit
jpis vt celerē diſcurſū in cūctis ſignificēt. Angeli vocātur.
eo ꝙ de celis ad nūciādū hoibꝰ mittūtur. Angeli grece he
braice molach. latine nūcij dicūtur. Archāgeli greca ligua
ſūmi nūcij dicunt ⁊ interꝑtātur. Qui eni ꝑua nunciāt vel
minima dicunt angeli. Qui vero ſūma nunciāt archangeli
vocant. Archāgeli eni dicti ſūt eo ꝙ primatū inter angelos
tenēt. Archos eni grece princeps latine dicit. Nā ꝙ archā
geli angelis ꝑſūt zacharias teſtat dicēs. Ecce angelꝰ q loq
bat ad me egrediebat. ⁊ aliꝰ igrediebatur in occurſum eiꝰ.
⁊ dixit ad eū. curre loqre ad jſtuꝫ puerū dicēs. Abſqꝫ muro
habitabit jheruſalē. Si eni in ipis officijs āgeloꝝ nequaꝙ
ꝑtātes ſuꝑiores diſpoſite eſſent nullo mō hoc quod hoi di/
ceret āgelꝰ ab āgelo cognouiſſet. virtutes ſūt āgeli ꝑ quos
in mūdo fiūt miracula. ꝓpter quod ⁊ virtutes dicunt. Ptā
tes ſūt angeli qbus maligni ſpūs ſūt ſubjecti. ⁊ jdeo ſic ſūt
vocati. qr eoꝝ ꝑtāte maligni ſpūs arcētur. ꝙ nō tātū noce/
ant ꝙtū nocere deſiderant. Principatꝰ ſunt angeli q ꝑſunt
alijs agminibꝰ q ꝓ eo ꝙ ſubditos angelos ad explendū diui
nuꝫ miniſteriū diſponūt principatꝰ vocabulū acceperunt.
Nā alij ſūt q miniſtrant. alij q aſſiſtūt. iuxta illud dañ. vij.
Milia miliū miniſtrabāt ei. ⁊ decies centena milia aſſi/
ſtebāt ei. Dñationes ſūt q virtutibus ⁊ ꝑtātibus ꝑeminēt
q ꝓ eo ꝙ ceteris angeloꝝ dñant agmibus nomē dñationis
acceperūt. Throni ſūt agmina angeloꝝ q latine ſedes iter
ꝑtant. ⁊ vocāt throni. eo ꝙ illic cōditor noſter ꝑſidet. ⁊ ꝑ
eos judicia ſua diſponit. Cherubi vero ſūt ſublimiora āge
loꝝ agmia. q ꝓ eo ꝙ viciniꝰ poſiti ſūt deo diuina ſciētia ce
teris ampliꝰ ſūt pleni. ergo ex hebrayco ſermone latine ſci
entie plenitudo iterꝑtant. Seraphin vero ē multitudo an/
geloꝝ q latie ardētes vel nitētes dicūt. qr iter eos nulli an
geli medij exiſtūt. Et jō ꝙtū viciniꝰ coraꝫ deo aſſiſtūt. tan
to magis diuini lumis iflāmant claritate. vñ ⁊ ipi vt legit

yſa. vj. Velant faciē ⁊ pedes ſedētis in throno. jdcirco cete
ra angeloꝝ agmina videre plene dei eſſentiā nō valēt. quo/
niā ſeraphin eā tegūt. Hec yſa. Et nota ſꝫm jnnocē. Sera
phin iuenit neutraliter ⁊ maſculine. Prio mō terminat in
. n. vt hic i lrā. ſcdō mō terminatur in. m. vñ yſa. vj. Sera
phim clamabat alt ad alteꝝ. Jnno. monet dubiū ex quo no
uē ſūt ordies angeloꝝ vt dictū ē. qre tribus excluſis tantuꝫ
ſex in ꝑfatōe ponūtur. ⁊ iſti tres excludūtur. ſcꝫ cherubin.
pricipatꝰ ⁊ archāgeli. nūqd jlli tres nō glorificāt dei maieſ
tatē. Ad hoc rñdet. ꝙ ꝑ virtutes celoꝝ tres alij ordies com
ꝑhēdunt ⁊ intelligūtur. vñ in ꝑs. xxiij. Dñs virtutū jpe eſt
rex glē. Et alibi Et ſpū oris eiꝰ ois virtꝰ eoꝝ Et hoc pōt
elici ex ome. gre. ſuꝑ. j. luce vbi dicit ꝙ virtutes celoꝝ mo
uebunt. Scdā eā hoc fit ad deſignādū. ꝙ in cōꝑatōe eterne
trinitatis cuiꝰ majeſtas hic pricipaliter cōmēdat. ois alia
trinitas diminuta repit ⁊ ipfecta. Nā qs i nubibꝰ equabi
tur dño. aut qs ſimilis deo i filijs dei. Quelibꝫ aūt trinitas
ſiue ſpūalis ſiue corꝑalis ſilitudinē qndaꝫ diuine trinitatis
oſtēdit. Jpiꝰ tñ ſimilitudinis nō ꝑficit veritatē. hec jnno.
Seqtur. cū qbꝰ ⁊c. Jā dirigit orō ad deuꝫ ex ꝑſona ntā. vt
nobis grāꝫ cōſimilit laudādi vna cū āgelis largiat. Et ex
ponit ſic. Cū qbꝰ ſupple angelis laudātibꝰ nos deꝑcamur
jubeas admitti etiā ntās voces ⁊ ntās laudes. ſupplici cō/
feſſione. nō ſuꝑba ꝑſumptōe ſꝫ hūili laude dicētes. Sāctus
Nota ſꝫm jnno. Deꝰ oꝑs duas creaturas rōnales cōdidit.
ſcꝫ āgelicā ⁊ hūanā. ꝓpter hoc vt laudibus iſiſterēt diuinis
⁊ ei grāꝝ actōes referrēt. qtenus eū cū pari voce cōcelebrēt
vt inferiores ⁊ ſuꝑiores in celeſti cythara ſocient. De quo
dicit job. apoc. iij. Et audiui vocē ſicut cythared oꝝ cytha/
riſātiū in cytharis ſuis ⁊ cātabant quaſi canticū nouuꝫ di/
cētes. Sāctus. ſcūs. ſcūs. ⁊c. Jlla eſt tercia pars prime par
tis pricipalis huiꝰ capituli ſecūdi. in qua diuina laus a po
pulo decantat. Eccleſia aūt ſperans ſe ſaluari ⁊ vna cū an
gelis eternaliter deū laudare ſtati poſt ꝑfatōeꝫ cōformat ſe
ſanctis āgelis. De quibus ⁊ de quoꝝ laudatōis ꝑconio mē/
tio facta ē i ꝑfatiōe. Cantū quē ipi āgeli ſācti quotidie vna
voce corā maieſtate diuina decantare nō ceſſant. ſimiliter
vnanimit cū ſacerdote ꝓſeqtur dicēs. ſcūs ⁊c. hic ymnꝰ ꝑti

angeloꝝ ⁊ ꝑci hoim verba cóplectit̃. Pria ps é ágeloꝝ. ſcdá
hoim. Legit̃ eni yſa. c. vj. Uidi dñm ſedétez ſup ſoliú excel
ſú ⁊ eleuatú. ⁊ ſeraphin ſtabát ſup illud. ⁊ clamabat alt̃ ad
alteꝝ ⁊ dicebát. Sáctus. ſáctus. ſcús. dñs deus exercituuz
Plena é ois terra glá ei⁹. Legit̃ etiá i euágelio Et ꝙ p̄ibát
⁊ qui ſequebant̃ clamabát. Bñdictus qui venit in noie dñj
oſanna in excelſis. mat. xxj. ⁊ joh. xij. Uox angeloꝝ trinita
tis ⁊ vnitatis in dño cómédat archaná. vox vero hoim hu
manitatis ⁊ diuinitatis i xp̄o ꝑſonat vnioné. Secúdo nota
ſixt⁹ papa húc ymnú ad miſſaz decátari inſtituit. ⁊ merito
cática ágeloꝝ i miſſa decátam⁹. qꝛ ꝑ hmói ſacratiſſimú ſa/
crificiú terrena celeſtibus ſociari nó dubitam⁹. Etiaz jdeo
qꝛ cú eis in excelſis ſaluari ſꝑam⁹. Etiá qꝛ de⁹ has natu/
ras ſcꝫ humaná ⁊ ágelicá ad inſiſtédú ſuis laudib⁹ ⁊ ad red
dédúz gráꝝ actóes creauit. vel ut ſibi laudes pari voce cóce
lebrét ordinauit. Tercio nota ꝙ ter dicit̃ ſcús ⁊ ſemel dñs
de⁹. vt trinitas ꝑſonarum in diuinis ⁊ vnitas eſſentie i di
uinitate cóꝓbet̃. De⁹ eni noſter ſcús é. jd é ſáctificás ⁊ non
ſáctificat⁹. vel ſcꝫm jnno. é ſáct⁹. jd eſt ſáctitatis ſáctificator
vñ ſácti eſtote qꝛ ſáctus ſú dñs deus veſter. Deus pater ſác
tus eſt. teſtante filio qui dicit. Pater ſanctifica eos in veri/
tate quos dediſti michi. quoniam tu ſcús es Et alibi ſerua
eos in noie tuo quos dediſti michi. johá. xvij. Fili⁹ é ſcús
ágelo ꝓteſtante luce. j. Et quod naſcet̃ ex te ſcúz vocabit̃
filius dei. Spús eſt ſcús xp̄o docente. Accipite ſpúm ſcúm
quorum remiſeritis peccata remittunt̃ eis. johánis vltio.
Subjúgit̃. Dñs de⁹ ſabaoth jd eſt exercituú videlicꝫ ange
loꝝ ⁊ hoim. quoꝝ terribilis eſt vt caſtrorú acies ordinata.
Tot eni exercit⁹ de⁹ habet in terra. quot ſút ordines ſta/
tuú in eccleſia. Tot hꝫ in celis. quot ſút ordies in angelis
Et ſubdit̃. Pleni ſút celi ⁊ terra. Ad lrám plena eſt terra.
qꝛ gloria diuina celi ⁊ terra replent̃. eo ꝙ deitas eſt vbiqꝫ.
vñ pſal. Si aſcédero in celú tu illic es. ſi deſcédero ad ifer/
nú ades. ps. cxxxviij. Et jere. dicit. Celú ⁊ terraꝫ ego iple/
bo glo. dicit. Sup oia deus eſt nó elatus. Subtus oia non
ꝓſtratus inter oia nó incluſus extra oia nó excluſus. Noie
ergo celi ⁊ terre ágeli ⁊ hóies pleni diuina grá intelligútur
vel pleni ſút celi ⁊ terra glá tua. eo ꝙ tua glá. ⁊ ꝙ in celis

⁊ ꝙ in terra ſút glorioſe gubernátur. Celi eniꝫ já ſút pleni
re terra vero ſpe. túc vero re ⁊ ſpe plena erit terra cú deus
erit oia i oib⁹ ⁊ merces ntrá. Jté nota ꝙ de miſterio trini/
tatis ꝑſonaꝝ ⁊ vnitatis eſſentie. jnno. dicit. De⁹ ſpús é in/
creatus iméſus. ⁊ icómutabilis. ſúme ſapiés ⁊ ſúme bon⁹
Increat⁹ é. qꝛ nó icepit in tpe. Jmméſus. qꝛ nó circúſcri/
bit̃ locus. Jncómutabilis qꝛ nó variat affectú ſuú. Súme
potés. qꝛ nulli⁹ é ipotétie. Súme ſapiés cui nichil é igno/
rantie. A quo oia. in quo oia. ꝑ qué oia. A quo omnia poté
ter ſút creata. ꝑ qué oia ſapiéter ſút formata. in quo omia
diligent̃ ſút ſeruata. Creata ꝑ potentiá. formata ꝑ ſapiétiá
Cóſeruata ꝑ diligétiá. Per potétiá intellige patré cauſá ef
ficienté. Per ſapientiá filiú cauſaꝫ diſponété. Per diligétiá
ſpúmſcúm cauſam ꝑficienté. Tres eni ſunt ꝙ teſtimoniuꝫ
ꝑhibét in celo. pater. verbú. ⁊ ſpúſſanctus. Et hij tres vnú
ſút. Tres ꝑſonalit̃ qꝛ ꝙſqꝫ ſua notóe diſtinctus. Pater a ge
neratóe. Fili⁹ a filiatóe. Spúſſanctus a ꝓceſſione. ſed ſunt
vnú eſſencialit̃. Oéſqꝫ ⁊ ſinguli natura. potentia. volútate
vnú ſút. ⁊ oio quicꝙ ꝑ ſubſtantiá p̄dicatur. Hác etná ⁊ in
diuiduá trinitaté angeli laudare nó ceſſant dicétes. Sáctus
ſcús. ſcús. Sꝫ qꝛ neceſſariú eſt ad etnaꝫ ſaluté incarnatóis
xp̄i miſteriú cófiteri. jdeo recte ſubjúgitur Bñdict⁹ ꝙ venit
in noie dñj. Ego inquit veni in noie patris mei. Nomen
patris é fili⁹. De quo ꝓpheta dicit. Ecce nomé dñj véit de
lógiquo. Et túc p̄ſbiter ſolet ſignú crucis facere añ ſe. ad
deſignádú ꝙ jſte ꝙ ꝑ crucem triúphabit. ⁊ ꝑ virtuté ſancte
crucis nos triúphare fecit. ⁊ ꝙ per crucifixioné nos ſalua/
uit. Cóſueuerút etiá fideles in rebus ſenſibilib⁹ videlicꝫ in
ſtatuis ⁊ parietibus. in manib⁹ ſignú crucis facere. ⁊ ſigno
crucis facto oſcula altari dare. quod fit ad excitádaꝫ deuoti
oné ad xp̄m. ⁊ ex amore ordinato ad xp̄i crucé ⁊ ad ej⁹ paſſi
oné. Fit vtiqꝫ quáto ex majori deuotóe tanto laudabilius
ꝙ ſi forte qua ſiniſtra intétióe euenerit. vt ne man⁹ ledat̃.
vel quicꝙ man⁹ attigerit optatú habeat̃. ꝙto túc intentó
fuerit ꝑuerſior de táto miſerabilior. Stártes aút decátam⁹
⁊ ſcꝫm quoſdam iclinamus. quia túc icarnationé ⁊ maieſta
tem diuiná. ꝑ ágeloꝝ hoimqꝫ cantú recognitá veneramur
Seq̃tur Oſanna i excelſis. Oſána dictio eſt hebraica. ⁊ ſcꝫm

yſido.vj.ethy.in alteriꝰ lingue interp̃tatoꝫ in toto tráſire nó pót. Oſi eni ſaluifica iterp̃tat᷑.ſꝫ ána interiectio é m̃tú ai ſignificás ſub depcatóis affectu Integre aút dicit᷑ oſianna qõ nos correpta media vocali depoſita.i.lrá dicimꝰ oſanna ſicut fit in verſibꝰ qñ ſcádimꝰ verſꝰ. Elipſis necat.m.pe rimit ſinalimpha vocalé. Lrá eni pria ſequentis verbi ex/ tremá verbi prioris excludit.vt hic. Ira odiú generat.ſcá dićdo dicit᷑ Ir odiuꝫ generat. Et interp̃tat᷑ oſanna id é ſalui fica ſubaudiédo.vel pplm tuú vel totú múdú. In excel ſis jd é in altiſſimis. Dicit᷑ aút bis oſanna in excelſis.ppter duas ptes ſalutis.q̃ ſút ſtola méris.ꝛ ſtola carnis.q̇bꝰ hri/ ficant᷑ ſci in glá.vt videlicꝫ corpeꝛ aia ſaluati iter angelos deputemur in excelſis. Hic etiá verſiculꝰ laudis repit᷑ in. p̃s.cxvij. Quod eni turbe dixerút oſanna hoc é quod ibi di cit᷑ o dñe ſaluú me fac Et eiſdé verbis ibi ſubiúgit᷑. Bñdi ctus q̇ véit i noie dñi. Per hoc etiá ꝙ ſubiúgit᷑ oſanna in ex celſis.pſpicue oñdit᷑ ꝙ aduétus xp̄i nó tátú hoim ſalꝰ ſit. ſꝫ totiꝰ múdi iúgés terrena celeſtibus.vt oé genu ei flectat᷑ celeſtiú terreſtriú ꝛ infernoꝝ. Criſo.dicit.q̇daꝫ interp̃tant᷑ oſanna gloria.q̇dá redéptioné.q̇dá ſaluifica. Ná ꝛ illi glo/ ria debet᷑.ꝛ redéptio iſti cóuenit.qr oia redemit.ꝛ p̃cioſi ſá guinis ſui effuſióe ſaluauit. Itẽ nota ꝙ ſabaoth eſt vnú de decé noibus q̇bus apud hebreos deus noiat᷑.qð cóu[?]titur i latinú ꝛ valet tátú ſicut exercituú ſeu virtutú. De quo ab angelis i p̃s.dicitur. Quis é iſte rex glé.dñs virtutú ip̃e é rex glé. Sút eni in huiꝰ ordinatóe virtutes multe.vt ange li.archágeli cúctiqꝫ celeſtis milicie ordines.quoꝝ tátú iſte dñs é Oés eni ſub ip̃o ſút ꝛ eiꝰ dñatóni ſubiacét Sꝫ dubiú é q̃re immediate poſt p̃fationé ſeq̇tur ſcús. Ad quod reſpó detur.ꝙ in p̃fatóis fine ſacerdos dep̃catur vt voces noſtre cú laudibꝰ ꝛ vocibus ágeloꝝ ſocient᷑ ꝛ admittátur cú dicit᷑ Cú q̇bus ꝛ nrás voces ꝛc. Et qr angeli ſép cantant deo. Scús Scús Scús Idcirco nos illis cóformádo ymnú iſtú angelicú parit᷑ ꝛ húanú decátamus vel ïchoamꝰ. Et qr hic fit métio de aduétu xp̄i. Ideo ſciédú ꝙ ſepté ſút aduétꝰ xp̄i q̇ deſignátur p ſepté anthiphonas q̃ in aduétu decátantur. Primꝰ fuit de celo in vteꝝ virginis ad dandá nobis ſapié/ tiam ꝛ prudentiá. Ideo cantat᷑ o ſapiétia q̃ ex ore altiſſimi

pdiſti. Secúdꝰ fuit de vtero virginis i múdú. Ideo cátat ec cleſia. O adonay dñatorꝛ dux domꝰ iſrahel.q̇ moyſi i ignis flámа apparuiſti.veni ad liberádú nos. Terciꝰ fuit a mun do ad crucis patibulú.ꝛ túc poſitus fuit i ſignú patriarcha rú ꝛ pphetaꝝ. Ideo dicimꝰ O radix jeſſe q̇ ſtas i ſignú po/ puloꝝ. Quartꝰ fuit a cruce ad limbú hñs clauéꝛ apiés in/ fernú. Ideo dicimꝰ O clauis dauid veni.educ victos de car cere. Quitꝰ é aduétꝰ ſpúalis ad deuotú aim qué illumiat ꝛ ſplédere facit p verá noticiá. Ideo dicimꝰ. O oriés ꝛ ſplen/ dor lucis eterne veni ꝛ jllumia ſedétes in tenebris ꝛ in vm bra mortis. Sextꝰ erit ad judiciú.vbi judicabit ꝛ appare/ bit vt rex regú. Ideo dicit᷑ O rex gétiú ꝛ deſideratus eorú. Septimꝰ eſt inducés i regnú celeſte. Ideo dicit᷑ O emanuel jd é nobiſcú deꝰ.rex ꝛ legifer noſter.veni ad ſaluádú. Iam quátú ad secúdá pté principalé huiꝰ capituli videndum eſt de duobꝰ. Primo quot ſút p̃fatóes ſpeciales. Secúdo vidé/ dú eſt de vna quaqꝫ eaꝝ inſſpeciali. Quantú ad primú é ſci endú.ꝙ olim multe fuerút p̃fatióes ſꝫm officiú ambroſia/ nñ.qr quilibet ſanctus famoſus habuit p̃fationé ſpecialem Pelagius tñ papa natóe romanꝰ.ceteris relictis oés ad no nem reſtrinxit.vñ dc cóſe.diſ.j.c.juuenimꝰ dicit᷑. Pelagiꝰ romane eccleſie ꝛ aplice ſedis ep̃s.vniuerſis gallicoꝝ atꝫ germanoꝝ ep̄is iuenimꝰ has noué p̃fatóes in cathalogo tá tú recipiédas.vná in diebꝰ paſcalibꝰ. Aliá in die aſcenſio/ nis dñj. Terciá in die péthecoſtes. Quartam de natali dñj. Quitá de apparitióe. Sextá de aplis. Septimá de trinitate Octaná de ſcá cruce. Noná i jeiunio ſeu q̃drageſima tantú mó dicédaꝫ. vrbanꝰ vero papa ſupaddidit decimá p̃fatiócm ſcꝫ de btá virgine. Quátú ad ſecúdú agédú é de q̃libet eaꝝ in ſpeciali eo ordine quo in miſſali ſcribunt᷑. Prima eſt de natiuitate dñj.ꝛ jncipit ſic. Quia p icarnati verbi ꝛc.vbi prio tangit᷑ incarnatóis miſteriú. Vocat᷑ aút incarnató mi ſteriú.qr miſteriú é jdé quod ſacꝝ ſecretú. Tale aút ſecretú é incarnatio.qr nulla més ad jp̃am attigere valet.nec etiá cape pót quomó verbú dei factú ſit caro johánis.j. Secúdo íſinuat᷑ diuine jlluminatóis p̃ſidiú.jbi noua métis nré.qa ad litterá de his q̃ debemꝰ credere ꝛ ſpare.ſumꝰ iformati verbú incarnatú ꝛ jlluſtratú qr vt dr luce.i.ip̃e véit jllumi

nare bis qui in tenebris ⁊ in vmbra mortis ſedét. Tercio
tãgit alte cõtemplatõis ſolaciũ. ibi vt dũ viſibiliter deũ co
gnoſcimꝰ. q2 verbũ caro factũ ẽ ⁊ vidimꝰ gliãm eiꝰ. iohã.
.i. Per hũc ſcꝫ deũ viſũ in carne. quẽ tñ videre nõ poſſumꝰ
rapiamur raptu amoris in amorẽ iuiſibiliũ. Quarto tãgit
diuine iubilatõis tripudiũ. ibi ⁊ ideo cũ angelis. vbi quaſi
oẽs ordies tãgit angeloꝝ. Et hoc ideo q2 i die natiuitatis
dñi angeli cãtauerũt laudes deo. ſcꝫ gloria in excelſis deo.
Secũda ẽ de epiphania dñi. vbi breuit̃ duo cõtinent̃. Prio
ſublimitas lumis apparẽtis cũ dicit̃. q2 cũ vnigẽitꝰ tuꝰ in
ſubſtãtia nrẽ mortalitatis apparuit. ſcꝫ carnẽ aſſumẽdo. ſe
cũdo vtilitas hominis indigẽtis. cũ iubiũgit̃ noua nos im
mortalitatis ſue luce repauit. Dicit̃ aũt ephia ab epi qđ ẽ
ſupra ⁊ phanos appitio. quoniã i illa die ſupnũ lumẽ appa
ruit tribꝰ regibꝰ ipm adorãtibꝰ. math. ij. Itẽ i eodẽ die re/
uolutis triginta ãnis mutauit aquã i vinũ i nupcijs. iohã.
xvij. i quo eiꝰ ptãs diuina apparuit euidẽter. Tercia ẽ de q̃
dragesima ſeu ieiunio corpali. in qua ponũt̃. iiij. vtilitates
Prima ẽ q2 vicia cõprimit. Ideo dicit vicia cõprimis. Se
cũda q2 mẽtẽ ad ſupna erigit ⁊ leuat. Ideo dicit mentẽ ele
uas. Tercia ẽ q2 virtutes colligit ⁊ cõgregat Ideo dicit vir
tutẽ largiris. Quarta ẽ q2 mercedẽ acq̃rit ⁊ donat. ideo di/
cit̃ ⁊ p̃mia ſupple largiris. Et q2 oĩa iſta fiũt i virtute xp̃i
ideo dicit̃ p xp̃m dñm noſtrũ. Quarta ẽ de paſſione dñi ſeu
de ſcã cruce. ſcꝫ q̃ ſalutem humani generis in ligno crucis
cõſtituiſti. vbi duo oſtendunt̃. Primo xp̃i paſſionis vtilitas
cũ dicit. Qui ſalutẽ hũani generis. Secũdo ꝙ paſſio xp̃i fu
it ſatiſfactoria. cũ dicit̃. vt vñ mors oriebat̃. inde vita reſur
geret. Tercio oñdit̃ crucis ſublimitas. ⁊ hoc ĩ duobꝰ. Prio
ĩ hoſtis pſtratõe. cũ dicit̃ Et q̃ i ligno vincebat. p lignũ quo
q3 vinceret̃. Secũdo ĩ crucifixi cõditiõe. q2 dicit̃ p xp̃ꝫ dñm
noſtrũ. Quinta ẽ de reſurrectõe. ſ. Te q̃dẽ dñe oi tp̃e ⁊c. vbi
q̃tuor oñdunt̃. Prio tp̃is ſũma cõgruitas. cũ dicit̃ te q̃dem
dñe oi tp̃e ſꝫ i hoc potiſſimũ die ⁊c. Nã nũc potiꝰ laudãdꝰ
ẽ q2 reſurrexit ꝓpria virtute tãq̃ ille q̃ hꝫ ꝓpriã ptãtem.
Secũdo tãgit̃ paſſionis acerbitas. i hoc ꝙ dicit̃ cũ paſca no
ſtrũ imolatꝰ ẽ xp̃s. Ad cuiꝰ rei euidẽtiã ſciẽdũ. ꝙ filij iſra/
hel celebrabãt paſca i ſignũ ⁊ memoriã trãſitus angeli per

cutiẽtis egiptios: interficiẽdo primogenita egiptioꝝ. ⁊ trãſ
eundo ⁊ admittẽdo hebreos q̃ habebãt de ſãguine agni i ſu
perliminari domus. vt habetur exo. xij. Et ideo paſca cele/
brabãt. quod interp̃tatur tranſitꝰ. Uel in memoriã trãſitꝰ
maris rubri. quod ſicco pede trãſierunt. Uñ exo. xiiij. Filij
aũt iſrael trãſierũt p medietatẽ ſicci maris. ideo paſca cele
bãt ⁊ agnũ immolabãt ad veſperã. exo. xij. Sic ſimiliter et
nos colimus paſca: in ſignũ trãſitꝰ filij dei p limbũ. de quo
eduxit patres ſanctos dimiſſis peccatoribꝰ malis. ⁊ hoc per
ſanguinẽ ſuũ nos redimẽdo. ⁊ tranſeũdo p mare rubrũ nos
liberando. quod figurat baptiſmꝰ. vbi egiptij. i. peccata ſub
merguntur. ⁊ filij iſrael liberantur p agnũ paſcalẽ. qui pro
oibus in veſpere paſcali iudeoꝝ tanq̃ verus agnus fuit im
molatus. ſicut p̃dixerat Iſa. xiij. ca. Et ergo dicitur hic. cũ
paſca noſtruꝫ immolatus eſt xp̃s. Nõ agnus iudeoꝝ tipicꝰ
⁊ figuratiuus. ſed ipſe qui eſt veritas Tercio oſtenditur pa
tientis trãquillitas cũ ſubditur. Ipſe eniꝫ verꝰ eſt agnus q̃
abſtulit peccata mũdi. Quarto paſſionis vtilitas cuꝫ ſub/
ditur. Qui mortẽ noſtrã moriendo deſtruxit. Et eſt ſenſus.
qui mortẽ. ſ. peccati. de quo dicit Iacobꝰ. Peccatũ cuꝫ cõ/
ſummatũ fuerit generat mortẽ. Hanc mortẽ ipſe deſtruxit
moriendo pro nobis corpaliter. ⁊ vitã. ſ. glorie ⁊ gratie rep
auit. quia ſecundũ apoſtolũ. Si xp̃s reſurrexit ⁊ nos reſur/
gemus. quia ſumus eiꝰ mẽbra niſi i nobis deficiat. Sexta
eſt de aſcenſione. ſ. Qui poſt reſurrectionẽ ſuã ⁊c. vbi quatu
or oſtendũtur. Primo reſurrectionis viſibilis probatio cuꝫ
dicitur. Qui poſt reſurrectionẽ ſuaꝫ omnibꝰ diſcipulis ſuis
manifeſtus apparuit. Secundo reſurrectionis ſolennis con
ſumatio. cum ſubditur. Et ipſis cernẽtibus eleuatus eſt in
celũ. Tertio reſurrectiõis vtilis intẽtio ibi. vt nos diuinita
tis ſue tribueret eſſe participes. Quarto noſtre mentis ele
uatio cũ infertur. Et ideo cũ angelis ⁊ archangelis. Se
ptima eſt de ſpũſancto ſeu de feſto penthecoſtes. ſ. Qui aſcẽ
dens ſuper omnes celos. Ubi ſex innuuntur. Prio aſcenſio
nis dignitas. quia ſuper omnes celos. Secundo aſcenſiõis
felicitas ibi. ſedenſq̃ ad dexteram tuã. Tercio promiſſiõis
veritas ibi. promiſſum ſpũmſanctum. Quarto impletionis
felicitas ibi. hodierna die i filios adoptionis effudit. Quito

preſentis diei ſolénitas ibi. quapropt̄ ꝓfuſis gaudijs tot⁹ i orbe terraꝝ mūd⁹ exultat. Sexto ipſoꝝ angeloꝝ tripudiuꝫ ⁊ laudatio ibi. ſed ⁊ ſuperne virtutes atqꝫ angelice poteſta/tes. ymnū glorie tue cōcinunt ſine fine dicentes. Octaua eſt de ſancta trinitate q̄ incipit. Qui cū vnigenito tuo ⁊ ſpū ſancto ⁊c. Ubi videtur primo q̄ debemus credere de ipa trinitate. quia ꝑſonaꝝ pluralitatē in eſſentie vnitate. Ideo dicitur dirigendo ad patrē verbū: eterne de⁹ qui cuꝫ vnigenito tuo ⁊ ſpūſācto vnus es de⁹. Oportet ergo credere i trinitate vnitatē eſſentie. Ut ergo credam⁹ in trinitate vnitatē eſſentie dicit. vnus eſt deus. vnus eſt dn̄s. Et vt credamus in vnitate eſſentie trinitatē ꝑſonaꝝ. Ideo ſubditur Non in vnius ſingularitate ꝑſone. ſed in vnius trinitate ſubſtantie cōtra errorē ſabellianoꝝ qui negabāt pluralitatē ꝑſonaruꝫ Secūdo oſtēdit quid debeam⁹ credere de ꝑſonaꝝ dignitate. quia eaꝝ in omnib⁹ equalitatē cū dicitur. Quod eni de tua gloria reuelante te credimus. quia nichil de trinitate niſi ꝑ reuelationē ſcim⁹. hoc de filio tuo hoc de ſpūſancto credim⁹ ꝙ equales ſūt in gloria. Un̄ athanaſius Qualis pater talis filius talis ſpūſſanct⁹. Itē equalis gloria coeterna maieſtas Ideo talē equalitatē ſine diſcretōe differentie ſentim⁹ quia in hoc nō differūt ymo cōueniunt ⁊ ſunt vnū. Tercio oſtendit quid credere debem⁹ de ꝑſonaꝝ diuinaꝝ vnius ab alia emanatōe ⁊ proceſſione ibi vt i cōfeſſione vere ſempiterneqꝫ deitatis ⁊ in ꝑſonis ꝓprietas. ſ. credi debet ⁊ adorari. Pro/prium aūt filij eſt ꝙ ſit a patre ſicut lux a ſole. Patris propriū eſt ꝙ ſit a nullo. Spūſſācti ꝓpriuꝫ ē ꝙ ſit ab vtroqꝫ. ſ. ſole ⁊ luce. ⁊ nō econuerſo. Un̄ generare conuenit patri: generari filio: ꝓcedere ſpūiſācto. Et hee ſūt ꝓprietates eoruꝫ Et ideo dicitur in ꝑſonis ꝓprietas. Et q̄uis ꝑſonaliter di/ſtinguuntur nō tamē eſſentialiter Ideo ſubditur. Et in eſſētia vnitas. quia ſūt vnus deus ⁊ non tres. Propter quod ſequitur. Et in maieſtate adoretur equalitas. Quarto tangitur quid debemus credere de ipſius trinitatis laudatiōe q̄ r ſemꝑ laudatur ab angelis ideo ſequitur Quā laudant angeli: qui ſūt ordines inferiores. cherubin quoqꝫ ac ſeraphin. q̄ ſunt ordines ſuperiores. Nona eſt de beata virgine quam vrbanus papa cōpilauit. ſ. Et te i veneratiōe beate mari

Ubi quatuor tangūtur. Primo ſeruitus ⁊ ſubiectio filialis cū dicitur. Et te in veneratione btē marie ſemꝑ virginis Secūdo maternitas diuinalis cū dicitur Que ⁊ vnigenitū tuū ſācti ſpūs obūbratione cōcepit Tercio dignitas virginalis cū dicitur. Et virginitatis gloria ꝑmanēte. Quarto huius mūdi vtilitas ab ipſa procedēs cū dicitur. Huic mūdo lumē eternum effudit. Decima eſt de apoſtolis. ſ. Te dn̄e ſuppliciter exorare. Et in hac ꝑfatione ꝑmittit primo deuotam meditationē ⁊ ſupplicatōeꝫ Ibi: te dn̄e ſuppliciter exorare. Secundo ſupplicat gregis ꝑſentationē Ibi: vt gregeꝫ tuuꝫ paſtor eterne non deſeras. Tercio petit gregis prote/ctionē ibi. ſed ꝑ beatos apoſtolos tuos cōtinua protectione cuſtodias. Quarto optat ſupernā gubernationē ibi. Ut eiſdem rectoribus gubernetur quos operis tui vicarios eideꝫ cōtuliſti ꝑeſſe paſtores.

Capitulum. ij. de ꝑfatione.

p Oſt acclamatū ꝑconiū ſequitur ſecretū ſilentiuꝫ in quo ⁊ miſſe canon deuote dicitur. ⁊ ſacꝝ miſterium in quo xp̄s ſumitur pagitur. quod fit ꝑ ſolum ſacerdotem quia xp̄s ſolus orauit. Et habet hoc capitulū duas partes principales In prima agitur de ritu ꝑcedēte canonē ⁊ de diuerſis noībus eiuſdē. In ſecūda agitur de diuiſione canonis in ſuas ptes: ⁊ de ꝓſecutione earūdem. Prima pars diuiditur in tres. In prima dicetur de ritu quē debet ſacerdos ſeruare volēs canonē aggredi In ſecūda de noibus ca/nonis. In tercia videndū ē de modo legēdi canonē. ⁊ quare verba canonis ſecrete ⁊ ſub ſilentio dicuntur. Quantū ad primū dico ꝙ ritus quē debet ſacerdos obſeruare eſt iſte ꝙ primo debet reſpicere crucifixū Unde cōmuniter in antiqs libris ante canonē depingitur ymago crucifixi. ⁊ etiam dn̄i de maieſtatis. Debet ergo ſacerdos ſecundū cōmunē vſum primo quantū ad oſculū ymaginē crucifixi reſpicere cuius hic memoria agitur. Secūdo debet oſculari. Sed quantuꝫ ad ordinē oſculandi diuerſi ritus obſeruantur. Aliqui enim primo oſculantur pedes crucifixi: poſtea pedes maieſtatis. In ſignū ꝙ per filij dei crucifixionē veniem⁹ ad pedes ma

ieſtatis diuine. Alij aūt econuerſo: primo oſculantur pedes
maieſtatis poſtea crucifixi hac rōne: quia omē datū optim
⁊ omne donū perfectū deſurſū eſt deſcendēs a patre luminū
Jacobi. j. Tercio debet ſe inclinare iūctis manibus ⁊ hec i
clinatio aliud in xp̄o ⁊ aliud i ſacerdote figurat In xp̄o. n.
figurat inclinationē ⁊ orationē quā fecit ante paſſionē in q̄
factus eſt ſudor eius ſicut gutte ſanguinis decurrētes i ter/
ram Luce. xxij. In ſacerdote vero ſignificat ꝙ debet cōſi/
derare ſeipſū quaſi originaliter eſſe terrenū ⁊ ſic ſe humiliā
do ⁊ ſeipſū recogitādo accedat ad ſacrificiū. Quarto ſ꞉m ali
quos debet ſe eleuando oſculari altare ⁊ hoc triplici rōe.
Primo ad deſignandū verā dilectionē ad deū. Secūdo ad de
ſignandū firmā deuotionē Vn̄ ⁊ rebus ſigno crucis ſignatis
oſculū damus ad deuotionē. Tercio ad deſignādū fidelē mi
niſtrū. quia nō debet eſſe infidelis vt iudas fuit Quantū
ad ſecūdū eſt ſciendū ꝙ aliquādo vocatur canon quod ē re/
gula. Aliquādo ſecreta. Aliq̄n actio. ⁊ interdū ſacrificium.
Canon aūt grece regula dicitur latine. Dicitur aūt canon
ſiue regula. Primo rōne ſignificationis. quia ſignificat paſ
ſionē xp̄i q̄ eſt tanq̄ regula in iſto toto officio. ſeu quia i eo
xp̄s verus ſacerdos regulariter p̄ſentatur. Secūdo rōne cō
poſitionis. Eſt eni factus ⁊ cōpoſitus ex regulis multoꝝ ſā
ctoꝝ patrū ⁊ ex dictis pluriū aggregatus ⁊ ordinatꝰ. vt infra
patebit. Tercio rōne interp̄tationis. quia vt dictū eſt regu/
la intelligitur eo ꝙ nos ſingulariter habꝫ regulare quia ibi
cōtinetur maior deuotio q̄ꝫ in aliquo alio officio quod fit in
eccleſia dei quare merito nos ſolite regulamus quādo debe
mus celebrare vel cōmunicare: quia deuotiꝰ nos diſponimꝰ
⁊ pfectius cōfitemur. Vel ideo q̄a per hūc fit regulariter cō
ſecratio ſacramēti. Quarto rōne mirabilis opationis. Ha/
bet eni effectus ⁊ fructus mirabiles in nobis quibus nos re
gulat qui ſūt duodeciꝫ de quibꝰ dictū ē ſupra li. j. Secundo
dicitur ſecreta quaſi occultatio quia humana ratō plenarie
nequaq̄ꝫ pōt capere tātum miſteriuꝫ Verba eni que ibi di/
cūtur ſecretiſſimā habēt virtutē. ſ. ꝙ mutāt ea que ſūt di/
ſtātia in infinitū. Tam occultā vim habēt verba canonis
ꝙ etiā angeli de eoꝝ virtute mirantur. ⁊ ideo ſecreta voce
celebratur. Idcirco etiam ſacerdos velatur quibuſdā corti/

nis que ſūt in lateribus altaris ne turbetur ad denotandūꝫ
maximū ſecretū. Tercio vocatur actio propter ſacra miſte
ria que ibi aguntur. Vel ideo quia in eo cauſa noſtra agit
tanq̄ꝫ corā iudice. Unde quia certis diebus vltra ordinaria
verba canonis addūtur quedā vt in iſta orōe cōmūicātes ⁊c
⁊ in iſta hāc igitur oblationeꝫ ⁊c. Ideo in miſſalibus ſupra
iſtas additiones ſcribitur talis titulus infra actionē. eo ꝙ i
fra canonē vel quaſi in medio addūtur. Quarto dicitur ſa/
crificiū a ſua p̄te digniori. quāobrē decretū ſtatuit. ꝙ nulli
laycoꝝ liceat in eo cōſiſtere loco vbi miſſa celebratur. vt ſa
cerdos libere abſq̄ꝫ impedimēto ⁊ ſine diſtractione celebrati
onis officium expediat. Unde qđ nūc fit. ſ. ꝙ viri ⁊ mulie
res in faciem p̄ſpicūt ſacerdotis ⁊ ſtant cōtra eiꝰ faciē mul
tū deteſtabile eſt ⁊ diuine iuſticie cōtrarium quia aduertere
deberēt illud quod legitur. ij. regū. vj. ca. Duꝫ dauid voluit
deducere archā dn̄i in ciuitatē ſuā impoſuerūt eā ſupra plau
ſtrum nouū. Oſa aūt extēdit manū ad archā dn̄i ⁊ tenuit eā
quoniā calcitrabāt boues ⁊ declinauerūt eā ad caſū Iratuſ
ꝙ indignatione dn̄s cōtra oſam p̄cuſſit euꝫ ſup temeritate
ſua ⁊ mortuus eſt ibi. Et dicitur ꝙ nichil aliud fecit: niſi
ꝙ propriā vxorē p̄cedēti nocte cognouit. Bethſamite quo/
ꝙ quia voluerūt videre archā dn̄i p̄cuſſi ſūt ſeptuaginta vi
ri. j. regū. vj. Si igitur bethſamite eo ꝙ temerarie detege
rūt archā dn̄i ⁊ eā viderūt q̄ fuit figura corporis xp̄i mortuſ
ſunt: quātomagis temerarie ad loca cōſecrationis acceden/
tes ſūt puniēdi. Quantū ad terciū. ſ. de modo legēdi cano
nem ē notanduꝫ ꝙ canon debꝫ legi regulariter ita ꝙ nichil
addatur. quia ſi quis aliquid appoſuerit ad hec apponet de
us ſup illuꝫ plagas. Et ſi quis diminuerit de verbis libri
p̄phetie huius aufert deus p̄tē eiꝰ de libro vite. apoc. vltio
Debet etiā legi integraliter ⁊ diſtincte. Verba eni non de/
bent corrūpi nec reſecari. Etiā debet legi expedite. i. nō ni
mis tarde. ne auditoribus miſſe tediū generetur. In cuiꝰ fi
gura legitur exo. xij. Comedebāt agnū feſtinanter. Etiam
non nimis feſtinanter quia non debet hoc ſacrificiū ſine ſa/
le. i. ſine diſcretione ⁊ deuotione offerri. Etiā debet legi in
libro ne vllus error contingat. Et debet legi attēte quia ſe
cundū grego. Illā orōneꝫ deus nō audit: cui ille qui orat nō

attendit. Debet etiā ſilenter legi. Prio ratóne ſignificatóis
quia hoc ſecretū ſilentiū repreſentat latibulū xpī. Nam vt
dicitur Joha. xij. Poſtq̄ Jheſus laudabiliter fuit ſuſceptus
a turbis: cū palmis ⁊ laudibus abijt ⁊ abſcōdit ſe ab eis nō
vtiq̄ cauſa formidis ſed diſpenſatóis officio quia nondū ve
nit hora eius. q̄ poſtq̄ aduenit ſpontaneꝰ ad paſſioné acceſ
ſit dicés. Surgite inqt eamus hinc: ecce appropinquabit q̄
me tradet. Oblatus eſt q̄a ipſe voluit. Naʒ cū cohors ⁊ mi
niſtri veniſſent cū laternis ⁊ facibus ⁊ armis vt cóprehēde
rent eū. ſciens Jheſus oīa que ventura erāt ſuper eū ꝓceſſit
⁊ dixit. qué queritis. Reſponderūt. Jheſū nazarenū. Dixit
eis. Ego ſum. Jtem ſilenter legitur ad inſinuandū ꝙ nō de
bet legi clamoroſa voce ſed tacita deuotione in qua ceſſāte
verboꝝ tumultu ſolū dirigitur ad deū intēta deuotio. Tūc
eni ſacerdos debet intrare cubiculū cordis ⁊ oſtio ſenſuū in
tercluſo deū patré orare: nō in multiloquio ſicut ethnici fa
ciūt qui putāt exaudiri in multiloquio. ſed corde puro con
ſcientia bona ⁊ fide nō ficta. Dn̄s eniʒ nō é exauditor vocis
ſed cordis. Non é ammonēdus clamoribus: q̄a ſcrutator é
renum ⁊ cordiū. Quod anna typū gerés eccleſie legitur ob/
ſeruaſſe: que non petitione clamoroſa. ſed tacita deuotione
quod petijt impetrauit Scriptū eſt enim. j. regū. j. ꝙ anna
loquebatur in corde ſuo tantūq̄ labia illius mouebantur. ⁊
vox penitus nō audiebatur. Vñ moyſi dixit dn̄s. Quid cla/
mas ad me. exo. xiiij. ca Cū tñ ipe taceret Et pphā ps. iiij
dicit. Que dicitis in cordibus veſtris: ⁊ in cubilibus veſtris
cōpungimini. Spūs eſt deus ⁊ eos qui adorāt deum in ſpū
⁊ veritate oportet adorare. Jté ne ſacerdos clamādo in hijs
que aguntur minus intendat ideo legitur ſecrete. Jté ne ſa
cra ⁊ ſancta verba vileſcerent: dū pene omés ꝑ vſū ſcientes
ea in plateis ⁊ vicis alijſq̄ locis incógruis decantarét. De/
creuit eccleſia vt hec obſecratio q̄ ſecreta céſetur a ſacerdo
te ſecrete dicatur. Vñ aſſerūt quidā ꝙ ante cóſuetudineʒ q̄
poſtmodū inoleuit cuʒ quidā paſtores ea verba decantarét
in agro ⁊ pané ſupra lapidé poſuiſſent ad ipſoꝝ verboꝝ ꝓla
tóem panis in carneʒ conuerſus eſt. ſed ipſi diuino iudicio
igne celitus miſſo percuſſi ſunt Propter quod ſācti patres ſta
tuerunt verba iſta ſub ſilentio dici. Jnhibētes ſub anathe/

mate ne ꝓferantur niſi a ſacerdote ſup altare ⁊ i miſſa ⁊ cū
veſtibus ſacris cóſecratis. Ergo mens ſʒm ratónale vt pre
miſſum é ad illud ſolū debet eſſe itenta. Nam eos q̄ adorāt
in ſpū ⁊ veritate oportet adorare: ne muſce venientes pdāt
ſuauitaté vnguéti. eccle. x. Ne importune cogitatóes tollāt
deuotóem inſpiratóne gratie repellantur. q̄tenus auſter ve
niens. i. ſpūſſanctus: perflat ortū. i. fecūdet vt aromata flu
ant. i. vt virtutes abundent. Ad quod deſignandū eſtiuo té
pore dū ſecreta dicitur flabellū adhibetur Et ſciendū ꝙ mi
niſtri infra canoné ſtant poſt tergū ſacerdotis: in ſignū hu/
ius ꝙ inſtante paſſione dn̄i diſcipuli relicto eo omnes fugie
runt poſt tergū. Vel hoc fit alijs in exemplū: quia ſi ipi mi
niſtri ꝓtūc retrocedūt. multomagis alij aſtātes retrocede/
re tenentur. Sed dubiū eſt quomodo facta fuit cóuerſio
panis in carné ad verba paſtoꝝ cuʒ non eſſent ſacerdotes. ⁊
cū de neceſſitate requiritur ꝙ celebrās ſit ſacerdos Dicédū
ꝙ illa cóuerſio nō fuit facta virtute verboꝝ q̄a ipſi carere/
rent nō habebāt: ſed fuit quedā apparatio carnis nobis i ex
emplū ne tales irreuerentias faciamus. Vel potuit eſſe có/
uerſio virtute dei que non eſt obligata aliquibꝰ verbis. Jté
verba canonis dicuntur ſub ſilentio propter maiorē reuerē
tiam ⁊ reputationé. Que eni ſūt in publico in minori ſunt
reputatóe q̄a nimia familiaritas cótemptū parit. Et ideo
non licet vt hec ſacratiſſima verba a laycis audiantur. Vi
demus eni ꝙ reliquie q̄ tardius ⁊ rarius oſtenduntur i ma
iori reuerentia habentur. Et eſt ſʒm Jnnocé. ſciendū ꝙ in
ter ꝑfationé ⁊ canoné fere in omnibꝰ libris ymago crucifi
xi depingitur: vt nō ſolum intellectus littere: veꝝ etiā aſpe
ctus picture memoriā dn̄ice paſſionis inſpiret. Vñ de conſe
cra. diſ. ij. grego. ſcribit ſeuero epo. Per picture hiſtoriaʒ q̄d
ſit adorandū addiſce. Nam quod legentibus ſcriptura: hoc
ydiotis preſtat pictura cernentibus: quia in ipſa ignorātes
vidēt quid ſequi debeāt. Jn ipſa legūt qui litteras neſciunt
Unde ⁊ precipue gentibꝰ pro lectióe ſcriptura eſt Secundo
hoc fit vt incarnatóis ⁊ paſſionis miſteriuʒ ⁊ ſāctoꝝ exem
pla magis in noſtra eſſét memoria dū quotidie oculis nr̄is
preſentatur. Tercio ad excitandū deuotóis affectum qui ex
viſis efficacius excitantur q̄ ex auditis. Quantū ad ſecū

dam ꝑtem principalē eſt ſciendū: ꝙ in canone recolitur me
moria dñice paſſionis: ⁊ generaliter eoꝝ q̄ geſta ſūt ꝑ ebdo
madā immediate ante feſtū paſce vſq; quo dñs reſurrexit a
mortuis. Traditur aūt. ꝙ gelaſius papa vel ſecūduȝ alios
ſcolaſticus romanus canonē ita vt habetur principalit̄ or/
dinauit: quāuis multi ſācti patres ipſū per ꝑtes cōpoſuerūt
Nō enim canō totus ab vno ſimul eſt cōpoſitꝰ vt infra pa
tebit circa ſingulas ꝑtes. Aliqua etiaȝ verba ſūt addita ab
aliquibꝰ. quoꝝ noīa ignoramus: vt dicetur circa verba cō/
ſecratiōis. Nulli tñ̄ ſubtrahere vel addere licet vt p̄dixi: ni
ſi forte q̄nq; nomia eoꝝ pro quibus nomiatim ſacrificiū of
fertur. quia illa nō ſūt de eſſentia canonis vel de verbis eiꝰ
Et diuiditur canon in quiq; ꝑtes. eo ꝙ per quītuꝑtitā paſ
ſionē diuinā liberati ſumus: ⁊ ꝑ eam orō fideliū exauditur.
Vel propter quintuplicē ſāguinis xp̄i effuſionē: de qua di/
ctū eſt ſupra. In prima ꝑte fiūt oratiōes ⁊ obſecrationes ꝓ
eccleſia ſācta dei ⁊ pro tota cōgregatione fideliū in generali
⁊ pro aliquibꝰ in ſpeciali: ⁊ inuocationes pro ſuffragijs ſā/
ctoꝝ In ſecūda ꝑte petit dei patris benignā placationē ⁊ pe
titionem ꝓ huiuſmodi ſacrificij cōſecratiōe que incipit ibi.
Hāc igitur oblationē. In tercia ꝑte ponūtur verba ip̄aȝ cō
ſecrationē tam corꝑis ꝙ̄ ſāguinis xp̄i efficientia ⁊ perficiē
tia ibi. Qui pridie. In quarta ꝑte determinatur de cōſecra/
toꝝ rememoratōe. In quoꝝ memoriā offerūtur ⁊ pro qui/
bus ibi. Vñ ⁊ memores. In quinta ꝑte oratur ꝓ refrigerio
⁊ gloria mortuoꝝ ⁊ fit ſecūda cōmemoratio ſāctoꝝ ibi Me
mento etiā dñe. Prima pars diuiditur in duas. Primo fi/
unt memorie viuoꝝ ⁊ oratōes pro eiſdē. Secūdo fiunt me
morie aliquoꝝ ſanctoꝝ ⁊ inuocationes pro ſuffragijs eorun
dem ibi Cōmunicātes. Prima in tres. Primo dirigitur pe
titio ad deū vt has oblationes acceptet ⁊ benedicat. Secun
do fiūt oratiōes pro his qui in dignitate ⁊ poteſtate ſūt cō/
ſtituti: vel pro gladio ſpūali ⁊ ſeculari. ⁊ pro tota eccleſia q̄
vtroq; gladio gubernatur. Tercio ſpāliter fiūt orōnes pro
q̄buſdā ꝑſonis cōiūctis ⁊ circūſtātibus. Scdā ibi. In prīs q̄
tibi offerimꝰ. Tercia ibi. Memēto dñe.

E igitur clemētiſſime pater per Jheſum xp̄ȝ dñm no
t ſtrū filiū tuū ſupplices te rogamꝰ ac petimꝰ vti acce/
pta habeas ⁊ bñdicas hec dona hec munera hec ſcā ſacrifi/
cia illibata. i hac pria ꝑte canonis dirigit̄ petitio ad deū. vt
has oblatōes acceptet ⁊ bñdicat. Exponit̄ ſic. Te igit̄ id ē
certe aſſertiue ſūptū. vel exponit̄ ꝓ ergo ſūptū cōtinuatie
clemētiſſime id ē miſericordiſſime. clariſſima mēte ſupabū
dātiſſime mētē clarificās pater ſupple creatōe. pietate ⁊ cō
ſeruatōe. Pater eſſēcialit̄. pater ꝑ amorē. ꝑ ihūȝ xp̄ȝ ſupple
tāꝙ̄ mediatorē. filiū tuū dñm noſtrū ſupple nō adoptiuuȝ
quēadmodū iuſti ſūt filij dei ꝑ grām adoptōis. ſȝ naturaleȝ
ex vtero tuo genitū añ luciferꝝ ſupplices rogamꝰ ac petimꝰ
id ē humiles nō p̄ſumētes de noſtris meritis. ſȝ cōfidentes
de tua benignitate. vti accepta id ē grata habeas id ē ſuſci/
pias. ⁊ bñdicas. ſupple ad veꝝ ⁊ ad ſalubre ſacrificiū cōuer
tēdū hec dona ſupple nobis collata. hec munera ſupple a no
bis oblata. hec ſcā ſacrificia ſupple quo ad rep̄ſentatōeȝ. qr
rep̄ſentāt corpꝰ ⁊ ſāguinē ihū xp̄i. illibata id ē imaculata.
Circa quā lraȝ prio ē notādū ꝙ canō incipit a lrā T ſic for
mata. qđ forte diuina ꝓuidētia factū ē. vel veriſimilit̄. licet
hūana induſtria nō ſit ꝓcuratū. vt ab illa lrā canon iciperet̄
q̄ ſui forma ſignū crucis oſtēderet. ⁊ figurā thau ſuꝑ quam
moyſes ſerpētē eneū erexerat i deſerto. De quo dicit̄ ezech.
ix. Figura thau i frōtibꝰ viroꝝ dolētiū ⁊ gemētiū ſuꝑ habi
tatōes iheruſalē directe formā ⁊ ſignum crucis exprimit. ⁊
eiꝰ virtutē. vt iſra dicet̄. Nā ſȝm yſi. i li. ethy. Lrā thau ſi
gnat crucē xp̄i. cū ſit lrā miſtica. qr i iſta lrā tria ſūt. Prio
ibi ē baſis ſignās fidei fortitudieȝ. ⁊ ē ibi ſtipes ſignās ſpei
altitudinē. ⁊ ē ibi lrā trāſuerſalis ſignās latitudinē carita/
tis. Secūdo nota ꝙ hec cōiūctio igit̄ ē nota cōſequētis. que
req̄rit aliquod p̄miſſū ad quod referat̄. Eſt ergo dubiuȝ ad
q̄d referat̄. Et reſpōdet̄ ꝙ refert̄ ad illud quod dictū ē i can
tico angelico. ſcȝ ſcūs. vt ſit ſēſus. Ex quo tu dñe deus ſa
baoth es ſcūs ⁊ glā tua pleni ſūt celi ⁊ terra. Igit̄ clemētiſ
ſime pater nos ſupplices rogamꝰ tc. Ex q̄bus verbis infe
ro duo correlaria ꝓbabilit̄. Primū ꝙ plꝰ cōformat ſe ver/
bis canonis ⁊ ex hoc meliꝰ apparet. ꝙ lotio ſcdā fiat añ ſā
ctus ꝙ̄ poſt. patȝ ex iā dictis ſilogizanti. Secūdū ē. ꝙ admo
nēdi ſūt ſacerdotes ſeculares ꝙ nichil iterponāt iter ſcūs ⁊
iniciū canonis. ſcȝ te igit̄. Quidā tñ̄ ibi iterponūt tuā cru

UNIVERSIDAD Y PROV.ª BIBLIOTECA. DE ZARAGOZA.

cē adoramꝰ dn̄e ⁊c. poſtq̄ reuertunt̄ a lotōe. quod nō debet
fieri. patet ex iā dictis. ꝙ ly igit̄ refertur ad ſcūs ⁊ nō ad ali
ud. Tercio nota ꝙ dr̄ā ē iter clemētiā ⁊ māſuetudinē. Mā
ſuetudo eſt virtꝰ q̄ mitigat iras. Clemētia remittit penas.
⁊ ſpectat ꝓprie ad iudices ⁊ ad p̄ſidentes. Ergo deꝰ pater ē
clemētiſſimus id eſt in remittēdis penis miſericordiſſimꝰ
Vel dicitur clemens qr protegit nos ab hoſtis īpugnatōne
Secūdo dicitur clementior. qr ꝓtegit a carnis vexatione.
Et tercio dicitur clemētiſſimꝰ. qr ꝓtegit nos a mūdi oble
ctatōe. Quarto nota. pater qn̄q3 ſumit̄ ꝑſonalit̄ cū ponitur
ī ordie ad filiū vt hic. Qn̄q3 eſſēcialit̄ tūc attribuit̄ toti tri
nitati. ⁊ hoc fit cū adiūgit̄ terminis q̄ ſignificāt opꝰ totius
trinitatis. vt ī cātico moyſi. Nūq̄d nō ipe ē pater tuꝰ q̄ fe
cit te ⁊ creauit te. Pater nāq3 ē nomē amoris. vn̄ lex noua
q̄ ē lex amoris ſepiꝰ vtit̄ hoc vocabulo appellādo deū prēz
Dn̄s vero ē nomē timoris. vn̄ lex vetꝰ q̄ fuit timoris. hoc
noīe deū frequēter exprimit. Qnito nota ipe petit deū prēz
ꝑ ihūz xp̄m. Nā ipe ihūs xp̄s ē mediator dei ⁊ hoim. ꝑ quē
fideles recōciliātur ⁊ ſalutē cōſequūt̄. ⁊ ergo deū prēm ſup
plicamꝰ ꝑ ihūz xp̄z tāq̄ ꝑ mediatorē. Ihūs eni iterp̄tatur
ſaluator. qr ꝑ xp̄m ſaluamur. Ipe eni ſaluū faciet populuz
ſuū a peccatis eoꝝ. mat. j. Xp̄us etiā iterp̄tat̄ vnctꝰ. Et ſic
deſcribitur q̄tū ad eiꝰ dignitatē regalē. Reges eni ꝓphete
⁊ ſacerdotes. inungebātur in veteri lege. Criſtꝰ aūt fuit rex
Vn̄ ꝓpheta. Deꝰ iudiciū tuū regi da. Et i ohāis. xij. Bene
dictus qui venit in noie dn̄i rex iſrabel. Et iterū Noli time
re filia ſyon. ecce rex tuꝰ venit tibi. Fuit etiā ſacerdos ſ3m
illud pſal. cix. Tu es ſacerdos ieternū ſ3m ordinē melchiſe
dech. Fuit etiā ꝓphā. deutro. xviij. Prophāz ſuſcitabit dn̄s
de fratribꝰ veſtris. ipm ſicut me andietis. Fuit ergo xp̄us
vnctꝰ. quod nō itelligitur de oleo materiali. ſ3 de oleo ſpūſ/
ſācti. ſc3 grē. pre ꝑticipibꝰ. iuxta illud. vnxit te deꝰ deus tu
us oleo leticie p̄s. xliiij. Sic ergo xp̄s ī iſtis verbis q̄dru/
pliciter deſcribitur. Prio q̄tū ad effectū ſalutarē cū dicitur
Ihūz. Secūdo q̄tū ad eiꝰ dignitatē regalē, cu3 dicit̄ xp̄m.
Tercio q̄tū ad ꝓprietatē ꝑſonalē. ibi filiū. Inter perſonas
eni diuinas ipe ſolus dicit̄ filius. vn̄ athanaſiꝰ Aliꝰ pater.
alius filiꝰ ⁊c. Quarto q̄tū ad dignitatē īperialē cū dicitur

dn̄3. Ipe eni imperator ⁊ dn̄s noſter eſt. qr emit nos ſāgui
ne. vn̄ aplūs ad coꝝ. vi. Empti eſtis p̄cio magno. Quinto
q̄tū ad carnalē cōnexionē. cū dicitur noſtrū. vn̄ gen̄. xxxvij
Caro eni ⁊ frater noſter eſt. Et nota ꝙ hic multiplicātur
verba petitionis. ſc3 rogamꝰ ac petimꝰ. idē ſignificantia.
ꝓpt̄ magnitudinē effectus. In orōe eni deb3 eſſe humilitas
qr rogare ad humilitatē ꝑtinet. eo ꝙ ſēꝑ rogās vt ſic ē ife/
rior. ⁊ rogatꝰ vt ſic eſt ſupior. Propt̄ quod dicitur ſuppli/
ces id ē humiles rogamꝰ q̄tū ad illa q̄ nobis deficiūt. ac pe
timꝰ q̄tū ad illa q̄ ad ſalutē noſtrā ſūt neceſſaria. Itē nota
ꝙ petit vti accepta habeas ac bn̄dicas. Accepta q̄dez ad cō
uertendū in vez ⁊ ſalubre ſacrificiū. Et bn̄dicas faciēdo vt
optatū ſalutis effectū habeāt in ipis ꝓ q̄bus offerūtur. Et
d3 ly vti acui in vltima ſillaba. ad drām vti q̄d ē īfinitiuꝰ
huiꝰ verbi vtor Dicit ergo vti id ē vt accepta id ē grata ha
beas ⁊ bn̄dicas. bn̄dictōe ſc3 diſpoſitōis ⁊ p̄parationis. ſicut
diſponūtur ⁊ p̄parantur q̄ ꝑtinēt ad hoc ſacrificiū. vel bn̄/
dicas bn̄dictōe trāſſubſtātiatōis. ſc3 ꝙ fiat trāſſubſtātiatio
Sexto nota ꝙ oblatōes panis ⁊ vini vocat hic dona. mune
ra. ⁊ ſacrificia. dicēs. Vti hec dona. hec munera. hec ſancta
ſacrificia. Dona ſūt rōe dātis. Munera rōe accipiētis ⁊ ſa
crificia rōe offerētis. Panis nanq3 ⁊ vinu3 que dedit nobis
deꝰ ī dona illa accipit a nobis deꝰ ī munera. ⁊ inquātu3 ea
offerimus deo tūc dicūtur ſacrificia. vnde innocē. exclamat
O liberalis grā. o liberalitas grōſa q̄ nobis dedit deꝰ in do
nū. hec accepit a nobis in munꝰ. Et ſubiungit. Eadez eni
ſacrificia dona ſimul ſūt ⁊ munera. Dona ſūt nobis colla/
ta: munera ſūt ꝓ nobis oblata Nā q̄ ſacris offerūtur alta
ribꝰ ⁊ munera nūcupātur ⁊ dona. vn̄ dn̄s mat. v. Si offers
munꝰ tuū an̄ altare vade recōciliari priꝰ fratri tuo ⁊c. Et
aplūs ad hebr. v. de pōtifice dicit. vt offerat dona ⁊ ſacrifi
cia ꝓ peccatis. Daniel quoq3 dicit ad balthaſar. Munera
tua tibi ſūt ⁊ dona tua alteri da. Illa eni tria idē ſignificāt
ſ3 diuerſis rōibꝰ. Et idē hic reiterat̄ ſub diuerſis verbis ꝓp
ter excitare deuotō3. vel ꝓpt̄ cōmēdatōez ieffabilis ſacramē
ti quod ex his cōficit̄. vn̄ inocē. Sermonū eni multiplicatō
⁊ iſultatō pie deuotōis ē excitatio. vel ieffabilis cōmēdatio
ſacramēti. Nō eni aliquod iuēit̄ vocabulū q̄d tātū ſacramē

rū digne valeat explicare.niſi qđ grece dicit̃ eukariſtia.qđ
exponit̃ q̄ſi bona grā.vel dicunt̃ dona qꝛ donant̃ a ſuꝑiori.
jaco.j.Omē datū optimū.Dicunt munera.qꝛ offerunt̃ ab
īferiori.vel qꝛ mittunt̃ nobis īferi⁹. Sacrificia dicunt̃ q̄a
offerūt̃ ꝓ peccatis noſtris.Dicunt̃ etiā dona ꝑ cōꝑatōez ad
donātē.Munera ꝑ cōꝑatōez ad offerētē. Sacrificia ꝑ cōpa
ratōez ad effectū.vel etiā ꝑ rep̄ſentatōz.qꝛ xp̄m paſſū ⁊ cru
cifixū repñtāt.j.ad cor.xi.Quotieſcūqꝫ mādūcabitis pa/
nē hūc ⁊ calicē bibetis ⁊c.vel dicunt̃ dona.qꝛ xp̄us fuit no
bis a deo dat⁹.Munera qꝛ a juda tradit⁹.Sacrificia qꝛ a
judeis fuit ad mortē tradit⁹.vel ſꝫm inno.De⁹ pater ē do
nās ab auctoritate.ideo dicit̃ dona.Fili⁹ ē ſe ſacrificans ex
caritate.ideo dicit̃ ſacrificia.Spūſſāct⁹ acceptās ex libera
litate.iō dicit̃ munera.vt ſic oſtēdat̃ totā trinitatem fuiſſe
oꝑatā ad xp̄i paſſionē.Septio nota pluralit̃ dicit̃ hec dona.
hec munera ⁊c.cū tñ ex his vn⁹ ſol⁹ xp̄s cōſecrat̃.ad deſig
nādū ꝙ panis ⁊ vinū añꝙ̄ cōſecrāt̃ diuerſe ſūt ſpēs ⁊ ſub/
ſtātie.poſtꝙ̄ vero celeſtis cōſecratō acceſſerit ſpēs q̄dē rema
nēt.ſꝫ ſubſtātie cōuertunt̃.ita ꝙ diuerſa erūt tūc cōtinētia
⁊ vnū cōtētuꝫ.Nā idē xp̄s ſub vtraqꝫ ſpē cōtinet̃. licꝫ nō i
idē vtraqꝫ ſpēs cōuertat̃.vt īfra declarabit̃.Octauo nota il
la ſacrificia dicūt̃ ſācta ⁊ illibata Sācta dicūt̃ qꝛ panis ⁊ vi
nū ſignāt ſacroſāctū corp⁹ ⁊ ſāguinē ihū xp̄i rōe cui⁹ ſcā di
cunt̃.Illibata vero dicunt̃ nō ideo.qꝛ nondū ſūt guſtata.
ſed poti⁹ dicūt̃ illibata id ē imaculata.qꝛ ſine macula cor/
dis ⁊ corꝑis offerri debēt.quaten⁹ cor ab omni iniquitate
purgetur.⁊ corp⁹ ab omni imūdicia mundetur. Quicūqꝫ
aūt ſecus obtulerit.īdigne mādūcat.q̇ ergo indigne mādu
cat.reus erit corporis ⁊ ſāguinis dñi.vel dicuntur illibata
id ē incorrupta.nō ideo qꝛ ſubſtantia panis ⁊ vini pōt cor/
rūpi.ſꝫ qꝛ corpus ⁊ ſāguis xp̄i que ibi cōtinent̃ corrūpi nō
poſſunt.Iuxta illud pſalmiſte.Non dabis ſanctū tuuꝫ vi/
dere corruptionem.Nono nota.ꝙ ad hec verba tres cru/
ces fiunt ſuper panē ⁊ ſuper vinum.⁊ nō ſolum ad iſta ver
ba ſed ad multa verba infra ponenda.Et conſecratio ⁊ ce/
tera fiunt per ſignum crucis.qꝛ vt dictum ē in canone rep̄
ſentat̃ dñica paſſio.⁊ rememorat̃ q̄ i cruce totalit̃ ē conſu/
mata.⁊ xp̄s factus ē obediēs patri vſqꝫ ad mortē mortem

aūt crucis.Quā ꝓfūdū vero ſit crucis miſteriū ⁊ q̄ arduuꝫ
ſacramētū pꝫ ex multis figuris Legit̃ eni nūeri.xxj.ꝙ mo
yſes ad mādatū dñj ſerpētē eneū erexit ꝓ ſigno.ꝙ aſpicien/
tes hmōi ſerpentē q̇ ꝑcuſſi fuerāt a ſerpētibus curabantur
qđ dñs exponēs i euangelio dixit. Sicut moyſes exaltauit
ſerpētē i deſerto.ita exaltari oportꝫ filiū hois.vt ois q̇ cre
dit in ip̄m.nō pereat.ſed habeat vitam eternā.johānis.iij.
Oēs eni ꝑcuſſi a vexatōe antiq̇ ſerpētis ſcꝫ dyaboli tuitiōe
⁊ ꝓtectōe crucis muniunt̃ ⁊ ſaluant̃.eo ꝙ canit̃ hoc contra
ſignū nullū ſtet ꝑiculū.Ezechiel etiā audiuit dñm dicētem
ad vir veſtitū lineis ⁊ habentē atramentoriū ſcriptoris ad
renes.Trāſi ꝑ mediū ciuitatis.⁊ ſigna thau i frōtib⁹ viro
rū dolētiū ⁊ gemētiū.Poſt hoc dixit ſex viris. Trāſite per
mediā ciuitatē.⁊ ꝑcutite oēs ſuꝑ quos nō videtis thau.ne
mini ꝑcet ocul⁹ veſter ezec.ix.Quod ſignuꝫ thau ē ſignum
crucis. Crux eni ſꝫm innoc.ſāctitatē reſtituit. bñdictōeꝫ in
pēdit.diſcernit a ꝑfidis.liberat a ꝑiculis.hoſtes expellit.vi
ctores cōſtituit.Crux ē miſteriū fidei.firmamētū ſpei.cla/
uis ſcie.forma juſticie.magnificētia regū.glā ſacerdotū.ſu
ſtētatio inopū.pauperꝝ cōſolatio.cecoꝝ dux.claudoꝝ bacul⁹
ſpes deſolatoꝝ.reſurrectio mortuoꝝ. Eſt aūt ſignuꝫ crucis
trib⁹ digitis exprimēdū.quoniā ſub inuocatōe trinitatis ex
primit̃.⁊ a ſuꝑiori trāſit ad īferi⁹.qꝛ xp̄s de celo tranſiuit
ad terrā.⁊ ꝓducit̃ a ſiniſtra ad dexterā qꝛ de miſeria trāſire
debem⁹ ad glāꝫ.ſicut xp̄s trāſiuit de morte ad vitā.de īfer
no ad ꝑadiſū.Decio nota ꝙ ad hec verba dona.munera.⁊
ſacrificia.fiūt tres cruces ad deſignādū triplicē xp̄i traditō
nē Tradit⁹ ē eni a trib⁹.ſcꝫ a prē a juda.⁊ a judeis.De pri
ma traditōe dicit aplūs.Proprio filio ſuo nō ꝑpcit de⁹.ſꝫ
ꝓ nobis oīb⁹ tradidit illū.De ſcdā dicit̃ mat.xxvj. Iudas
q̄rebat oportunitatē vt eū traderet.Et ali⁹ euāgeliſta ad/
dit ſine turbis.De tercia dicit̃ job.xx.Gēs tua ⁊ pōtifices
tui tradiderūt te michi.Pria traditō fuit ex grā ⁊ caritate
qꝛ ſic de⁹ dilexit mūdū vt vnigenitū ſuū daret.johāis.iij.
Scdā fuit ex auaricia.vñ dixit.Quid vultis michi dare ⁊c.
⁊ cōſtituerūt ei triginta argēteos.mat.xxvj.Tercia ex īui
dia.Sciebat eni pylat⁹ ꝙ ꝑ inuidiā tradidiſſet eum.marci.
xv.Deus ergo tradidit illū ex dono.iudas ꝓ munere iudei

in ſacrificiū illibatū. quod vtiqꝫ judei nō libabāt ſꝫ gentes
quoniā ablatū ē eis regnū. ⁊ datū ē gēti faciēti fructū ei⁹.
Et ſēſus ſꝫm innocen. jlli⁹ orōis. Offerim⁹ tibi clemētiſ
ſime pater hec dona ⁊c. q̄ſi cōmemorātes illā traditōēꝫ quā
de⁹ fecit ex dono. judas ꝑ munere. judeus i ſacrificiū jlliba
tū. ſinguli tñ ad mortē/ mortē aūt crucis. Nā licet diuer/
ſa fuerūt opantia. vnū tñ fuit opatū. Hec aūt trina tradi/
tio tūc icepit. cū fili⁹ ex decreto dei patris ex cōſilio ſpūſſā
cti. necnō ex proprio bn̄placito veniēs jheroſolimam ſeip̄m
ſpōtanee obtulit paſſioni. Qui cū veniſſet expoſuit ad quod
vēit. dicēs niſi granū frumēti cadēs i terrā ⁊c. Et ſi ego ex
altatus fuero a terra ⁊c. Et ſic jlle tres cruces ſignificare
pn̄t ꝙ xp̄i crucifixio a tota trinitate fuerat ordiata ꝓ nrā ſa
lute. Pater eni dedit. fili⁹ obtulit. ſpūſſāct⁹ accepit. Pater
dedit ꝑ autoritatē. fili⁹ obtulit ꝑ hūanitatē. ſpūſſāct⁹ acce/
pit ꝑ benignitatē. Alij dicūt ꝙ ille tres cruces ſignificant
triplicē xp̄i paſſionē. Pria fuit i volūtate ꝑſequētiū. joha.
xj. Collegerūt pōtifices ⁊ phariſei ⁊c. Ab illo ergo die cogi
tauerūt iterficere eū. Scdā fuit in voce clamātiū crucifige
crucifige eū. johāis. xix. Tercia fuit i ꝑforatōe manuū ⁊ pe
dū. joh. vbi ſupra. ⁊ crucifixerūt eū ⁊ cuꝫ eo alios duos la/
trones. vel propter tria ſacrificia deo i veteri teſtamēto ac/
cepta. Abel obtulit agnū geñ. iiij. Melchiſedech panē ⁊ vi
nū geñ. xiiij. Abraham filiū ſuū yſaac geñ. xxij. Alij dicunt
ꝙ fiūt tres cruces i honore ſācte trinitatis. cui⁹ virtute fāc
jſta cōuerſio. vel i ſignū triplicis vnionis i icarnatōe ſalua
toris. Fuit eni diuinitas vnita aie xp̄i. Itēꝫ diuinitas fuit
vnita cū humanitate xp̄i. Itē caro ⁊ aia fuerūt vnite inter
ſe. Undecimo nota. ꝙ ſacerdos dicit jllā orōnē corā altari.
⁊ deuote ſe iclinat propter humilitatē. q̄a vt dicit ambro.
ſuꝑ lucā. Quiſquis cupit diuinitatis tenere veſtigia humi/
litatis viā ſectet̄. Itē propter exauditōis impediūm. vnde
pſal. Reſpexit i orōēꝫ hūiliū ⁊ nō ſp̄uit ꝓces eoꝝ. Itē iclina
tio ſacerdotis qñ orat illā orōēꝫ te igit̄ clemētiſſime pater
⁊c. humilitatē xp̄i ſignificat. qua xp̄s humiliādo ⁊ exinani
endo ſeip̄ꝫ volūtarie ⁊ humilit̄ ad patiēdū obtulit. ꝙqꝫ ſa/
cerdos cū reuerētia ad miſteriū crucis accedit. In hoc no/
tat̄ ꝙ ſicut ſacerdos legalis itrauit ſācta ſāctoꝝ cū ſanguine.

Sic ⁊ noſter ſacerdos cū ſāguine id ē cū memoria paſſiōis
xp̄i i qua ſāguinē effudit canonē ſubitrare dꝫ. ſeq̄tur text⁹.

In primis q̄ tibi offerim⁹ ꝓ eccleſia tua ſācta catho
lica quā pacificare. cuſtodire. adunare. ⁊ regere dig
neris toto orbe terraꝝ vna cū famulo tuo papa no
ſtro. N. ⁊ antiſtite noſtro. N. ⁊ rege noſtro. N. ⁊ oib⁹ or/
thodoxis atqꝫ catholice ⁊ apoſtolice fidei cultorib⁹ ⁊c.

Ec ē ſcdā ps prime ꝑtis pricipalis i qua fiūt orōes
ꝓ his q̄ i dignitate cōſtituti ſūt ſcꝫ tā ꝓ gladio ſpūa
li q̄ꝫ ſeculari. ⁊ ꝓ tota eccleſia q̄ ab eis gubernat̄. Et exponi
tur ſic. In primis id ē pricipaliter offerim⁹ id ē ſacrifica/
mus. tibi ſupple deo patri. q̄ ſupple dona munera ⁊ ſacrifi
cia ꝓ tua eccleſia id ē ꝓ cōgregatōe oim tuoꝝ fidelium. ſācta
jd eſt cōfirmata ⁊ ſāctificata. quā ſupple eccleſiā. digneris jd
ē velis pacificare ſupple vt pacē ab hereticis ⁊ ſciſmaticis
habeat cuſtodire ſupple a vicijs ⁊ demonijs. adunare id ē cō
gregare. ſupple q̄ diſꝑſa ē iter perfidos ⁊ paganos. ⁊ regere
ſupple i ꝓſperis ⁊ aduerſis. toto orbe terraꝝ ſupple diffuſā
⁊ fidei ſacramētis vnitaꝫ ſupple ⁊ digneris hoc facere vna
jd ē parit̄ ſeu ſimul cū nrō papa. N. famulo tuo ſupple exi
ſtēti ⁊ ātiſtite nrō jd ē ep̄o nō romano. ſꝫ nrē dyoceſꝫ. rege
nrō ſupple romanoꝝ. vel iperatore. ⁊ jd ē etiā oib⁹ ortho/
doxis id ē xp̄ianis. q̄ ſub vtraqꝫ poteſtate fidē xp̄ianā vene
rant̄ atqꝫ colūt. atqꝫ ꝓ ⁊ oibus cultorib⁹ id ē veneratorib⁹
catholice fidei. id ē vniuerſalis ⁊ aplice fidei id eſt ꝑ apoſto
los fundate ⁊ ꝑ doctrinas eoruꝫ. Nota primo ſacrificiū lau
dis ſiue altaris offert̄ ꝓ cūctis generaliter ⁊ ſpecialiter pro
aliq̄bus. ſcꝫ pro p̄latis ⁊ ſubditis. pro viris ⁊ mulieribus.
pro ſacerdotib⁹ ⁊ aſtātib⁹. Pro prelatis ⁊ ſubditis. ibi vna
cū famulo tuo papa noſtro. Pro viris ⁊ mulierib⁹. ibi me
mento dn̄e. Pro ſacerdotibus ⁊ aſtantibus. ibi ⁊ omniū cir
cūſtantiū. ⁊ q̄ tibi offerunt hoc ſacrificiū laudis pro ſe ⁊c.
In iſta eni parte ⁊ ſequenti primum inueſtigandum occur
rit ſꝫm innocētiū videlicet quib⁹ ⁊ pro quib⁹ qualiter ⁊ q̄/
re ſacrificiū altaris debem⁹ offerre que quatuor ex ip̄o ca/
none poſſumus aduertere q̄bus ſcꝫ ſoli deo ⁊ indiuidue tri
nitati. pro q̄bus q̄a pro eccleſia catholica ⁊ omnib⁹ ortho/
doxis. qualiter ſcꝫ i vnitate fidei ⁊ cōmunione ſanctoꝝ. qua

re ſcȝ ꝑ bñficijs tēpoꝛalibꝰ ſpūalibus ⁊ eternis. etiā ꝓ oībꝰ
ꝓpter deū. Primū notat cū dicitur reddūt vota ſua eterno
deo. Secūdū ibi ꝓ eccleſia tua ſancta catholica. Terciū ibi
cōmunicātes. Quartū ibi pro redemptōe animarū ſuarum
Secūdo nota ꝙ ſacerdos gerit typū ꝑſone cōis repreſentās
xp̄m. ⁊ ergo primo orat pro bono cōmuni vniuerſalis ec
cleſie quod p̄ferendum eſt bono priuato. Et petit quatuor
ſcȝ trāqllitatē pacis, cuſtodiā ab aduerſarijs. adunationem
oīm in fide vna. ad colendū vnū deū. ⁊ ad credendum ihūm
xp̄m. Quarto cōuenientē vniuerſalis eccleſie gubernationē
ꝓ ſalute oīm fideliū. Primū petit ibi pacificare. Secūdum
ibi cuſtodire. Terciū ibi adunare. Quartū ibi regere. Ter/
cio nota. ſacerdos dicit in plurali offerimꝰ. ad denotādum
ꝙ ſacerdos nō tantū in ſua ſed totius eccleſie ꝑſona ſacrifi
cat. quapꝓpter in ſacramēto corꝑis nichil a bono magis ni
chil a malo minus ꝑficit ſacerdote. quia nō i merito ſacer
dotis. ſȝ in verbo cōficit creatoris. Non eni ſacerdotis iniq
tas effectū impedit ſacramenti. ſicut nec infirmitas medici
virtutē ipedit medicie Quāuis ergo opꝰ operantis qñqȝ ſit i
mūdū. tñ ſemꝑ opꝰ opatū ē mūdū. ⁊ ſicut omia mūda ſūt
mundis. ſic omia ſūt immūda immundis. Malꝰ ergo cuȝ
vitā aſſumit. mortē incurrit. ſic ꝯtra bonꝰ cū mortem
ſuſtinet vitā acq̇rit. Nam q̄ manducat idigne. iudiciuȝ ſibi
māducat. Quarto nota de hoc ꝙ dicit ꝓ eccleſia tua ſācta.
quaſi diceret. nō itelligimꝰ de eccleſia id ē cōgregatōe ma
lignantiū de qua dicitur i p̄s. Odiui eccleſiam malignātiū
Eccleſia eni grece latine idē ē ꝙ conuocatio eo ꝙ omēs ad
ſe conuocat. Criſti eni fideliū pplūs eccleſia dicit iudeoruȝ
vero ſynagoga. quod iterp̄tatur congregatō. Congregatio
aūt ꝓprie ē pecoꝝ vel irrationabiliū. vnde greges pecoꝝ ꝓ/
prie dicunt cōgregari. Cōuocatio vero eſt vtentiū ratione.
idcirco apl'i ⁊ ſācti eccleſiā noſtrā nunꝗ̄ ſynagogā. ſed ſemꝑ
eccleſiā nūcupauerūt. Cur aūt eccleſia cū ſit vna a iohāne
tñ ſeptē eccleſie deſcribūt. niſi vt vna catholica eccleſia ſep
tiformi plena ſpū deſignet. ſicut ⁊ de domo nouimus ſalo/
monē dixiſſe. Sapientia edificauit ſibi domū. ⁊ excidit colū
nas ſeptem. Hec tñ ſeptē colūne. vna eccleſia eſſe nō ambi
guntur. dicēte apoſtolo. Eccleſia dei viui que eſt columna

⁊ firmamentū veritatis. Inchoauit aūt in eo loco vbi ve/
nit ſpūſſanctꝰ: ⁊ impleuit in vno loco ſedētes. ⁊ vocatur ec
cleſia ſyon etiā qñqȝ iheruſalē pro peregrinatione p̄nti ſyon
dicitur. eo ꝙ ad huius ꝑegrinatōis longitudinē poſita ꝓ miſ
ſionē reꝝ celeſtiū ſpeculetur. Et idcirco ſyon. i. ſpeculatio
nomē accipit. Pro futuro vero patrie pace iheruſalē vocat
Iheruſalē eni pacis viſio interp̄tatur. Ibi eni abſorpta oī
aduerſitate: pacē. i. xp̄m p̄ſenti poſſidebit intuitu. Quinto
nota eccleſia dicitur catholica. i. vniuerſalis. Nō eni ſicut
cōuenticula hereticoꝝ in aliquibꝰ ꝑtibus coartatur. ſed per
totū orbem terraꝝ dilatata diffūdit. Quod aplūs adro. ap
probat di. Gratias ago dño deo meo ꝓ omnibꝰ vobis. quia
fides veſtra annūciantur in mūdo vniuerſo. Hinc ⁊ vniuer
ſitas a quodā noiata eſt eo ꝙ in vnitatē colligitur Vñ dñs
in euangelio. Qui nō colligit mecū diſꝑgit. Hec Iſyd. viij.
ethi. ca. i. Sexto nota allexāder de halēs ait. Digneris paci
ficare ꝑ caritatē. Vñ dñs in euāgelio iq̇t In mūdo p̄ſſuraȝ
habebitis in me aūt paceȝ. Cuſtodire ne ꝑeat vel ſuccūbat
in tēptationibꝰ. Adunare ꝑ cōformitatē. Regere ꝑ progreſ
ſum virtutū. Innocētiꝰ vero exponit ſicut dictum eſt ſuper
litterā. Et ſubditur. Idipȝ videtur eſſe pacificare ⁊ aduna
re: cuſtodire ⁊ regere. Tūc eni pacificat cū mentē fidelium
adunat. vt per ſpūſſancti caritatē diffuſā multitudis credē
tium ſit vnū cor ⁊ vna anima. Tūc cuſtodit cū inter peri
cula mūdi regit. vt de ſācto mittēs auxiliū: de ſyon tuet eā
Licet eniȝ in apocalipſi ſeptē ſcribitur eccleſijs: vna tamē
iam ſupius dicta quā pacificat. adunat. cuſtodit ⁊ regit qua
propter ipius munimē ⁊ regimen vnū ꝓpoſuit vniuerſis:
pro quo ſtatim oratur cū dicitur. vna cū famulo tuo. ⁊c. q̄
addidit Clemens papa Vñ conſtat ꝙ pelagius dixit ab vni
uerſo orbe ſepatos eſſe: qui qualibet diſſenſione inter ſacra
miſteria apoſtolici pontificis memoriā ſecundū conſuetudi
nem non frequentat. Hic tangūtur quatuor virtutes q̄ de
bent eſſe in papa. Prima eſt fidei vnanimitas: ergo dicitur
vna. Vñ ſecundū canones. ſi papa eſſet hereticus poſſet de
poni. Secunda eſt humilitas: cū dicitur famulo tuo. Unde
ſcribit ſe ſeruuȝ ſeruoꝝ. quod beatus grego. primo inuenit
Tercia ē principalis auctoritas. ergo ſubditur papa: quod

idem eſt ꝙ pater patrū. Quarta eſt caritas .ſ. vt eccleſie p̄/
ſit ex caritate. ⁊ ergo dicitur noſtro Caritatē eni ad noſtreſ
habemus. Et ſubditur. Antiſtite noſtro. Queq̄ eni eccleſia
pro ſuo debet orare pontifice. quatenus omēs vnitatē ſpūs
in vinculo pacis obſeruēt. Et debꝫ referri ad ep̄m in cuius
dyoceſi q̄s celebrat ⁊ nō ad illū a quo eſt ordiatus vel ex cu
ius dyoceſi eſt oriundus. Antiſtes celebrās non debꝫ dicere
antiſtite noſtro. Similiter ſi quis celebrat rome vel in dy/
oceſi romana nō debet dicere ꝓ antiſtite noſtro: quia iſta dy
oceſis nō habet antiſtitē ſed ſolū papā. Et ſubiungitur pro
rege noſtro. Orandū eſſe pro principib⁹ apoſtolus docꝫ .j.
ad thy. ij. dicēs. Obſecro primo omnium fieri obſecrationes
orationes poſtulatōnes gratiarūactōes pro omnibus homi
nibus regibus principib⁹ ⁊ pro omnib⁹ qui in ſubimitate
ſunt cōſtituti. vt q̄etam ⁊ tranquillā vitā agamus in omni
pietate ⁊ caſtitate. Sicut eni due ſunt vite .ſ. celeſtis ⁊ ter/
rena: vna qua ſpūs viuit ex deo: altera q̄ caro viuit ex ſpiri
tu. ſed vtraq̄ vita nutritur vt poſſit ſubſiſtere: celeſtis ſpū/
alibus terrena carnalibus. Ita ſūt due poteſtates .ſ. eccleſi
aſtica ⁊ mūdana: vna qua moderant̄ ſpūalia: altera q̄ mo/
derantur carnalia: iſta ꝑ clericos: alia per laycos. iſta vacat
ſpūalibus q̄tum ad aiam. iſta terrenis q̄tū ad corpus. Et
pro iſtis duabus poteſtatibus hic oratur. Fecit eni de⁹ duo
luminaria magna: vnū vt p̄eſſet dici ⁊c. gen̄. j. Vtrūq̄ ma
gnum: alterꝫ tamen maius. Igitur ad firmamentuꝫ celi .i.
ad vniuerſitatē eccleſie fecit duo luminaria .i. inſtituit duaſ
dignitates que ſūt pōtificalis auctoritas: ⁊ regalis poteſtas
Duo quippe ſūt quib⁹ hic mundus principaliter regitur vi
delicet auctoritas ſacra pontificalis ⁊ poteſtas regalis. diſ.
vj. duo. Ecce inquit petrus duo gladij hic. Et dixit dn̄s ſuf
ficit Et ſicut aurū p̄cioſius eſt plumbo. ita pontificalis au
ctoritas excellentior eſt regali dignitate. ⁊ impiali maieſta/
te. xxvj. diſ. duo. Papa poteſt penas taꝫ corꝑis q̄ anime ef
ficere. Impator vero non niſi corꝑis habet poteſtatē. xxiij
q. iij. ſi hec. Nota ꝑ hoc ꝙ dicitur orthodoxis ab effectu hu
ius ſacramēti ypocrite ⁊ falſi xp̄iani excludūtur Orthodoxi
enim ſunt recte glorantes. ab orthos quod ē rectuꝫ. ⁊ doxa
gloria qui ſic ore fidē cōfitentur ꝙ eam opere demonſtrant

⁊ tales ſūt veri xp̄iani. A xp̄o eniꝫ xp̄iani ſūt cognomiati.
A iuda iudei. De magiſtri quippe noie: cognomē ſectatori/
bus datū ē. xp̄iani aūt olim a iudeis quaſi obprobrio naza
rei vocabātur. pro eo ꝙ dn̄s noſter atq̄ ſaluator a vico quo
dam galilee nazareus ſit appellatus. Non aūt glorificet ſe
xp̄ianus qui nomē habet: facta aūt nō habꝫ. Ubi aūt nomē
ſecutū fuerit opus certiſſime ille ē xp̄ianus: q̄a ſe factis oſtē
dit xp̄ianū: ambulans ſicut ⁊ ipſe ambulauit a quo nomen
traxit. Orthodoxus ē recte credēs: ⁊ vt credit recte viuens.
hic ē vir recte glorie quo nomie nō pōt vocari: qui aliter vi
uit q̄ credit. Hec Iſi. Et nota ꝙ neceſſariū ē orare ꝓ paci
ficatione eccleſie: quia fides multas impugnationes paſſa
ē ab aduerſarijs multis ⁊ turbantibus eā ſecundū eiuſ ſeptē
ſtatus. prout in apoc: reuelatū ē. In ſtatu apoſtolorꝫ ſeu in
primitiua eccleſia iudei fidē impugnabāt. In ſtatu martirꝫ
tiranni. In ſtatu doctorꝫ heretici. In quarto ſtatu ypocrite
In quinto ſtatu praui religioſi. In ſexto ſatellites antixp̄i
In ſeptimo antixp̄us met. Contra q̄ oia petit eccleſia mu/
niri pacificari cuſtodiri. Et q̄ orandū eſſe dicitur pro rege
hec noua eſt traditio. Et intelligitur de rege romano. quia
papa ⁊ rex romanorꝫ tenēt apices gubernatōis eccleſie. P⁹
vtranq̄ poteſtatē orandū eſt pro oibus orthodoxis. qui ſub
vtraq̄ poteſtate fidem catholicā ⁊ apoſtolicā venerantur ⁊
colunt. Orthodoxi dicuntur quaſi recte glorioſi. ⁊ ſunt hij q̄
deū fidei cōfeſſione glorificant. Alij dicūt ꝙ debꝫ referri ad
regem in cuius regno ſacerdos celebrat: ⁊ nō ad regē roma
norꝫ: ſicut illud de antiſtite referri debꝫ ad ipſū ep̄m in cu/
ius dyoceſi celebratur.

m Emēto dn̄e famulorꝫ famularūq̄ tuarꝫ. N. ⁊ omniū
circūſtantiū. quorꝫ tibi fides cognita ē. ⁊ nota deuo
tio pro quibus tibi offerim⁹ vel qui tibi offerūt
hoc ſacrificium laudis pro ſe ſuiſq̄ omnibus ꝓ redemptiōe
animarꝫ ſuarꝫ pro ſpe ſalutis ⁊ incolomitatis ſue tibiq̄ꝫ red
dūt vota ſua eterno deo viuo ⁊ vero.

h Ec littera exponitur ſic. O dn̄e memēto .i. recorda
re ꝑ viſitationē gratie. famulorꝫ famularūq̄ꝫ tuaruꝫ
.i. colētium te ꝑ fidē catholicā. ⁊ omniū .i. ſingulo/
rum. circūſtantiū .i. miſſā audiētiū. quorꝫ fides tibi ē cogni

ta.ſ.illoꝝ qui recte credūt ⁊ deuote.tibi eſt cognita.i.mani
feſta ſupple eo ꝙ nihil te latet.deuotio.ſupple eoꝝ eſt tibi
nota qui offerūt tibi.ſupple ꝑ perſonā ſacerdotis. hoc ſacri
ficiū.i.hanc oblationē.laudis.i.in qua ſpecialiter laudaris
pro ſe ſupple ipis.ꝙ pro ⁊ ſuis ſupple amicis ⁊ oibus fami
liaribus ſeu cognatis ⁊ cōſanguineis.ꝓ remiſſione aiaꝝ ſu
arū.i.propter remiſſionē ſuoꝝ peccatoꝝ:quibus oia remit
tuntur.pro ſpe ſalutis.i. pro ſalute eterna.ſperata ⁊ opta/
ta ⁊ incolomitatis ſue.i.ſanitatis corpis ſupple cōſeruande
⁊ acquirēde. tibiqꝫ reddūt.i.ꝑſoluūt.vota ſua.i.affectꝰ vel
deſideria vel promiſſa bona eterno deo ſemꝑ quo ad patreꝫ
ſꝫm eſſentiam.viuo quo ad filiū:⁊ vero quo ad ſpūmſctū
Notandū ꝙ prius petitum ē pro omnibꝰ fidelibus in gene
rali:hic iam oratur ꝓ fidelibus in ſpeciali Et primo fit mē
tio quorundā explicite.ſecūdo circūſtantiū implicite Ibi ⁊
omniū circūſtantiū. Et habetur hic memoria viuorū Ubi
ſpecialiter ſacerdos viuos quos voluerit debet noiare. Et
tantū viuos.quia in ſequētibus ſpecialiter habetur locꝰ in
quo fit mentio defūctoꝝ. Innocētius mouet hic dubium
cū deꝰ nichil ignorat nec alicuiꝰ valeat obliuiſci quid ē quod
petimus Memēto dñe. Reſpondetur ꝙ ſacerdos deū petit
dicens:memento dñe nō ꝙ obliuio cadat in deū:ſꝫ ſicut ob
liuiſci illoꝝ dicit quos ſua gratia nō viſitat.ſic ⁊ deus dici
tur hos ⁊ noſcere quos viſitat ſua gratia ⁊ quos approbat
Un̄.ij.ad thymo.ij.Cognouit deus qui ſūt eiꝰ. Et Iohā.
ix.dicitur.Agnoſco oues meas. Et dicit neſcire eos quos
reprobat.Un̄ math.vij.Non noui vos. Ruſus ſimiliter
dicitur obliuiſci maloꝝ cū malus ad bonuꝫ cōuertitur. Un̄
dñs inqt per prophetā ezechielis.xviij.Si impius egerit pe
nitētiam ab omnibꝰ peccatis ſuis que operatus ē:⁊ cuſtodi
erit omnia pcepta mea ⁊ fecerit iudiciū ⁊ iuſticiaꝫ: vita vi
uet ⁊ nō morietur.oium iniquitatū eius quas operatus eſt
non recordabor. Et deus dicitur obliuiſci bonoꝝ. cū bonꝰ
ad malū cōuertitur.vn̄ in loco vbi ſupra.Si aūt auerterit
ſe iuſtus a iuſticia ſua ⁊ fecerit iniquitatē ſꝫm omnes abho
minatiōes ſuas quas operari ſolet impius:nunquit viuet.
Omnes iuſticie eiꝰ quas operatur nō recordabūtur. Unde
Iob. Memēto mei dñe quia ventꝰ ē vita mea.Qñqꝫ recor

... ad puniendū.Un̄ ps. Memēto dñe filioꝝ edon i die
iheruſalē.i.in die vindicte:qñ erit tēpus punitionis.In pre
ſenti tamē petimus:memēto dñe ⁊c. Hoc petimus vt nos
ſua gratia viſitet et noſtri miſeriatur.iuxta illud ps. Re/
miniſcere miſerationū tuaꝝ dñe. Sed dubiū ē quare nō
dicit ſeruoꝝ ⁊ ancillaꝝ.ſed dicit famuloꝝ ⁊ famulaꝝ.Rñde
tur ꝙ notanter dicit famuloꝝ.quia famulꝰ dicitur a fauo/
re.ſeruus aūt a ſeruitute.Un̄ dicit aug. ꝙ quouſqꝫ filij noe
non peccauerūt nō fuit ſeruitus in eis:ſed bene reuerentia
deo debita parentibus ⁊ alijs.ſed propter peccatū ſeruitꝰ eſt
introducta.Ad oſtendendū ergo ꝙ illud ſacrificiū debet eſſe
ex vera dilectione ⁊ nō ex ſeruitute. Ideo dicitur famuloꝝ.
Poſt hoc ſtat rubrica.Hic nomiantur nomia viuoꝝ vel hic
fit memoria viuoꝝ.Ubi ponderandū ē ꝙ memoria priꝰ de/
bet fieri ꝓ viuis ꝙ̄ pro mortuis:cuius ratio eſt.quia vbi ē
maius periculū ibi eſt citius ſubueniendū. ſed certuꝫ eſt ꝙ
viui ſūt in maiori periculo,quia poſſūt dāpnari.mortui au
tem qui ſūt in purgatorio pro quibꝰ ſolū ē orandū certi.iā
ſunt de ſalute ſua:licet eam nondū cōſequentur donec oia
crimia purgentur. Sed dubitatur circa hoc. an ſacerdos
teneatur nomia illoꝝ pro quibus vult orare vocaliter pro/
nunciare.⁊ ſi ſic in quo caſu ⁊ ſecūduꝫ quē ordinē. Ad hoc
poteſt dici.Cū dñs exauditor ſit cordis ⁊ non vocis.ꝙ non
ſit neceſſe ꝙ ammoneatur clamoribus: qui ſcrutator ē cor
diū ⁊ renū.Unde ⁊ dñs inqt moyſi Quid clamas ad me cū
tamen ipſe taceret. Et ꝓphā dicit. Dicite in cordibus vr̄is
⁊c.Sufficit ergo ſi ſacerdos ſingillatiꝫ ⁊ diuiſim oium eorū
pro quibus vult orare habeat memoriā: poſito etiā ꝙ noia
eoꝝ vocaliter non exprimat. Et ex hoꝝ verboruꝫ iunctura
manifeſte cōuincitur ꝙ illa nomia in genitiuo debent poni
eo ꝙ precedentia ⁊ ſequentia in ſimili caſu ponūtur.⁊ ma
ior erit cōformitas cōmemorationis ⁊ oratiōis. Tercio
nota ꝙ dubiuꝫ ē quo ordine debeat fieri cōmemoratio,Un̄
ſciendū ꝙ aliquibus clericis talis ordo ſeruatur: qualis or
do ſeruatur in declinatione nois ſecundū gramaticos.ſ.ſe/
cundū ordinē ſex caſuū.ita ꝙ ſacerdos ſectando rectaꝫ cari
tatē.primo pro ſeipſo tanqꝫ pro recto vel nominatiuo oret
ſecūdo pro genitiuo.i.pro genitoribus ⁊ parentibus:tā car

nalibus q̄ꝫ ſpiritualibus.ſ.fratrib⁹ patrinis ⁊ ceteris. Ter
cio pro datiuo.i.pro benefactoribus elemoſynā ſibi porrigē
tibus. Quarto pro accuſatiuis q̇ eſt ꝓprie caſus inimicorū
vt dicit priſtianus Jdcirco pro inimicis ⁊ pro ꝑſecutorib⁹
ſuis iuxta formā viri ꝑfecti ⁊ xp̄i cuius ꝑſonaꝫ gerit tanq̄ꝫ
pro accuſatio orēt. Juxta illud math.v. Diligite inimicos
veſtros.orate ꝓ ꝑſequentibus vos Jnimici eni quātum ad
ea que habent a deo.ſ.naturā ⁊ gratiam ſunt diligendi.licꝫ
non quantū ad culpā ⁊ defectum:quia hoc habent a ſeipſis
Quinto pro vocatiuo.i.pro infidelibus vocandis ad fidem
vt deus infideles ab errore reuocet ad ſui cultū ⁊ ad cogni
tionē ihesu xp̄i. Uel pro vocatiuis.i.pro his pro quib⁹ ad/
necāre vel reſpōdere tenemur vt ſi ſacerdos ſit p̄lat⁹. Sex
to pro ablatiuo.i.pro mortuis ablatis de hac vita ⁊ de hac
luce.⁊ hoc nō debet fieri in illa cōmemoratōe ſed in ſequen
ti.ſ.poſt corꝑis xp̄i eleuatiōꝫ. Et laudabile ⁊ multū decēs
eſt.ꝙ ſacerdos ſeruet ordinē ſꝫm merita ꝑſonaꝝ ⁊ dignita/
tes:poſtq̄ꝫ ſuipius ⁊ ſuoꝝ parentū memoriaꝫ habuerit. Et
non eſt neceſſe vt oim nomia propria ponat: eo ꝙ deuꝫ nil
latet ſed ſoluꝫ intentionē ⁊ affectū ad has perſonas ꝓ quib⁹
orare vult gerat. Et ſubiūgitur Et oim circūſtantiū Ubi
ſciendū ꝙ anteq̄ꝫ hoc dicetur.debet fieri memoria viuoruꝫ
ſed nō debet fieri memoria nimis magna:⁊ hoc propt̄ cor/
ꝑis diſtractionē ⁊ mentis euagationē: ſed breuiter debet ſe
ſacerdos expedire. Jn cui⁹ figuram p̄ceptuꝫ fuit in lege. ꝙ
agnus paſcalis qui figurabat xp̄m: comedretur feſtināter
ne ſcꝫ cogitationis ꝑderēt deuotionē. Quarto nota ꝙ in il/
lo loco Et omniū circūſtantiuꝫ:apparet q̄ꝫ ſalubre ⁊ ſan/
ctum eſt intereſſe miſſarū ſolennijs.eo ꝙ ſacrificiū eukari/
ſtie pro circūſtantib⁹ ſpecialiter offertur qui ſi ſūt diſpoſiti
aliquos effectus ſacramenti cōſequūtur. ſicut dictū ē in pri
mo libro de vtilitatibus audiendi miſſam. Et hoc veruꝫ ſi
vſqꝫ ad finē ꝑſeuerauerint. Unde ſtatutū ē in canone ꝙ oēs
fideles in ſolennitatibus ad eccleſiā conueniant: ⁊ ſcriptu/
ras apoſtoloꝝ ⁊ euangeliū audiant. Qui vero nō perſeuera
uerint in oratōe vſqꝫ dum miſſa ꝑagitur: velut inquiete di
es eccleſie commouētes:cōuenit huiōi gratia priuari. Et
ex hoc incidit dubiū.vtrū liceat recedere a miſſa ante fineꝫ

Reſpondetur iſte qui omittit audire totā miſſā: aut omit
tit ex mala cōſuetudine vel ex tepiditate ſeu ex torpore vel
ex neceſſitate. Si primū mortaliter peccat.⁊ ſꝫm decretū
debet a cōmunione ſuſpendi.maxime tempore ſtatuto. Et
ex hoc formatur ratio talis. Nullus debet cōmunione pri
uari niſi propter grauē culpam.ſed iſti qui ex mala conſue
tudine non ſtant ad finē miſſe ſunt priuādi cōmunione.er/
go grauiter ⁊ mortaliter peccant. Si ex tepiditate vel ex
torpore vel ex accidia recedunt.peccāt adminus venialiter
Et ſecundum ꝙ torpor vel accidia vel tepiditas ex varijs
cauſis introducitur.ex hoc maius vel minus peccatū ꝑpe/
tratur. Si quis eni iſtū torporē acquiſiuiſſet ex nimia re/
pletione.maius eſſet peccatū q̄ꝫ ſi ex labore vel ex occupati
one honeſta Si vero recedit ex neceſſitate tūc nō peccat q̇a
neceſſitas non habꝫ legē.maxime ſi eſt rōnabilis:alias pro
prie nō eſſꝫ neceſſitas. Et ſic a miſſa ante finē poteſt recede
re:vt ſi habꝫ expedire negocia ardua ⁊ legitima que alias
cōuenienter exequi nō poſſet. Jtem omittere miſſā vno tē/
pore peccatū eſt certe ꝑſone:⁊ alio tēpore ſine peccato eſſet
Ut ſi quis parrochian⁹ die dn̄ico vel ſolenni nō audiret miſ
ſam in ſua parrochia:cū tamem poſſet hoc facere peccaret
mortaliter: ꝙ ſi eſſet dies feriata in qua neceſſe eſſet vt la/
boraret non peccaret ſi miſſā nō audiret. vel ſi vſqꝫ ad finē
non aſtaret. Un̄ dicit decretū. Miſſā die dn̄ico ab omnib⁹
ſecularibus audiri ſpecialiter p̄cipimus.⁊ quicūqꝫ ſecus fe/
cerint ab epiſcopo cōfundātur.gloſa.i.excōmunicentur:ſer
uato tamē ordine iuris. Et ſtatutū eſt in aurelionenſi con
cilio.vt cū ad celebrandas miſſas cōueniret in dei nomine
populus.non ante diſcedat q̄ꝫ miſſe ſolēnitas compleatur.
Quinto nota in littera dicitur quoꝝ tibi fides cognita ē q̄ſi
diceret.tu es qui propiciaris fidelibus ⁊ deuotis:qui ſolus
vides in cōſcientijs eos qui recte credūt ⁊ deuote te diligūt
reputa tenū ſcrutator ⁊ cordium deus ſcientiaꝝ ⁊ dn̄s oc/
cultus occultoꝝ omniū ꝑſcrutator Jn cuius cōſpectu nulla
eſt creatura inuiſibilis. Tu es ille cui omē cor patet ⁊ oīs
voluntas loquitur ⁊ quem nullū latet ſecretū quoniā om/
nia nuda ⁊ aperta ſūt oculis tuis.ad.hebre.iiij. Et hic tan/
guntur duo que debent eſſe in circūſtantibus ⁊ miſſā audiē

tibus. Primo debet eſſe in audiente miſſaꝫ fides. i. fideliter
debet credere ꝙ poſt cõſecrationẽ in ara ſub ſpeciebꝰ panis
⁊ vini verꝫ corpus ⁊ ſanguis xp̄i cõtinetur quia iſta que ibi
fiunt mirabiliter tranſcendũt naturã ⁊ hũanã rationẽ. Et
cũ nichil experimẽti ſenſibꝰ ingerunt. ergo neceſſario opor
tet vt fides prebeat ſupplemẽtũ ſenſuũ defectui. Secũdo de
bet eſſe in audiente miſſã deuotio. quia hoĩes deuote aſtan/
tes ſpũaliter cõmunicãt. Hec duo. ſ. fides ⁊ deuotio ſi audi/
ens miſſã in ſe habuerit fructũ huiꝰ ſacramẽti ꝑcipit ⁊ ſepiꝰ
propter excellentiã deuotiõis fructũ diuine gratie abũdanti
us percipit audiens ꝙ̄ cõficiens. Si ergo deuotio debet eſſe
in audiente: quanto plus in cõficiente. Sexto nota vlteriꝰ
dicit. qui tibi offerũt. Et aliqui textus habent pro quibus
tibi offerimꝰ. vel qui tibi offerũt ⁊c. quaſi diceret. memẽto
dñe non ſolũ eorꝫ pro quibꝰ tibi offerimꝰ. ſed etiã eorꝫ ſacer
dotũ qui tibi offerũt. Cũ enĩ ſacerdos offert pro populo ni
chilominus etiã offert pro ſe. Et dicit in plurali pro quibꝰ
tibi offerimus. ad denotandũ ꝙ ſacerdos loquitur ibi in ꝑ/
ſona fideliũ vel eccleſie ſeu ꝙ repſentat cõmunẽ ꝑſonaꝫ xp̄i
Et in hoc ꝙ dicitur qui tibi offerũt: deſignatur ꝙ nõ ſoluꝫ
ſacerdotes ſed etiã vniuerſi fideles circũſtãtes vna cũ ſacer
dote offerũt hoc ſacrificiũ deo. Vñ Inno. dicit. Nam quod
ſpecialiter adimpletur miniſterio ſacerdotũ: hoc vniuerſali
ter agitur voto fideliũ. Sicut enĩ in veteri lege populus ꝑ
ſacerdotes offerebat hoſtias multifarias ad placandũ deum
ſuꝑ peccatis ⁊ pro diuerſis bñficijs impetrandis. ita p̄ſens
ſacrificiũ cuiꝰ hoſtie legales vmbre fuerũt: excellẽs in infi/
nitũ oĩa ſacrificia legis: tam in collatione gratie ꝙ̄ in dig/
nitatis magnitudine offertur a populo. voto ⁊ deuotione ꝑ
miniſteriũ ſacerdotis. Septimo nota. ꝙ vlterius dicit̃. Sa
crificium laudis. quia in hoc ſacrificio magnitudinẽ poten
tie clementie ⁊ miſericordie dei recognoſcimꝰ: ⁊ ad memo
riam reuocamus quod ẽ laudare. Vel ſꝫm Inno. dicitur ſa
crificiũ laudis. quia ſꝫm dictũ apoſtoli. Quicquid facere de
betis omnia in laude dei agite: vt deus laudetur in vobis.
Vel dicitur ſacrificiũ laudis. quia cũ deo quicꝗ̄ offerimus
ſua ſibi reddimus. nos noſtra largimur. Vñ ipſe dicit in p̄s.
Si eſuriero nõ dicã tibi: meꝰ eſt enĩ orbis terre ⁊ plenitudo

eius. Nunquid mãducabo carnes thaurorꝫ. ⁊ ſubdit Immo
la deo ſacrificiũ laudis. Qui enĩ alterũ laudat. nec ſua ſibi
offert ſꝫ ea q̄ in illo ſũt extollit. vel dicit̃ ſacrificiuꝫ laudis
qr dñs hoc ſacramẽtũ quod deſignat̃ ꝑ illud ſacrificiũ grati
as agẽs ⁊ laudãs inſtituit. vel ideo qr ꝓpter hoc deũ maxie
laudare debemus. q̇a nõ ſolum dedit ſe nobis in preciũ. ſed
etiam i cibũ. vt ꝑ preciũ redimeret nos a morte. ꝑ cibum
aũt deducet nos ad vitã. vñ dicit. Qui mãducat me. ip̄e vi
uet ꝓpter me. Seq̇tur ꝓ ſe ſuiſqꝫ videlicet pro ſuis cõſãgui
neis. affinibus. familiaribus ⁊ amicis. Suꝑ quo verbo di/
cit innocẽtius. Licet enim teneamur diligere iimicos ſꝫm
illud ſaluatoris. Diligite iimicos veſtros. bñfacite his qui
oderũt vos. ſeruare tamen debemꝰ ordinẽ caritatis. iuxta
illud cant. ij. Introduxit me rex i cellam vinariam. ordina
uit in me caritatem. Et aplũs ad galla. vi. dicit. Dũ tẽpꝰ
habemꝰ operemur bonũ ad oẽs. maxime aũt ad domeſticos
fidei. Dicit ergo ꝓ ſe qr pro ſeip̄o homo debet orare. eo ꝙ
ordinata caritas a ſeip̄a icipit. Suiſqꝫ omibus hoc ꝑtinet
ad illos pro quibꝰ tenemur orare. Seq̇tur Pro redemptio
ne animarum ſuarꝫ. hic tangit̃ principalis ⁊ prima cauſa
ꝓpter quã hoc ſacramẽtum offerimꝰ. ſcꝫ pro remiſſione pec
catorꝫ. q̇bus remiſſis anima eſt redempta. mat. xxvj. Hic
calix noui teſtamẽti qui pro multis effũdetur i remiſſionẽ
peccatorꝫ. Et ſubiũgũtur alie cauſe ꝓpter quas etiã offert̃
ſcilicet pro ſpe ſalutis. id eſt pro ſalute ſꝑata. Spe nãqꝫ ſal
ui facti ſumus. ſꝫm apoſtolum. Offert̃ etiã pro ſalute men
tis ⁊ icolumitate corporis. Nã vtraqꝫ ſanitas ẽ a deo qui
dicit. Salus populi ego ſum. verũetiaꝫ vtraqꝫ ſanitas pro
uenit ex redemptõe aĩe id eſt ex remiſſione peccati. Sic eti/
am econtra de reatu peccati procedit vtriuſqꝫ ifirmitas ſe
cundũ ſentẽtiam veritatis. Ecce inquit dñs. Sanus factꝰ
es iam noli peccare. ne deterius tibi aliquid contingat io/
hãnis. v. Sed oritur hic dubitatio quare hic orat̃ pro ſa
lute id eſt pro ſanitate corporis cum tamen apoſtolus dicit
Virtus in ifirmitate ꝑficitur. ⁊ iterꝫ. Cũ ifirmor tũc for
tior ſum ⁊ potens. Reſpondetur ꝙ ip̄e loquit̃ ibi tãꝙ̄ ꝑfe/
ctus. nos autẽ noſtram fragilitatẽ recognoſcentes oramus

pro ſanitate corporis.vt deus noſtre infirmitati condeſcen
dens.a nobis occaſionem impaciētie precludat Vel ſecūdū
inocētium.Oramus ꝓ ſanitate corporis vt ſanitate cōſer/
uata vel reddita referamus in eccleſia grāꝝ actōes. Et no
ta ꝙ triplicia ſūt bona hoīs.ſcꝫ corporalia.ſpūalia.⁊ eter/
na.ſiue infima.media.⁊ ſupma.ꝓ q̄bus dicit ſe offerre ſa/
cerdos.Pro corporalibꝰ ibi ꝓ incolumitate corporis. Pro
ſpūalibꝰ ibi ꝓ redēptione aīaꝝ ſuaꝝ.Pro eternis ibi ꝓ ſpe
ſalutis.Nā ⁊ dn̄s docet ꝓ his tribus orare i ſecūda tercia ⁊
q̄rta petitōe orationis dn̄ice.Offerimꝰ ergo ſacrificiū lau/
dis ꝓ eternis.vt dētur nobis i premium pro corporalibus.
vt dētur nobis i adminiculū pro ſpūalibꝰ,vt dent nobis i
meritū.vt ꝑ hec ⁊ iſta pueniamus ad illa ſcꝫ eterna.Seq̄/
tur Reddūt tibi vota ſua.Dicit glo.vota ſūt que volūta/
rie ꝓmittimus.q̄a libēter ⁊ violēter deo vouere ⁊ reddere
votum debemus.vel alia glo.Tibi reddūt vota ſua nō vt
debent ſed vt poſſunt. Hic eſt dubium.quia videtur eſſe
contradictio in verbis cum dicitur.tibi reddunt vota ſua:
q̄a noſtra damus ⁊ aliena reddimus. Si ergo vota ſūt ſua
ſcꝫ populi.tunc non reddunt ſed potius donant ⁊ econtra.
ſi reddunt tunc non ſūt ſua vota ſed aliena.Soluit innocē/
tius.votum inquit bonum hominis eſt ⁊ dei. Eſt dei ꝓpt̄
autoritatem gratie.quia nullus vouet aliquod bonū ſine
adiutorio gratie dei. Eſt homis ꝓpter libertatem arbitrij
Inquātum igitur vota ſūt hominis rationabiliter ſūt ſua
Inquātum dei ratōnabiliter redduntur.quia omē bonum
de ſurſum eſt deſcēdēs.iaco.i.Propter dicit hoc aplūs.Nō
autē ego ſed gratia dei mecum Et iterum Coadiutores dei
ſumus.Seq̄tur Eterno deo viuo ⁊ vero.Ubi ſciēdum ꝙ
homies dicūtur dij.ymagines ⁊ demones. Homies quidē
adoptiue dij dicūtur.vnde p̄s.Ego dixi dij eſtis ⁊ filij ex/
celſi omnes.Demones vſurpatiue.vnde pſalmiſta.Omēs
dij gētium demonia.qui vſurpant ſibi honorem dei.⁊ no/
men deitatis vt gētiles deciperēt. Imagines vero dicūtur
dij nūcupatiue.vnde ſapiētie.xiiij.Infelices ſunt iter mor/
tuos ſpes illoꝝ eſt.quia appellauerūt deos opera manuum
ſuaꝝ.Primi ſcꝫ homies ſunt viui ⁊ veri non tamen eterni

Secūdi tamen ſcilicet demones ſunt viui.ſed nec veri nec
eterni eternitate glorie vel nature.ſꝑuis volūtate dei.Sed
tercij ſcꝫ ymaginis nō ſunt viui nec veri nec eterni.⁊ ergo
nulli eoꝝ hoc ſacrificium laudis offert̄.ſed illi ſoli ſcꝫ indi/
uidue trinitati.que eſt deus ſolus per eſſentiā ꝓut de ſe te
ſtat̄ dn̄s.Ego ſum deus ⁊ nō eſt alius deus p̄ter me.Huiꝰ
eſt ergo adoratio q̄ p̄cipaliter exhibetur i ſacrificio.qr er
go tres diuine pſone operant̄ in hoc ſacrificio.igit̄ ratione
patris cui attribuit̄ eternitas dicit̄.eterno deo.Ratōe ſpi/
ritusſancti cui attribuit̄ viuificatio dicit viuo.vnde iohāis
dicitur.Spus eſt qui viuificat.Sed ratione filij cui attri/
buitur veritas dicitur vero.

Communicantes ⁊ memoriā venerātes in primis
c gloriose ſempq̄ꝫ virginis marie genitricis dei ⁊ do
mini noſtri ihū xp̄i.ſed ⁊ beatorū apoſtoloꝝ ac mar
tirꝝ tuoꝝ.petri.pauli.andree.iohānis.thome.iacobi.phi/
lippi.bartholomei.mathei.ſymonis ⁊ thadei.lini.cleti.cle
mentis.ſixti.cornelij.cipriani.laurentij.criſogoni.iohānis
⁊ pauli.coſme ⁊ damiani.⁊ oim ſāctoꝝ tuoꝝ quoꝝ meritis
p̄cibuſq̄ꝫ concedas vt i omibus protectōnis tue muniamur
auxilio per eūdem xp̄m dn̄m noſtrū amen.

In illa pte iplorat̄ ſuffragiū ſāctoꝝ.Et exponitur
ſ ſic.Nos cōmunicātes id eſt pticipātes ſupple offe/
rimus i fide.vſu ⁊ oblatiōe huius ſacrificij.⁊ ſumꝰ
venerātes id eſt recolētes memoriā ſāctoꝝ.q̄ mediāte hoc
ſacrificio ſalutē cōſecuti ſūt.in primis ſupple memoriā glo
rioſe ſēpq̄ꝫ id eſt ꝑpetue.virginis marie genitricis id ē ma
tris dei ⁊ dn̄i noſtri ihū xp̄i.Et ſupple venerātes memoriā
beatoꝝ apoſtoloꝝ ac martirꝝ tuoꝝ.ſcilicet petri ⁊ pauli ⁊c.
⁊ omnium ſanctorum tuoꝝ.quorū meritis ⁊ precibꝰ id eſt
itercesſionibus cōcedas.vt in omnibus ſupple orationibus
actōibꝰ ⁊ opibus noſtris muniamur id ē ꝓtegamur. auxi/
lio id eſt ſubſidio tue ꝓtectōis id eſt defenſionis.Et per hoc
confutatur error gualdenſium.qui dicunt ꝙ ſancti nō ſunt
inuocandi.eo ꝙ̄ non faciunt oratōes ꝓ nobis.nec eoꝝ me
moria eſt habenda.nec corpora illorū veneranda.inſiſtens
his ratōibus.Corpora ſāctoꝝ mortua ſūt ⁊ nichil ſentiunt
ergo nichil prodeſt ea venerari.Item anime ſanctorū ſunt

in celis.⁊ noſtra ſeruicia nõ ꝑcipiũt. videt̃ ergo ꝙ eis non ſit ſeruiendũ nec ſũt inuocãdi. Hĳ perfidi ⁊ ceci duceſqȝ cecorũ omnimode veritati diſſentiẽtes inualidis rationibus innitũtur. Quoꝝ vt error eorum reprobet̃. rões coꝝ diſſoluant̃. Et dicat̃ ꝙ ſãcti ſunt inuocandi prout eccleſia facit ⁊ facere docet. quia ipſi noſtras deuotiones percipiunt ⁊ cognoſcũt. Cui⁹ ratio eſt ſecũdũ dictũ veritatis. q2 gaudiũ eſt angelis dei ſup vno peccatore penitentiã agẽte. Sȝ eſſẽtialiter eſt idẽ ⁊ nõ minus gaudiũ ſãctoꝝ aiaꝝ ſicut ⁊ angeloꝝ Igit̃ ⁊ ipi ſãcti de noſtra penitẽtia ⁊ de noſtris bonis ⁊ virtuoſis opibus gaudẽt ⁊ letant̃ ⁊ ſi gaudẽt cognoſcũt. quomodo eni qs de eo quod nõ cognoſceret gauderet Secunda ratio huius eſt Intellect⁹ in hoie poteſt intelligere ſibi proporcionatũ. ſed orões noſtre ſũt ꝓporcionate aiab⁹ ſãctorũ ⁊ cognitioni ipaꝝ. idcirco ꝑcipiũt eas. Sed adhuc de modo ꝑ quẽ modũ ꝑcipiũt noſtras deuotiones ⁊ orões dicit̃ ꝙ ꝑ reuelationẽ ſãctoꝝ angeloꝝ. q̃ noſtras orões ſurſum prouehunt in celum. iuxta illud tho. xĳ. Quando orabas cum lacrimis ego obtuli orationem tuam domino. vel iſto modo quia ſancti in diuinam eſſentiam videndo tanꝙ in ſpeculo eternitatis vident omnia. vnde grego. Quid eſt quod nõ videt q̃ vidẽtem omnia videt. Item inſtant ꝙ ſãcti nõ faciũt orationes pro nobis. quare ergo eſſent inuocãdi. ⁊ arguũt ſic quia vel ſancti ſciũt ꝙ deus velit illum ſaluare pro quo orãt vel ſciũt ꝙ nõ velit illũ ſaluare ꝑ quo orant. Si ſciunt nõ eſt neceſſe pro eo orare. Si autem ſciũt ꝙ nõ velit illum ſaluare ⁊ ꝙ preſcitus ſit ad eternam damnationem tunc oratio fieret fruſtra. Ibi aliqui doctores reſpondent ꝙ non eſt neceſſe ꝙ aliquis ſanctus videat. an deus velit aliquem ſaluare an non. quia iſtam cognitionem deus ſibi ſoli ſeruauit. Aliter dicitur dato ꝙ ſãctus ſciret ꝙ de⁹ vellet hoiem illuȝ ſaluare pro quo orat. adhuc ſãctus orat pro eo ⁊ nõ fruſtra q2 ſicut deus diſponit finem. ſic ⁊ ordinata in finem. vnde ſicut diſpoſuit illum ſaluari. ſic ⁊ diſpoſuit media ꝑ q̃ ſaluat̃. ſcȝ ꝑ merita ⁊ iterceſſiones ſanctorum ⁊ ſic nec hois oratio nec ſanctorum erit fruſtra. Corpora etiaȝ ipa debẽt venerari. Nã vt dicit da. li. iiij. c. vj. Quatuor de

cauſis corpa ſanctoꝝ a nobis ſũt venerãda. Nam ipa ſanctoꝝ corpa fuerũt ꝓmptuaria dei. tẽplum xpi. alabaſtrum ſpũalis vnguenti. fõtes diuini. Et auguſtin⁹. i. li. de ci. dei addit. ⁊ organa ſpũſſãcti. vnde idem ſic loquitur. Non ſunt cõtẽnenda ſed plurimum reuerenda ſanctorum corpora. q̃bus dum adhuc viuerent ſpiritusſanctus quaſi q̃buſdã organis ad omẽ op⁹ bonum vſ⁹ eſt. Secũdo nota ſacerdos ſȝm pri⁹ ꝑmiſſã iã i canone agit ea q̃ figurata ſũt. in his pagebat ſacerdos legalis i veteri teſtamẽto dũ itrauit ſcãſãctoꝝ Ipe q̃dem ſacerdos portauit thuribulũ carbonib⁹ viuis plenũ in ſcã ſãctoꝝ. Et ſecũdũ rõnale. veſte quadã q̃ figurabat ſuphumerale quod defert noſter ſacerdos itulit. habẽs noĩa ſãctoꝝ patrũ ſcȝ noĩa duodecĩ patriarchaꝝ filiorũ iacob ſeu iſrahel. ſic ⁊ noſter ſacerdos. qñ vult ſacrificare debet carbones ignitos. q̃ viui nominant̃ id eſt feruorẽ deuotionis. in mente ⁊ ſplendorem in opere habere. ⁊ ſic inflammat⁹ amore plenus virtutum odoribus domino deo debet adolere incenſum. vt ſic deo offerat ſacrificium. ⁊ odorem ſuauitatis. ſicut etiam iſte intulit nomina ſãctoruȝ patruȝ. ſic ⁊ ſacerdos noue legis habebat memoriã ſãctoꝝ aplõꝝ ⁊ martirũ. Et ꝑ hoc tripoloice deſignat̃ ꝙ ſci i fide ⁊ bonis operibus ſũt imitãdi. vñ ⁊ ſacerdos ſicut ſanctoꝝ memoriam habet. ſic ⁊ eoꝝ exẽplo in vita ſua ſe regat ⁊ eos imitetur. vnde nichil ꝓdeſt ſanctoꝝ memoriã habere. ſi eos nõ imitatur bonis moribus ⁊ opib⁹. ſup quo dicit ſic iohãnes ep̃us in quadã ome. de mar. Qui ſanctoꝝ merita religioſa caritate mirat̃ quiqȝ iuſtorũ gloriã frequẽti laude colloquit̃ eoꝝ mores atqȝ iuſticiã imitetur. Quoniã quẽ delectat ſãcti alicuius meritũ. delectari debet par circa cultũ dei obſequiuȝ quare aũt imitari debet ſi laudat. aut laudare non debet ſi imitari detractat. id ẽ negligit vel contẽnit. vel qui alium laudat laudabilẽ ſe reddat. ⁊ qui ſãctorũ merita mirat̃ mirabilis ipe vite ſãctitate reddat̃. Nã ſi ꝓpterea iuſtos fideleſqȝ diligimus. ꝙ in ipis fidẽ iuſticiãqȝ ſuſcipimus. poſſumus ⁊ nos eſſe qð ipi ſũt ſi facim⁹ qð ipi fecerũt. Hec iohãnes ep̃s. Tercio nota. dicit̃ prio i hã cõmunicãtes ꝑ qð verbũ oñdit̃. q̃liter ſacrificium laudis ſit offerẽdũ. Eſt eni hoc

ſacrificiū offerendū in cōmunione ſāctoꝝ.⁊ in vnitate fidei ſāctoꝝ. In fide qua vna cū ſāctis cōmunicamꝰ ſeu ꝑticipa/ mus. Sup quo ſic loquit̄ innocētiꝰ. Quoniā extra vnitatē eccleſie nō ē locꝰ offerēdi ſacrificiū vnitatis fidei. ideo ſācto rū memoriā cōmunicamꝰ in ſacrificio. quatenꝰ i cōmunio ne ſāctoꝝ ſacrificiū offeramꝰ. Scriptū ē eni Alienigena nō veſcet̄ ex his quoniā ſcā ſūt. Et ideo ad eſum agni id ē coꝛ poris xp̄i recipimus ſolū hūc ꝗ noſtre cōiūctꝰ ē domui. vide licet hoiem domeſticū fidei. Cōmunicare enim ē ꝑticipare in via id ē in ſtatu huius eccleſie militātis. ⁊ cōmunicamꝰ id eſt ꝑticipamus cū ſāctis in fide. qꝛ nos fidem habemus quā ⁊ ip̄i habuerāt. ⁊ idem credimꝰ quod ⁊ ip̄i crediderūt. Et cōſimiliter cōmunicamꝰ cū eis ꝑ ſpē. qꝛ illud quod ip̄i ſꝑauerūt. ⁊ nos ſꝑamus in patria. Eis cōmunicamꝰ ꝑ vi/ ſionē ⁊ rē ſperatā. qꝛ ibi fidē conſeqtur viſus ⁊ ſpē res ſpe/ rata. Subiūgitur Et memoriā venerātes. Nota q̄re ſācti a nobis ſūt venerandi ⁊ honorādi. Huius da. li. iiij. ca. vij. quatuor ponit rōnes que ꝓ vna cōputantur. ſcꝫ qꝛ amici ſūt dei. filij dei. heredes dei. ⁊ duces noſtri. De p̄io iohānis xij. Jam nō dicam vos ſeruos ſed amicos. De ſecūdo iohā: .i. Dedit eis poteſtatē filios dei fieri. De tercio ad ro. viij. Si aūt filij dei ⁊ heredes. De quarto da. ſic dicit. Si quis multū laborat ducem inuenire ꝗ eū alicui regi mortali ad ducat. ⁊ ꝓ eo ad ip̄m verbū faciat. q̄ꝺtomagis duces gene/ ris humani ꝗ ꝓ nobis ad deū interpellationes faciunt ſūt honorādi. templa eis erigendo. ⁊ memoriā eoꝝ venerādo. Secūda cauſa quare ſanctos honoramus ⁊ eorum feſta ce/ lebramus eſt iſta. q̄a eos honorando rem noſtram agimꝰ nam eoꝝ feſtiuitas noſtra eſt. vn̄ aplūs. Omia nrā ſūt. nos aūt xp̄i. caritas aūt ad omia cōmunia facit. Tercia cā vt habeamꝰ eos iterceſſores ꝓ nobis. qꝛ legit̄. iij. re. i. c. ꝙ her ſabee ꝗ iterp̄tat̄ puteꝰ ſacietatis ꝑ quā itelligit̄ eccleſia tri umphās ipetrauit filio ſuo regnū id ē nobis i eccleſia mili tāti regnū celoꝝ. Quarta cā qꝛ i hoc vicē eiꝰ reipēdimꝰ q̄a ip̄i celebrāt feſtū de nobis. eo ꝙ gaudiū ē angelis ⁊ ſcis i ce lo ſuꝑ vno peccatore penitētiā agēte. Quita cauſa. vt eos imitemur. Per eoꝝ eni exempla ad eos imitandum ꝓuoca mur. Sexta cauſa ꝓpter nrē ſecuritatis augmētū ⁊ ad ſpei

ſubleuationē. Si eni homies mortales nobis ſimiles pote/ rūt ita ſubleuari a nobis ⁊ nos ab ip̄is. ſimiliter poterimꝰ ſubleuari a ſāctis. qꝛ manꝰ dn̄i nō ē abbreuiata Septia cau ſa ꝓpt̄ diuine maieſtatis honorē. qꝛ deū in ſanctis honora/ mus ⁊ mirabiliter p̄dicamus. qui eos ſāctificauit. Octaua cauſa vt viſa eoꝝ pulcritudine ⁊ cognita mūdicia homo cō fundat̄ de ſuis peccatis. ⁊ terrena cōtemnet. ſicut ⁊ ip̄i fece rūt. Sed dubiū q̄re hic in canone ⁊ in celebratōe miſſaꝝ ſā ctoꝝ memoriā veneramur. ⁊ eoꝝ auxiliū imploramꝰ. Re ſpōdet̄ ꝙ hucꝰ multe ſūt cauſe Pria eſt vt antiquoꝝ patꝝ ⁊ ſāctoꝝ veteris teſtamēti moribꝰ cōformemur. vn̄ inno. di/ cit. In hac eni cōmemoratōe ſāctoꝝ illud obſeruat eccleſia quod antiquitꝰ cōſueuit agere. vt in orationibꝰ ſuis ſāctoꝝ memoriā recolat. quatenus eoꝝ meritis facilius obtineat quod iplorat. Si eni ſāctus moyſes ꝓ peccāte populo inter cedens patrū memoriā interpoſuit. Recordare inquit dn̄e abrahā. yſaac. ⁊ iſrabel. ſeruoꝝ tuoꝝ. exo. xxxij. Sic etiam azarias in fornace feciſſe dicit̄ dan̄. iij. Ne queſumꝰ auſe/ ras miſericordiā tuā a nobis dn̄e deus noſter ꝓpt̄ abraham dilectū tuū. ⁊ yſaac ſeruū tuū. ⁊ iſrabel ſāctū tuū. Et ſubiū git. Multū eni patꝝ merita filijs ſuffragant̄. vnde cū eze/ chias diuinū auxiliū imploraret audiuit. Protegā vrbē hāc ⁊ ſaluabo eā ꝓpt̄ me. ⁊ ꝓpt̄ dauid ſeruū meū. iiij. re. xi. Et alibi legit̄. iij. re. xij. Cum cor ſalomonis deprauatuꝫ eſſet ꝑ mulieres. vt ſequeret̄ deos alienos dixit ayos ad iherobo am. Ecce ego ſcindā regnū meū de manu ſalomonis. ⁊ da bo tibi decē tribꝰ. verūtn̄ vna tribꝰ remanebit ei ꝓpt̄ dauid ſeruum meum. vt remaneat lucerna dauid ſerui mei cūctis diebus corā me in iheruſalē. vn̄ p̄s. Propter dauid ſeruum tuū nō auertas faciē xp̄i tui. Ecce quō dn̄s pepcit ſalomo ni ꝓpter merita dauid patris ſui. vn̄ legit̄ ꝙ ꝓpter peccatū dauid qꝺ cōmiſit cū berſabee vxore vrie quē ꝓcurabat inter fici opinio fuit in cordibꝰ populi iſrabel ꝙ ꝓpterea filiꝰ ſu us ipꝫ ꝑſeq̄batur. ⁊ dn̄s hoc fieri ꝑmiſit. ⁊ poſt mortē dauid iſta opinio remāſit in cordibꝰ populi ꝙ dauid eſſet dānatꝰ. Tādē cū ſalomō edificaſſet tēplū ⁊ illud vellet cōſecrare ⁊ cū archa afferebat̄ ⁊ circuitꝰ circa tēplū fiebat ſicut aliquo tiēs fieri ſolebat ip̄a hoſtia tēpli ꝑ ſe clauſa fuerunt. ita ꝙ

nemo introitū habere poterat. ⁊ tñ nemo fuit qui hoſtia ſe
raſſet. ipi ſacerdotes foris añ hoſtiū exiſtētes diuinitꝰ inſpi
rati inceperūt canere illū pſalmū. Memēto dñe dauid ⁊c.
⁊ dū decātarēt iſtū verſū ꝓpter dauid ſeruū tuū ſtati hoſtia
fuerūt apta. ⁊ prio tūc error fuerat amotꝰ a cordibꝰ popu
li. ꝙ dauid nō eſſet dāpnatꝰ. Sic iterū patz. quomodo dñs
honorauit ſalomon ꝓpt dauid patrē ſuū. Et quomō meri/
ta parētū multū ſuffragāt filijs. ⁊ ideo hic veneramur me
moriā ſāctoꝝ vt eoꝝ merita nobis ſuffragent. Secūdo ec/
cleſia memorat ſanctoꝝ noui teſtamēti in conſecratōne hu
ius ſacrificij nō vt ſācti aliqd operent ad conſecratōez huiꝰ ſa
crificij. ſz vt eoꝝ meritis iuuemur ⁊ ſāctificemur q̄tenꝰ di/
gne ⁊ ſalubriter huius ſacrificij oblationē ꝑficiemꝰ. vt am
pliorem effcāū grē coꝝ meritis ꝑ eam cōſequamur. Sicut
eni meritū paſſionis xp̄i nō plenarie eſt appreciatū in ſe ſz
app̄miatur in omibus ſaluādis ꝑ collationem grē hic ⁊ glo
rie in futuro ſic ⁊ beata virgo maria apoſtoli martires ⁊cō
feſſores ſupabundanter meruerūt. vt de eorūz redundantia
meritoꝝ etiā nobis ſubueniatur quibus ꝓpria merita non
ſufficiūt. Et ex iſtis redūdancijs duabꝰ ſcz meritorū xp̄i ⁊
ſanctoꝝ orit thezaurꝰ. de quo eccleſia ꝑ papā ⁊ ep̄os idulgē
tias diſtribuit. Tercio hoc fit ꝓpter figuras veteris teſta/
mēti. ſicut eni ſacerdos legalis noīa duodecī tribuū tulit ī
ſcāſāctoꝝ. ſic ſacerdos noſter noīa ſāctoꝝ q̄ nos p̄ceſſerūt tā
ꝙ̄ patres noſtri ſacrificaturꝰ memorat. Quarto cōmunicā
tes veneramur memoriā aplōꝝ martiruz ⁊ p̄cipue glorioſe
virginis marie vt coꝝ ſuffragio de fide ꝑducamur ad ſpē. de
ſpe ꝑducamur ad viā. de via trāſeamꝰ ad patriā. ⁊ de ſtadio
ꝑcurramus ad brauiū. Hec inno. Itez dubitat. quare dicit
memoriā venerantes ⁊ nō ſolennitatez. Reſpondet ꝙ hoc
fit. qr memoria in plus eſt ꝙ̄ ſolēnitas. qr eccleſia de aliq̄/
bus ſanctis facit memoriā de quibus nō facit ſolēnitatem.
⁊ qualibet die ſanctoꝝ habemus memoriā quoꝝ tñ ſingula
riter ⁊ diuiſim nō ꝑagimus ſolēnitatē. Item dubitatur
quare añ conſecrationē fit cōmemoratio ſāctoꝝ. ⁊ poſt cōſe
cratōez iteꝝ ibi. Nobis quoqz peccatoribꝰ ⁊c. Inno. ſoluit
dicēs. Verū quidem in ea commemoratōe que fit añ cōſe
cratōez corporis xp̄i ſāctorū ſuffragiuz implorat. qr nimi/

rum corpꝰ xp̄i miſticū quod é vniuerſalis eccleſia anteꝙ̄ cō
ſecratur. i. anteꝙ̄ ad regnū adueniat: neceſſariū é in via ſuf
fragiū ſanctoꝝ vt meritis eoꝝ diuine ꝓtectionis muniamur
auxilio. ſed poſtꝙ̄ corpꝰ xp̄i fuerit cōſecratum. i. poſtꝙ̄ ad
regnū aduenerit ⁊ ad patriā ſanctoꝝ tūc nō indiget auxilio.
ſed vt ꝑtez ⁊ ſocietatē cū ſanctis apoſtolis habeat. Et ergo
poſtea dicitur. Nobis quoqꝫ peccatoribus ꝑtez aliquā ⁊ ſo/
cietatē donare digneris cū ſanctis tuis ⁊c. vt infra patebit.
Sed i ſecūda cōmemoratōne memoria ſāctoꝝ cōpletur cū
primitiuis ſanctis: qui deeſſe videbātur de prima cōmemo
ratione. Et cōmemoratio ſāctoꝝ repetitur. Ex quo colligi
tur. ꝙ ſecreta que ſecundū aliquos canon ⁊ actio nuncupa/
tur. nō ab vno ſed ꝑticulatim a pluribꝰ ꝑpenditur fuiſſe cō
poſita. ſicut ⁊ in principio canonis fuit oñſum. Et ſpecia/
liter hec verba canonis. Cōmunicantes ⁊c. Ciprianꝰ papa
vel ſzm alios. Ciriacus papa addidit. Et ſubiungitur. In
primis glorioſe ⁊c. Recte principaliter in hoc ſacramento
fit memoria virginis glorioſe: cū ipſa ſit p̄cipua iteruētrix
ꝓ nobis ⁊ diſpenſatrix gratiaꝝ dei q̄ ſingulariter amica hu/
mani generis: ſalutis noſtre auctorē huic mūdo effudit ꝑſo
naliterqꝫ in tēplo obtulit: ⁊ ꝑ merita eius ⁊ interceſſiones
eius. noſtra oblatio deo acceptabilis redditur. ⁊ mediāte ip
ſa hoc ſacrificiū laudis cōſecuti ſumꝰ ⁊ habemus: Et nota
ꝙ hic ſex laudis innuuntur p̄conia. Primo innuitur impre
ceſſibilis dignitas cū dicitur In primis. q̄a p̄ omnibꝰ é ho
norificata ⁊ dignificata. ideo pre omnibꝰ ſanctis eius auxi/
lium ⁊ intereſſe é implorandū. Secūdo tāgitur eius felici/
tas inexceſſibilis cū dicitur. Glorioſe. quia ſuper omnē ie/
rarchiam angeloꝝ é exaltata. Vñ in p̄s. lxxxvj. Glorioſa di
cta ſūt de te ⁊c. Tercio tangitur eius virginitas inamiſſibi
lis ⁊ ꝑpetua: cuz dicitur ſemꝑ virginis. Vñ in monaſterio
ſācti victoris é quedā ymago ad cuiꝰ pedes talis verſus ha/
betur. Sū quod eram: nec erā quod ſum: nūc dicor vtrūqꝫ
Senſus hꝰ verſus é. Sum quod eram: q̄a virgo ſicut ante
nec erā quod ſum: quia mater ⁊ virgo. Et in hoc patet er/
ror heretici ⁊ alioꝝ. qui dixerūt mariā xp̄i genitricem: poſt
xp̄m plures peꝑiſſe filios. Quarto tangitur imperialis cele
britas ⁊ ſublimitas regalis: cū dicitur marie. Maria nāqꝫ

ſirice dña interp̃tatur.etiã interpꝛetatur illuminatrix. Nã
de ea canitur. Cuius vita glorioſa: vitã dedit ſeculo. Quin
to tangitur eius mirabilis fecũditas.cum dicitur genitrix
In hac cui ſola virginitas ⁊ fecũditas ſũt cõnexa ⁊ colliga
ta. Sexto tangitur ipſius fetus immẽſitas:cũ dicitur dei.
quia nõ ſolũ hominẽ:ſed etiã deũ genuit. Vñ ihero.in ſer.
de aſſum.virginis marie dicit. Nõ ſolũ mariã criſtotocam
ſed etiã theotocã dicimus eſſe.⁊ nõ ſolũ matrẽ xp̄i: ſed etiã
matrẽ dei eſſe dicimus. Subiũgitur. Sed ⁊ beatoꝝ apoſto/
loꝝ ⁊c. Hic fit memoria apoſtoloꝝ. quia ipſi tradiderũt no/
bis ritũ ⁊ formã offerendi hoc ſacrificiũ.j.ad coꝝ.xj.⁊ hu/
ius ſacrificij teſtes fuerũt. Paſſionem xp̄i que in hoc ſacrifi
cio memoꝛatur.verbis p̄dicauerũt ⁊ effuſione ſui ſãguinis
tanꝙ̃ teſtimonio pꝛobauerũt. Et nomiantur hic duodecim
apoſtoli:⁊ totidẽ martires: qui ꝓ teſtimonio dei ⁊ teſtimo
nio duodeci articuloꝝ fidei ſua coꝛpa tradiderũt. Sequitur
ac martiꝝ. Aliquis poſſet obijcere.ꝙ nõ bene diceretur apo
ſtoloꝝ ac martiꝝ.q2 hic noiatur Iohãnes apoſtolus ⁊ euan
geliſta:qui tñ nõ fuit martir.iuxta dictũ dñi Iohã.vl. Sic
eum volo manere donec veniã. Reſpondetur ſ3m bea.gre.
ꝙ duo ſũt genera martiꝝ. Vnũ mentis ⁊ volũtatis. alterũ
mentis ⁊ actionis ſimul. Et ſubdit bea. grego. Martires
eſſe poſſumꝰ etiã ſi nullo ferro ꝑcutiẽtiũ trucidamur. Mo
ri quippe a pẽrſequente ẽ martiriũ in aperto ope. Ferꝛe ve
ro cõtumelias:⁊ odientẽ diligere:martiriũ eſt in occulta co
gitatiõe. Filij zebedei.i.Iacobꝰ ⁊ Iohãnes:quãuis nõ vter
ꝙ ꝓ martiriũ occubuit.tamẽ vterqꝫ calicẽ dñi biberũt. Io/
hannes euangeliſta nequaꝙ̃ ꝓ martiriũ vitã ſuã finiuit .et
tamẽ martir extitit.quia paſſionẽ quã non ſuſtinuit in coꝛ
poꝛe ſeruauit in mẽte. Et nos ergo eius exemplo:ſine fer/
ro martyres eſſe poſſumus. ſi patientiã veraciter in aĩa cu
ſtodimus. Et ibidem dicit. Si eni adiuuante dño virtutez
patientie ſeruare contendimꝰ.⁊ in pace eccleſie viuimꝰ pal
mam martyrij tenemus. Sequitur. Petri: quem fecit dñs
clauigerum celi ⁊ caput eccleſie.q̇ in pꝛimitiua eccleſia mo
dum cõſecrationis ⁊ celebꝛationis adauxit.vltra verba cõ/
ſecratiõis dñicaz oꝛõnem adiũgens:ſecundũ quẽ modũ in ꝑ
tibus oꝛientalibus dicitur celebꝛaſſe vbi poſt paſſionez dñi

quatuoꝛ annis cathedꝛaz tenuit ſacerdotalẽ vt dicit tõna/
le. Sequitur. Pauli qui in terciũ celũ raptus de virtute hꝰ
ſacramẽti fuit infoꝛmatus:⁊ multa nobis ſecundũ ꝙ acce
pit a dño tradidit de hoc ſacramẽto ⁊ modũ cõſecrãdi ⁊ ſu/
ſcipiendi vt dicit̃.j.ad coꝝ.xj. Cõueniẽtibꝰ vobis in vnũ ⁊c.
⁊ iteꝝ. Ego accepi a dño quod ⁊ tradidi vobis. Andꝛee qui
de veritate huius ſacramẽti multũ cuz agea diſputauit. vt
habetur in eius legẽda. Iacobi.intellige maioꝛis.ſ. fratris
Iohãnis euãgeliſte qui maioꝛ dicitur:quia vocatione pꝛioꝛ
ꝙ̃ alter. Pꝛius eni fuerat vocatus ad apoſtolatum ꝙ̃ alter.
Etiam pꝛius ad regnũ celoꝝ ꝑuenit.quia ipſe pꝛius pꝛopt̃
teſtimoniũ fidei ⁊ huius ſacramẽti inter apoſtolos fuit ab
herode martyꝛizatus.vt dicitur act.xij. Miſit herodes rex
manus vt affligeret quoſdam de eccleſia.occidit autẽ iaco/
bum fratrẽ iohãnis gladio ⁊c. Iohannis qui in cena ⁊ hoꝛa
inſtitutionis huiꝰ ſacramẽti ſuꝑ pectus dñi recũbens altitu
dinẽ miſterij huius verbi incarnati ⁊ venerabilis ſacramẽ/
ti pꝛe ceteris excellẽtiſſime hauſit. Nam quis euangeliſta/
rũ tanta commemoꝛat de pane illo celeſti ſicut iohãnes pz
examinanti ꝙ nullus vt manifeſte apparet Iohã.vj.ꝑ to/
tum capitulũ. Thome.qui in loca clauoꝝ dñi noſtri Iheſu
xp̄i digitos ſuos.⁊ manus ſuas in latus xp̄i intulit ad fidez
cõfoꝛtandã coꝛꝑis xp̄i impaſſibilis ⁊ gloꝛificati: quod aſſũ
pſerat ꝑ reſurrectionẽ de qua dubitauerãt. Iacobi minoris
qui frater dñi agnominatur.eo ꝙ ſimilis dño fuiſſe ꝑhibet̃
⁊ iuſtus cognominatus;ratõe eius excellẽtiſſime ſãctitatis
Hic inter ceteros apoſtolos.pꝛimũ poſt aſcenſionẽ dñi pon
tificalem dignitatẽ oꝛdinatiõe ſpũſſancti ⁊ apoſtoloꝝ acce/
pit:⁊ in eiſdẽ iheroſolimis exiſtens epiſcopus pꝛimũ hoc ſa
cramentũ diſpenſauit. Genelogia iſtius ⁊ alioꝝ quoꝛũdaz
continetur in his metris Anna ſolet dici tres cõcepiſſe ma
rias. Quas genuere viri:ioachim.cleophas.ſalomeqꝫ. Has
duxere viri. Ioſeph.alpheus.zebedeus. Parit pꝛima xp̄m:
Iacobũ ſecunda minoꝛẽ. Et ioſeph iuſtũ:parit cuz ſimone
iudam. Tercia maioꝛẽ iacobũ volucrẽqꝫ iohãnem. Bartho
lomei.qui ſolus nobilis⁊ philoſophus inter apoſtolos phi/
loſophiã veram dei ſapientiã agnouit.ꝓ cuius teſtimonio
viuus fuerat excoꝛiatus. Philippi.per cuiꝰ heſitationẽ quã

habuit de patre eterno ⁊ inquiſitioné quã fecit dicens Dñe
oſtende nobis patré ⁊c. informati ſumus ⁊ doctí de ore veri
tatis. de ineffabili vnitate patris ⁊ filij. qui filiꝰ ſub hoc ſa
cramento cótinetur Nã ⁊ dñs ei reſpondit Philippe qui vi
det me videt ⁊ patré meũ. Non credis quia ego in patre. ⁊
pater in me eſt. Johã. xvj. Qui tandẽ ſũpta veritate ex al/
to totaliter cõfirmatus vſqꝫ in finé perſeuerãs: pro cõfeſſio
ne cóſtanti predicatione fidei: ratione cuiꝰ os lampadis in/
terpretatur paſſione crucis interijt. Mathei. qui de theolo
neo vocatus dñm ſequebatur. ⁊ ſic de publicano factus eſt
apoſtolꝰ. qui cũ hoc ſacramentũ in altari immolaret ⁊ tra
ctaret occiſus fuit. Simonis media correpta: ad differenti
am huius nominis Simonis media producta: quod eſt pro
prium nomé cuiuſpaꝫ ruſtici. Et dicitur ſimon. a ſin quod
eſt con. ⁊ machian pugna. quia ſeipſũ ⁊ ſenſualitaté refrenã
do: cũ vitijs pugnabat. Et hebraice ſimon. latine audiens
vel obediens interpretatur Et ad differentiã ſimonis petri
dictus eſt ſimon chananeus. de vico gallilee. ſ. chana vbi do
minus aquã in vinũ conmutauit. Et in vno euãgelio vo/
catur zelotes. Chana quippe zelotes interp̃tatur. inde zelo
tes. i. emulator. ⁊ idé eſt zelotes ⁊ chananeus. Vel interpre
tatur ponens triſticiam. quia habuit obedientiã p̃ceptoꝝ ꝑ
executioné triſticiã afflictoꝝ per paſſioné zeluꝫ animaꝝ per
conſtanté dilectionis feruoré. Hic ſãctoꝝ cómunioné in arti
culis fidei aſſeruit. in quo ⁊ hoc ſacramentũ. cuiꝰ ꝑceptio có
munio dicitur. apte demonſtrauit. Thadei. qui ⁊ iudas Ja
cobi ⁊ non ſcarioth dicitur. qui ſinceriſſime hoc ſacramétũ
⁊ fideliſſime credidit. ⁊ in nomie Jheſu xp̃i remiſſioné pec/
catorum conſequi meruit. ſecundũ ꝙ iſtuꝫ articulũ in ſym
bolo cóiunxit. Dicit̃ etiam thadeus quod interpretatur ap̄p
hendés. quia xp̃m principé ꝑ fideꝫ ap̄phendit fortiter tenu
it nec dimiſit. Dicitur ⁊ iudas iacobi. ſupple frater ⁊ con
ſobrinus xp̃i. Dicitur etiã iudas. quod interp̃tatur cõfidés
vel glorioſus. vel per ethimologiã quaſi iubilũ dans. Ipſe
eni habuit cõfeſſioné fidei. gloriã regni ⁊ iubilũ eterni gau/
dij. Item in eccleſiaſtica hiſtoria interpretatur cor: vel par
uum cor: ſeu cultor cordis. Sequitur Lini. Hic noiantur
duodeci martyres. Et merito fit memoria martyruꝫ quia

ipſi ſemetipſos obtulerunt hoſtias viuentes ⁊ acceptabiles
deo. pro cõfeſſione nois xp̃i ſãguiné ſuũ fuderunt quoꝝ me/
moria hic agitur. Primo Lini qui primus papa fuit poſt
beatũ petrũ. Sed ſi inſtatur quod ſcribitur de ſãcto clemen
te ꝙ iſte fuerat primus papa poſt beatũ petrũ Ibi eſt ſcié/
dum ꝙ ſanctus petrꝰ ordinauit ſanctũ clementé papã Mor
tuo ſancto petro: ſanctus clemés noluit ſuccedere ſancto pe
tro in papatu. ne in cõſuetudinem duceretur ꝙ vnus papa
ſubſtitueret aliũ. ⁊ ſic hereditarie ſanctuariũ dei poſſiderent
⁊ ideo p̃miſit linũ ⁊ illũ in papã ordinauit quo mortuo pre
miſit clerum. ⁊ iſto mortuo ipſe ſecundũ inſtitutioné ſancti
petri electus ⁊ cõpulſus papatũ ſuſcepit. ⁊ ſic ſecundũ inſti
tutioné ⁊ ordinationé ⁊ volũtatem exp̃ſſam: fuit primus a
beato petro. ſed ſecundũ rei veritaté fuit quartꝰ a beato pe
tro. Sixti qui fuit papa ⁊ martyr vite ſãctiſſime: qui miſſã
cũ cantico angelico. ſ. ſanctus decorauit. Cornelij. qui fuit
papa ⁊ martyr ſucceſſor ſancti fabiani. Cipriani. q̃ fuit epi/
ſcopus cartaginenſis: in cuius corde aurea figura crucis ap
paruit. ratione iſtius ꝙ in maxima reuerentia paſſioné xp̃i
tenuit. Criſogoni martyris. Johãnis ⁊ pauli martiꝝ: q̃ fue
runt p̃poſiti cõſtantie filie conſtantini imꝑatoris duo poté
tes de quibus canit eccleſia. Iſti ſũt due oliue ⁊ duo cãdela
bra. quos fides ⁊ paſſio fecit eſſe germanos Laurétij. diſpé
ſatoris huius ſacraméti: ⁊ archidyaconi qué ſixtꝰ papa non
degeneré in officio adminiſtratóis huius ſacraméti: ſed for
titer pugnanté ⁊ triũphanté oſtendit. ſine quo nõ cõſueue/
rat hoc diuinũ offerre ſacrificium. Coſme ⁊ damiani. q̃ fue
runt fratres vterini. ⁊ in arte medicine p̃clariſſimi qui me
dicinã corporalé ꝑpter deum exhibétes: a vero medico xp̃o
ad teſtimoniũ fidei ſũt vocati: ad medédos languores aie.
Sed diceres tamé ſũt adhuc multi martyres q̃ multis cla/
ruerunt miraculis ⁊ tépore apoſtoloꝝ vt ſpecialiter fuit be
atus ſtephanus ꝓthomartyr: ⁊ barnabas coapoſtolus pauli
quare etiã iſti non noiantur ⁊ ponuntur. Reſpõdetur ꝙ ca
non iſte ex inſpiratione diuina eſt cõpoſitus. ideo iſti qui ex
diuina reuelatóe ſunt hic inſerti ſũt nomiandi ⁊ nõ alij Vñ
legitur ꝙ aliq̃ ſancti patres voluerunt hic aliquos inſerere
⁊ aliquos remouere. i craſtino nomia illoꝝ quos remoue/

bant inuenerūt aureis litteris inſcripta.⁊ hoc deletis illis
quos inſcribebant. Quapropter nullus tante audacie debet
eſſe. ꝙ aliquē ſanctū in canone addere vel deponere pſumat
Sed dubiū relinquitur. quare nō fit cōmemoratio cōfeſſoꝝ
⁊ precipue doctoꝝ. qui hereſes contra ſacramētū inſurgen/
tes radicitus eradicauerūt.⁊ cū hoc eoꝝ memoria ab eccle/
ſia magnifice veneratur Innocētius reſpondet. ꝙ canō pri
us fuit editus ꝙ̄ eccleſia celebraret memoriā cōfeſſoꝝ. naꝫ
fere omnes ſancti qui noiantur in canone: pceſſerunt ſilue/
ſtrum papā pter iohannē ⁊ paulū. marcellinū ⁊ petꝝ qui p
ximo ſucceſſerūt. Etiā poſt tempora beati ſilueſtri incepit
venerari memoria confeſſoꝝ.⁊ ſignū huius eſt ꝙ ſingule ſe
des epiſcopales in ciuitatibus iuxta diſpoſitionē ſācti petri
inſtitute: nō in cōfeſſoruꝫ memoriā ſed ad honorē apoſtolo/
rum ⁊ martyruꝫ:⁊ pcipue virginis marie fuerūt antiqui/
tus dedicate. Aliter dicitur. ꝙ hoc ſacramētum eſt inſtitu
tum in memoriā paſſionis xpi.⁊ ergo illoꝝ qui etiaꝫ p xpo
paſſi ſūt ⁊ ſāguinem ſuū effuderūt fit memoria. Sed cōfeſ
ſores nō ſunt in publico paſſi. igitur nō fit eoruꝫ memoria
Guilhermus in ratiōali ſic dicit. Hoc ſacramētuꝫ eſt ſacra
mētum amoris. igitur in ipſius ſacramēti miſterio debet
ſolum fieri memoria de illis in quibus ſpecialius apparuit
ſignum veri amoris xpi. In apoſtolis apparuit p tpalium
ſpontaneam abiectionē dicente petro. Ecce nos reliquim⁹
omia ⁊ ſecuti ſumus te. Math. xix. In martyribus p cor
porū tormētis expoſitiōem. Sap. iij. Et ſi coraꝫ hominibus
tormēta paſſi ſūt ⁊c. Et ſciēduꝫ ꝙ̄ grego. terci⁹ addidit hec
verba que in aliquibus eccleſijs dicūtur. ſ. Nec nō ⁊ illorū
quoꝝ hodie ſolēnitas in cōſpectu tue glorie celebratur. dn̄e
deus noſter in toto orbe terraꝝ. Circa quā litteram ē notā
dum. ꝙ karolus magnus qui habuit regnū Italie. alema/
nie ⁊ frācie. ex diuina reuelatiōe informatus fuit: ꝙ omni
die eſſet feſtiuitas fere quinqꝫmilium ſāctoꝝ Et guilhermus
in ratiōali libro ſeptimo de feſtiuitatib⁹ dicit. ꝙ cōſtātin⁹
imperator ptes trāſmarinas petēs: inuenit euſebiū ceſariē
ſem epiſcopum viꝝ ſāctum cui dixit. Pete a me vn̄ eccleſia
tua ditetur. Ille dixit eccleſia mea ſatis abūdat in diuitijs
ſed ego rogo vt mittas per ptes mūdi:⁊ noia ſāctoꝝ ⁊ tpa

paſſionū:⁊ ſub quibus ⁊ qualiter.⁊ in quib⁹ locis paſſi ſūt
reſcribas quod ⁊ factū eſt. Et refert euſebius. ꝙ in quolibꝫ
die anni: pluſꝙ̄ quinqꝫmilia ſanctoꝝ feſta cōcurrunt. excepto
die kalendarum ianuarij. quo gentiles intendebāt epulis:⁊
ſolennitatibus:⁊ non ad martyrizandū ſanctos. Et idē di/
cit Ihero. in epiſtola que ſuo kalendario pponitur. Et qꝛ
horum ſanctoꝝ feſtiuitas ſingulis diebus celebrari ab eccle
ſia nō poteſt. idcirco illa pticula ad cōmemorationē horum
eſt interpoſita. Cōcluditur tandē hec oratio. per eundē xpꝫ
dn̄m noſtrum. quia ſicut p dn̄m noſtꝝ iheſū xp̄m oia facta
ſunt.⁊ ſicut omnia in eſſe p ipꝫ ſunt repata. ſic ⁊ omnia p
ipſū ſūt terminanda. Et nō reſpondetur hic amen. quia vt
dicit rōnale. Pie creditur ⁊ indubitanter pſumitur. ꝙ iam
aſſint angeli ipi ſacerdoti miniſtrantes.⁊ loco miniſtrato/
rio amen reſpondētes. Hoc tn̄ nō ſeruatur vbiqꝫ.

Hanc igitur oblatōeꝫ ſeruitutis noſtre: ſed ⁊ cūcte fa
b milie tue queſumus dn̄e. vt placat⁹ accipias. dieſqꝫ
noſtros in tua pace diſponas. atqꝫ ab eterna dāpna/
tione nos eripi.⁊ in electoꝝ tuoꝝ iubeas grege numerari. p
xp̄m dn̄m noſtrum.

Sta ē ſecūda pars principalis canonis In qua po/
ſ ſtulatur dei patris benigna placatio ⁊ huius ſacra/
menti cōſecratio.⁊ ſcꝫm hoc iſta pars habet duas p
tes. Primo poſtulat dei patris benigna placatio vt ſic pla/
catus acceptet noſtra ſacrificia.⁊ det nobis pacē. ⁊ vt libe
ret nos de maſſa.⁊ de cōgregatione dāpnatoꝝ. ⁊ annumerꝫ
nos inter electos ſuos. Secūdo petitur magnū ⁊ arduuꝫ. ſ.
ꝙ ex eſca materiali fiat nobis corpus ⁊ ſanguis dn̄i noſtri
iheſu xp̄i ibi. Quā oblationē ⁊c. Et exponitur ſic. Igitur o
dn̄e. i. o pater clementiſſime nos queſumus vt accipias. i.
gratanter acceptes. placatus. i. mitigatus ſupple pcibus ſā
ctorū tuoꝝ: hanc oblationē. i. hoc ſacrificiū oblatū. ſeruitu/
tis noſtre: ſupple quod tibi in vera adoratiōe ſoli deo offeri
mus. ſed ⁊ cūcte familie tue: ſupple militātis ſub vexillo ſā
cte crucis. ꝙ pro et nos queſumus: vt diſponas. i. ordines.
noſtros dies:⁊ tēpora vite noſtre. in pace tua. i. in tranquil
litate pacis ⁊ ſecuritate. atqꝫ pro et ſupple nos queſumus:
nos eripi. i. miſericorditer liberari. ab eterna dāpnatiōe. i.

a pena infernali dāpnatoꝝ:⁊ tu iubeas ſupple nos numera
ri.i.aſſociari.in grege.i.conſortio ⁊ cōgregatione electorū
tuoꝝ:ſupple a te eternaliter p̄deſtinatoꝝ:per xp̄m dn̄m no
ſtrum.Iſta littera iā lecta quodāmodo ē concluſio oim̄ iaꝫ
dictoꝝ ſpecialiter huius:quod per oblationē huius ſacrificij
impetrare intendimus. Et ē ſententia iſta.quia ſācti tui
dn̄e quoꝝ cōmemoratio iā pacta eſt nobis ritū ⁊ formā hu
ius ſacramēti tradiderūt ⁊ reliquerūt:ipm̄q̄ offerendo ⁊ ſu
mendo gratiā conſecuti ſūt Idcirco illis ſic pro nobis inter
cedentibus rogamus confidēter.quatenus tu deus pater:ꝑ
xp̄m dn̄ꝫ nr̄ūꝫ.i.ſacrificiū quod tibi ſoli deo vera adoratiōe
impēdim⁹: placatus meritis ⁊ itercesſionib⁹ ſāctoꝝ tuorū
approbando accipias ⁊ gratuite acceptes.vt hoc ſacrificiuꝫ
trāquillitatem pacis:liberationē ab eterna dampnatione ⁊
conſortiū oim̄ electoꝝ tuoꝝ nobis obtineat.⁊ hec eſt ſenten
tia litteralis.Notandū primo ſacerdos hāc orationē dicen
do ſcꝫm cōſuetudinē quarūdam eccleſiaꝝ:deuote ⁊ ꝓfunde ſe
inclinat vt ꝑ humiliationē corpis ꝓuocetur in eo deuotio ⁊
humilitas mētis.Vel ideo quia ſacerdos iā in ſequentibus
magnū ⁊ arduū petit:⁊ eſt petiturus.igitur rōnabiliter ſe
humiliat ꝑ deuotā inclinationē.vt a deo ſibi beneficiū exau
ditionis impendatur.quia deus humilibus dat gratiā. Ia/
cobi.v. Et deſignat inclinationē quā fecit dn̄s facta cena
ante pedes diſcipuloꝝ.Secūdo nota ſacerdos legalis in ve/
teri teſtamēto qn̄ intrauit in ſancta ſanctoꝝ cū thuribulo:
ignitis carbonibus pleno ⁊ cū nomibus patrū: videlicꝫ du
odeci patriarchaꝝ ſculptis in.xij.lapidibus p̄cioſis huic ve
ſti inſertis thimeama appoſuit ⁊ fumū fecit:qui adeo auge
batur ⁊ vmbraretur ⁊ penitus tegeretur ne pateret alicui
cum cremaret incenſū.Sic ⁊ ſacerdos noui teſtamēti: cui
officium predicatōis eſt cōmiſſum:ſi vult ſacrificiū deo ac
ceptabile offerre ex thimeamate.i.ex omib⁹ odoriferis vir
tutū generibus tanq̄ thimeama redolētibus in thuribulo
ſui cordis:feruore deuotionis ⁊ ardore caritatis carbonib⁹
ignitis. fumū bone fame ⁊ laudabilis cōuerſatiōis de ſe de
bet emittere.Quia ſcꝫm grego.Cuius vita deſpicitur reſtat
vt eius p̄dicatio cōtempnatur.Nā ſcꝫm eū in paſto.Cauſa
ruine populi ſūt ſacerdotes mali. Quo fumo bone fame et

honeſte cōuerſatōis emiſſo lōge lateqꝫ ꝑ officiuꝫ p̄dicatōis
ardore ſue ignite caritatis carbones nō icenſos.poterit to/
talit̄ ignire.hoc ē i hoibus errātibus caritatē xp̄i icendere
⁊ iflāmare.⁊ carbones extictos vel extictōni appꝓpiquātes
viuificare.id ē hoies i caritate tepidos ad feruorē deuotōis
⁊ caritatis excitare.Et iſte fumus dꝫ eum totaliter obtec
gere.ſic q̄ opera ſua faciat recta itentōe non ypocriſādo vt
videatur ab hominibus.Sꝫ q̄d dicā de ſacerdotibus q̄ non
bonam famam aut laudabilem conuerſatōnē exhibēt ymo
ex luxuria auaricia ⁊ ſeuicia totalit̄ ſūt ifames certe nō ali
ud niſi q̄ non penituerit.i retributōe iuſtoꝝ partem nō ha
bebūt.Sed q̄d de his q̄ poſito q̄ bonam famam habeant ⁊
honeſtam cōuerſatōeꝫ exhibeāt.oues tn̄ eis cōmiſſas pabu
lo doctrine ⁊ p̄dicatōis fouent ⁊ reficiunt.nec lima correctō
nis ſubditos corrigāt nō aliud niſi q̄ dn̄s ꝑ ꝓphetam dicit.
Sāguinē eius de manu tua req̄ram.Redde rōnem villica
tōis tue nunc nō poteris āplius villicare. Et q̄d de his ſa/
cerdotibus q̄ ſtudio lrāꝝ ⁊ eoꝝ q̄ ſcire tenētur ſe abſtrahūt
⁊ ſecularibus totalit̄ ſe ingerunt vt ex ignorātia excuſatio
nes ſibi inq̄rant.⁊ ſe ⁊ ſuos quaſi ꝓ eis nō r̄ndere debeant⁊
tenent̄ negligūt certe nō aliud niſi illud quod dicit apoſtol⁹
prīa ad coꝝ.xiiij.Ignorās ignorabitur.Ignorās ea que ſci
re tenetur ⁊ que ad officium ſuum ſpectāt.Ignorabitur.i.
a deo reꝓbabitur.De q̄bus beatus gregorius ſic loquitur.
Neceſſe eſt vt q̄ ad officium p̄dicatōis excubant a ſacre le
ctōis ſtudio nō recedant q̄ꝛ cum ſp̄uale aliq̄d paſtor a ſubdi
tis inq̄rit ignominioſum eſt valde ſi tūc querat diſcere cū
queſtionem debꝫ enodare.Sed quid dicam de his ſacerdoti
bus q̄ longam orōnem ſimulantes i domibus viduarū co/
medunt ſcitatē ⁊ deuotōeꝫ ſimulantes vt donis ⁊ fauore ⁊
fama ſeu laude hoiꝫ magnificent̄.Nō aliud niſi quod dn̄s
dicit math.v.Amen amē dico vobis receperūt mercedem
ſuā.Tercio nota circa hoc q̄ in lrā dicit̄ ſeruitutis nrē q̄
due ſūt ſpēs ſeruitutis.vna q̄ ſoli deo impēdit̄ ⁊ dicit̄ latria
Altera q̄ creaturis impendit̄ ⁊ dicitur dulia.Et q̄dam ad/
dunt terciā ſpēm ſeruitutis.ſ.yꝑduliā.⁊ dicunt q̄ iſta debe
tur corpi xp̄i tn̄ cōtinetur ſub dulia.verſus.Latria ſit do/
mino debetur dulia ſeruo.Dulus ſeruire ſed dulia dicit̄ ide

Dulia cõis homini deoq; paratur. Atq; deo ſoli latria ſu
re daꝛ. Ad corpus xp̄i ſpectat ypdulia vere. Vtranq; ſpecie;
ſeruitutis exprimit dñs in euãgelio dicens. Reddite q̄ ſunt
ceſaris ceſari ⁊ que ſunt dei deo. math. xvij. Ad latriã ꝑti/
nẽt tẽpla altaria. ſacerdocia. offertoria. ſacrificia. ⁊ huiuſ/
modi q̄ ſoli deo ſũt exhibẽda q̇ gloriatur i cõſilio ſanctoru;
magnus ⁊ metuẽdus ſuꝑ omẽs qui in circuitu eius ſũt. nõ
eni ſanctis ad honorem dei. ſ; deo ad honorẽ ſãctoꝝ cõſecrã
tur templa. dedicãtur altaria. ſacerdocia ſtatuũꝛ. ſacrificia
offerũꝛ. ne forte ſi ſecus agaꝛ nõ theoſebia id eſt diuine pie
tatis cultus. ſed ydolatrie crimen incurratur. Hic ergo de
us in lege ꝓcepit. Dñm deũ tuũ adorabis ⁊ illi ſoli ſerui es
deute. v. id ẽ ſoli deo ſeruitutem orõnis impendas. Hãc ſer
uitutem latrie ſicut ipia ſuꝑbia hoim vel demonũ ſibi ex/
hiberi vel iub; vel cupit. ita pia humilitas vel hoĩ; vel ãge
lorũ ſãctoꝝ ſibi oblata; recuſant. Et cui debeꝛ oſtendit. vt
vult yſido. li. viij. ethi. ⁊ iõ cũ btũs iohannes euãgeliſta vi/
diſſet ⁊ audiſſet ea q̄ ei ãgel9 oñdit ⁊ maifeſtauit cecidit añ
pedes angeli. Tũc angel9 ei rñdit. vide ne feceris. cõſeru9
eni tu9 ⁊ confratꝝ tuorum ſum ſolu; deũ adora. Sic ergo
nec homies nec angeli adorãdi ſũt iſta adoratione. ſ. latrie.
Quarto nota i lrã diciꝛ placat9 accipias. Aliq̇s poſſet dic.
tñ hoc ſacrificiũ de ꝑ ſe eſt bonũ maxie ſacramẽti corꝑis ⁊
ſanguis ihũ xp̄i. Et iõ dñs ſẽper illud placatus accipit. q̄re
tũc hic petit vt placatus accipias. Rñdeꝛ ꝙuis ꝙtũ eſt ex
ꝑte hui9 ſacrificij ſẽper de9 i ip̄o placeꝛ nõ tñ ꝙtũ eſt ex par
te miſtroꝝ q̇bus qñ; offenditur. Nam ſ;m. b. gre. Cũ is q̇
diſplicet ad itercedendũ mittiꝛ anim9 iudicis ad deteriora
ꝓuocaꝛ ſicut eſt de iſtis q̇ ſacrificant in peccatis mortalib9
vel q̇ ſũt i ꝓpoſito nõ abſtinendi a peccatis. Quito nota vl
terius diciꝛ. Dieſq; noſtros leo papa adiũxit iſta actõnem.
hãc igiꝛ oblatõe; vſq; ibi. dieſq; nrõs ⁊c. S; btũs grego.
has tres petitões i canone diciꝛ addidiſſe. videlic; dieſq; no
ſtros i tua pace diſponas. ſ. ꝑ eũ q̇ tradit9 ẽ ꝓ nobis i man9
eoꝝ q̇ pacẽ odebãt. Ab eterna dãpnatõe nos eripi iubeas ꝑ
eũ q̇ tꝑali morte ꝓ nobis tradit9 eſt ⁊ i electoꝝ tuoꝝ grege
iubeas numerari. ꝑ eũ q̇ pro nobis deputat9 ẽ cũ iniq̇s Et
nota ꝙ quadruplex eſt pax. Aliqua eſt pectoris ſiue iuſtorũ

Alia ẽ pax peccõꝝ. Tercia pax tꝑis. Quarta pax eternitatis
Porro pax tꝑis qñ; cõcediꝛ bonis ⁊ malis. ſ; pax eternita
tis nunꝙ dabiꝛ niſi bonis. q̇a non eſt pax impijs iſa. lij. De
pace peccatoꝝ dicit p̄s. zelaui ſuꝑ iĩquos pacẽ peccatorum
vidẽs. Hec pax ẽ noxia ⁊ ꝑniciosa. vñ gre. xiiij. mor. Sicut
ꝑnicioſũ inq̇t ẽ ſi vnitas deſit bonis. ita ꝑnicioſi9 eſt ſi nõ
deſit malis. Si eni maloꝝ vnitas noxia nõ fuiſſet nequaꝙ
diuina ꝓuidẽtia liguã ſuꝑbiẽtiũ in tãta; diuerſitatẽ diſſipaſ
ſet. Itẽ grego. in paſtorali. Si ꝑuerſorũ neq̇cia in pace iũ/
giꝛ ꝓfecto eoꝝ malis actib9 robur augeꝛ. Qui ergo iniquos
pace ſociat. iĩq̇tati vires adminiſtrat. q̇a bonos deterius de
primũt quos vnanimiter ꝑſequunꝛ. Aduerſus hãc pacem
dñs dixit. Nõ veni pacẽ mittere i terrã ſ; gladiũ mat. iij.
De pace iuſtoꝝ dicit aplũs. Fruct9 ſpũs ẽ. caritas gaudiũ.
pax ⁊ patiẽtia ad gal. v. Hãc pacẽ dñs reliq̇t aplĩs dicens.
Pace; meã do vo. iõh. xiiij. De pace tꝑis inq̇t ꝓphã Orieꝛ
i dieb9 ei9 iuſticia. ⁊ habũdantia pacis dñabiꝛ. Hanc pace;
iceſſanꝛ petit eccleſia dicẽs. Da pacẽ dñe i dieb9 noſtris. lic;
tribulatões ⁊ aduerſitates ꝓſtãt aliqñ occaſiõ; boni. q̇a ſũt
materia paciẽtie ⁊ ſepe iducũt tribulatũ ad recognoſcendu;
ſeip̄m ⁊ ad humiliandum ſeip̄m. iuxta illud ꝓuerbium. ve
xatõ dat itellectum. intellige tñ ſi non ſit nimia. vt ſcribit
bern. ad euge. papa;. vñ ⁊ ſãcta ſara exñs in tribulatõe ora
uit dicẽs. Bñdict9 de9 patꝝ noſtroꝝ q̇ cu; iratus fueris mi
ſericordiam facies. ⁊ in tribulatõe peccata dimittis his q̇ i
uocãt te tho. iij. nõ tñ ſũt bona ꝑ ſe. licet ꝑ accidẽs ex eis
ꝓueniũt bona. Pax ẽ bonũ ꝑ ſe. ſ; q̇a hoies hac pace ſepius
abutunꝛ ſicut ⁊ alijs bonis. ideo eccleſia ꝓ ea orat. De pa/
ce eternitatis dicit dñs ꝑ ꝓphetã. Sedebit popul9 meus in
pulcritudine pacis ⁊ req̇e opulẽta. Item iohã. xiiij. Pacem
meã do vo. nõ quã mundus dat. Et ꝓphã. In pace iidip̄; i
idip̄; ẽ qd̄ ẽ inariabile. ⁊ ſemꝑ eodẽ mõſe h;. ſicut ẽ i ſuꝑna
iheruſalẽ q̄ edificaꝛ vt ciuitas cui9 ꝑticipatõ ei9 inidip̄m.
Et ꝓpꝛ hãc triplicẽ bonã pacẽ iuſtoꝝ ſiue pectoris tẽꝑis ⁊
eternitatis ter oram9 i miſſa ꝓ pace primo hic. Dieſq; no/
ſtros in tua pace ⁊c. Sedõ ibi. Da ꝓpici9 pace; ⁊c. Tercio
ibi. Dona nobis pacẽ. vt de pace tꝑis ꝑ pacẽ pectoris tran
ſeam9 ad pacẽ eternitatis. Et ſcias ꝙ ꝑfecta pax nũꝙ iuẽiꝛ

in hac vita. qꝛ nūꝗ̄ bella bonis nūꝗ̄ diſcrimina deſūt. ⁊ cū
quo certat mēs pia habet. Et bern. ſuꝑ cantica dicit. O cā
dens lilium. o tener ⁊ delicate flos. increduli ⁊ ſubuerſores
ſūt tecū. vide ergo quō caute ambules inter ſpinas. plenus
eni eſt mūdus ſpinis. in terra ſūt. in aere ſunt. i carne tua
ſūt. Ergo verſari in his ⁊ nō ledi diuine ē potētie ⁊ nō vir
tut:s tue. Aug. de ciuitate dei dicit. Pugnāt iter ſe mali ⁊
mali pugnāt inter ſe boni ⁊ boni. Boni vero ⁊ boni ſi ꝑfecti
ſūt inter ſe pugnare nō poſſūt. nec bonus ꝗſqȝ ex ea parte
cū ꝑ ſe pugnet cōtra alteꝝ. eadē etiā cōtra ſemetipꝫ In vno
quoqȝ hoīe caro cōcupiſcit aduerſus ſpūȝ. ⁊ ſpūs aduerſus
carnē. Et fulgētiꝰ dicit. Articulo lūe vſqȝ ad cētꝝ terre nō
eſt ꝑfecta ſecuritas. In aere nō qꝛ ibi ſūt demones īſidiātes
In terra nō ꝗa ibi ſūt hoīes malignātes. In mari nō quia
ibi ſūt vēti ⁊ tēpeſtates. In inferno nō ꝗa ibi ſūt tortores
aīas cruciantes. Ergo ſupra lunā q̄re ſecuritatē quia citra
lunā minime repies. Et idcirco ſacerdos petit trāquillam
vitā i pn̄ti cū dicit. Dieſqȝ noſtros i tua pace diſponas Se
cūdo p̄ſeruatōēȝ a malo i futuro cū dicit. Atqȝ ab et̄na dā/
natōe. Tercio petit collatōēȝ glorie ⁊ cōſorciū btōꝝ cū di/
cit. Et in electoꝝ tuoꝝ grege ⁊c. i. i eterna beatitudine q̄ ē
ſtatꝰ oīm bonoꝝ aggregatōe ꝑfectus. vt dicit boetiꝰ. iij. de
con. phīlo Ibi eniȝ ꝗcꝗd amabit̄ adherēt omē qđ ibi erit bo
nū erit. ⁊ ſūmꝰ deus ſūmū bonū erit. ⁊ quod ē omnino bea
tiſſimū. ita fore ſemꝑ certū erit. Hec auguſtinꝰ.

q Uam oblationē tu deꝰ in omnibꝰ q̄ſumꝰ bn̄di ctā
aſcrip tā. ra tam. rationabilē acceptabilēqȝ fa/
cere digneris. vt nobis cor pus ⁊ ſan guis fiat
dilectiſſimi filij tui dn̄i noſtri ihū xp̄i.

IN hac ꝑte canonis ſacerdos petit conſecrationē huiꝰ ob
latōis vt ex eſca materiali fiat nobis corpꝰ ⁊ ſāguis dn̄i
noſtri ihū xp̄i. Et ē ſn̄ia iſta. O deꝰ pater clemētiſſime nos
petimꝰ quatinꝰ hāc oblatōēȝ paīs ⁊ vini cōſecrare approbare
⁊ cōfirmare digneris i rōnabilē ⁊ acceptabilē tibi hoſtiam
vel ſacrificiū. vt nobis. i. ad noſtrā ſalutē panis ⁊ vinū fiāt
corpꝰ ⁊ ſāguis dilectiſſimi filij tui dn̄i noſtri ihū xp̄i ⁊ exp̄oīt̄
duplicit̄ ſꝫm ꝙ ly i oībꝰ p̄t ad diuerſa referri. vno mō p̄t cō

ſtrui cū ly deus. vt ſit ſenſus. tu deus ſupple q̇ es i omibus
Et ſꝫm hoc lrā cōſtruit̄ ſic. Quā oblatōēȝ tu deꝰ ſupple pa
ter clemētiſſime i oībꝰ ſupple exiſtēs digneris facere bn̄dic
tā. i. cōſecratā. aſcriptā. i. approbatā. ratā. id eſt firmam. rō/
nabilem. i. diuine rōni ⁊ volūtati cōformē. qȝ ꝑ ⁊ accepta
bilē. i. acceptabile ſacrificiū. vt ſupple panis ⁊ vinū fiat no
bis id ē ad ſalutē noſtrā corpꝰ ⁊ ſāguis dilectiſſimi filij tui
dn̄i noſtri ihū xp̄i. Et tūc ſenſus ē aptꝰ ⁊ cōueniens. Deus
nāqȝ ſemꝑ i ſe icōmutabilit̄ exn̄s. pn̄tialiter. potencialit̄. ⁊
eēncialit̄ ē i omni natura ſeu eēntia. ſine ſui diffinitōe id eſt
limitatōe ſeu determiatōe. ⁊ i omni loco ſine circūſcriptiōe
⁊ i omni tēpore ſine mutabilitate. ⁊ i ſcīs ſpiritibꝰ ⁊ aiabꝰ
excellētiꝰ eſt. ſ. ꝑ grām ihabitantē. ⁊ i hoīe xp̄o excellentiſſi
me ē i quo plenitudo diuinitatis ihabitat. Et beatus aug.
dicit. Deus ē i oībus rebus cauſa eſſendi. ordo viuendi. ra
tio intelligendi. non eſt mirandum ſi eſſentia diuina oīno
ſimplex ⁊ icōmutabilis oīa replet loca. ⁊ i oībꝰ creaturis
eſſencialiter eſt. nec tn̄ cuiuſdā rei ſordibꝰ cōtaminet̄. Sol
eni viſibiles radios ſine ſui pollutōe effūdit ſuꝑ loca ⁊ cor/
pora nō ſolū mūda ſꝫ etiā imūda. ſordida ⁊ fetētia. quorūȝ
cōtactu alie ꝗdem res inficiūtur. ſolis vero radij ipolluti ⁊
incōtaminati ea cōtingētes exiſtūt. Alio modo ly in oībus
pōt referri ad ly bn̄dictā ⁊ ad cetera ſequētia vt ſit ſenſus.
Quā oblatōēȝ tu digneris facere bn̄dictā acceptabilē in oībꝰ
Et ſic adhuc duplicit̄ exponit̄. vno modo in omnibus ſup/
ple ſuis ꝑtibꝰ. qđ exponit̄ aduerbialit̄. i. omnia ⁊ totaliter
Scdō mō ꝙ hoc adiectiuū omnibus hꝫ ly accipiētibꝰ vel ꝑ
ꝗbus offert̄ ꝑ ſubſtātiuo. vel ly offerētibꝰ. vt ſit ſēſus. Bn̄
dictā in oībꝰ offerētibꝰ. ⁊ ꝑ ꝗbus tibi offertur. Tercio ly in
omnibꝰ videt̄ referri ad ly queſumꝰ ⁊ ſic videtur exponere
guilhermus in ratōnali queſumus in omnibus id eſt tota
mente. toto corde ⁊ toto intellectu. Secūdo nota ꝙ ip̄e ſa/
cerdos petit quinqȝ. Primo ꝙ iſtā oblatōēȝ deꝰ faciat bn̄/
dictā. Scdō aſcriptā. Tercio ratā. Quarto rōabilē. Quito
acceptabilē. q̄ ꝗnqȝ petitōes varie exponunt̄. vno modo ſic
Bn̄dictā id eſt talē ꝑ quā ſpūalium bonoꝝ multiplicatione
benedicamur. Aſcriptaȝ id eſt talē q̄ de tua memoria nulla
poſſit obliuione deleri. Ratā id eſt talē que de tuo benepla

cito cõſtãter nobis frangeř. ⁊ que nulla poſſit cõmutatione
euelli. Rõnabilem .i. talez q̃ tue diuine rationi conueniet.
Differentia eſt iter rõnale ⁊ rónabile. Rõnabile diciť quod
de róne procedit. Ratónale vero quod vtitur róne. Et ac/
ceptabilé .i. talé que tibi ſit grata ⁊ accepta. Secũdo modo
ſic exponiť. quã oblatónez tu deus digneris facere bñdictaz
.i. trãſferre in aliã boſtiã que eſt oibꝰ modis bñdicta. aſcri
pta. rata. rónalis. ⁊ acceptabilis. boſtia ſalutaris .ſ. corpis
⁊ ſanguinis xp̃i. q̃ diciť bñdicta oibꝰ mois. qꝛ ab omni ma
ledictóne eſt imunis tã actuali ꝙ̃ originali tã veniali ꝙ̃ cri
minali. ſicut elizabetb iquit ad virginé. Bñdictus fructꝰ vẽ
tris tui. luce. j. Aſcripta diciť eadé boſtia. qꝛ figuris ⁊ ſcri
pturis veteribus eſt deſignata. tam in manna celeſti ꝙ̃ in
agno paſcali. tam in yſaac imolando ꝙ̃ in abel jmmolato.
Quoniam vt inquit jobés jn apoc. Hic eſt agnꝰ occiſus ab
origine mundi .i. occidi diſpoſitꝰ ab eterna dei p̃deſtinatióe
⁊ preuiſione. Eadem boſtia rata dicitur. non quaſi trãſito
ria q̃ ceſſit vbi noua ſucceſſit. ſed q̃ ꝑmanet icternũ ſzm or
diné melchiſedecb. Rõnabilis diciť quaſi nó pecualis ſicut
erat legalis oblató q̃ ſãguie bircoꝝ ⁊ vitulorũ non poterat
boies mũdare a peccato. ſz jlla q̃ ſanguie ꝓprio cóſcientias
emũdat ab opibꝰ mortuis. Acceptabilis diciť qꝛ eã deꝰ ac
ceptat i remiſſióz peccóꝝ ⁊ redéptóz totiꝰ mũdi. Nó q̃ſi jlla
oblató de q̃ ꝓpbã dicit ſacrificiũ ⁊ oblatóz noluiſti p̃s. xxxix
Similiť dñs ait. Nó accipiã de domo tua vitulos neqꝫ de
gregibꝰ tuis bircos. ſz ſicut jlla de q̃ p̃s. dicit. Tibi ſacrifi
cabo boſtiã laudis. Secũdũ bãc expoſitóez recte ſubjũgitur
vt fiat nobis corpꝰ ⁊c. Hec jnno. Aug. vero de cóſe. diſ. ij.
vtrũ refert bec verba ad eukariſtiã. Et exponit ſic. Quam
digneris facere bñdictam .i. ꝑ quam benedicamur. aſcriptã
jd é ꝑ quã i celo aſcribimur. Ratã jd eſt ꝑ quaz i viſceribꝰ
xp̃i ⁊ corpe xp̃i qđ é eccleſia céſemur ⁊ i xp̃o ratificamur.
Rõnabilem jd é per quã a beſtiali ſenſu exuimur. Accepta
bilem q̃ nobiſip̃is diſplicemus ꝑ banc acceptabiles erimus
ejus vnico filio. Sz alij exponũt ſic. ꝙ i jſtis verbis quiqꝫ
petimꝰ virtute buiꝰ oblatóis nobis dari. videlicet remotó
né maloꝝ cũ dicimꝰ bñdictã. Petimꝰ eni bñdictóez a nobis
amouendo malũ culpe ⁊ penalis miſerie. Secdó ipreſſionez

⁊ inſignitóez ſp̃ualiũ bonoꝝ cũ diciť aſcriptã. Tercio colla
toꝝ bonoꝝ ſtabilitóez. cũ diciť ratã. Quarto diſcretóné cre
dendoꝝ ⁊ agendorum cũ diciť rõnabilé. Quinto acceptatio
nem bonorum opuz noſtroꝝ. vt .ſ. ſint deo accepta ⁊ ſic no
bis ꝓſunt ad vitã eternã cũ diciť acceptabilé. Tercio nota
ſacerdos facit tres cruces cũ dicit bñdictã. aſcriptã. ratã. ⁊
poſtea duas cũ ſubiũgit corpus ⁊ ſanguis. Modo dubi/
tať q̃d jlle tres cruces deſignãt. cuiꝰ ſunt multe rñſiones.
Inno: dicit ꝙ boc fit ad deſignandũ p̃cij quantitatem quo
xp̃s vẽditus é. jdeo ſacerdos facit bic tres cruces ſuꝑ obla/
tam ⁊ calicem cũ dicit Bñdictam. Pro cuiꝰ latiori declara
tione é ſciẽdum ſzm ꝙ prius dictum eſt. In canone agitur
memoria eoꝝ que acta ſunt in ebdomada palmaꝝ ⁊ ſpecia/
liter modꝰ vẽditóis ⁊ emptóis xp̃i. vbi nota. Feria quarta
añ cenã dñi i mane iudas vnꝰ ex duodecim a dyabolo ſup/
plãtatus ſacrilegiũ ꝑpetrauit. dñ filiũ dei ſolis trigita argẽ
teis vẽdidit pbariſeis. i recõpẽſatóez damni quod incurrit
ꝓpť effuſioné vnguẽti. cũ dixit. Potuit eni vnguẽtũ boc ve
nũdari pluſꝙ̃ trecentis denarijs ⁊ dari paupibus. Hoc auté
dixit. nó qꝛ de egenis ꝑtinebat ad eũ ſz q̃a fur erat. ⁊ locu/
los bñs ea que mittebanť portabat iobãis. xij. Et quilibꝫ
argẽteus valebat decẽ denarios vſuales. ⁊ ita dãnũ vngẽti
quod valebat trecẽtos denarios trigita argẽteis cõputabat
alias recõpenſari. Si vero dicimꝰ argẽteos fuiſſe denarios
vſuales. dicemꝰ ꝙ iudas vẽdidit xp̃m quaſi vile mãcipiuz
triginta eni denarij ſũt decima ꝑs trecentorum denariorũ
quos valebat vngẽtũ. ꝓpter quod loquiť dñs deſpectiue per
ꝓpbetam dicẽs. Apprebẽderũt mercẽnarij vitã trigita ar/
gẽteis quibus ſum ap̃p̃ciatꝰ ab eis. Ad deſignãdũ ergo bu/
ius p̃cij quãtitaté quo xp̃s é vẽditꝰ. ſacerdos bic facit tres
cruces ſuꝑ oblatã ⁊ calicé. Nã ⁊ trecenta ꝑiter ⁊ triginta
multiplicatóez ſuſcipiunt a ternario. Poſtea vero ad deſig
nãdum emptóné ⁊ venditóez duas cruces iprimit ſigillati
vnã ſuꝑ oblatã. alterã ſuꝑ calicé cũ dicit vt fiat nobis cor
pus ⁊ ſãguinis ⁊c. Illa venditó fuit maledicta ꝓſcripta ir/
rita iniqua ⁊ deteſtabilis. ſz tu deꝰ bãc oblatónez digneris fa
cere bñdictã. aſcriptã. ratã. rónalez ⁊ acceptabilem. Iudas
eni dilexit maledictionem ⁊ veniet ei. noluit bñdictionem ⁊

elõgata eſt ab eo.ſʒ tu deꝰ hãc oblatõem digneris facere bñ
dictã ꝑ qua nos i celeſtibꝰ bñdicas.Judas deletꝰ eſt de libro
viuẽtiũ ⁊ cũ juſtis nõ iſcriptꝰ ſʒ tu deus hanc oblationẽ dig
neris facere aſcriptã pro qua nos iter electos tuos aſcribas
Judas laqueo ſe ſuſpẽdit ⁊ ejus epiſcopatum ſuſcepit alter
ſed tu deus hanc oblatõnem digneris facere ratã.ꝑ quã ra
tũ ⁊ gratum ſit noſtre ſalutis promiſſum. Judas exijt con
dẽnatus ⁊ oratio facta eſt peccatũ.ſed tu deus hãc oblatõeʒ
digneris facere rõnabilẽ ꝑ quã rõnabile fiat noſtre ſeruitu/
tis obſequium.Judas reddidit mala ꝓ bonis.⁊ odiũ ꝓ dile
ctiõe tribuit.ſed tu deus digneris hanc oblationeʒ facere ac
ceptabileʒ ꝑ quã reddas tibi acceptos.Alia reſpõſio.Tres
cruces quas fecit ſacerdos ſimul ſuꝑ hoſtiam ⁊ calicem ſig
nicãt tria que xp̃us in cena cõmuniter egit circa panem ⁊
vinum.ſ.accepit.benedixit.⁊ fregit.Sed ꝙ poſtea ſpeciali
ter facit vnã crucẽ ſuꝑ oblatam deſignat ꝙ xp̃s ſpecialiter
ſuꝑ panẽ dixit.accipite ⁊ comedite hoc eſt corpꝰ meuʒ.Et
alterã ſuꝑ calicẽ.qr xp̃us dixit.Bibite ⁊ diuidite iter vos.
hic ẽ ſãguis meꝰ.Et ſʒm hũc ſenſũ recte ſubjũgit.Qui pri
die ꝙ̃ ⁊c.Tercia rñſio q̇a judas vẽdidit xp̃m ad crucifigen
dũ ſacerdotibꝰ.ſcribis ⁊ phariſeis.jdcirco ſacerdos ad deſig
nandũ cõiter tres emptores facit tres cruces cõiter ſuꝑ ob
latam ⁊ calicẽ cũ dicit.bñdictam.aſcriptam.ratam.ad de/
notandum vero diſtĩcte vẽditorem ⁊ venditum facit duas
cruces diſtincte ſuꝑ oblatã ⁊ calicem.cũ dicit.vt fiat nobis
corpus ⁊ ſãguis.Quarta reſpõſio.Sacerdos primo facit tres
cruces i ꝓmis tribꝰ bñdictõibꝰ.ſ.bñdictã.aſcriptã.⁊ ratam
vt denotet͛ virtꝰ crucifixiõis xp̃i q̃ a tota trinitate fuit vo/
lita ita fieri q̃ jllis dictõibꝰ petimꝰ fieri.Quarta crux quã
facit diuiſim ſuꝑ oblatã deſignat corporis xp̃i i cruce imo
latõeʒ.Sʒ quita crux q̃ fit ſuꝑ mixtũ ex vino ⁊ aqua deſig
nat ſãguis ⁊ aque de latere xp̃i effuſionẽ. Poſtea cũ dicit.
dilectiſſimi filij tui jhũ xp̃i.ſacerdos eleuat manꝰ ex itima
deuotõe cũ ſuſpirio i celũ.Et ꝓpt͛ hoc ſacerdos eleuat ma
nꝰ ⁊ extẽdit cũ orat i miſſa.Nã cũ xp̃s expãdiſſet manꝰ ſu
as i cruce ꝓ ꝑſecutoribꝰ orauit ⁊ dixit. Pater jgnoſce jllis
qr neſciũt quid faciũt.Moralit͛ jnſtruẽs ꝙ xp̃s ſemꝑ parꝰ
ẽ recipe penitẽtes.juxta qđ jp̃e ꝓmiſit job.vj. Eũ q̃ venit

ad me nõ eijciã foras.Nota de eleuatõe manuũ dictũ eſt pri
us quomodo figurata eſt exo.xvij.Cuius figure expoſitõeʒ
aduerte hic.Cũ enim verus moyſes.i.xp̃s eleuat manꝰ.i.
impendit auxiliũ ⁊ ſolaciũ.vincit iſrael.i.eccleſia.Nã ſi de
us pro nobis quis cõtra nos. Sin aũt paululũ manus re/
mittit.i.ſi exigentibus peccatis ſubtrahit auxiliũ ⁊ ſolaciũ
tũc ſuperat amalech.i.dyabolus.quia nõ eſt volentis neq̧
currentis ſed deus miſerentis.Quia vero xp̃s ꝓmiſit eccle
ſie dicẽs.Vobiſcũ ſũ vſq̧ ad cõſumationem ſeculi.Ob hoc
aaron.i.mons fortitudinis.Et vr.i.ignis caritatis ſuſten
tant manus eius.vt in fortitudine ferat auxiliũ.⁊ ex cari/
tate ſolaciũ.ne manus eis haſſentur vſq̧ ad occaſum ſolis
i.vſqʒ ad finẽ mũdi.Sicqʒ ioſue duce.i.xp̃o ductore:iſrael
fugat amalech.i.eccleſia ſuperat diabolũ.in ore gladij: per
virtutẽ orõnis ⁊ verbi dei.Gladius enim ẽ verbuʒ dei. Si
quis ergo vult orõnis virtute ſuperare dyabolũ debet eleua
re manus.i.actus ſuos ad deũ.vt cõuerſatio eiꝰ ſit in celis
Vñ dimiſſas manus erigite ⁊ genua debilia roborate.Naʒ
eleuatio manuũ ſacrificiũ veſpertinũ.bona ẽ operatio cuʒ
ieiunio ⁊ elemoſina.Fides eni ſine operibus mortua ẽ.Le
uemus ergo manus ſine diſceptatiõe querentes que ſurſuʒ
ſunt:non que ſuper terrã.vbi xp̃s eſt in dextera dei ſedens
Sed dubiũ quare hic dicitur vt nobis fiat ⁊c.Dicendũ ẽ ꝙ
huius quadruplex eſt ratio,Prima ad abluenduʒ illi verbo
quod dixit maria angelo Luce.j. Fiat michi ſecundũ ver/
bum tuũ.Secũda ratio ad abluendũ verbo creationis. Ad
deſignandũ ꝙ eadẽ potẽtia requiritur in trãſſubſtantiatiõe
ſicut in reſurrectiõe ⁊ in rerũ creatione de qua geñ.j. Fiat
lux:ſiue fiant luminaria.Et ſequitur.Et factũ ẽ ita. Ter
cia ratio ad deſignandũ ꝙ ſacerdos ſolũ ẽ miniſter huius in
effabilis cõuerſionis.ideo non in ꝑſona propria loquitur.ſʒ
in ꝑſona xp̃i loquens.dicit fiat.Quarta ratio quia oportet
vt hec tranſſubſtãtiatio fiat ꝑ verba tranſitũ ſignificantia
ideo nõ dicitur ꝙ panis ſit corpus xp̃i.ſed bene dicitur pa/
nis fit corpus xp̃i.ideo dicitur fiat.Jtem dicitur.dilectiſſi/
mi ⁊c.Criſtus eni iheſus maxime eſt dilectus a deo patre.
ſʒm illud math.iij.Hic eſt filiꝰ meꝰ in quo michi bñ cõpla
cui.Tuʒ q̇a omnimodã ꝑticipationẽ eſſẽtie pater filio eter

naliter cõmunicat: Tũ quia oĩa que habet pater ſua ſunt.
Johã.xv. Tũ quia a patre tradita eſt ſibi poteſtas oim que
ſunt in celo ⁊ in terra. Math.v. Tũ quia ꝑ filij ſui in cru
ce immolationé pro nobis pater placatus fuit pro oibus
offenſis noſtris preſentib⁹ ꝑteritis ⁊ futuris. Ratõe cui⁹ ⁊
ipſũ exaltauit. ⁊ dedit illi nomé quod eſt ſuꝑ omne nomen
ad phil.ij. Et nos ipſũ deũ patré diligere debemus. quia ip
ſe prior dilexit nos. Quia ſic de⁹ dilexit mundũ vt vnigeni/
tũ ſuũ daret. Johã.iij. Deum filiũ diligere debemus quia
ipſe paſſus eſt pro nobis. ⁊ nos redemit. Spũmſanctũ dili/
gere debemus. quia eius ſapientia conditi ſumus. ⁊ ei⁹ pro
uidentia gubernamur. Deũ eni ſupra oĩa diligere debem⁹
Valde nanq; errat qui nõ diligit deũ ſuũ creatoré. recreato/
rem ⁊ remuneratoré. Vñ beatus aug. dicit Valde eni erra/
rem ſi deum nõ amaré. qui dedit michi aiam vt viuã: gra/
tiam vt bñ viuã. ſapiẽtiã vt ordinate viuã. quã vitã nobis
cõcedere dignetur ihesus xp̃s: patris ab eterno vnigenitus
matris ſpũſſãcti opatõe tp̃aliter nat⁹.

Qui pridie q̃ᵽ pateretur accepit panem in ſanctas ac
venerabiles manus ſuas. ⁊ elevatis oculis in celũ
q ad te deum patré ſuũ omnipotenté tibi gratias a/
gens bñdixit fregit ⁊ dedit diſcipulis ſuis dicés. Accipite ⁊
mãducate ex hoc oés. Hoc é eni corp⁹ meũ.

Sta eſt tercia pars principalis canonis. Jn qua po
nuntur verba ipſã cõſecrationé efficientia. ⁊ finali/
j ter ꝑficientia tam cõſecrationé corꝑis q̃ᵽ ſanguinis
xp̃i. Et habet iſta littera duas ꝑtes. Primo introducuntur
verba cõſecrationis corꝑis xp̃i. Secũdo ſanguinis ibi. ſimi
li modo. Et eſt ſétentia iſta. O pater clemẽtiſſime dñs no/
ſter ihesus xp̃s filius tuus proxima die p̄cedẽte ſuam paſſio
nem. hora cene accepit pané in venerabiles manus ſuas. ⁊
eleuãdo oculos ſuos in celũ: ad te ſuũ patré omnipotentẽ
⁊ gratias agendo benedixit dicés. Hoc eſt corp⁹ meũ. i cor
pus ſuum tranſubſtãtiando. Et fregit ⁊ dedit diſcipulis ſu
is dicés. Accipite ⁊ mãducate ex hoc omnes. Et exponitur
ſic. Qui. ſ. dñs noſter ihesus xp̃s. pridie. i. p̄cedẽti die. q̃ᵽ pa
teretur: accepit pané: ſemꝑ non cõſecratũ. in ſanctas. i. ſan
ctificatas: ac venerabiles. i. honorandas manus ſuas: ⁊ ele/

uatis ſurſũ ſupple ſcꝫm humanitaté. oculis ſupple tam mé
tis q̃ᵽ corporis. in celũ. i. verſus celũ: ad te deũ patreꝫ ſuũ
ſupple ſcꝫm diuinitaté omnipotenté. agens. i. referens tibi
gratias. i. gratiaꝝactiões. benedixit. i. cõſecrauit. fregit ſup
ple ſpecié panis. ⁊ dedit. i. porrexit diſcipulis ſuis dicens:
Accipite. ſ. per fidem. ⁊ manducate. i. comedite ſcꝫ per cari
tatem: ex hoc omnes. Nota primo q̄ᵽ in illa ꝑticula repſen
tatur illud quod dñs noſter ihesus xp̃s in cena fecit. quam
ꝑticulã alexander primus dicitur ſic ordinaſſe ⁊ addidiſſe ſe
cundũ formã apoſtoloꝝ ⁊ euangeliſtaꝝ ſic derelictã. Et é ſci
endũ: q̄ᵽ eccleſia in die cene ſpecialiter addit iſtam ꝑticulaꝫ
qui pridie q̃ᵽ pateretur pro noſtra oimq; ſalute. quod eſt ho
die ad ſingularé reuerentiã illius diei. eo q̄ᵽ iſta die hoc ve/
nerabiliſſimũ ſacramentũ ſit inſtitutũ. in qua die deſidera/
tiſſimũ inſtitutũ eſt conuiuiũ. ſcꝫm q̄ᵽ dñs dixit. deſiderio de
ſideraui hoc paſca manducare vobiſcũ anteq̃ᵽ patiar Luce
xxij. Jn quibus verbis ſaluatoris tria innuũtur Primo pri
mordialis affectatio huius ſacramẽti cũ dicit̃. deſiderio. Se
cũdo ſacramẽtalis demõſtratio huius miſterij cum dicitur
hoc paſca. Tercio fiducialis adamatio ihesu xp̃i cũ dicitur
anteq̃ᵽ patiar. Maioré caritaté eni nemo habet: vt animã
ſuam ponat quis pro amicis ſuis Johã. xv. Secundo notã
in littera dicitur. pridie. Hic notatur tépus inſtitutõis hu/
ius ſacramẽti. Quintadecia eni die menſis primi: quod mo
do eſt ſexta feria: dñs pro nobis paſſus fuit: et p̄cedẽti die q̃
erat quartadecima luna eiuſdé menſis. Poſtq̃ᵽ ad veſperaꝫ
xp̃s ſcꝫm legé paſca tipicũ cũ apoſtolis celebrauit: veteri pa
ſce finem imponés ⁊ nouũ paſca ſubſtituit videlicꝫ. hoc ſa
cramentũ: ⁊ eccleſie tradidit frequentandũ. ⁊ dicit Jnnocé.
Hac igitur inſtitutiõe informati celebramus iugiter ꝑ mi/
ſterium quod ſemel offerebatur in preciũ. Nã cum veritas
venit figura ceſſauit. ⁊ ſignũ ſublatũ eſt de medio: cuꝫ non
erat res aliqua que ſignificaretur: ſed que preſés ꝑciperet̃.
Manſit tamé figura tãdiu donec in veritate fuit cõpletuꝫ
quod in ſimilitudine prius erat exhibitũ. xp̃s eni tũc imple
uit figuras. Agnus eni paſcalis: figura fuit huius venera/
bilis ſacramẽti: poſt cuius eſum hoc ſacramentũ inſtituit.
vt figuris veteribus finem daret. Unde ſic illi carnes agni

in figura comedebāt. ſic fideles in ſacramēto verꝫ corpus ⁊ verū ſanguinē xp̄i ſuſcipiūt. Et ſicut māna datū ē hebreis poſt tranſitū maris rubri iam ſubmerſis egiptijs. ſic eukariſtia datur xp̄ianis poſt ablutōem baptiſmi: deletis iaꝫ peccatis: vt p baptiſmū mūdemur a malo: ⁊ per eukariſtiam cōfortemur in bono. Et ſicut māna populū iſrael p vaſtitatē in via ſolitudinis ad terrā ꝓmiſſionis perduxit. ſic ⁊ eukariſtia populū iſtū per incolatū vite pſentis ad patriaꝫ pducit paradiſi. Vñ recte viaticū appellatur: quia reficiens nos in via deducit ad patriā. De quibus dictū ē ſupra plenius li. j. Fuit aūt hec dies vltima ante ſuā mortē ⁊ paſſiōeꝫ cōueniens ad hui⁹ ſacramēti inſtitutionē. vt illud arti⁹ cordibus fidelium infigeret: ⁊ firmius memorie apoſtoloꝝ imprimeret. quod ante mortē ſuā proxime futurā inſtitueret ſꝫm quod atteſtatur. b. aug. p hec verba. Saluator quo vehementi⁹ cōmendaret miſterij hui⁹ altitudinē: vltimū hoc voluit infigere cordibus diſcipuloꝝ: a quib⁹ p paſſionē erat diſceſſurus. Et idē dicit Inno. Corpus ⁊ ſanguinē ſuū xp̄s poſt cenā dedit apoſtolis vt hoc ſacramentū velut vltimuꝫ teſtimonij mandatū artius memorie cōmendaret. Sunt et alie multe cauſe de quib⁹ ſufficienter dictū ē ſupra li. j. Dicit ergo hic ſacerdos. Qui pridie. i. priori die anteꝙ pateretur: accepit panē: volens ſacrificium laudis deo patri offerre. Panē ⁊ vinū obtulit ex quibus corpus ⁊ ſanguinē confecit. Sup quo verbo dicit Inno. Hui⁹ ſacrificij ritū melchiſedech prius legitur celebraſſe: offerens paneꝫ ⁊ vinum. Erat eni ſacerdos altiſſimi. geñ. xiiij. Vñ dauid inquit ad xp̄m. Tu es ſacerdos in eternū ſꝫm ordinem melchiſedech. Ex quibus patet ꝙ ſacrificiū euangelicū: non ſoluꝫ pceſſit legale in dignitate ſed etiam in tēpore ſicut apoſtol⁹ in eplā ad hebreos plenius oſtendit. Et dñs iheſus panē ⁊ vinuꝫ in ſacrificiū ſui corporis ⁊ ſanguinis inſtituit. quia ſicut p ceteris cibis ⁊ potibus panis cor hominis cōfirmat ⁊ vinuꝫ cor hominis letificat. ita corpus ⁊ ſanguis xp̄i pre ceteris cibis ⁊ potibus ſpūalibus. plus interiorē hominē reficiunt. ⁊ gratiaꝝ donis plus ſaginant. Unde propheta. Poculū tuū inebrians q̄ꝫ preclarū eſt. Et ſicut in iſtis plena ⁊ pfecta cōſtat corporalis refectō ſic ⁊ i illis plena ſpūalis. Sicut et

xp̄s teſtatur. Caro mea vere eſt cibus: ⁊ ſanguis me⁹ vere eſt potus. Qualis aūt debeat eſſe panis. ſ. an azimus an fermentat⁹: an ſalſus vel nō ex quo debet cōfici corpus xp̄i. de hoc ſatis dictū eſt prius. Sed dubitatur hic primo quare xp̄s ſub aliena ſpecie corpus ⁊ ſanguinē ſuū dedit. Hui⁹ Innocē. ponit tres cauſas. Primo hoc fit propter augmentuꝫ meriti: quoniā ibi aliud creditur ⁊ aliud cernitur vt fides habeat meritū: cui humana ratio nō prebet experimentum Etiā propter dignitatē quantū ad malos qui nō ſunt digni xp̄m videre in propria ſpecie. Exemplū de hethſamitis vt prius dictū eſt: etiam propter imbecillitatē quātū ad homines. ⁊ hoc ad vitandū horrorē ⁊ nauſeā. quia ſi oculus videret xp̄m ſub propria ſpecie: vtiꝙ anim⁹ abhorreret. quia nō cōſueuimus carnē crudā ⁊ ſanguinē crudū māducare ⁊ bibere. Quarto ad vitandū ridiculū: ne pagani vel iudei nobis inſultarent cū illud ageremus. Vñ verſus. Sumitur occulte xp̄s ne dum tibi ſtulte. Horror vel riſus: minuat fidē tibi viſus. Vñ Inno. Hāc ergo xp̄s ſub ſpecie pricipalis edulij ſumendā pꝓſuit eukariſtiā. vt foueatur ſenſus in vno ⁊ fides in altero edificaretur. Fouetur eni ſenſus dū ſolita pcipit. Edificatur fides in altero. dum illud quod non videt quale ſit cuiuſmodi ſit agnoſcit. Itē dubitatur quare ſub ſpeciebus panis ⁊ vini. Rñdetur quia dñs in hoc ſacramēto pponitur nobis vt cibus reficiens. Et quia in nutrimēto neceſſitatis humane in his habetur pre omibus plenior ⁊ melior refectio. Igitur ⁊c. Innocē. dicit. pponitur nobis ſpecies panis ⁊ vini. quatenus in ſuſceptōne corpis ⁊ ſāguinis xp̄i. plena ⁊ perfecta refectio eſſe poſſit Plena eni refectō eſt cibus ⁊ potus. Cibi autē ⁊ potus panis ⁊ vinū pricipaliores ſunt ſubſtātie Secūdo quia hec ſpecies ad ſignificatiōnem corpis xp̄i veri ⁊ miſtici eſt expreſſior Panis eni pꝑter cōpactōem aſſimilatur corpori xp̄i. Vinū vero eo ꝙ liquor eſt ſāgui. Et ſic de miſtico. ſicut ex multis vuis exprimit vinum. ⁊ ſicut ex multis granis conficitur panis. ſic nos multi vnū corpus xp̄i miſticum ſumus. Tercō q̄a hec ſpecies ad conuerſionē propter ſui ſinceritatē ⁊ mūdiciā eſt decentior. Quarto q̄a ad figuram veteris ſacrificij melchiſedech vicinior. Quīto q̄a ad compatōem domicam ſimilior

Dñs eni nunc ſe viti nūc pani: nūc grano frumēti cōpara/
uit Ité dubitatur quare laycis nó datur ſub vtraq̄ ſpecie
Reſpondetur ꝙ olim in primitia eccleſia omibus xp̄ifide/
libus dabatur ſanguis cū xp̄i corpe. ſed poſtea ſancta deter/
minante eccleſia ⁊ dictante nó datur ꝑpter tria Pͥo vt tol
leretur erroris materia. quia inſurrexerūt quidā heretici di
centes xp̄z ñ ſub vna ſpecie totū ſʒ mediū: ⁊ in altera ſimi
liter mediū cótineri. vt ergo iſte error tolleretur ſtatuit ec/
cleſia tantū ſub vna ſpecie corpus ⁊ ſanguinē xp̄ifidelibus
dari. Secundo vt euitentur pericula. Nā ſanguinē xp̄i tra/
ctare multum periculoſū eſt eo ꝙ partes ipſius ſūt natura
liter fluxibiles que leuiter ab indiſpoſitis ruſticis effūderē
tur. quod de corpore xp̄i nó ita cito contingit. ideo ſoli ſa/
cerdotes ſanguinē ſumūt in quibus maxima diſcretó ⁊ cau
tela debet eſſe. Tercio vt veritas correſpondeat vmbre. q̄a
in lege nichil bibebāt etiam offerentes de libamine. Sequi
tur. Accepit panē in ſanctas ac venerabiles man⁹ ſuas. In
quo denotatur ꝙ hoc ſacramentū non niſi mūdis manib⁹
non viciatis ſed cóſecratis debet reuerenter ⁊ venerabiliter
tractari. Vñ alexander papa de con. diſ. ij Nichil maius eſ
ſe poteſt ꝙ corpus ⁊ ſanguis xp̄i: nec vlla oblatio hac poti
or eſt. ſed omnes hec precellit que dño pura cóſcientia offe/
renda eſt ⁊ pura mēte ſumēda atq̄ ab omibus veneranda.
Et ſicut ceteris eſt potior ita potius extolli ⁊ venerari de/
bet. Ex quo ſtatim habetur: ꝙ ſolus ſacerdos habet hoc ſa
cramentū conficere. Vbi ſciendū ꝙ quatuor requirūtur ad
cóficiendū eukariſtiā. Unde verſus. Verbum materies in/
tentio ſenſus ⁊ ordo. Cóueniunt xp̄i vt corpus cóficiatur.
Primo requiritur puritas materie: ꝙ de tritico puro debʒ
eſſe hoſtia. quia dñs grano frumēti ſe cóparauit. Et debet eē
azima vt ſupra. Vñ etiā materia eukariſtie eſt duplex. vna
neceſſaria alia debita. Materia neceſſaria eſt panis frumē
ti. quia ſine illo nó poteſt fieri cófectio. Materia vero de
bita eſt ꝙ iſte panis ſit azimus quia licet in fermētato poſ
ſet confici ſicut ⁊ greci faciūt. hoc tamē ſʒm cóſuetudinem
romane eccleſie fieri nó debet. Sed quare de hoc dictū ē ſu
pra. Simile ē de materia calicis. ꝙ q̄dā ē materia neceſſa/
ria. quedam debita. Materia neceſſaria eſt vinū. quia ſine

ipſo non cóficitur ſanguis xp̄i. Materia vero debita ꝙ aq̄
miſceatur vino: cuius cauſa dicta eſt ſupra. Secūdo requi/
ritur ordo ſacerdotalis. Vñ ſʒm ſanctū tho. ſup. iiij. ſen. di.
iiij. Sacerdos quātuncūq̄ malus ſiue excóicatus ſciſmati/
cus ſiue hereticus cóficere poteſt. dūmodo ſeruat illa q̄ req̄
runtur ad cóſecrationē: q̄uis mortaliter peccat: ⁊ irregula
ritatem incurrit. Nec eni hoc ſacramentuʒ melius dicitur
ꝑpter bonū ſacerdotē: nec deterius ꝑpter malū. quia nó in
merito cóficientis: ſed in verbo cóficitur ſaluatoris. Et ſic
laycus quātuncūq̄ ſanctus celebrando nichil ageret. Tercó
requiritur forma verbor̄. ⁊ eſt hec. Hoc eſt eniʒ corp⁹ meū
Iſta coniūctio eni nó eſt de ſubſtantia forme verbor̄ ſed de
bene eſſe ipſius. Et tamē non debʒ omitti. Et ergo ſi quis
omitteret eā: eque bñ cóficeret ſʒ grauiter peccaret ſi ex in
tentóe omitteret. Et ſic iſtis verbis nó prolatis nó eſt ibi
ſacramentū. Cetera aūt verba ibi. Qui pridie ⁊c. Addita
ſunt ex reuelatione ſpūſſancti. Attñ iſta verba nullo modo
debent omitti in celebratione niſi in neceſſitate Alia dubia
circa iſta verba patebūt infra. Quarto requiritur intentio
⁊ eſt duplex. Una intentio cóficientis. ſ. ꝙ ſacerdos inten/
dat conficere. intētio eniʒ ſemp ē neceſſaria: vel actualis vel
habitualis. Alia intentio generalis eſt eccleſie ⁊ ipſius qui
hoc ſacramentū inſtituit. Eccleſia eni itendit hoc ſacramē
tū conficere pro vtilitate vel neceſſitate generaliter vel pti
culariter. Et propter hoc ſi q̄s ex ludibrio vel ſtulticia pro
ferret verba conſecratióis ſuper totū panē in foro: ⁊ totum
vinū in celario: nó conficit quāuis etiā ipſe haberet intentó
nem conſecrandi. Sequitur ⁊ eleuatis oculis in celū ⁊c. In
verbis cóſecratóis corporis xp̄i tria cómemorātur que nul
lus euangeliſta deſcribit. ſ. eleuatis oculis in celū. eterni te
ſtamēti: miſteriū fidei. Et quare hoc reſpondet Inno. ter/
cius. Quod euangeliſte de verbis ⁊ factis xp̄i preter miſerūt
que apoſtoli ſuppleuerūt. Nullus eni tante preſūptionis ex
iſtit ⁊ audacie vt hoc de corde ſuo tēptauerit interponere.
Sed formā iſtā verbor̄ apoſtoli acceperūt a xp̄o. ⁊ eccleſia
ab apoſtolis. Sed ꝙ multa ab apoſtolis ſunt tradita q̄ euā
geliſte omiſerūt: patet in multis locis ſacre ſcripture Scri
bit eni apoſtolus. j. ad cor̄. xv. ꝙ dñs iheſus poſt reſurrectó

nem viſus eſt pluſꝙ quigentis fratribus.deinde viſus ẽ Ja
cobo.deinde apoſtolis oibus.nouiſſime viſus eſt michi.et
hoc nullus euangeliſtaꝝ deſcribit. Nam etiã inter euãgeli/
ſtas quedã omittũtur ab vno que ſupplentur ab alio. etiaꝫ
circa verba cõſecrationis. Nam cũ tres euãgeliſte cõmemo
rent hoc eſt corpus meũ.ſolus Lucas addidit.quod pro vo
bis tradetur. Et vbi Marcus ⁊ mathe⁹ dicũt pro multis
Ibi lucas dicit pro vobis. Sed matheus addidit in remiſſi
onem peccatoꝝ. Vñ propter multa que hic apponũtur ẽ no
tandũ ꝙ euangeliſtaꝝ pͤcipua cura fuit euãgelicas cõſcribe/
re hiſtorias magis ꝙ̃ tradere formas ſacramentoꝝ:q̃s for/
mas apoſtoli a principio ſicut a dño acceperũt ꝓmulgaue/
runt ⁊ eccleſie ſancte tradiderunt. quod patet.j.ad coꝝ.xj.
Ego eni accepi a dño quod ⁊ tradidi vobis. Prius enim ꝙ̃
cõſcripta eſſent euangelia ꝑ aliquos annos erat vſus ſacra
mentoꝝ ⁊ inſtitutio. Non miꝝ ergo ſi in canone quo eccle
ſia generaliter vtitur forme verboꝝ qua xp̃s cõſecrauit ali
qua adiecta inueniuntur. vt eſt iſta coniũctio eni que nõ po
nitur in euãgelio.ſed appoſita ẽ propter cõtinuationẽ ad p̃
cedentia·quã beatus petrus ſꝫm ꝙ a xp̃o accepit credit̃ ad/
didiſſe cũ inueniatur in miſſali ſancti petri rome. Ideo ec/
cleſia iſtam cõiũctionẽ addi voluit. Attamẽ iſta que hic ad/
duntur poſſũt ex alijs locis euãgelij cõprobari. Specialiter
illud. Eleuatis oculis in celũ. Criſtus eni in arduis factis
legitur oculos ſuos leuaſſe.ſicut in reſuſcitatiõe lazari leua
uit oculos in celũ dicẽs. Gratias ago tibi dñe pater quoniã
exaudiſti me. Iohã.xj. In ſermone quẽ fecit poſt cenaꝫ:vbi
orauit pro humanitate ſua glorificanda.⁊ pro diſcipulis ſu
is iteꝝ oculos in celum eleuauit. vt ſcribitur Ioh.xiij. Hec
locutus eſt ihesus:⁊ ſubleuatis oculis in celum dixit. pater
clarifica filiũ tuuꝫ. Si tũc leuauit oculos in celũ ad patreꝫ
cum aiaꝫ lazari ſuſcitauit ad corpus.ꝙ̃tomagis credẽdum
eſt ꝙ tunc oculos ad celũ leuauerit:cum panẽ ⁊ vinũ in ꝓ/
priũ corpus ⁊ ſanguinẽ conuertebat. Quare aũt xp̃s leua/
uerit oculos in celum ad patrẽ. huius duplex ẽ ratio. Una
vt inſinuaret oĩa ſe habere a patre ⁊ nichil a ſeipſo. Secun
da vt erudiret nos ꝙ i principio oim actuuꝫ noſtroꝝ : ocu/
los mentis noſtre.j.intẽtionẽ:ad deũ tanꝙ̃ ad auctorẽ om/

niũ erigere debem⁹. Iuxta illud p̃s. Oculi mei ſemꝑ ad do
minũ. vñ inno.dicit vtrũqꝫ ad nrãm iſtructiõeꝫ agebat. vt
⁊ nos oculos cordis nõ depmam⁹ i terrã ſꝫ eleuẽ⁹ i celũ ſi
q̃d orãtes volum⁹ ipetrare. Et ſubiũgit̃ grãs agẽs. Xp̃us
grãs agebat nõ ꝓ ſe ſꝫ ꝓ nobis id ẽ ꝓ nrã repatiõe ⁊ ſalute
oim ꝑ hoc ſacramẽtũ futura. vel grãs agebat ꝓpt̃ donũ tã
maximi ſacramẽti. vel grãs agebat nobis i exẽplũ. vt deuꝫ
in ſingulis actib⁹ noſtris p̃ oculis habeam⁹ ⁊ ſibi grãꝝ actõ
nes de ſingulis bonis referam⁹. Et nota qñ ſacerdos dicit
hec verba tollit panẽ de ara ⁊ recipit ad man⁹ ⁊ dũ ſic reci
pit adhuc ibi nõ ẽ corp⁹ xp̃i.ſꝫ a prio in vltimo inſtanti ꝓ/
latõis illoꝝ verborũ. Hoc ẽ eni corp⁹ meũ.deſinit eſſe pa/
nis ⁊ icipit eſſe verũ corpus xp̃i.⁊ ergo diligẽter ſacerdos
caueat ne panẽ nõ cõſecratum nimis eleuet nec aliquod ſi
gnũ adoratõis exhibeat ſꝫ i oibus panẽ occultuꝫ teneat ne
ꝑplũs circũſtãs adoret ⁊ ydolatriã cõmittat.de quo pleni⁹
li.i.fuit dictum. Seq̃tur. Bñdixit.hic fit crux ſuꝑ panẽ nõ
ꝙ xp̃s bñdicẽdo panẽ fecit crucẽ q2 nõdũ facta fuit crux ca
racter bñdictõis ⁊ ſanctificatõis.ſed fit crux vt denotet̃ pa/
nem eſſe conuertendũ in corpus xp̃i.q̃ ꝓ nobis immolatus
ẽ i cruce. Innocẽtius dicit ꝙ iſte due cruces ſcꝫ vna quam
facit ſuꝑ panẽ.⁊ altera quã facit poſtea ſuꝑ calicem ſignifi
cãt duplicẽ bñdictõeꝫ. Pria crux fit ꝓpt̃ bñdictõꝫ qua panis
i corp⁹ xp̃i trãſſubſtãtiatur. Scdã crux fit ꝓpter bñdictõeꝫ
qua vinũ i ſanguinẽ xp̃i trãſſubſtãtiat̃ ⁊ ſic hic bñdicẽdo ſa
cerdos facit crucẽ ſuꝑ oblatã q2 nunc crux virtutẽ bñdictõ
nis infũdit. Itẽ nota dubiũ magnum hic icidit ſcꝫ qũo
xp̃s bñdixit panẽ ⁊ an xp̃s ꝑ iſta verba cõfecit ſicut ⁊ nos.
Et videt̃ ꝙ nõ q2 ſi ꝑ iſta verba cõfecit tũc añ ꝓlatõeꝫ hoꝝ
verborũ nõ fuit corp⁹ xp̃i ⁊ tũc ſꝫm ordinem verboꝝ xp̃us
pri⁹ fregit panẽ ⁊ dedit diſcipulis ſuis añꝙ̃ cõfecerit ⁊ cõſe
crauerit qđ videt̃ eſſe incredibile q2 ſi ſic feciſſet tũc videt̃
ꝙ etiã eccleſia erraret q̃ nõ frãgit priuſꝙ̃ cõſecrat ſꝫ poſtea
frãgit. pꝫ tñ ſic cõſequẽtia q2 oĩs xp̃i actio nrã dꝫ eẽ inſtru/
ctio. Et ita hoc ſacramẽtuꝫ debꝫ tractari a nobis iuxta qđ
dñs tradidit. Si vero dicit̃ ꝙ nõ ꝑ iſta verba cõfecit ſeq̃i
tur ꝙ illud ſacramẽtũ qđ ipe cõfecit ⁊ noſtrũ nõ ſint ei⁹dẽ
rõis qđ ẽ abſurdũ dicere. pꝫ tñ cõſeq̃ntia.iiij.ſen. Ad vnuꝫ

quodqꝫ ſacramētū reqͥrit debita forma verboꝝ ergo diuer/
ſitas forme diuerſitatē inducit ſacramenti. Propter iſta di
uerſi diuerſimode loquūtur. Ad primum quō xp̄s bn̄dixit.
Dicunt ꝗdam ꝙ bn̄dixit panē id ē aliquod ſignū ſuꝑ panē
vel aliquod verbū nobis incognitū exp̄ſſit ⁊ nō ſic bn̄dixit
ſicut nos. Sꝫ huic reſpōſioni videt̄ obſtare ordo verboꝝ ꝗa
vt verba ordinātur videt̄ ſeq̄ ꝙ xp̄s fregit ⁊ dedit diſcipu/
lis ſuis priuſꝙ cōſecrauit quod nō ē credibile vt ꝓbatū eſt
Et ergo alij dicunt alit̄ ꝙ bn̄dixit videlicꝫ hic id ē cōſecra
uit ⁊ ſic cū bn̄dixit tunc cōfecit. Et dicūt ꝙ euāgeliſta nō
ſeruauit ordinē rei ſcḋm ꝙ a dn̄o geſta eſt ꝑut ſepiꝰ fit i euā
gelijs vt vnū prius dicit̄ quod poſteriꝰ factū ē ⁊ econuerſo.
idcirco ordine tali cōſtruūt litterā accepit panē ⁊ bn̄dixit
ſubaudiendū eſt ly dicēs hoc ē eni corpus meū. Et tūc fre/
git ⁊ dedit diſcipulis ſuis ⁊ ait Accipite ⁊ comedite Et ite
rabat. Hoc ē corpꝰ meū. Priꝰ eni iſta verba ꝓtulit vt eis
vim conficiendi tribueret. Deinde ꝓtulit eadem verba. vt
apoſtolos vim cōficiēdi doceret. ⁊ eā eis traderet. ⁊ ſic iſti
videntur dicere plane ꝙ illa verba. hoc ē corpꝰ meū. xp̄s bis
ꝓtulit Unomodo occulte ⁊ tacite. Scḋo apte ⁊ manifeſte
Et ſcḋm iſtum modū cōſtruxi lrām. Et idem narrat inno.
Sꝫ de ſecūdo. ſ. an ꝑ iſta verba. hoc eſt corpus meū cōfecit
ſicut ⁊ noſtri ſacerdotes. Aliqui dixerūt ꝙ xp̄s habuit ex/
cellētiſſimā poteſtatē i ſacramētis. ⁊ abſqꝫ omi forma cōfe
cit ⁊ pꝰ hoc q̄dā verba ꝓtulit alijs dando formam cōſecran
di. Alij dixerūt ꝙ non cōfecit ſub his verbis. ſꝫ ſub alijs no
bis icognitis itellectis ꝑ euāgeliſtam ſub illo verbo bn̄dixit
Primū videtur ſeq̄ inno. dicēs Sane pōt dici ꝙ xp̄s virtu
te diuina prius cōfecit. anteꝙ illa verba ꝓtulit. ⁊ poſtea for
mam expreſſit. ſub qua poſteri benedicerent. Ip̄e nanqꝫ ꝑ
ſe virtute ꝓpria benedixit. nos aūt ex alia virtute quā idi/
dit verbis. Cōtra hoc dictū inno. fortiter iſtat̄. qr vel xp̄us
cōfecit cū verbis vel ſine verbis. Si ſine verbis ⁊ cū nos
cōficimꝰ cū verbis ſeq̄tur ꝙ ſacramētū noſtrū ⁊ ſuū quod
tradidit nobis nō ſūt eiuſdē rōnis quod totalit̄ videt̄ eē ab
ſurdū. Si vero cōfecit cū verbis. vel ergo cū eiſdē cū q̄bus
nos cōficimꝰ vel cū alijs. Si cū eiſdē ſeq̄tur ꝙ cū iſtis ver
bis cōfecit. i. ſub iſta forma verboꝝ ſic ⁊ nos. ſi vo cū alijs

ſeq̄tur iterum diuerſificatio ſacramēti noſtri ⁊ ſui quod in
cena tradidit vt dictū ē priꝰ. Ergo oibꝰ difficultatibꝰ p̄ter
miſſis dicēdū ē ꝙ xp̄s cōfecit his verbis. hoc ē corpꝰ meū
⁊ cōſecrauit. Et cū hoc ꝑ eā formā conſecrandi dedit. Sed
ꝓpt̄ argumētū in oppoſitū factū q̄dam dicunt ꝙ hoc ꝑtici/
piū dicens nō ſolū hꝫ cōcomitantiā. nec ſolum reſpicit hoc
verbū dedit. ſed reſpectū habꝫ ad ip̄m cū alijs p̄dictis. vt ſit
ſenſus. dū bn̄dixit ⁊ fregit ⁊ dedit diſcipulis ſuis tūc ꝓtulit
hec verba. hoc eſt corpus meum. Et ſcḋm hunc modū ſal/
uatur etiā ꝙ xp̄s ſolū iſta verba ſemel ꝓtulit. vel ſcḋm iſtū
modū ꝙ dicatur ordo fuiſſe talis. Accepit panē ⁊ bn̄dixit
dicēs. Hoc ē corpꝰ meū. ⁊ fregit ⁊ dedit diſcipulis ſuis. d.
Accipite ⁊ māducate ex hoc oēs. ſolū hoc ꝑticipium dicēs
reiterādo. vel ꝙ iſta tria reſpiciat. ſ. fregit. bn̄dixit. ⁊ dedit
Seq̄tur Et fregit ſcḋm numeꝝ diſcipuloꝝ. Innocētiꝰ q̄rit.
q̄d xp̄us fregit ⁊ quid nos frangimus. nō poteſt dici ꝙ cor
pus ſuū. q̄a dicit innocentius. ꝙuis edebatur. non tamē le
debatur. ⁊ ſi ibi leſū non fuit nec nūc corpus eius frangit̄
q̄a iam eſt ipaſſibile. Fuerūt q̄dā qui dixerūt ꝙ ſicut poſt
cōſecratōēm vera accidentia panis remanēt. ſ. albedo rotun
ditas. ſapor. grauitas ⁊c. ſic ⁊ vera ſubſtātia panis poſt cō
ſecratōēm remaneret. Et ꝓbant hoc ſic rōne ⁊ autoritatibꝰ
q̄a ſicut ſubſtātia materialis non poteſt ſubſiſtere ſine acci
dentibus. ſic accidentia nō poſſūt ſubſiſtere ſine ſubſtātia.
q̄a accidentis eſſe eſt ineſſe ſubſtātie. vij. metha. Et cōſeq̄n
ter iſti dicūt ꝙ pꝰ cōſecrationem ſub ſpēbus ē ſimul ſubā
panis ⁊ verū corpus xp̄i. ſi ſimiliter ſub ſpēbꝰ vini ē ſubā
vini ⁊ ſanguinis xp̄i. Quoꝝ vnū ꝓbat ſenſus. alteꝝ credit
fides. Hij tūc reſpondent ad q̄ſtionē ꝙ ſubſtātia panis fran
gitur ⁊ atteritur dentibꝰ inducentes ad hoc autoritatē beati
pauli ad coꝝ. x. dicentis. Panē quē frangimꝰ nōne ꝑticipa/
tio corꝑis dn̄i ē. hec opinio erronea eſt ⁊ omio falſa. Et er
go aliter ē dicēdū ꝙ poſt cōſecrationē panis deſinit eē ſubā
panis nec eſt ibi alius panis niſi caro xp̄i q̄ noie panis ꝓp/
ter certas methaforas deſignat̄. Iuxta q̄d dn̄s ait. Panis
quē ego dabo caro mea ē. itē aplūs. i. ad cho. xi. Quotienſcū
qꝫ māducabitis panē hūc ⁊c. vn̄ btūs ambro. de cōſc. diſ. ij
.c. oia dicit. Licet in ſacramēto forma panis ⁊ vini videat̄

nichil tñ aliud pꝰ ꝯ̄ſecratóeȝ ꝗ̄ caro ⁊ ſanguis xp̄i credéda
eſt. Et ſubdit. Pané qué i miſterio ſumimꝰ. jllú itelligo q̄
manu ſpũſſancti i vtero virgis formatꝰ ⁊ i ara crucis jgne
paſſionis decoctꝰ eſt. Et vt mirabilius loquar. Nó alia ca
ro plane ꝗ̄ que nata eſt de maria virgine ⁊ paſſa in cruce ⁊
reſurrexit de ſepulcro. Ex q̄bus patet ꝙ poſt cóſecratóȝ nó
manet ſubſtátia panis. Quod declaratur ſic róibꝰ. Quia ſi
remaneret ſubſtátia panis ſacerdos nó poſſet vna die bis ce
lebrare. ⁊ i qualibet miſſa ſacerdos peccaret mortalit̃. Pri
mú pȝ ſic. q2 ſumés ſubám panis nó é jeiunus. ſed ad miſſe
celebratóeȝ req̃ritur ꝙ celebrans ſit jeiunus jeiunio nature
vt patuit ſupra. li. j. Secúdú ſimilit̃ ſic pȝ. q2 poſt pané ſú
ptú ſumeret calicé ⁊ ſáguiné dñj. ⁊ ſic ſumeret ſáguiné xp̄i
nó jeiunꝰ. ⁊ ꝑ cóſequés mortalit̃ peccaret. Et ꝙ dicút acci
déria nó ſubſiſtere poſſe ſine ſubjecto etiá é negádú Et p̄t ꝑ
ſuaderi róne ꝙ forma majoré depédentiá habȝ ad materiá
ꝗ̄ accidés ad ſubjectuȝ. ſȝ forma ſubſiſtere pót ſine ſubjecto
aut ſine materia. ⁊ maxie itellectiua que. é forma carnis hu
mane jgit̃ ⁊c. Major ꝓbat̃ q2 ex materia ⁊ forma fit vnú
ꝑ ſe. ⁊ ex ſubjecto ⁊ accidéti fit vnú ꝑ accidés. ſed minor pa
tet ſcdó de aia ⁊ tercio. vbi dicit̃. Sepat̃ aút hoc ab hoc tá/
ꝗ̄ ꝑpetuum a corruptibili. Sed túc q̃rit̃ q̄d frangit ſa/
cerdos in ſacramento. ⁊ quid fregit xp̄us. Dicendum eſt ꝙ
forma ⁊ ſpés panis frangitur. ⁊ ſic ſimili modo ſpés panis
atterit̃ détibus. Et generalit̃ nota ꝙ omia verba q̄ ſignát
corruptóeȝ vel attritóeȝ. ⁊ p̄dicant̃ de eukariſtia. refcrútur
ad jllas ſpés quas vides. ⁊ nó ad corpus xp̄i. Ea vero que
notant acceptóeȝ referunt̃ ad corpus xp̄i. Verbi grá cú dici
tur corpus xp̄i maſticat̃. frangitur atterit̃ diuiditur ſenſus
eſt. ꝙ ſpés illa frágitur. teritur diuidit̃. ſub qua eſt ip̄m cor
pus xp̄i verꝫ. Similit̃ cú dicitur corpꝰ xp̄i videtur. guſtat̃
ſenſꝰ é. iſte ſpés videtur. guſtátur. ⁊ nó ip̄m verꝫ corpꝰ xp̄i
q̄d ibi latet ſub illis ſpébus. Et tales ſpés ꝑ cóſequés pñt
replere ventrem ⁊ ſaciare. ⁊ a mure vel ab alio animali cor
rodi. nó aút ip̄m verum corpus xp̄i. Quando auté dicitur
corpꝰ xp̄i accipitur vel ſumit̃. ab iſto datur iſti. ex quo ta/
lia verba nó ſignificát corruptóeȝ. ideo referéda ſunt ad cor
pus xp̄i. vnde bñ dicitur corpꝰ xp̄i ſumit̃. accipitur. datur

non tñ jlla ſpés corporis xp̄i. Berengariꝰ q̄ppe vt dicit̃ de
cóſe. diſ. ij. ego. Quia ſuſpectꝰ habebat̃ de hereſi ne remane/
ret anguis ſub herba. ad maioré exp̄ſſioné corá nicholao pa
pa ⁊ centú ⁊. xiij. p̄ſulibus eſt cóſeſſus. pané ⁊ vinú q̄ i alta
ri ponunt̃ poſt cóſecratóeȝ nó ſolú ſacramentú. ſed etiá cor
pus ⁊ ſáguiné xp̄i eſſe ⁊ ſenſualit̃ nó ſolú ſacramétú ſȝ etiá
in veritate xp̄i manibꝰ ſacerdotú tractari frági détibꝰ atte
ri. quod tñ nó eſt intelligendum ꝙ corpꝰ xp̄i jta frangitur
⁊ dentibus atterit̃ cuȝ ſit imortale ⁊ ipaſſibile. ſed ſpés ſub
q̄bus eſt verum corpus xp̄i ⁊ ſanguis dentibus atteruntur
⁊ frangunt̃. Et qúo ⁊ quare fiat fractio vel attritio beatꝰ
auguſtinus oſtendit dicens. Quando xp̄s máducatur refici
tur ⁊ nó deficit. nec qñ máducamꝰ ꝑtes de jllo facimꝰ. ſed
q̄dé i ſacraméto ſic fit. Ná ⁊ xp̄s carnalé ſenſuȝ redarguit
diſcipuloꝝ q̄ putabát carné ejus ſicut ⁊ aliá carné diuidédá
in partes. ⁊ morſibus laccrádá. vt dicit̃ de cóſe. diſ. ij. Qui
máducat. Sed q̃rit̃ ſi mus corroderet hoſtiá conſecratá
vel ſi icineraret̃ aut cremaret̃ q̄d túc eſſet faciédú. Ad hoc
rñdet jnno. ſicut miraculoſe ſubá panis cóuertitur i corpꝰ
xp̄i ⁊ icipit eſſe ſub ſacraméto. ſic jllud quod mus corrodit
miraculoſe reuertit̃ in ſubſtátiam panis. ⁊ deſinit eſſe cor/
pus xp̄i. Mus eni vel aliud brutú nó é capax huiꝰ ſacramé
ti. q2 jllud ſacramétú ſumit̃. aut ad ſaluté aut ad eternam
dánatóeȝ ſȝ nulliꝰ jlloꝝ é capax. Et qñ dictú é ꝙ ſubſtátia
panis reuertit̃ nó é itelligendum ꝙ eadé ſubſtátia panis re
uertat̃ que prius tráſiuit ⁊ tráſuſtanciata eſt i carné ſȝ aliꝰ
panis miraculoſe reuertitur ⁊ de nouo creat̃. Jta dicit ma/
giſter exponés ſñiam ſacrificioꝝ. Et ſic ſȝm priꝰ dicta dici
tur ꝙ ſpés icinerantur ⁊ corroduntur nó aút corpus xp̄i.
vnde ſtatutum eſt i conſiſio aurelionenſi. ꝙ q̄ non bene cu/
ſtodierit ſacrificiú. ⁊ mus vel aliquod aliud aial jllud come
derit quadragita diebus dȝ penitere Qui aút jllud ꝑdiderit
i eccleſia. aut ps eiꝰ ceciderit ⁊ iuenta fuerit. triginta diebꝰ
peniteat Sequitur dedit. Hic ſolet queri quale corpus
xp̄i i cena dedit diſcipulis ſuis. an mortale vel immortale
paſſibile an jmpaſſibile. Jnnocétiꝰ reſpondet. Ego diuina
ſacraméta magis veneráda ꝗ̄ diſcutiéda ꝓfiteor ſimplicita
ti fidei ſufficit ſi dicat̃ ꝙ tale dedit quale voluit. Et rurſꝰ

quale dederit ip̄e nouit. Fuerūt tñ q̄dam q̄ dixerunt ꝙ dñs
dedit diſcipulis ſuis corpꝰ imortale ⁊ ipaſſibile. Et cōſeq̄n
ter dixerūt. ſicut idē veracit̄ erat q̄ dabat ⁊ q̄ dabat̄. ita in
eo ꝙ dabat erat paſſibilis ⁊ mortalis. ſed in eo ꝙ dabatur
erat ipaſſibilis ⁊ imortalis. ſicut viſibiliter geſtabat ⁊ inui/
ſibiliter geſtabat̄. Inuiſibiliter iq̄uā q̄tum ad formaʒ xp̄i.
nō autē q̄tum ad ſpēm ſacramenti. Nam i eo ꝙ geſtabat
q̄ō erat hoc apparebat. in eo vero quod geſtabat̄ quod erat
ip̄e nō videbat̄. vt ergo ꝓbaret ꝙ mortalis erat nō neceſſi/
tate ſʒ volūtate. eo ꝙ imunis erat ab oi culpa. liber erat
ab omni pena. ſuſcepit ſponte mortalitatē. quia mortē ſuſ
tinere volebat. q꞉ ſi mortalitatē non ſuſcepiſſet. oino mori
nō potuiſſet vt ergo ꝓbaret ꝙ mortalis erat nō neceſſitate
ſʒ volūtate qñ voluit mortalitatē depoſuit. ⁊ imortalitateʒ
accepit. Legit̄ eni i euāgelio. ꝙ dū iudei duxiſſent ihūm ad
ſupciliū mōtis vt p̄cipitarēt eū ip̄e trāſiēs p mediū illoruʒ
ibat. Cū eſſʒ ducēdꝰ ſe ſicut paſſibilē teneri tollerabat. ſed
cū eſſʒ p̄cipitādꝰ ſicut ipaſſibilis p mediū illoꝝ ibat. Nā q̄
tuor ſūt ꝓprietates corpis glorificati. ſ. ſubtilitas. agilitas
claritas ⁊ ipaſſibilitas. Sigulas has ꝓprietates ſibi xp̄s ſin
gillati ac diuiſiʒ aſſūpſit añq̄ reſurgēs ex mortuis naturā
corpis glorificati iduiſſet. Subtilitatē cū naſceret̄ ex v̄gie
q̄a trāſiuit p vterū virgis nō corrūpēdo matris itegritateʒ
Claritateʒ cū trāſfigurabat̄ i mōte. Agilitatē qñ icedebat
ſuper mare. Sed ipaſſibilitatem accepit cum manducaret̄
i cena. Sicut eni paſſibilitatem exhibuit i corpore imorta/
li cū poſt reſurrectōeʒ oſtēdit manus ⁊ latꝰ. ſic i corpe mor/
tali ſignū ipaſſibilitatis oñdit cū carnē ⁊ ſāguinē añ paſſio
nē in cena exhibuit. Et licʒ iſta ſubtiliter ſint dicta. tñ con
tra ea orit̄ grandis difficultas. q꞉ poſito ꝙ aliq̄ ps ſacramē
ti p triduū mortis xp̄i fuiſſet reſeruata. ſequeret̄ ꝙ idē cor
pus iacuiſſet mortuū in ſepulcro. ⁊ māſiſſʒ viuū ſub ſacra
mēto. Et ꝙ idē corpꝰ in ara crucis patiebat̄ ⁊ ſub forma
pāis nō ledebat̄. Ergo alij alit̄ dicūt. ſicut ino. dicit. Sal/
ua fide. ⁊ ſʒm magiſtrū. iiij. ſen. diſ. xj. ꝙ xp̄s tale corpꝰ de
dit diſcipulis ſuis q̄le habuit ſʒ tūc habuit mortale ⁊ paſſi
bile ergo dedit eis corpꝰ mortale ⁊ paſſibile tñ ſub ſpēbꝰ pa
nis ⁊ vini nō habebat ſe paſſibiliter. Et ſic innocentiꝰ re/

ſpondet tacite queſtioni. quaſi diceret aliq̄s. Si dñs i cena
dedit diſcipulis corpus paſſibile. ergo ledebatur p maſtica/
tōʒ dētiū. Rñderi videt̄. licʒ xp̄s paſſibilis erat ratōe huma
ne nature. tamē nō ledebat̄ rōne diuinepotētie p quam fa/
cere pōt q̄cquid vult. Nunc aūt a nobis ſumit̄ immortale
corpꝰ ⁊ impaſſibile. eo ꝙ iam corpꝰ ſuū eſt glorificatū. Nec
tñ nūc maiorē efficaciā habʒ. ſicut nec maiorem potētiam
Et ſi diceret aliq̄s tūc illud ſacramētū nūc ⁊ quod tūc de
dit nō eſſēt eiuſdē rōis. Rñdebat ꝙ ſolū dr̄nt penes accidē/
talē ꝓprietatē. ſ. paſſibilē ⁊ ipaſſibilem. Sed iſta diuerſitas
nō facit diuerſitatē ſacramēti. eo ꝙ eadem ē materia ſacra
mēti nūc ſicut tūc. ⁊ eadem forma. ⁊ idē contētum ſub ſpē
bus nūc ſicut tūc. Seq̄tur diſcipulis ſuis. Ad deſignanduʒ
ꝙ hij q̄ ſunt diſcipuli xp̄i illud ſacramētum digne ſuſcipiūt
⁊ nō alij. Diſcipulꝰ xp̄i es. ſi firmiter credis que xp̄s credē
da oſtēdit. q꞉ multi abierūt retro. ⁊ iam non cum xp̄o am
bulant ex eo ꝙ verbis eiꝰ nō crediderūt dicētes. Durus eſt
hic ſermo q̄s poteſt eū capere. iohannis. vj. vñ bern. in ſer.
de cena dñi Nec hūc ſolidū panē digne poterit māducare q̄
fidē catholicam voluerit ifirmare. Diſcipulꝰ xp̄i es ſi fece/
ris ea q̄ precepit. ſʒm ꝙ dñs. d. diſcipulis ſuis beati eritis
ſi ea feceritis q̄ p̄cipio vobis. ioh. xiij. Qui mādatū dñi nō
ignorat neceſſe ē vt ſʒm hoc viuere nō negligat. Naʒ ſeruꝰ
ſciēs volūtatē dñi ſui ⁊ nō faciēs plagis vapulabit multis
q̄ aūt fecerit diuicijs ⁊ honoribꝰ ditabit̄. vñ dñs dicit ioh.
xiij. In hoc cognoſcēt hoies ꝙ diſcipuli mei eſtis ſi dilectōʒ
habueritis ad inicē. Sup quo. d. btūs bern. In hoc diſcer/
nunt̄ filij lucis a filijs tenebraruʒ. diſcipuli xp̄i a diſcipulis
dyaboli. ſi p̄miū caritatis ad inicē ⁊ ad hoies expādūt. hec
caritas amica regis eterni nō timet itrare ad deū. ⁊ cōfidē
ter itrat lectulū ſalomonis. ⁊ req̄eſcere dedignat̄ niſi ſub pe
ctore xp̄i. Si iter vos frēs dñabit̄ hec regia virtutuʒ. pfecto
cognoſcēt oēs puſilli ⁊ magni ꝙ vere erimꝰ diſcipuli dñi.
Qui caritatē nō hʒ. iā nō ē eiꝰ q̄ dedit mādatum caritatis
diſcipulꝰ. nec huiꝰ ſacramēti dignꝰ pceptor ⁊ credite michi
frēs. ſi q̄s de hac ſcola xp̄i ⁊ doctrina ſpūſſancti exierit. ⁊ in
hac doctrina nō pſeuerauerit. abſq3 dubio ieternum peribit
Sed dubiū ē vtrū iudas cū alijs dicipulis eukariſtiā ac/

cepeꝛit. De iſto dubio cótrauerſia iter euágeliſtas videt̃ eſſe
Lucas oſtédit iudá iterfuiſſe cú alijs ex eo ꝙ ſtatiꝫ poſt do
natóeꝫ calicis traditóeꝫ cómemoꝛat dicés. Hic eſt calix no
ui teſtaméti in ſanguine meo q̇ ꝓ vobis tradet̃. verútamen
ecce manus tradétis mecum é i méſa luce. xxij. Quotquot
aút iterfueꝛút eukariſtiá acceperút. marco teſte ⁊ bibeꝛunt
ex hoc oés. iuxta hoc ꝙ ipe xp̃s p̃cepat. teſte matheo. Bibi
te ex hoc oés. Sꝫ in cótrariú ꝙ iudas nó iterfuit oñdit̃ ſic.
Nam ſꝫm matheú ihús dixit bibétibus calicé. Non bibá
ámodo de hoc genimie vitis vſqꝫ in dié illú cú bibaꝫ illud
nouú vobiſcú in regno patris mei. Iudas ergo non aderat
q̇a cú eo nó erat bibiturus in regno viuétiú quoqꝫ nullum
excipiés ait. ꝓ vobis effúdet̃. ſꝫ alioꝝ multos excepit. cú in
q̇t. ꝓ multis effúdet̃ i remiſſioné peccatoꝝ. vñ ſꝫm iohá. cú
xp̃s diſcipulis dixiſſet. Beati eritis ſi feceritis ea ⁊c. ſtatiꝫ
excepit. d. Nó de oibꝰ dico. ſcio eni quos elegeri. Et iterú
vos múdi eſtis ſꝫ non omés. Item ꝙ iudas non acceperat
eukariſtiam. videt̃ eſſe illud. ioh. xiij. qꝛ cú iudas accepiſſet
buccellá panis exiuit cótinuo. erat eni nox. xp̃s aút poſt ali
os cibos tradidit eukariſtiá. luca teſtáte q̇ ait. ſimilit̃ ⁊ ca
licé poſtq̃ꝫ cenauit dicés. videtur ergo ꝙ iudas priꝰ exiuit
q̃ꝫ xp̃s tradiderit eukariſtiam. Relinq̇tur ergo dubiú quid
i hoc caſu ſit tenédum. Inno. rñdet Illud forte eſſe tenédú
ſine p̃iudicio alioꝝ euágeliſtaꝝ quod iohánes cómemorat q̇
videt̃ inuere ꝙ iudas añq̃ꝫ xp̃us tradidit eukariſtiá exiuiſſꝫ
⁊ ꝑ cóſequés nó accepit. ꝙ aút lucas poſt calicem cómemo
rat traditóeꝫ ꝑ recapitulatóeꝫ pót intelligi. q̇ ſepe fit i ſa
cra ſcriptura vt qꝺ factú fuerit poſteriꝰ enarret̃. Matheus
eni biduo añ feſtú pache cómemorat effuſióeꝫ vngenti eſſe
factá Iohánes aút añ ſex dies paſce. Beatꝰ bern. i ſer. de ce
na dñi q̃n exponit illud quod facis fac citiꝰ dicit. Quidá pu
tát ꝙ túc corpꝰ xp̃i accepit Sꝫ é ſciédú ꝙ cú iá oibꝰ diſtri
bueret ſacramétú corpis ⁊ ſanguinis. iter quos iudas fuit
Et alibi dicit. O bone ihú de vna méſa comedút petrꝰ ⁊ iu
das. petrꝰ ad ſaluté. iudas ad damnatóeꝫ. ⁊ hoc plurimi ex-
poſitoꝝ cócedút. Sꝫ de iſto dicto ioh. ꝙ iudas pꝰq̃ꝫ itinctaꝫ
buccellam accepit continuo exiuit. reſpódet aug. in li. de có
cordia euágeliſtaꝝ ꝙ corpus xp̃i prius erat diſtributú ante

q̃ꝫ dñs iude pané intinctú porrexit. De iſta buccella inticta
beatꝰ berñ. ſic loquitur. Per buccellá intinctá intelligútur
falſi xp̃iani ⁊ ficti religioſi. Multi eniꝫ ſút falſi religioſi: ⁊
falſi tonſurati: qui cú viris pie religioſis cóiter dominicuꝫ
corpus accipiút: ſꝫ ab iſtis diſcerni nó poſſút: niſi ꝑ buccel
lam intinctá que é detractio: murmuratio: inobediétia: ver
box laſciuia: occulta pecunia ⁊ forte grauiora peccata. qui
talis eſt monachus nó é: ymo iude traditori ſimilis é. Sed
quiſq̇s ille miſer eſt: timeat peniténdo ne. ſ. cú iuda tradito-
re dápnetur morti. Et exclamat hortádo dicés. Nos igitur
qui ſumus diſcipuli xp̃i: videamꝰ ne pané intinctú comeda
mus. religioné quá tenemus in veſte ſeruemus ⁊ in mente
⁊ ſanctitaté qua habitus exterior pollet intus animꝰ ſpléde
at. ne in hora noctis exeamꝰ reprobati a dño. in ſtagnú ig-
nis ⁊ ſulphuris cú dyabolo cócremádi. Túc dubiú relinqui
tur ex p̃miſſis. quare medicus ſalutis mediciná dedit egro
to quam ſciebat ei eſſe mortiferá. ſciebat eni ꝙ ad iudiciuꝫ
manducaret quia indigne máducabat. Dicendú ꝙ hoc dñs
fecit ſacerdotibus in exépluꝫ. quia ſꝫm Inno. ſacerdos non
debet denegare illi eukariſtiá qué ſcit eſſe in mortali crimi
ne dúmodo illud nó ſit notoriú. i. manifeſtú eccleſie. ne for
te non ſit correctoꝛ ſed potius ꝓditor. Admonere tñ debꝫ ſa
cerdos eú vt non accipiat. ⁊ ſi ille nolit deſiſtere non debet
ei denegare. quia peccatú erit accipientis ⁊ nó dantis. Vñ
aug. de cóſ. diſ. v. Non prohibeat diſpéſator pingues terre
i. peccatores menſa xp̃i máducare. ſed exactoré. i. illú qui in
ſtanter petit moneat timere. Sed inſtat̃ cótra dicta. Mi
nus eni malú é reddi ſuſpectú de crimine q̃ꝫ crimé cómitte
re. ſed de duobꝰ malis minꝰ malú é eligédú. Ergo videtur
ꝙ diſcretus ſacerdos negare debet criminoſo eukariſtiá. q̃-
tenus minꝰ malú incurrat ⁊ deuitet maiꝰ malú. i. indigná
cómunicationé. Reſpondet Inno. Cú nemo vnú peccatuꝫ
mortale debet cómittere ne proximꝰ aliud mortale cómit-
tat: eligendú eſt potius ſacerdoti non prodere peccatoré: q̃ꝫ
ꝙ ille non peccet. ſed ille cóicandus potius debꝫ eligere. vt
abſtinendo reddatur ſuſpectꝰ: q̃ꝫ máducando indignus. Et
vlterius dicendú eſt ꝙ reddi ſuſpectú in ſe ⁊ intenſiue: ⁊ mi
nus malú q̃ꝫ cómittere crimé eſt máducando indigne. ⁊ ſic

malus potius debet eligere abſtinẽdo eſſe ſuſpectus: ꝙ mã/
ducare indigne. Tamẽ extenſiue ſeu ad alios extendẽdo: red
di ſuſpectũ eſt maius malũ q̃ȝ manducare indigne. quia ex
tali ſuſpitõe oritur ſcandalũ exquo alij plures inficiuntur.
Sed vlterius põt queri. An xp̃s iude dedit eukariſtiã ad bo
nũ vel ad malũ: quia alias xp̃s ſua intentiõe fuiſſet defrau
datus. quia teſte propheta. Fecit vniuerſa que voluit. Iu/
das eni nõ accepit ad bonũ ſed ad malũ nec videtur ſibi xp̃s
dediſſe ad malũ: quia xp̃s nõ eſt auctor maloꝝ ſed vltor. Re
ſpondetur ꝙ veriſimiliter dici poteſt ſi illa ꝑpoſitio ad de/
notat intentionẽ ſeu affectũ falſa eſt ꝓpoſitio. ſ. xp̃s dedit eu
kariſtiã iude ad malũ. Si vero denotat cõſecutõem vel effe
ctum tũc vera eſt. Dubitatur etiã. An xp̃s in cena corpꝰ
ſuũ accepit. Dicendũ ꝙ ſic. Vñ ibero. Dñs ihesus ipſe cõui
ua ⁊ conuiuiũ. ipſe comedens ⁊ quod comeditur. Vñ de hoc
quidã verſus metrice cõtexti ſũt ⁊ approbati in iure cano/
nico. Rex ſedet in cena: cinctus turba duodena. Se tenet i
manibus: ſe cibat ipſe cibus. Sed dubitatur quare dedit
ſibiipſi corpus ſuũ: cũ corpus ſuũ datur ad augmentũ ſalu
tis ⁊ gratie. modo ipſemet ẽ ſalus ⁊ gratia. quare ergo ſibi
ipſi dedit. Rñdetur ꝙ xp̃s corpus ſuũ ſũpſit: nõ ꝙ indiguiſ
ſet ſed alijs in exemplũ. Sicut eni baptizatus ẽ alijs in exẽ
plũ licet nõ indiguit. ſic ⁊ corpꝰ ſuũ ſũpſit ne alij corpꝰ ſuũ
abhorrerent. Sequitur. Accipite ⁊ manducate. Dicit acci/
pite ⁊ nõ rapite. quod eſt cõtra illos qui cũ jus non habeãt
hoc ſacramentũ ꝑcipiendi accedũt. ⁊ iſti verius rapiunt q̃ȝ
accipiunt. Accipite ergo cũ deuotione: ⁊ manducate cũ ve/
neratione. Vel accipite per fidẽ ⁊ mãducate ꝑ caritatẽ. Nõ
eſt intelligendũ ꝙ corpꝰ ſũptum de manu dñi ſibi diſcipuli
miniſtrarẽt: ſed qui cõſecrauit idẽ ⁊ miniſtrauit. Et nota ꝙ
xp̃s dupliciter mãducatur. ſ. ſacramẽtaliter ⁊ ſpũalit̃. ſȝm
ꝙ duplex corpꝰ xp̃i intelligitur: vnũ corpus verũ quod tra
xit de maria virgine ⁊ quod in cruce pependit. Aliud miſti
cũ quod eſt eccleſia ſpũ xp̃i vegetata. De primo corpe dicit
dñs. Hoc eſt corpus meũ quod pro vobis tradetur. De mi
ſtico dicit aplũs. Vnũ corpꝰ ⁊ vnus panis multi ſumus. j.
ad cor. x. Et illud miſticũ corpus comeditur ſpũaliter. i. i
fide ſub ſpecie panis. i. in fide cordis. Spũaliter manducat

corpus xp̃i veꝝ. qui exiſtens in caritate firmiter credit. ⁊ a
dorat fideliter ⁊ reuerenter xp̃m cõtentũ in ſacramẽto quã
uis non ſeruat ſpeciẽ. Sed ſacramẽtaliter manducat q̃ cor
pus xp̃i ſub iſtis ſpeciebus recipit. De comeſtiõe ſacramẽ
ti dicit dñs. Accipite ⁊ mãducate. hoc eſt eniȝ corpus meũ
hoc facite in meã cõmemorationẽ. Hoc modo. ſ. ſacramẽta
liter tam boni ꝙ mali mãducant corpus xp̃i. ſȝ boni come
dunt ad ſalutẽ. mali vero ad iudicium. vt dicit apoſtolus.
Qui manducat indigne: iudiciũ ſibi manducat ⁊ bibit: non
diiudicans corpꝰ dñi. De ſpũali comeſtiõe dñs ait. Niſi mã
ducaueritis carnẽ filij hominis ⁊ biberitis eius ſanguinẽ: nõ
habebitis vitã i vobis. hoc modo tantũ boni comedũt cor
pus xp̃i. Et de eadẽ comeſtione ſpũali dicit beatꝰ augu. Vt
quid paras dentẽ ⁊ ventrẽ: crede ⁊ mãducaſti. Qui credit i
xp̃ȝ ipſũ comedit ſpũaliter: quoniã incorporatus ẽ xp̃o per
fidẽ ⁊ membꝝ eiꝰ efficitur. Et ſi quis fidelibus ẽ aggrega
tus. ⁊ xp̃o ꝑ fidẽ ⁊ dilectionẽ incorꝑatus. plus ꝓficit in fide
⁊ dilectione. vel in vnitate corꝑis eiꝰ firmius ſolidatur. q̃a
deus caritas eſt. ⁊ qui manet in caritate in deo manet ⁊ de
us in eo. Et nota ꝙ differentia ẽ in mãducatiõe corporali
⁊ manducatione huius ſacramenti. quia in mãducatõe cor
porali illud quod manducatur incorꝑatur ⁊ qui manducat
incorporat. Sed in mãducatiõe huius ſacramẽti. qui man
ducat incorporatur. ⁊ qui incorporat manducatur. Vñ di/
ctũ fuit beato augu: Cibus ſũ grandiũ. crede ⁊ mãducabis
me. nec tu me mutabis in te / ſicut cibũ carnis tue. ſed tu
mutaberis in me. Et ẽ ſciendũ ꝙ illa verba accipite ⁊ mã
ducate non ſũt de forma huius ſacramẽti. ſed ꝑtinẽt ad di/
ſpenſationẽ ⁊ vſuȝ hꝰ ſacramẽti. Sequitur. Ex hoc omnes
Hoc nullus euangeliſtaꝝ addidit de corpore. ſed de ſanguie
bene dicitur. Bibite ex hoc omnes. ⁊ ab apoſtolis creditur
eſſe additũ. Sed dubiũ incipit. quare nõ dixit Accipite ⁊
mãducate hoc omnes / cũ videtur eſſe magis cõgrua locutõ
quia nõ ex corꝑe ſed corpꝰ xp̃i manducatur. Etiaȝ dubi
tatur quid ly hoc demonſtrat cũ dixit. mãducate ex hoc oẽs
cũ oibꝰ panẽ fregiſſet. Si eni demõſtrat aliquod fragmẽ/
toꝝ. illud nõ dabatur omnibus comedere. cũ ſingulis ſingu
la diſtribuerat fragmẽta. Si autẽ demonſtrabat corpus xp̃i

non poterāt ex illo omēs comedere.quia corpus xp̄i nō mā
ducatur per ꝑtes ſed integrū.Ibi reſpōderi poteſt ſ͠m regu
lā phitonei.quod frequēter in ſacra ſcriptura videtur agi
de vno:hoc tñ agitur de diuerſis.vt ē illud.bñdixit.fregit.
⁊ dedit.Benedixit panē.Fregit formā ſeu ſpeciē panis.De
dit corpus.Eodē modo cū dicit.Māducate ex hoc omnes
Hoc ꝓnomē hoc oſtendit integrū corpus. ⁊ illa ꝑpoſitio ex
innuit formā diuiſā.vt ſit ſenſus.comedite corp⁹ meū ſub
forma diuiſū.Nam ſola forma ꝑ partes diuiditur: ⁊ totuʒ
corpus māducatur.Sequitur.Hoc eſt enim corpus meum
Queritur vtrū preciſe ꝑ hec verba fiat conſecratio.Quidā
doctores dicūt ꝙ ſic.quia ſicut ī ſacramēto baptiſmi ꝑ iſta
verba Ego te baptizo:in noīe patris ⁊ filij ⁊ ſpūſſancti:ꝑfi
citur ſacramētū baptiſmi:etiā omibus exorciſmis omiſſis
ſic etiam ad cōficiendū in neceſſitate:vt ſi quis eſſet in ꝑi/
culo maris ſufficerent hec verba.hoc eſt eni corpus meuʒ.
Iſta enim verba ſūt de ſubſtātia ⁊ eſſentia cōſecratōis: ita
ꝙ his verbis nō prolatis nō eſt ibi ſacramentū.Cetera au
tem verba.ſ.qui pridie ⁊c.ſūt de bene eſſe.tñ addita ſūt ex
reuelatiōe ſpūſſanti.Etiā quia creditur ꝙ xp̄s eadē verba.
ſcʒ hoc eſt corpus meū:dicendo cōfecit.Idcirco etiā ſacer/
dos noſter ꝑciſe ad ꝓlationē hoꝝ verboꝝ conſecrat ⁊ cōficit
Alij tñ dicūt quod cautius eſt dicere:ꝙ etiā ꝑcedentia ver/
ba ab illa ꝑte.ſ.qui pridie ⁊c:ſunt neceſſaria ad cōſecrandū
ex eo ꝙ xp̄s nō expreſſit preciſā formā cōſecratiōis. Etiaʒ
ex eo quia in dubijs ſemꝑ ſecurior ꝑs eſt eligēda.⁊ quod cer
tius eſt:tenendū ē.Sed iſta ſecūda ē certior ꝙ̄ prima :idcir
co eſt tenenda.Et ad rationē dicitur.ꝙ non ē ſimile de ſa/
cramēto baptiſmi ⁊ eukariſtie.quia ſacramentū baptiſmi
eſt dupliciter neceſſariū ſine quo nullus poteſt ſaluari :ſʒ ſa
cramentū eukariſtie non.vnde nō eſt ſimpliciter neceſſari/
um ad ſalutē manducare:ſed credere ⁊ deſiderare Vñ aug.
⁊ eſt prius allegatū.Vt quid paras dentē ⁊ ventrē: crede ⁊
manducaſti.Secūdo circa idē dubitatur.Propter quid hec
coniūctio enim addatur cū tamē xp̄s eā non protulerit ſed
ſimpliciter dixerit.hoc ē corp⁹ meum. Scotus dicit. ꝙ ly
enim additur ad faciendū continuationē ad precedētia. ita
ꝙ hec verba referuntur ad xp̄m.quia ſacerdos non profert

iſta verba in ꝑſona ſua ſed xp̄i.⁊ hoc ꝑ illā cōiunctionē eniʒ
deſignatur.Et ideo apoſtoli eam dicūtur addidiſſe: ⁊ ſignā
ter beatus petrus. Sed dubitaꝛ̄ tercio.ſi ſacerdos omit
teret illā cōiunctionē an etiaʒ conficeret.Reſpondetur ſ͠m
doctores ꝙ ſic.quia proferens verba xp̄i cū debita intentio
ne:⁊ ſuper materiā debitā conficit:ſed dicendo.hoc ē corp⁹
meū:omittēdo illaʒ cōiunctionē enim:ſacerdos habens in/
tentionē conficiendi profert verba xp̄i: per que xp̄s cōfecit
ideo ⁊ ipſe cōficit.Vñ ſciendū ꝙ ſacerdos ſcienter eā omit
tens peccat mortaliter:quia ꝙ̄uis nō ē de eſſe ſacramēti:ē
tamē de neceſſitate miniſtri.Quarto dubitatur. ſi iſta for/
ma verboꝝ.hoc eſt corpus meū mutaretur vt ſic dicatur.
hoc eſt corpus meū:quod traxi de virgine: vel benedictum
aut ſubtrahendo dicendo ſic.hoc eſt meū:vel hoc eſt corpus
an ſacerdos conficeret.Reſpondetur ſ͠m albertū in de offi
cio miſſe.ꝙ ſi aliquid addatur quod ſentētiaʒ nō mutet nec
errorē inducat.nichilominus fit conſecratio. Pro certo tñ
ſciatur ꝙ grauiter peccat qui hoc attēptare ꝑſūpſerit.maxi
me ſi formā intendit mutare/aut hereſim introducere. Sʒ
ſi aliquid de forma verboꝝ.hoc eſt corpus meū diminutuʒ
vel ſubtractū fuerit.non cōficit nec cōſecrat quia ſi dicatur
hoc eſt corpus/non adequate ſignificatur corp⁹ xp̄i. Etiaʒ
ſi dicatur hoc eſt meū indeterminatū manet quid ſit meuʒ
Idcirco talis non cōſecrat. Dubitatur quinto circa ideʒ
ꝙ ſi ſacerdos mutaret formam illoꝝ verboꝝ tranſponēdo
an conficeret.Innocentius vult ꝙ huiuſmōi queſtiōes de/
bent ꝑtermitti.Et dicit ſane fecit deus hominem rectuʒ.ſed
ipſe ſe infinitis q̄ſtionibus immiſcuit.His itaq; pretermiſ/
ſis que aliqñ magis ſubuertūt animū ꝙ̄ edificent. hoc pro
certo ſciatur/ꝙ forma verboꝝ quā xp̄s expreſſit per omnia
debet illibata ſeruari.ꝙ̄uis eni ſ͠m philoſophū.ij.ꝑiarme.
Nomia ⁊ verba trāſpoſita idē ſignificant.ne tñ vtile ꝑ in/
utile vicietur.Albertus in officio miſſe dicit. ꝙ non debet
mutari forma verboꝝ per trāſpoſitionē verboꝝ. ſic ꝙ dica
tur corpus meū eſt hoc.aut ſimili modo licʒ etiā ſic eundē
ſenſū habere videantur alias non conficeret. Dubitatur
ſexto.Quid ſi ſacerdos nō recolit ſe ea dixiſſe que in conſe/
cratione eukariſtie dicunꝛ̄.Rñdeꝛ̄ ſ͠m ſanctū thomā in.iij.

parte.q.lxxxiij. ꝙ non debet ex hoc turbari. Non eniȝ qui
multa dicit: recolit omniũ que dixit. Si tamẽ ſacerdoti ꝓ/
babiliter conſtat aliqua ſe omiſiſſe: eoꝝ que ſunt de neceſſi
tate ſacramẽti. ſ. circa formaȝ cõſecrationis. debet reſumi
ipſa forma ⁊ cetera per ſuũ ordinẽ reiterari. Ex iſto dubio
reſoluitur aliud dubiũ. ſi ſacerdos tranſpoſuiſſet verba cõſe
crationis dicendo. hoc eſt meũ corpus ex inaduertentia. vel
ex quadã negligẽtia. ſtatim formã reſumat. ⁊ cetera ſuo or
dine reiteret. ⁊ de negligentia peniteat. Quid ſi aliquid ho/
ſtie ex obliuione remaneat in altari: aut vinũ. nũquid ſacer
dos conficit illas hoſtias vel illud vinũ. Reſpõdetur ſcḋm al
bertuȝ in libro de miſſa. ꝙ iſtas non cõficit ꝑticulas. quia
intentionẽ eas conſecrandi nõ habȝ. Et ſcḋm aug. ſine intẽ
tione in ſacramẽto altaris nichil agitur. vel actuali vel ha/
bituali. Quid ſi verba truncaret: vel accurtaret vel ſillabã
omitteret. vt ſi diceret. hoc eſt corpus meũ. Dicendũ ẽ bre
uiter ꝙ non conſecrat aut cõficit: quia verba debẽt itegre
⁊ illeſa ꝓferri. Item dubitatur. Quid demonſtrat ſacerdos
cum dicit. hec eſt corpus meũ: per illud ꝓnomen hoc. Non
enim poteſt dici ꝙ panẽ quia hec nõ ẽ vera p̃dicatio. hoc. ſ.
panis eſt corpus meũ. Nec accidẽtia ſenſualia ibi demõſtrã
tur cõſimili ratione. Nec etiã corpus xp̃i. quia adhuc nõ ꝓ
tulit illa verba. ad quoꝝ prolationẽ panis mutatur in cor/
pus xp̃i. In ſimili obiectio fit a laycis cũ dicitur. hoc vinũ
eſt mortuũ. poſito ꝙ in prolatione ſubiecti ſit vinũ. ⁊ in ꝓ/
latione predicati ſit mortuũ. Innocẽtiꝰ dicit. quãtũ diſtat
oriens ad occaſu. tantũ refert inter miraculũ ⁊ naturã. Et
ergo ab huius queſtionis laqueo facile ſe abſoluit qui dicit
ꝙ xp̃s tũc conficit qñ benedixit. ⁊ ſic ante prolationẽ illoꝝ
verboꝝ fuit corpus xp̃i veꝝ. Sicq; dicendũ ꝙ xp̃s corpꝰ ſu
um demonſtrauit. Sed ſi opponitur de ſacerdote qui conſe
crat cũ illa verba pronunciat. Rñdet Inno. ꝙ ſacerdos ni
chil demonſtrat. quia illis verbis non vtitur enunciatiue.
ſed ſolũ recitatiue. quia ſenſus talis eſt. Dñs dixit hec ver/
ba. Hoc eſt corpus meũ. quẽadmodũ dñs alibi ait. Ego ſũ
lux mũdi. ego ſum vitis vera ⁊ ſic de alijs multis. Richar
dus de ſancto victore li. v. de trini. d. ꝙ in iſta orõne hoc ẽ
corpus meũ fit demonſtratio partim ad ſenſum ⁊ ꝑtim ad

intellectũ. ita ꝙ ſit ſenſus. illud eſt hoc quod cõuertendũ ẽ
in corpus meũ. Tercia via dicit. ꝙ in iſta oratiõe. hoc eſt
corpus meũ. per ly hoc demõſtratur corpus xp̃i: non ꝓ iſto
tempore quo profertur hoc pronomẽ hoc. ſed pro iſto tem
pore in quo cõplete prolata eſt tota oratio Verbi gratia in
ſimili. ſi quis diceret. hoc eſt bonũ verbũ: time deũ: hoc ꝓ/
nomẽ hoc nõ demonſtraret iſtã orationẽ: deũ time: prout ꝓ
fertur. ſed prout hec orõ deũ time eſt prolata. Similiter vi
detur dicere ſcotꝰ ſup. iiij. ſen. qui ſic dicit. Oratio non cau
ſat ſenſũ ⁊ cõceptũ in aio auditoris: niſi fuerit totaliter fi/
nita ⁊ prolata. Secũdo ſic declaratur. ſicut ſe habet ſillaba
ad dictionẽ: ſic ſe habet dictio ad orõnem. ſed ſillaba nõ cau
ſat aliquẽ ſenſuȝ niſi dictõe totaliter prolata. ſic ſimiliter ⁊
oratio. Et cõſequenter dicit ꝙ illud pronomen hoc hic de/
monſtrat corpꝰ xp̃i. Et ſicut orõ non cauſat ſenſũ ꝑfectum
niſi ſit totaliter finita ⁊ prolata: ita iſta nõ eſt vera: hoc eſt
corpus meũ: niſi orõne totaliter prolata. Quarta via dicit
ꝙ in illa orõne: hoc eſt corpꝰ meũ: per illud pronomen hoc
demonſtratur corpus xp̃i: ratõne illius inſtantis quo fini/
tur iſta orõ. ⁊ ſic fit demõſtratio ad intellectũ. Et petrꝰ cõ
meſtor dicit ꝙ cũ totũ ẽ dictum totũ ẽ factum. Et nota ꝙ
certiſſime credendũ ẽ. ꝙ cum iſta verba proferũtur: ⁊ pro/
lata ſũt cum intẽtione cõficiendi ⁊ ſuper materiã debitam
ꝙ panis in corpus xp̃i conuertitur ex pacto ⁊ promiſſo diui
no. quod vtiq; magnũ ⁊ eximiũ ẽ miraculuȝ. ꝙ tantã vim
verbis deus tribuit ⁊ ſacerdoti conficienti. Sup quibꝰ ver
bis Inno. prouehitur in hec verba. Cum ſacerdos hec ver
ba pronunciat. hoc ẽ corpus meũ. hic ẽ calix ſanguinis ⁊c.
panis ⁊ vinũ in carnẽ ⁊ ſanguinẽ conuertũtur. illa virtute
qua verbũ caro factũ ẽ. ⁊ habitauit in nobis. quia ipe deus
dixit ⁊ facta ſunt. ipſe mandauit ⁊ creata ſunt. qua feminã
conuertit in ſtatuã. ⁊ aquã in vinũ: ⁊ virgã cõuertit in co/
lubrem. Nam ſi verbũ helie potuit igneȝ de celo deponere.
verbum xp̃i nonne poterit panẽ in carnẽ mutare. quis au/
det hoc opinari de illo/ cui nullũ verbũ ẽ impoſſibile. Cer/
te magis ẽ creare illud quod ẽ de nichilo. ꝙ̃ quod ẽ in aliud
trãſmutare. Hoc quotidie fit ⁊ illud nemo dubitat. ⁊ ꝙ hoc
aliquis dubitet abſit. Quod ergo panis fuerat cum accepit

coꝛpus ſuū erat cū dedit. Hec eni verba ſunt tante ꝓfundi
tatis vt intellectus nó ſufficit ea penetrare. Hec innoc. Et
ſꝫm bea. greg. In inſtanti ꝓlationis horum verboꝝ: quali
bet dubitatióis ambiguitate a coꝛdibus xp̄i fideliū ſemota
celi aperiūtur. celeſtiū curie adueniunt cū verbo dei incar/
nato. Et vt altius loquar. Tota ſancta trinitas ibi princi
paliter aſſiſtit. Vn̄ ſanct⁹ greg. ſic loquitur. Quis fideliū du
bium habere poſſit in ipſa immolatóis hora: ad vocē ſacer
dotis celū aperiri. in iſto miſterio choros angeloꝝ adeſſe ſū
mis una ſociari terrena celeſtibus iūgi. quaſi dice. nullus.
Felices igitur vos dixerim o ſacerdotes. qui tantū ſacerdo
taliter viuitis quoꝝ miſterio panis angelorum. panis vite
moꝛtalibus quotidie p̄paratur. O ſacramentuꝫ pietatis. o
ſignū vnitatis. o vinculū caritatis. o quali honoꝛe honora
ti eſtis. quali menſa potimini. q̄ꝫ angeli hoꝛreſcunt videntes
⁊ neq̄ꝫ ſine timoꝛe reſpicere audent. Magnificauit dn̄s fa/
cere vobiſcū. vt vos idipſū conficiatis in altari. quod ipſe
xp̄s ꝓpꝛiis manib⁹ tractauit in cena paſcali. O regale ſacer
dotiū. o felix p̄ſbiteriū. o felicitatis p̄ſbiter. cui dn̄s op⁹ op
timuꝫ ⁊ officiū excellētiſſimū tribuit. Quis vnq̄ꝫ audiuit ta
lia. quis vidit his ſimilia. ꝙ iſte qui cūcta creauit. ſi fas eſt
dicere quodāmodo creari ſe dedit tibi. Super qua poteſtate
veſtra: o ſacerdotes ſuper tam inſigni priuilegio veſtro: ce
lum ſtupet: terra miratur. dyabolus cōtremiſcit. Agitur q̄
dem in terris miſterium ſed officiū veſtrū celeſtibus nego/
ciis continetur. Aſpice o ſacerdos tui priuilegii dignitateꝫ
Non eni homo nó angelus non archangelus nó aliqua cre
atura nec virtus: ſed ſpūſſanct⁹ hoc munus cōtulit. atq̄ꝫ ad
huc manētes in carne miſterio fungi p̄ſtitit angeloꝝ: quod
non rex nec princeps terre. non angelus nec archāgelus: nó
ſeraphin: nec cherubin hac ſingulari refulget dignitate. vn̄
aug. Idcirco fratres ad terribilem menſā dn̄i cū debita re/
uerentia cū timoꝛe pariter ⁊ amoꝛe ad eius coꝛpus tractan
dum accedere cogitetis: nulla malignitate ſuffocati. nullo
veneno inuidie tranſpuncti. nullo odio maculati. ſi ergo a
coꝛpoꝛalibus viciis debetis eē impoluti: multomagis a ſpū
alibus deberis eſſe ſinceri. Coꝛpoꝛalis cibus/ cū ventrē in/
uenit a diuerſis humoꝛibus occupatū ampli⁹ ledit. magis

nocet. nullū auxiliū p̄ſtat. Et iſte cib⁹ ſpūalis ſi aliquē re/
perit malignitate pollutū magis ꝑdit q̄ꝫ ſaluat. magis dāp
nat q̄ꝫ liberat nó ſua natura ſꝫ accipiētis peccato. hec aug.
Ulteri⁹ notādū ꝙ i verbis conſecratóis hoc verbū ē dꝫ di/
cere actū exercitatū ita ꝙ exponit̄ ꝓ exiſtit ⁊ nó actū ſigna
tū vt heretici deſipiētes itelligūt. Dicūt eni exponētes ver
ba cōſecratóis. hoc eſt. i. ſignificat coꝛpus meū. nó creden/
tes i veritate ibi eē verū coꝛp⁹ xp̄i quod totalit̄ eſt errone
uꝫ. Debꝫ igit̄ exponi. hoc ē id ē exiſtit i veritate coꝛp⁹ me/
um quod ꝓ vobis tradet̄. vn̄ xp̄s hec verba adiungendo ſpe
cificauit. hoc eſt coꝛpus meū quod ꝓ vobis tradet̄ ſicut er/
go coꝛp⁹ xp̄i vere tradebatur ita vere demōſtrat̄. Ideo ⁊ di
xit. Caro mea vere eſt cibus. Dubitat̄ ex quo fit conuer
ſio panis in carnem xp̄i an concedendū ſit ꝙ panis icarna
tur. eo ꝙ panis fit caro. ⁊ videtur ꝙ ſic qꝛ concedim⁹ ver
bū dei incarnari eo ꝙ verbū dei factū eſt caro. Dicēduꝫ ē ꝙ
panis quāuis ineffabiliter cōuertit̄ i carnē tn̄ nó incarnat̄.
Et de rōne i oppoſitū dicēdū eſt ꝙ non eſt ſimile de pane ⁊
de verbo dei. Nā verbū dei manens quod erat ita factuꝫ eſt
caro qꝛ carnē aſſumpſit. nó ſic ꝙ tranſiuit i carnem ſꝫ pa/
nis deſinit eſſe qd̄ erat. ⁊ ita fit caro qꝛ trāſiuit in carnē. ⁊
non ideo q̄a aſſumpſit carnem. igit̄ ſimilitudo adducta non
fuit conueniēs. Item dubitatur Ex quo panis cōuertit̄
in corpus xp̄i. vtrꝫ partes panis cōuertūt̄ i ꝑtes coꝛpis xp̄i
vel vtrū totū in totum. Innocēti⁹ dicit an totale trāſeat
in totale ille nouit q̄ fecit. ego quod reſiduū ē igne combu/
ro. Nā credere iubemur. diſcutere ꝓhibemur. Si tn̄ querē
tis iſtat impꝓbitas. ego ſalua fide conceſſeriꝫ ꝙ totalis pa/
nis in totale coꝛp⁹ conuertit̄. ita ꝙ nulla ꝑs panis trāſit i
aliquā ꝑtem coꝛpis. Reor etiā ſalua fide ꝙ vbi panis cōſe
crat⁹ ē ſub tota ſpē totū coꝛpus exiſtit. ⁊ ſicut miraculoſe
tam magnū corp⁹ ſub tā parua quātitate cōcludit̄. ita to/
tū corp⁹ ſub ſingulis ꝑtib⁹ continet̄. Sunt tn̄ alii q̄ dicūt
ꝙ q̄ꝫdiu ſpēs ꝑſeuerat itegra ſub totali ſpecie totale coꝛpus
exiſtit. vbi vero diuiditur in ſingulis diuiſionibus incipit
eſſe totū. ſicut in ſpeculo dū eſt integrū vna tantū inſpiciē/
tis appꝫt ymago. ſꝫ ſpeculo fracto i eo tot apparēt ymagi/
nes quot ſūt i eo fracture. Sꝫ iſta opinio falſa ē. Nā verbis

cóſecratóís ꝓlatis icipit ſub ſpéb9 panis eſſe corpus xp̄i.⁊
cú jſta verba nó ꝓferūtur in fractóe patz ꝙ añ fractioné ho
ſtie corpus xp̄i eſt in ꝑtib9 hoſtie ſicut poſt fractóez. Jté
dubitat̃ vtꝝ xp̄s ſub hoſtia conſecrata ſit quantus. Reſpó/
detur ꝙ ſic. q2 eandem quātitatem quam habz in celo ha
bet in hoſtia. q2 quātitaté ſuá nó deponit exiſtés ſub hoſtia
ſz nó vtitur quātitate ſua. ſic ſcz ꝙ quātitas ei9 faceret di
ſtantiá localé. Ná ſicut in egreſſu de vtero virginis marie
corpus xp̄i fuit quātú ſz nó vtebat̃ quātitate q2 clauſo vte
ro exiuit. ſic ⁊ hic ſuo mó eſt dicédum. vn̄ ſolet dici ꝙ xp̄us
é quātus ſub hoſtia conſecrata q̃uis nó vtatur quantitate
Sed qúo hoc fieri pót nouit jlle ꝗ fecit oia cui nichil eſt jm
poſſibile. Sed ⁊ ꝗdam inꝗrunt an xp̄us ſub hoſtia cóſecra
ta habeat ſitú localem. ⁊ an dici debeat ꝙ ſedeat jaceat vel
ſtet ⁊ multa alia que melius é intacta relinquere q̃ꝫ temera
rie diffinire. Aiali ſiue naturali intellectu hoc apprehédere
nó poſſumus ſz fide credim9. Ná fide itellectus captiuatur
miraculú vincit naturá. ⁊ legi detrahit diſpéſatio. Tuti9 é
eni talibus circa róné ſubſiſtere q̃ꝫ vltra róné excedere. Ná
beſtia que tetigerit montez lapidabit̃. ⁊ ſcrutator majeſta/
tis opprimet̃ a glá. Item dubitatur ꝗd ſit faciendum ſi
poſt cóſecratóez corp9 xp̄i ſāguinolétum vel carneú appet
Rn̄detur ſzm ſcúm tho. ſuꝑ. iiij. ſen. diſ. x. Cú vſus huius
ſacramenti fit ꝑ manducationé. jó qn̄ apparet in ſpé pueri
vel ſimilibus modo i ſpecie carnis modo digiti nó dz ſumi
cú nó habet rationé cibi. Quia dicit jhero. i originali ſuꝑ le
uiticú. De hoſtia que fit in cōmemoratione edere licz. de ea
vero quá xp̄s i ara crucis obtulit noli edere. ſed reponi debz
in loco aut vaſe múdiſſimo ⁊ ꝓ reliquijs haberi. Jté du/
bitatur vtꝝ plures ſacerdotes poſſint eandé hoſtiá conſecra
re. Albertus vult ꝙ nó. ſz magiſter. iiij. ſen. diſ. xiij. vult ꝙ
ſic vbi dicit. Quod ſzm moré quarúdā eccleſiaꝝ ſacerdotes
ꝗ ordinātur cócelebrát ep̄o. ⁊ ſimilit̃ p̄ſbiteri ordinati cuz
ep̄is celebrát. Sz dubiú relinꝗtur cú ſint multi ſacerdotes
vni pontifici cócelebrátes ſi forte non oés verba cóſecratio
nis ꝓferát an ille ſol9 conficiat ꝗ prius ꝓnúciat. ꝗd ergo ce
teri faciút. an reiterét ſacramétú. Poterit ergo cotingere
ꝙ ille nó cóficiat ꝗ celebrat pricipaliter. ⁊ ille cóficiat ꝗ ce

lebrat ſecúdario. ⁊ ſic pia itentó celebrantis defraudabitur
Sane poteſt dici ⁊ ꝓbabiliter teneri. ꝙ ſiue pri9 ſiue poſte
rius ꝓferant ſacerdotes. debz eoꝝ intentio ſemꝑ referri ad
itentóez ep̄i. ⁊ ad jllud iſtans in quo ep̄s verba ꝓfert. ⁊ ſic
jbi erit tātú vna cóſecrató. ⁊ itentó aliorum non defraudat̃
q2 factum eſt quod itendút. Conſueuerút eni p̄ſbiteri car/
dinales ſummo pontifici aſtare. ⁊ cú eo pariter celebrare.
in hoc oſtendétes aplós a dn̄o ritú hujus ſacrificij didiciſſe
Item dubitat̃ vtꝝ vno ſacerdote deficiente ex ifirmitate in
miſſa debeat officium ꝑ aliú expleri. Rn̄det̃ ſzm ſáctú tho.
i tercia ꝑte. q. lxxxiij. Si ſacerdos graui ifirmitate vel mor
te p̄ocupatus fuerit añ cóſecratóez. nó oportet ꝙ ꝑ aliú ſuꝑ
pleat̃. ſi vero cóſecrato corꝑe tātú añ cōſecratóez ſáguinis
vel etiá vtroqz cóſecrato debz miſſe celebritas ꝑ aliú exple
ri. vt habet̃. vij. q. j. nichil. Sed ꝗd ſi neſcit̃ vbi dimiſerit
vel an verba cóſecratóis totalit̃ ꝓtulerit an nó. Pleriqz tu
tius aſſerút. ꝓcedentes ꝙ alius ſacerdos cóſecratóez repete
re debet atz ꝑficere. quoniá vt tradit autoritas. non credit̃
jteratú quod neſcit̃ eé factú. Sed alij dicút ad hoc ꝙ adhuc
poſito ꝙ ſacerdos dixerit jſta verba. Hoc eſt corp9 meuz ⁊
nó poſſet ꝓcedere vltra ꝙ conſultius ⁊ tuti9 dicat̃. ne aliꝗs
ſcrupulus erroris ſeu dubitatóis remaneat. nec vlla diuiſio
vel jteratió ſacramenti fiat. talis oblata ſtudioſiſſime recó/
datur. ⁊ ſuꝑ aliam totum officiú celebret̃. ⁊ totú reſumat̃.
Item q̄rit̃ de duobus ſacerdotibus quorú vnus ſimulat ſe
celebrare ⁊ nó celebrat ꝓpt c̄ſciétiaz mortalis peccati. alt̃
vero celebrat cú cóſciécia mo..alis peccati. aſtáte populo.
ꝗs eoꝝ graui9 peccat. Rn̄det̃ ꝙ jlle ꝗ ſimulat q2 falſa abi/
cienda ſunt remedia q̄ veris ꝑiculis ſút grauiora. Grauius
ꝓculdubio videt̃ offédere ꝗ fraudulénter jllud ſic p̄ſumit ſi/
mulare. ꝗa ali9 i ſoli9 dei manú icidit. Jſte vero nó ſolú de
um ſed ⁊ populú cui alludit offendit. Item dubitat̃. ꝗd ſi
ſacerdos infra miſſam aduertat hoſtiá nó eé triticeá vel eé
corruptá. Reſpondet̃ ſzm petrú de tharentaſia. ꝙ ſi añ có/
ſecratóez reperiat remota jſta hoſtia aliam ponat ⁊ canoné
reincipiat. Si vero poſt cóſecratóez idé faciat ponédo aliaz
hoſtiá. ⁊ hoſtiá primá poſt ſumptóez ſacramēti ſumat. aut
alteri ſumédá tradat. aut reuerétet ſeruet. Si v̓o aduertat

poſtꝙ̄ eam ſumpſerit in iſto caſu varie loquūť doctores.ſꝫ
beatus tho.in tercia ꝑte.q.xiiij.dicit ꝙ dꝫ apponere aliam
hoſtiam.⁊ cōſecrare ⁊ ſumere qꝛ p̄ceptū de ꝑfectōne ſacra/
menti maioris ponderis ē ꝙ̄ illud p̄ceptū quod a ieiuno ſu
mať. Notandū ꝙ multa mirabilia ſūt i hoc ſacramēto
ꝓpť q̄ ꝓpheta ps.cx.ait. Memoriā fecit mirabiliū ſuorū.
Re uera hec eſca ſacramēti memoriale mirabiliū dicitur.
Sane mirabile ē ꝙ ad vniꝰ hoīs verbū vna ſubā in aliā cō
uertiť. Mirabile ē ꝙ multe ſubſtātie in aliud cōuertuntur
⁊ illud nō agmētať. Mirabile ē ꝙ vnū corpus ſimul ſit in
multis locis multū diſtātibus. Mirabile eſt ꝙ magnū cor
pus ſub modica quātitate cōtineť.⁊ corpꝰ xp̄i in tāta quā/
titate ē ſub hoſtia ſicut pependit in cruce ⁊ ſicut nūc ē i ce
lo nec tn̄ excedit termīos illiꝰ forme ſub qua cōtineť. Mi
rabile ē ꝙ tātū de corpore ſit ſub ꝑticula mīma alicuiꝰ rei
ſicut i toto. Mirabile ē ꝙ totū corpꝰ mādicať. ⁊ tn̄ dēti/
bus nō tāgiť. Mirabile ē ꝙ aliqua quātitas diuidiť.⁊ con
tentū ſub ea maneat idiuiſum. Mirabile ē ꝙ ſimul plures
vnū ⁊ eūdē cibum in numero comedunt. Mirabile ē ꝙ pꝰ
comeſtionē illud quod comeſtū ē itegꝝ ꝑſiſtat. Mirabile ē
ꝙ accidētia i ſuos actus exeāt ſine iherētia ad ſubiectū Mi
rabile ē ꝙ cibꝰ corꝑalis cuiꝰ ē corpꝰ nutrire nutriat ſpūm
Mirabile ē ꝙ cibus cuiꝰ eſt incorꝑari a cibāte incorporat
cibanteꝫ ſibi. Mirabibile ē ꝙ corpꝰ xp̄i nō augeť ex mul/
taꝝ hoſtiaꝝ cōſecratōe.nec etiā minuať ex multaꝝ hoſtiaꝝ
ſūptōe.mirabile etiam eſt ꝙ caro habꝫ ſaporeꝫ panis.⁊ ſā
guis ſaporē vini. Mirabile ē ꝙ diuidiť hoſtia cōſecrata ſub
qua ē corpus xp̄i.⁊ tn̄ ōn diuiditur corpꝰ xp̄i. Mirabile eſt
qn̄ teneť hoſtia i manibus ⁊ videtur oculis corpus xp̄i nec
tangitur nec videť ſꝫ tātūmō ille ſpēs. Mirabile ē ꝙ ſtati
cū deſinūt iſte ſpēs ꝙ tunc deſinit ibi eſſe corpus ⁊ ſanguis
xp̄i.mirabile eſt ꝙ cum ibi nō ſit panis ⁊ vinū ⁊ tamē ac/
cidentia eūdem effectū habeant ſicut priꝰ.ſcꝫ ſaciare ⁊ ine/
briare. Sed tu poſſes dubitare.quō ita magnū corpꝰ ve
rus homo ⁊ verus deus ſub tam parua ſpē panis poſſit cō/
tineri. Qn̄ occurrit tibi talis queſtio debes ad memoriam
reuocare oīpotentiā dei.cui nichil eſt īpoſſibile. Etiā i mi
raculis debes querere rōnes naturales.nec i fide expimētū

quia alias fides nō haberet meritū ſi hūana ratō p̄beret ex
ꝑimētū. Ad memoriā etiā debes reuocare ſcōs patres ⁊ do
ctores.ſ.auguſtinū iheronimū ⁊ bernardū q̄ de iſto ſacramē
to ſalutaria tradiderūt documēta. Scōs apoſtolos q̄ de hoc
ſacramēto ⁊ veritate eius ꝑ ſpūmſanctum ſunt edocti.⁊ ge
neraliter oēs ſcōs noui teſtamēti q̄ illud ſacramentū ſince
re crediderūt ⁊ adorauerūt.⁊ in illa fide deceſſerūt.⁊ eterna
gaudia acceperūt.vn̄ ⁊ ſi errassent ⁊ ydolatriam cōmiſiſſēt
in adorando hoc ſacramentū.nullatenus ad eterna gaudia
ꝑueniſſent. Et qꝛ omnes iſti ſancti firmiter illud ſacramē/
tum ⁊ miracula crediderunt nullus noſtrū ambigere debet
quin fides noſtra in iſtis articulis ſicut in oibꝰ aliis ſit ve
riſſima.⁊ ꝙ nō ſit fides p̄ter fidē romane eccleſie ꝑ quā hō
poſſit ſaluari. Romana eni eccleſia ſupra apoſtolice fidei pe
trā ſolida ſtabilitate fūdata nulliꝰ ꝓrſus heretice prauitatis
ꝓcella potuit conquaſſari.ſꝫ ſemꝑ integritatē fidei ſeruabat
quā ab ip̄is recepit apoſtolis q̄ ꝑicipaliť in ea ſacramenta
inſtituerūt.⁊ eccleſiaſticos ritꝰ regulariť docuerūt. Ab ip̄is
ergo aplis.ſcꝫ petro ⁊ paulo quos viuos habuit ⁊ defūctos
cuſtodit huiꝰ ſacrificii ritū accepit.quē hactenꝰ inuiolabili
cultu ſeruat. Nota deo cōuenit eſſe vbiqꝫ ſimpliciter ⁊
ꝓprie.creature cōuenit eē i vno loco tātū.corpꝰ xp̄i medio
modo ſe habꝫ Cū eni ſit creatura nō debꝫ creatori adeq̄ri
in hoc ꝙ ſit vbiqꝫ.cū vero ſit vnitū deitati debꝫ in hoc ex
cellere alia corpora.vt ſimul ⁊ ſemel poſſit eē in diuerſis lo
cis ⁊ pluribꝰ ſubiectis.vn̄ inno.dicit. Nā vnus ⁊ idē nunc
⁊ tūc.hic ⁊ alibi ſacrificatur ab oibus.totus ē in celo totꝰ
ē in altari.⁊ ſimul ſedet ad dexterā patris.⁊ manet ſub ſpē
ſacramēti. Miraris ꝙ verbum id.i.filius dei iuxta ſacra/
mēti virtutē totum ſimul in diuerſis locis exiſtit.⁊ nō mi
raris ꝙ verbū hoīs iuxta vocis naturā totū ſimul ē i auri
bus diuerſoꝝ. Quid q̄ris naturā in xp̄i corꝑe cū p̄ter natu/
rā ip̄e ſit natꝰ de virgine. Sicut ergo xp̄s in ſingulis ꝑtibꝰ
ē totꝰ ſic in diuerſis locis ē vnꝰ. Hec inno: Itē nota ꝙ i ſa
cramēto eukariſtie quoddā ē ſcꝫm naturā ⁊ quoddā ſuꝑ na/
turā ſꝫ nō ſuꝑ intellectū.quoddaꝫ ſuꝑ naturā ⁊ ſuꝑ intellectuꝫ
Secūdū naturā ē ꝙ accidētia ſūt ibi in loco determinato
Suꝑ naturā ⁊ nō ſuꝑ intellectū ē vt ꝙ accidētia ibi ſūt ſi/

ne ſubjecto. Sup naturá ⁊ ſup mtellectú é vt ꝙ ibi xp̄s eſt
tantus q̄tus fuit in cruce. ⁊ tñ nó excedit terminos illiꝰ ꝑ
ne forme. Dubitat᷑ vtrú mirabilius ſit tráſſubſtátiatē q̄
creare. Nota ꝙ i mutatóe pót cóſiderari triplex difficultas
vel ex ꝑte termini a quo. vel ex ꝑte termini ad qué. vel ex
ꝑte diſtātie terminoꝝ. Prio modo creare é mirabiliꝰ qr ibi
é tráſmutatio de nó ente ſimpliciter ad ens. Scdó mó tráſ
ſubſtátiatō páis ⁊ corꝑis xp̄i mirabilior eſt oibꝰ qr é i ens
priꝰ actu exñs. Tercio mó incarnatio xp̄i mirabilior eſt. qr
jbi eſt vnio infinite diſtātie. ſcilicet deitatis ⁊ humanitatis
Conuerſio panis in corpꝰ xp̄i eſt mutatio de ente actu exi/
ſtéte in ens actu exñs. ⁊ hec mutatio nó habet ſimilitudiné
in natura ſed alterationi oio cótraria eſt. qr hic mutat᷑ vna
ſubá in aliam ⁊ manét accidentia ſed in alteratóne ecóuer
é qr jbi mutant᷑ accidentia ⁊ manet eadé ſubá. His viſis di
céda ſút aliqua de geſtibus ſacerdotis. qr ſacerdos primo ſe
iclinat. ſcdó eleuat eukariſtiá. tercio moroſe iclinat. Prio
ſacerdos inclinat ſe reuerétes. ⁊ adorat hoſtiá. in ſignú hu/
ius ꝙ filius dei inclinauit celos ⁊ deſcédit. vel i ſignú huiꝰ
ꝙ xp̄s poſt diſpéſatóez ſui corꝑis dú exiuiſſet in monté oli/
ueti ⁊ oraſſet in terrā ſe ꝓſtrauit. vel iclinat ſe rep̄ſentás ꝙ
xp̄s huiliauit ſe ꝓ nobis factꝰ obediés vſqȝ ad mortem. vel
jó vt inuitet populú ad xp̄i corpus adorandú. Scdó eleuat
corpus xp̄i ſupra ſe. ⁊ hoc fit ꝓpter plures cauſas. Pria cá
é ꝙ jp̄e filiꝰ dei já pñs in hoc ſacramento exñs poſt cóſecra
tionem ab oibus circúſtátibus tanq̄ deus ⁊ dñs noſter ado
ret᷑ ⁊ reueretur. Scdá cá eſt vt omnes rogent jllud ſaluber
rimú ſacramentú ſibi ꝓficere ad ſaluté. Tercia cá é vt jp̄e
ſacerdos reuocet populo ad memoriá xp̄i eleuatóez in cru/
ce qñ cótemptibiliter vidétibꝰ oibꝰ inimicis ſuis. q̄ſi dice
ret ſacerdos. videte deú ⁊ hominé q̇ ꝓ vobis pepédit in lig
no. Jlli exhibeatis reuerétiá q̇ ꝓ vobis ſaturatus eſt obꝓ/
brijs ⁊ cótumelijs. Cujus eleuatóis figura p̄ceſſit jn ſerpéte
eneo qué erexit moyſes in deſerto. vnde job. iij. Sicut moy
ſes exaltauit ſerpété in deſerto ita exaltari oportet filiú hois
vt omnis q̇ credit in eú nó ꝑeat ſȝ habeat vitam eternam
Quarta cauſa vt oſtédatur magna dei potétia q̇ de puro pa
ne pót facere corpus filij ſui. ſ. xp̄i paucoꝝ verboꝝ ꝓlatóne

Eleuat ergo ſacerdos. q. d. O peccator hec hoſtia quá vides
prius fuit panis purus. ſȝ mó eſt corpus ſaluatoris. qr qui
hanc mutatóez potuit pót ⁊ te mutare de culpa in gratiaȝ
de gratia in gloriam ad colo. iij. Nos aút hoies reuelata fa
cie gloriá dei contemplantes in eandé ymaginé traſſorma
mur. ve nó credentibus hác mutatóez. ve idigne ſuméntibꝰ
de q̇bus. iiij. reg. vij. videbis ⁊ non guſtabis. Quinta cauſa
vt populꝰ nó p̄ueniat tépꝰ cóſecratóis. ſȝ ex hoc cognoſcat
jpſam eſſe cóſecratá. ⁊ xp̄m ſup altare veniſſe. Sexta cauſa
ſcribit᷑ in rónali ad oſtendendum ꝙ hoc ſacrificiuȝ ſuꝑexal
tatú ſit oibus ſacrificijs ⁊ oblatóibus. vñ alexander. v. a be
ato petro dicit. Nichil i ſacrificijs majus eſſe poteſt q̄ cor
pus ⁊ ſáguis xp̄i. Nec aliqua oblató hac potior. Septia cá
jó ſacerdos eleuat xp̄m i ſacraméto monſtrás eú oibus. ad
denotandú jllá obꝓbrioſaȝ oñſioné qua pilatus eum judeis
oſtendit dicés. Ecce hó. Et pꝰ pauca. Ecce rex veſter job.
xi. Sacerdos jgit᷑ eleuat xp̄m in ſacraméto ⁊ oñdit populo
vt jllá obꝓbrioſá oñſioné ad memoriá reuocet. ⁊ ſic grátú
actónes referát. vñ. ſicut ꝑfidi crucifixores xp̄i flexerút ge/
nua. ⁊ veniebát ad eú ⁊ dicebát. Aue rex judeoꝝ. ſic econtra
nos veraciter cú omi reuerétia ⁊ humilitate cordis debemꝰ
flectere genua dicédo jſtá oróez deuotá q̄ hora eleuatóis có/
ſueuit dici. videlicȝ Aue verú corpꝰ. vel aliá qua hó ſentit
ſe ſue deuotói vel ſuo deſiderio ſatiſfacere Et ſic cania voce
latrabát ad oſtenſioné xp̄i pilato. crucifige crucifige eú. ſic
nos ecótra cú deuotóe oróes nrás dicere debemꝰ. ⁊ ad deuȝ
jſta hora eleuationis tota itétióe clamare. Tercio ſacerdos
corpꝰ xp̄i moroſe retrahit ⁊ ſup altare collocat ad deſigná
dú ꝙ xp̄s de cruce depoſitꝰ i terrá fuit collocatꝰ in ſindone
múda inuolutꝰ. vel ad deſignádú ꝙ xp̄s de ſurſú ſup altare
in manꝰ ſacerdotis aduenit q̄uis tñ dexteram patris non
relinquat. Sciédú etiá ꝙ hora eleuatióis cápana pulſat᷑
cuiꝰ multe ſút cauſe. vna vt veritas correſpondeat figure
qr in veteri teſtaméto leuite tꝑe ſacrificij tubis clágebát ſȝ
qr illud ſacrificiú int᷑ oia é ſúmú ⁊ ſup̄mú. ideo cápana q̄ é
tuba regis eterni ꝑſonat tꝑe eleuatóis illiꝰ ſacrificij. Scdá
cá vt eiꝰ ſonitu pplús p̄monitꝰ foret ⁊ ad adorádú dñȝ p̄pa
ratꝰ. Alia cá vt pplús audito cápanaꝝ ſonitu ad deuotioné

⁊ ad adoratõez ſe ꝑparat ⁊ cõtra dyabolũ itente ſe armet. ſi
cut eni exercit⁹ bellantiũ auditis tubis animoſiores ad re/
ſiſtendum hoſtib⁹ reddunť. ſic nos debem⁹ fieri fortes i re/
ſiſtẽdo ⁊ viriliť agẽdo dñm ſuſtinere. Quarta cã ad cõuocã
dũ hoĩes ad diuinũ officiũ ⁊ laudẽ dei. Sciẽdũ etiã ꝙ hora
eleuatõis cãdela accenſa tenetur. Pͥo ad ſignuȝ leticie de/
mõſtrandũ. Scdõ ad demõſtrãdũ hoc ꝙ fili⁹ dei exiſtẽs ſub
ſacramento fit lux illuminans omẽȝ hoĩeȝ veniẽtẽ i hunc
mũdũ. Joh. i. vnde yſido. vij. etbi. dicit. Tũc eni accẽduntur
luminaria ab eis ⁊ deportãtur nõ ad effugãdas tenebras cũ
ſol eodẽ tp̃e rutilet ſȝ ad ſignũ leticie demonſtrandũ vt ſub
tipo lumis corꝑalis illa lux oſtendatur de qua in euãgelio.
Erat lux vera q̃ illuminat omẽȝ hoĩem veniẽtẽ in hũc mũ
dum. Tercio hoc fit in ſignũ hui⁹ ꝙ corda fideliũ circũſtã/
tiũ accendi debent deuoti⁹ ⁊ inflãmari feruentius. ⁊c.

Jmili modo poſtq̃ cenatuȝ eſt accipiẽs ⁊ hũc p̃cla/
s rũ calicẽ in ſanctas ⁊ venerabiles manus ſuas. Jtẽ
tibi deo grãs agẽs. bene dixit dedit diſcipulis ſuis
dicẽs. Accipite ⁊ bibite ex eo oẽs. hic ẽ eni calix ſanguinis
mei noui ⁊ eterni teſtamẽti miſteriũ fidei q̇ ꝓ vobis ⁊ pro
multis effũdeť in remiſſionẽ peccatoꝝ.

Ec ẽ ſcdã ps tercie ꝑtis pͥcipalis ip̃i⁹ canonis in
b q̃ ponunť verba efficiẽtia cõſecratõeȝ ſãguis xp̃i. vñ
diciť Simili mõ q̃ſi diceret ſicut caro xp̃i ſub forã
panis a xp̃o cõſecrata ẽ ⁊ oĩb⁹ diſcipulis ad mãducãdũ da/
ta Simili mõ. i. eodẽmõ vinũ corꝑale trãſſubſtãtiatũ ẽ i ſã
guinẽ xp̃i. Et exponiť ſic ſimili mõ. i. eodẽmõ poſtq̃ cena/
tum eſt id ẽ celebrata cena. in eſu agni paſcalis. ſupple dñs
ihũs accipiẽs. ⁊ hũc p̃claꝝ calicẽ. i. vinũ in p̃claro calice in
ſanctas. i. ſanctificatas ⁊ venerabiles manus ſuas. Jteȝ. i.
iteꝝ tibi deo ſupple patri oĩpotẽti. grãs. i. grãꝝ actões agẽs
. i. referẽs. bñdixit. i. cõſecrauit virtute diuina dedit. id ẽ di
ſtribuit diſcipulis ſuis dicẽs. Accipite ⁊ bibite ex eo omẽs
Eni ꝓ qr. hic eſt calix ſanguis mei. id ẽ calix continẽs ſan/
guinẽ meũ. ſupple q̇ ẽ confirmatio ꝓmiſſionis noui ⁊ et̃ni
teſtamenti. miſteriũ. i. occultũ ſacramentũ fidei. qui. ſ. ſan
guis effundeť ꝓ vobis. ſ. diſcipulis meis. ⁊ ꝓ multis ſupple
in me credentibus. i remiſſionẽ peccatoꝝ. i. ad delẽdũ cri/

mina. Vñ ſciendũ ꝙ quartadecia luna pͥmi mẽſis ad veſ
perã xp̃s ſȝm legẽ tipicuȝ paſca cum diſcipulis celebrauit.
De quo cũ diceret. Deſſiderio deſideraui hoc paſca mandu/
care vobiſcũ anteq̃ patiar. cũ hoc dixit ſtatim oñdit vt. ſ.
paſce veteri finẽ imponẽs. noui paſce nouuȝ ſubſtitueret ſa
cramentũ Vñ accipiens panẽ benedixit fregit dedit diſcipu
lis ſuis dicẽs. Accipite ⁊ comedite. hoc eſt corpus meũ. Si
militer ⁊ calicẽ poſtq̃ cenauit dicẽs. Bibite ex eo omẽs. hic
eſt eni ſanguis meus noui teſtamenti. qui ꝓ multis effũde/
tur in remiſſionẽ peccatoꝝ. Math. xxvj. ⁊ Luce. xxij. Acci
piens ⁊ hũc preclarũ calicẽ. Ubi ſciendũ ꝙ xp̃s calicẽ rece/
pit reuerenter. bñdixit tranſſubſtãtiando euȝ realiter. dedit
diſcipulis ſuis largiter. ⁊ poſtea quid eſſet quod dedit expo/
ſuit veraciter. Dicit ergo textus ſic. Simili modo p⁹q̃ ce
nauit xp̃s: ⁊ corpus ſuũ dedit diſcipulis. tũc accipiẽs ⁊ hũc
p̃claꝝ calicẽ. i. vinũ ⁊ aquã in calice. nã hic continẽs poniť
ꝓ cõtento. ſ. calix ꝓ vino. in ſanctas manus. q̃ firmauerunt
celos. cõſtruxerũt hoĩes. vt ait Job. Ac venerabiles ma
nus ſuas: que ab omni creatura debẽt venerari. eo ꝙ ab eis
oĩa benedicuntur vt a ſũmo pontifice defendũtur. vt ab oĩs
regni imꝑatore: ⁊ ab eo nutriuntur vt a dilectiſſimo patre
Juxta illud p̃s. Aperis tu manũ tuã ⁊ imples omne aĩal
benedictione. Jtem. i. conſequenter: gratias agens tibi pa/
tri ſuo: ꝓ humani generis redemptiõe/que ꝑ ſanguinẽ ſuũ
in craſtino effũdendũ erat futura. Vel ideo gratias egit. vt
tibi patri ꝑ oĩa grates referret. cuius virtute vinũ ⁊ aqua
in ſuũ ſanguinẽ erant conuertenda. vel iã fuerãt conuerſa.
eo ꝙ iuxta ſentẽtiã Jacobi. i. Omne datũ optimũ: ⁊ omne
donũ ꝑfectuȝ de ſurſũ ẽ deſcendẽs a patre luminũ. Vel ter/
cio ideo tibi patri gratias egit vt nobis formã donaret ꝙ ĩ
omni temꝑe ⁊ opere noſtro prius ipſũ inuocarem⁹ ⁊ demũ
gratiarũactiones deuotius ageremus. non ſolũ in proſperiſ
verũetiam in omni tribulatiõe ⁊ anguſtia noſtra. ⁊ in cun
ctis aduerſis. Et hoc ſignificat calix qui ꝓ tribulatiõe ⁊ paſ
ſione ſepius in ſacra ſcriptura ponitur. ſicut xp̃s dixit Ja/
cobo ⁊ iohãni. Poteſtis bibere calicẽ quẽ ego bibiturus ſũ
i. poteſtis paſſionẽ mortis tolerare quã ego paſſur⁹ ſũ i cru
ce Sic igiť xp̃s grãs agẽs deo patri bñdixit. i. vinũ ⁊ aquã

in ſuū ſanguinē conuertit. Vel benedixit.i.ſpūſſācti donis
impleuit. Vel bn̄dixit.i.ſanctificatōi tradidit.quia bn̄dictō
eſt ſanctificatōis traditio.xxviij.diſ.ca.p̄ſbiteriū. Dedit di
ſcipul' ſuis largit' ⁊ gratioſe di. Accipite ⁊ bibite ex eo oēs
humiliter ⁊ deuote.fideliter ⁊ virtuoſe. Et nota ꝙ dicit de
dit diſcipulis ſuis.nullus eni bibat de calice xp̄i niſi fuerit
diſcipulus xp̄i. Diſcipulus aūt xp̄i eſt.qui ſicut nō erubeſcit
vocē magiſtri audire.ſic nec cōfūditur geſtare ſpeciē xp̄i.vt
inq̄t adam abbas pariſienſis. Et ſubdit dicēs. Deide talis
diſcipulus innocētiā affectu retinet affatu loquitur veritatē
habitu ſimplicitatē p̄dicat.geſtu grauitatē redolet. victu ꝑ
cimoniam recolit.actu vite ſanctitatē repreſētat. Nō hic lo
cū habꝫ iude ꝓditoris iniqui fictio qui licꝫ diſcipuli habuit
ſpeciē.tn̄ mētita ē iniquitas ſibi. Itē dicit. Accipite ⁊ bibi
te ex eo oēs. In quo notatur:ꝙ etiā iude dedit corpus ⁊ ſā
guinē ſuū.⁊ hoc vult exp̄ſſe aug.ſup̄ Iob. vt ſupra ſatis ē
declaratū. Vel dicitur oēs.i.qui ꝓ oibus effundetur. vn̄.j.
Iohā.ij. Ipſe ē ꝓpiciatio ꝓ peccatis noſtris: nō pro noſtris
tantū.ſed ꝓ totius mūdi. Nota primo ex hoc ꝙ habet' diui
ſa forma cōſecratōis.vna corꝑis.alia ſanguis. Ex hoc non
eſt eſtimandū ꝙ corpus xp̄i diuiſū ⁊ ſeorſum ſine ſanguine
ſit ſub ſpecie panis.⁊ ꝙ ſanguis ſeorſū ⁊ diuiſū ſit ſine cor
pore.quia nō ē corp⁹ viuū ſine ſāguine. nec ſanguis ē ſine
carne vel corꝑe.ymo tot⁹ xp̄s ſub vtraq; ſpecie ⁊ indiuiſus
ſcꝫ corp⁹ aīa ⁊ deus.ac per hoc vtrobiq; eſt vnū ⁊ ſimplicis
ſimū ſacramentū. Sub ſpecie nanq; panis eſt corpus xp̄i ꝑ
conuerſionem.ſanguis per cōnexionē. aīa per cōiunctionē
⁊ deitas per vnionē. Iſta eni quatuor non poſſūt ab inuicē
ſeparari nec diuidi. Sed dubiū relinq̄tur.ex quo ſub vtra
q; ſpecie tam pāis q̄ vini vtrunq;.ſ.corp⁹ xp̄i ⁊ ſāguis xp̄i
ymo ⁊ totus xp̄us ſumatur.q̄re ergo ſub diuerſis ſpecieb⁹
fit conſecratō Et videtur ꝙ vna conſecratō vel ſpēs ſuper
fluat. Reſpondetur ꝙ ſeparatim fit conſecratō corporis ⁊
ſanguinis xp̄i ad denotandū ꝙ ſanguis xp̄i in paſſione ſepa
tus fuit a corpore. Nam p̄mo ſanguis ſubtilis ⁊ intercuta
neus per ſanguineū ſudorē effuſus fuit. Secūdo ſāguis ma
gis groſſus etiā intercutaneus ꝑ flagellatōem extract⁹ fuit
Tercio ſanguis capitis:per ſpinee corone imp̄ſſionē. Quar

to ſanguis neruoꝝ effluxit ꝑ clauoꝝ infixionē. Quinto ſan
guis alens cor ⁊ vitā ꝑ lancee tranſfixōnē. Et ſic totus ſā
guis xp̄i in paſſione extractus ⁊ ſeparatus fuit a corꝑe xp̄i.
Ideo in memoriā iſtius fit ſeꝑatiꝫ conſecratō corꝑis ⁊ ſan
guis xp̄i. Inno.dicit. Licet ſub vtraq; ſpecie vtrūq; .ſ.cor
pus ⁊ ſanguis xp̄i.ſumatur.vtraq; tamē ſpecies ſeorſū con
ſecratur.⁊ neutra ſuperfluit.vt oñdatur ꝙ xp̄s totā huma
nā naturā aſſumpſit vt totam redimeret. Panis ergo refer
tur ad carnē:vinū ad aīam.quia vinū ſanguinē oꝑatur in
quo eſt ſedes anime. Vn̄ leuit.xvij.dicitur. Anima carnis
in ſanguine eſt. Moyſes etiā teſtatur idē in hoc. ꝙ caro ꝓ
corpore:ſanguis ꝓ anima offerebatur Deut.xij. Item pa/
nis ⁊ vinū ſeorſū in ſacrificiū offeruntur. ad deſignandū ꝙ
corpus ⁊ ſanguis xp̄i ad tuitionē corꝑis ⁊ anime valeāt:ne
ſi ſub alterutra ſpecie tantū ſumeretur. ad alterius tantuꝫ
putaretur ꝑtinere ſalutē. Itē alia cauſa:vt in ſuſceptōe cor
poris xp̄i.plena doceatur refectō. Plena eni refectio eſt cib⁹
⁊ potus. Cibi aūt ⁊ potus:panis ⁊ vinuꝫ principalis ē ſub
ſtantia. Ex iſto dubio aliud cōſurgit. Ex quo eukariſtia
ſub duplici ſpecie cōſecratur.an debeat dici vnū ſacramētū
vel plura. Rn̄detur ꝙ quo ad contentū eſt tantū vnū ⁊ idē
ſacramentū.quia vnum ⁊ idem ſub vtraq; ſpecie ſcilicet to
tus xp̄s cōtinetur. Sed quo ad ſpecies cōtinētes. ſic poteſt
dici ꝙ ſint diuerſa ſacramēta. Secūduꝫ alios vero ſic dicit'
Sacramentū poteſt accipi actiue.i.ſacramentū ſignificās.
vel paſſiue.i.ſacramentū ſignificatū Si actiue.tūc ſunt di/
uerſa ſacramēta ſignificātia. Si paſſiue.ſic eſt vnum ſacra
mentū.quia vnū eſt ſignatū.ſ.xp̄s Vn̄ cū dicitur in cōplē/
dis. ꝑficiant nobis queſum⁹ dn̄e.vel purificēt nos q̄ſum⁹
dn̄e ſacramēta.ibi fit relatio ad cōtinētia ſiue ſignificantia.
ſed cū dicitur in ſingulari:vt hoc tuuꝫ ſacramentuꝫ ⁊c.tūc
fit relatō ad cōtentū ⁊ ſignificatū. Sciendū ſecundo: cir
ca verba littere p̄mo dicitur. Simili modo. vbi notatur q̄
dam modus ſimilitudis ⁊ illa ſimilitudo pōt referri ad act⁹
xp̄i.quia xp̄s conſimilia geſta ⁊ facta egit circa conſecratō
nem calicis ⁊ panis.vt manifeſte declarāt verba text⁹. Se
cūdo iſta ſimilitudo referri poteſt ad intentōem xp̄i.q̄a xp̄s
accipiendo calicē ⁊ benedicēdo ⁊ gratias agendo :ſimili mō

intendebat conſecrare ⁊ benedicere ⁊ conficere calicez ſicut
corpus ſuū. Tunc ſubditur Poſtꝙ̃ cenatū eſt in quib⁹ ver
bis denotatur temp⁹ inſtitutōis huius ſacramēti. Luz. n.
verus agnus ꝓ peccatis mūdi immoland⁹ agnū tipicū cuz
diſcipulis ſuis comedit: dans finē ⁊ terminuz legalibus ſa/
crificijs q̄ ipſū figurabāt: ſtatim introduxit ac ſtatuit veruz
ſacrificiū ſui corꝑis ⁊ ſanguis: virtutē oīm ſacrificioꝝ lega
liū infinite excedēs. Nichil. n. cōferebāt niſi ratōe deuotōis
offerentis. Hoc aūt ſacrificiū non ſic: ſed ex diuio pacto: vel
ex diuina ordiatione influit gratiā ⁊ virtutes iſtis qui offe
runt: ⁊ ꝓ quibus offertur. Patet ex eiſdē etiam verbis. ꝙ
cum primū acceperūt apoſtoli eukariſtiam. nō eos ieiunos
credere debemus. ſed ꝓpter hoc nō eſt calūniandus eccleſie
modus ꝙ ſemꝑ a ieiunis accipitur. Placuit enim ſpūiſācto
vt in honorē ⁊ reuerentiā tanti ſacramēti: prius in os xp̄i
ani dn̄icum corpus intraret. ⁊ nō ꝙ pranſi aut cenati illud
accipent. quēadmodū iſti fecerūt quos apoſtolos arguit. j.
ad coꝝ. xj. dicens. Conuenientibus vobis in vnū ⁊c. Subdi
tur. Accipiens ⁊ hūc preclarū calicē. vnde ſacerdos accipit
calicē: ⁊ fatetur eundē eſſe quē xp̄s accepit in cena in man⁹
ſuas: hūc ⁊ eundez intelligenduz eſſe nō idemptitate metal
li. ſed rep̄ſentatōne miſterij. continentē eandē materiaz ſa/
cramenti. ſ. vinū de genimie vitis ſicut ip̄e expreſſit. Non
bibam āmodo de hoc genimie vitis. donec bibam illud no/
uuz vobiſcū in regno dei. Ergo hic calix continet vinuz de
genimie vitis: ſicut ⁊ ille. nō vinū de figmēto artis vel na
ture ſupplemēto. Et ꝓ tanto idem ē ſpecie ꝙ̃uis diuerſus
numero vel ſpecie facti. Sacerdos etiam calicē eſſe eundem
ex trāſſubſtātiatōe. non in alteꝝ ſed i eūdem ſāguinē quem
xp̄s effūdere voluit. ⁊ in potū vitalē dare fidelibus ſuis i re
miſſionē peccatoꝝ fatetur. Et dicit̄ notanter hūc p̄claꝝ ca
licem. Calix dicitur preclarus. ꝓpter preclarā puritatē ſan
guinis in calicē ꝑ conſecrationē recipiēdi: qui ſanguis xp̄i
ſub forma nobiliſſimi potus datur. In vaſe ergo cōſecrato
nobiliſſimo ⁊ puriſſimo recipi debet. De p̄claritate hui⁹ ca
licis dicit ꝓpheta. Et calix meus inebriās ꝙ̃ preclarus eſt.
Et dicitur hūc calicem. Ubi ſciendum: ꝙ calix tripliciter
ſumitur Quandoqȝ pro vaſe receptiuo potus vel liquoris.

⁊ ſic ſumitur in ꝓpoſito Secūndo modo ſumitur ꝓ paſſōe
xp̄i. Unde Math. xx. Poteſtis bibere calicē quē ego bibi/
turus ſum. Et bene dicitur calix paſſio. quia ſm antiquā
conſuetudinē mori debentib⁹ dabatur amarus pot⁹ de ca/
lice. Et dicitur calix a calida potione vel quia ſumitur mē
ſurate Fidelis eni deus nō ꝑmittit nos tēptari vltra ꝙ̃ poſ
ſumus ſuſtinere aut portare. Tercio modo ſumitur calix
ꝓ poculo in ip̄o contēto. ſic dicimus ille ebibit plenū calicē
i: vinū vel aliū liquorē de calice. ⁊ ſic ſumitur poſtea cū di
citur. Hic eſt calix ſanguinis mei ⁊c. applicādo ad xp̄m. ſā/
guis ⁊ paſſio xp̄i bn̄ dicitur calix: a calida potione. quia ſā/
guis xp̄i ad maximū feruorē amoris ⁊ deuotionis ꝓuocat.
Uel a menſurata ſūptione. quia paſſio xp̄i volūtate patris
fuit cōmenſurata. Un̄ dixit. Uerūtamē non ſicut ego ⁊c.
Subditur. In ſāctas ac venerabiles manus ſuas. Un̄ calix
iſtius nobiliſſimi poculi. nō niſi a ſanctificatis ac cōſecratis
⁊ mundis manibus tractari debet. Item tibi gratias agēs
ad erudienduz nos. vt in omib⁹ tribulatōibus noſtris i gra
tiarūactōe maneamus q̄ tribulatōes nomie calicis figurāt̄.
Sequitur. Benedixit. quod verbū cū dicitur fit crux ſuper
materiā in calice cōtentaz: a ſacerdote intētionē eccleſie cō
tinuante. ad denotandū ſanguis xp̄i ibi cōficiendi in cruce
effuſionē. Sed qualiter bn̄dixit hic ſupſedeo. quia circa ver
ba cōſecratōis corꝑis ſufficienter eſt dictū. Dedit diſcipulis
ſuis. intellige nō vinū purū: ſed ſanguinē ſub forma vini.
Iſtud ſacramentū quāuis dn̄s dedit diſcipulis ſuis ſub vtra
qȝ ſpecie tam panis ꝙ̃ vini: tn̄ nūc populo ⁊ vulgo. ſ. laicis
ſolū traditur ſub altera ſpecie. ſ. panis: ⁊ nō ſub ſpecie vini
Et eandē efficaciam habet ſub altera ſpē ſicut ſub vtraqȝ.
Greci vero adhuc hodie tradunt populo ſub vtraqȝ ſpecie.
Quare aūt laicis nō datur ſub vtraqȝ ſpecie dictū eſt prius.
Sequitur dicēs. Accipite ⁊ bibite ex eo omēs. quia hoc po
culū omibus eſt neceſſariū. teſte ſaluatore Johān. vj. Niſi
māducaueritis carnē filij hois: ⁊ biberitis ⁊c. De hoc pocu
lo ⁊ pane dicitur zach. ix. Quid eni bonū eius eſt. quid pul
crū eius ē. niſi frumentū electuz ⁊ vinū germinans. ⁊ ante
hoc dixit. Tu vero in ſanguie teſtamēti tui eduxiſti vinctos
tuos de lacu in quo nō eſt aqua. Et ſubdit. Dn̄s exercituū

ꝓteget eos.⁊ bibētes iebriant vino.⁊ ſaluabit eos dn̄s de9
eoꝝ in die illa vt gregē populi ſui. Ubi videtur notari influ
xus gratie:quē accipiūt digne hunc potū bibētes. De hoc
etiā potu dicitur Cant.v.Bibite amici mei: ⁊ iebriamini
cariſſimi. Amici eni dei exiſtentes ſpūaliter ꝑ fidē ⁊ deuotō
nem hūc calicē bibūt.i.influxū gratiaꝝ dei Cariſſimi vero
inebriantur.quia q̄n̄ꝗ tales virtute illius ſacramēti rapiū
tur in exceſſū.i.in extaſim mētis.ꝙ obliuiſcētes hoꝝ que i
cōſpectu eoꝝ ſūt mente ⁊ aio in celeſtibus cōuerſātur. Sub
iungitur. Hic eſt calix ſanguis mei. Hec verba ſacerdos ꝓ/
ferre debet cū intentōne conficiēdi ſanguinē. Et ponit hic
methaphorice cōtinens ꝓ contento.⁊ eſt ſenſus. Hic ē calix
ſanguis mei.i.ille eſt ſanguis meus.ꝑ modū poculi ſaluti
feri miſtratus: Sed dubiū.quare xp̄s addidit:dicēs. Hic
eſt calix ſanguis mei.⁊ nō dixit abſolute.hic eſt ſanguis me
us.ſicut dixit.hoc eſt corp9 meū. Reſpōdetur. ꝙ hoc ideo
fit quia ſanguis de ſe nō habet ratione notabilē. ideo addi/
dit ly calix.quia calix ad potū ꝑtinēs exprimit ſanguinē xp̄i
nobis in poculū ſalutarē dari ⁊ exhiberi. Itē dubitat.an
hec verba ſufficiāt ad conſecrationeꝫ calicis ⁊ ſanguis xp̄i.
vel etiā verba ſequētia neceſſaria ſūt ad cōſecratōeꝫ. Alber
tus dicit ꝙ hec verba ſufficiunt ad cōſecratōem ſanguis xp̄i
quia ad cōſecratōem corꝑis xp̄i hec ſufficiūt. hoc eſt corp9
meū. Sed ſanct9 thomas vult ꝙ hoc totū. Hic eſt calix ſan
guis mei noui ⁊ eterni teſtamēti: miſteriū fidei.qui pro vo
bis ⁊ ꝓ multis effūdetur in remiſſionē peccatoꝝ:ſit de for/
ma ſang·inis xp̄i. Ratio eſt.quia cōditōes poſite ad ſubie/
ctum vel p̄dicatum alicuius locutōis:ſūt de itegritate ſub
iecti ⁊ p̄dicati.illud aūt.ſ.noui ⁊ eterni teſtamēti:cum non
ſit locutō per ſe ꝑfecta:oportet ꝙ ſit determiatō p̄dicati hu
ius oratōis.hic eſt calix ſanguis mei. Item quia ritus eccle
ſie eſt nō leuare calicē quouſꝗ totum dicatur vſꝗ ibi. Hec
quotiēſcūꝗ ⁊c. Alie aūt particule.ſ.noui ⁊ eterni teſtamē
ti:addūtur ad diſcretōem ⁊ differentiā huius hoſtie ab hiis
que in lege ⁊ ante legē offerebantur. Et nota ꝙ hec verba
Hic eſt calix ſanguis mei:ſicut et illa:hoc eſt corp9 meum
intentiue ꝓferuntur a ſacerdote.vt.ſ.in eiſdē ſacerdos face
re intendat:⁊ faciat quod xp̄s intēdebat ⁊ faciebat:cōficien

do corpus ⁊ ſanguinē ſuū. Hec autē verba ꝓferuntur cū ꝓ
nomine poſſeſſiuo.ſ.mei vel meū.in ſignū huius ꝙ in actō
ne illa gerit ⁊ exhibet omnib9 modis ſacerdos vicē ⁊ ꝑſonā
xp̄i. Nam ſi diceret hic eſt calix ſanguis xp̄i.nō conficeret
quia verboꝝ forma mutata ē. Et q̊a de altero verba dicta:
alienū quoꝗ verba facerēt ſacerdotē a ꝑſona ⁊ vice xp̄i. vn̄
dicit dn̄s ad ſacerdotē. Sermones mei quos dedi in os tuū
non deficient ex ore tuo.adeſt eni nomē meū.⁊ munera me
a accepta erūt ſuꝑ altari meo. Nam ſi cōmunicantes vnuꝫ
ſunt cū xp̄o ⁊ in xp̄o:ſicut ipſe dicit.qui mādūcat meā car/
nem ⁊ bibit meū ſanguinē.in me manet ⁊ ego in eo. Mul
to amplius ſacerdotes conficiētes ⁊ diſtribuētes xp̄o vniū/
tur. Dicit ergo ſacerdos.hic ē calix ſanguinis mei:idem fa
ciens:idem dicēs:idē cōficiēs quod xp̄s dixit fecit ⁊ cōfecit
xp̄o in illo manēte:⁊ illud agente in ꝑſona ſacerdotis:⁊ ſa/
cerdote in ꝑſona xp̄i. In quolibet eni actu cōſecrationis:cō
memoratur illud quod xp̄s in vltima cena paſcali ⁊ in pro
pria perſona egit. Sicut legitur de quodaꝫ monacho ordis
ciſterciū.moneſterij vualtzenſis. Habuit eni ille ſacerdos ſi
gularē gratiā in miſſa.vt ⁊ verbis intenderet ⁊ factis q̄ ge/
runtur ⁊ ꝓferuntur in miſſe officio. ⁊ datus eſt illi hoꝝ ple
nior intellectus. Cum eni in actu cōſecratiōis verba de for
ma conſecrationis ꝓferret:aliquotiēs occurrit illi in mēte
cogitatus dei.ecce nūc vnū es cū xp̄o.xp̄s in te ⁊ tu in illo
Affectu quoꝗ mentis orabat Proſciat dn̄e iheſu xp̄e gratia
in me ꝑ verā fidem ⁊ caritatē.⁊ hanc beatificā vnitatē :vt
indiuiſus ſemꝑ a te maneaꝫ.⁊ oēm lapſū fugiam mortalis
culpe.⁊ ꝑicula euadā preſētis vite. iudiciū ⁊ penā jehenne.
cui nō defuit diuina conſolatio. Uiſū eſt eniꝫ illi ꝙ miſſam
celebraret.⁊ ad eadem verba veniēs.cogitatūqꝫ eundeꝫ re/
plicaret.⁊ ecce videt ſe totū in hoſtia.⁊ totū xp̄m in ſe. ita
mirabiliter vt duo corpora diuerſis ſpeciebus ⁊ lineamētis
corporalibus diſtincta eundē tamē locū occuparent. tam in
proprio ſacerdotis corpore.ꝙ̄ in hoſtia ſalutari. Nec potu
it ille ſacerdos in oibus creaturis huius vnionis dignū ha
bere exemplum nec ſufficiens documentū. Modū tamē ex
preſſit in ferro ignito. Propriū calorē ⁊ vigorē habet ignis
hec tamē ferro cōmunicat: Ferrū vero habet ꝓpriā figuraꝫ

⁊ magnitudinē que ſimiliter igni nō negatur. Sic i iſta vi
ſione duoꝝ corpoꝝ: vnus locus ⁊ duplex effigies apparebat
in qua xp̄s oſtendere voluit. quomodo eēt vnū in actu con
ſecrationis cū ſacerdote. Beata igitur gens cuius dn̄s deus
eius. ⁊ populus quē elegit dn̄s in hereditatē ſibi. beatior il
la in tam mirā ⁊ beatificā vnionē electa. gens ſancta. popu
lus acquiſitionis. genus electū. regale ſacerdotium. Gaudete
ergo ſacerdotes quia elegit dn̄s vos ſibi i hereditatē. ⁊ ideo
vos ſancti vocabimini miniſtri dn̄i dei noſtri. honorate mi
ſteriū veſtrū quia xp̄s vos ſuſcepit in honore dei date nomi
eius magnificentiā. ⁊ cūctis actibus veſtris cuſtodiā. ⁊ cōfi
temini illi in voce labioꝝ veſtroꝝ: ob magni miſterij veſtri
reuerentiā. vt hoīes in cultu. moribus. aut ductu. aut ſecu/
ri. ꝑſtrepentis mūdi fluctibus ex bonis operibus vos conſi
derantes: glorificēt deū ⁊ patrē omniū. qui ē benedict⁹ nūc
⁊ in eternū. Dicitur vlterius Noui ⁊ eterni teſtamēti. Cū
eni teſtamētū ſit vltima bonoꝝ diſtributio morte teſtato/
ris firmata. ſeu cōſtitutio vel traditio de ordinandis bonis
atteſtatōib⁹ legitimis firmata: recte fides ⁊ lex xp̄i eſt teſta
mentū nouū. nouitatē vite cōſtituēs. ⁊ hereditatē xp̄i fra/
tribus ⁊ ſuis fidelibus diſtribuens ⁊ ꝓmittēs. ⁊ hoc in vir
tute mortis xp̄i in qua ſanguis eius effuſus eſt. Vtrūq; eni
teſtamentū dedicatū eſt in ſanguine Vetus eni teſtamentū
firmatū eſt in ſanguine animaliū que immolabantur Mo
iſes eni accipiens ſanguinē hyrcoꝝ: ipſū librū in omnē po/
pulū aſperſit dicens. Hic eſt ſanguis teſtamēti quod ad vos
mandauit deus. Ecce ꝙ proprie ꝓdixit moyſes ſanguinem
quo xp̄s ē in cena. Nouū vero teſtamētū dedicatū ē in mor
te ⁊ immolatione ⁊ ſanguie xp̄i Hoc teſtamentū dicitur no
uum. quia hominē ad nouā vitā ponit. puta: ad vitā gratie
⁊ glorie. De hoc teſtamēto nouo predixit Jhere. Ecce dies
venient dicit dn̄s. ⁊ comſumabo ſuper domū iſrael ⁊ ſuper
domū iuda teſtamentū nouū. Jhere. iij. Hoc teſtamētū po
teſt dici nouum. i. vltimū Nouiſſimū enī teſtamentū ho/
minis immobile ꝑſeuerat. quia teſtatoris morte firmatur
Et ideo ſubiūgitur: ⁊ eterni. Porro teſtamentū nō dicitur
ſcriptura ſed ꝓmiſſio. quēadmodū dicit apoſtol⁹. ideo noui
teſtamenti mediator eſt. vt ꝓmiſſionē accipiant. qui voca/

ti ſūt in hereditatem. Et ſecundū hunc modū dicitur. Hic
eſt ſanguis noui ⁊ eterni teſtamēti id eſt cōfirmatio noue ⁊
eterne ꝓmiſſionis. ſicut ip̄e dicit ⁊ promiſit. ꝗ manducat
meam carnem ⁊ bibit meum ſanguinem habebit vitā eter
nam. Dicit̄ etiam illud teſtamentū nouū ⁊ eternū ex alio
q̄ non eſt tranſitoriū nec reuocabile ſicut vetus teſtamen
tū ſeu lex. ſed eſt irreuocabile ⁊ eternū. Vetus eni teſtamē
tū ꝓmittebat bona tēporalia. nouū vero ꝓmittit eterna.
Sed videt̄ ꝙ hic ſit contraditio. q̄ nullum nouū eſt eternū
Dicēdum ꝙ illud teſtamētū dicit̄ nouū reſpectu veteris te/
ſtamēti. ⁊ dicit̄ eternū id ē ꝑpetuū a ꝑte poſt. q̄ eternaliter
durabit ⁊ ꝑmanebit ⁊ nō reuocabit̄. Et hoc ē cōtra hereti/
cos ꝗ dicūt ꝙ ſicut poſt vet⁹ teſtamētū ſcʒ patris ſucceſſit
teſtamētū nouū ſcʒ filij. ſic poſt illud erit terciū teſtamētū
ſcʒ ſpūſſancti. Cōtra hoc expreſſe ē illud p̄s. Tu es ſacerdos
ieternū ⁊c. Seq̄tur miſteriū fidei id ē ſacrū ſecretū fidei qđ
pōt referri ad paſſionē ⁊ ad mortē xp̄i. q̄ fuit ſciſſimū ſacra
mētū ſub figura veteris teſtamēti abſcōſū. ⁊ fide antiquoꝝ
patꝝ ꝓcognitū. tanꝙ miſteriū regalis ⁊ generalis redēptō/
nis nature hūane. vel miſteriū fidei poteſt referri ad ſacra/
mentū id eſt ad ſanguinē xp̄i. Sāguis eni xp̄i ſub ſacramē/
to eſt occultū ſacramētū fidei. q̄ aliud videt̄ ⁊ aliud credit̄
Et ſine fide hoc ſacramentum nec apprehendi nec intelli/
gi poteſt. vnde ſecūdum innocentiū. Tria ſunt in hoc ſacra
mēto diſcreta ⁊ diſtincta. videlicet forma viſibilis. veritas
corporalis. ⁊ virtus ſpūalis. Forma panis ⁊ vini. veritas
carnis ⁊ ſanguinis virtus caritatis ⁊ vnitatis. Primū ocu
lo cernit̄. Secundum animo credit̄. Terciū corde ꝑcipitur
Primū eſt ſacramētum ⁊ nō res. Secūdum eſt ſacramen/
tum ⁊ res. Tercium ē res ⁊ non ſacramentum. Sed du
bitatur quare non dicitur miſterium caritatis cum tamen
ſecūdum criſoſtomum calix xp̄i fuit ſignū eximie caritatis
Et iterꝝ quare baptiſmus non dicit̄ miſteriū fidei. cū tn̄ in
fide cōfirmat̄. Ad hoc reſpōdet alexander de halis. Licet i
omnibus ſacramentis aliud credit̄ ꝙ cernit̄ tamē maxime
in illo cū ſit omnium ſacramētoꝝ nobiliſſimū ⁊ mirabiliſſi
mum. Tum ꝓpter conuerſionem. Tū ꝓpt̄ accidētium ibi
remanētiū ſolitoriā ſubſiſtētiā. ⁊ cetera mirabilia vt dixi ſu

pra. Et ergo plus dicit͛ miſteriū fidei ꝙ̄ caritatis q̄ ſine fi
de nec apꝑ̄hendi nec intelligi poteſt. Seq̄tur Qui pro vobis
⁊ ꝓ multis effundetur in remiſſionē peccatoꝝ. Gloſa. Pro
vobis p̄ſentibus ⁊ ꝓ multis futuris effundetur. Illos eniꝫ
exp̄ſſit quos ſaluare diſpoſuit preſentes. ſcꝫ duodecim apo/
ſtolos. duodecimus dyaboli erat ⁊ filiꝰ ꝑditionis. Et futu
ros quales nos eſſe ſperamus. De q̄bus ip̄e dixit. Nō pro
eis rogo tantū ſed ꝓ hijs qui credituri ſunt ꝑ verbum eorū
in me. Dubitatur quare dicit ꝓ multis ⁊ non ꝓ omibus
cum tamē xp̄s dicit͛ agnus dei qui tollit peccata totiꝰ mū
di jobis. i. Reſpōdet inno. ꝙ ſanguis xp̄i nō erat effūdēdus
quātum ad efficaciam niſi ꝓ electis. licet quo ad ſufficien/
tiam effuſus ſit pro remiſſione peccatorum totius mundi.
Sed quare hoc magis additū eſt in cōſecratione ſanguinis
⁊ nō in cōſecratōe corporis. ſ. quod ꝓ vobis tradet͛. Reſpō
detur ꝙ ideo q̄a in ſanguine magis repreſētatur paſſio xp̄i
quia non niſi per vulnerationem effluit de corꝑe. Et nota
ꝙ greci dicunt͛ habere aliā formā cōficiēdi ſanguinē. puta
hāc. Hic ē ſanguis meꝰ noui teſtamēti q̄ ꝓ vobis ⁊ multis
effūdetur i remiſſionē peccatoꝝ. vel igit͛ ipi nō cōficiūt vel
ſūt plures forme. Rn̄det͛ ꝙ hn̄t formā eis traditā a btō pau
lo. ⁊ eſt eadē forma itellectualis cū forma noſtra licꝫ nō ſit
eadē verbalis. Seq̄tur In remiſſionem peccatoꝝ. vbi nota
Peccatū dupliciter dimittit͛. ſ. quo ad culpe meritū. ⁊ quo
ad debitū pene. Sanguis xp̄i p̄ciū ſufficiēs eſt ad remiſſio/
nē culpe ⁊ pene. Aſſūpſit eni in ſe penitentiam ꝓ hominibus
vt daret gloriā vniuerſis. Effuſio q̄ppe ſanguinis juſti ꝓ i
juſtis tam diues fuit ad precium vt ſi vniuerſitas crederet
nullam penitus dyabolus poteſtatem retineret. Sꝫ du/
bitat͛ vtrum aqua cū vino cōuertet͛ i ſanguinē. Si dicit͛ ꝙ
ſic ergo ſacramētū ſāguinis ē aq̄. ymo ꝑplūs eo ꝙ aq̄ mul
te populi multi. Si vero nō cōuertit͛ ⁊ pꝰ cōſecratōꝫ exiſtit
⁊ q̄uo ſeꝑatur a vino cū fuerit i vinū cōmixta. Preſa nō ſo
lū ſāguinē bibit ſacerdos i hoc ſacramēto ſi pꝰ cōſecratōꝫ a
qua pura ꝑmāſerit. pꝰ vnā ergo ſūptōeꝫ ſāguis nō deberet
i eadē die celebrare ac ſi pꝰ ꝙ̄ aquā bibiſſꝫ nō deberet celebra
re. an forte ſicut vinū trāſit i ſacramentū redemptiōis. ita

⁊ aqua in ſacramentū ablutōis. ſ. baptiſmi. ſꝫ q̄s audet hec
diffinire. Similiter illud inq̄rit͛ vtꝝ xp̄s reſurgēs ex mortu
is ſanguinem reaſſumpſerat quē in cruce effudit. Si eni ca
pillus in capite nō ꝑibit. q̄ntomagis ſāguis ille nō ꝑijt q̄ eſt
effuſꝰ de veritate nature. Inno. rn̄det. Meliꝰ ē deo totum
cōmittere ꝙ̄ aliq̄d temere diffinire. Pio nephas eſt opinari
quod q̄dam dicere p̄ſumpſerūt videlicet aqua i flegma con
uerti. Nā de latere xp̄i nō aquā ſꝫ humorē aquaticū mētiū
tur exijſſe nō attēdētes ꝙ de latere xp̄i duo p̄cipua ſacramē
ta effluxerūt. videlicet ſacramētū redēptōis i ſanguine. ⁊ ſa
cramētū regeneratōis i aqua. Nō eni baptizamur i flegma
te ſꝫ i aqua. juxta ſentētiam euāgelij. Niſi q̄s renatꝰ fue/
rit ex aqua. Quibuſdam aūt nō abſurdū videt͛. ꝙ aq̄ cū vi
no mutat͛ i ſāguinē. ea rōe q̄ aqua ꝑ mixtionē trāſit i vi/
nū. ⁊ vinū ꝑ cōſecratōeꝫ i ſāguinē. Quis eni ambigit aquā
in vinū trāſire cū multo vino modica aqua infūdatur. Si
aūt plꝰ aque ꝙ̄ vini apponit͛ erit irritū ſacramētū. Oportꝫ
q̄dē ꝙ tātū vini ibi ponat͛ ꝙ aq̄ cōmixta ſaporē vini teneat
Dubitat͛. quid ſit faciendum ſacerdoti ſi poſt cōſecratōeꝫ
corporis comperiat vinum eſſe omiſſum. Dicūt aliq̄ ꝙ de
bet vinum apponere. ⁊ ſupra illud conſecrationem repetere
incipiendo ab iſta parte ſimili modo. Alij dicūt ꝙ appoſito
vino panem conſecratum debet immittere vino ſicut fit i
paraſceue ſicqꝫ ſacrificiuꝫ ſumere. Ego vero ſemꝑ i dubijs
quod tutius ē jubeo proferēduꝫ. vnde primum eſt faciēduꝫ
Et ergo gelaſius papa dicit. Diuiſio vnius ⁊ eiuſdem mi/
ſterij ſine grandi ſacrilegio fieri nō poteſt. Aut ergo itegra
liter ſumat. aut ab integris arceat͛. Quicūqꝫ ergo vnū ſine
reliquo confecerit pena eiꝰ eſt per annū abſtinere a tali ſa/
cramēto. vult eniꝫ ꝙ ſacramēta aut itegra ꝑcipi debēt. aut
ab eis eſt integraliter abſtinēdum. De hoc tamē dubio ple/
nius vide thomam de argētina ſuꝑ. iiij. ſen. Sed dubiū
icidit q̄d valeat itinctō in paraſceue. q̄ tūc vinū i calicē fū
ditur ⁊ hoſtia i cena reſeruata intingitur vel immittitur.
Ad hoc dicit͛ in rōnali. Dicimus illud contentum in calice
id eſt vinum non conſecrari ſed ſanctificari. Aliud eſt ſāctifi
cari. aliud autem conſecrari. q̄a conſecrari eſt naturā muta

ri.vnde quando panis conſecrat᷑ natura mutatur ſed ꝑ ſan
ctificationem non auffertur natura. Ratio eſt q̄a ſi vinum
ex contactu hoſtie conſecrare᷑ tamen nūq̄ poſſet ſumi ab/
lutio ſine ſacramēto ſanguinis.cōſequēs eſt falſū. Sȝ patȝ
cōſeqūētia q̄a ſemper aliq̄s humor vini conſecrati quantū
cūqȝ modicus adheret calici ⁊ ſic dū infūderetur vinum nō
conſecratū ex contactu vini conſecrati pri⁹ in calice exiſtē/
tis etiam conſecrare᷑.⁊ iterum ali⁹ liquor infuſ⁹ etiaȝ cō
ſecraretur.⁊ ſic in īfinituȝ. Item ſi ſic tūc mille hoſtie con
ſecraren᷑ ad contactū vni⁹ hoſtie conſecrate.quod eſt falſū
⁊ hereticum. Diceret aliq̄s q̄d ergo deſignat ꝙ hoſtia i
die paſceues mitti᷑ in vinū non conſecratū. Dicenduȝ ꝙ ꝑ
hoc ſigna᷑ ꝙ xp̄s ea die tot⁹ immerſus erat in aq̄s tribula
tionis vt figuratū fuit ione.i. vbi dici᷑. Tollite me ⁊ mit
tite me in mari. Et ideo in perſona xp̄i dicit ꝓpheta. Sal
uū me fac de⁹ quoniam intrauerunt aque. vel aliter ꝑ hoc
deſigna᷑ ꝙ xp̄s in die paraſceues totaliter in ſuo ſanguine
eſt madefactus. Item dubita᷑ ſi vna gutta vini poſt ſan
guinis conſecrationem calici impone᷑ quid fieret de illa.
vtrū etiam trāſiret i ſanguinem xp̄i vel nō. Nō poteſt di/
ci ꝙ trāſeat in ſāguinem xp̄i.q̄a ſup illaȝ guttam verba cō
ſecratōis nō ſūt prolata. Nec poteſt dici ꝙ nō trāſeat ſi cō/
miſcea᷑ ſāguini.q̄a tūc illa gutta ſeorſū maneret ſegregata
a ſanguine.quod tamen nō apparet. Quia ponam⁹ ꝙ vinū
conſecratū ſit rubeū ⁊ gutta ſupflua ſit alba certū ē ꝙ gut
ta nō appet alba ſeorſū. Quidam volūt aſſerere ꝙ ſicut aq̄
pura ꝑ aq̄ bn̄dicte cōtactū effici᷑ bn̄dicta. ſic vinū ꝑ ſacramē
ti cōtactū effici᷑ cōſecratū ⁊ trāſit i ſāguinē. quoꝝ aſſertiōi
minime ſuffraga᷑. Innocēti⁹ ergo reſpondet ꝙ illud vinū
nec trāſit i ſanguinem nec ſāguini cōmiſce᷑. ſed vtraqȝ ſpe
cies in ſua natura ꝑmanet.⁊ accidētib⁹ prioris vini cōmix
tū corpori q̄ȝ ſub eis latet vndiqȝ circūfundi᷑ nō madidās
circūfuſum. Ipa tamē accidētia vinū appoſitum videntur
efficere quod inde cōuincitur.q̄r ſi aqua pura fuerit appo/
ſita vini ſaporem aſſumit. cedit quippe natura miraculo.⁊
virt⁹ ſupra cōſuetudineȝ opera᷑. Alij dicūt ꝙ gutta addita
vino cōſecrato illa gutta quantū ad ſubſtātiam corrūpitur

diuino miraculo ſpēbus remanentibus.que coniunguntur
ſpēbus prioris vini ſi multum de vino ponitur ad vnā gut
tam ſanguinis. ſicut quādo fit ablutio tunc ibi deſinit eſſe
ſanguis.q̄r ſpēs vini illius gutte ſub quo eſt ſanguis abſor
betur a multo vino appoſito. Et notandum ꝙ ſecunduȝ cō
ſuetudinem multarum eccleſiarū poſt cōſecratōeȝ calix ele
uatur.licet ſanguis xp̄i in eo immediate videri nequeat.cū
non habeamus oculos linceos. Tamē iſta eleuatio ē cōue/
niēs. Tum q̄a de latere xp̄i eleuati i cruce effluxit ſanguis
⁊ aqua. Tum q̄a iſte ſanguis xp̄i eſt adorād⁹. Alij vero nō
eleuant calicem vltra caput quod credo ꝓpter periculum ⁊
negligentiam euitandam eſſe īuētū. vnde cōtingit ꝙ q̄dā
ſacerdos cū ante ſuceptōeȝ corporis xp̄i calicem ſupra ca/
put leuaret ⁊ ſe cū calice ⁊ ſanguine xp̄i ſignare ꝑ modum
crucis ſup caput vellet ſanguinem xp̄i ſupra ꝓpriuȝ caput
fudit ⁊ ſic maximam negligentiam cōmiſit. Nec hoc cre/
do carere miſterio. Poteſt eni cauſa huius miſterij eē. q̄a ex
quo laycis hoc ſacramentum ſub ſpeciebus vini nō cōfer᷑.
idcirco ⁊ eis ꝑ eleuatiōeȝ ſupra caput nō oſtenditur. valeat
ratio quantū poſſet. Sed eleuantes calicē vltra caput ſunt
diuerſificati. Quidam eleuāt calicē cooptum ad deſignan/
dum ꝙ illud ſacramentum difficillimū eſt ad intelligendū
vel ideo quia quando hoc ſacramentum inſtituit dominus
tunc ſanguis ſuus i venis latuit ⁊ ſub proprijs ſpecieb⁹ fu
it inuiſibilis ſicut ⁊ nūc. vel ſ͛m guilhermum ideo ad de/
ſignandum ꝙ ſepulto domino clauſum eſt monumentum
vt dicit matheus. Alij vero eleuant calicem diſcooptuȝ q̄a
tempore paſſionis xp̄i ſāguis xp̄i fuit viſibilis ⁊ viſibiliter
in cruce fundebatur. Item quia velamina figurarum abla
ta ſūt. q̄a quod tipus figurabat iam nūc abducto velo da᷑
perſpici. Ora igi᷑ virgo nos illo pane celi dignos effici.

Hec quotienſcūqȝ feceritis in mei memoriam facietis

T exponi᷑ ſic. hec id ē hanc hoſtiam quotiēſcūqȝ ſup
ple obtuleritis. feceritis id ē cōſecraueritis ⁊ māduca
ueritis. i mei memoriā facietis id eſt mortis ⁊ paſſiōis me
moriam habeatis. Hec verba originaliter haben᷑ luc. xxij.

Et ſʒm rónale hec clauſula tam cóſecratóeʒ corporis ꝙ ſá/
guinis xp̄i reſpicit. Et ideo poſt depoſitú calicem dici debʒ
ꝑ que verba traditis iam formis conſecratóis xp̄s oſtédit
ſuis diſcipulis ⁊ ſacerdotibus noui teſtaméti ꝑ huius ſacri
ficij oblationem quotiens in memoria paſſionis offert deú
patrem placari ſicut per paſſionem filij ſui placatus factus
eſt deus pater ſuper genus humanum. Et ideo dicit in me
moriá mei. i. mee paſſionis ⁊ mortis facietis. In hoc eni
ſacramento quotidie memoriam xp̄i ⁊ eius paſſionem reuo
camus ſicut apoſtolus prima ad chorin. vndecimo deter/
minat dicens. Quotienſcunqʒ manducaueritis panem húc
⁊ calicem bibetis mortem dn̄i annunciabitis donec veniat
Propter quod ⁊ dn̄s dicebat. Hoc facite in meam comme
morationem. Hanc vltimam ſui memoriam dominus de/
reliquit. quemadmodum ſiq̇s peregre ꝓficiſcens aliquod pig
nus ei qué diligit dereliquit vt quotiés illud inſpexerit ipi⁹
amicicias debeat memorari quod pign⁹ is ſi ꝑfecte dilexit
abſqʒ fletu ⁊ magno deſiderio neq̇t aſpicere. Ideoqʒ ſalua
tor hoc ſacramentú iſtituit qn̄ venerat hora ei⁹ vt tráſiret
de hoc mundo ad patrem vt viſibilem ſui memoriam no/
bis cómendaret. Quod memoriale ſi ꝑfecte xp̄m diligis abſ
qʒ fletu ⁊ magno deſiderio vel ſuſpirio offerre nó debes nec
potes. Nota ꝙ triplex habemus memoriale dn̄ice paſſio/
nis. Primum quantum ad viſum in ſcripturis ⁊ picturis
crucifixis. ymagines eni í libris ⁊ eccleſijs depigunt vt nos
in memoriam xp̄i crucifixi deducant. Secūdú memoriale
habēmus quantum ad auditum. ſcʒ inquátú ꝑ̄dicatióeʒ de
dn̄ica paſſione deuote audimus. Tercium quantum ad gu
ſtum. ⁊ hoc quo ad ſacramentuʒ altaris quo xp̄i paſſio pa
tenter exprimitur. Ex quo igitur in oblatóne huius ſacra
menti recolit memoria iſtius excellétiſſime caritatis quá
xp̄s í ſacra paſſione demóſtrauit ꝑ quá ⁊ deus poteſt placa
ri pro noſtris offenſis. Nam nullum ſacramétuʒ eſt iſto ſa
lubrius quo peccata purgátur. virtutes augent ⁊ més om
nium cariſmatum ſpūalium abundantia impiguatur. Nul
lum etiam ita efficax eſt ad delendum peccata. tam viuorú
ꝙ mortuoꝝ ſicut oblató eukariſtie í miſſa cuʒ ꝑ̄cipaliter
ibi adeſt q̇ peccata dimittit. Idcirco bonum ⁊ ſalubre eſt

vt q̇libʒ in ordine ſacerdotali cóſtitutus ſtudeat ſe ad hoc ſa
cramentum ꝑcipiendum ꝑ vite ſanctitatem ac deuotóeʒ ita
aptare. vt valeat illud in remiſſionem ſuorum peccatoꝝ ac
cipere. Melius náqʒ ac tutius eſt vt bonú quod q̇ſqʒ ſꝑat
ſibi poſt morté ꝑ alios fieri tam in miſſis legēdis ꝙ in alijs
operibus agat ip̄e ꝑ ſe dum viuit. vnde beatus gregorius í
libro dyalogoꝝ ſic dicit. Penſandú é ꝙ tutior via ſit vt bo
num quod q̇ſqʒ poſt mortem ſuam ſperat agi per alios a/
gat per ſe dum viuit. Beatius eni eſt poſt reſolutónem cor
poris liberꝝ exire de hac vita ꝙ poſt vincula libertatē q̄re/
re. Debemus itaqʒ hoc p̄ſens ſeculú tota mente cotemne/
re quotidiana deo lacrimarum ſacrificia offerre. quotidia/
nas carnis ⁊ ſanguis eius hoſtias offerre ⁊ immolare. Sed
neceſſe eſt vt cú hec agimus noſmetip̄os deo in contritóne
mactemus quoniam q̇ paſſionis dn̄i miſteria celebram⁹ de
bemus imitari quod agimus. Item in alio loco ideʒ ſic di
cit. Si q̇s ſacerdos peccandi ꝓpoſitum nó habʒ quotidie ce
lebrare debʒ. ne priuet ſanctam trinitatem maxima laude ⁊
gloria q̇a maior gloria in terra deo exhiberi nó poteſt ꝙ in
miſſe officio quo ſacrificiú laudis. ſ. ip̄e dei filius deo patri
offertur ⁊ ne priuet angelos leticia viuos gratia defunctos
venia. Inter oía eni opera meritoria primatú tenet miſſa

Unde ⁊ memores dn̄e nos ſerui tui. ſʒ ⁊ plebs tua
v ſancta. eiuſdem xp̄i filij tui domini dei noſtri. tá hē
paſſionis. necnon ⁊ ab inferis reſurrectóis. ſʒ ⁊ í ce
los glorioſe aſcenſionis. offerimus ꝑ̄clare maieſtati tue. de
tuis donis ac datis. hoſtiá purá. hoſtiá ſanctam. hoſtiaʒ
immaculataʒ. pa nem ſanctum vite eterne. ⁊ calicem
ſalutis perpetue.

Ec é quarta ꝑs ꝑ̄cipalis toti⁹ canonis in qua p⁹
b ꝙ facta é ⁊ poſita oblatoꝝ cóſecratio núc fit cóſe/
cratoꝝ cómemoratio. Et diuidit iſta ꝑs in tres ꝑ/
ticulas In prima oſtendunt tria ꝑ hec cóſecrata rememo/
ráda. In ſcdá oblatio iſtoꝝ cóſecratorú rememorat. ⁊ petit
vt iſta oblató diuino vultu benignius reſpiciat ⁊ acceptet
In tercia petit effectus ſacraméti q̇ é gratie infuſio diuine

Scdā ps ibi. Supra q̄ ꝓpicio. Tercia ibi. Supplices te ro
gamꝰ. ⁊ cōſtruit̄ lrā ſic. vnde o dn̄e nos ſerui tui id ē nos ſa
cerdotes ſed ⁊ plebs tua ſancta id eſt populus xp̄ianus tua
paſſione ſanctificatus. ſupple exiſtētes memores eiuſdē xp̄i
filij tui dn̄j dei noſtri tā beate paſſionis. ſupple que nos be
atificat. necnō id ē etiā reſurrectōis ab inferis id ē a amor
tuis ſꝫ ⁊ i celos glorioſe aſcēſionis offerimꝰ id eſt immola/
mus. p̄clare maieſtatati tue id ē p̄ ceteris tue clare potētie
de tuis donis ſupple gratuitis. ac datis id ē collatis ſupple
nobis hoſtiā purā. id ē purificātē atꝫ ab omi peccato origi/
nali imunē. hoſtiā ſcāꝫ id ē ſcificātēꝫ ſupple ab omi pecca/
to criminali hoſtiā imaculatā id ē ſine macula peccati ve/
nialis. panē ſcūꝫ. ſp̄ extn̄tem viaticū ⁊ datorē vite eterne. ⁊
calicē ſalutis ꝑpetue id ē iebriātēꝫ ⁊ letificātēꝫ nos ꝑpetue
in glā ſēpiterna. Sētentia ē hec. Ex quo oblatio huiꝰ ſa/
crificij fieri debꝫ in filij tui memoriā. ⁊ eiꝰ mortis ⁊ paſſio
nis nos ſacerdotes ſerui tui ⁊ tota eccleſia tua ſcā cōmemo
rātes. tā eiꝰ btāꝫ paſſionē q̄ꝫ ab iferis reſurrectōēꝫ. ⁊ glorio
ſā aſcēſionē. offerimꝰ tibi de tuis donis gratuitis hoſtiā pu
rā ⁊c. Nota prio ſup hoc quod dicit̄ vn̄ ⁊ memores. qr ip̄e
dn̄s nobis. p̄ceperat vt hoc in ſui memoriā faceremꝰ. Id/
circo tria cōmemorāda nobis ꝓponit eccleſia. ſcꝫ tā beataꝫ
paſſionē necnō ⁊ ab iferis reſurrectōēꝫ. ⁊ i celos glorioſā aſ
cēſionē quoꝝ p̄mū. ſcꝫ paſſio vulnerat caritatē. ſcdūꝫ ſcꝫ re
ſurrectō corroborat fidē. terciū. i. aſcēſio letificat ſpē Quid
eni i nobis magis caritatē accēdit q̄ꝫ ꝙ ꝓprio filio nō pep/
cit deꝰ. ſed ꝓ nobis oībus tradidit illū. xp̄s eni factus eſt ꝓ
nobis obediēs. Quid magis in nobis fidem cōfirmat q̄ꝫ ꝙ
xp̄s reſurrexit a mortuis primitie dormiētiū. Quoniā q̄dē
ꝑ hoīeꝫ mors ⁊ ꝑ hoīeꝫ reſurrectio mortuoꝝ Nā ſicut i adā
omnes moriuntur. ita ⁊ in xp̄o omnes viuificabunt̄. Quid
i nobis magis amplificat ſpē. ꝙ ꝙ xp̄s aſcendēs i altū cap
tiuā duxit captiuitatē. dedit dona hoībus. vt vbj ip̄e ē illic
⁊ miſter eius ſit. Hec inno. Sed dubitat̄ quare nō fit com
memoratō icarnatōis vel natiuitatis. ⁊ ſpūſſancti miſſio/
nis Reſpondet̄ ꝙ incarnatio ⁊ natiuitas priꝰ i habitu ſacer
dotis ⁊ in miſſe introitu ⁊ infra ſpecialit̄ ⁊ lucide cōmemo
rant̄ ⁊ ſpūſſancti miſſio ⁊ cetera infra cōmemorāda reliquū

tur. idcirco hic nullū eoꝝ recolitur Alia cauſa ſpecialiter ta
cta eſt in notabili primo. Secūdo notandū ſꝫm guilhermū
Sacerdos hec tria cōmemorās de quibꝰ dictū ē ſupra p̄mo
dn̄ice paſſionis. manus ad modū crucis ad vtraq̄ꝫ cornua al
taris extendit habitu corporis: manuū xp̄i extenſionē i cru
ce repreſentās. Nichilominꝰ ꝑ hoc inſinuans. ꝙ xp̄s ꝓ iu/
deis ⁊ gentilibus: qui per vtraq̄ꝫ cornua altaris deſignati
ſunt paſſus ſit. Et quia xp̄s ꝓlixius orās factꝰ eſt i agonia
ideo agoniā illā actu habitu oculoꝝ ⁊ faciei demōſtrat. dicēs
autem. necnō ⁊ ab inferis reſurrectōis illas manus vt priꝰ
ad ſe reducēs: eas paꝝ erigit. Vn̄ in cantico abacuck dicit̄.
Altitudo manus ſuas leuauit. ⁊ hoc in ſignū illius: ꝙ xp̄s
inuictus leo ſurrexit a mortuis. Iteꝝ dicēs. Sed ⁊ in celos
glorioſe aſcēſionis ⁊c. eas equaliter erigit vſq̄ꝫ ad humeros
in ſignū ꝙ xp̄s eleuatis manibꝰ ferebatur in celū ⁊ ſedꝫ ad
dexterā patris. Tercio nota circa verba textꝰ vbi dicit̄. nos
ſerui tui ⁊c. i. ſacerdotes. quia ad litterā hic loq̄tur de mini
ſtris eccleſie ſucceſſoribus aplōꝝ vt ſūt ſacerdotes iter quoſ
⁊ ep̄os in p̄mitiua eccleſia nō erat differentia. Vn̄ ⁊ ſacer/
dotes memores eſſe debēt. quia ipſi celebrātes miſſā ⁊ ſacri
ficiū illud excellētiſſimū offerentes: nō debēt ignorare ſe hoc
ſacrificiū laudis in memoriā mortis ⁊ paſſionis xp̄i offerre
⁊ a memoria ſua eam nūq̄ꝫ ſecludere. ſed eā ſemꝑ tanq̄ꝫ p̄
ſentem pre oculis habere. Et ſubditur. ſed ⁊ plebs tua ſan
cta. i. populus xp̄ianus: etiā memor eſſe debet tue paſſionis
quia nō ſolū xp̄s ꝓ ſacedotibus. verūetiā ꝓ tota plebe. ne
periret paſſus ē ⁊ mortuus. idcirco ⁊ tota plebs huiuſ ama
re paſſionis memor eſſe debet. iuxta illud. O vos omnes q̄
tranſitis per viā ⁊c. Hec plebs ſancta dicit̄. quia ex fide et
baptiſmo ſanctificata ē. Et hec plebs vna cū ſacerdote of/
fert. ⁊ ergo ſacerdos dicit. nos ſerui tui: ſꝫ ⁊ plebs tua ſctā:
offerimus. quia quod ſacerdotes agunt miniſterio populus
agit voto. Et ſubditur. xp̄i filij tui dn̄i dei noſtri Filiū dei
vocat dn̄m deū noſtrū. quia eadē intentione ⁊ deuotōe a no
bis eſt colendꝰ. qua deus pater quia cōſubſtātialis ⁊ coeter
nus eſt deo patri nō alter: ſed idē deus noſter ⁊ omniū. ſicut
ipſe docet loquēs aplis dicēs. Creditis in deuꝫ. ⁊ in me cre
dite. deum ſe in hoc eſſe cōteſtās. vt ait bea. aug. Quod eti

am infideles noluit latere judeos dũ eis diceret. ſi ego non
facio opa patris mei nolite michi credere. ſi aũt facio opa
que nemo facit niſi ſolus deus:⁊ ſi michi nõ creditis :ꝓpt
ipſa opera credite.quia ego in patre:⁊ pater in me ẽ.⁊ pa/
ter in me manẽs ipſe facit opera.Dñm noſtrũ nomiat.ꝙ/
uis ſit dñs oim vt clamat ſcriptura Jn ditione tua vniuer
ſa ſunt poſita.dñs vniuerſoꝝ tu es.tamẽ dñm noſtruꝫ ſin/
gulari ꝑuilegio ipſũ nominamꝰ.quia per gratiã ipſius vo/
cati ſumus in ſortẽ filioꝝ ⁊ ſanctoꝝ quoꝝ ſe deũ fatetur di/
cens. Ego ſum deus.abraam Jſaac ⁊ jacob.Hoc nomẽ me
um in eternũ.⁊ memoriale meũ a generatione ⁊ generatio
nem.Subiungit.Offerimus ꝑclare maieſtati tue. Maie/
ſtas dei dicitur preclara: quaſi pre alijs clara. Nam ſi iu
ſti florebũt ſicut ſol in regno patris eterni. ꝗtomagis diui
na maieſtas refulget.Sequit.De tuis donis ac datis ⁊c.
Dona atq data ad jdem poſſũt referri. videlꝫ ad oblatoruꝫ
ſubſtantiã que diuino munere nobis data ipſi deo reddunt
oblata.vel ꝙ dona referantur ad gratiã ⁊ dignitatẽ ordinis
⁊ ordinationis ſacerdotalis ꝑ quã illi donãtur a deo: vt poſ
ſit hoſtiam iure offerre:⁊ data referũtur ad munera vel ob/
lata a plebe in obſequiũ diuine maieſtatis. quia oia hec ſi/
unt diuini muneris cauſa ⁊ noſtre ſalutis. Sꝫm Jnno.ex/
ponitur ſic.Nos offerimus tibi de donis tuis.i.de frugibꝰ
ſegetum quãtũ ad panẽ:q́ conuerſus eſt in carnẽ ⁊ corpus
xp̄i:ac datis.i.fructibus arboꝝ:ꝗtũ ad vinũ: quod eſt con
ſecratuꝫ in ſãguinẽ.De his inꝗ ⁊ illis: offerimus hoſtiam
purã ⁊c.Vel ꝙ dona ad ſpiritualia:⁊ data ad tẽporalia re/
ferantur vt ſit ſenſus.Jnter cetera dona tempalia ⁊ ſpũa/
lia que nobis cõtuliſti:offerimus maieſtati tue tanquã do/
num potiſſimũ.hoſtiã purã.i.eukariſtiaꝫ immunẽ ab om/
ni peccato originali.ſanctã ab omi peccato crimiali.imma
culatã.i.ſine macula peccati venialis. Vel purã quãtũ ad
cogitationẽ.ſanctaꝫ quantũ ad locutionẽ. immaculatã quã
tum ad operationẽ.Vel ſic.hoſtiã purã.i.ſine macula ori/
ginalis cõceptus.vel purã a fomite carnis.Hoſtiã ſanctam
plenitudine virtutis.immaculatã a cõtagio culpe ⁊ erroris
Panẽ ſanctũ vite eterne.quia ẽ viaticũ ſuſtentãs viatores
in via.vt poſſint ad eternã patriã venire:⁊ calicẽ ſalutis ꝑ

petue.in quo eſt potus inebriãs nos ⁊ letificans perpetue.
Vel panẽ ſanctũ.i.ſanctificantẽ.⁊ datorẽ vite eterne ꝗtuꝫ
ad ſtolaꝫ carnis.⁊ calicẽ ſalutis quantũ ad ſtolaꝫ aie. ſꝫm
illud. Ego ſum panis viuus qui de celo deſcẽdi. ſi q́s man
ducauerit ex hoc pane viuet in eternũ. Nota ex his verbis
quinq tanguntur de xp̄o Eſt eni xp̄s hoſtia pura electos ſu
os a peccatis purificãs.hoſtia ſancta.electos ſuos ſãctificãs
hoſtia immaculata.maculas noſtras purgãs. panis ſanctꝰ
vite eterne.homies ⁊ angelos reficiens.Calix ſalutis ꝑpe/
tue.i.calice ſui ſanguinis inebriãs ⁊ ꝓfũdens. Et fiũt hic
quinq cruces.ad recolendũ ꝙ in virtute crucifixionis xp̄i
ꝑ hanc hoſtiã ſacramentalẽ. purificamur. ſanctificamur ⁊
immaculati reddimur.⁊ in virtute eiuſdẽ crucifixionis xp̄i
corpus xp̄i in forma panis ẽ nobis cibus vite. ⁊ ſãguis eiꝰ
ſub forma vini ẽ potus ſalutis ꝑpetue. Sed Jnno. dicit.ꝙ
eccleſia dicit ſe memoriã dñice paſſionis ꝑagere.ſtatiꝫ acer
biorẽ penaꝫ illius paſſionis cõmemorat.recolẽs quinq cru/
cibus xp̄i vulnera ipi in ſua paſſione inflicta. que ſũt viuẽ/
tis petre foramia.in quibus reſidet iſta immaculata colũ/
ba fructuoſe nidificãs. Eſt eni inter ꝑdicta quinq crucis ſi
gnacula:quinq vulneꝝ dilecti filij dei videlꝫ.duoꝝ vulnerũ
in manibus.duoꝝ in pedibus.⁊ vnius in latere. Cõtempla
tiua memoria:tres cruces cõiter facit ſuꝑ oblatã ⁊ caliceꝫ
quoniã in tribus verbis vtrũq ꝑiter intelligitur. Nunq̃ꝫ
eni in crucis ſignaculo panis ſeꝑatur a calice. niſi cũ diſtin
cte ⁊ ſeꝑatim nomiantur in canone.⁊ ergo ibi diſtincte no/
miatur hoſtia corpꝰ xp̄i:cũ dicitur panẽ ſãctũ. Ergo etiaꝫ
oblata diuiſim cruce ſignatur ⁊ ſimiliter calix. quia ſubdit
⁊ calicẽ.igitur etiã diuiſim ſignatur. Verũ etiã eſt.ꝙ ere/
cta pars crucis ſuꝑ panẽ ſolũmodo tranſuerſa vſqꝫ ſuꝑ ca/
licẽ debet extendi:quoniã erecta pars crucis corpus ſuſtinu
it tranſuerſa vero brachia diſtendit Sed oritur q̃ſtio ſꝫm
Jnno.nõ ꝑtermittẽda ſilẽtio Quare ſuꝑ eukariſtiã cõſecra
taꝫ pleniſſime adhuc benedictõis ſignũ exprimitur. ego ſu
per hanc q̃ſtionẽ:potius vellẽ doceri q̃ꝫ docere. magiſqꝫ re
ferre q̃ꝫ ꝓferre ſentẽtiaꝫ. Verũ quia nichil a maioribus di/
ctum in hac re potui inuenire.dico tñ ſine ꝑiudicio quod ſẽ
tio.jn canone ſiquidem aliud ſigna ꝑtendũt:⁊ aliud verba.

Verba nãq̧ principaliter ſpectant ad eukariſtiã cõſecrandã
ſigna vero ad hoſtiã dñice paſſionis recolendã. Naȝ verbis
vtimur ad cõſecrãduȝ panẽ ⁊ vinũ in corpꝰ ⁊ ſanguinẽ xp̄i
Signis vero vtimur ad recolendũ ea que ꝑ ebdomadã ꝓxi
maȝ ante feſtũ paſce acta ⁊ geſta ſũt circa xp̄ȝ. Dicatur ita
ꝙ. ꝙ ſigna nõ referũtur ad cõſecratõem. ſed ad hiſtoriã re/
colendã dñice paſſionis. Nam quantũ ad ordinẽ eukariſtie
conſecrande capitulũ illud. ſ. qui pridie ꝙ̃ pateretur: in fine
canonis ſubiici debuiſſet. quoniã in eo cõſecratio cõſumat̃.
ſed quoniã impediuiſſet ordinẽ hiſtorie recolẽde. q̇a quicq̇d
fuit geſtũ in medio recoleretur in fine. Prouide vidit ergo
canõis ordinator vt ordinẽ ſeruaret hiſtorie. quare ⁊ verba
cõſecrationis canonis collocauit: vt que ſeq̃rentur itelligã
tur p̄cedere. maxime ea que videntur reſpicere cõſecratõeȝ
ſȝm illã q̃ ſepe fit. vt q̃ narratõe ſuccedũt/intellectu p̄cedũt
vel potiꝰ vt tã littere ꝙ̃ hiſtorie ſuꝰ ordo ſeruet̃.

ſ Upra que ꝓpicio ac ſereno vultu reſpicere digneris
⁊ accepta habere: ſicuti accepta habere dignatus es
munera pueri tui iuſti abel: ⁊ ſacrificiuȝ patriarche
noſtri abrae: ⁊ quod tibi obtulit ſũmꝰ ſacerdos tuꝰ melchi
ſedech ſãctũ ſacrificiũ ⁊ immaculatã hoſtiã.

ſ Ecũda ꝑticula quarte ꝑtis principalis. in qua iſta
cõſecrata ⁊ oblata in figuris cõmemorantur. ⁊ peti
tur vt diuino vultu benignius reſpiciantur a deo. ⁊
acceptentur. Et cõſtruitur littera ſic. Supra que ſuple do
na ⁊ data: ſuple o deus digneris reſpicere ꝓpicio vultu .i.
placida facie. ac ſereno .i. illuminato. ⁊ digneris habere ac/
cepta .i. grata. ſuple quantũ ad offerentẽ. ſicuti dignatꝰ es
habere accepta .i. grata. munera .i. oblationes. pueri .i. ſer/
ui tui iuſti. abel: ſic dicti. ⁊ ſacrificiuȝ .i. holocauſtum. abrae
noſtri patriarche .i. ſancti patris. ⁊ quod ſuple ſacrificium.
ſummus .i. ſupremꝰ ſacerdos tuus. melchiſedech ſic dictus
obtulit tibi ſanctũ ſacrificiũ ⁊ immaculataȝ hoſtiaȝ Sentẽ
tia eſt iſta. O deus pater clemẽtiſſime nos petimus vt di/
gneris reſpicere propiciꝰ placida facie ſuper hec dona ⁊ da
ta .i. ſuper corpus ⁊ ſanguinẽ xp̄i filij tui habendo ea grata
⁊ accepta ſicut grata ⁊ accepta dignatus es habere munera
iuſtj abel. ⁊ ſacrificia ſancti abrae patriarche ⁊ melchiſedech

ſummi tui ſacerdotis. Nota ſupplicatur hic vt dñs digneẗ
reſpicere ſuper illa oblata ⁊ conſecrata: ſereno ⁊ placido a/
ſpectu. non tamẽ eſt ex hoc eſtimandũ. ꝙ vultus dei immu
tetur qñq̧ ſed tũc vultũ ſuũ deus ſerenat ⁊ illuminat: cũ ſu
am miſericordiã erga nos exhibet ⁊ demonſtrat. iuxta illud
p̄s. lxvj. Illuminet vultũ ſuũ ſuper nos ⁊ miſereat̃ noſtri.
Tunc ſubiũgitur. Sicuti accepta habere dignatus es ⁊c.
Sȝm Inno. ly. Sicuti exprimit ſimilitudinẽ aliqualẽ. non
tamẽ equalẽ. Multo quippe acceptius ẽ hoc ſacrificiũ. ꝙ̃
quod obtulit abel. abraam vel melchiſedech. Habet eni am
plius res ꝙ̃ vmbra. veritas ꝙ figura. Ipſã aũt ſimilitudi/
nem magiſꝙ̃ vmbra qualitatẽ ſiue equalitatẽ debemus no
tare. Similes ergo offerendo ſumꝰ abel ſi recte quidẽ offerẽ
tes nichilominꝰ diuidamus. quod quia ⁊ cain nõ egit pecca
uit. ſua nãq̧ non recte obtulit. ſed retinẽs ſibi ſeipſuȝ ⁊ cor
ſuuȝ auferẽs deo male diuiſit. Abel aũt acceptum deo intus
obtulit in corde holocauſtũ. quia nõ ſe ſibi retinuit. ſed to/
tum ſe deo ſubdidit ⁊ impẽdit. ⁊ ideo deus reſpicit ad abel ⁊
ad munera eius. Ad cain aũt ⁊ ad munera eiꝰ non reſpexit
Prius reſpexit ad cain. ⁊ poſtea ad munera eius. quia offe/
rens non placuit a muneribus. ſed munera ab offerente Si
militer abraam. egregia fide primo ſe totũ obtulit altiſſio:
quia credidit abraam deo ⁊ reputatũ eſt ei ad iuſticiaȝ. Et
poſtea cũ duceret ſua offerenda. placidas deo hoſtias offere
bat. quod vt nos facientes imitaremur: deus ab illo exigit
paternos affectꝰ. Tolle inquit filiũ tuũ vnigenitũ quẽ dili/
gis iſaac. ⁊ offer eũ in holocauſtũ ſuper vnũ montiũ quem
monſtrauero tibi: geñ. xij. Statimq̧ ꝓmptũ ⁊ obedientem
inuenit. ymo nobis oſtẽdit. melchiſedech qui niſi priꝰ ſe ac
ceptũ deo ſacrificiũ obtuliſſet. futuroꝝ cauſas nõ preueniſſȝ
quaꝝ intuitu miſticũ pane ⁊ vino primũ obtulit ſacrificiũ
Erat eni ſacerdos dei altiſſimi. Nos igitur aſſiſtẽtes ad of
ferendũ ſi recte diuidimꝰ. nos priꝰ in ſacrificiũ offeramꝰ ac
deinde ſicut munꝰ abel. ſicut ſacrificiũ abrae. ſicut holocau
ſtũ melchiſedech. vota noſtra acceptabit. Sed dubitat̃. q̃
re adducti ſũt tipi ⁊ figure de tempꝫ nature: ⁊ nõ tipi vel fi
gure legales. Reſpõdet̃ ꝙ hoc fit ideo. q̇a illi patres q̇ in tẽ
pore nature in fide hoſtias obtulerũt: ſempꝫ fuerunt deo ac/

cepti. hoſtie anté legales minus accepte fuerūt: ſed ad tem
pus tolerabantur: vt eas popul⁹ carnalis poti⁹ deo vero ꝙ
ydolis offerret. Jdeo dicit dn̄s p ꝓphetā. Nūquid mādu ca/
bo carnes thauroꝝ. aut ſāguinem hyrcoꝝ potabo. Jmmola
deo ſacrificiū laudis. ps̄. xlix. Sed quare iſti tres patres
veteris teſtamēti pre ceteris hic noīantur Rn̄detur ꝙ ideo
quia ſacrificia eoꝝ acceptiora erāt: ⁊ eoꝝ ſacrificia ſpeciali
us ceteris: hoc ſacrificiuꝫ nouū ⁊ noſtrū pfigurauerūt. ⁊ fi
gurā paſſionis xp̄i ⁊ ei⁹ ſāctiſſime cene valde ꝓprie repſenta
bant. Quid eni p mun⁹ abel offerentis de pmogenitis niſi
xp̄s exprimitur. primogenit⁹ in multis fratrib⁹. q̄ obtulit
ſeipſū agnū immaculatū deo patri. de quo. Job. j. Ecce ag
nus dei. ⁊ in apoc. dicitur. Jſte ē agn⁹ q̄ occiſus ē ab origi
ne mūdi. ⁊ ſicut abel inuidioſe interfectus ē a fratre ſuo: ſic
⁊ xp̄s iheſus malicioſe ⁊ ex inuidia a fratribus ſuis .ſ. jude
is occiſus eſt ⁊ necatus. Quid p ſacrificiū abrahe vnicuꝫ ⁊
dilectū filiū offerentis: niſi paſſio dn̄i figuratur: ⁊ immola/
tio filij dei a patre pro nobis. De qua apoſtolus dicit ꝓprio
filio ſuo nō pepcit deus. Sicut abraam obediuit deo filium
ſuū immolādo. ſic xp̄s factus ē obediēs patri vſq ad mortē
⁊ in manus patris tradidit ſpūm. Oblatio vero melchiſe/
dech tam proprie nouū ſacrificiū demōſtrat ꝙ inde pdictuꝫ
ē. tu es ſacerdos in eternū ſcꝫm ordinē melchiſedech ps̄. cix.
Cui ſcꝫm apoſtolū p oīa filius dei aſſimilatus manet ſacer/
dos imperpetuū. Sicut eni melchiſedech panē ⁊ vinū obtu
lit: vt legitur geñ. xiiij. Sic xp̄s ſub ſpecie panis ⁊ vini of/
fertur p nobis deo patri pacificās nobis ipſū. xp̄s abel dici
tur rōne innocētie. abraam ratione obediētie. melchiſedech
ratōne clemētie ⁊ ſāctitatis eximie. Melchiſedech interp̄ta
tur rex iuſticie qui fuit rex ſalez. i. pacis. ⁊ figurabat xp̄m.
De quo ps̄. Orietur in diebus eius iuſticia ⁊ habūdātia pa
cis. Ulterius nota. Abel dicitur puer. nō tam a puericia ꝙ
a puritate. iuxta illud Jſaie. lxij. Ecce puer meus dilectus
quē elegi. poſui ſup eū ſpūm meū. Abraam dicitur patriar
cha. nō tantū iſraelitice plebis ſꝫ ⁊ populi xp̄iani. Jllius iſ/
raelitice plebis per carnē. iſtius vero p fidē. ſcꝫm illud. Nō
vltra vocabitur nomē tuū abram ſed abraham. quia patrē
multaꝝ gentiū conſtitui te. Nota in littera ſubdit. Sanctū

⁊ immaculatū ſacrificiuꝫ. Hec verba in canone addidit leo
papa. j. Et poſſūt referri ad ſacrificiū melchiſedech quod di
citur ſanctū ⁊ immaculatū ꝓpter ſacrificiū eukariſtie in ip
ſo figuratū. Jpſe eni melchiſedech vt legitur geñ. xiiij. ob
tulit panē ⁊ vinū in ſacrificiū reddēdo gratias deo de victo
ria abrae quod erat valde acceptū deo. ſed referendo ad no/
ſtrū ſacrificiū: tunc eſſet ſenſus. Sicut iſta tipica ſacrificia
tibi deo accepta fuerūt. ſic hoc ſctūꝫ ſacrificiū ⁊ hoſtia ima
culata q̄ in ſe ſēper tibi accepta eſt. Etiam quātū ad offerē
tē acceptabilē facere digneris. Nota iſtā oratione ⁊ alias ſe
quentes. ſacerdos orat extenſis brachijs ⁊ manib⁹ ſup ꝑmē
ſam altaris. Sacerdos manus extendit. quia xp̄s ſup araꝫ
crucis manus extendit. iuxta illud ꝓpheticū. Extendo ma
nus meas ad populū nō credētē michi. Et orat cōiūctis ma
nibus alias duobus digitis. ſ. indice ⁊ pollice in vtraq ma
nu. Nec de cetero eas diſiūgit niſi qñ facit ſignū crucis vel
hoſtiam tangit vſq ad ablutōem calicis. Et quare hoc ſa/
cerdos facit rōnale ponit multas cauſas. Una ꝙ hoc fit ob
reuerētiā corporis ⁊ ſanguinis xp̄i. ne digiti aliquod aliud tā
gant ante lotionē niſi hoſtiā. Secūda cauſa quia ſicut in ta
li digitoꝝ cōiūctione digitus maior cōiūgitur minori ⁊ pri/
mus ſecundo. ſic p policē deus pater. ⁊ p indicē filius intel
ligitur. Tercia cauſa. ad denotanduꝫ ꝙ fideles xp̄i corpus
fide ⁊ deuotione tangentes debēt eſſe caritate cōiūcti. Et ſi
cut digiti iſti faciendo ſignū crucis ſeparantur. ſic fidelium
opationes in hac vita cū expedit ſepātur. Quoniā qñq p cō
templationē ad ſpiritualia eleuātur. ⁊ qñq p mūdanis ne/
ceſſitatibus tēporalia adminiſtrant. Quarta cauſa cōiūctio
digitoꝝ indicat. ꝙ mēs ⁊ corpus ſacerdotis: corpore ⁊ ſan/
guine xp̄i debēt eſſe inſeparabilr̄ cōiuncta. Quinta cauſa: vt
ſi aliqua pticula hoſtie digitis adheſerit: vt eo tutius obſer
uetur. Hec rōnale.

ſ Supplices te rogamus oīpotēs deus iube hec pferri
p manus ſancti angeli tui in ſublime altare tuū: in
cōſpectu diuine maieſtatis tue: ⁊ preſta vt quotquot
ex hac altaris pticipatiōe ſacroſāctū filij tui cor pus ⁊ ſā/
guinē ſūpſerim⁹ oī bene dictōe celeſti ⁊ gratia reple a/
mur. Per eundē xp̄m dn̄m noſtrū.

t
Ercia ꝑticula huius quarte ꝑtis principalis ipſius
canonis In qua petitur effectus huius ſacraméti. q̄
eſt diuine gratie infuſio. Cóſtruit̃ littera ſic. O om
nipotés deus: nos ſupplices. i. humiles ⁊ deuoti. rogam⁹. i.
deprecamur te. jube. i. fac ſupple hec vota noſtra ꝑferri i. re
preſentari per manus. i. per miſteriū. ſancti angeli tui: ſup/
ple aſſiſtétis. jn ſublime altare tuū. i. in totā curiā celeſtem
jn cóſpectu diuine maieſtatis tue. i. glorie tue. vt quotquot
i. quotienſcūq; nos fideles tui ſūpſerim⁹. ſacroſanctū. i. ſan
ctum corpus ⁊ ſanguiné filij tui. ex hac ꝑticipatióe. i. ex cói
one altaris repleamur omni bñdictione ⁊ gratia celeſti. per
eundé xp̄m dñm noſtrū. Sentētia eſt iſta. O oipotens de⁹
humiliter te deprecamur. jube vota noſtra ⁊ noſtras orató
nes. ꝑ miniſteriū ſanctoꝝ angeloꝝ: ꝑferri in cóſpectu tue di/
uine maieſtatis. vt omés ex hac ꝑticipatóe altaris: gratia
⁊ celeſti bñdictione repleamur. Nota primo. Sacerdos di/
cens hanc orationé humiliter ſe iclinat ante altare. vt cor
pore oſtédatur foris quod per humilitateꝫ geritur int⁹. Et
ſꝫm Inno. Illa inclinatio repñtat humiliationeꝫ xp̄i in ſua
oróne jmminéte ſua paſſione in móte oliuaꝝ Quia ſꝫm euā
geliſtas. dñs ymno dicto: exijt in monté oliuaꝝ trans torré
tem cedron: vbi erat ortus in qué jntroiuit ipſe ⁊ diſcipuli
eius. Et dixit diſcipulis ſuis. Sedete hic donec vadaꝫ illuc
⁊ orem. Et aſſūpto petro ⁊ duobus filijs zebedei cepit con
triſtari ⁊ meſt⁹ eſſe. ⁊ progreſſus puſillū ꝓcidit in facié ſuā
orans ⁊ dicés. Pater ſi poſſibile eſt tranſeat a me calix iſte
Verūtamé non ſicut ego volo: ſed ſicut tu. Et venit ad di
ſcipulos ſuos ⁊ inuenit eos dormientes. Sed ⁊ ſecūdo ⁊ ter
cio abijt. ⁊ orauit eundé ſermoné dicés. Et fact⁹ eſt in ago
nia ꝓlixius orabat. ⁊ factus eſt ſudor eius tanq̄ gutte ſāgui
nis decurrentis in terrā. Et tunc venit ad diſcipulos ſuos
⁊ dixit eis. Surgite ⁊ eamus. Ecce appropinquat qui me
tradet. Adhuc eo loquéte ecce judas vnus de duodeci venit
cū turba multa ⁊c. Qui aūt tradidit eū dedit eis ſignū dicés
Quécūq; oſculatus fuero: jpſe eſt tenete eū. Et cófeſtim ac
cedens ad jheſum oſculat⁹ é eū. Per hoc ergo ꝙ erat ſacer/
dos inclinás ſe repñtatur illa jnclinatio xp̄i: qua procidit
in faciem poſitis genib⁹: orás ⁊ dicés Pater ſi fieri pót ⁊c.

Sed ꝙ ſacerdos ſub jſtis verbis. vt quotquot ex hac alta/
ris ꝑticipatóe oſculat̃ altare repñtat oſculū jude traditoris
Sꝫ ſꝫm alios jnclinatio ſacerdotis in hoc loco ſignificat i/
clinatóeꝫ capitis xp̄i. Inclinato nāqꝫ capite ⁊ expāſis ma
nib⁹ tradidit ſpūm quod nó aliud ſignificare videt̃ ꝙ largi
taté ſue caritatis. Expādit eni man⁹ ad ſuſcipiédū nos jn
ſuū amplexū ⁊ q̄ſi nrām pacé deſiderās oſculari nos velit.
aut auditū benignū ꝓbere. Sꝫ oſculū altaris ſignificat re/
cóciliatóeꝫ nrāꝫ cū deo i morte xp̄i ꝑ quā recóciliatóeꝫ rece
pim⁹ i morte jp̄i⁹ ⁊ recóciliati digni efficimur grā dei Quo
niā q̄ fueram⁹ jnimici jā facti ſumus valde dilecti ⁊ amici.
Notādū etiā ſꝫm cóſuetudiné aliquoꝝ cū ſacerdos jllā oró/
né orat ſupplices ⁊c. ſtat jnclinat⁹ cancellatis manibus añ
pectus ad deſignādū ꝙ oróis humilitas q̄ ꝑ iclinatóeꝫ deſig
nat̃. tūc exaudiri digna é ⁊ nó alias. ſi ex fide pectoris ⁊ mē
tis ꝑ dilectóeꝫ oꝑanté ꝓcedit. q̄ oꝑatio ꝑ manus jntelligit̃.
Et q̄r oꝑa aliqua ſūt vite cóteplatiue. aliqua actiue q̄ quo
dāmó cancellati ſe habét. ſicut ſiniſtra ad dexterā. Oia eni
oꝑa vite actiue ſuppoſita ⁊ jnferiora ſūt ad oꝑa vite ſpecu/
latiue. Et oꝑa vite cóteplatiue ſūt altiora. ⁊ ꝑficiūt ⁊ cóſu
mūt opera vite actiue. Ideo jn jp̄aꝝ manuū cācellatóe ſini/
ſtra ſupponit̃ dextre. Rurſus orat cācellatis manib⁹ añ pe
ctus q̄ſi jn jp̄o facto dicat ſacerdos. Obſecramus te ſuppli/
ces ꝑ crucé ⁊ paſſioné tuā quā ſuſtinuiſti expāſis māib⁹ jn
cruce. Cācellatio eni manuū xp̄i figurat crucifixioné. Hec
róńale. Et poſtea ſacerdos facit tres cruces ſꝫm jnno. vnā
diſtincte ſuꝑ oblatā. aliā ſuꝑ calicé. terciā ſejp̄m ſignādo jn
facie. Forſan ꝓpter ſudoré corꝑis crucé jmꝑmit ſuꝑ corp⁹
⁊ ꝓpter guttas ſāguis jmꝑmit crucé ſuꝑ ſāguiné. ⁊ q̄r xp̄s
ꝓcidit jn facié ſuā ſacerdos ſe ſigno crucis ſignat jn facie.
vel per alias duas cruces quas facit ſuper corp⁹ ⁊ ſāguiné
deſignant̃ vincula ⁊ flagella. vincula q̄bus ligatū fuit cor/
pus. Flagella q̄bus eliſus é ſanguis. Nam de vīculis legit̃
Miniſtri cóprehéderūt jhūm ⁊ ligauerūt euꝫ. De flagellis
legit̃. Comprehendit pilatus jhūm ⁊ flagellauit euꝫ. cujus
liuore ſanati ſumus. Per terciā vero crucē quā ſacerdos fa
cit ſibi i facié. Recolit̃ jllud qd̄ expuebat̃ jn facié ejus. ⁊ ꝙ
palmas jn facié ejus dabāt. ⁊ velabāt faciem eius dicētes.

Prophetiza xp̄e q̇s ē q̇ te ꝑcuſſit. Hec omnia jnno. Sꝫ al/
bertus ſuꝑ jllud p̄s. Participē me fac deus oīm timentiū
te ⁊c. dicit cruces hic facimꝰ. vnā ſuꝑ corpꝰ xp̄i. aliā ſuper
ſāguinē. terciā añ faciē vt recordemur corpꝰ xp̄i crucifixū.
⁊ ſāguinē eiꝰ effuſū ī cruce. ⁊ ꝙ ꝑ paſſionē xp̄i crux facta eſt
formidabilis figura demonibꝰ. q꜡ caractere crucis efficacit̄
cōtra demones munimur. Sꝫ aliȷ̄ dicūt ſic ꝙ prima crux q̄
fit ſupra corpꝰ xp̄i ſignat ꝙ xp̄s portauit crucē. prio ī ꝓ p̄o
corꝑe ad delēda peccata. ſicut dicit aplūs xp̄us peccata nr̄a
portauit in corꝑe ſuo ſuꝑ lignū. vt peccatis mortuȷ juſticie
viuamꝰ. Scd̄a crux q̄ fit ſuꝑ calicē tectū cōtinētē ſāguinē
rep̄ſentat ꝙ xp̄s victa morte triūphū ſuū ⁊ cicatrices vic/
tricis carnis jntulit jn celū. vbi jn cōſpectu patris etiā iter
pellat ꝓ nobis. Tercia crux fit jn figura jlliꝰ ꝙ ſpūſſāctus
miſſus ē ad fideliū ſcificatōeꝫ ⁊ grāꝝ donatōꝫ. ⁊ pleniſſimā
cōſolatōeꝫ. Sacerdotes crucē jn facie faciūt. judeis q̇dē ſcā
dalū. gētibꝰ vero ſtulticiā. virtutē aūt dei his q̇ ſalui fiunt
gētilibꝰ ⁊ judeis. Jn ſigno nāqꝫ crucis tota fides cōp̄hēdit̄
⁊ jō virtꝰ diuina nō īmerito nūcupat̄. ſicut claruit cuidam
monacho. viſū eni ē jlli ꝙ cū dyabolo deberet pugnare. cū
qꝫ ſe ſigno crucis ſignaret ⁊ muniret tabeſcēs dyabolꝰ dice
bat. Nō pauerē ſignū. ſi nō cōtineret tā magnū miſteriū.
Monachus ait. Quid ē hoc ergo ⁊ q̄le miſteriū quod jn tā
tū formidine cōturbaris ⁊ q̄ſi victus tabeſcis Rn̄dit demō
Jn formatōe crucis tota fides cōtinet̄. q̄ ex corde credētis
facta ⁊ formata jp̄m ſic jnduit celeſti armatura vt omnem
meā virtutē excutiat quaſi puluerem. Audite mira leuate
manus ſurſū. nichil aliud ꝓfitet̄. q̄ꝙ vnus ē deꝰ poſſeſſor
celi ⁊ terre viſibiliū ⁊ jnuiſibiliū cōditor. Et hoc quaſi ju/
ramēto firmat̄ ꝓpter fidei aſſertionē jndubitatam qua dici
mus. Credo jn vnū deū patrē omipotētē. Manus de ſurſū
ducta vſqꝫ ad p̄cordia hoc fatet̄ ſignāter ꝙ vnigenitus filiꝰ
deȷ cōſubſtātialis ⁊ coeternus prȷ̄ de ſurſū vēit ad ſuſceptōeꝫ
hoīs ⁊ ex ſinu patris jn vterꝰ vēit virginis. Quare hoc cre/
dētes dicimꝰ. ⁊ ī vnū dn̄m jhūm xp̄m ⁊c. vſqꝫ ⁊ hō factus
eſt jncluſiue. Deinde ad ſiniſtrā ducta nichil aliud p̄tēdit q̄ꝙ
ꝙ jdē deȷ filius iuenit nos obnoxios maledictionis ⁊ filios
jre a ſiniſtris poſitos cū dyabolo deputatos. Ducēdo tn̄ ad

dexterā manū incarnatōis cauſam paſſiōis efficaciā mortis
xp̄i meritū reſurrectōis triūphū ꝑ quā ad bn̄dictōeꝫ dei ꝑdu
cimur clare enūciat. vnde ſeq̇tur Crucifixus etiā ꝓ nobis
vſqꝫ jbi cujus regni non erit finis. Sic jgit̄ fide iſtituti ſpe
firmati. caritate examinati. in vnitatē tēdimꝰ beatoꝝ bap
tizati. ⁊ cū fiducia expectātes reſurrectōeꝫ mortuoꝝ quod ī
vltima clauſula adjūgimus. ⁊ in ſpūmſanctū vſqꝫ jbi ⁊ vi
tā vēturi ſeculi. Aliȷ̄ dicūt ꝙ jn his ſignis jntelligi dat̄. ꝙ
neceſſe habemꝰ. vt dn̄s noſter tribuat caſtitatē corꝑis quod
ītelligit̄ in hoc quod dicit̄ corpꝰ. Jtē neceſſe habemꝰ vt tri
buat nobis fidē. Juſtꝰ eni ex fide viuit. ⁊ aīa in ſāguine ē.
Et hoc ītelligit̄ cū dicit̄ ⁊ ſanguinē. Jtē neceſſe habemus
vt dn̄s tribuat nobis cognitōeꝫ ⁊ cogitationū puritatem.
quod ī tercio ītelligit̄. q꜡ facietenus ſuꝑ pectꝰ tercia crux ī
p̄mit̄ vbi cogitationū ſedes ē. Ergo ſi ſeruauerimꝰ ⁊ ama
uerimꝰ caſtitatē corꝑis. fidei firmitatē. aīaꝝ puritatē. grā
⁊ celeſti bn̄dictione meremur repleri. Sꝫ adhuc aliȷ̄ de jſtis
tribꝰ crucibꝰ dicūt. ꝙ duo ſigna crucis ſuꝑ corpꝰ ⁊ ſāgui/
nē fiūt. ꝑ hoc jntelligit̄ ꝙ ꝑ mortē xp̄i a duplici morte libe
ramur. ſcꝫ corꝑis ⁊ aīe ſꝫ tn̄ cōpaſſionē ī mēte ſeruamꝰ q̄d
in tercio ſigno exp̄mit̄. q꜡ ſi cōpatimur ⁊ cōregnabimꝰ. vt
dicit paulꝰ. Jtē ī jſtis tribꝰ ſignis rep̄ſentat̄ diuerſitas paſ
ſionis xp̄i. flagellatio quo ad primū ſanguis effuſio quo ad
ſecūdū. faciei velatio quo ad terciū. Scdō nota circa verba
textus. ſcꝫ jube hec ꝑferri. dicit jnno. ꝙ tāte ꝓfūditatis ſūt
hec verba ꝙ itellectꝰ hūanus ea vix ſufficit penetrare. Nā
⁊ btūs grego. tāti ſacramēti dignꝰ iterpres ī quodā loco de
illis tāq̄ꝙ de re ieffabili pene ieffabilit̄ loq̄ns dicit. Quis fi/
deliū dubiū habere poſſit. jn jp̄a īmolatōis hora ad ſacerdo
tis vocē celos apꝑiri. ⁊ miſteria chorosqꝫ angeloꝝ adeſſe ſū/
ma imis ſociari. terrena celeſtibꝰ cōjungi. vnū ex viſibili/
bus ⁊ iuiſibilibꝰ fieri. Et alibi vno atqꝫ eodē momēto ⁊ ī
celū rapit̄ miſterio angeloꝝ. ⁊ ī altari añ oculos ſacerdotis
videt̄. ſaluo tn̄ occulto celeſtis oraculi ſacramēto. hec v̄ba
licꝫ ſimpliciꝰ tn̄ ſecuriꝰ pn̄t exponi. Jube jd ē fac hec. ſ. vo
ta ſupplicatōes ⁊ p̄ces fideliū ꝑferri. i. p̄ſentari. ꝑ manꝰ. i.
ꝑ miſteriū. ſancti angeli tui jd ē ſanctoꝝ angelorum. q̇ ſunt
adminiſtratoriȷ̄ ſpūs ⁊ qui vota noſtra deo offerunt. juxta

ſllud quod ait angel⁹ ad thobiā tho.xij. Qñ orabas cū lacri
mis ego obtuli oróez tuā dño. i ſublime altare tuū jd é i cō
ſpectu diuine majeſtatis. ꝛ curie tue celeſtis. Nam ꝛ jpa dei
majeſtas altare dicit. vt habet exo.xx. Non aſcēdas ad al/
tare meū jd eſt in trinitate nó facias gradus. ſed equalita/
tē trinitatis crede. nó deſcenſioné vel aſcéſioné. ſicut fit jn
gradu q: in hac trinitate nichil majus aut min⁹. nichil pri
us aut poſteri⁹. ſ; tote tres ꝑſone coeterne ſibi ſūt ꝛ coeq̄/
les. Magiſter alexāder ſic exponit. Jube hec jd é corp⁹ xpi
miſticū. quod é eccleſia militās ꝑferri jd é aſſociari. i ſubli
me altare tuū jd é in eccleſiā triūphātē que altare dicit. jux
ta jllud leuit. Jgnis jn altari meo ſēp ardebit. ꝛ hoc ꝑ ma/
nus ſci angeli tui jd é ꝑ virtuté ꝛ oꝑatóez xpi filij tui. q̄ eſt
magni cōſilij angel⁹. yſa. iij. Nā āgeli ſācti miſterijs ſacris
jntereſſe credūtur vt dicit. b. jheronim⁹. Et btūs ambro.
dicit. Non dubites aſſiſtētē angelū. qñ xp̄s aſſiſtit q̄ jmmo
lat ꝛ nó aſſiſtit vt cōſecrat. q: jn hac ꝑtāte hoīes āgelos ex
cedūt. ſed v: vota. ſacrificia. ꝛ oróes ſanctoꝝ ſacerdotum. ꝛ
populi deo repñtant. ſ;m jllud. Aſcendit fumus aromatū i
cōſpectu dñj de manu angeli. que ſūt oróes ſanctoꝝ ꝛ nó di/
cit angelus ſ;m beatū auguſtinū orationes offerre deo qua
ſi tūc de⁹ nouerit quid velim⁹. q: oia nouit añq̄ fiāt. S;
q: neceſſe hab; creatura rōnalis tꝑales cauſas ad eternita
té referre ſc; petēdo erga ſe q̄d faciet. vel cōſulēdo q̄d faci/
at. aut q̄d deo jubēte iplendū eſſe cognoſcat. ꝛ hoc nobis eui
dēter vel latēter āgel⁹ reportat. vel aliter Lex diuina vult
infima ꝑ media reduci ad ſupma. Et hoc jta ordinauit nō
neceſſitate. ſ; volūtate. Quod aūt ſic oróes nrās ꝛ vota no
ſtra ꝑ ſāctos āgelos deo repñtari cōtigit. itelligere poſſum⁹
ꝑ ſimilitudiné. vñ q̄uis rex aliquis viderit milité ſtrénue i
exercitu oꝑanté. nichilomin⁹ alij regis familiares jllū dili
gētes recōmēdāt ipm corā rege vt ſibi graciose inclinet ꝛ
dona de ꝓbitate largiat. Et ad hūc modū angeli multū cō
placētes de bonis actib⁹ hoim ꝛ de honorib⁹ ab eis deo ex/
hibitis p̄ſentāt eorū oꝑa ꝛ vota deo cōmēdātes eos ꝛ depcā
tes. vt eis ſuā grām donet. Deinde cōcludit per xp̄m dñm
noſtrū. vbi nó reſpondet amen. q: firmiter credit q̄ ab an
gelis circunſtantibus reſpondeat.

Memēto etiā dñe famuloꝝ famulaꝝq; tuaꝝ ꝛ eorū
m q̄ nos p̄ceſſerūt cū ſigno fidei ꝛ dormiunt in ſomno
pacis. N. jp̄is dñe ꝛ omnibus in xp̄o q̄eſcentib⁹ lo
cū refrigerij lucis ꝛ pacis vt jndulgeas depcamur. Per eū/
dem xp̄m dñm noſtrum.

Hec é quinta ꝑs pricipalis toti⁹ canonis i qua ora
b tur ꝓ refrigerio ꝛ gloria mortuoꝝ. ꝛ cōſtruit lrā ſic
Etiā o dñe memento jd é miſerere famuloꝝ. q; jd
ꝛ famulaꝝ tuaꝝ jd é oim tuoꝝ fideliū ꝛ eoꝝ qui p̄ceſſerunt
nos cum ſigno jd é caractere fidei jd é baptiſmatis. ꝛ dor/
miunt jd eſt req̄eſcunt jn ſomno pacis. O dñe nos depreca
mur jd eſt petimus vt jndulgeas jd eſt retribuere digneris.
jp̄is ſp̄ ꝓ q̄bus hic oram⁹. ꝛ oibus quieſcentibus in xp̄o jd
é q̄ jn fide catholica deceſſerūt. locū refrigerij jd eſt gaudij.
lucis jd eſt glorie ꝛ pacis eterne. Sentētia é hec. Omnipo
tēs de⁹ nos etiā rogam⁹ ꝛ petim⁹ te ſupplicit. vt miſeran
do recorderis famuloꝝ ꝛ famulaꝝ tuaꝝ fideliū. q̄ cu; ſigno
fidei obdormierūt in ſomno pacis ꝛ petim⁹ vt jſtis ꝛ oib⁹
fidelib⁹ defūctis in xp̄o locū indulgētie. locū lucis ꝛ locū re
frigerij. ꝛ pacis ꝑpetue largiatis ꝑ eundé xp̄m dñm noſtrū
Nota prio q̄ hec cōjūctio etiā cōnectit ſequētia ꝓxime p̄ce
dētibus vt ſit ſenſus. Etia; hoc petim⁹ vt nos viui grā ꝛ
celeſti bñdictóe repleamur. etiā deprecamur te memēto fa/
muloꝝ ꝛ famulaꝝ tuaꝝ ꝛc. vel q̄ ly etiā reſpiciat primā cō
memorationez in qua oratū eſt ꝓ viuis. Orat ergo pia ma
ter eccleſia ſ;m jnno. nó ſolū ꝓ viuis. veꝝ etiā ꝓ defunctis
vt eos deo patri ſacre oblatóis intercesſione cōmēdet. cer/
tiſſime credēs q̄ jlle ſāguis p̄cioſus q̄ ꝓ multis effuſus é in
remiſſioné peccatoꝝ nó ſolū ad ſalutē viuētiū effuſus é verū
etiā ad ablutóez ꝛ ſaluté valeat defunctorū. Jdeoq; in cōſi
lio ſtatutū fuit. vt in oib⁹ miſſaꝝ ſolnnijs loco debito defū
ctoꝝ memoria habeatur. juxta jllud beati aug. Nó ſūt p̄ter
mittēde ſupplicatóes ꝓ ſpiritib⁹ mortuoꝝ ꝛ q: aliqñ deſūt
amici parētes. cognati. qui ſupplicatóes ꝓ eis effunderent
ergo ꝛ pia mater jd é tota eccleſia omēs defūctos ſub gene
rali cōmemoratóe ſuſcipit: tacitiſq; eis noibus exhibet cō/
memoratóez. Nó eni p̄tereūda é dies jn qua q̄libet catholi
cus nó habeat ſpecialē memoriā defunctoꝝ. quia ſi defuncti

ſunt in purgatorio. ibi ſunt tanꝙ captiui q̄ in nullo ſibipſis
poſſunt ſuffragari. ſꝫ ſolum ipſis ſubueniri pōt ꝑ fideles vt
nos q̄ adhuc ſunt in ſtatu merēdi. Poſt hāc eni vitā nec me
reri nec demereri valemꝰ. ſꝫ ſolū recipimus premiū ꝓ me/
ritis vel ſuppliciū ꝓ demeritis. Si vero aīe defunctoꝝ ſūt ī
celis. orō pro eis a nobis effuſa ī ſinū noſtrū cōuertet̄. Et ſi
am ſi ſūt ī purgatorio adhuc orō ſubuenit orāti. q̄a opꝰ pie
tatis exercet. Dicūt eni doctores ꝙ q̄ pro amico vnū pſal/
mū vel vnū pater noſter cū deuotōe legerit. plꝰ eū cōſolat̄
ꝙ ī hac vita dū viueret ſi eidē mille marcas cōtuliſſꝫ. Qui
eni pro defūcto orat multū apud deū meretur. iuxta illud.
Qui pro alio orat. ſeipm̄ liberat. Nota circa litterā dicit̄ ꝑ
mo memēto. Deꝰ dicit̄ memorari illoꝝ quoꝝ miſeretur. ⁊
quos ſua grā̄ viſitat. Sic ergo petit ſacerdos vt deꝰ memo
ret̄ illoꝝ defūctoꝝ id ē vt eis miſereat̄. ꝑ ſuā grām̄ eos cōſo
lādo ⁊ viſitādo. Scdō nota rubrica ponit hic fit cōmemo/
ratio defūctoꝝ. Eſt igit̄ ſciēdū ꝙ ſacerdos in hoc loco quo
rū maluerit debꝫ agere memoriā ſpecialem. Prio eni debꝫ
orare ⁊ memoriā habere patris ⁊ matris ſi defūcti ſūt po/
ſtea pro cognatis fratribꝰ ⁊ ſororibꝰ defūctis. poſtea cōme
moratōēꝫ illiꝰ a quo bn̄ficiū accepit eccleſiaſticuꝫ ſi habꝫ ⁊
pro oībus bn̄factoribus pro q̄bus ſpecialiter orare tenet̄ ſi
obierunt. Poſt hoc pro oībus ſibi cōmiſſis ⁊ primo viroꝝ.
poſtea mulieꝝ mētōēꝫ habeat. Nec tn̄ noīa eoꝝ recitēt̄ ore
tenus. ſꝫ ī corde memorit̄ ⁊ cordetenꝰ reuoluat. Prohibitū
eni ē ne alicuiꝰ in collectis miſſe mētio nominetenꝰ ⁊ ore/
tenꝰ fiat q̄ pro ſe vel pro ſuis miſſā cōꝑat. ne ex hoc pſūp/
tio auaricie ſacerdotē fallat. Similiter ⁊ ī canone cauēduꝫ
ē ne mētio illoꝝ pro q̄bus orare vult. noīando vel legendo
fiat ne forte ſacerdotis vox eoꝝ ſic prope aſtantiū aures tā
gat ⁊ cōſcientiā ipſiꝰ frāgat. ſed ſolū eoꝝ memoriā habeat in
corde expedite. nō nimis prolixe nec nimis celerit̄. nec cir/
cūſtātes tediū patiant̄. Seq̄tur q̄ nos p̄ceſſerūt cū ſigno fi
dei. Per ſignū fidei itelligit̄ caracter baptiſmalis. q̄ anime
ī baptiſmo imprimit̄ ꝑ quē fideles ab infidelibus diſcernū
tur. Iuxta illud apoc. vij. Audiui numeꝝ ſignatoꝝ centum
q̄dragitaq̄tuor milia ſignati. ex oī tribu filioꝝ iſrahel Et dī
cit̄ notāter q̄ nos p̄ceſſerūt cū ſigno fidei. ⁊ ergo non debet

ꝑ ſignū fidei fides intelligi. q꞉ in futuro ſeculo ⁊ ī alia vita
ceſſabūt fides ⁊ ſpes. q꞉ fidei que habet̄ in p̄ſenti vita ſuc/
cedit viſio ī futura vita. ⁊ ſpei ſuccedit res ſꝑata. ⁊ ergo di
cit innocentiꝰ. Nō ē eſtimādū ꝙ ibi ſit fides ⁊ ſpes. ſꝫ po/
tiꝰ ibi ē clara viſio ⁊ res ſꝑata. Nā fides euacuat̄. caritas
aūt nunꝙ̄ excidet. vel faciliꝰ ⁊ planius. Hij p̄ceſſerūt cum
ſigno fidei. de q̄bus apparuit cū vixerūt ꝙ eſſent veri xp̄ia
ni. de q̄bus nō ē deſperandū ſꝫ inceſſant̄ orandū. ⁊ maxime
pro ipſis q̄ dormiunt ī ſomno pacis id eſt qui credunt̄ obijſ
ſe in pace cōſcientie ⁊ pectoris mortui ſine peccato morta/
li. Eſt aduertēdū ꝙ in hijs verbis notat̄ ꝓ quibus defūctis
eſt orandum. Pro his tantundem quos meritū fidei cōmē/
dat. de q̄bus ē ſpes vt eis ꝓficiat oblatio ſalutaris. His nā
qꝫ quos iudayca cecitas vel error paganiſmi aut heretica
prauitas a ſorte beatoꝝ ſeꝑauit. virtꝰ ſacramēti. grā miſte
rij. orō ſacerdotis. ſalutis oblatō. nō cōgruit nec ꝓficit Qui
eni extra fidē diſceſſerit iā iudicatus ē. Qui nō credūt ī filiū
ꝓ his neqꝫ orādū ē. quēadmodū dicit canonica eplā. ē pecca
tum ad mortē. ꝓ quo dico nec orandū q꞉ orō ꝓ tali facta eſt
temeraria. ſicut voce diuina ſamuel redargutus iſtruitur.
Quid clamas ad me ꝓ ſaul. cū ego abiecerim eū tanꝙ̄ rep
batum. Sacerdos etiā pro talibus orans ſacrilegus efficie
tur. etiā illis qui deceſſerūt in peccato mortali nō aliq̄ ſalu
taris oblatio vel orō ꝓdeſt. Nec pro iſtis q̄ ſunt ī inferno ī
feriori eſt orāduꝫ. q꞉ ibi nulla ē redēptio id ē pro his quos
pro certo ſcimꝰ eſſe dāpnatos. quia dicit auguſtinꝰ. Si ſci
rem patrem meum eſſe ī iferno. nō plꝰ orarē pro eo ꝙ̄ pro
dyabolo id ē ita modicū prodeſt ei ſicut dyabolo. Oranduꝫ
ē ergo pro iſtis fidelibus defunctis q̄ dormiunt ī ſomno pa
cis id ē qui nulla hereſi. vel diſcordia. vel impenitētia a bo
no vnitatis eccleſie ſūt diſgregati. licꝫ forte aliqua crema
lia vel purganda ſecū de hoc mūdo tulerunt. Sꝫ diceres
quōmō ergo poſſum ſcire an ꝑentes aut amici dāpnati ſūt
vel nō. an ī pecato mortali deceſſiſſēt vel nō. Facio igit̄ fru
ſtra orōes vel nō. Poſito ꝙ ſunt dāpnati. Rn̄det̄ ꝙ ob hoc
non eſt deſiſtendum ab orōe pro defunctis. q̄a ſicut dicit. b.
aug. Sacrificia altaris ſiue quecūqꝫ offerunt̄ a viuis ꝓ de
functis valde bonis id eſt ſaluatis ſūt grāꝝ actōes. pro non

valde malis id ē pro iſtis ꝗ in purgatorio ſunt expiationes
⁊ ꝓpiciatóes ſūt. ꝑ valde malis vero id eſt ꝓ dāpnatis. ⁊ ſi
nulla ſunt adjuuamenta mortuorū. ſunt tñ ſolacia viuoꝝ ⁊
proſunt ipis facientibus. Ex quo clare habeť ꝙ oratō fide
lium ꝓ defunctis nichil prodeſt dāpnatis. ſed tantū iſtis ꝗ
ſunt in purgatorio. q̄ꝛ iſti ſunt i grā ⁊ ſpe ꝑueniendi ad glo
riā. etiā nichil cōfert iſtis ꝗ ſunt ſaluati. q̄ꝛ nō indigēt. In
juriā eni facit martiri qui orat ꝓ martire. vt dicit de celc.
miſſe ca. cū martire. Ex his dictis patz ꝙ illi errāt ꝗ dicūt
ꝙ bonū opus meritoriū factuz pro dāpnato ſibi prodeſt ad
minutōcz pene. Et ꝙ hoc ita ſit ꝓbať q̄ꝛ ſi op⁹ tanti boni
meriti auferret tantā ꝑtē pene tūc duplicatū aufert duplā
ꝑtē pene. ⁊ ſic opus meritoriū poſſz eē tanti meriti ꝙ aufer
ret totā penā. ⁊ hoc ſuppoſito ꝙ pena inferni ſit finita extē
ſiue. licz nulli dubiū ſit quin ſit infinita intēſiue. Itē ſeq̄
tur ꝙ iſti errāt ꝗ dicūt ꝙ opa meritoria pro dāpnato facta
proſūt ad hoc dāpnato ꝙ deť ei fortitudo ad facilius ſuſti
nendum penam. Et dať exemplum in portāte aliquod pō
dus graue. ſi aliquis veniret ⁊ refrigeraret ipm ꝑ aquā fri
gidam. proiciendo ſibi aquā frigidā infra oculos ejus vtiqꝫ
eum refrigeraret licz adhuc nō deponeret pondus. Contra
hoc inſtať ſicut prius. ſi opus bonum tanti meriti daret ſi
bi tantam fortitudinem ad ſuſtinenduz. ergo op⁹ majoris
meriti daret ei majorē fortitudinē. ⁊ ſic multiplicādo ſemꝑ
opa meritoria tandem dāpnato conferreť tāta fortitudo ꝙ
etiā penā parū vel nichil ſentiret. Dubitať quare ſacer
dos vocat mortuos dormiētes. Rñdet inno. Frequenť eni
defunctos ſacra ſcriptura dormiētes appellat. ꝓ eo ꝙ ſicut
dormiētes euigilāt. ita mortui reſurgēt. Et ꝓpť hoc dicit
aplūs ad theſalo. iiij. Nolo vos ignorare de dormientibus
⁊c. Et dñs dixit. lazarus amic⁹ noſter dormit. ⁊ ideo ꝓpť
certā ſpē reſurrectōis defūctos dormiētes vocat. Subjūgiť
Ipis ⁊ omnibus in xpo q̄eſcentibus id ē fide ⁊ caritate xpi i
formatis defūctis nōdum plene purgatis. qui deceſſerūt cū
peccatis venialibus. vel ſolū cum reatu pene ꝓ peccato ſeq̄
tur locū refrigerij. Nota ꝙ purgatoriū ē loc⁹ purgātis in
cēdij. ē loc⁹ obſcurātis ergaſculi. ⁊ ē locus cōflict⁹ pugnan
tis. Eſt eni loc⁹ cruciantis incēdij. cōtra qđ petim⁹ locū re

frigerij. in quo nō eſt ardor ignis. Secūdo purgatoriū ē lo
cus obſcurantis ergaſculi. eo ꝙ ſūt ibi tenebre palpabi
les: cōtra quod petimus locū lucis in quo nō ē obſcuritas
tenebraꝝ. Tercio purgatoriū eſt locus ipſius cōflictus pug
nantis. eo ꝙ ibi eſt morſus cōſcientie ſiue cōflictus penarū
cōtra hoc petimus locū pacis: in quo non ē cōflictus pena
rum. De hoc loco pacis dicit ꝓphā In pace inidipſū dormi
am ⁊ requieſcā. Et alibi. In pace factus ē locus eius. Naz
abſterget deus oēm lacrimā ab oculis ſanctoꝝ. ⁊ jam nō e
rit amplius neqꝫ luctus neqꝫ clamor: neqꝫ vllus dolor: neqꝫ
cadet ſuper illos ſol: neqꝫ eſtus quoniā priora tranſierunt.
apoc. vij. Sed delectabūtur i multitudine pacis ⁊ placebūt
corā dño in lumine viuentiū. Nota ꝙ quatuor ſūt ſuffra
gia quibus juuantur aie defūctoꝝ in purgatorio exiſtētes.
vt a penis ⁊ a peccatis ſoluantur. ſ. oblatio ſacramēti i miſ
ſa. aut precibus ſanctoꝝ. aut elemoſinis caroꝝ. aut ieiunio
cognatoꝝ ſiue amicoꝝ. Primo modo juuātur per interuen
tionē capitis noſtri. ſ. xpi in miſſaꝝ oblatiōib⁹ Secūdo mō
ꝑ interceſſiōem priuatā membroꝝ xpi. ſ. ꝑ ſāctoꝝ oratōem
Tertio modo ꝑ redemptōem a pena. ſ. per largitōez elemo
ſinaꝝ. Quarto modo ꝑ modū ſolutōis ſiue remiſſionis pe
ne. ſ. ꝑ jeiunioꝝ afflictionē. Ad illos quatuor modos omneſ
alij reducūtur. vñ verſus. Miſſa preces dona: jeiunia qua
tuor iſta. Abſoluūt animas quas purgans detinet ignis.
Queritur tñ que illoꝝ ſuffragioꝝ ſūt meliora. Rūdetur ꝙ
melius eſt opus caritatis quod immediate in deuz dirigiť
pluſ q̄ꝫ in hoiem. ideo primi duo modi. ꝗ immediate dirigū
tur i deū meliores ſūt: q̄ꝫ vltimi duo mōi niſi ꝑ accidēs Ele
moſina eni qñqꝫ eſt melior inquātū impetrat ⁊ ꝓcurat orō
nes. Et melius eſt opus caritatis cōmunis: q̄ꝫ ſpecialis et
priuate. Ideo melius eſt ſuffragiū miſſe q̄ꝫ orōnis ymo miſ
ſa inter oia opera meritoria eſt optimum: quia ibi concur
runt duo. ſ. actus latrie: ⁊ oblatio xpi. Et iteꝝ Quia bonuz
q̄ꝫto cōmunius: de tanto diuinius ⁊ melius. ideo elemoſina
melior ē ieiunio. Etiā quia elemoſina ē actus virtutis no
bilioris q̄ꝫ jeiuniū: eo ꝙ elemoſina eſt actus miſericordie. je
iunium autez eſt actus tꝑantie. ſed miſericordia melior eſt
tꝑantia.

Obis quoq; peccatoribus famulis ⁊ famulabꝰ tuis
n de multitudine miſerationū tuaꝝ ſperantibus: ꝑtē
aliquā ⁊ ſocietatē donare digneris cū tuis ſāctis a/
poſtolis ⁊ martiribus. cū Johanne. ſtephano. mathia. bar/
naba: ignatio. alexādro. marcellino. petro. felicitate. perpe/
tua. agata. lucia. agnete. cecilia. anaſtaſia. ⁊ cū oībus ſāctis
tuis. intra quoꝝ nos cōſortiū nō eſtimator meriti ſꝫ venie
queſumus largitor admitte. ꝑ xp̄m dn̄m noſtrū. Per quem
hec oia dn̄e ſemꝑ bona creas ſancti ficas viuifi cas be/
nedi cis ⁊ p̄ſtas nobis. ꝑ ipſū ⁊ cū ipſo ⁊ in ipſo ē ti
bi deo patri oīpotēti in vnitate ſpūſſancti oīs honor ⁊ glo/
ria. Per oia ſecula ſeculoꝝ.

Ec ē ſecūda ꝑticula quīte ꝑtis principalis ipiꝰ ca/
b nonis. In q̄ orō ſecūdario iterat̄ ꝓ viuis. Secūdo
fit cōmēoratō ſctōꝝ. Et cōſtruit̄ littera ſic. ſcꝫ O oīpotēs de
us. tu digneris dare. i. cōcedere nobis peccatoribꝰ. famulis
⁊ famulabꝰ. i. fidelibus tuis. ſperātibꝰ de multitudīe. i. de
immēſitate tuaꝝ miſerationū. i. tue miſericordie: aliquam
partē ⁊ ſocietatē. i. conſortiū. cū tuis ſāctis aplis ⁊ martiri
bus. ſ. cū Johāne ſtephano mathia ⁊ ceteris. ⁊ cū omnibus
ſanctis tuis. O largitor: nos queſumꝰ admitte. i. adiunge
nos. itra cōſortiū. i. ſocietatē. quoꝝ. ſ. ſanctoꝝ tuoꝝ. nō eſti
mator meriti. i. nō ſꝫm exigentiaꝫ noſtri meriti: ſed venie
largitor. i. ſꝫm exigentiā tue miſericordie. ꝑ xp̄m dn̄m no/
ſtrū. Per quē. ſ. xp̄m. ſupple tu deus creas. ſupple quātum
ad ſubſtantiā ſanctificas: ſupple ſꝫm cauſas ſacramētales.
Viuificas. ſupple reſtaurando nobis vitā ſpūalem. benedi/
cis ſupple multiplicando nobis. per hec bona gratie. ⁊ p̄ſtas
i. concedis nobis. hec oīa ſupple dona. ſemꝑ bona. ꝑ ipſū. ſ.
xp̄m. ⁊ cū ipſo. ⁊ in ipſo. ē tibi deo patri oīpotenti. ⁊ hoc in
vnitate ſupple eſſentie ſpūſſancti: oīs honor ⁊ gloria. ꝑ oia
ſecula ſeculoꝝ. i. eternaliter. Sententia omnipotēs deus: q̄
nō es eſtimator meriti ſed largitor venie: digneris nos aſſo
ciare ſāctis tuis. ⁊ aliq̄ꝫ partē beatitudinis cū iſtis ſāctis tu
is. ſ. Johāne ſtephano ⁊ ceteris. ⁊ cū oībꝰ ſāctis tuis. digne
ris nobis peccatoribus. de miſericordia tua ſperātibꝰ dare
ꝑ xp̄m dn̄m noſtrū. Per quē hec dona bona creas. ſāctificas
viuificas. benedicis ⁊ p̄ſtas nobis. ꝑ ipſū ⁊ cū ipſo ⁊ in ipo

eſt tibi deo patri oīpotēti: in vnitate ſpūſſancti: oīs honor ⁊
gloria: per oia ſecula ſeculoꝝ. Nota primo. Sacerdos ſecū
dario orās ꝓ viuis: primo dicit ſpecialiter nobis: quia ſicut
ſepe ſupra dictū eſt. ſacerdos nō ſolū pro ſe ſed ꝓ tota eccle
ſia orat. nō in ꝑſona ſui ſed in ꝑſona circūſtantiū ⁊ totiꝰ ec
cleſie ſacrificat. ergo dicit nobis. Sequit̄ peccatoribꝰ Nos
peccatores ꝓnūciat. quia ſi dixerimꝰ ꝙ peccatū nō habemꝰ
noſmetipſos ſeducimus ⁊ veritas in nobis nō eſt. j. Johā. j.
Licet eni omi tempore debeamus nos ex toto recognoſce/
re peccatores: tn̄ precipue in ſacrificio miſſe. cū in remiſſio
nem peccatoꝝ hoc ſacroſāctuꝫ miſteriū celebratur. Subdit̄
de multitudine miſerationū tuaꝝ ſperātibus. vn̄ p̄s. Sꝫm
multitudinē miſerationū tuaꝝ dele iniquitatē meā. Diceret
aliquis. quare dicitur miſerationū tuaꝝ: cū tantuꝫ vna ſit
miſericordia dei. Ibi rn̄detur. ꝙ tantū vna ē dei miſericor
dia: cū nichil aliud ſit miſericordia dei q̄ꝫ deus miſericors.
ſed multi ſūt effectus qui miſeratōes dicuntur. vn̄ p̄s. Re/
miniſcere miſerationū tuaꝝ dn̄e. Subditur. Partē aliquā.
Dubitatur cū deus ſit oia in oibus ſalus ⁊ gloria ſinguloꝝ
quid eſt quod dicitur. ꝑtem aliquā donare digneris. tanquā
non omēs electi eſſent vnū denariū accepturi. Reſpōdetur
ſꝫm Inno. Licet vnū ⁊ idē eſt p̄mium ſinguloꝝ quo ad ob
iectuꝫ. ſ. ipſe deus in cuius viſione ⁊ cognitiōe eterna ſalus
cōſiſtit. ſꝫm ꝙ dn̄s per ſe dicit in euāgelio. hec eſt aūt vita
eterna: vt cognoſcāt te verū deuꝫ ⁊ quē miſiſti iheſū xp̄m.
Johā. xviij. tamē ſꝫm differentiā meritoꝝ alij plus. alij mi
nus diuina viſione fruuntur. Nā ſicut ſtella differt a ſtella
in claritate. j. ad coꝝ. xv. ſic eſt differentia in beatis in cla/
ra dei viſione. Nam ⁊ in reuelatiōe danielis aliqui beati cō
parantur ſtellis: aliqui firmamēto. Fulgebunt inquit docti
quaſi ſplendor firmamēti. dan̄. xij. ꝓpter quod dn̄s dicebat
In domo patris mei manſiōes multe ſūt Sicut eni eſt vnꝰ
ſol ⁊ vnū lumē quod participāt vniuerſi. alij plus alij minꝰ
ſꝫm differentiam intuentiū. ſic ⁊ vnus deus ē p̄miuꝫ ſingu
lorū. quē alij clarius alij minus clare vidēt ⁊ cognoſcūt. ſe/
cundū ꝙ maius vel minus lumē glorie habent. Vn̄ eadem
eſt beatitudo obiectualis. q̄uis nō ſit eadē formalis. que eſt
maior ⁊ minor in beatis. Et ideo ſacerdos petit nobis ali/

quam ꝑtem dari cū beatis vt ſimus ꝑticeps iſtius clare vi
ſionis dei. nō ꝙ ꝑ partes vel ꝑtibiliter videatur a beatiſ. ſʒ
ꝙ clarius ⁊ minꝰ clare intuetur. Sequitur. cū johāne. Jn
iſta cōmemoratōe ſanctoꝝ ex ꝑte magna ſupplētur ſancti. q̄
deeſſe videbantur in prima cōmemoratiōe. Sed dubiū ē
Quare johānes repetitur. ⁊ ſtephanus p̄mittitur mathie et
barnabe. Rñdet Jnno. ꝙ johānes ponit̃ in p̄ma cōmemo/
ratōe cū ceteris ꝓpter dignitatē apoſtolatus. Jn hac aūt cō
memoratōe repetitur ⁊ ſtephano ſociatur ꝓpter p̄uilegium
celibatus. i. virginitatis. Johānes eni ⁊ ſtephanus virgineſ
ſunt. ⁊ ſequūtur agnū quocūq͞ jerit. jdcirco etiā ceteris p̄
mittūtur Virginitas eni johānis exinde maxime cōmenda
tur. quia xp̄s matrē virginē diſcipulo virgini cōmendauit.
Virginitas ſtephani ex hoc cōmēdatur. quia deputatꝰ erat
ab apoſtolis ad miniſteriū viduaꝝ actu. vj. Et in hoc ꝙ fa/
ctus eſt p̄poſitus viduaꝝ teſtimoniū meruit ſinceriſſime ca
ſtitatis. Et dicit Jnno. ꝙ poſſit nō johānes euangeliſta ſed
johēs baptiſta intelligi ſi nō p̄mitteretur cū tuis ſāctis apo
ſtolis ⁊ martiribus. Vñ conuincitur. ꝙ tantum apoſtoli et
martires notētur. Poſſet etiā johēs baptiſta apoſtolꝰ ⁊ mar
tir intelligi. Apoſtolus eni grece: latine miſſus dicitur. Vñ
legitur de ſācto johāne. Fuit homo miſſus a deo ⁊c. Jpſe e
tiam martir extitit. quia p̄ defenſione juſticie decollatus
fuit. Alij tñ dicūt nō poſſe johēm baptiſtam hic intelligi. q̄a
hoc ſacramētū nō accepit nec tractauit. Alij dicūt ꝙ jntelli
gitur marcus qui fuit binominꝰ. qui ⁊ vno nomie vocaba
tur johēs. Sequitur. Barnaba qui fuit coapoſtolus pauli.
cuius feſtū ſicut ⁊ alioꝝ apoſtoloꝝ celebratur quo ad offici
ciū. Jgnatio qui fuit capellanus beate virginis marie. ⁊ tā
to deſiderio xp̄i paſſionē dilexit vt diceret. jgnis crux beſtie
oſſium cōfractio. venaꝝ diuiſio. venient in me pro xp̄o. Et
iſta verba ſemꝑ in ore ſuo habuit. amor meus crucifixus ē
⁊ cū fuiſſet exuteratus jnuenta ſūt hec verba aureis litte/
ris ſcripta alexandro qui fuit papa ſāctiſſimꝰ a beato petro
quintus; Marcellino ⁊ petro. quoꝝ primꝰ p̄ſbiter ſecūdus
exorciſta ꝓ xp̄i noie decollati ſūt. quoꝝ aias veſtibꝰ albis ⁊
gemmis jndutas: ab angelis in celū deferri ſpeculator noie
dorotheꝰ vidit. qui poſtmodū etiā xp̄ianꝰ factꝰ i pace q̄euit

Tunc nominātur ſancti de ſexu muliebri jbi. felicitate. vñ
felicitas vidua ⁊ martir. fuit mater ſeptē filioꝝ qui in con
ſpectu eius martirizati ſūt. ⁊ in vnoquoq͞ ſpeciale martiri
um ſuſtinuiſſe jntelligitur. ⁊ jpſa ſanctis virginibus añpo/
nitur ⁊ prefertur. licet hoc forte ratōne antiquitatis ſit fa/
ctum. jta ꝙ p̄uilegio virginitatis i hoc non derogetur. Tñ
ſʒm aug. jn hoc loco datur intelligi. ꝙ feruentes ⁊ vere pe/
nitentes. virgines tediosas ⁊ accidioſas i exercicijs diuinis
viuētes p̄ire conātur. Virginibus nāq͞ ⁊ martiribus ⁊ p̄di
catoribus xp̄iane fidei: aureola celeſtis patrie reſeruat̃ Aga
tha virgo ⁊ martir ſanctiſſima: cuiꝰ vbera ſūt amputata.
Lucia virgo ⁊ martir: cui beata agatha apparuit dicēs. lu
cia virgo ſoror mea: quid a me petis: quod ipſa continuo p̄
ſtare poteris matri tue. que virgo ſuā matrē iduxit. vt oīa
ſua bona diſtribueret pauperibus. ⁊ matrē a fluxu ſanguis
curauit. Agnes virgo ⁊ martir: que jngreſſa turpitudinis
locū: angelū dñi p̄paratū jnuenit: que apparuit matri ⁊ ce/
teris amicis: circa ſepulcrū ſuū flentibꝰ: octaua die poſt paſ
ſionē ſuā ſtans in choro virginū dicēs. Cum his oībus lu
cidas ſedes accepi. Cecilia virgo romana nobilis: que ſuuʒ
ſponſum conuertit ⁊ angelū tiburcio demōſtrauit. Anaſta
ſia de cetu viduali que pauit beatū criſogonuʒ: ⁊ in die na/
tiuitatis dñi obcubuit. Sequitur. Jntra quoꝝ nos cōſorti
um non eſtimator meriti ⁊c. vbi notatur clemētia dei. q̄ſi
ſacerdos dicat. Hanc ꝑtem ⁊ ſocietatem cū ſanctis tuis nō
petimus. quaſi cōfiſi de noſtris meritis. quia tu nō eſtimaſ
merita noſtra. nec remuneras ſecūdum jſta. ſed es largitor
venie ⁊ miſericordie. Et ergo dicit Jnno. Tu nō es eſtima
tor meriti. quia nō ſʒm exigentiā meritoꝝ tribuis: ſed vel
magis retribuēdo vel minꝰ puniēdo q̄ȝ quiſq͞ meruit. Jpſe
eni eſt pius ⁊ miſericors dñs: remunerās vltra cōdignū Di
citur etiā largitor venie Tanta eni ē habūdantia diuine mi
ſericordie: vt vinci qualicūq͞ malicia nō poteſt. Vñ dauid.
Hoīes ⁊ iumēta ſaluabis dñe. hoim nomine: vitā ⁊ mores
rōnabiliter viuētiū volēs jntelligi. Jumētoꝝ vero nomine
beſtialiuʒ exprimēs cōuerſatōem. Et jdeo miſericordie dñi
multe Beati ergo hoīes qui cōfidūt in eo potius q̄ȝ i ꝓprio
merito quoniā nō in pluribus: ſed in his ſolis beneplacitū

deí. Nota ſta pars. nobis quoqꝫ peccatoꝛibus ꝓfertur cuꝫ
eleuatóne vocis ⁊ concuſſione pectoꝛis. Per quod rep̄ſentat̃
confeſſio ⁊ cótritio latronis ín ipſo dñice paſſionis articulo
increpátis alteꝝ ⁊ dicentis. Nos digna factis recipimꝰ. hic
vero nil mali geſſit. Et dicebat ad ihesũ. Meméto mei dñe
dũ veneris in regnũ tuũ. Vel per exaltatóem vocis ⁊ ꝑcuſ
ſioné pectoꝛis exprimitur illud quod centurio ⁊ qui erant
cũ eo: viſis his que fiebát timuerũt valde dicentes. Vere fi
lius dei erat iſte. Et oís turba eoꝝ qui ſimul aderát ad ſpe
ctaculũ iſtud ꝑcutientes pectoꝛa ſua reuertebant̃. Luce xxiij
Per xp̄m dñm noſtrũ. Per qué hec oía ⁊c. Dicit hec omia
ſcꝫ pané ⁊ vinũ ⁊ aquá vel hec oía bona ſacramétalia creaſ
Nam per ipſũ oía facta ſũt. ⁊ ſine ipſo factuꝫ eſt nichil. Et
dicitur hec ſemꝑ bona róne creatóis. Nam vidit deus cũcta
que fecerat ⁊ erant valde bona geñ. j. Etiam iſta. ſ. coꝛpus
⁊ ſanguis xp̄i ſũt ſemꝑ bona róne collatónis. quia conferũt
bona gratie ⁊ gloꝛie. Etiam dicũtur bona róne iſtius: quia
iſte cibus ſpũalis nó valet niſi bonis. Unde poeta. Egris
atqꝫ ſanis: eſt ſana refectio panis Sed dñi panis: nó é ſanus
niſi ſanis. Uñ dñs. Niſi máducaueritis carné filij homis ⁊
biberitis eius ſanguiné non habebitis vitá in vobis. Nota
hec dona ⁊ data ſũt bona ſcꝫm omné ſpecié boní. Sunt eniꝫ
bona vtilia ad refoꝛmatóem labétis vite ſpũalis. Sũt etiá
bona honeſta ad memoꝛáda ⁊ gratificáda dona ſalutis. Uñ
dñs hoc inſtituens aiebat. Hoc facite in meam cómemoꝛa
tioné. Sunt etiá bona delectabilia ad ꝓmotóem ſũme ⁊ in/
time deuotióis. Unde p̄s. Canit in voce eoꝝ qui diuinis be
neficijs memoꝛatis delectantur. Delectaſti inquit me domi
ne in factura tua. ⁊ in opibus manuuꝫ tuaꝝ exultabo. Sub
iũgitur. Creas. Super quo dicit Inno. Creas cóŕendo na
turam. Sanctificas cóſecrádo facturam. viuificas tranſſub
ſtantiádo creaturá. benedicis accumuládo gratiaꝫ. Hec eni
oía bona creas ſcꝫm cauſas pꝛimoꝛdiales. ſáctificas ſcꝫm cau
ſas ſacramétales. viuificas vt tranſeát in coꝛpꝰ ⁊ ſanguiné
benedicis vt cóferát caritaté ⁊ vnitaté. Vel ſic. Creas quá
tum ad ſubſtantiá panis ⁊ vini q̄ ibi fuerũt. ſáctificaſ cóuer
tendo in carné ⁊ ſanguiné xp̄i. viuificas reſtaurando nobis
vitá ſpũaleꝫ. bñdicis multiplicádo ꝑ hec nobis bona gratie

⁊ pꝛeſtas nobis quátũ ad vſũ ſpũalis cibi ⁊ potus. Vel ſic
Sanctificas. i. gratiá ⁊ virtuté das his rebus vt digne ꝑci
piens ab eis ſanctificetur. Viuificas. i. his vitá confers: vt
homo ea ꝑcipiens moꝛibus ⁊ virtutibus viuificetur. Bene
dicis. i. iſtis rebus benedictioné largiris vt qui digne ſumit
a te in celeſti patria benedicatur. iuxta illud. Venite bene/
dicti patris mei. Ibi in pꝛolatóe illoꝝ verboꝝ. ſ. ſanctificas
viuificas. benedicis. foꝛmantur tres cruces. quid deſignát.
Aliqui ſic plane dicũt ꝙ ille tres cruces deſignát ꝙ oía cre
ata ⁊ recreata. ſctificant̃ viuificát̃ bñdicũt̃: in virtute cruci
fixionis xp̄i. Alij dicũt vt Inno. ꝙ ille tres cruces que fiũt
ſuꝑ calicé cooꝑtum fiunt ad recolendá crucifixioné xp̄i. ho/
ra terciaꝝ eſſe factam linguis iudeoꝝ ter clamátiũ crucifi/
ge ⁊c. Et hoꝛa ſexta manibꝰ gentiliũ. Et hoꝛa nona cóple
tiue. cũ in cruce inclinato capite tradidit ſpũm. Quia ergo
crucifixio xp̄i facta é ⁊ cóſumata ꝑ ſpaciũ triũ hoꝛaꝝ vt di
ctum é. idcirco fiunt tres cruces. Poſt hoc dyaconꝰ aut ſa/
cerdos met diſcooperit calicé. deponédo coꝛꝑale cuꝫ dicit. ⁊
pꝛeſtas nobis. Dubitatur quare calix ⁊ ſanguis cooperit̃
coꝛpoꝛali: ⁊ hoſtia nó. huius multiplex eſt cauſa. Una litte
ralis. ⁊ eſt iſta. ꝙ hoc fit ꝓpter periculũ: ne puluis aut muſ
ca in calicé cadat. Et hoſtia nó tegitur. quia immũdicie ⁊
cetera ab hoſtia ſine ꝑiculo poſſũt remoueri. quod non pót
fieri de ſanguie. Secũda cauſa quia calix ſepe ſumitur pꝛo
paſſione. idcirco paſſio ⁊ moꝛs xp̄i magis figurátur in cali
ce q̄ꝫ in hoſtia. idcirco moꝛtuus ⁊ paſſus cooꝑtus fuit lapi
dibus: ⁊ ita calix coꝛpoꝛali tegitur. Tercia cauſa. quia ſan
guis in calice rep̄ſentat coꝛpꝰ xp̄i in ſepulcro poſitũ: ſyndo
ne inuolutũ. ⁊ hoſtia. i. coꝛpꝰ xp̄i poſitũ extra ſepulcrũ. igi
tur ⁊c. hec rónale. Sequitur. Per ipſũ tanquá ꝑ mediatoꝛé
cũ ipſo tanq̄ꝫ cũ equali. in ipſo tanq̄ꝫ cóſubſtantiali. In pa/
tre quippe notatur auctoꝛitas. in filio equalitas. in ſpũſan/
cto cómunitas. Auctoꝛitas in patre ꝓpter pꝛincipiũ. equali
tas in filio ꝓpter mediũ. cómunitas in ſpũſancto ꝓpter có/
ſoꝛtiuꝫ. Nota oís honoꝛ exhibetur a creaturis patri ⁊ ſpũi
ſancto ꝑ filiũ. ꝑ qué mũduꝫ creauit ⁊ hoieꝫ lapſum repara
uit. Et cũ hoc exhibetur ipſi filio: q̄a talis honoꝛ debetur fi
lio. qui debetur ſpũiſancto: ⁊ patri in filio. quia pater hono

rificatur in filio.eo ꝙ qui honorificāt filiū honorificāt pa/
trem q̄ miſit illuz. Et quia per miſteriū redēptionis gene/
ris humani:totius trinitatis maieſtas gratioſiꝰ apparuit.
jdcirco tres fiūt cruces cū hoſtia ſuꝑ calicē nuduz. Et poſt
ea cū dicitur. Tibi deo patri omnipotēti ⁊c. extra calicem
vel citra calicē fiūt due cruces. vel ſzm cōſuetudinē aliqua
rum eccleſiaꝝ vna ſolū Due fiūt ad deſignandū ꝙ toti trini
tati honor ⁊ gloria ē jnfra jſtum mundū jnferiorez. ⁊ extra
jſtum mundū in mūdo ſuperiori: ꝓpter paſſionē ⁊ elenatōz
xp̄i in cruce. Inno. dicit. ꝙ iſte tres cruces facte ſuꝑ calicez
deſignāt crucifixionē xp̄i factam manibꝰ gentilium.ꝑ jnter
uallū triū horaꝝ factaz:cū milites crucifixerunt xp̄m. Vel
ſzm jpſū ſubtilius ⁊ profūdius. Tres cruces jſte ſignāt treſ
cruciatus quos xp̄s in cruce ſuſtinuit. videlicet paſſionem
ꝓpaſſionē ⁊ cōpaſſionē. Paſſionē in corpore. ꝓpaſſionē i mē
te cōpaſſionē in corde. De paſſione corꝑis ait dn̄s ꝑ ꝓphāz
O vos oēs qui tranſitis ꝑ viā:attēdite ⁊ videte ſi eſt dolor
ſimilis ſicut dolor meꝰ Et dauid Foderūt manꝰ meas ⁊ pe
des meos. De ꝓpaſſione mētis. dixit dn̄s aplis. Triſtis eſt
anima mea vſꝗ ad mortē. Cepit eni jheſus pauere ⁊ tedere
⁊ meſtus eſſe. Ex cōpaſſione cordis ꝓ ꝑſecutoribus ⁊ cruci
fixoribus orabat dicēs. Pater jgnoſce jllis q̄a neſciunt q̄d
faciunt. Et ſacerdos facit has tres cruces ſuꝑ calicez. quia
xp̄s ſuſtinuit huiuſmōi cruciatꝰ in corꝑe jn patibulo. Per
calicē eni dn̄i paſſio deſignatur. dicēte dn̄o Pater ſi fieri po
teſt tranſeat a me calix jſte. Due vero cruces que a latere
calicis fiunt deſignāt duo ſacramēta que de latere dn̄i ꝓflu
xerunt. videlicet aqua regenerationis. ⁊ ſanguis redēptiōis
juxta teſtimoniū jobis dicentis. Unus militū latꝰ eius lan
cea aperuit. ⁊ cōtinuo exiuit ſāguis ⁊ aqua. Vel vt in alio
loco Inno. dicit ꝙ jſte due cruces fiunt in ore calicis. ⁊ de
ſignant diuiſionē corporis ⁊ aie in morte xp̄i. In xp̄o eniz
ſunt tres ſubſtantie. corpus anima ⁊ deitas. Due tamē .ſ.
corpꝰ ⁊ anima: jn morte fuerūt diuiſe. diuinitas vero a neu
tra eſt ſeparata. ⁊ jdeo fiunt jbi tantū due cruces. A'ꝗ illas
duas cruces reducūt ad vnā.ſ.a ſūmitate calicis crucez ad
ſe deorſum trahendo. faciūt ꝑ quod vnica mors xp̄i deſigna
tur. eo ꝙ xp̄s ſemel mortuus ē. ⁊ mors illi vltra nō dn̄abit

Et ꝙ ſic reducūt a ſūmitate vſqz ad ſe dicūt ꝙ deſignatur
ꝙ aia xp̄i a corꝑe ſeparata deſcendit ad jnferos. ad genꝰ hu
manū redimēduz. in virtute ſue paſſionis ⁊ crucis. ⁊ aliq̄
in fine jſtoꝝ ſignoꝝ tangūt calicē cū hoſtia. ꝑ quod ꝑcuſſio
lateris xp̄i cū lācea militis deſignat᷑. Et nichil nocz illa di
uerſa cōſuetudo. dūmō ſeruet᷑ vnitas caritatis. Remotio ⁊
depoſitio corꝑalis de calice ſignificat ꝙ velū tēpli ſciſſū eſt
a ſūmo vſqz deorſū. vel ſignificat ꝙ jllud quod de jp̄o ſcrip
tū fuerat. erat hactenꝰ clauſū ſicut dicit᷑ de q̄buſdaz ꝙ erat
verbū jllud abſcōditū ab eis tūc vero reuelatū ē. Poſtea ſa
cerdos alte facit orōez. vt pplūs rn̄deat amen. Dicēs ꝑ oia
ſecula ſeculoꝝ. Et ſzm jnno. deſignat jllud ꝙ xp̄s magna
voce clamādo emiſit ſpūm. Etiā ſzm alios vt on̄dat᷑ ꝙ hic
ē finis canonis ⁊ q2 jhūs alta voce clamabat. pater jn ma
nus tuas cōmēdo ſpūm meū ſacerdos p̄fatōez ⁊ dn̄jcā orō
nē alta voce ꝓnūciat.

Remus p̄ceptis ſalutaribꝰ moniti ⁊ diuina jnſtitu
tione formati audemꝰ dicere.

N jſta ꝑte agit᷑ de cōſecratoꝝ digna ꝑceptōe. Et diui/
dit᷑ i q̄nqz ꝑticulas. Prio p̄mittit dn̄jcā orōez cū ejus
p̄fatōe ꝑ quā fideles ad ꝑceptōez huiꝰ ſacramēti diſponūt᷑.
⁊ quodāmō ſāctificant᷑. Scdō ponit emboliſmū dn̄jce orōis
Tercjo ponunt᷑ verba q̄ dicūtur qn̄ fit fractio hoſtie. Quar
to ponitur orō cōmixtionis. Quito ponūtur orōes ad ꝑcep
tōez ſacramēti p̄parātes. Scdā jbi libera nos q̄ſumꝰ. Ter
cia jbi pax dn̄j. Quarta jbi hec ſacroſancta. Quinta jbi dn̄e
jhū xp̄e. Orō dn̄jca habz p̄fatōez vel lectōez q̄ cōſtruitur ſic
Oremꝰ ſp̄ inſimul. nos moniti. i. jnſtructi ſalutaribus pre
ceptis. i. p̄ceptis dn̄j noſtri jhū xp̄i. aut ſalutiferis documē/
tis ⁊ formati. i. eruditi. diuina jnſtitutōe jd ē ex diuina ordi
natōe q̄liter debemꝰ orare. audemus dicere jd ē audacter ꝓ
nunciare dn̄jcā orōez. Prio dicit oremꝰ vbi ſacerdos iſtigat
populū ad orādū dicēs. Oremꝰ vt ſic adjuuāte dn̄o a mor/
te peccatoꝝ reſurgamꝰ ⁊ in eandē jterꝝ nō cadamꝰ q2 xp̄us
reſurgēs ex mortuis jā nō morit᷑. Subjūgit᷑ p̄ceptis Ne ſa
cerdos vna cū populo quaſi ex p̄ſūptōe ſuaꝗ autoritate vi
deat᷑ petere. p̄mittit preceptis ſalutaribꝰ moniti. Cū enim
diſcipuli rogaſſent dn̄m dicentes. Domine doce nos orare.

dn̄s apiens os ſuū dixit. ſic orabitis. Paṫ noſter ⁊c. Et plu
rima ſalutis monita circa oröez dabat. vt habeṫ math. vj.
Tu aūt cū oraueris intra cubiculū tuū. Et jtez Cū oraue
ritis nolite fieri ſicut ypocrite triſtes. q̇ amāt in ſinagogis
⁊ i angulis plateaꝝ ſtātes orare. vt videātur ab hoib⁹. Et
jtez cū oraueritis nolite multa loq̇ ſicut ethnici faciunt.
Nos jgiṫ moniti jſtis ſalutarib⁹ p̄ceptis. ⁊ formati diuina
iſtitutōe q̇d ⁊ q̄re ⁊ q̄liter orare debem⁹. ex hoc tūc audem⁹
.i. audacter dicere poterim⁹ pater noſter. Sz dubiū hic i
cidit. Cū monere ⁊ p̄cipere quodāmō ſūt cōtraria. eo ꝙ p̄/
ceptū obligat monitio vero nō. quō ergo diciṫ p̄ceptis ſalu
tarib⁹ moniti. Ad hoc rn̄det alexāder ꝙ jſta oratio ē dn̄j ⁊
magiſtri. vn̄ joh. xiij. Vos vocatis me magiſter ⁊ dn̄e ⁊ bn̄
dicitis. ſū eteni. Et qr dn̄j ē p̄cipere. ⁊ magiſtri monere vt
jgiṫ jnſtrueremur ꝙ duplex eēt jn xp̄o autoritas. ſcz dn̄j. ⁊
magiſtri. jdcirco diciṫ preceptis ſalutarib⁹ moniti. Cū ſa
cerdos dicit p oia ſecula ſeculoꝝ vna cū dyacono tūc aſtāte
⁊ juuāte leuat calicē modicū de altari. ⁊ poſtea cuz dicit p̄/
ceptis ſalutaribus moniti. deponit ſimul hoſtiā ⁊ calicem.
Altare eni ſignificat crucē vt dicūt doctores. Et depoſitio
hoſtie ⁊ calicis deſignāt jllud qđ venit joſeph ab arimathia
⁊ nicodemus. ⁊ jmpetrauerūt corpus xp̄i a pilato ⁊ leuaue
rūt de cruce deponentes in ſepulcro. Et qr judei aduolue/
rūt lapidem ad hoſtiū monumenti. jdeo dyacon⁹ ſup os ca
licis corporale reuoluit.

P Ater noſter q̇ es jn celis ſanctificeṫ nomen tuū ⁊c.
Sāctus grego. papa dn̄jcam orōez ſup hoſtiā jn al/
tari decantādā cēſuit. aſſerēs jncōgruū eſſe vt ſupra
eukariſtiam diceret orō quā ſcolaſticus cōpoſuerat. ⁊ jlla
omittereṫ quā dn̄s ⁊ magiſter ip̄e dictauerat. ⁊ quā apli cō/
ſueuerūt dicere. Et cātaṫ apud grecos a toto populo. apud
nos a ſolo ſacerdote q̇ ſacrificat in pſona populi. Nota jlla
orō excellit oēs alias orōes multis ex cauſis. videlicz auto
ritate doctoris. breuitate ſermonis. ſufficiētia petitionū. fe
cunditate miſterioꝝ. Autoritate doctoris qr ore ſaluatoris
edocta ⁊ plata. os eni dn̄j locutū ē. Breuitate ſermonis qr
facile diſciṫ ⁊ pferṫ. cū ergo oratis nolite multū loq̇ ſicē eth
nici faciūt. Sufficiētia petitōnū quoniā i his. vij. petitōib⁹

orat̄ p bonis adipiſcēdis ⁊ p malis amouendis. Pro bonis
tpalibus ſpūalibus ⁊ eternis. p malis p̄ntibus p̄teritis ⁊ fu
turis. Eterna petunṫ jn p̄miū cū diciṫ. Adueniat regnum
tuū. Spūalia petūtur jn meritū. Tempalia jn ſuſtentacu/
lū. Preterita mala ſunt dolenda. preſentia vincēda. futura
p̄cauenda. Fecūditate miſterioꝝ. quoniā jmmenſa ⁊ vltra
modū cōtinet ſacramēta. Pertrāſibūt eni plurimi ⁊ multi
plex erit ſcia. Scit eni dn̄s q̇d. velimus. ſz vult nos orare.
Prio p excitāda deuotōe. qr quod flatus carboni hoc facit
pnūciatio deuotōni. Secūdo p alioꝝ jnſtructōe vt cortina
cortinā trahat. ⁊ q̇ audiat dicat eidem venio. qr luceat lux
veſtra corā hoib⁹. Tercio p lingue obſeq̇o vt q̄a lingua pec
cauimus lingua ſatiſſaciam⁹. vn̄ ſicut exhibuiſtis membra
vrā jniq̇tati ſeruire ad jniq̇tatē. jta exhibeatis mēbra vrā
ſeruire juſticie i ſcificatōez. Quarto p rei petēde obtinētia
⁊ comemoratōe qr facili⁹ obtineṫ quod inſtāti⁹ poſtulatur
vn̄ petite ⁊ accipietis. Quinto p rei jmpetrate cuſtodia qr
quod ſepi⁹ req̇riṫ diligētius cuſtoditur dū inenitur. vn̄ Te
ne quod habes ne alter accipiat coronā tuā. Hec orō q̄ pfe
ctiſſima ⁊ ſufficiētiſſima ē diuiditur in exordiū tractatū. ⁊ cō
cluſionē. Jn exordio beniuolētia captatur cū dicitur pater
noſter. Jn tractatu petitōes ordinātur cū ſubditur ſcificeṫ
nomē tuū. Jn cōcluſione cōfirmatio petitoꝝ optatur cū di
citur amē. Captatur eni prio beniuolētia cū diciṫ pr̄ no/
ſter. vn̄ glo. mabt. xj. Breuis captatio beniuolētie p̄mittiṫ
pr̄ noſter. Sz obicitur ſi i verbo captatur beniuolentia ſcz
paṫ. ⁊ beniuolētia captaṫ p reuerētia. ergo magis debuit di
cere dn̄e ꝙ̄ pater. cū dn̄s magis ſonat in reuerētiā. Rn̄deṫ
ꝙ verꝫ ē ꝙ dn̄s ſonat in reuerētiā ei cui debeṫ timor. i hoc
ergo qđ dicit pater ⁊ nō dn̄e dat fiduciā ipetrādi. qr pater di
cit reuerētiā amicabilē ei cui debeṫ amor. qr filij citius jm
petrāt ꝙ̄ ſerui. vn̄ criſo. Nō dicit dn̄e ſz pater vt cōfidam⁹
tanꝙ̄ filij. ⁊ nō timeam⁹ tanꝙ̄ ſerui ad ro. viij. Nō accepi
ſtis ſpūz ſeruitutis jterꝫ i timore ſz ſpūz adoptōis filioꝝ dei
jn quo clamem⁹ abba pater. i. de⁹. Diciṫ prio paṫ pp̄ter ge
neralē puidētiā ſap̄. vj. Eq̄liter ē ei cura de omnib⁹. Jtem
gn̄aliter diciṫ pater rōe creatōis vt deut. xxvij. Nūquid nō
ip̄e ē pater tu⁹ q̇ fecit ⁊ creauit te. ſed ſpecialiter ē pater ju

dñs apiens os ſuũ dixit. ſic orabitis. Paẗ noſter ⁊c. Et plu rima ſalutis monita circa oróez dabat. vt habeẗ math. vj. Tu aũt cũ oraueris jntra cubiculũ tuũ. Et jteꝝ Cũ oraue ritis nolite fieri ſicut ypocrite triſtes. q̇ amãt in ſinagogis ⁊ i angulis plateaꝝ ſtãtes orare. vt videãtur ab hoib⁹. Et jteꝝ cũ oraueritis nolite multa loq̇ ſicut ethnici faciunt. Nos jgiẗ moniti jſtis ſalutarib⁹ p̄ceptis. ⁊ formati diuina jſtitutóe q̇d ⁊ q̈re ⁊ q̄liter orare debem⁹. ex hoc tũc audem⁹ . i. audacter dicere poterim⁹ pater noſter. Sʒ dubiũ hic i cidit. Cũ monere ⁊ p̄cipere quodãmó ſũt cótraria. eo ꝙ p̄/ ceptũ obligat monitio vero nó. quó ergo diciẗ p̄ceptis ſalu tarib⁹ moniti. Ad hoc rñdet alexãder ꝙ jſta oratio é dñj ⁊ magiſtri. vñ job. xiij. Vos vocatis me magiſter ⁊ dñe ⁊ bñ dicitis. ſũ etení. Et q2 dñj é p̄cipere. ⁊ magiſtri monere vt jgiẗ jnſtrueremur ꝙ duplex eét jn xp̄o autoritas. ſcʒ dñj. ⁊ magiſtri. jdcirco diciẗ preceptis ſalutarib⁹ moniti. Cũ ſa cerdos dicit ꝑ oia ſecula ſeculoꝝ vna cũ dyacono tũc aſtãte ⁊ juuãte leuat calicé modicũ de altari. ⁊ poſtea cuʒ dicit p̄/ ceptis ſalutaribus moniti. deponit ſimul hoſtiã ⁊ calicem. Altare eni ſignificat crucé vt dicũt doctores. Et depoſitio hoſtie ⁊ calicis deſignãt jllud q̄d venit joſeph ab arimathia ⁊ nicodemus. ⁊ jmpetrauerũt corpus xp̄i a pilato ⁊ leuaue rũt de cruce deponentes in ſepulcro. Et q2 judei aduolue/ rũt lapidem ad hoſtiũ monumenti. jdeo dyacon⁹ ſuꝑ os ca licis corporale reuoluit.

p Ater noſter q̇ es jn celis ſanctificeẗ nomen tuũ ⁊c. Sãctus grego. papa dñjcam oróez ſuꝑ hoſtiã jn al/ tari decantãdã céſuit. aſſerés jncógruũ eſſe vt ſupra eukariſtiam diceret oró quã ſcolaſticus conpoſuerat. ⁊ jlla omitteret quã dñs ⁊ magiſter ip̄e dictauerat. ⁊ quã apli có/ ſueuerũt dicere. Et cãtaẗ apud grecos a toto populo. apud nos a ſolo ſacerdote q̇ ſacrificat in ꝑſona populi. Nota jlla oró excellit oés alias oróes multis ex cauſis. videlicʒ auto ritate doctoris. breuitate ſermonis. ſufficiétia petitionũ. fe cunditate miſterioꝝ. Autoritate doctoris q2 ore ſaluatoris edocta ⁊ ꝓlata. os eni dñj locutũ é. Breuitate ſermonis q2 facile diſciẗ ⁊ ꝓferẗ. cũ ergo oratis nolite multũ loq̇ ſicẽ eth nici faciũt. Sufficiétia petitónũ quoniã i his. vij. petitóib⁹

orat ꝓ bonis adipiſcẽdis ⁊ ꝓ malis amouendis. Pro bonis tꝑalibus ſpũalibus ⁊ eternis. ꝓ malis p̄ñtibus p̄teritis ⁊ fu turis. Eterna petunẗ jn p̄miũ cũ diciẗ. Adueniat regnum tuũ. Spũalia petũtur jn meritũ. Temꝑalia jn ſuſtentacu/ lũ. Preterita mala ſunt dolenda. preſentia vincẽda. futura p̄cauenda. Fecũditate miſterioꝝ. quoniã jmmenſa ⁊ vltra modũ cótinet ſacraméta. Pertrãſibũt eni plurimi ⁊ multi plex erit ſcia. Scit eni dñs q̇d velimus. ſʒ vult nos orare. Prio ꝓ excitãda deuotóe. q2 quod flatus carboni hoc facit ꝓnũciatio deuotóni. Secũdo ꝓ alioꝝ jnſtructóe vt cortina cortinã trahat. ⁊ q̇ audiat dicat eidem venio. q2 luceat lux veſtra corã hoib⁹. Tercio ꝓ lingue obſeq̇o vt q̇a lingua pec cauimus lingua ſatiſfaciam⁹. vñ ſicut exhibuiſtis membra vrã jniq̇tati ſeruire ad jniq̇taté. jta exhibeatis mébra vrã ſeruire juſticie i ſcificatóez. Quarto ꝓ rei petẽde obtinétia ⁊ comemoratóe q2 facili⁹ obtineẗ quod inſtãti⁹ poſtulatur vñ petite ⁊ accipietis. Quinto ꝓ rei jmpetrate cuſtodia q2 quod ſepi⁹ req̇riẗ diligétius cuſtoditur dũ iuenitur. vñ Te ne quod habes ne alter accipiat coronã tuã. Hec oró q̄ ꝑfe ctiſſima ⁊ ſufficiétiſſima é diuiditur in exordiũ tractatũ. ⁊ có cluſioné. Jn exordio beniuolétia captatur cũ dicitur pater noſter. Jn tractatu petitóes ordinãtur cũ ſubditur ſcificeẗ nomé tuũ. Jn cóclusione cófirmatio petitoꝝ optatur cũ di citur amé. Captatur eni prio beniuolétia cũ diciẗ pr̄ no/ ſter. vñ glo. math. xj. Breuis captatio beniuolétie p̄mittiẗ pr̄ noſter. Sʒ obicitur ſi i verbo captatur beniuolentia ſcʒ paẗ. ⁊ beniuolétia captaẗ ꝓ reuerétia. ergo magis debuit di cere dñe q̄ꝫ pater. cũ dñs magis ſonat in reuerétiã. Rñdeẗ ꝙ veꝝ é ꝙ dñs ſonat in reuerétiã ei cui debeẗ timor. i hoc ergo q̄d dicit pater ⁊ nó dñe dat fiduciã ipetrãdi. q2 pater di cit reuerétiã amicabilé ei cui debeẗ amor. q2 filij citius jm petrãt q̄ꝫ ſerui. vñ criſo. Nó dicit dñe ſʒ pater vt cõfidam⁹ tanq̄ꝫ filij. ⁊ nó timeam⁹ tanq̄ꝫ ſerui ad ro. viij. Nó accepi ſtis ſpũʒ ſeruitutis jteꝝ i timore ſʒ ſpũʒ adoptóis filioꝝ dei jn quo clamem⁹ abba pater. i. de⁹. Diciẗ prio paẗ ꝓpter ge neralé ꝓuidétiã ſap̄. vj. Eq̄liter é ei cura de omnib⁹. Jtem gñaliter diciẗ pater róe creatóis vt deut. xxvij. Nũquid nó ip̄e é pater tu⁹ q̇ fecit ⁊ creauit te. ſed ſpecialiter é pater ju

B. R. L. O. 2.

ſtoꝝ ꝑ filialē adoptōez ad ro. ſup. Nō accepiſtis ⁊c. ſꝫ ſingu
lariter ē pater xp̄i ꝑ naturalē generatōez ioh. xx. Aſcēdo ad
patrē meū. vñ iminēte paſſiōe ei⁹ orauit ad patrē dicēs. Pa
ter ſi poſſibile ē trāſeat a me calix iſte. Seq̄tur. Noſter. In
hoc ꝙ dicit̄ noſter inuitamur ad humilitatē. vt nemo ſe ex
tollat de generis nobilitate malach. ij. Nūquid nō ē pater
oim noſtrū. Et ideo dicit glo. math. xj. Monēt̄ nobiles ⁊
diuites nō ſuꝑbire cōtra minores. Non eni vere pñt dicere
pater noſter niſi fratres ſint. Itē iuitamur ad mutuā dilec/
tōez gen̄. xiij. Dixit abrahā ad loth. Ne q̄ſo ſit iurgiū int̄ te
⁊ me iter paſtores tuos ⁊ meos. fratres eni ſum⁹. Itē iui/
tamur ad mutuū auxiliū. ꝓuer. xv. Frat̄ adiuuat̄ a fratre
Dicit̄ ergo pater noſter vt vnā oim nobilitatē oñdat. q̄tū
ē rōne prie origis vt hoīes inter ſe cōcordiaꝫ habeant. ⁊ vt
ſibi mutuū auxiliū exhibeāt. Sꝫ q̄rit̄ an peccator poſſit ve
re dicere pater noſter. Rñdet̄ ꝙ ſic intelligēdo i ſpe ꝑ adop
tōez i re vel ꝑ creatōez ⁊ ꝑ viſionē. Seq̄tur. Qui es i celis
ſp̄ corꝑalib⁹ ꝑ euidentiā nobiliſſimi effectus. non tñ ab eis
circūſcriptibilis. Nā effect⁹ ſue potētie ⁊ ſapiētie multū ap
parēt i celis corꝑalibus. vel i hoc iterū captat orās beniuo/
lētiā allegādo dei ſufficiētiā ꝙ iṗe ē i celis. vbi ē ois ſufficiē
tia. ⁊ oiꝫ bonoꝝ habūdātia. vel q̄ es i celis ſꝫm gloriā mat.
vj. Iuſtis eni ineſt ꝑ grām ⁊ beatis ꝑ gloriā. In hoc ꝙ dici
tur q̄ es in celis docemur celeſtia ſꝑare. vt illic ſpē noſtraꝫ
erigam⁹ vbi patrē habem⁹. vel ſi ꝑ celos intelligunt̄ ſancti
ſic monet nos ſaluator. vt ꝓ ſcitate laboremus. vt merea/
mur fieri habitaculū ⁊ celū dei. Sꝫ diceres cū de⁹ ſit vbiq̄
q̄re magis dicit̄ eē i celis q̄ꝫ i alijs locis. Rñdet̄ ſicut aia i
tellectiua in q̄libꝫ ꝑte corꝑis ē eſſentialit̄ tñ i vna magis i
alia min⁹ opat̄ ita de⁹ eq̄liter ē in omi loco. tñ magis dicit̄
eē in celo ꝓ tāto q̄r ibi magis apparēt ⁊ relucēt potentie ⁊
bonitatis effect⁹ ip̄i⁹ q̄ꝫ in alio loco. Si ergo ꝑ principalita
tem ei loc⁹ alic̄s appriat̄. hoc erit vbi operatio ei⁹ magis
apparet ſicut aia magis dicit̄ eē in cerebro vel in corde ꝙ i
alijs ꝑtibus corꝑis. In celis aūt dicit ⁊ nō in celo quaſi in
vno. q̄r ſicut in celo ſtellato eminētior ē eius effect⁹ tꝑalis
ita ⁊ in celo empireo manifeſt⁹ apparet eius act⁹ ꝑpetuus
Et abundantior eſt eius opatō in celo trinitatis. ſicut ſūt

ſeip̄m intelligere. ſeip̄m diligere. ſicut dicit aug. xij. confeſ.
Seq̄tur Sāctificet̄ nomen tuū id eſt ſanctū habeat̄ ⁊ glori/
ficet̄ ab oibus. ⁊ ꝑ hoc ꝑtinet ad gloriā dei. In iſta ꝑte or/
dinant̄ petitiones omē petibile continētes. vñ btūs aug. ad
ꝓbaꝫ virginē. Si recte cōuenienterq̄ꝫ oram⁹ nichil dicere poſ
ſum⁹ q̄ꝫ qd̄ in iſta dñica orōe poſitū ē. Nā in hac orōe cōti
nētur oia que deſiderātur. inter omia deſiderabilia illud ꝑ/
cipue deſideratur quod plus amat̄ ⁊ hoc eſt deus. ideo prio
petēda eſt gloria dei cum dicit̄ ſanctificetur nomen tuuꝫ id
eſt vt nomen tuū ſanctuꝫ habeat̄. honoret̄ ⁊ glorificetur ab
hominibus. A deo aūt tria ſūt deſideranda que pertinēt ad
te. Primū eſt vt venias ad vitam eternam ⁊ hoc petis cuꝫ
dicis. Adueniat regnū tuū. Secūdū eſt vt facias volūtatē
dei ⁊ vt iuſte viuas. ⁊ hoc petis cū dicis fiat volūtas tua.
Terciū ē vt habeas neceſſaria ad vitā. ⁊ hoc petis cū dicis
panē noſtrū. Et de his dicit̄ math. vj. Primū q̄rite regnuꝫ
dei quo ad ꝑmū. ⁊ iuſticiā ei⁹ quo ad ſcōm. ⁊ hec oia adij/
cient̄ vobis quo ad terciū. Hec ꝑmiſſa ſūt a nobis deſiderā
da. que aūt ſūt fugienda ſeu vitāda ſunt cōtraria bono. Bo
nū aūt quod petit̄ deſiderabile eſt quadruplex vt dictuꝫ eſt.
Primū ē dei gloria. ⁊ huic nullū malū ē cōtrariū ſaltē ꝑ ſe
q̄r de bono ⁊ malo reſultat gloria dei. de bono inq̄ꝫtum re/
munerat. de malo iq̄ꝫtū punit. vñ iob. xxxv. Quid nocebis
ei ſi peccaueris. Alia lrā habet. ſi nequā fuerit. Secūdū bo
nū eſt vita eterna; ⁊ huic cōtrariat̄ peccatū. q̄r ꝑ peccatū ꝑ
dit̄ vita eterna. Et ideo ad remouēdū hoc dicim⁹. ⁊ dimit/
te nobis debita nrā. Terciū ē iuſticia ⁊ iuſta opa ⁊ huic cō
trariat̄ tēptatio q̄r tēptatōes carnis mūdi ⁊ dyaboli nos i/
pediūt ⁊ detrahūt a iuſticia ⁊ bonis opibus. Et ad hoc re/
mouēdū petim⁹. ⁊ ne nos inducas i tēptatōez. Quartuꝫ bo/
nū ē corꝑali vite neceſſariū. ⁊ huic cōtrariātur tribulatōes
āguſtie neceſſitates ⁊ indigētie hui⁹ vite. ⁊ iſta ſūt malū pe
ne ⁊ ad hoc remouēdū petim⁹ dicētes ſꝫ libera nos a malo
vel alit̄ ⁊ redit i idē. Petit̄ prio vt nomē dei ſāctificetur id
ē ſanctū habeatur ab hoib⁹. vnde aug. in ſermone dñi i mō
te. Cum dicimus ſanctificetur nomē tuū. nō hoc petimus
quaſi nō ſit ſanctū nomē eius. cum ſcriptum ſit. ⁊ ſāctum
nomē ei⁹ ſed vt ſanctū ab hoib⁹ habeatur quod pertinet ad

gloriā dei. Jdeo maxime ⁊ ante omia petere debemus ⁊ de
ſiderare vt deus honoret ⁊ glorificet ab hoibus. vñ ꝓpha.
Non nobis dñe nō nobis ⁊c. Alio modo id eſt nomē ſanctū
tuū nos ſanctificet. vt glorificeris ⁊ landeris a nobis. San
ctificet nomē tuū in corde ꝑ amorē ꝑ reuerētiā in ore ꝑ ef
ficientiā in ope. Scdō petit vita eterna cū dicit adueniat
regnū tuū. De hoc ſcribit math. xxv. venite bñdicti patris
mei. ꝑcipite regnū Et merito vita beata cōparatur regno q2
ſicut in regno tꝑali habetur neceſſarioꝝ bonoꝝ habūdātia.
ſic in regno eterno habetur oim bonoꝝ ſufficiētia. Et cōue
niēter dicitur. adueniat regnū tuū. ideo q2a nō poſſumus ad
deū venire ⁊ ad gloriā ipiꝰ niſi priꝰ deꝰ vēiat ad nos ꝑ gra
tiā. vñ aug. Jlle ad deū venit. quē deꝰ preuenit. Adueniat
ergo regnū tuū. nō ꝙ de nouo fiat. cū ſempiternū ſit ſcḋm
ꝓphetā. Regnū tuū regnū oim ſeculoꝝ. ſed adueniat regnū
tuū nobis. ſcȝ vt regnemꝰ. vñ aug. ad ꝓbam. Deſideriū no
ſtrū ad illud regnū excitamꝰ. vt nobis veniat atq3 i eo reg
nemꝰ ⁊ q2a bonū glorie datur ꝑ bonū grē. ideo ſubditur ter
cia petitio. fiat volūtas tua. id ē vt volūtas noſtri arbitrij
cōformetur ꝑ grām tuā tue volūtati. vel fiat volūtas tua
id ē da nobis tuā grāȝ. vt ⁊ tuā volūtatē faciamꝰ. Per gra
tiā eni dei fit volūtas dei i nobis ⁊ a nobis ſcḋm jero. volū/
tas dei ſemꝑ fit. ſcȝ bñplaciti. ſcḋm jllud yſa. xlvj. Ois vo/
lūtas mea fiat ſȝ oramꝰ vt libertas noſtri arbitrij ſociet ⁊
cōfirmetur ꝑ grām ſue volūtati. vel oramꝰ vt ſuis p̄ceptis
obediamꝰ. Qui ergo obedit p̄ceptis dej facit volūtatē dei.
q2a p̄ceptio ē volūtas dej ſcȝ ſignū. Seqtur Sicut i celo ⁊
i terra. jd ē ſicut a beatis fit volūtas tua. ſic fiat etiā a no/
bis hoibꝰ hic i terra. vbi notādū ꝙ beati q̄ ſūt i celo ſūt cō
jūcti imediate regule diuine jdeo nō poſſūt deficere nec de/
uiare a diuina volūtate. Et jdeo nos q̄ ſumꝰ i via q̄ nō ſu
mꝰ jta cōjūcti petimus vt diuina grā hoc ſuppleat tenēdo
volūtatē noſtrā in cōformitate ad ſuā volūtatē in operibus
noſtris ſicut cōformātur jlli q̄ ſūt in celis. Hec petitio fiat
volūtas tua multū efficax ē. q2a ꝑ hāc petitionē hō ſe tota/
liter ſubdit diuine volūtati. vnde ſaluator jmminēte ſua be
nedicta paſſione legitur dixiſſe. Pať ſi nō pōt hic calix trāſi
re a me niſi bibā jllū. fiat volūtas tua mat. xxv. vñ ⁊ ꝓpha

orabat dicēs. Doce me facere volūtatē tuā. Sequitur. Pa
nē noſtrū quotidianū. i. vite neceſſaria: quo ad victū ⁊ ami
ctuȝ: nobis quotidie tribuere digneris. Vel ſic Panē noſtrū
quotidianū da nobis. i. eukariſtiā noſtraȝ. i. pro nobis obla
tā. quotidianuȝ. i. quod offertur ꝓ nobis. da nobis ſpūali ꝑ/
ticipatōe. Hodie. i. jn via pñtis vite Hic ponitur quarta pe
titio. Jn qua petitur vite neceſſitas. nō ſuꝑfluitas. non vo
luptas cū dicitur. Panē nrūȝ quotidianū. nō aliquod ſuper
fluū. ſȝ quod ē nature neceſſariū. vñ eccle. xxix. Jniciū vite
hois aq̄ ⁊ panis. Hic ergo q̄rto loco petimꝰ bonuȝ tꝑale ad
ſuſtentatōem. Eccleſia ergo nō petit diuitias tꝑales nō ve
ſtes p̄cioſas: ſed vite neceſſaria. Vñ aplūs habētes alimēta
⁊ quibꝰ tegamur his cōtēti ſimꝰ. j. ad thi. vlť. Etiā ſalomō
Diuitias ⁊ pauꝑtates ne dederis michi. ſȝ tātū victui meo
tribue neceſſaria. ꝓuer. iij. Qua ꝓpter ꝓphā dicebat. Diui/
tie ſi affluāt. nolite cor apponere. Gloſa. cor apponit qui di
uitias cōdit. q2a theſaurus occultus: ⁊ ſapiētia abſcōdita: q̄
vtilitas jn vtriſq3. eccle. xl. Qui autē ē in ſtatu aliquo pōt
licite pecunias obſeruare vt ſibi ⁊ ſuis ꝓuideat jn futuro de
neceſſarijs. vel ad cultū dei. Panē noſtrū. Addit noſtrū ſcḋm
Criſo. Oia queq3 nobis dat deus. ſiue oratibus ſiue laborā
tibꝰ: nō ſolū nobis dat. ſȝ etiā alijs ꝑ nos dat vt de eo quod
accipimꝰ a deo patre: partē jmpotētibus ⁊ pauꝑibus demꝰ
Panē noſtrū quotidianū. i. quotidie neceſſariuȝ. Jdeo dicit
quotidianū. quia q̄ ſuperflue viuūt: nō panē comedūt quo/
tidianū. ſed multoꝝ dieꝝ. Da. jdeo dicit da. q2a nec minimū
habere poſſumꝰ niſi tu des. Vñ ꝓphā Qui dat eſcā oi carni
Da nobis qui ſumꝰ filij tui per regeneratioueȝ baptiſmi ⁊
adoptionē hodie. i. in pñti. Vel hodie quia neſcimus ſi i cra
ſtinum perueniamus. Poteſt etiam illa petitio jntelligi de
pane ſacramētali. per quē ſuſtentamur ſpūaliter panē. ſ. eu
kariſtiam. vt ſupra dictū eſt. Seqtur. Et dimitte nobis de
bita noſtra. Poſt petitōnes boni conferēdi: ſubdit petitōes
mali auferendi. Jn jſta quita petitōne: petitur mali aufer/
ri: quod contrariatur vite eterne. ⁊ hoc eſt peccatū quod ex
cludit a vita eterna. Vnde aplūs. j. ad coꝝ. vj. Neq3 forni/
carij: neq3 auari: neq3 fures: neq3 jdolis ſeruientes: regnum
dei poſſidebūt. Et ad hoc pertinet jſta petitio: dimitte no/

bis debita noſtra.i.peccata quib⁹ aĩa obligatur ad penam
Additur. Sicut ⁊ nos dimittim⁹ debitoribus noſtris. Hec
eſt regula nobis jmpoſita.ꝙ ſi voluerimus nobis dimitti
peccata noſtra.jta debem⁹ dimittere ꝓximis peccata in no
bis cómiſſa. Vñ eccle.xxviij. Remitte ꝓximo tuo nocenti
⁊ túc tibi depcanti ſoluũtur peccata. Homo homi ſeruet re
cta.⁊ a deo querat medelã.Jſta tñ dimiſſio pót itelligi.vno
modo quo ad offenſã ⁊ quantũ ad rancoré.⁊ hoc é neceſſita
tis.quia tenemur oés hoies diligere ex caritate Alio modo
quantũ ad jniuriã ⁊ ſatiſſactioné.⁊ hoc nó é neceſſitatis . lȝ
ſit ſupererogatóis aut perfectóis. Sicut eni pecuniã ablatã
nó tenetur ꝗs dimittere ſed repetere poteſt: ſic de jniuria ſi
bi jllata poteſt quis recõpéſatóem ꝑ emédaȝ petere ſȝm or/
diné juſticie.vñ aug. Qui modeſte agit vt pecunia ſibi reſti
tuatur.nó taȝ curas pecuniã ꝙ̃ de correctóe debitoris redde
re nolentis qui pót reddere:nó ſolũ nó peccat.ſed plurimuȝ
ꝓdeſt ei qué corrigit ne dãpnetur.ſed vt fide patiaꝛ Que/
ritur vtrũ peccatores aliꝗd orãdo jmpetrét. Videtur ꝙ nó
quia Johã.x.dicit. Scim⁹ qꝛ peccatores deus nó audit Sȝ
jncótrariũ é quod hic dicitur. Cũ peccatores orãt ꝓ dimiſſi
one peccatoꝝ:ſequeretur ꝙ fruſtra oratét ſi nó jmpetrarét
Et bea.aug.ſuꝑ Johã. Si deus peccatores nó audiret. fru
ſtra publicanus dixiſſet.deus ꝓpicius eſto michi peccatori
Reſponſio.Jn peccatore duo ſũt cóſiderãda.natura quã de
us diligit:⁊ culpa quã odit. Si ergo peccator aliꝗd petit jn
quãtũ peccat.i.ſȝm deſideriũ peccati a deo nó exauditur ex
miſericordia.ſed qñꝗ auditur ad vindictã. dũ deus ꝑmittit
eũ amplius ruere in peccata. Deus eni ꝗdã negat ꝓpicius q̃
cócedit jratus.vt aug.dicit. Sed orónem peccatoꝝ ex bono
deſiderio procedété:dñs audit nó quaſi ex juſticia: quia pec
cator hoc meretur.ſed ex pura ſua miſericordia.obſeruatis
tamé quatuor códitionibus.vt ſi jpſe petat quid ad ſaluteȝ
neceſſaria:humiliter:⁊ ꝑſeuerãter. Sed ad illud Johã .x.
Scimus quia peccatores deus nó audit. bea.Jheronimus
ſuper Johãne rñdet.Jllud verbũ eſt ceci nódum vncti:⁊ nó
dum perfecte illuminati.⁊ jdeo non é ratũ. ꝙ̃uis poſſet ve/
rificari ſi jntelligatur de peccatore inquantũ eſt peccator.
per quem modũ eius etiam oratio eſt execrabilis.Jté que/
ritur. Vtrũ dicés orationé dñicã peccet ſi nó dimittat rãco
rem quo ad ꝓximũ ſuũ. Reſponderi poteſt.licet orónis ſue
non ſit fructus quo ad ſe qui tenet rancoré in corde ſuo có
tra ꝓximũ tñ non peccat..cũ non in ſua ſed toti⁹ eccleſie ꝑ
ſona videtur orare. Vñ nó dicit dimitte michi debita mea
ſicut ⁊ ego dimitto debitoribus meis. Sequiꝛ. Et ne nos
jnducas in téptationé.i.non nos induci ꝑmittas vt in tem
ptatione ſuccũbamus.quia nó ſufficit ad ſalutem dimiſſio
peccatoꝝ p̃teritoꝝ.vt ſi homo patiatur in peccatũ recidiuũ
⁊ relapſũ.⁊ ſuccũbant téptationib⁹ peccatoꝝ futuroꝝ. Vñ
ſequitur ſexta petitio.ſ.amotio mali futuri. De quo dicit
Et ne nos inducas intéptationé.i.jnduci ꝑmittas Nó.n.
petimus vt non téptemur:quia téptari in ſe non é maluȝ
ſed magis eſt ad virtuté.quãdo fortiter reſiſtitur. Propter
quod dicebat ꝓphã. Proba me dñe ⁊ tépta me.ſed petimus
ne in téptationé ducamur.i.ne ab ipſa vincamur. Sequiꝛ.
Sed libera nos a malo.ſ.culpe quod é peccatũ.etiã a malo
pene quod é ꝑturbatio pene:quod é ad peccatũ jnductiuum
A malo mũdi.ne nos conburat ꝑ cupiditaté qꝛ tot⁹ mũd⁹
in maligno poſitus eſt.j.Johã.vlꝛ. A malo carnis ne ab/
ſorbeat ꝑ voluptaté.quia non habitat i me.i.in carne mea
bonũ.ad ro.vij. Nam multa ſũt mala in mũdo ⁊ in carne
noſtra que p̃mũt nos:a quibus petim⁹ nos liberari ne ſub
eis ſuccũbam⁹. Sequitur. Amen.i. fiat Amen aũt nec gre
cũ nec latinũ é.ſed hebraicũ. ⁊ qñꝗ accipiꝛ verbaliter ꝓ fi
at.vt in fine orationũ dicimus.amé.i.fiat nobis dñe deus
quod a te humiliter petimus. Qñꝗ accipitur aduerbialiter
vt xp̃s ait:amé amé dico vobis.i.firmiter ⁊ fideliter . Vñ
aug.dicit amen.i.vere vel fideliter: vere quo ad intellectũ
Fideliꝛ quo ad officiũ:⁊ jdeo dñs ponit in fine amé. ꝗa hec
oró potiſſime ex affectu ⁊ itellectu é dicéda.

Jbera nos ꝗ̃ſum⁹ dñe ad oibus malis p̃teritis p̃ñti
l bus ⁊ futuris ⁊ jntercedéte pro nobis beata ⁊ glo/
rioſa ſꝑ virgine dei genitrice maria ⁊ beatis apoſto
lis tuis petro ⁊ paulo atꝗ andrea cũ oib⁹ ſanctis tuis da ꝓ
picius pacé in diebus noſtris vt ope miſericordie tue adiu/
ti ⁊ a peccato ſimus ſꝑ liberi ⁊ ab oi ꝑturbatione ſecuri. ꝑ
eundem dñm noſtrum jheſum xp̃m filiũ tuũ qui tecũ viuit

⁊ regnat in vnitate ſpiritusſancti deus. Per omnia ſecula ſe
culoꝝ amen.

ſ Ecūda pticula iſtius ptis In qua ponitur oꝛó q̄ di
citur emboliſmus dñice oꝛóis. jn qua ſacerdos me
minit p̄teritoꝝ maloꝝ ⁊ grauatur p pꝛeſés:⁊ timet
futuꝝ malū. Oꝛat ergo vt deus nos liberet ab iſtis malis.
Nota iſta oꝛó dicitur emboliſm⁹ .i. ſupexcreſcétia. eo ꝙ ni
chil in ea petitur quod in p̄cedéti oꝛóne dñica petitū nó fu/
it:nec tamé ſupfluit. qꝛ eſt repetitio ſeptime petitóis .ſ. ſed
libera nos a malo. Uel dicitur ſuperexcreſcétia qꝛ in p̄miti
ua eccleſia multo tépoꝛe differétia nó fuit Notandū triplex
eſt malū a quo petimus liberari .ſ. malū jnnatū. malū ad/
ditū. ⁊ malū inflictū. Pꝛimū cótrabim⁹. Secūduȝ cómitti
mus. Terciū ſuſtinem⁹. Pꝛimū oꝛiginale. ſecundū actuale
terciuȝ penale. Sed quid é ꝙ ſacerdos petit ꝙ deus liberet
nos a p̄teritis malis:exquo peccata tranſierūt nec poſſunt
reuocari:eo ꝙ nó eſt potétia ad p̄teritū ſ3m phūm. Reſpó/
detur. q̄uis p̄teritū ſ3m ſe jdé in numero nó poteſt reuoca/
ri. p potétiā naturalé tamé poteſt idé in ſpecie vel cóſimile
reuerti ⁊ reuocari. per potétiā ſupnaturalé etiā jdem in nu
mero poteſt reuerti. Et ideo petit ſacerdos . vt deus mala
penalia ſuper nos nó inducat. vt ſuper egiptios. ſodomitas
⁊ filios jſrael:derelinquétes deū ſuuȝ induxit. nec faciat no
bis ſ3m peccata noſtra ſed ſ3m multitudinem miſericoꝛdie
ſue deleat iniquitates noſtras Nota ſecūdo. hic ponit̄ jnuo
catio ſanctoꝝ ⁊ pꝛimo beate virginis marie:que é beata. iu
xta jllud. Beatā me dicét oés generationes. ⁊ gloꝛioſa quia
plena gratia ſ3m p̄s. Gloꝛioſa dicta ſūt de te ⁊c. Dicitur ſē
per virgo. quia virgo ante ptū. jn ptu ⁊ poſt ptū Dicit̄ ma
ria quod ſiriace ſonat dñā. Uel maria quaſi amaruȝ mare.
quia ab illo tp̄e quo ſimeon pphetauit. ⁊ tuā ipſius animā
pertranſibit gladius doloꝛis. vſq; ad xp̄i paſſioné:nunq̄ di/
es p̄terijt:in qua jſta verba nó reuolueret: ⁊ jpſa amare de
fleret:cogitādo quādo fiet iſtud. Hic inuocantur etiaȝ tres
apoſtoli .ſ. petrus paulus ⁊ andꝛeas. Et iſti tres reinuocan
tur. ppter eoꝝ tres p̄rogatiuas. Petrus reſumitur ppt̄ pꝛi
cipatū apoſtolatus. Paulus ppter p̄uilegiū doctrine p̄dica/
tionis ⁊ jmméſi laboꝛis .andꝛeas ppter pꝛiuilegiū nimiuȝ

cócupite crucifixionis ⁊ ſpūs benigniſſimi. Et in hac oꝛóe
nó ſolū jnuocamus apoſtolos:ſed etiā omnes ſanctos qui p
triplicé ſtatū diſtinguūtur. Oés eniȝ qui fuerūt in eccleſia
militāte. aut fuerūt in ſtatu cóiugali:qui per petrū deſignā
tur. quia vxoꝛé habuit. filiā ⁊ ſocrū. aut i ſtatu vidualis có
tinentie. qui per andreā deſignātur. quia ſ3m beatū criſo:
Uxoꝛe moꝛtua creditur ſanct⁹ andꝛeas jn ſtatu viduali per
manſiſſe. aut in ſtatu virginali:qui per paulū deſignātur.
ad qué ſtatū etiam angeli reducūtur. quia virginitas ſoꝛoꝛ
eſt angeloꝝ. Da ppicius ⁊c. Hic videtur petere p duplici pa
ce videliȝ: p pace pectoꝛis:que in hoc cóſiſtit. vt ſimus ab
omni peccato ſinceri ⁊ liberi. ⁊ p pace tépoꝛis: qua ſumus
ab omni pturbatóe ſecuri . Infirmis eni nocet pturbatio.
quāuis perfectis ſit meriti augmétatio. ⁊ cóſtantie coꝛrobo
ratio. Juxta illud apoſtoli Uirtus in infirmitate pficitur.
Jtem nota hec oꝛatio ſub ſilentio dicitur. ⁊ illud ſilétiū ſig
nificat ſabbatū in quo coꝛp⁹ xp̄i in ſepulcro quieuit. vñ lu
ca teſtante. Mulieres que parauerūt vnguéta ſabbato ſilu
erunt ſ3m mandatū. ſed qui ſ3m carné quieuit in ſepulcro
ſ3m aiam deſcédit ad inferos. vt foꝛtioꝛ ſuperueniés forteȝ
ſpoliaret armatū. Tūc ergo momoꝛdit infernū. vt educereȝ
vinctos de lacu in quo non é aqua . liberās eos a malis: p̄te
ritis p̄ſentibus ⁊ futuris. Dans eis ppetuā pacé in qua ſé/
per ſūt a peccatis liberi. ⁊ ab oi pturbatóe ſecuri. Et hoc
cómemoꝛās eccleſia oꝛat vt etiaȝ ab his malis liberetur: ⁊
ad illā pacé perueniat. Et quia ſentim⁹ nos deo qué peti/
mus minus gratos jdeo recurſū habemus ad ſāctos deo ac
ceptos. vt eoꝝ interceſſionib⁹ nobis donetur:quod nos jm
petrare nequim⁹. Nota qñ choꝛus reſpódet. ſed libera nos
a malo. tūc ſubdyacon⁹ rep̄ſentat dyacono inuolutā patenā
⁊ dyaconus eā reuelat. ⁊ reuelatā eam rep̄ſentat ſacerdoti.
oſculādo ipſius manū dexterā. ſacerdos poſtea cū ea ſignū
crucis ſibi in pectoꝛe vel alias in facie facit. ⁊ eā etiā poſt/
modū oſculatur. ⁊ poſt hoc jteꝝ deponit coꝛpoꝛale. quia p⁹
luctū paſſionis ad gaudiū reſurꝛectóis puenitur. jdcirco nūc
in geſtibus ſacerdotis hiſtoꝛia dñice reſurꝛectóis recolit̄. Hi
ergo .ſ. ſubdyacon⁹ dyaconus ⁊ ſacerdos. tā numero q̄ mi/
ſterio:repꝛeſétāt illas tres mulieres ſāctas de quibus dicit

Math.euãgeliſta.Veſpe aũt ſabbati q̄ luceſſit in ꝑma ſab
bati ⁊c.Repñſentans patenã.i.coꝛ patẽs latitudine carita/
tis in obſequiũ ſepulture.Juxta quod legitur. ꝙ emerunt
aromata vt veniẽtes vngerẽt jheſũ Hanc patenã.i.coꝛ am
pliũ latitudine caritatis.ſacerdos.i.xp̄s acceptat. quia xp̄s
ardẽti deſiderio q̄rebatur.Juxta illud.Scio eni ꝙ jheſũ q̄ri
tis crucifixũ.jdcirco crux ſignatur in pectoꝛe vel in facie.
Statimq; ſacerdos oſculatur patenã:oñdens ꝙ xp̄s cõfeſti
deſideriũ mulieꝝ adimpleuit. Et ꝙ de oꝛe calicis remouet
dyaconus coꝛꝑale:deſignat ꝙ angelus dñi reuoluit lapidem
ab hoſtio monumẽti.Os eni calicis hoſtiuꝫ ſignificat mo/
numẽti.Hec jnno.Subditur.Per eũdem dñm noſtruꝫ ⁊c.
Sacerdos hoc dicẽs:frangit hoſtiã ꝑ mediũ. ⁊ alterã medi
etatẽ ſubdiuidit.quo facto alta voce dicit. Per oĩa ſecula ſe
culoꝝ.Poſt ſubiũgit Pax dñi ſit ſemꝑ vobiſcũ. ꝙ autẽ indi
uiſibilia ſũt oꝑa trinitatis:ſacerdos ſubtiliter jnnuit cũ ho
ſtiaꝫ diuidit.Dicit nanq; ad patrẽ. Per eũdẽ dñꝫ noſtrũ ⁊c.
vſq; ad hoc qui tecũ viuit. Et vnã fractionẽ hoſtie facit.ac
ſi diceret.Diuidere videoꝛ indiuiſibilẽ. ⁊ ſi xp̄s moꝛtuus ẽ
ex humanitate:viuit tamẽ ex virtute diuinitatis. in qua ſẽ
per exiſtens nũq̄ receſſit a patre. Cũ vero dicit in vnitate
ſpũſſancti.ſecũdã fractionẽ facit.quaſi di.lꝫ filiꝰ dei concep
tus ex vtero virginis beate legitur:tñ patrẽ ⁊ ſpũmſanctũ
nunq̄ deſeruit.ſed ſemꝑ tota ſãcta trinitas idiuiſa ꝑmanſit
ꝑ oĩa ſecula ſeculoꝝ.Cauſa quare hoſtia frãgitur. quia legi
tur de xp̄o.ꝙ xp̄s fregit ⁊ dedit diſcipulis ſuis.Jnno. dicit
Sacerdos frangit hoſtiã.vt in fractõe panis dñm recogno/
ſcamus.ſicut iſti duo diſcipuli cognouerũt:quibꝰ dñs i die
reſurrectõis apparuit in emaus.Quare frangitur pꝛimo in
duas medietates.Rõnale dicit.ꝙ hoc fit ꝓpter duplicẽ p̄/
deſtinatoꝝ ſtatũ.ſ.eterne gloꝛie.⁊ tꝑalis p̄ſentis miſerie.
Et quia duplex eſt miſeria p̄deſtinatoꝝ videlicꝫ illoꝛuꝫ qui
in hoc mũdo caduco moꝛbo viuũt.⁊ illoꝝ qui ſũt in purga
toꝛio.jdeo vna medietas ſubdiuiditur in duas ꝑtes.quarũ
vna ſanctificatur ꝓ p̄deſtinatis qui ſũt in purgatoꝛio. ⁊ a/
lia ꝓ his qui adhuc in carne viuũt in hoc mũdo. Et ſic iſte
tres partes deſignãt tres partes coꝛpoꝛis xp̄i miſtici. vide/
licet.eccleſiã triũphantẽ.eccleſiã militãtẽ.⁊ eccleſiã purga

toꝛiã ſuſtinẽtẽ vel poꝛtantẽ. Et ſꝫm aliquos jlla ꝑs q̄ jm/
mergit̃ deſignat beatos q̇ inebriant̃ dulcedine ⁊ vbertate do
mus dei.Sꝫm alios vero ſignificat eos fideles q̇ imerſi ſũt
tribulatõibus ⁊ paſſionibus pñtis vite.vñ verſus .Cõſtat
jn altari carnẽ de pane creari.Pars jntincta vino pꝛo vi/
uis ſcificat̃.Altera ꝓ ſãctis ꝑs tercia ꝓ redimẽdis.Alij ver
ſus.Coꝛꝑis i ꝑtes xp̄i diuiſio fit tres. Tincta dat̃ viuis ſꝫ
ꝑs ſecũda ſuꝑnis.Eſt donanda reis.pars tercia viuifican
dis.Pars eſt ꝓ ſanctis.pars eſt pro juſtificãdis.Jſta refert
grates ſupplicat jlla deo.Senſus ẽ talis.vna ꝑs ſignificat
gratiaꝝ actiones ꝓ ſanctis.altera orationẽ que eſt pro viuis
tercia ꝓpiciatõeꝫ q̄ ẽ ꝓ defũctis. Sergius papa aliter dicit
Pars jn calicẽ miſſa corpus xp̄i quod jã reſurrexit ſignifi/
cat ꝑs cõjũcta figurat corpus adhuc ambulãs ſuꝑ terrã.ter
cia i altari manẽs vſqꝫ ad finẽ coꝛpus xp̄i jacẽs i ſepulcro
qꝛ ad finẽ ſeculi coꝛꝑa ſanctoꝝ in ſepulcris erũt. Jnno.ſic
dicit.vna ꝑs.jp̄m ſcꝫ xp̄m caput ſignificat.ſcdã pars ſigni
ficat jllos quoꝝ coꝛꝑa req̇eſcũt i tumulis.⁊ aĩe regnãt cuꝫ
xp̄o.⁊ ſũt jlle due que extra calicẽ reſeruant̃.qꝛ xp̄s jam eſt
jmpaſſibilis.⁊ aĩe ſanctoꝛum ſunt jn loco vbi nec ẽ luctus.
neqꝫ timoꝛ neqꝫ doloꝛ.Tercia ꝑs q̄ jn calicem ponitur ſig
nificat eos q̇ adhuc in paſſiõe exiſtũt.vt ab hac vita migrã
tes ad caput ſuũ trãſeant.vbi nõ moriẽtur ampliꝰ.⁊ nulla
tenus patient̃ Alij dicũt ꝙ hoc fit ꝓpt̃ tres ꝑſonas diuinas
in vna eſſentia.Sicut tres ſũt ꝑtes in diuiſione hoſtie ⁊ tñ
vnus xp̄s.Alij dicũt ꝙ hoc ſignificat tres ſtatus xp̄i quibꝰ
fuit moꝛtalis. moꝛtuꝰ.⁊ imoꝛtalis.Jtem ꝓpter tres aptu
ras in coꝛꝑe dñj.ſcꝫ manuũ.pedũ.⁊ laterjs.Jtẽ ꝓpter tres
xp̄i ſubſtãtias.ſcꝫ diuinitatis aĩe ⁊ coꝛpoꝛis. Dubitat̃ qua
re ſacerdos dicẽdo alta voce.ꝑ õmia ſecula ſeculoꝛũ parum
eleuat calicẽ de altari.Ad hoc dicendũ ꝙ xp̄s qui ꝑ paſſio/
nẽ deſcẽderat ad inferos ꝑ reſurrectionẽ eleuatus eſt a moꝛ
tuis.Tunc ſubjũgit alta voce hec verba. Pax dñj ſit ſemꝑ
vobiſcũ.vbi jure ꝑ partẽ immergendã figurati ſunt fideles
ſub tribulatõibꝰ p̄ſentis vite agonizãtes.qꝛ ſacerdos ad ta
les ſic loq̇tur.pax dñj ſit ſemꝑ vobiſcũ.hic pax pectoꝛis i p̄
ſenti ꝑ gratiã.⁊ pax quietis ſeu eternitatis i futuro ꝑ glãꝫ
Dubitatur quare alta voce ꝓnũciat.pax dñj ⁊c.Jnno.Re

ſurrectionis gaudiū nō ſolū ꝑ ſigna inſinuatur ſed etiam ꝑ
verba itimaṫ ⁊ eſt exprimēdū. Sacerdos ergo cum alta vo
ce ꝓnunciat pax dñj ⁊c. inſinuat ꝙ vna die ſabbatoꝝ venit
jhūs ⁊ ſtetit jn medio diſcipuloꝝ ſuorū. ⁊ dixit eis pax vo/
bis joh. xx. Dubitatur quare facit ter ſignū crucis cū ho/
ſtia ſuꝑ calicem. Jnno. dicit ꝙ virtus trinitatis animā cru
cifixi reduxit ad carnē ne derelinqueret animā ejus i iferno
nec carnē ejus daret videre corruptōez. vel jdeo q̇a tres mu
lieres q̄rebāt crucifixū ad hoſtiū monumēti. vel ſignificat
triduū ꝑ quod xp̄s fuit i ſepulcro. vel q̇a pax q̇etis i gloria
daṫ a tota trinitate virtute paſſionis xp̄i i cruce igitur cho
rus reſpōdet. ⁊ cū ſpū tuo. q̄ſi dicat. Tu nobis pacē optas.
⁊ eadē pax cū ſpū tuo maneat quaten⁹ toto ſpū diuinis mi
ſterijs aſſiſtas. ⁊ ſpūali gaudio plen⁹ fias. qr xp̄s cū ſalutaſ
ſet aplōs dedit eis poteſtatē remittēdi peccata dicēs. Quoꝝ
remiſeritis peccata ⁊c. Jdcirco chor⁹ clamat ⁊ poſtulat ab
eo remiſſionē peccatoꝝ dicēs. Agn⁹ dei q̇ tollis peccata mū
di ⁊c. Ubi ſciēdū ꝙ agn⁹ diciṫ ab agnō grece qd̄ ē piū latie
vel ab agnoſcēdo. qr agn⁹ jn toto grege ſolo balatu matrē
agnoſcit. Xp̄s aūt i ara crucis patrē cognouit ⁊ matrē. Pa
trē ꝑ obediētiā. matrē ꝑ curā. Jbiq3 pi⁹ obtulit ſe ꝓ nobis
Et jdeo i altaris imolatōe ter diciṫ. agn⁹ dei. q. d. agn⁹ dei
q̇ agnouiſti patrē miſerere nobis. agn⁹ dej q̇ agnouiſti ma
trē miſerere nobis. pie qui redemiſti mūdū dona nobis pa/
cē. Porro ſ3m antiquā cōſuetudinē romane eccleſie tribus
modis vniformiṫ diciṫ miſerere nobis. ꝓpṫ tria gn̄a pecca
toꝝ q̄ petim⁹ nobis remitti. ſ. cogitatōis. locutōis. ⁊ oꝑis
Cogitatōis. i corde. locutōis i ore. actōis in oꝑe. Poſtmodū
aūt multis ⁊ varijs aduerſitatib⁹ ⁊ erroribus eccleſie igruē
tib⁹ ad dñm cepit clamare dona nobis pacē. Et vt clamor
facili⁹ exaudireṫ jn jp̄a jmmolatōis hora dixit eſſe clamādū
Sergius papa iſtituit vt ante cōmunicātes agn⁹ dei a cho
ro decantareṫ. Nota jn miſſis defūctorū diciṫ bis dona ejs
req̇em. ⁊ tercio dona eis req̇e3 ſempiternā. qr ꝓ fidelib⁹ de
fūctis triplex req̇es debet optari. Primo vt ab eis auferaṫ
pena i qua ē labor ⁊ nō req̇es ⁊ jlla ē eis requies pene. Se/
cūdo vt eis gloria aīe cōferaṫ. qua habita veraciter req̇eſ/
cūt i bono deſiderato. ſ. i jp̄o deo Tercio vt doneṫ glā corꝑi

ſc3 poſt diē nouiſſimū. ne vlterius illud miſerijs exponatur
Pria nō ē req̇es ſempiterna. qr ſublata pena ſenſus adhuc
deſiderat gloriā. Secūda etiā nō ē tota req̇es qr an̄ reſurre
ctionē mortuoꝝ ſiue corpoꝝ ſ3m beatū aug. ſemꝑ ineſt ani
mabus q̇dam naturalis appetitus reſumendi corpora. quo
aliqualiter retardātur ne totaliter ferātur i deū. S3 tercia
req̇es ē vera req̇es ſempiterna. qr aīe q̄ deum pn̄tialiter vi
dēt reſūptis corꝑibus i jp̄o vlteri⁹ eternaliter ⁊ ꝑfectiſſime
req̇eſcūt. Jdeoq3 in tercia vice ⁊ nō in alijs cōgrue dicitur
requiem ſempiternam. vel ſ3m alios quo ad primū petim⁹
eis liberatōe3 a pena ſēſitiua puniēte. quo ad ſecūdū a cōſciē
tia liberatōe3 ⁊ verme mordēte. quo ad terciū liberatō3 ab
affectiua dilatione ⁊ collatōe gratie ſempiterne. Poſt hoc pa
cis oſculū ſacerdos miſtris porrigit. vn̄ hoc ꝓueniat johēs
beleth. jnno. ⁊ rōnale ſic inuūt. Jn primitiua eccleſia ſingu
lis diebus q̇ miſſe intererāt cōmunicari ſolebāt. ⁊ p⁹ creſcē
te multitudine fideliū iſtitutū fuit vt tātū dieb⁹ dn̄icis cō
municarēt. ⁊ poſtq̄ꝫ hoc obſeruari nō potuit ordinatu3 fuit
ꝙ tātū ter cōmunicarēt hoīes: videlic3 i natali. paſce. ⁊ pē
thecoſtes. Jnuēto hoc remedio vt videlic3 ꝓ eo ꝙ ſingulis
dieb⁹ pplūs cōmunicabaṫ ſingulis dieb⁹ oſculū pacis dareṫ
⁊ panis bn̄dict⁹. Et qr in q̄dragefima ſingulis dieb⁹ panis
bn̄dictus ſumi nō potuit ſaluo jeiunio inſtitutū fuit. vt di
cereṫ collecta ſuꝑ populū in fine cū dyacon⁹ dicit humilia/
te capita vrā deo. S3 q̇d deſignat jllud oſculu3. Jnno. dicit
poſtq̄ꝫ dn̄s oēs ſalutauit aplōs jteꝝ dixit. pax vobis oñdens
nobis. vt nō ſolū debemus habere pacē i ore. ſ3 etiā in pe/
ctore. ne ſim⁹ ex jllis q̇ loquūtur pacē cū ꝓximo ſuo. mala
aūt i cordib⁹ eoꝝ. Et jō cū hoc dixiſſ3 iſufflauit ⁊ ait. Ac
cipite ſpūmſāctū. Ad hoc deſignādū ſacerdos dat miſtro oſ
culū pacis. Et qr caritas dei diffuſa ē in cordib⁹ noſtris ꝑ
ſpūmſāctū q̇ dat⁹ ē nobis. jdeo pacis oſculū ꝑ vniuerſos fi
deles diffūdiṫ ab eccleſia. Alij dicūt pacis oſculū anteq̄ꝫ cōi
cam⁹ porrigimus. ⁊ jn hoc ſignificamus ꝙ oīs amaritudo
cordis quā habet ad ꝓximū a nobis debet ſeparari. qr ſi
ab inuicē diſcordam⁹ in corꝑe xp̄i nō manem⁹. Teneam⁹
ergo pacē cōcordie ⁊ tꝑis cū ꝓximis. pacē pectoris i nobiſ/
metip̄is. ſ. oēs hoīes ſinceriṫ diligēdo. vt pacē eternitatis cō/

ſequamur jn celo adjuuāte dn̄o noſtro jhū xp̄o. Jtē populꝰ oſculū pacis ſumit. qꝛ dn̄j ſui grām ⁊ angeloꝝ concordiā ꝑ mortē ejus ꝓmeruiſſe gratulaṫ. Jtē ſignū pacis ſibi inuicē dant vt oſtendāt ſe eſſe cōjūctos corꝑi xp̄i ꝑ quē facta ē pax jn celo ⁊ in terra. Jtē vt caritatis vīculo cōnectātur. qꝛ er go odientes ſe inuicem oſculanṫ. jude ꝓditoris oſculū jmi/ tanṫ. Rurſꝰ priuſq̄ cōmunicamꝰ oſculū damꝰ vt iter nos concordiā eſſe oſtendamꝰ. ⁊ cū jlla corpꝰ dn̄j ſumamꝰ. ſine qua munera nō acceptāṫ a deo. Jtem hoc fit ꝓpter p̄ceptū apoſtoli dicētis. Salutate vos jnuicē oſculo ſancto. deꝰ aūt pacis ⁊ dilectionis maneat ſemper cū omnibus vobis. Et ſciendū. ꝙ in mjſſa ꝓ defunctis in aliq̄bus eccleſijs nō datur pax. qꝛ fideles anime jam nō ſūt nec amplius erūt in tur/ batione hujus mūdi. ſꝫ q̄eſcūt in dn̄o. vnde eis nō eſt neceſ ſariū pacis oſculū. quod ē pacis ⁊ cōcordie ſignū. Et ergo i rōnali diciṫ ꝙ i miſſa ꝓ defunctis nō diciṫ jlla orō dn̄e jhū xp̄e q̄ dixiſti aplis tuis pacē meā do vobjs ⁊c. Poſt hoc mit tit ꝑtem hoſtie jn calicē dicēs jllā orōnem ſequētē.

Ec ſacroſancta cōmixtio corꝑis ⁊ ſanguinis dn̄j no
b ſtri jhū xp̄i ſit michi ⁊ omibus ſumētibus ſalꝰ mē
tis ⁊ corꝑis ⁊ ad vitā eternā ꝓmerendā ⁊ capeſcen dam p̄paratio ſalutaris amen.

Ec ē quarta ꝑticula jn qua poniṫ cōmixtōnis ora
b tio Et exponiṫ ſic. Hec ſacroſancta cōmixtio jd eſt
ſacrata ⁊ ſāctificata vnio. corꝑis ⁊ ſanguis dn̄i no/ ſtri jhū xp̄i jd ē ſpecieꝝ panis ⁊ vini ſub q̄bꝰ cōtineṫ corpꝰ ⁊ ſanguis xp̄i ſit michi ſp̄ ſacerdoti ⁊ omibus ſumētibꝰ ſp̄ ſp̄ualiter ſalus mētis. i. anime ⁊ corꝑis. ⁊ ad vitā eternā ꝓ merēdā ⁊ capeſcēdā id ē poſſidēdā p̄paratio id eſt diſpoſitio ſalutaris id ē ſalutifera amē. Nota cōmixtio jlla ſignificat vnionē carnis ⁊ anime in xp̄i reſurrectōe que de nouo i re/ ſurrectione ſunt vnita. Nam vt p̄dictum ē panis ad corpꝰ ⁊ vinū ⁊ ad animā referri debꝫ. Jllud aūt ſane debꝫ itelligi quod ſacerdos dicit cū eukariſtiā mittit in calicē hec ſacro ſācta cōmixtio ⁊c. quod vtiqꝫ referēdū ē ad ſpēs panis ⁊ vi ni ſub q̄bꝰ corpꝰ xp̄i cōtineṫ. Corpꝰ eni xp̄i nō ē ſine ſāgui ne nec ſāguis ſine corꝑe. ⁊ ido nō fit cōmixtio corꝑis ⁊ ſan guinis. qꝛ idē ſibi ipſi nō cōmiſceṫ. ſꝫd bn̄ fit cōmixtio ſpē/ rū. Mixtio eni eſt miſcibiliū vnio. vt diciṫ primo de gene ra. Nota ꝙ i jſta littera innuunṫ duo q̄ optat ſacerdos ſibi ⁊ omibus ſumētibus hoc ſacramētū. videlicꝫ ſalutē mētis ⁊ corꝑis. ſcd̄m ſcꝫ p̄paratōeꝫ ad capiēdū vitā eternā. jn q̄bꝰ innuunṫ duo effectꝰ hujꝰ ſacramēti. quos cōſeq̄tur digne cōfi ciēs ⁊ etiā ſumēs hoc ſacramētū eukariſtie.

Omie jhū xp̄e fili dei viui q̄ ex volūtate pris coop
o ante ſp̄ūſſancto ꝑ mortē ꝓpriā mūdū viuificaſti li/
bera me queſo ꝑ hoc ſacroſanctū corpꝰ ⁊ ſanguinē tuū a cūctis jniq̄tatibus meis ⁊ ab vniuerſis malis meis ⁊ fac me tuis ſemꝑ obedire mādatis ⁊ a te nunq̄ jmꝑpetuū ſeꝑari ꝑmittas. Qui cū eodē deo patre i vnitate ejuſdē ſp̄ūs ſancti viuis ⁊ regnas deus ꝑ omnia ſecula ſeculoꝝ. Corpus ⁊ ſanguis dn̄j noſtri jhū xp̄i fiat nobis ſalꝰ mētis ⁊ corꝑis ⁊ remiſſio oim peccatoꝝ jn vitā eternā amen.

Ratio jſta nō ē de eſſentia jp̄iꝰ canonis. ⁊ ꝓpṫ hoc
o diuerſi diuerſimode eā legūt ⁊ orāt. Sed vt jā lecta
eſt ſciaṫ ꝙ jn hac orōne tria petunṫ. ſcꝫ a peccatis liberatio. p̄ceptoꝝ dej obeditio. ⁊ adeo nūq̄ iꝑpetuū ſeꝑatō Jtē nota primo diciṫ ex volūtate patris. quoniā idiuiſa ſūt oꝑa trinitatis. Tota eni ⁊ jndiuidua trinitas xp̄m tradidit ad mortē ⁊ ad redimēdū mundū. ⁊ vt tota natura humana ꝑ xp̄m redimereṫ a morte pater filiū dedit. filiꝰ ſejp̄ꝫ obtu lit. ſp̄ūſſanctꝰ accepit. Hinc ergo dicit aplūs. Criſtus ꝑ ſpi ritūſanctū ſejp̄m obtulit deo patri hoſtiā jmmaculatā. ſin/ guli tn̄ dederūt. acceperūt ⁊ obtulerūt. ſed ad diſtinctōꝫ paṫ diciṫ dediſſe ꝓpter autoritatē. filiꝰ obtuliſſe ꝓpter hūanita/ tē ſp̄ūſſanctus accepiſſe ꝓpter benignitateꝫ. Finito canone ſacerdos ſe applicat ad ſuſceptōꝫ ſacroſancte hoſtie. Quidā eni ſacerdotes de manu q̄daꝫ de patena corpus xp̄i ſumunt qui de manu ſumūt dico ꝙ tutius agūt. quoniā digiti i ca lice poſtea lauanṫ. q̄ aūt de patena ſumūt niſi lauēt i calice patenā negligētiā cōmittūt. licet expoſitores dicāt. ꝙ hij q̄ corpus xp̄i jn patena ſumūt figurāt ꝙ corpꝰ xp̄i i latitudie caritatis ſit accipiendū que deſignaṫ ꝑ patenaꝫ. Nota poſt jllā orōeꝫ dn̄e jhū xp̄e ⁊c. celeriter dn̄jce paſſionis memoria habēda ē cū omi deuotōe ⁊ corde cōtrito ⁊ conſcia nō ficta. poſt hoc corpꝰ xp̄i ⁊ ſanguis ſumenda ſunt. jn qua quidem

ſūptione nó expedit fieri magnā morā ſʒ ſacerdos breuiter
⁊ reuerēter ſe expediat cōmunicādo ꝓpter cordis diſtractóeʒ
⁊ mētis euagationē ne irruētes cogitatóes ꝑdant deuotóeʒ
Jſta cujus figura ꝑceptum fuit jn lege. ꝙ agnus paſcalis q̇
figurabat xp̄m comederet̄ feſtinā̄ter. Nota ſacerdos in qui
buſdam eccleſijs omēs ꝑtes hoſtie ſumit. ſed in aliquibus
vnaʒ ꝑtem jn duas diuidit. quas miſtris ſcʒ dyacono ⁊ ſub
dyacono porrigit. ⁊ ſic cū miſtris cōmunicat. ⁊ ꝑ hoc jnſi/
nuat. ꝙ xp̄s poſt reſurrectionē cum diſcipulis mādncauit.
Quod aūt vnā ꝑtē accipit ⁊ reliquas miniſtris ipēdit iſinu
at vt lucas euāgeliſta cōmemorat. qr jhūs accipiēs panem
fregit. ⁊ ſumēs reliquū porrigebat jllis quoꝝ cor ardēs erat
i via. Nota ſūm⁹ pōtifex nó ſic ſumit eukariſtiā ſic ſacer/
dos cōis vel alter ep̄us. nec etiā ſūmus pōtifex ſtatim ꝑti/
culā hoſtie ſubmittit in calicē. ſed eā poſt terciū ſignaculū
crucis ſuꝑ patenā reponit. ⁊ poſt oſculū pacis ad ſedē aſcē
dēs jbiq̄ cōſiſtēs majorē ꝑteʒ hoſtie ſuſcipit de patena. quā
dyaconus ſibi apportauerit de altari. quā dentibus ſujs diui
dēs vnam ꝑticulā ejus ſumit. ⁊ aliam i caliceʒ mittit. ⁊ de
calice cū calamo haurit. deīde alias duas ꝑticulas diſtribu
it miſtris. dyacono cū oſculo. ſubdyacono ſine oſculo. ⁊ jdē
ſubdyacon⁹ reſiduū ſanguinis i quem ſūm⁹ pōtifex parteʒ
miſit ſumit. Romanus ergo pōtifex jbi nó cōmunicat vbi
frāgit. ſʒ jn altari frāgit. ⁊ i ſede cōicat. qr xp̄us jn emaus
poſt reſurrectóeʒ corā duob⁹ diſcipulis fregit ⁊ nó mādnca
uit. ſʒ i jheruſalē corā duodeci apoſtolis mādncauit. Aſcē/
dēs ergo ſedē jbi mādncat ⁊ cōicat. qr i eccleſia militāte ſū
mus pōtifex ē caput ⁊ vicari⁹ xp̄j. ⁊ jō i ſublimiori loco cō
municat. Alia eā yſtorialis a q̇buſdā reddit̄. ſʒ dubia an jta
ſit. Fuit q̇dā papa noīe leo heretic⁹ q̇ qn̄ cōmunicare debe/
bat miſit occulte ſacramētū i ſinū. ⁊ ergo ne deiceps poſſʒ
talis fallacia cōmitti papa i alio loco omib⁹ cernētib⁹ mā
ducat ⁊ cōmunicat. Tamē jnno. dicit ꝙ jſtā rationē hyſto
ricā nūq̄ potuit i aliquo loco autētico ínenire. Poſt ſūptū
eukariſtie ſacramētū ſacerdos abluit digitos. ⁊ ꝑfundit ne
aliq̇d jncaute remaneat ex contactu diuiniſſimi ſacramenti
Jndignū q̇dem eſſet vt manus q̄ icorruptibile corpus con
tractauerūt corpus corruptibile attingāt niſi pri⁹ ſtudioſe

lauent̄. Trina ergo ablutio ſacerdotis jn ꝑicipio in medio
⁊ in fine miſſe deſignat ꝙ offert̄ ſacrificiū ſalutare ad emū
dationē cogitatóis locutóis ⁊ actóis. vel ad purgationē pec
cati originalis. criminalis. ⁊ venialis. vel jſtoꝝ q̄ agūtur ꝑ
jgnorantiā. negligētiā. ⁊ jnduſtriā. Hec aūt ablutio pōt re/
ferri ad ablutóeʒ baptiſmi. cuj⁹ formā xp̄s tradidit poſt ſu
am reſurrectionē. Euntes jnq̇t jn mundum vniuerſum do
cete omēs gentes qui crediderit ⁊ baptizatus fuerit ſaluus
erit rationale dicit. Sane circa majora tutius eſt agēdum.
ſacerdos ergo ſumens ſanguinē ꝓpter majorem ſecuritatē
⁊ reuerentiā calicē cū vtraqʒ manu tenere debet. ſed in ꝑfu
ſionis ſūptóe ſufficit altera tātū duob⁹ digitis alteri⁹ ma/
nus adjunctis. quaſi ꝑ hoc jnnuens ſanguinem jbi non eſſe
Sʒ ſumēdo ſanguinē ter haurit. ad deſignādum trinitateʒ
Per fuſionē vero bis ꝑ hoc deſignās caritatē q̄ iter duos cō
ſiſtit. Et poſt ſumptū ſacramentū nó eſt ſtatim ſpuendū ſi
comodoſe abſqʒ violētia nature firi poteſt. Sed poſt horaʒ
cōuenietér ſpuere poteſt in loco cōpetēti. vbi ſputū neq̇t pe
dibus cōculcari. Si q̇d ē ſpūalis oīa judicat ⁊ a nemine ju/
dicat̄. ⁊ hoſtia nó ſicut aljus cibus corꝑalis ē maſticāda. ſed
diſcrete ⁊ moderate ac leniter dentibus anterioribus terē/
da. ⁊ lingua mollificanda. ne aliqua ꝑticula dētibus adhe/
reat. quā poſtea emittis creādo cōtingat. Finita ꝑceptóne
corꝑis ⁊ ſāguinis xp̄i anthiphona ſequit̄ que poſt cōmunio
nē cōcinit̄. q̄ cōiter cōmunio vocatur. qr tēpore cōmunica/
tóis fideliū vel modicū poſt cōmunicatóeʒ cantat̄. ⁊ jlla re
ꝑſentat gaudiū aploꝝ de xp̄i reſurrectione. ſʒm jllud qō legi
tur. gauiſi ſunt diſcipuli viſo dn̄o. ⁊ p̄ gaudio mirabantur.
Quod aūt i aliq̇b⁹ eccleſijs recipꝓcādo canit̄ iſinuat. ꝙ apli
reſurrectionis gaudiū ſibi iuicē mutuo nunciabāt. Hec eſt
ergo dies quā fecit dn̄s. exultemus ⁊ letemur jn ea. Alij di
cūt ſicut itroit⁹ miſſe ſignificat icboatóʒ boni oꝑis. jta cō
munio cōſumatóeʒ laudabilis finis. Nā q̇ digne volūt eu/
kariſtiā ſumere ⁊ cōmunicare debēt vſqʒ i finē ſine intmiſ
ſione laudare deū. ſicut dicit aplūs. Sine itermiſſione ora/
te. ⁊ p̄s. Bn̄dicā dn̄ʒ i oīni tꝑe. Et alibi Sit nomē dn̄j bn̄
dictū. Hūc ſenſū tāgit orō vltima q̄ complēda dicit̄. qr jp̄a
eſt cōplemētū officij miſſalis. ⁊ ꝑfectionē ſeu conſumatóem

boni opis repreſentat. Alij dicūt ꝙ cōmunio dicit̄ ad grāꝝ
actiones ꝓ hoſtia nobis tranſmiſſa ⁊ in edulium ꝓpoſita. vel
ſcḋm alios cōmunio ſignificat huiꝰ ſacre cōmunionis ⁊ ꝑce
ptionis ſacramenti fructū. q̇ ab electis obtinebit̄ dū mūdus
cōſumabit̄. quo fructu dabit̄ eis exultatio ⁊ leticia. iuxta il
lud ṗs. Exultabūt ſancti in gloria. ⁊ paſcent̄ edulio abſq̄
precio cōmutatōis ipo ꝓpinante inuitāte ⁊ ꝓponēte q̇ dixit.
Et ego diſpono vobis regnū. Poſt hoc iam in fine miſſe ſa
cerdos ſe trāſfert ad dexterā ꝑtem altaris. ⁊ hoc ideo qꝛ cul
tus fidei primo fuit in populo iudaico. poſt hoc trāſiuit ad
gētes. i fine vero vel circa finē iteꝝ reuertet̄ ad iudeos ad ꝑ
dicatōeȝ enoch ⁊ helie. q̇ cōuertēt corda patꝝ ad filios. quo
niā i diebꝰ illis ſaluabit̄ iuda. ⁊ reliq̇e iſrahel ſalue fiēt. Sȝ
hoc nō videt̄ placere innocētio q̇ dicit ꝙ xp̄s nō predicauit
gētilibꝰ ſȝ iudeis. ⁊ ſacerdos ꝓnūcians euāgeliuȝ gerit xp̄i
ꝑſonā. videt̄ ꝙ ipſa ſiniſtra ꝑs altaris nō repreſentat gēti/
les. Ergo ipſe dicit ſic ea q̄ ſunt leta ꝑ dexteram ꝑteȝ alta
ris deſignant̄. ꝑ ſiniſtrā vero ea que ſunt triſtia ⁊ aduerſa.
qꝛ ergo ſacerdos i principio miſſe gaudiū dn̄ice incarnatio
nis ⁊ natiuitatis oñdit. idcirco ṗmū ad dexterā ꝑtē altaris
accedit. deinde ad ſiniſtrā cōuertit̄. vt triſticiā paſſionis iſi
nuet. Sȝ iteꝝ redit ad dexterā vt gaudiū dn̄ice reſurrectōis
⁊ aſcēſionis annūciet. Tūc dicit orōes que vocātur cōplē/
de. cauſa ſupius dicta eſt. Et hee orōes debēt multiplicari
equaliter collectis an̄ epiſtolā ꝓnūciatis. Hec orō qua ſacer
dos ṗmittēdo ſalutatōeȝ. exeq̇tur eleuatis vel extēſis ma/
nibus. ſignificat illā bn̄dictionē ſcḋm inno. quā xp̄s aſcenſu
rus in celū eleuatis manibus legit̄ dediſſe diſcipulis. Nā vt
lucas cōmemorat. Eduxit eos foras in bethaniā. ⁊ eleua/
tis manibus bn̄dixit eis. ⁊ ferebatur i celū luc. vltio. Poſt
illas orōes pādit ſalutatōȝ nouiſſimā qua facta dyaconꝰ vel
ſacerdos alta voce ꝓnūciat Ite miſſa eſt Repn̄ſentans illud
quod dictū eſt apoſtolis viri galilei quid ſtatis aſpicientes i
celum. ſedete in ciuitate. quoadusq̄ induamini virtute ex
alto. Chorus aūt q̇ in gratulando rn̄det deo grās. imitatur
aplōs q̇ adorātes regreſſi ſunt in iheruſalē cū magno gau/
dio. ⁊ erāt ſꝑ i tēplo laudātes ⁊ bn̄dicētes deo. Per hoc ꝙ ſa
cerdos vel dyaconꝰ dicit. ite miſſa ē dat licentiā eūdi ꝑplō

ad ꝓpria. vt ſit ſenſus iſte. Ite ad propria miſſa ē finita. vel
hoſtia ſalutaris deo patri pro nobis miſſa eſt. vel veſtra de
uotio miſſa ē ethereis ſedibus miſterio ſāctoꝝ angeloꝝ. Sȝ
rōnale ſic exponit. Ite poſt xp̄m ⁊ ſequimini ip̄m. Nō eniȝ
eſt in hoc mūdo ſtandū. ſed ad patriā per bona opa ē feſtinā
duȝ. Quod leuiter facere poſſumus. qꝛ hoſtia miſſa ē ad deū
patrē placandū ꝑ quā fracta ſūt tartara: ⁊ ꝑadiſi ianua reſe
rata. Vn̄ cōciliū aurelionēſe ſtatuit ꝙ cū ad celebrādas miſ
ſas populus xp̄ianus in dei noīe cōuenerit. nō ante diſcedat
ꝙ̄ miſſe ſolēnitas cōpleatur. ⁊ donec pronūciatū ſit ite miſ/
ſa eſt. Et ſic in hoc loco miſſa bene dicitur a mittēdo. quia
tūc vnuſq̇ſq̄ fidelis ad ꝓpria ire dimittitur. Itē ſciendū tri
pliciter miſſa clauditur ſeu cōcluditur. ſ. ꝑ ite miſſa eſt. per
bn̄dicamꝰ dn̄o ⁊ ꝑ req̇eſcāt in pace. In diebus eni feſtiuis: ⁊
generaliter qn̄ cātatur gloria in excelſis deo. ⁊ in matutis
te deū laudamꝰ: cōcluditur cū ite miſſa eſt. Et huius rō eſt
quia in diebus iſtis populus in primitiua eccleſia ad eccleſi
am cōfluebat: ⁊ quia tenebatur expectare finē miſſe. ⁊ neſci
ebat qn̄ eſſet finis: miniſter vertebat faciē ad eos dās eis li
cētiam recedēdi. Sed in diebus ꝓfeſtis ⁊ in ferijs: quibꝰ nō
cantatur gloria in excelſis: miſſa cōcluditur cū benedicamꝰ
dn̄o. quia tūc miniſtri ⁊ ſacerdotes: quaſi ſoli ſine populo:
in primitiua eccleſia miſſas dixerūt Ideo iuxta morē anti/
quū dicimꝰ iſtis diebus bn̄dicamꝰ dn̄o. ſpecialiter i ieiunio
⁊ in aduentu dn̄i. miſſa clauditur cū bn̄dicamus dn̄o etiam
dn̄icis diebus ad denotandū ꝙ ſi ſemper dn̄o benedicēdum
ſit. multōmagis hoc opere facere debemus Hec rōnale. Sȝ
quia ſemꝑ debemus manere in gratiarūactione. chorus re/
ſpondet vniformiter. deo gratias. Et ſic quādo dicitur con
cludendo miſſā. benedicamꝰ domio. ꝑ hoc populus ad grati
arūactōes inuitatur. eo ꝙ poſt oīa bona ꝑacta deo debemus
regratiari ⁊ euȝ laudare: ſcḋm dictū apli. Gratias agite. ſine
intermiſſione orate. Et quādo ſacerdos vel dyaconꝰ dicit
ite miſſa eſt. tūc in pluribus eccleſijs faciē vertit ad popu/
lum. Et rōnabiliter. quia ad eos quos ṗſentes licentiamꝰ
ſermonē dirigimus. ⁊ eis ad quos ſermonē dirigimus faciē
ṗſentare ſolemus. Sed dicēdo benedicamus domio. nō diſti
cte alloquitur populū. ſicut cū dicit ite miſſa ē. ſed iā ſe cō/

numerat.⁊ jdeo facié vertit ad orienté.vt vero orięti ex al
to qui illuminat oém homiem gratias referamus. Sꝫ miſ
ſe defūctoꝝ clauditur p. requieſcāt i pace Eis eni per totuꝫ
officiuꝫ optatur requies:p̄cipue in principio. vt ergo finis
correſpódeat principio miſſa clauditur p requieſcāt in pace
⁊ tūc reſpódetur amé.i.fiat. Jſto facto ſacerdos nouiſſimā
facit benedictioné ſuper populū.⁊ hec deſignat ſpūſſācti miſ
ſioné in diſcipulos qué dn̄s de celo miſit in eos juxta quod
ipſe ꝓmiſit. Accipietis inq̄t virtuté ſupuenięntis ſpūſſācti
in vos: Sicut eni ſpūſſāctus in noīe totius trinitatis mitti
tur.eo ꝙ opera ſācte trinitatis indiuiſa ſūt. Jta ⁊ ſacerdos
iſtā benedictioné facit in noīe indiuidue trinitatis dicés Be
nedicat ⁊ cuſtodiat vos diuina maieſtas.pater ⁊ filiꝰ: ⁊ ſpi
ritusſancts.⁊ virtus ⁊ gratia benedictōis eiuſdé ſancte trini/
tatis.⁊ cóſolatio almi ſpūs ſup populū deſcendat ⁊ ſemper
maneat. Hec eni bn̄dictio : per verbum oris ⁊ ſignuꝫ cru/
cis exprimitur.quia iſta miſſio ſāctiſpūs p ſonū vehemētis
aeris:a celis ⁊ p linguas jgneas intonuit. Vn̄ legitur act.j
Factus é repéte de celo ſonus. Et ſubdit. Et apparuerunt
illis deſup diſptite lingue ⁊c. In qua benedictióe finis habe
tur miſſe. Hic finis miſſe finé deſignat mūdi. in quo electi
dei libertaté habebūt:⁊ deū ſemp benedicét. ⁊ ipſe deꝰ ipīs
benedicet ⁊ populo ſuo in pace.ſꝫm ꝙ ꝓmiſſoꝝ ſuoꝝ tenet
forma:qn̄ ſeparabit bonos a malis.quaſi agnos ab hedis.
Et dicet bonis. Venite benedicti patris mei. poſſidete vo/
bis pata. Tunc enim iuſti ad claritatis gloriā perducentur
⁊ fulgebūt ſicut ſol in regno patris eoꝝ. Sicut enim ſuper
eos effulgebit benedictio dn̄i. Malis vero dicetur. Jte vos
miſſa é mala ⁊ intollerabilis ſentētia. Jte maledicti in igné
eternū.vt dicitur Math.xxv. Deinde ſacerdos inclinans
caput ad altare dicit. Placeat tibi ſancta trinitas ⁊c. oſcu/
lans altare:ſeq̄ ſigno crucis ſignans. vt illibata fides cor
ipſius ⁊ mentem ſéper poſſideat.⁊ animuꝫ minuat vſq̄ ad
obtentū vite perhénis.jn qua fidelis anima ſociabitur deo
in oſculo ſalutari.in coniunctione jnſeparabili. jn caritate
xp̄i quando videbimus ipſū ſicuti eſt:regem jn decore ſuo.
quando jllū cognoſcemus:ſicuti ⁊ cogniti ſumus: cum pe
nitus euacuabitur omne quod ex parte eſt. quoniaꝫ tūc ve

niet quod pfectū eſt. Vbi quicquid vis ad nutū adeſt. quic/
quid nō vis procul deeſt . vbi erit ſtatus omniū aggregati/
one bonoꝝ perfectus. In quo ipſe finis erit noſtroꝝ deſide/
rioꝝ.qui ſine fine videbitur ⁊ ſine faſtidio amabitur. ⁊ ſine
fatigatione laudabitur. A laude ergo quia incepimꝰ. in lau
de quoq̄ terminemꝰ:vt jneternū laudemus eū. Qui viuit
⁊ regnat jn ſecula ſeculoꝝ deus Amen.

Sequitur regiſtrū ⁊ ordo tractatuū ⁊ capituloꝝ huius li
bri:qui in duos libros ptiales diuiſus eſt

Liber primꝰ é de q̄buſdā p̄cedētibꝰ ⁊ diſponētibꝰ ad dn̄i
ci corporis xp̄i tractationé ⁊ ſūptioné ⁊ de jpſo ſacramēto
jn ſe ⁊ in generali ⁊ habꝫ quiqꝫ tractatꝰ

Tractatꝰ p̄mꝰ é de ſtudio ſacre ſcripture.⁊ habꝫ ſex cap̄.
Capitulū p̄mū enarrat q̄re ſacra ſcriptura feruéter ſit ſtu
denda . folio ij
Secundū declarat quot ⁊ q̄ in ſe habere debeat lector ſacre
ſcripture iij
Terciū ꝓpter qué finé ſacra ſcriptura ſit addiſcéda iiij
Quartū quot modis cótingat peccare ſtudédo ſacrā ſcriptu
ram vel aliā ſcientiā v
Quintū de modo ſtudédi ſacrā ſcripturā vj
Sextū quot modis ſacra ſcriptura exponat̄ vij

Tractatus ſecūdus é de ſacramēto eukariſtie in generali
⁊ habꝫ quatuordecim capitula.

Primũ cap̄. in quib⁹ ſacramētũ eukariſtie i veteri lege ſit p̄figuratum. viij
Secundũ a quo ⁊ quare hoc ſacramētũ ſit inſtitutũ ix
Terciũ qñ hoc ſacramētũ ſit inſtitutũ. x
Quartũ de dignitate huius ſacramēti x
Quintũ de neceſſitate h⁹ ſacramēti. xj
Sextũ de diuerſis noībus hui⁹ ſacramēti xij
Septimũ de modo ſumēdi hoc ſacramētũ. xiij
Octauũ que ſint ſigna p que coiecturare poſſim⁹ nos eſſe dignos ad hoc ſacramētũ pcipiendũ xiij
Nonũ de vtilitatib⁹ quas cōſequũtur digne ſumentes hoc ſacramētũ. xiiij
Decimũ de dãpnis q̄ cōſequũtur indigne ſumētes xvj
Undecimũ quot modis hoc ſacramētũ ſumatꝰ xvij
Duodecimũ an peccata venialia impedire poſſint effectum huius ſacramēti in ſumēte. xviij
Terciũdecimũ an ꝓpter nocturnalē pollutionē cōmunio ſit ꝑtermittēda. xix
Quartũdecimũ an melius ſit ſacramētũ hoc frequētius accipere q̄ꝫ rarius. xx

Tractatus terci⁹ ē de miniſtro ſacramēti eukariſtie ⁊ habet. viij. capitula.

Primũ capitulũ de cōditōibus requiſitis ad debitum miniſtrum huius ſacramēti. xxiij
Secundũ de diuerſis noībus ſacerdotũ in canone biblie expreſſis. xxiiij
Terciũ de eoꝝ dignitate ⁊ excellētia. xxvj
Quartũ de ipſoꝝ honeſtate ⁊ clericali decētia. xxvij
Quintũ de ipſoꝝ caſtitate. xxix
Sextũ de clericali tonſura. xxx
Septimũ quō ſacerdos ſe debeat ad miſſã p̄parare xxxj
Octauũ de indigne cōficientib⁹ ⁊ ſumētib⁹ corp⁹ xp̄i xxxij

Tractatus quart⁹ In quo quedã in ſpeciali de miſſa declarãtur habet. xvij. capitula.

Primũ capitulũ quot modis miſſa dicitur quomodo diuiditur ⁊ vnde dicatur. xxxiij
Secũdũ qualiter miſſa ſit celebrãda. xxxiij.
Terciũ de p̄rogatiuis miſſe. xxxv
Quartũ quare miſſa quotidie celebratur cũ tñ xp̄s ſemel paſſus ſit. xxxv
Quintũ an liceat ſacerdoti in aliquo caſu bis celebrare in vno die. xxxvj.
Sextũ an miſſa boni ſacerdotis melior ſit q̄ꝫ miſſa mali ſacerdotis. xxxvij
Septimũ quare miſſa libenter ſit audiēda. xxxvij
Octauũ qualiter miſſa ſit audiēda. xxxviij
Nonũ quare ſacrificiũ miſſe verſus orientē offertur cũ de⁹ ſit vbiqꝫ. xxxix
Decimũ qualiter a ſacedote in miſſa adorãd⁹ ſit de⁹. ⁊ quas ⁊ qualiter ſuas orōnes ꝓnũciare debꝫ xl
Undecimũ quot modis miſſa pagitur ⁊ de cãtu quo miſſa ſolennizatur. xl
Duodecimũ de diuerſitate officij ãbroſiani ⁊ gregoriani xlj
Terciũdecimũ de hora celebratōis miſſaꝝ xlj
Quartũdecimũ de p̄ma inſtitutione miſſe ⁊ a quib⁹ miſſa ſꝫm huiuſmodi ritũ eſt ordinata. xlj
Quintũdecimũ de prouida ordinatione miſſe ⁊ in quibus conſiſtit. xlij
Sextũdecimũ de retorſione legalis ſacrificij ad ſacrificium miſſe. xlij
Decimũſeptimũ quare dies ſabbati ceſſit beate virgini in ſpecialē cōmemorationē. ⁊ qualiter officia miſſe diſtinguũtur ſꝫm aliquaꝝ terraꝝ cōſuetudinē iuxta numeꝝ dierũ in ebdomada. xliij

Tractatus quintus de veſtimētoꝝ decentiũ multiplicitate. ⁊ inſtrumētoꝝ cōcurrentiũ multiformitate pertractabit ⁊ habet duo capitula.

Primũ cap̄. de indumētis ⁊ ornamētis ſacerdotalib⁹ xliiij
Secundũ de inſtrumētis ad officiũ miſſe ordinatis xlviij

Secũdus liber eſt de ꝓficientib⁹ hoc ſacramētũ ⁊ de peri

culis circa ipſū contingentib⁹ ⁊ diuiditur in tres tractatus

Tractat⁹ primus ē de p̄ma pte miſſe: ſ. de pte p̄paratoria. ⁊ habet. xj. capitula.

Capitulū p̄mū de debita diſpoſitōe ⁊ p̄paratōe miſtri xlix
Secūdū de allegorica ⁊ tropologica ſignificatōe introit⁹ lj
Terciū de laude ſācte trinitatis. ſ. gloria patri. liij
Quartū de acceſſu altaris liiij
Quintū de oſculo altaris ⁊ ſigno ſācte crucis. lv
Sextū de trāſlatione ad dexterā partē altaris ⁊ de libri apertione. lvj
Septimū de kirieleyſon lvj
Octauū de cantu angelico. ſ. gloria in excelſis deo: ⁊ eius expoſitione. Et quare in miſſa beate virginis interponūtur iſti troppi. ſ. Spūs ⁊ alme ⁊c. lviij
Nonū quare nō ſemp cātatur Gloria in excelſis. lxij
Decimū de ſalutatione ſacerdotis. ſ. dn̄s vobiſcū ⁊ de collecta. lxiij
Vndecimū de numero collectaꝝ ⁊ de cōcluſiōe earūdē. lxiiij

Tractatus ſecūdus ē de ſecūda pte miſſe. ſ. de pte inſtructoria ⁊ habet ſeptē capitula.

Primū capitulū de epiſtola: lxvj
Secundū de graduali. lxviij
Terciū de alleluya. lxix
Quartū de tractu vel tractib⁹. lxxj
Quintū de proſis ſeu ſequētia. lxxij
Sextū de euangelio. lxxiij
Septimū de ſymbolo ⁊ eius expoſitione lxxvj

Tractatus tercius eſt de tercia pte miſſe. ſ. de pte oblatoria que p̄cedit ipſā p̄fationē ⁊ diuiditur in quinq; capitula

Primū capitulū ſubdiuiditur in ſex partes.

Prima de ſalutatōe que premittitur offertorio ⁊ de ipſo offertorio. lxxxvj.
Secūda de oblationis p̄ſentatione Ibi Suſcipe ſancta trinitas. lxxxviij
Tercia de altaris thurificatione. xcj
Quarta de manuū ablutione. xcij
Quinta de cordis humiliatōe ibi. In ſpū humilitatis xcij
Sexta de orōne ſecreta. xciij.

Secūdum cap̄. ſubdiuiditur in duas ptes.

Prima de prefatione in gn̄ali ⁊ eius expoſitōe. xciij
Secūda de numero ſpāliū p̄fatōnū ⁊ eaꝝ expoſitōib⁹. xcix

Terciū cap̄. eſt de Canone ⁊ habet duas ptes.

Prima de ritu quē debet habere ſacerdos legēdo canonem. Et de noibus canonis. Et de modo legēdi Et quare ſecrete legitur. Cj. cij. ⁊ ciij
Secunda de diuiſione canonis. in quinq; partes. In quaꝝ Prima ponūtur orōnes ⁊ obſecratōes p ecclesia ſācta ⁊ cōgregatōne fideliū in gn̄ali ⁊ pro aliquib⁹ in ſpeciali Et inuocatōes pro ſuffragijs ſāctoꝝ Ciiij. vſq; cxviij
In ſecūda imploratᷣ dei patris benigna placatio. cxix
In tercia ponūtur verba ipaꝫ cōſecratōꝫ efficiētia cxxiiij
In quarta tractatur de cōſecratoꝝ memoratōe cxlvij
In quinta oratᷣ p refrigerio ⁊ gloria mortuoꝝ. cliiij

Quartum capitulum eſt de dominica oratione ⁊ eius expoſitione. .clx.

Quintum capitulum eſt de gratiarumactione ſiue de laudibus ⁊ fine miſſe. Clxix

Laus Deo.